

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ
XI Міжнародної науково-практичної конференції
(12 листопада 2021 року, м. Одеса)

Одеса
Фенікс
2021

УДК 347.965.9

A28

Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(№ 3 від 4 листопада 2021 р.)

Редакційна колегія:

завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури Бакаянова Н. М. (голова)

доцент Хижняк Є. С.

доцент Свида О. Г.

доцент Ковальчук І. С.

доцент Кубаєнко А. В.

доцент Храпенко О. О.

доцент Кісліцина І. О.

доцент Кравченко М. О.

старший викладач Нестерчук Л. П.

старший викладач Курганський О. В.

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матер.
A28 XI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 12 листопада 2021 р.) /
редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.) та ін. – Одеса : Фенікс, 2021. –
672 с.

ISBN 978-966-928-734-2

У збірнику містяться матеріали доповідей XI Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 12 листопада 2021 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені реформуванню адвокатури та сфери надання професійної правничої допомоги, історико-правовим питанням діяльності адвокатури, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, питанням професійної етики та дисциплінарної відповідальності адвокатів, зарубіжному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965.9

ISBN 978-966-928-734-2

© ПП «Фенікс», оформлення, 2021

© НУ «Одеська юридична академія», 2021

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
С. В. КІВАЛОВА**

**учасникам XI Міжнародної науково-практичної конференції
«Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»**

Шановні учасники конференції!

Зберігаючи вірність традиціям, Національний університет «Одеська юридична академія» щороку гостинно відкриває двері науковцям та практикам, які обіймаються питаннями адвокатури та адвокатської діяльності. Роль адвокатури в суспільному житті, виконання нею публічно-правової функції з надання професійної правничої допомоги обумовлює необхідність постійної уваги до гарантій її незалежності, підвищення її авторитету, вжиття заходів щодо забезпечення належної реалізації професійних прав адвокатів.

Конференція з кожним роком розширює свої географічні межі, а наукова проблематика, яку висвітлено у тезах та доповідях учасників, відкриває шлях до нового стану знання та освіти. Визначені напрямки роботи конференції дозволяють обговорити актуальні питання здійснення адвокатської діяльності та організації адвокатури, а можливості онлайн комунікації – не залишатися осторонь від обміну думками щодо проблем сьогодення, незважаючи на червону зону, в якій перебуває Одеса та Одеська область у ці складні часи пандемії.

Плідна співпраця адвокатської спільноти з університетом триває протягом багатьох років. Висловлюю впевненість у збереженні та примноженні взаємодії Національного університету та Національної асоціації адвокатів України і сподіваюсь на наше подальше співробітництво!

Щиро дякую всім учасникам конференції, нашим зарубіжним колегам за участь в обговоренні актуальних питань адвокатури та адвокатської діяльності!

Бажаю учасникам конференції здоров'я, наснаги та успіхів!

*Президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений юрист України*

С. В. КІВАЛОВ

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ
УКРАЇНИ, РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ
Л. П. ІЗОВІТОВОЇ**

**учасникам XI Міжнародної науково-практичної конференції
«Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»**

Шановні колеги!

З моменту створення Української держави наша професійна спільнота виборювала справжню, а не декларативну незалежність інституту адвокатури, гідний статус в системі органів правосуддя.

Консолідація довкола цінностей професії, прагнення досягнути законодавчого захисту прав адвокатів і гарантій адвокатської діяльності на рівні європейських країн і запровадити високі кваліфікаційні стандарти стали мотивуючими силами для створення системи адвокатського самоврядування в Україні. Результатом стало прийняття 5 липня 2012 року нового закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який вперше запровадив самоврядну модель української адвокатури. Закон запровадив кращі практики організації адвокатури, втілює рекомендації ПАРЄ для України та задовольняє одній з умов для Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Цей прогресивний законодавчий акт свого часу став перемогою не тільки для нашої професійної спільноти. Створення Національної асоціації адвокатів України – недержавної некомерційної професійної організації, яка об'єднує всіх адвокатів України та забезпечує виконання завдань адвокатського самоврядування – принесло очевидні переваги для всієї Української держави та її громадян. Конституційне право на професійну правничу допомогу наразі є реальною можливістю для кожної людини отримати фахового і невідконтрольного державі захисника.

На найближчі роки система правосуддя змінюватиметься відповідно до Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки. Цей документ передбачає і зміни в роботі адвокатури. Адвокатська спільнота залучена до розробки плану дій щодо цієї Стратегії, яка була затверджена Указом Президента у червні 2021 року. Пакет змін напрацьовується адвокатською спільнотою, яка є носієм унікального досвіду практичної реалізації моделі адвокатського самоврядування.

До цього процесу має обов'язково бути залученою наукова юридична спільнота, до чийої глибокої експертизи адвокатура неодноразово зверталась у періоди найбільш доленосних подій і змін. Багаторічний досвід співпраці Національної асоціації адвокатів України та Національного університету «Одеська юридична академія» свідчить про надзвичайне взаємне збагачення, синергетичний ефект як для академічної сфери, так і для практикуючих захисників.

Діалог поколінь, обмін досвідом, інтеграція теорії і практики неодмінно дадуть найкращі рішення для законодавця, найбільш точні відповіді для стратегічних викликів адвокатури. Тільки при такому підході запровадження змін буде мати позитивний, підсилюючий вплив на розвиток інституту адвокатури в Україні.

*З повагою,
Голова НААУ, РАУ*

Лідія ІЗОВІТОВА

**ВІТАЛЬНЕ СЛОВО
ГОЛОВИ КОМІТЕТУ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ,
НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ А.Є. КОСТИНА**

**учасникам XI Міжнародної науково-практичної конференції
«Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє»**

Шановні учасники конференції!

В умовах посилення уваги законодавчої влади до ефективного функціонування системи правосуддя, забезпечення доступу до правосуддя, захисту прав та свобод людини й громадянина, слід привітати спільні зусилля наукової спільноти та адвокатського співтовариства у напрямі пошуку шляхів розвитку адвокатури, здійснення адвокатської діяльності відповідно до визнаних міжнародних стандартів.

Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 рр., яку затверджено Указом Президента України 11 червня 2021 р., визначає удосконалення інституту адвокатури невід'ємною складовою судової реформи. Досягнення мети реформи означає покращання якості надання адвокатами професійної правничої допомоги, створення надійної системи гарантій адвокатської діяльності, реалізацію завдань адвокатського самоврядування.

Науковий вектор вирішення найбільш актуальних питань організації та діяльності адвокатури, який щороку окреслюється конференцією, має важливе значення для подальшого розвитку законодавства. Дискусійний майданчик конференції з кожним роком висвітлює все більше теоретичних та практичних проблем здійснення адвокатської діяльності, привертає увагу до нових підходів у правозахисній сфері.

Вдячний Національному університету «Одеська юридична академія», Національній асоціації адвокатів України, що незважаючи на виклики пандемії Covid-19, з дотриманням карантинних обмежень, продовжується співпраця у напрямі по-

долання проблем адвокатури, розробки наукових пропозицій та практичних рекомендацій, підготовки майбутніх правників, підвищення кваліфікації адвокатів.

Щиро вітаю учасників конференції, бажаю здоров'я, злагоди, професійних успіхів, цікавого та плідного обговорення важливих питань організації адвокатури та здійснення адвокатської діяльності!

*Голова Комітету
з питань правової політики
Верховної Ради України,
народний депутат України,
заслужений юрист України*

A. Є. КОСТІН

Секція 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Баранов О. О.

*в. о. Директора Координаційного центру
з надання правової допомоги*

ЗМІНА ПАРАДИГМИ ПРАВОСУДДЯ: РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ВПРОВАДЖЕННІ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

Економічна та Соціальна Рада ООН запропонувала проект «Основні принципи щодо застосування програм відновного правосуддя в кримінальних справах». У документі зазначається, що відновне правосуддя є однією з сучасних концепцій подолання злочинності, яка базується на повазі до гідності та рівності кожної особи, спрямована на налагодження взаєморозуміння та укріплення соціальної гармонії шляхом зцілення/відновлення порушених прав потерпілих, правопорушників та громад [1].

Комітет міністрів Ради Європи прийняв рекомендації [2] щодо розвитку відновного правосуддя в частині застосування медіації у кримінальних справах. Дані рекомендації ґрунтуються на Рекомендаціях NR (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах [3]. В Рекомендації визначено, що відновне правосуддя – це будь-який процес, який дозволяє тим, кому була завдана шкода, та тим, хто несе відповідальність за таку шкоду, у випадку їх добровільної згоди, активно брати участь у вирішенні питань, що виникають у зв'язку зі скоєнням правопорушення, за посередництва спеціально підготовленої та неупередженої третьої сторони.

В Україні протягом останніх років поширюється запровадження пілотних проєктів з відновного правосуддя. За цей час прийнято низку нормативно-правових актів, спрямованих на створення системи відновного правосуддя, зокрема для неповнолітніх, які перебува-

ють у конфлікті з законом. Сьогодні в Україні концепція відновного правосуддя впроваджується:

- у кримінальних провадженнях під час досудового розслідування у пілотному проєкті «Впровадження відновного правосуддя в Україні», який реалізується ГО «Інститут миру і порозуміння» у співпраці з Верховним Судом в окремих регіонах за підтримки Фонду Демократії Організації Об'єднаних Націй [4];

- у національну правову систему на рівні пілотного проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» (далі – Програма відновлення для неповнолітніх), запровадженого спільним наказом Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України від 21.01.2019 № 172/5/10 [5].

Програма відновлення для неповнолітніх поширюється на кримінальні провадження щодо злочинів невеликої та середньої тяжкості, вчинених неповнолітніми. Вона спрямована на організацію комунікації між такими неповнолітніми й потерпілими особами з метою виправлення заподіяної шкоди, максимально раннього виведення неповнолітніх з кримінального процесу, обов'язкового вжиття заходів для їх ресоціалізації та запобігання повторним злочинам.

Зокрема, передбачено, що Програма відновлення для неповнолітніх може бути застосована у разі:

- наявності потерпілої сторони – фізичної особи, якій кримінальним правопорушенням завдано моральної, фізичної або майнової шкоди, а також юридичної особи, якій кримінальним правопорушенням завдано майнової шкоди;
- вчинення неповнолітнім вперше кримінального проступку або нетяжкого злочину;
- визнання неповнолітнім факту вчинення кримінального правопорушення;
- згоди неповнолітнього і потерпілого на участь у програмі відновлення.

Участь неповнолітніх у Програмі відновлення враховується під час прийняття рішення про наявність підстав для звільнення від кримінальної відповідальності відповідно до статей 45, 46 (у разі

вчинення неповнолітнім вперше кримінального проступку або необережного нетяжкого злочину), статті 48 Кримінального кодексу України або закриття кримінального провадження на підставі частини четвертої статті 56, пункту 7 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України.

У реалізації програми відновлення для неповнолітніх задіяні:

- прокурор, який інформує сторони кримінального провадження про можливість участі у Програмі відновлення неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину та за згодою сторін направляє інформацію до регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

- регіональний центр надання безоплатної вторинної правової допомоги, що призначає адвоката з тих, що включені до Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, та які пройшли відповідне навчання та отримали сертифікат (далі – медіатори) для сприяння реалізації Програми відновлення для неповнолітніх;

- адвокати-медіатори, які проводять зустрічі зі сторонами з метою укладення угоди про застосування програми відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні, відшкодування шкоди та досягнення примирення. До участі у програмі адвокати-медіатори повинні успішно пройти спеціалізоване навчання за програмою «Базові навички медіації у кримінальному процесі». Вони сприяють сторонам у примиренні та допомагають з'ясувати, саме якого відшкодування потребують сторони. У разі досягнення примирення між сторонами кримінального провадження укладається відповідна угода.

Механізм реалізації проєкту «Впровадження відновного правосуддя в Україні» передбачає, що за наявності потерпілої сторони – фізичної особи; визнання сторонами встановленого досудовим розслідуванням факту вчинених дій незалежно від визнання або заперечення їх правової кваліфікації; можливості контакту медіатора зі сторонами (відсутність запобіжного заходу у вигляді перебування під вартою, підозрюваний не переховується від слідства тощо) – прокурор або суддя можуть інформувати сторони про право на прими-

рення та роз'яснити механізм його реалізації. Проте це не виключає також можливості ініціювати процедуру відновного правосуддя адвокатами сторін.

Реалізація програми відновлення для неповнолітніх розпочалася у 2019 році у 6 регіонах України: Донецькій, Одеській, Львівській, Луганській, Миколаївській та Харківській областях. Вже у квітні 2020 році програма відновлення для неповнолітніх спільним наказом Міністерства юстиції України та Офісу Генерального прокурора № 1473/5/194 від 17 квітня 2020 р. була поширена на усю територію України.

З моменту реалізації Програми відновлення для неповнолітніх станом на 1 жовтня 2021 року про можливість участі у програмі поінформовані 950 неповнолітніх осіб, 240 взяли участь, з них 158 неповнолітніх успішно пройшли програму та звільнені від кримінальної відповідальності або кримінальні провадження щодо них закрито, ще стосовно 50 неповнолітніх кримінальні провадження перебувають на розгляді судів [6]. Про важливість впровадження програм відновного правосуддя говорить факт, що тільки 5% учасників Програми відновлення для неповнолітніх вчиняли повторні правопорушення у порівнянні з майже 50% осіб засуджених умовно або з відстрочкою виконання вироку, які вчиняють злочини повторно в системі карного правосуддя [7].

Неповнолітні осіб (65%), яким пропонувалося взяти участь у програмі відновлення, були обвинувачені у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтею 185 Кримінального кодексу України (крадіжка). Серед Інші статі за якими обвинувачувалися учасники Програми відновлення для неповнолітніх наступні: 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження), 125 (умисне легке тілесне ушкодження), 186 (грабіж), 289 (незаконне заволодіння транспортним засобом), 296 (хуліганство), 286 (порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами) Кримінального кодексу України.

Найменше правопорушень вчинені за статтями 124 (умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для за-

тримання злочинця), 126 (побої і мордування), 128 (необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження), 162 (порушення недоторканності житла), 190 (шахрайство), 246 (незаконна порубка або незаконне перевезення, зберігання, збут лісу), 345 (погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу), 357 (Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження), 361-1 (створення з метою використання, розповсюдження або збуту шкідливих програмних чи технічних засобів, а також їх розповсюдження або збут) Кримінального кодексу України.

Але для подальшого ефективного впровадження у національну практику таких спеціальних механізмів, як процедура відновного примирення бажано вирішити проблеми більшої залученості та поінформованості адвокатів про переваги процедур відновного правосуддя. Крім того, необхідно звернути увагу на те, що у процесі відновлення адвокат має можливість супроводжувати процес, роз'яснювати його переваги, підтримувати сторони у процесі формування умов угоди, перевіряти відповідність угод нормам законодавства. Це означає, що за таких умов участь адвоката може допомогти потерпілій стороні прийняти самостійне рішення щодо укладання угоди та вважати таке рішення справедливим.

Список використаної літератури:

1. Основні принципи ООН щодо впровадження програм відновного правосуддя в кримінальних справах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/ruleoflaw/files/Basic%20principles%20on%20the%20use%20of%20restorative%20justice%20programmes%20in%20criminal%20matters.doc>
2. Recommendation CM/Rec(2018)8 of the Committee of Ministers to member States concerning restorative justice in criminal matters – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808e35f3
3. Рекомендація N R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text
4. Механізм впровадження відновного правосуддя у кримінальному провадженні під час досудового розслідування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ipcg.org.ua/upload/mechanizm-vprovadzennya-vp-prokuratura.pdf>

5. Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення»: спільний наказ Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України від 21.01.2019 № 172/5/10 (зі змінами), зареєстрований у Міністерстві юстиції України 24.01.2019 за № 87/33058. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19/conv#Text>

6. Відновне правосуддя: 158 неповнолітніх відшкодували за подіянну шкоду та отримали шанс виправити помилку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/vidnovne-pravosuddya-158-nepovnolitnih-vidshkoduvaly-zapodiyanu-shkodu-ta-otrymaly-shans-vypravytu-pomyлку/>

7. Виноградова С.О. Рецидивна злочинність серед неповнолітніх: причини та попередження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/4934/1/РЕЦИДИВНА%20ЗЛОЧИННІСТЬ%20СЕРЕД%20НЕПОВНОЛІТНІХ.pdf>

Бедь В. В.

*доктор богословських наук, доктор юридичних наук,
професор, ректор Карпатського університету*

*імені Августина Волошина
ORCID ID: 0000-0002-1817-8195,*

Пайда О. М.

*доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри правознавства та канонічного права
Карпатського університету імені Августина Волошина*

ORCID ID: 0000-0003-3541-9269,

Бедь Ю. В.

*доктор філософії в галузі права, доктор філософії
в галузі богослов'я*

*доцент кафедри правознавства та канонічного права
Карпатського університету імені Августина Волошина*

ORCID ID: 0000-0001-7779-6033

ПРАВОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ

В сучасних умовах функціонування української держави та громадянського суспільства, а також ризиків, пов'язаних із захистом громадян, крізь призму загрози національній безпеці та суверенітету

держави, питання захисту прав та свобод громадян набуває першочергового та комплексного характеру.

Унікальність інституту адвокатури визначена Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» як недержавний самоврядний інститут [1, ст. 2], що, згідно Конституції України, сприяє реалізації права на професійну правничу допомогу [2, ст. 59]. Разом із тим, багато питань, пов'язаних з діяльністю даного інституту, залишаються актуальними в контексті як внутрішньо-реформаційних процесів, так і в контексті міжнародних відносин та взятих на себе державних зобов'язань перед ЄС та світовою спільнотою. Оскільки, поєднання наукової складової та правозастосовної практики дають максимальний теоретико-прикладний аспект, то для з'ясування правових тенденцій розвитку інституту адвокатури крізь призму аналізу чинного законодавства та адвокатської практики використані філософські, загальнонаукові та спеціально наукові *методи пізнання правових явищ*. Незважаючи на статичність інституту адвокатури, з огляду на її функціональне призначення, вона постійно перебуває під впливом правових змін. Зрозуміло, що правозахисний інститут не може діяти відмінно від інтересів держави та суспільства. Тому, адвокатура потребує постійного вдосконалення в контексті підвищеної уваги суспільства до проблеми захисту прав та свобод громадян, а також реформаційних процесів, технологічних інновацій, необхідності гармонізації адвокатської діяльності з міжнародно-правовими нормами та стандартами. Не менш важливим аргументом у цьому контексті є план розвитку адвокатури як авторитетної, незалежної, самоврядної та монолітної організації, про що йдеться у Стратегії розвитку НААУ на 2021-2025 [3]. Тому першочергове завдання щодо захисту прав та свобод громадян вимагає від адвокатури та її представників охоплення ряду додаткових функціональних, організаційних, технічних та інших аспектів: удосконалення процедури професійної підготовки, покращення доступу громадян до безоплатної правової допомоги, інформування українського суспільства про власну діяльність, участі у конституційно-правових реформах тощо. Як бачимо, адвокатура є абсолютно наближеною до всіх дер-

жавотворчих процесів, адже вона є невід’ємною частиною державного механізму захисту прав та свобод громадян, і це ніяк не може суперечити інтересам та завданням держави.

Проблематику досліджуваного питання вбачаємо у наступному. Стан функціонування та розвитку інституту адвокатури є прямим показником значущості проблем захисту прав та свобод громадян, що балансує на межі з державними інтересами, Тому першочерговим завданням у діяльності даного інституту є збереження принципу «незалежності/самоврядності», невідконтрольності та самостійності, незаангажованості, прийняття рішень виключно на підставі законодавства без впливу сторонніх суб’єктів з урахуванням внутрішніх та зовнішніх ризиків і перспектив професії. Іноді адвокатура у своїх технологічних процесах навіть випереджає державу. Зокрема, це стосується аспектів діджиталізації, а саме Єдиний реєстр адвокатів в Україні, де є можливість створювати онлайн-кабінет на сайті єдиної професійної організації НААУ, онлайн платформа підвищення кваліфікації; суміжна з діяльністю адвоката Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система та інші продукти «електронного правосуддя» та «електронного врядування», без яких вже неможливо уявити сучасний світ. Такі інноваційні досягнення використовуються з метою подолання корупційних ризиків, спрощення бюрократичних процедур, гарантування громадянам професійної правової допомоги та підвищення ефективності захисту.

Таким чином адвокатура не лише демонструє свій високий технологічний рівень, а й набуває та передає власний практичний досвід. Актуальним залишається питання адвокатської монополії. 14 січня 2020 року Верховна Рада України попередньо схвалила законопроект про скасування адвокатської монополії [8].

Станом на 3 липня 2021 року в Єдиному реєстрі адвокатів зареєстровано 60948 осіб. В деякій мірі й адвокатська монополія сприяла тому, що велика кількість правників змушені були отримувати свідоцтва на заняття адвокатською діяльністю. З іншої сторони, існування монополії адвокатської діяльності дозволяє усунути від надання правових послуг осіб, які не володіють необхідним професіоналізмом і навичками. В рамках дослідження «Судовий індекс»,

проведеного Європейською Бізнес Асоціацією у партнерстві з юридичною фірмою GOLAW, досліджувалося ставлення бізнесу до так званої «монополії адвокатури». 39% респондентів заявили, що інтереси учасників справи мають представляти адвокати або сторони безпосередньо, 24% – лише адвокати мають представляти інтереси сторін. Отже, дане питання має складний та дискусійний характер, тому важко підводити як теоретичні так і практичні підсумки, тим більше, що при будь-якому подальшому розвитку подій висновки зможемо робити лише у перспективі.

Отже, внаслідок проведеного аналізу чинного законодавства та адвокатської практики, резюмуючи правові тенденції розвитку адвокатури в Україні, робимо наступні *висновки та пропозиції*:

1. Пропонуємо у розділі 1 (Загальна частина) Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні пункт, що визначає перелік нормативних актів, які містять правові засади державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства, доповнити Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

2. Зважаючи на успіхи адвокатури в процесах діджиталізації, вважати всі практичні кроки, як ефективний напрямок руху до демонстрації прозорості, відкритої та ефективної роботи адвокатури.

3. До вирішення питання «адвокатської монополії» залучити представників обох сторін, як з боку адвокатури, так і з боку громадськості, для прийняття обґрунтованого рішення в інтересах громадян України.

4. Інститут адвокатури має діяти на досягнення результатів, визначених у Національній стратегії захисту прав людини [9], а саме: забезпечення прав і свобод людини, створення в Україні ефективного механізму реалізації та захисту прав і свобод людини, усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі порушень, виявлених Європейським судом.

5. Конституційно правовий статус адвокатури носить комплексний характер в контексті функціональних повноважень, що дає їй змогу активно забезпечувати права не тільки кожної особи, але й усього громадянського суспільства, ефективно реалізувати правоза-

хисну функцію держави, забезпечуючи належну взаємодію у діяльності органів державної влади та громадянського суспільства.

В контексті подальших *рекомендацій* щодо досліджуваного питання, хочемо відзначити багатоаспектність діяльності адвокатури, що характеризує її як один з небагатьох інститутів, що немає меж його наукового та прикладного пізнання. Адже, тенденції розвитку адвокатури не зводяться до суто правових характеристик, а розширюються також моральними, етичними, професійними, самоврядними, патріотичними якостями її основних суб'єктів.

Сучасні глобалізаційні процеси призводять і до змін у правовому житті держави та суспільства. Розвиток інституту адвокатури залежатиме від того, наскільки національна правова система буде «лояльною» та «гнучкою» до трансформаційних процесів поряд із збереженням сталих принципів, ставлячи за мету прагнення українського народу до збереження України суверенною та незалежною та закріплення її демократичною, соціальною, правовою (європейською) державою.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 16.07.2021, підстава – 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 20.10.2021).
2. Конституція України: від 01.01.2020 р. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-xv> (дата звернення: 20.10.2021).
3. Нова Стратегія НААУ передбачає зміни доступу до професії та спрощення дисциплінарних процедур. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/204816_zmni-dostupu-do-profes-ta-sproshchennya-distsiplnarnikh-protsedur-nova-strategiya-naau (дата звернення: 20.10.2021).
4. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування депутатської монополії): Постанова ВРУ від 14.01.2020 р. № 434-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/434-IX#Text> (дата звернення: 20.10.2021).
5. Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021 затверджено нову редакцію Національної стратегії у сфері прав людини. *Міністерство юстиції України*. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ukazom-prezidenta-ukraini-vid-24-bereznia-2021-roku-1192021-zatverdjeno-novu-redaktsiyu-natsionalnoi-strategii-u-sferi-prav-lyudini> (дата звернення: 20.10.2021).

Булик А. О.

адвокат,

Рада адвокатів Одеської області

СТАТУС АДВОКАТА В УКРАЇНІ: ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТА РЕАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

XXI століття, вочевидь, є часом стрімких змін: швидкого набору висоти у технологічних сферах, і одночасно, занепаду традиційних видів діяльності, а відтак, і відповідної трансформації світогляду членів суспільства.

Попри це, окремі традиційні інститути суспільства, на кшталт нотаріату, адвокатури утримують свої позиції в сучасній динамічній системі суспільної взаємодії, адаптуючись в межах можливостей.

Специфіка адвокатури передбачає її діяльність та певну присутність, без перебільшення, далеко за межами суто юридичної сфери сприяючи формуванню відповідного статусу адвоката в уяві суспільства.

Тож, постає питання: який стан практичного функціоналу (арсеналу можливостей) адвоката в сучасних українських реаліях, зважаючи на уявлення і запити суспільства?

Для кращого розуміння означеної проблематики, в умовах її тезисного висвітлення у даній статті, пропонуємо провести коротке дослідження крізь призму комплексного поняття «статус». До відома, з латини «*status*» – стан справ, стан, становище [1].

Відповідне (аналогічне) розуміння вказаної проблематики спостерігається у позиціях ряду вітчизняних науковців. Зокрема, д.ю.н. Бакаянова Н.М. зазначає: «Правовий статус адвоката є показником його правових можливостей, ставлення держави до адвокатури та сфери захисту прав і основних свобод людини і громадянина.» [2]. В тій же роботі автор підкреслює, що правовий статус адвоката варто розглядати саме в сукупності всіх правових можливостей.

З огляду на призначення адвоката [у загальному, це надання правової допомоги широкому колу осіб у найрізноматніших сферах, обсязі та ситуаціях],– держава мала б наділити адвоката, щонаймен-

ше, широкими повноваженнями та забезпечити можливість їх реалізації.

Звертаючись до теми даного дослідження, спочатку зазначимо про потенційні можливості, які визначаються приписами законодавства. В першу чергу йдеться про спеціальний закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) [3], а також про положення процесуальних кодексів (ЦПК, ГПК, КПК, КАС України), якими регламентуються повноваження, зокрема, адвокатів у межах відповідного судочинства.

Так, компетенція (в сенсі можливостей) адвоката регламентується статтями 19, 20 згаданого Закону. При цьому, у контексті даного дослідження звертають на себе увагу: частина 2 (останній абзац) статті 19 та пункт 11 статті 20 Закону, за змістом яких, адвокат може здійснювати **інші** види адвокатської діяльності та користуватися **іншими** правами, не забороненими законом.

У врегульованих згаданими вище процесуальними кодексами сферах, повноваження адвоката корелюються з відповідними процесуальними правами особи, яку він представляє (захисає).

Отже, можемо дійти цілком логічного висновку про те, що законодавством адвокат наділений досить широким колом повноважень.

Посиленню зазначеного враження сприятиме й наявність положень щодо закріплення гарантій адвокатської діяльності відображених в національному (зокрема, Конституція України, КК України) та міжнародному законодавстві (насамперед Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Рекомендацією № R (2000) 21 Комітету Міністрів Ради Європи про свободу професійної діяльності адвокатів, а також актами Організації Об'єднаних Націй, Ради адвокатських і правових товариств Європи (ССВЕ), Міжнародної асоціації адвокатів тощо).

Однак, як відомо, теорія перевіряється практикою. А що ж з практичною площиною?

Для ілюстрації даного питання, наведемо думку народного депутата України, адвоката, заступника голови Асоціації захисту прав правників О. Качури: «У нас найкраще на пострадянському просторі

законодавство в контексті гарантій прав адвокатів. Проблема в тому, що воно не виконується.» [4]. І хоча, на думку О. Качури, адвокат і прокурор – рівні гравці на правовому полі, «лакмусовим папірцем» реальності є створення **Асоціації захисту прав правників**.

Показовим у зазначеному контексті є опитування 104 адвокатів з 24 регіонів України проведене у 2018 році під егідою Програми «Адвокат Майбутнього» [5].

Сучасні перешкоди на шляху реалізації повноважень українськими адвокатами мають різноманітні конфігурації.

Так, недостатня регламентованість окремих положень законодавчих актів (а саме без врахування функцій і призначення адвокатури), а також, слабкий рівень нормотворчої (правотворчої) техніки, – створює підґрунтя для зловживання повноваженнями широкого кола осіб, починаючи з посадових осіб державних органів (у т. ч. правоохоронних) і органів місцевого самоврядування.

Наприклад, результатом направлення адвокатського запиту можуть бути наступні (найбільш поширені, з практичного досвіду) варіанти:

- 1) відсутність будь-якої відповіді на запит (ігнорування запиту);
- 2) формальна відповідь (не містить запитуваної інформації по суті);
- 3) фактично письмова відмова у наданні запитуваної інформації з посиланням на відповідні «обмежувальні» положення інших нормативно-правових та навіть підзаконних актів (наприклад, на закон «Про захист персональних даних», а також на відомості досудового розслідування, банківську таємницю, численні відомчі інструкції та безліч інших підстав).

Існуючі ж формальні механізми оскарження вказаних дій, на жаль, не компенсують втрачений час та неотриману особою належну правову допомогу адвоката.

Обсяг даної статті не дозволяє навести перелік всіх порушень та перешкод діяльності адвокатів, з відповідними коментарями та прикладами, однак окремі, характерні випадки, які свідчать про

комплексність, складність проблеми, варто згадати й у цьому дослідженні.

Так, з огляду на значимість результатів для учасників кримінального провадження, перешкоджання адвокатській діяльності у зазначеному контексті з боку працівників правоохоронних органів (перешкоджання або не допуск до участі у процесуальних діях, порушення права на конфіденційне спілкування між адвокатом і клієнтом, ненадання доступу до інформації, вилучення документів, що становлять адвокатську таємницю та інше) є об'єктивно вагогим негативним фактором.

Іншим характерним прикладом перешкод є згадана недосконалість законодавчих актів. Так, хоча ряд санкцій передбачених КУпАП носять реальний характер (чималі штрафи, суттєві обмеження прав та інше), питання повноцінної участі адвоката як захисника у справах про адміністративні правопорушення, від фіксації факту правопорушення до розгляду справи уповноваженим органом, належним чином не регламентовані у КУпАП, що у свою чергу, у сукупності з низькою правовою грамотністю населення, створює умови для зловживань зацікавленими особами і, як наслідок, знаходиться у прямому зв'язку із обмеженням або порушенням прав учасників справи.

Торкаючись перешкод у діяльності адвокатури, складно обійти увагою сучасний стан судової системи. Зокрема, відлунням тривалого реформування судової системи є реальні труднощі у доступі громадян до правосуддя та захисті порушених прав. Непоодинокими є випадки, коли формально не складні справи знаходяться у судах першої інстанції за межами встановлених строків (понад рік і більше). Щодо корупції в судовій системі... наразі обмежимося лише згадкою про неї.

Нарешті необхідно звернути увагу й на питання захищеності (безпеки) адвокатів під час реалізації професійних повноважень, як складової державних гарантій адвокатської діяльності.

Досить ілюстративним щодо означеної проблеми є Аналітичний звіт Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської

діяльності НААУ щодо окремих порушень професійних прав адвокатів та гарантій їхньої діяльності [6].

Заслуговує на увагу у вказаному контексті і звіт НААУ про порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності в Україні у період 2013-2018 років.

Насамкінець, у даному блоці, пропонуємо до уваги окремі «акценти проблематики» висловлені головою Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ Г.Л. Боряк [7]. Зокрема, пані Г.Л. Боряк вказала на наявність тенденції до зростання кількості випадків порушення прав адвокатів з кожним роком, у т.ч. з боку правоохоронних та судових органів. Йдеться про погрози і заподіяння фізичних ушкоджень адвокатам, численні випадки знищення майна адвокатів з метою залякування, випадки вбивств адвокатів, пов'язані з їхньою діяльністю, та про зворотній бік цієї проблеми – фактичну пасивність органів Національної поліції, Офісу Генерального прокурора.

Отже, на нашу думку, існує системна проблема у сфері практичної реалізації своїх повноважень та завдань адвокатами, що у свою чергу викликає необхідність екстреного виправлення ситуації, оскільки відтермінування дієвих кроків у цьому напрямку веде до невпинного, хоч і поступового, нівелювання статусу адвоката в Україні.

Список використаної літератури:

1. Status // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). – СПб., 1890-1907. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Статус>
2. Н. Бакаянова. Права адвокатів як членів єдиної професійної організації. Jurnalul juridic național: teorie i practică, 2015, № 6, с. 53-56. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2015/6/11.pdf>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2013. № 27, ст. 282.
4. О. Качура. Чим більше буде адвокатів, тим краще реалізовуватимуться права, прописані в Конституції. Закон і Бізнес. ВИПУСК № 29 (1535) 17.07-23.07.2021. URL: https://zib.com.ua/ua/148379-chim_bilshe_bude_advokativ_tim_krasche_realizovuvatimutsya_p.html

5. Опитування адвокатів Програми «Адвокат Майбутнього» на тему: «Незалежність адвоката у професійній діяльності та професійних асоціаціях». URL: http://tomorrowlawyer.org/wp-content/uploads/2017/11/Опитування-незалежність-адвоката-16_07_2018.pdf

6. Аналітичні матеріали щодо типових порушень прав адвокатів та гарантій їхньої діяльності. URL: <https://unba.org.ua/news/6396-analitichni>

7. Г. Боряк. Ситуація, в якій опинилася країна, базується не на силі права, а на праві сили. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/6189-situaciya>

Вільчик Т. Б.

*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адвокатури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Діяльність адвоката з інформацією неможлива без забезпечення безпеки цієї інформації. Інформаційну безпеку адвокатській діяльності науковці визначають як захист інформації конфіденційного характеру в її цілісному, тобто неспотвореному вигляді, а також інформації, яка знаходиться в режимі таємниці, необхідної для здійснення адвокатської діяльності [1, с. 425], або як стан захищеності інформації, що становить предмет адвокатської таємниці, при якому забезпечуються її конфіденційність, цілісність і доступність [2]; як «комплекс правових норм і відповідних їм інститутів безпеки, які гарантують надійний стан захищеності життєво важливих інтересів адвоката, клієнта, суспільства і держави...» [3, с. 46]. Сучасне законодавство у сфері адвокатури поки що не сформулювало визначення поняття «інформаційна діяльність адвоката», що потребує окремого правового опрацювання. Інформацію, яка підлягає безпеці, поділяють на таку, що належить юристу (безпека особистої інформації юриста), а також на інформацію, яка підлягає конфіденційності у взаєминах юрист-клієнт [4]. В зв'язку з чим доречно визначати необхідність забезпечення безпеки не тільки інформації, що містить

адвокатську таємницю, але й безпеки самого адвоката [3, с. 47], тобто інформаційну безпеку відомостей, що складають особисту інформацію адвоката.

Інформаційна безпека адвокатської діяльності має специфічний характер внаслідок особливості самої професії, головним принципом якої є конфіденційність. Тісний зв'язок понять інформаційної безпеки адвокатської діяльності та адвокатської таємниці вже досліджувався науковцями, і ними були зроблені висновки про те, що, по-перше, поняття інформаційної безпеки адвокатської діяльності включає в себе поняття адвокатської таємниці, тобто є більш широким, а по-друге, що, виходячи з системного тлумачення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правил адвокатської етики, адвокат зобов'язаний не тільки зберігати адвокатську таємницю, але і забезпечувати інформаційну безпеку в своїй професійній діяльності [4; 5, с. 35].

В той час як стаття 8 Європейської конвенції з прав людини захищає конфіденційність будь-якої «кореспонденції» між особами, вона передбачає посилений захист обміну інформацією між адвокатами і клієнтами. Виходячи з аналізу цієї норми, ЄСПЛ констатував, що «професійна таємниця адвокатів, яка зводиться перед усім до їхніх обов'язків, особливо захищена цим положенням» («*MICHAUD проти Франції*», рішення від 6 грудня 2012 р., П. 118-119) [6]. У постанові «*Візер (Wieser) та компанія «Бикос Бетейлигунген ГмбХ» (Bicos Beteiligungen GmbH) проти Австрії*» (№ 74336/01) ЄСПЛ зазначив, що стосовно електронних даних застосовуються всі положення, які стосуються режиму адвокатської таємниці, а проведений обшук та вилучення електронних даних не відповідали законної меті обшуку. Аналогічну позицію ЄСПЛ зайняв у постановах від 22.05.2008 у справі «*Ілля Стефанов (Iliya Stefanov) проти Болгарії*» (№ 65755/01), від 27.09.2005 у справі «*Петрі Саллінен та інші (Petri Sallinen and Other)*» № 50882/99) та від 09.04.2009 у справі «*Колесніченка (Kolesnichenko) проти Росії*» (№ 19856/04) [7, с. 55].

В процесі цифровізації адвокатури на інститут адвокатської таємниці виявляється негативний вплив. Пояснюється це тим, що,

зокрема, останнім часом широкого поширення набули комп'ютерні зломи, кіберзлочини. Застосовуються різні види шахрайства з використанням особами, зацікавленими в дискредитації адвоката, його вигаданих сторінок і розміщенням інформації від імені адвоката; поширення шкідливих програм, які, проникаючи в комп'ютер, роблять недоступною для користувача важливу інформацію, що міститься в ньому, з метою подальшого вимагання грошових коштів за відновлення доступу до неї; поширення неправдивих відомостей про адвоката, які посягають на його честь та гідність та можуть суттєво вплинути на вибір адвоката потенційним клієнтом [8, с. 53]; фішинг – кіберзлочин, при якому хакер видає себе за законну установу або особу, щоб «заманити» кого-небудь для надання конфіденційної інформації, такої як паролі, дані банківського рахунку, тощо [9]. Крім того, відомості, що становлять адвокатську таємницю, часто можуть передаватися в незашифрованому вигляді і, як результат, випадково або навмисно стати доступними третім особам. К сучасним загрозам інформаційної безпеки адвокатської діяльності та, відповідно, адвокатської таємниці, можна віднести втрати або розкрадання, доступ інших осіб до цифрових носіїв інформації, що містять інформацію по справах клієнтів (ноутбуки і планшети, телефони). На практиці адвокат може просто помилково направити електронний лист на іншу адресу. Таким чином, використання адвокатом у своїй роботі сучасних технологій не тільки дає нові професійні можливості, але і породжує нові загрози порушення професійної таємниці адвоката.

При використанні віртуальних («хмарних») серверів адвокат повинен враховувати наступні особливості зберігання інформації: 1) визначити юрисдикцію власника таких серверів та переконатися, що закони країни фактичного місцезнаходження сервера встановлюють високі стандарти конфіденційності; 2) ліквідація підприємства-власника серверів неминуче призведе до втрати інформації, яка є конфіденційною юридичної інформацією; 3) провайдер (технологічний посередник для надання доступу до мережі Інтернет), і, отже, суб'єкт, який отримав в системі безпеки провайдера, має негайний доступ до інформації в момент її передачі з пристрою адвоката на

віртуальний сервер [10, с. 7]. На думку науковців, колізії законів можуть стати звичайним явищем, наприклад, коли розкриття хмарних даних одночасно передбачено законами однієї держави і заборонено законами іншої держави [11]. Як відмічає Andrews Damon C., перш ніж суди зможуть протистояти таким питанням, вони повинні вирішити два основних процедурних питання: по-перше, чи застосовується будь-який закон у хмарі, і якщо так, то який закон повинен застосовуватися [12].

У зарубіжних країнах адвокати мають етичні та загальні обов'язки щодо прийняття компетентних і розумних заходів для захисту інформації, що стосується клієнтів, а також часто мають договірні та нормативні обов'язки щодо захисту конфіденційної інформації. Офіційний висновок Постійного комітету АВА з етики та професійної відповідальності «Обов'язки юристів після злому електронних даних або кібератаки» (від 17 жовтня 2018 г.) вказує, що «вірогідність етичного порушення виникає, коли юрист не робить розумних зусиль, щоб уникнути втрати даних або виявити кібервтрутнення, і що відсутність таких розумних зусиль є причиною порушення» [13]. Типові правила професійної поведінки Американської асоціації юристів (АВА) передбачають, що адвокату потрібно отримати згоду клієнта й перед тим, як використовувати у своїй діяльності штучний інтелект (далі – ШІ) і така згода повинна базуватися на повному інформуванні клієнта. Повне інформування повинно містити інформацію про ризики та обмеження системи ШІ. У певних випадках рішення адвоката не використовувати ШІ також може бути обов'язковим для поінформування клієнта, якщо використання ШІ може бути корисним для нього [14]. Доцільно взяти до уваги правило, відповідно до якого до укладення договору про надання правової допомоги адвокату слід обговорити з клієнтом необхідні заходи щодо забезпечення безпеки цифрової інформації, а також прийняти спільне рішення з даного питання, яке було б зрозумілим та влаштовувало обидві сторони. Як рекомендує David G. Ries, бажано таку угоду скласти в листі-зобов'язанні або іншому письмовому вигляді про характер комунікацій та заходи безпеки цифрової інформації,

які будуть (або не будуть) використовуватися, наприклад, шифрування та інші конкретні заходи безпеки [15].

Наразі відсутня будь-яка офіційна консолідована інформація щодо кількості он-лайн сервісів та інтернет-ресурсів, які використовує або адмініструє Національна асоціація адвокатів України [16], що у свою чергу, вимагає активізації зусиль у сфері цифровізації адвокатської діяльності, розробці не тільки конкретних рекомендацій для адвокатів у цієї нової та важливої галузі їх роботи, але й запровадження діяльності у таких важливих напрямках, як: забезпечення цифрових сервісів для адвокатів; розробка і впровадження біометричного адвокатського посвідчення. ідентифікація автора запитів адвокатів; інформатизація діяльності органів адвокатського самоврядування, тощо.

Важливою є підготовка єдиних рекомендацій по роботі адвоката з електронними пристроями, підготовлених на підставі аналізу практичної адвокатської діяльності, а також взаємодії з технічними фахівцями в сфері цифрових технологій. Саме такий підхід дозволить сформувати сукупність керівних принципів, правил, процедур і практичних прийомів в галузі забезпечення безпеки інформації, а, відповідно, й збереження адвокатської таємниці, якими адвокати зможуть керуватися в ході своєї професійної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Доклад для международной научно-практической онлайн-конференции «Формирование цифровой экосистемы адвокатуры в Азербайджанской Республике, Республике Беларусь и Российской Федерации» 18 мая 2020 г. URL: <https://fparf.ru/news/fpa/tsifrovizatsiya-navsegda/>

2. Боричевская В. В. Информационная безопасность в адвокатской деятельности: понятие и проблемы правового обеспечения. Устойчивое развитие экономики: состояние, проблемы, перспективы: сборник трудов X международной научно-практической конференции (г. Минск, 4 апреля 2016 г.). Пинск: ПолесГУ, 2016. С. 223-225.

3. Клименко К. О., Костенко В. В. Окремі аспекти інформаційної діяльності адвоката. 46 Том 31 (70) № 5 2020. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Том 31 (70) № 5 2020. С. 46-51.

4. Гусятников П.П., Гусятникова П.П. Информационная безопасность адвоката: основные понятия // Пробелы в российском законодательстве. 2016. № 1.

5. Viktor Zaborovsky. INFORMATION SECURITY IN LAWYERS' PROFESSIONAL ACTIVITIES. Конституційно-правові академічні студії. Випуск 2. 2020. С. 33-38.

6. Рішення MICHAUD ПРОТИ ФРАНЦІЇ. URL: [file:///C:/Users/E_7240/Downloads/CASE%20OF%20MICHAUD%20v.%20FRANCE%20-%20\[Ukrainian%20Translation\]%20by%20the%20COE%20Human%20Rights%20Trust%20Fund.pdf](file:///C:/Users/E_7240/Downloads/CASE%20OF%20MICHAUD%20v.%20FRANCE%20-%20[Ukrainian%20Translation]%20by%20the%20COE%20Human%20Rights%20Trust%20Fund.pdf)

7. Дуюнов А.Г., Крымский Д.И. Профессиональная тайна адвоката в практике Европейского суда по правам человека. Налоговед. 2009. № 9. С. 53-67.

8. Соловьева В.И. Проблема обеспечения сохранения адвокатской тайны в условиях цифровизации. Евразийская адвокатура. № 6 (43). 2018. С. 51-55.

9. What Is Phishing? PHISHING.ORG, URL: <https://www.phishing.org/what-is-phishing>

10. Наумов В.В. Информационная безопасность адвоката в сети «Интернет». Динамиката на съвременната наука-2017: материали XIII Международна научна практична конференция. София: «Бял. ГРАД-БГ», 2017. С. 6-11.

11. Юнкера Сехвани, Р. (2018). Одно облако в небе и противоречивые законы на местах: Регулирование доступа правоохранительных органов к электронным доказательствам в облачных вычислениях в Европейском Союзе и Соединенных Штатах (неопубликованный тезис). Колледж Европы, Бельгия. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3271580>

12. Andrews, Damon C. and Newman, John M., Personal Jurisdiction and Choice of Law in the Cloud (March 3, 2013). 73 Maryland Law Review 313 (2013), Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2227671> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2227671>

13. Cybersecurity.ABA.October 16, 2019. URL: https://www.americanbar.org/groups/law_practice/publications/techreport/abatechreport2019/cybersecurity2019

14. Model Rule of Professional Conduct. 2019. URL: https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/

15. David G. Ries. Cybersecurity for Attorneys: Addressing the Legal and Ethical Duties. ON NOVEMBER 14, 2019. URL: <https://www.lawpracticetoday.org/article/cybersecurity-attorneys-legal-ethical/>

16. Звіт Національної асоціації адвокатів України за 2020 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_ANNUAL_REPORT_2020.pdf

Гвоздій В. А.

*заступник Голови Національної асоціації адвокатів України,
адвокат, керуючий партнер юридичної фірми GOLAW,
доктор філософії, заслужений юрист України*

РОЛЬ АДВОКАТІВ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ ТА ФІНАНСУВАННЮ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ

Боротьба з тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення та легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, має велике значення для світової спільноти. Саме тому прийняття у 2020 році нового Закону «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX (надалі – Закон) було дуже важливим у рамках виконання Україною міжнародних зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію з ЄС.

Закон встановив багато нових обов'язків як і для адвокатської спільноти, так і для її клієнтів. Так, ст. 6 Закону визначає адвокатське бюро, адвокатські об'єднання та адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, як спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Було досліджено, що досить часто адвокати можуть несвідомо сприяти незаконній діяльності злочинців у сфері відмивання коштів та фінансуванні злочинної діяльності.

Насамперед це пов'язано з тим, що адвокати (юристи) мають спеціалізований статус, знання та навички, якими зловмисники можуть скористатися для проведення операцій з незаконно отриманими коштами. До таких спеціалізованих вмінь можна віднести, наприклад, розробку проектів договорів або підготовку довіреностей.

Основними вимогами до адвокатів при здійсненні фінансового моніторингу є такі:

– розуміти характер і рівень ризиків у сфері запобігання та протидії;

- проводити належну перевірку клієнтів;
- розробляти внутрішні документи (Провила і Програму, анкети і тд.) та застосовувати політики і контроль у сфері запобігання та протидії;
- заявляти та повідомляти відповідним чином про підозрілі операції.

Перелік операцій з клієнтами, за якими встановлений фінансовий моніторинг, зафіксовано у ч. 1 ст. 10 Закону. Перелік є вичерпним і включає наступні операції: 1) купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла; 2) купівлі-продажу суб'єктів господарювання та корпоративних прав; 3) управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта; 4) відкриття та/або управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах; 5) залучення коштів, необхідних для створення юридичних осіб та фондів, забезпечення їх діяльності або управління ними; 6) створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, фондами, трастами або іншими подібними правовими утвореннями.

Якщо послуги, які надає адвокат, адвокатське бюро чи об'єднання не відносяться до жодної, які зазначені у переліку вище, то обов'язки суб'єктів первинного фінансового моніторингу не покладаються на відповідного адвоката, адвокатське бюро чи об'єднання. Розкриття у такому випадку будь-якої інформації про послуги адвоката щодо конкретного клієнта є прямим посяганням на недоторканість та захист адвокатської таємниці.

Також під час надання послуг клієнтам важливо пам'ятати про винятки, встановлені Законом, які звільняють адвоката від обов'язків здійснення фінансового моніторингу: 1) надання послуг щодо захисту клієнта; 2) ситуації, коли адвокат працює за трудовим договором на підприємстві, установі, організації на посаді юрисконсульта (окрім ситуації, коли особа укладає договір про надання правової допомоги зі своїм роботодавцем як адвокат); 3) здійснення представництва інтересів клієнта у судових органах та у справах досудового

врегулювання спорів; 4) надання консультації щодо захисту та представництва клієнта.

Спеціальний статус адвокатів у системі фінансового моніторингу встановлює їх основну функцію – визначати, чи відноситься операція клієнта до підозрілих. Стаття 21 Закону встановлює, що підозрілими є операції, щодо яких суб'єкт (адвокат) має підозру або має достатні підстави для підозри, що вони є результатом злочинної діяльності, або пов'язані чи стосуються фінансування тероризму, або фінансування розповсюдження зброї масового знищення. При цьому розмір суми фінансової операції втрачає для адвокатів своє значення.

Під час здійснення фінансового моніторингу адвокати повинні постійно використовувати ризик-орієнтований підхід. Ризик-орієнтований підхід вимагає від адвокатів пом'якшувати та контролювати ризики, яким вони відкриті при наданні послуг клієнтам, та вимагає, щоб вони розуміли, як можна захистити себе від таких ризиків. Для швидкого реагування на підозрілі операції потрібно побудувати ефективну систему впровадження ризико-орієнтованого підходу, розробити конкретні підходи для мінімізації ризиків, а також постійно переглядати та документувати вжиті заходи.

Адвокатам потрібно знати, що ризики бувають низькими, середніми, високими та неприйнятно високими. Крім того, існують визначені критерії ризику, серед яких: ризики, пов'язані з клієнтами (ймовірність того, що активи клієнта були отримані незаконним шляхом); з географічним розташуванням їх реєстрації (чи здійснює адвокат, його клієнти певні види діяльності у місцях підвищеного ризику); та способами надання (отримання) послуг (частота, об'єми та учасники операції).

Дуже важливим залишається питання дотримання адвокатської таємниці під час здійснення обов'язків, встановлених Законом. Законом України «Про адвокату та адвокатську діяльність» визначено наступні норми-виключення щодо відповідальності за розкриття адвокатської таємниці:

– подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених законодавством інформації Держфінмоніторингу, не є порушенням адвокатської таємниці;

– адвокат не несе дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання інформації Держфінмоніторингу, навіть якщо такими діями завдано шкоди юридичним або фізичним особам, та за інші дії, якщо він діяв у межах виконання положень законодавства.

Робота адвоката відіграє важливу роль у забезпеченні Верховенства права. Адвокат завжди повинен думати насамперед про дотримання вимог закону та інтересів клієнта, адже довіра між клієнтом та адвокатом – є гарантом здійснення успішної адвокатської діяльності. Адвокати та їх клієнти повинні звикати до нових реалій контролю за фінансовим сектором ведення бізнесу в Україні. За умови успішного дотримання законодавства про фінмоніторинг, адвокати зможуть зробити значний внесок у розробку якісної системи виявлення та оцінки ризиків при здійсненні різних фінансових операцій для міжнародної боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення.

Заборовський В. В.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу
Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет»*

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ АДВОКАТА ЗІ СВОЇМ КЛІЄНТОМ

Вагоме місце, в аспекті здійснення професійної діяльності адвоката, займає така гарантія як заборона втручання у його приватне спілкування зі своїм клієнтом. Така гарантія насамперед спрямована на забезпечення конфіденційності такого спілкування, що є основою

існування довірчих відносин між ними та є необхідною умовою дотримання режиму адвокатської таємниці.

Українське законодавство, поряд із законодавством багатьох зарубіжних країнами, виходить із необхідності забезпечення абсолютної конфіденційності спілкування адвоката та його клієнта. В той же час, правозастосовна діяльність ряду зарубіжних країн та практика Європейського суду з прав людини вказують, що конфіденційність такого спілкування може мати й неабсолютний характер, встановлюючи ті чи інші його обмеження.

Так, Європейський Суд з прав людини допускає можливість обмеження конфіденційності спілкування (побачення) адвоката і його клієнта, зокрема, щодо:

- відступлення від принципу конфіденційності листування ув'язненого та адвоката у виняткових обставинах, коли влада має розумні підстави (наявність об'єктивних фактів чи інформації) вважати, що вони зловживають своїми привілеями, а зміст листа загрожує безпеці в'язниці або безпеці інших осіб або є іншим чином, діями кримінального характеру (п. 111 рішення по справі «Борис Попов проти Росії» [1]), або ж є обґрунтовані підстави вважати, що лист від адвоката да ув'язненого містить незаконне вкладку, яку звичайними засобами виявити не можливо, але у присутності ув'язненого та без ознайомлення із його змістом (п. 43 рішення у справі «Петров проти Болгарії» [2]);

- встановлення права держави регулювати умови (встановлювати обмеження), відповідно до яких адвокат зустрічається зі своїм клієнтом насамперед у випадках, що пов'язані із загрозами безпеці, які виходять від обвинуваченого (наявність «загрози безпеки» може впливати з природи звинувачень проти нього, його кримінальної справи, поведінки обвинуваченого під час розгляду справи тощо) (п. 628 рішення по справі «Ходорковський і Лебедев проти Росії» [3]);

- встановлення контролю за листуванням особи, яка обвинувачується в тероризмі (враховуючи «небезпеку тероризму в будь-якій формі») зі своїм адвокатом, а також враховуючи гарантії, якими супроводжувався такий контроль (обвинуваченому заборонялося

передавати захиснику письмові матеріали, але він міг вільно спілкуватися з ним в усній формі і доводити до його відома будь-яку інформацію) (п. 57, 69 рішення по справі «Ердем проти Німеччини [4]);

– встановлення обмеження у спілкуванні адвоката і обвинуваченого, у виняткових обставинах, враховуючи його «надзвичайно небезпечний» характер, методи які мали спільні риси з терористами, а також існування систематичних злочинів проти громадського та соціального порядку та ризик змови між обвинуваченим та його співниками через адвоката (п. 106 рішення по справі «С. проти Швейцарії» [5]);

– взагалі існування неминучих обмежень по часу та місцю для зустрічі адвоката і його клієнта, який знаходиться під вартою, але які не повинні перешкоджати ефективній юридичній допомозі (п. 106 рішення по справі «Орлов проти Росії» [6]) тощо, а з іншого – Суд виходить з того, що, по-перше, втручання в приватне спілкування адвоката і клієнта повинно ґрунтуватися на нагальній соціальній потребі та, зокрема, пропорційно легітимним цілям, які переслідуються (втручання державного органу є може лише у виняткових випадках, що відповідають законодавству та необхідні в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, громадської безпеки або економічного добробуту країни, для запобігання безладу чи злочину, для охорони здоров'я чи моралі, або для захисту прав та свобод інших людей) (п. 23, 27 рішення по справі «Шьоненбергер і Дурмаз проти Швейцарії» [7]), та по-друге, якщо адвокат не може радитися зі своїм клієнтом і отримувати від нього конфіденційні інструкції без такого нагляду, «його допомога втрачає значну частину корисності, в той час як Конвенція призначена для того, щоб гарантувати практичні і ефективні права» (п. 627 рішення по справі «Ходорковський і Лебедєв проти Росії» [3]).

Список використаної літератури:

1. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Boris Popov v. Russia» on October 28, 2010 (Application № 23284/04). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101323>

2. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Petrov v. Bulgaria» on May 22, 2008 (Application № 23284/04). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-86454>

3. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia» on July 25, 2013 (Application № 11082/06 and 13772/05). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122697>

4. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Erdem v. Germany» on July 5, 2001 (Application № 38321/97). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59560>

5. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «S. v. Switzerland» on November 28, 1991 (Application № 12629/87; 13965/88). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57709>

6. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Orlov v. Russia» on June 21, 2011 (Application № 29652/04). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-105273>

7. Judgment of the European Court of Human Rights in the case «Schönenberger and Durmaz v. Switzerland» on June 20, 1988 (Application № 11368/85). URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57575>

Ковальчук І. С.

*доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури*

*Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ СПРИЧИНЕНОЇ COVID-19

Вже другий рік весь світ і в тому числі наша держава перебуває в пандемічних обмеженнях, які запроваджені у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції. Пандемія COVID-19 створила значні виклики для забезпечення верховенства права та реалізації права на захист, зокрема для функціонування інституту адвокатури. Дані обмеження вплинули на організацію робочого процесу у всіх сферах діяльності в Україні, в тому числі і на правозахисну діяльність адвоката. Тому вважаємо за необхідним розглянути, як змінилися реалізація прав адвоката при виконанні ним своїх професійних обов'язків.

По-перше у своїй діяльності адвокат повинен дотримуватися приписів, які передбачені актами Кабінету Міністрів України, органів місцевого самоврядування щодо запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. В першу чергу адвокат повинен забезпечити всі необхідні умови щодо запобігання поширення коронавірусної інфекції на своєму робочому місці (наприклад, перебувати у в офісі адвоката повинні лише та кількість людей, це стосується персоналу та клієнтів, яка дозволяє йому площа офісного приміщення з розрахунку на 10 кв. м площі залу на одного присутнього; забезпечити здійснення провітрювання та прибирання приміщення офісу; дотримання маскового режиму усіма присутніми в офісі адвоката; адвокат повинен забезпечити себе та своїх працівників засобами індивідуального захисту та інше).

По-друге, якщо у адвоката є помічники, то за можливості організувати їх роботу в дистанційному форматі, адже діяльність помічника адвоката полягає у підготовці процесуальних документів необхідних для розгляду конкретної справи, що в свою чергу обмежить їх можливість контактувати з іншими людьми, і убезпечить їх від зараження інфекцією COVID-19.

По-третє, якщо розгляд справи у суді не вимагає особистої участі адвоката та за наявності технічних можливостей адвокат повинен ініціювати участь у судовому засіданні дистанційно, в режимі реального часу за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку через мережу Інтернет, це він може зробити, як з власного робочого місця або з місця його проживання. У випадку якщо адвокат присутній у судовому засіданні або на процесуальній дії, яка проводиться слідчим, він повинен самостійно дотримуватися усіх карантинних обмежень, а саме маскового режиму, дотримуватися дистанції у 1,5 метра та інше. У випадку якщо під час судового процесу або слідчої дії, адвокат виявить порушення карантинних обмежень, він повинен надати письмову заяву про відмову брати участь у судовому процесі або слідчій дії з даних причин, адже таке порушення несе загрозу здоров'ю та життю адвокат. Така відмова не буде вважатися пору-

шенням Правил адвокатської етики та законодавства, що регулює адвокатську діяльність.

По-четверте, у випадку якщо адвокат захворів або захворів член його родини з якими він проживає або перебував у контакті і адвокат повинен перебувати на самоізоляції, тоді він повинен повідомити, за можливості, на електронну адресу суду або слідчого органу про неможливість прибуття на судові засідання або слідчу дію з поважних причин.

По-п'яте, за можливості у переважній більшості випадків реалізовувати процесуальне право на ознайомлення з матеріалами судової справи в дистанційному режимі шляхом надсилання судом сканованих копій матеріалів судової справи на електронну адресу, зазначену у відповідній заяві. Наприклад, заяви про ознайомлення можна направляти засобами поштового та електронного зв'язку та отримувати відповіді на дані заяви на електронну пошту.

Отже, пандемія COVID-19 та карантинні обмеження пов'язані з нею внесли зміни в організацію робочого процесу адвоката. Адже, враховуючи умови сьогодення, адвокат змушений працювати більше використовуючи засоби телекомунікаційного зв'язку у своїй діяльності, задля дотримання карантинних обмежень. Проте слід відзначити, що реалізація права на захист, яке забезпечує інститут адвокатури не зупинилося, а продовжується з урахуванням законодавчих обмежень, які діють на сьогоднішній час в нашій країні.

Список використаної літератури:

1. Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020 р. № 1236. *Офіційний сайт Кабінету Міністрів України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vstanovlennya-karantinu-ta-zaprovadzhennya-obmezhuvalnih-protiepidemichnih-zahodiv-1236-091220>.
2. Про захист професійних та соціальних прав адвокатів в умовах карантину: Рішення Ради адвокатів України від 02 квітня 2021 № 35. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0035871-21#Text>.

Козлов О. О.

*заступник голови Ради адвокатів Одеської області, адвокат,
член Комітету захисту професійних прав адвокатів та реалізації
гарантій адвокатської діяльності Ради адвокатів
Одеської області,
аспірант кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Чинне законодавство України про адвокатуру та адвокатську діяльність, зокрема, і в частині, що стосується гарантій адвокатської діяльності, перманентно вдосконалюється, робляться спроби і його часткового доповнення чи цілковитого оновлення, у зв'язку із чим дослідження досвіду зарубіжних країн є досить корисним, оскільки дозволяє визначити рівень розвитку вітчизняного законодавства, а також почерпнути передові ідеї, що варті запровадження.

Відштовхуючись від визначеного у ст. 23 Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» переліку гарантій адвокатської діяльності можна провести порівняльний аналіз законодавства пострадянських країн у цій сфері, зокрема:

– забороняються будь-які втручання і перешкоди здійсненню адвокатської діяльності (Білорусь, Киргизія, Вірменія, Азербайджан, Узбекистан, Таджикистан, Туркменістан, Молдова, Грузія, Росія). Проте в Білорусії спеціально обумовлюється, що забороняється втручання в адвокатську діяльність, «яка здійснюється відповідно до закону» (ст. 4). В розрізі заборони втручання у адвокатську діяльність у Туркменістані законом також забороняється «прояв неповаги до адвоката або дискредитація адвоката при виконанні ним професійних обов'язків» (ч. 5 ст. 17 Закону Туркменістану). У Молдові в контексті заборони втручання в адвокатську діяльність проголошується, що «Держава забезпечує дотримання і захист свободи здійснення адвокатської діяльності без дискримінації і без невинправ-

даного втручання з боку своїх органів або суспільства» (ч. 1 ст. 52 Закону Молдови);

– забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею. З цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом (аналогічні положення містяться в законодавстві таких країн, як: Білорусь, Киргизія, Азербайджан, Узбекистан, Таджикистан, Литва, Латвія, Туркменістан, Молдова, Естонія, Естонія, Росія). Додатково тут варто вказати, що у Латвії закон встановлює навіть заборону «вимагати від клієнтів інформації щодо факту допомоги, наданої адвокатом, та її змісту», а в Естонії забороняється «ставити запитання і вимагати пояснення щодо обставин, що стали відомі у зв'язку з наданням юридичних послуг»;

– проведення стосовно адвоката оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, що можуть проводитися виключно з дозволу суду, здійснюється на підставі судового рішення, ухваленого за клопотанням Генерального прокурора, його заступників, прокурора Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя (в Узбекистані – за дозволом прокурора не нижче обласного рівня);

– забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності (в Узбекистані – забороняється вилучення чи огляд матеріалів, що складають адвокатське досьє; у Латвії – «контролювати інформаційні системи та засоби зв'язку, які використовуються для надання правової допомоги адвокатами, у тому числі електронними засобами, для видалення інформації з них та втручання у їх діяльність»; в Киргизії – дозволяються такі дії при лише у разі притягнення адвоката в якості обвинуваченого; у Литві, окрім вказаного, заборонено контролювати іншу передану за допомогою те-

лекомунікаційних мереж інформацію й іншу комунікацію або дії, за винятком випадків, коли адвокат підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочинного діяння і цей дозвіл застосовується лише щодо документів, пов'язаних з пред'явленими підозрами або звинуваченнями), в Естонії – «носії інформації, пов'язані з наданням адвокатом юридичних послуг, є недоторканими». Законодавство Молдови у цьому випадку є досить спірним, оскільки встановлено, що «Обшук житла адвоката або приміщення для надання юридичної допомоги, використовуваного їм транспорту, вилучення належних йому предметів і документів, огляд і виїмка його поштово-телеграфної кореспонденції, прослуховування телефонних розмов допускаються тільки на підставі рішення судової інстанції» (ч. 2 ст. 52 Закону Молдови), тобто немає заборони на вилучення інформації, що становить адвокатську таємницю;

– життя, здоров'я, честь і гідність адвоката та членів його сім'ї, їх майно перебуває під охороною держави, а посягання на них тягнуть відповідальність, передбачену законом (Вірменія, Таджикистан, Росія, в Узбекистані – подібні положення стосуються лише щодо адвоката, у Туркменістані – проголошена охорона честі і гідності лише адвоката, у Молдові передбачено, що «Образ адвоката, наклеп, погрози на його адресу, насильство по відношенню до адвоката під час виконання ним професійних обов'язків або у зв'язку з їх виконанням тягнуть за собою встановлену законом відповідальність»);

– адвокату гарантується право на забезпечення безпеки під час участі у кримінальному судочинстві в порядку, встановленому законом. У Туркменістані це положення є ширшим за змістом, оскільки така гарантія не обмежується кримінальним судочинством та встановлюється, що «адвокат і члени його сім'ї перебувають під захистом держави, яка відповідно до законодавства Туркменістану забезпечує прийняття необхідних заходів щодо забезпечення їх безпеки» (ст. 17 Закону Туркменістану).

– забороняється втручання у приватне спілкування адвоката з клієнтом (Вірменія, Узбекистан; проте у галузевому законі Білору-

сії мова йде лише про заборону на втручання у приватне спілкування із підзахисним);

- забороняється внесення подання слідчим, прокурором, а також винесення окремої ухвали (постанови) суду щодо правової позиції адвоката у справі (Узбекистан);

- забороняється втручання у правову позицію адвоката (Узбекистан, Молдова);

- орган або посадові особи, які затримали адвоката або застосували до нього запобіжний захід, зобов'язані негайно повідомити про це відповідну раду адвокатів регіону (Вірменія, Литва; у Молдові уточнено, що відповідний орган зобов'язаний поінформувати Міністерство юстиції та Раду Спілки адвокатів протягом шести годин з моменту затримання або притягнення адвоката до кримінальної відповідальності);

- повідомлення про підозру адвоката у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійснене виключно Генеральним прокурором, його заступником, прокурором Автономної Республіки Крим, області, міста Києва та міста Севастополя (в Киргизії – порушення кримінальної справи можливе Генпрокурором чи його заступником, в Узбекистані порушення кримінальної справи дозволяється прокурором не нижче обласного рівня);

- забороняється притягати до кримінальної чи іншої відповідальності адвоката (особу, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю) або погрожувати застосуванням відповідальності у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності згідно із законом (Узбекистан, Латвія);

- не можуть бути підставою для притягнення адвоката до відповідальності його висловлювання у справі, у тому числі ті, що відображають позицію клієнта, заяви у засобах масової інформації, якщо при цьому не порушуються професійні обов'язки адвоката (Вірменія, Латвія; у Киргизії – встановлено заборону на притягнення адвоката до будь-якої відповідальності за висловлену ним при здійсненні адвокатської діяльності думку; у Таджикистані – за висловлену ад-

вокатом при здійсненні професійної діяльності думку «за винятком думок, що мають ознаки злочину»;

- забороняється ототожнення адвоката з клієнтом (Литва, Латвія, Естонія);

- заборона залучати адвоката до конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, якщо таке співробітництво буде пов'язане або може призвести до розкриття адвокатської таємниці (Росія).

Порівняльний аналіз законодавства України та держав, що входили до складу колишнього СРСР, дозволяє зробити висновок, що Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює чи не найширший перелік гарантій адвокатської діяльності на усьому пострадянському просторі, а такі гарантії, як: гарантування адвокату рівності прав з іншими учасниками провадження, дотримання засад змагальності і свободи в наданні доказів та доведенні їх переконливості; здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвоката в особливому порядку, окрім України, не закріплені в законодавстві жодної з країн пострадянського простору (особливий порядок притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності не розглядається саме як гарантія адвокатської діяльності).

Водночас, вартими на увагу українського законодавця при розробленні пропозицій щодо удосконалення гарантій адвокатської діяльності є такі положення законодавства країн пострадянського простору:

- Литва, Білорусія – закріплено заборону на використання інформації, становить адвокатську таємницю, в якості доказу у судовому процесі;

- Киргизія – встановлено заборону особистого обшуку або особистого огляду адвоката при виконанні ним своїх професійних обов'язків, крім випадків, коли він затриманий на місці вчиненого ним злочину. Аналогічно у Молдові «адвокат не може бути підданий особистому обшуку або особистому огляду при виконанні своїх професійних обов'язків, за винятком випадків очевидного правопорушення».

– Узбекистан – забороняється вимагання будь-якого спеціального дозволу (крім ордера і посвідчення адвоката) або створення інших перешкод при здійсненні адвокатської діяльності;

– Туркменістан – закріплюється, що свобода пересування адвоката з метою надання юридичної допомоги не може бути обмежена, крім випадків, передбачених законодавством Туркменістану.

– Молдова – судові інстанції та органи кримінального переслідування повинні забезпечити адвоката приміщенням для виконання професійних обов’язків в будівлі відповідних установ і це розглядається саме як одна з гарантій адвокатської діяльності; жоден орган публічної влади не може прямо або побічно впливати на договір між адвокатом і клієнтом.

Таким чином, дослідження законодавства щодо гарантій адвокатської діяльності країн пострадянського простору є досить корисним, оскільки дозволяє зробити висновок, що національне законодавство у цій сфері є досить прогресивним, проте окремі зарубіжні положення цілком варті запровадження, що є особливо актуальним в світлі проведення останнім часом активних законопроектних робіт з вдосконалення законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Кравченко М. О.

*доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук*

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК АДВОКАТА У ЗДІЙСНЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Готовність адвоката до професійної діяльності є цілісною сукупністю особистісних рис, навичок, вмінь та умов, що впливають на готовність адвоката надавати правничу допомогу якісно, швидко та на належному рівні. В юридичній літературі сукупність рис, навичок та вмінь юриста називають компетенціями. Найбільшого до-

слідження набули такі з них як: комунікативна, організаційна, когнітивна, соціальна, інформаційна та спеціальна. Вважаємо за доцільне звернути особливої уваги на комунікативну компетеність адвоката, адже вона, на нашу думку, відіграє важливу роль у встановленні психологічно комфортних відносин між адвокатом та клієнтом.

Так, комунікативна компетентність передбачає наявність певного переліку якостей, які забезпечують здатність встановлювати емоційні контакти та підтримувати довірчі відносини. Крім того, комунікативна компетентність передбачає наявність вміння слухати, ораторських здібностей, вміння ефективно вирішувати конфлікти та контролювати власні емоції. Високий рівень розвитку цих вмінь знаходить прояв у доброзичливості адвоката, його проникливості, ввічливості, емпатійності, вільному володінні вербальними і невербальними засобами спілкування тощо.

Спілкуючись з клієнтом, адвокату варто пам'ятати, що в більшості випадків для клієнта участь у правовому спорі є стресовою та нестандартною подією. Крім того, скоріш за все особа, що звернулася по допомогу, не володітиме правничими знаннями або вони матимуть поверховий характер. У зв'язку з цим, мова адвоката має бути точною, зрозумілою, логічною, простою та чистою [1, с. 92].

Для адвоката дуже важливо пояснювати та обґрунтовувати свої ідеї, стежити за власними жестами, інтонаціями. Необхідно встановити якісний зворотний зв'язок та допускати можливість дублювання ідеї, повідомлення або пояснення з метою усунення ризику виникнення непорозумінь та двозначностей [2, с. 45].

Нагадаємо, що комунікація здійснюється у вербальній та невербальній формах. Щодо невербальної форми, то її головним призначенням є дублювання і підкріплення вербального спілкування певними доказами. Отже, вербальна та невербальна форми мають узгоджуватись одна з одною для того щоб не викликати почуття психологічної напруги чи недовіри у клієнта.

З напруження практичного досвіду у адвоката поступово з'являється свій індивідуальний стиль спілкування, до якого належатиме швидкість мови, гучність голосу та його тембр. Безумовно,

не лише комунікативна компетентність впливає на ефективність взаємодії між адвокатом та клієнтом, але саме манера спілкування та зовнішній вигляд адвоката будуть першими факторами, які вплинуть на враження клієнта від зустрічі з адвокатом та на майбутнє їх взаємодії.

Список використаної літератури:

1. Аминов И. И., Давыдов Н. А. Психология профессиональной деятельности юриста: учебник. Москва: Проспект, 2019. 264 с.
2. Менеджмент юридичної фірми: конспект лекцій (галузь знань 0304 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень «Магістр», спеціальність 8.03040101 «Правознавство») для студентів денних факультетів / Авт.: Л. С. Шевченко, С. М. Макуха, О. С. Марченко та ін. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 132 с.

Кубасенко А. В.

*доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів
та адвокатури Національного університету
«Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент*

ВИМОГИ ЩОДО НЕСУМІСНОСТІ З АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ

Останнім часом питання вимог щодо несумісності з адвокатською діяльністю набули актуальності та продовжують породжувати проблеми, які пов'язані із недосконалістю чинного законодавства, яке регулює питання щодо набуття статусу адвоката та врегулювання обставин із потенційним виникнення конфлікту інтересів в адвокатській діяльності. Підтвердженням цього факту є подання проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо посилення авторитету адвокатури» № 6205 від 22.10.2021 року [1]. В обґрунтування необхідності прийняття вказаного законопроекту наводиться теза про те, що адвокатура України є частиною системи правосуддя, а для захисту прав та законних інтересів, гарантій діяльності адвокатів необхідно ускладнити доступ до професії адвоката. Адже сьогодні

адвокати залишаються менш захищеними у порівнянні із суддями та прокурорами, що безумовно впливає на рівень адвокатури та її авторитет у суспільстві. Мета прийняття цього законопроекту полягає у тому, щоб закріпити на законодавчому рівні додаткові підстави, які унеможливають зайняття адвокатською діяльністю та удосконалюють деякі вимоги щодо несумісності в діяльності адвоката.

Нам видається необхідним проаналізувати деякі зміни, які передбачаються вказаним законопроектом. Так, ч. 2 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» пропонується доповнити п. 5 такого змісту: «Не може бути адвокатом особа, яка: протягом останніх трьох років безперервно працювала або працює на посаді судді, прокурора, слідчого, дільничного, працівника підрозділу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, працівника пенітенціарної служби, нотаріуса, державного або приватного виконавця, арбітражного керуючого, на державній службі або службі в органах місцевого самоврядування, на іншій посаді, на якій одночасне здійснення адвокатської діяльності заборонено законом» [1]. На нашу думку, вказані зміни суттєво обмежують право особи щодо вільного розвитку своєї особистості, яке закріплено у ст. 23 Конституції України та право особи на вільний вибір професії (ст. 43 Конституції України) [2], які не можуть бути обмежені спеціальними законами.

На цьому неодноразово зауважувалось у практиці Європейського Суду з прав людини. Так, приватне життя «охоплює право особи формувати та розвивати відносини з іншими людьми, включаючи відносини професійного чи ділового характеру» (пункт 25 «С. проти Бельгії» від 7 серпня 1996 року (Reports 1996)). Стаття 8 Конвенції «захищає право на розвиток особистості та право формувати і розвивати відносини з іншими людьми та навколишнім світом» (пункт 61 рішення Суду у справі «Pretty проти Сполученого Королівства» (справа № 2346/02, ECHR2002)) [3]. Поняття «приватне життя» не виключає в принципі діяльність професійного чи ділового характеру. Адже саме у діловому житті більшість людей мають неабияку можливість розвивати відносини із зовнішнім світом

(пункт 29 рішення Суду у справі «Niemietz проти Німеччини» від 16 грудня 1992 року) [4].

Таким чином, обмеження, встановлені щодо доступу до професії, були визнані такими, що впливають на «приватне життя» (пункт 47 рішення Суду у справі «Sidabras and Džiautas проти Латвії» (справи № 55480/00 та № 59330/00, ECHR2004)[5] і пункти 22-25 рішення Суду у справі «Bigaeva проти Греції» від 28 травня 2009 року (справа 26713/05)) [6].

Вважаємо, що необхідно розрізнати право доступу до професії адвоката та безпосереднього здійснення адвокатської діяльності. Сьогодні розуміння права набуття доступу до професії адвоката не є обмеженим, натомість законодавчо передбачені обмеження стосуються саме безпосереднього здійснення діяльності, яка є несумісною, а саме – здійснення правосуддя та представництва інтересів, оскільки за загальним принципом «ніхто не може бути суддею у власній справі», про що неодноразово зазначалося у рішеннях ВРП щодо визнання фактів про порушення вимог щодо несумісності діючих прокурорів та суддів [7;8;9;10].

В контексті досліджуваного питання щодо несумісності з адвокатською діяльністю заслуговують на увагу і рішення Великої Палати Верховного Суду від 10 лютого 2021 року, прийнятій в межах розгляду справи № 822/1309/17 [11] та від 14 квітня 2021 року у справі № 826/9606/17 [12], де Судом зазначено, що складаючи присягу прокурора, особа свідомо приймає всі обмеження, які покладаються на неї спеціальним законом, у тому числі заборону суміщення перебування на посаді прокурора з адвокатською діяльністю. Претендуючи на набуття права на заняття адвокатською діяльністю, прокурор вступає у позапроцесуальні відносини з радою адвокатів, адвокатською спільнотою.

Водночас Велика Палата Верховного Суду звернула увагу на те, що у випадку отримання особою, яка є прокурором, свідництва про право на заняття адвокатською діяльністю та складання присяги адвоката така особа однозначно опиняється під дією двох присяг – прокурора та адвоката [12].

На наше глибоке переконання, сам факт складання особою присяги та отримання нею свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а згодом зупинення адвокатської діяльності *de facto* виключає можливість здійснення такою особою дій, які відповідно до статей 1, 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [13] можуть бути визначені як адвокатська діяльність, оскільки отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю підтверджує виключно можливість особи в майбутньому вчиняти дії, спрямовані на захист інтересів клієнта, тобто здійснювати адвокатську діяльність. При цьому положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не зобов'язують особу з моменту отримання нею свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю одразу здійснювати таку діяльність, оскільки норми статті 31 цього Закону дають підставі такій особі обрати альтернативний механізм та модель поведінки, який передбачає зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, шляхом подання особистої заяви і звернення до відповідних органів адвокатського самоврядування. До речі, такий механізм вдало використовується в адвокатській спільноті у випадках зайняття адвокатами посад суддів, прокурорів або в органах державної влади та не створює ситуацій з перебуванням адвокатів під діями двох присяг (адвоката та судді, адвоката та прокурора).

Випадки, за яких дозволяється встановлення певних обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, прямо передбачені ст. 64 Конституції України. При цьому в Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Основного Закону України) [2], а одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, згідно з яким обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлених такими обмеженнями. Тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки (абзац тре-

тій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17-рп/2010) [14].

Таким чином, з урахуванням норм Конституції України та практики Європейського Суду з прав людини, реалізація особою саме права на заняття адвокатською діяльністю (отримання відповідного свідоцтва) повинна розглядатися як її бажання отримати доступ до професії, а право обирати професію не може бути несумісним з будь-яким іншим правом, оскільки охоплює і гарантує особі право вибору професії, а несумісність стосується реалізації фактичного здійснення діяльності.

Список використаної літератури:

1. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо посилення авторитету адвокатури» № 6205 від 22.10.2021 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73048 (дата звернення: 31.10.2021)
2. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 31.10.2021).
3. Справа «Прітті проти Сполученого Королівства» (Case of Pretty v. The United Kingdom (Заява N2346/02) від 29 квітня 2002 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_210#Text
4. Справа «Niemietz проти Німеччини» від 16 грудня 1992 року № 13710/88 URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/nimitc-protiv-germanii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>
5. Справа «Sidabras and Džiautas проти Латвії» від 27 липня 2004 року (Заяви №№ 55480/00, 59330/00) URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/sidabras-i-dzhyautas-protiv-litvy-postanovlenie-evropejskogo-suda/>
6. Справа «Bigaeva проти Греції» від 28 травня 2009 року (заява 26713/05) URL: <https://europeancourt.ru/resheniya-evropejskogo-suda-na-russkom-yazyke/bigaeva-protiv-grecii-postanovlenie-evropejskogo-suda/>
7. Про визнання відсутності порушень вимог щодо несумісності керівником Городоцької місцевої прокуратури Львівської області Білинською Т.М.: Рішення Вищої ради правосуддя від 30 травня 2017 року № 1328/0/15-17
8. Про визнання відсутності порушень вимог щодо несумісності прокурором відділу організації діяльності у сфері запобігання та протидії корупції прокуратури Львівської області Медведєв М. Й.: Рішення Вищої ради правосуддя від 24 жовтня 2017 року № 3419/0/15-19

9. Про визнання відсутності порушення вимог щодо несумісності суддею Шевченківського районного суду міста Києва Слободянюком П. Л.: Рішення Вищої ради правосуддя від 22 липня 2021 року № 1675/0/15-21

10. Про визнання відсутності порушення вимог щодо несумісності прокурором відділу забезпечення діяльності у сфері запобігання та протидії корупції Одеської обласної прокуратури Адельшиним М. Б.: Рішення Вищої ради правосуддя від 05 жовтня 2021 року № 2059/0/15-21

11. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14 квітня 2021 року по справі № 826/9606/1. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96933508>

12. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 10 лютого 2021 року по справі № 822/1309/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439673>

13. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 31.10.2021).

14. Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року № 17- рп/2010 по справі № 1-25/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10#Text> (дата звернення: 31.10.2021).

Макаренко О. Ю.

*доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
правоохоронної діяльності та поліцейстики
Донецького державного університету внутрішніх справ, адвокат,
партнер Адвокатського об'єднання «Альфа лекс»,*

Макаренко Н. А.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного
та господарського права Донецького державного університету
внутрішніх справ, адвокат, керуючий партнер
Адвокатського об'єднання «Альфа лекс»*

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ
МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ**

«Ворог адвоката номер один, його клієнт»...

На сьогоднішній день адвокатура України продовжує перебувати в стані розвитку, реформування та змін. Фактично, такий стан є постійним та неминучим. Звісно, через безліч об'єктивних та суб'єк-

тивних факторів, ми можемо розглядати абсолютно різні проблемні питання здійснення адвокатської діяльності та давати їм достатньо різну суб'єктивну оцінку.

На наш погляд, однією з причин чому юристи обирають адвокатуру, є любов до своєї справи та свободи, настільки, наскільки це можливо. Звісно, кожен практикуючий адвокат має власний багаж помилок і досконало обговорити їх в межах тез доповіді, неможливо. Тому я сподіваюсь, в мене буде можливість виступити з тезами своєї роботи перед поважним колом фахівців Вищого навчального закладу який я мав честь закінчити вже багато років тому.

Причина з якої мною було обрано саме таку тему роботи, є конкретна справа, в якій у адвокатів нашого адвокатського об'єднання виникла проблемна ситуація з клієнтом.

Всі ми чули прислів'я, «у перемоги багато батьків, а поразка завжди сирота». В реальному адвокатському житті, ми розуміємо, що на думку клієнта, перемога, це в кращому випадку спільне досягнення клієнта та адвоката (в гіршому, адвокат взагалі зайвий, клієнт все зробив сам), а поразка, в 99.9% провина адвоката.

В ситуації яку я стисло викладу нижче, ситуація пов'язана із наданням клієнту правової допомоги по справі щодо видачі обмежувального припису. Хоча питання протидії домашньому насильству є вкрай актуальним та наболілим, такі справи мають не тільки юридичну, але і емоційну сторони, і нажаль клієнти не завжди психологічно сприймають поразку в суді першої інстанції.

Так для конкретного прикладу, прошу шановних учасників конференції звернути увагу на той факт, що між адвокатським об'єднанням «Альфа Лекс» (Виконавець) та гр. Івановим Іваном Івановичем (Замовник, ім'я вигадане) укладено Договір від 03.08.2021 р. № 61/21 АО про надання адвокатських послуг (правової допомоги), предметом якого є захист прав і законних інтересів Замовника під час апеляційного перегляду рішення Центрально-Міського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 21 липня 2021 року в справі № 216/4309/21 за заявою Іванової Ольги Іванівни (ім'я вигадане) щодо видачі обмежувального припису у відношенні

Іванова Івана Івановича Дніпровським апеляційним судом (далі – Договір).

У відповідності до положень п. 2.1. підписаного договору виконавець бере на себе наступні обов'язки, зокрема:

- підготувати апеляційну скаргу щодо оскарження рішення Центрально-Міського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 21 липня 2021 року в справі № 216/4309/21;

- представляти інтереси Замовника під час судового розгляду справи вказаної в п. 1.1. цього Договору (в тому числі шляхом взяття участі у засіданні в режимі відеоконференції з використанням власних засобів), користуватись всіма правами передбаченими чинним Законодавством для представника (захисника, адвоката) Замовника.

У відповідності до п. 2.2. Договору, з метою забезпечення виконання зобов'язання, Виконавець має право:

- користуватись всіма процесуальними правами, що належать Замовнику, під час розгляду апеляційного перегляду справи вказаної в п. 1.1 цього Договору;

- отримувати від Замовника будь-яку інформацію та документи, необхідні для надання адвокатських послуг.

Відповідно до п. 3.1. Договору, Замовник зобов'язаний, зокрема, терміново надавати Виконавцю на запит останнього необхідні для виконання зобов'язань за цим Договором документи та інформацію.

На виконання умов Договору, 06.08.2021 р. Виконавцем в строки встановлені чинним ЦПК України підготовлено та подано апеляційну скаргу заінтересованої особи по справі № 216/4309/21 – щодо видачі обмежувального припису (згідно ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»).

12.08.2021 р. засобами електронного листування Виконавцем від Дніпровського апеляційного суду було отримано організаційно-розпорядчий документ в якому повідомлялось, що: «у зв'язку з відсутністю складу суду надсилаємо на Вашу адресу цивільну справу № 216/4309/21 про видачу обмежувального опису для виконання вимог ч. 7 ст. 33 ЦПК України.

Додаток: першому адресату – справа № 216/4309/21 на 99 арк., копія апеляційної скарги з додатками на 17 арк.(2 екз.), копія ухвали на 1 арк., копія рішення на 1 арк.(2 екз.), 1 диск, супровідний лист на 1 арк., протокол щодо неможливості автоматизованого розподілу судової справи між суддями на 1 арк. іншим – для відома».

Станом на 18.08.2021 р. в Єдиному державному реєстрі судових рішень (далі – ЄДРСР) не оприлюднено жодних ухвал, рішень (постанов) Дніпровського апеляційного суду по справі № 216/4309/21.

В свою чергу, 18.08.2021 р. о 11 год.30 хв. вами, клієнтом, заходами телефонного зв'язку повідомлено АО «Альфа Лекс» про необхідність підготування документу, передбаченого п. 6.1. Договору (Акту передавання-приймання послуг) та передання вам документів, підготовлених Виконавцем за Договором.

Клієнту було роз'яснено, що за своїм змістом та у відповідності до умов Договору, Акт передавання-приймання послуг складається та підписується за фактом виконаних робіт, тобто після завершення виконання договірних зобов'язань, та уточнено, чи бажає клієнт припинити зобов'язання шляхом укладення додаткової угоди про розірвання Договору, на що клієнтом було надано позитивну відповідь. Дійсно, умовами п. 9.3 Договору, передбачено можливість його розірвання за взаємною згодою сторін, оформленою додатковою угодою.

Згідно положень ст. 29 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (Припинення, розірвання договору про надання правової допомоги), дія договору про надання правової допомоги припиняється його належним виконанням.

Договір про надання правової допомоги може бути достроково припинений за взаємною згодою сторін або розірваний на вимогу однієї із сторін на умовах, передбачених договором. При цьому клієнт зобов'язаний оплатити адвокату (адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню) гонорар (винагороду) за всю роботу, що була виконана чи підготовлена до виконання, а адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний (зобов'язане) повідомити клієнта про можливі наслідки та ризики, пов'язані з достроковим припиненням (розірванням) договору.

В межах ситуації що виникла, ми роз'яснили клієнту, що після прийняття апеляційної скарги судом апеляційної інстанції (Дніпровський апеляційний суд) буде вирішено питання щодо відкриття апеляційного провадження та порядку розгляду апеляційної скарги по справі № 216/4309/21, та що ознайомитись зі змістом ухвали суду клієнт зможете після її оприлюднення судом в ЄДРСР за посиланням в мережі Інтернет (<https://reyestr.court.gov.ua>), вказавши відповідний номер справи. Але ризик для адвокатів об'єднання полягав в тому, що апеляційну скаргу підписав за дорученнями клієнта саме адвокат.

Разом із тим, в усному спілкуванні, клієнт не міг визначитись, чи підтверджує він надані раніше повноваження чи ні, чи бажає розірвати договір з адвокатським об'єднанням чи вимагає продовження надання правової допомоги в межах існуючого договору.

Враховуючи наближення дати розгляду поданої та узгодженої (усно) апеляційної скарги, адвокати нашого об'єднання зіштовхнулись з одного боку з достатньо простою, а з іншого вельми складною ситуацією, оскільки клієнт міг звинуватити адвокатів в перевищенні наданих їм повноважень.

Окрім того, ми вважали висловленою вимогу клієнта розірвати Договір, відтак, клієнту було надіслано по два підписаних та засвідчених печаткою Виконавця примірники:

- додаткової угоди № 1 від 18.08.2021 р. про розірвання договору № 61/21 АО від 03.08.2021 р. про надання адвокатських послуг (правової допомоги);

- акту № 1 від 18.08.2021 р. прийому-передачі наданих (виконаних) послуг (робіт) до договору № 61/21 АО від 03.08.2021 р. про надання адвокатських послуг (правової допомоги).

На виконання п. 3.1. Договору, зважаючи на усне повідомлення клієнта про розірвання Договору № 61/21 АО від 03.08.2021 р. та, як наслідок, припинення повноважень адвокатів АО «Альфа Лекс», ми просили клієнта в термін не пізніше ніж три робочих дня після отримання відповідного листа, письмово повідомити АО «Альфа Лекс» про чинність/чи припинення зобов'язань за Договором

№ 61/21 АО від 03.08.2021 р. та надати підписані примірники наступних документів:

- додаткової угоди № 1 від 18.08.2021 р. про розірвання договору № 61/21 АО від 03.08.2021 р. про надання адвокатських послуг (правової допомоги);

- акту № 1 від 18.08.2021 р. прийому-передачі наданих (виконаних) послуг (робіт) до договору № 61/21 АО від 03.08.2021 р. про надання адвокатських послуг (правової допомоги).

Ми також були вимушені повідомити клієнта, що у разі не надіслання у вказаний строк вищезазначених документів, підписаних з боку клієнта, або ненадання клієнтом відповіді на відповідний лист, АО «Альфа Лекс» не може достеменно вважати наявними повноваження на представлення ваших інтересів в Дніпровському апеляційному суді по справі № 216/4309/21 зважаючи на надану вами пропозицію щодо розірвання Договору № 61/21 АО від 03.08.2021р.

Відповідь та примірники вищезначених додаткової угоди та акту прийому-передачі наданих (виконаних) послуг (робіт), які підлягають поверненню АО «Альфа Лекс», ми просили надіслати за адресою: 50074, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, пр-т Героїв-підпільників, буд. 30, прим. 16. Після декількох зустрічей клієнт надав підписані екземпляри відповідних документів, що призвело до припинення взаємовідносин між нами.

Овчаренко О. М.

*доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри адвокатури
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
адвокат, член Науково-консультативної ради при Верховному Суді*

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Проблема визначення правового статусу адвоката у виконавчому провадженні обумовлена низкою чинників, зокрема, складністю та суперечливістю законодавства у сфері виконавчого провадження. Адвокат у виконавчому провадженні не позбавлений прав і гарантій,

які впливають із його загального правового статусу, унормованого законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність. Окрім того, особливості правосуб'єктності адвоката на цій стадії судового розгляду справи обумовлені правовим статусом особи, яку представляє адвокат (боржник, стягувач або інший учасник виконавчого провадження).

Варто підкреслити, що з силу ст. 16 Закону України «Про виконавче провадження» сторони можуть реалізувати свої права і обов'язки у виконавчому провадженні самостійно або через представників, а особиста участь фізичної особи у виконавчому провадженні не позбавляє її права мати представника. Найчастіше адвокати представляють боржника або стягувача як основних сторін виконавчого провадження. Однак, непоодинокими є випадки залучення приватними виконавцями адвокатів з метою представлення своїх професійних інтересів в суді, оскільки учасники виконавчого провадження доволі часто оскаржують рішення, дії або бездіяльність приватних виконавців.

Процесуальна правосуб'єктність адвоката у виконавчому провадженні обумовлюється сукупність прав і обов'язків особи, яку представляє адвокат. Сторони виконавчого провадження мають право на: (а) ознайомлення з матеріалами виконавчого провадження, (б) доступ до автоматизованої системи виконавчого провадження, (в) оскарження рішень, дій або бездіяльність виконавця, (г) надання додаткових матеріалів, заявлення клопотань, (д) участь у вчиненні виконавчих дій, (е) надання усних та письмових пояснень, заперечень, (є) укладення мирової угоди, що затверджується (визнається) судом, який видав виконавчий документ. Сторони зобов'язані виконувати законні вимоги виконавця, невідкладно повідомляти його про виконання рішення, яке перебуває на примусовому виконанні й сумлінно користуватися усіма наданими їм правами з метою забезпечення своєчасного та в повному обсязі вчинення виконавчих дій. Боржник, поряд із цим, також зобов'язаний утримуватися від вчинення дій, що унеможливають чи ускладнюють виконання рішення, сприяти виконавцем вчиненню виконавчих дій, своєчасно з'являтися на вимогу

виконавця, надавати пояснення за фактами невиконання рішень або законних вимог виконавця чи іншого порушення вимог законодавства про виконавче провадження (ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження»).

Варто зауважити, що замість сумлінного виконання своїх обов'язків сторони виконавчого провадження та їх представники часто обирають тактику затягування справи й перешкоджанню виконанню рішення суду. Можна виділити такі види зловживання своїми правами з боку боржників, якими вони застосовують самостійно або разом зі своїми представниками:

(а) *Приховування майна, на яке може бути звернуто стягнення.* У практиці Верховного Суду існує усталена практика, відповідно до якої правочин, вчинений боржником після набуття рішення суду законної сили, де визнається цивільно-правове або інше майнове зобов'язання боржника, і спрямований на передачу майна боржника іншим особами, визнається недійсним (фіктивним або фраздаторним). Приміром, постановою Великої Палати Верховного Суду від 3 липня 2019 р., справа № 369/11268/16-ц було визнано недійсним правочин, в силу якого засуджений подарував родичам в рівних частках будинки та земельну ділянку. Метою цього правочину було уникнення виконання грошових зобов'язань засудженого, які випливали із цивільного позову у відповідній кримінальній справі. Верховний Суд підкреслив, що «фіктивний правочин характеризується тим, що сторони вчиняють такий правочин лише для виду, знають заздалегідь, що він не буде виконаний, і вважає, що така протизаконна ціль, як укладення особою договору дарування майна зі своїм родичем з метою приховання цього майна від конфіскації чи звернення стягнення на вказане майно в рахунок погашення боргу, свідчить, що його правова мета є іншою, ніж та, що безпосередньо передбачена правочином (реальне безоплатне передання майна у власність іншої особи), а тому цей правочин є фіктивним і може бути визнаний судом недійсним. ... Цивільно-правовий договір (зокрема договір дарування) не може використовуватися учасниками цивільних відносин для

уникнення сплати боргу або виконання судового рішення (зокрема виroku) про стягнення коштів, що набрало законної сили».

(б) *Свідоме ігнорування повідомлень від виконавця, неотримання офіційної кореспонденції від виконавця, ухилення від спілкування з виконавцем.* За загальним правилом, виконавець зобов'язаний інформувати сторони виконавчого провадження про його хід, про вчинення основних виконавчих дій. Відповідно до ч. 2 ст. 28 Закону України «Про виконавче провадження» документи виконавчого провадження надсилаються стягувачу та боржнику за їхніми адресами, зазначеними у виконавчому документі. У разі зміни стороною місця проживання чи перебування або місцезнаходження документи виконавчого провадження надсилаються за адресою, зазначеною у відповідній заяві сторони виконавчого провадження. Боржники використовують різноманітні способи ухилення від отримання кореспонденції від виконавця: від наявності декількох адрес фактичного проживання, неотримання кореспонденції на Укрпошті, до постійної зміни адрес і фізичного приховування себе і особистого майна. Безумовно, такі дії затримують виконання рішення суду, створюють передумови для визнання дій і рішень приватного виконавця незаконним в судовому порядку. Водночас адвокатам варто пам'ятати, що звернення сторін виконавчого провадження до виконавця повинні бути оформлені належним чином, відповідно до вимог чинного законодавства. Приміром, електронні документи мають містити всі необхідні реквізити. Так, в постанові Восьмого апеляційного адміністративного суду від 13 квітня 2021 р. у справі № 380/5933/20 було підкреслено, що «підстав для зупинення виконавчого провадження № 61646120 за заявою представника ТзОВ «Будівництво інноваційних проєктів», ОСОБА_2, надісланою на електронну адресу приватного виконавця 01.04.2020 без засвідчення її електронним цифровим підписом, у приватного виконавця не було, оскільки чинним законодавством не передбачено обов'язку перевірки стану судового провадження».

(в) *Оскарження дій, рішень і бездіяльності виконавця до суду.* В силу ч. 1 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження»

рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом. Процесуальні кодекси містять відповідні детальні процедури. Межі судового контролю за виконанням рішення суду є доволі широкими. Так, відповідно до ст. 447 ЦПК України сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до ЦПК, порушено їхні права чи свободи.

На практиці множинне оскарження дій і рішень виконавця у виконавчому провадженні може призвести до блокування процесу виконання рішення суду, хоча таке оскарження не скасовує чинність основного цивільно-правового зобов'язання, на підставі якого було винесено рішення суду або іншого органу і виданий виконавчий лист. В постанові КЦС ВС від 22 квітня 2020 р. по справі № 641/7824/18 підкреслено, що «завданням цивільного судочинства є саме ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. В порядку судового контролю за виконанням судових рішень такий захист можливий за умови, що права, свободи чи інтереси сторони виконавчого провадження порушені, а скаржник використовує цивільне судочинство для такого захисту. По своїй суті ініціювання справи щодо судового контролю за виконанням судових рішень не для захисту прав та інтересів є недопустимим».

(г) *Подання скарг на дії приватного виконавця до Дисциплінарної комісії приватних виконавців.* Частиною 2 ст. 38 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» визначені підстави дисциплінарної відповідальності приватного виконавця, серед яких – невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків. Фактично будь-яке порушення законодавства про виконавче провадження може бути розтлумачене Міністерством юстиції України як підстава для внесення

подання про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності до Дисциплінарної комісії приватних виконавців. Як зазначено у постанові КАС ВС від 28 квітня 2021 р. № 320/1771/19, перевірка контролюючим органом діяльності приватного виконавця в частині дотримання ним вимог законодавства під час вчинення виконавчих дій ...не суперечить положенням законів «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» і «Про виконавче провадження».

Водночас адвокат як представник сторони у виконавчому провадженні повинен враховувати постанову КГС ВС від 17 вересня 2021 р. у справі № 905/2999/17, згідно якої чинне законодавство, зокрема, Закон України «Про виконавче провадження» встановлює певний порядок вчинення виконавчих дій та не надає державному виконавцю права вільного розсуду визначати «доцільно» чи «недоцільно» вживати їх взагалі. А тому він зобов'язаний вчиняти всіх необхідних заходів для повного та своєчасного виконання рішення суду відповідно до закону, а не крізь призму суб'єктивного сприйняття «доцільності» вирішувати питання: чи здійснювати виконання за виконавчим документом, чи ні.

На наше глибоке переконання, всі наведені форми процесуальної поведінки є нічим іншим, аніж зловживання сторонами виконавчого провадження своїми процесуальними правами. Види зловживання процесуальними правами визначені у ч. 2 ст. 44 ЦПК України, але цей перелік не є вичерпним. Створення боржником штучних перешкод у виконанні рішення суду є формою зловживання правом, яка заохочується деякими адвокатами. Адвокат як представник учасника виконавчого провадження повинен співвідносити свої дії з Законом України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» і Правилами адвокатської етики. Серед стандартів етичної поведінки адвоката – законність, сумлінність, чесність, добропорядність і пріоритет інтересів клієнта. Якщо у короткостроковій перспективі невиконання рішення суду може принести клієнту певні процесуальні або особисті переваги, то у перспективі довгостроковій ухилення від виконання цивільно-правового зобов'язання не призводить до ні-

велоуання або зменшення такого зобов'язання, а дії адвоката, який своїми порадами сприяє клієнту на його шляху зловживання правом, якщо прямо не порушують чинне законодавство, то знаходяться на крайній межі допустимого і прийнятного в аспекті змісту вимог Правил адвокатської етики. Завдання адвоката як представника сторони виконавчого провадження – побудова ефективної і конструктивної комунікації його клієнта із приватним або державним виконавцем.

Прилуцький С. В.

доктор юридичних наук,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІНСТИТУТ ВИКЛЮЧЕННЯ ІЗ ДОКАЗІВ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРАВОЗАХИСТУ

Вітчизняна юридична доктрина володіє досить ґрунтовними напрацюваннями у сфері доказового права, й зокрема, щодо питань законної сили доказів. Проте, практичний бік визнання доказової інформації як незаконної, усунення таких даних із кола предмету оцінювання та відповідно формування об'єктивного судового рішення, на мою думку, мають досить багато дискусійних моментів. Виникають питання щодо правового механізму визнання доказів недопустимими, й передусім, на стадії досудового розслідування. Зокрема, *якщо у сторони обвинувачення відсутні законні докази, але наявні відомості отримані із порушенням закону, чи має вона право звертатися до суду із обвинуваченням на основі таких матеріалів? Чи повинні фактичні дані проходити процедуру попередньої перевірки на предмет законності, з метою виключення їх із ряду фактичних даних, які виносяться для оцінки суду? Чи впливають незаконні «докази», які були досліджені й оцінені судом під час судового розгляду, на об'єктивність судження й остаточне рішення суду? Чи повинна нести відповідальність сторона кримінального провадження, якщо вона свідомо оперує незаконними фактичними даними? Чи повинен бути у кримінальному процесі механізм виключення із доказів, і якщо*

так, то на яких стадіях він має діяти? У пошуку відповідей на ці питання, варто передусім відштовхуватись від положень ч. 3 ст. 62 Конституції України, де встановлено, що **обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях**. На основі даного конституційного імперативу можна стверджувати, що сторона обвинувачення не має права формувати обвинувачення та звертатися до суду із ним, якщо в обґрунтування такого обвинувачення покладено незаконні докази чи суб'єктивні здогадки. Варто нагадати, що свого часу Конституційний Суд України дав офіційне тлумачення цій конституційній нормі, й зазначив, що *«перевірка доказів на їх допустимість є найважливішою гарантією забезпечення прав і свобод людини і громадянина в кримінальному процесі та ухвалення законного і справедливого рішення у справі»* й тим самим *«обвинувачення у вчиненні злочину не може бути обґрунтоване фактичними даними, одержаними в незаконний спосіб, а саме: з порушенням конституційних прав і свобод людини і громадянина; з порушенням встановлених законом порядку, засобів, джерел отримання фактичних даних; не уповноваженою на те особою»* [1].

Чинний КПК України встановлює критерії щодо допустимості доказів (ст. 86) та відповідно, їх недопустимості (ст. 87-88¹). Проте, у вітчизняному законодавстві та правовій доктрині існує певна суперечність та неузгодженість з питань правової природи доказів якими оперують під час досудового розслідування. Як вже зазначалось, конституційним імперативом (ч. 3 ст. 62) є те, що в основі кримінального обвинувачення мають лежати **докази**. Тому, вже на досудовому розслідуванні учасники кримінального провадження мають оперувати сформованими доказами. Хоча, згідно ч. 2 ст. 23 КПК України встановлено, що **не можуть бути визнані доказами відомості, які містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду**, крім випадків, передбачених КПК України. З такої позиції законодавця доказом в кримінальному провадженні мають визнаватись лише ті відомості, які були безпосередньо досліджені судом. З іншого боку, у ст. 94

КПК встановлено, що *слідчий, прокурор, слідчий суддя*, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, *оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності*, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Постає також питання, *чи досліджуються судом докази на стадії досудового розслідування?* Видається, що так. Варто зазначити, що кримінально-процесуальний примус може бути застосований до особи, ще до моменту застосування кримінальної відповідальності та покарання, тобто до моменту встановлення факту злочину та винуватості особи, в його вчиненні. В основі допустимості кримінально-процесуального примусу, крім іншого, лежать стандарти щодо обґрунтованої підозри. Як справедливо з цього приводу зазначає Г.Р. Крет, обґрунтована підозра являє собою припущення про причетність особи до вчинення кримінального правопорушення, засноване на наявних у кримінальному провадженні доказах і сформоване на рівні, необхідному для ухвалення відповідного процесуального рішення. Термін «обґрунтована підозра» використовується вітчизняним законодавцем у кримінальному процесуальному законі для позначення необхідної умови: 1) ухвалення рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (п. 1 ч. 3 ст. 132 КПК України); 2) вжиття уповноваженою службовою особою, що здійснила затримання, слідчим, слідчим суддею низки процесуальних дій, спрямованих на забезпечення прав затриманої особи (частини 2, 6 і 7 ст. 206, ч. 3 ст. 210 та ч. 1 ст. 213 КПК України); 3) звернення прокурора до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на проведення моніторингу банківських рахунків як негласної слідчої (розшукової) дії (ч. 1 ст. 269-1 КПК України); 4) здійснення повідомлення про підозру (ч. 1 ст. 276 КПК України) [2, с. 362]. Згідно ст. 194 КПК України судова перевірка законності кримінального переслідування відбувається під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу, коли слідчий суддя, суд будучи

зобов'язані встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження **докази** обставини, які свідчать про: 1) наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення; 2) наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених ст. 177 КПК України, і на які вказує слідчий, прокурор; 3) недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризикам, зазначеним у клопотанні.

Водночас, згідно ч. 3 ст. 17 КПК України встановлено, що підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на **доказах**, отриманих незаконним шляхом. Зміст категорії «обвинувачення» розкривається у п. 13 ст. 3 КПК України, де зазначається, що обвинувачення – це твердження про вчинення певною особою діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, висунуте в порядку, встановленому КПК України. Згідно існуючого кримінально-процесуального порядку (ст. 276-279 КПК України) формальним моментом початку обвинувачення особи у вчиненні кримінального правопорушення слід вважати повідомлення особі про підозру. Тим самим, на момент повідомлення особі про підозру, суб'єкт (орган) кримінального переслідування повинен володіти доказами, які підтверджують висунуту підозру, і ці докази повинні бути законними. Оскільки повідомлення про підозру є однією із юридичних форм обвинувачення, то таке обвинувачення не повинно ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. У даному контексті постає логічне питання, *на яких органах (суб'єктах) лежить обов'язок забезпечувати законність доказів обвинувачення під час досудового розслідування?*

Шукаючи відповідь на поставлене питання, варто зазначити наступне. Згідно ч. 2 ст. 6 КПК України прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий зобов'язані всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдовують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують чи обтяжують його покарання, надати їм належну правову оцінку та за-

безпечити прийняття законних і неупереджених процесуальних рішень. Таким чином, забезпечення законності обвинувачення в рівній мірі є обов'язком як слідчого, так і прокурора з керівником органу досудового розслідування. Вважаю, що при виявленні помилок (порушень) при збиранні доказів, уповноважений суб'єкт процесуальним шляхом має усунути допущені недоліки, а при неможливості усунення порушень закону, має визнати отримані фактичні дані недопустимими. Вважаю, що слідчий (прокурор) у випадку встановлення недопустимості отриманого доказу, зобов'язані прийняти процесуальне рішення (постанову), про визнання таких фактичних даних як недопустимих, а відповідну слідчу дію – нікчемною. Таким чином має відбуватись процедура виключення (усунення) із доказів фактичних даних, які суперечать критерію їх законної сили – допустимості.

Натомість Я.П. Зейкан вважає, що суд є єдиним суб'єктом визнання фактичних даних недопустимими як докази із винесенням відповідного процесуального рішення [3, с. 98]. Також, як стверджує А.В. Панова, згідно норм КПК, що регулюють порядок визнання фактичних даних недопустимими як докази, єдиним суб'єктом, до компетенції якого належить вирішення даного питання, є суд, який здійснює судовий розгляд кримінального провадження. При цьому суд вирішує вказане питання як за клопотанням сторін, так і за власною ініціативою. Слідчий, прокурор, слідчий суддя здійснюють оцінку фактичних даних під час досудового розслідування, результати якої являють підстави прийняття відповідних процесуальних рішень у кримінальному провадженні. Утім, у жодному разі ці суб'єкти не уповноважені законом приймати рішення про в

Дещо інше бачення у Генеральної прокуратури України, яка вважає, що «слідчі, прокурори під час досудового розслідування можуть визнати докази недопустимими як за власною ініціативою, так і за клопотанням сторони захисту чи потерпілого, оформивши про це відповідну постанову (ст. 110 КПК). Зазначене виключає можливість використання цього доказу з метою обвинувачення особи в суді» [5, с. 71]. Звісно, кримінально-процесуальне законодавство покладає головну роль щодо критичної оцінки доказів на предмет їх допусти-

мості саме на суд. Проте, в законності зібраних доказів передусім зацікавлена сторона, яка ними оперує, та на які буде посилатися при відстоюванні своєї позиції. Тому усунення «недоброякісних» доказів (матеріалів) – це не тільки диспозитивне право прокурора, але і його службовий обов'язок (ч. 2 ст. 9 КПК). Прокурор не має права і не повинен подавати до суду докази (матеріали) в законності яких він, м'яко кажучи, сумнівається (не вірить). Більш того, обвинувачення, яке будуватиметься на «плодах отруєного дерева» в правовій державі має бути приреченим. Якщо ж сторона обвинувачення умисно оперуватиме незаконно отриманими доказами, то такі дії, на мою думку, можуть розцінюватись як ознака злочину, відповідальність за який передбачена ст. 372 КК України (притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності). Варто нагадати, що кваліфікуючою ознакою дано правопорушення є штучне створення доказів обвинувачення або інша фальсифікація (ч. 2 ст. 372 КК України). З іншого боку, клопотання (заява) сторони захисту (адвоката) про усунення недопустимих доказів, якими, зокрема, оперуватиме сторона обвинувачення при обґрунтуванні підозри, може бути самостійним інструментом правозахисту під час досудового розслідування.

Таким чином, вважаю, що положення чинного КПК України потребують уточнення щодо повноважень слідчого, детектива, керівника органу досудового розслідування, а також прокурора, слідчого судді у питаннях повноважень та процесуального порядку усунення (виключення) із доказів фактичних даних, які не відповідають критерію допустимості. Зокрема, ч. 2 ст. 36 КПК України варто доповнити окремим положенням, згідного якого прокурор буде уповноважений приймати рішення про визнання недопустимими матеріалів, які містять фактичні дані, та виключення їх із доказів.

Відкритим вбачається й питання щодо участі слідчого судді в перевірці законності доказів, отриманих на досудовому розслідуванні як складової механізму судового контролю. Хоча, як вбачається із положень ч. 4 ст. 87 КПК, докази отримані з істотним порушенням прав та свобод людини (ч. 1-3 ст. 87 КПК) повинні визнаватись судом *при будь-якому судовому розгляді*. Вважаю, що при здійсненні судо-

вого контролю на досудовому розслідуванні, *слідчий суддя повноважний як самостійно, так і за клопотанням зацікавлених учасників провадження виключати з провадження незаконні докази, визнаючи їх недопустимими*. Тому, під час досудового розслідування слідчий суддя, ухвалюючи рішення, які пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод особи, й зокрема, встановлюючи обґрунтованість підозри щодо особи, при ухваленні таких рішень повинен керуватися законними доказами. Встановивши ж порушення закону при отриманні фактичних даних які допустила сторона обвинувачення і якими вона обґрунтовує свої клопотання, слідчий суддя зобов'язаний давати їм первинну судову оцінку на предмет їх законності та допустимості.

Зважаючи на те, що згідно ч. 3 ст. 62 Конституції фактичні дані визнаються доказами вже на стадії досудового розслідування, вбачається необхідністю в гарантуванні права особи на справедливий суд, запровадження чіткого механізму оцінки фактичних даних на предмет їх допустимості на стадії досудового розслідування й зокрема, чітко закріпити інститут виключення із доказів. Такий механізм повинен передбачати дієві інструменти самоконтролю та нейтралізації незаконних джерел фактичних даних як самими органами кримінального переслідування, так і судом, під час реалізації судового контролю за досудовим розслідуванням під час ухвалення ключових рішень щодо обмеження гарантованих прав та свобод особи.

Список використаної літератури:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення частини третьої статті 62 // Вісник Конституційного Суду України. 2011 р., № 6, стор. 155.
2. Крет Г.Р. Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи: монографія / Г.Р. Крет. – Калуш: Петраш К. Т., 2020. – 452 с.
3. Зейкан Я.П. Про недопустимі докази / Я.П. Зейкан. – Х.: Фактор, 2019. – с.128.
4. Панова А.В. Визнання доказів недопустимими у кримінальному провадженні: монографія. – Х.: Право, 2017. – 256 с.
5. Докази і доказування в кримінальному провадженні. Методичні рекомендації. Генеральна прокуратура України. – К, 2015. – 76 с.

Стефанчук М. М.

*доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою
Навчально-наукового інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

УДОСКОНАЛЕННЯ СТАНДАРТІВ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Сучасні тенденції розвитку складових правозахисного механізму в Україні знайшли своє нормативне закріплення у низці кореспондуючих стратегій. Так, Указом Президента України у березні 2021 року затверджено Національну стратегію у сфері прав людини, що зумовлено необхідністю вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвих механізмів їх реалізації та захисту, розв'язання системних проблем у зазначеній сфері. Однією із основних цілей цієї Стратегії визначено забезпечення кожному в Україні доступу до справедливого та ефективного судового розгляду незалежним і безстороннім судом, ефективних механізмів виконання судових рішень.

Тенденції розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки знайшли своє відображення у відповідній Стратегії, затвердженій Указом Президента України у червні 2021 року. У цьому документі окреслено основні проблеми, які зумовлюють необхідність подальшого удосконалення організації і функціонування судової влади та здійснення правосуддя, серед яких йдеться й про функціональну недосконалість системи адвокатури, складність порядку доступу до адвокатської діяльності, недостатню ефективність механізмів захисту прав адвокатів. Серед заходів удосконалення цієї визначальної правозахисної інституції на сучасному етапі відповідно закріплено удосконалення організаційно-правових форм здійснення адвокатської діяльності та засад діяльності органів адвокатського самоврядування, удосконалення професійних стандартів діяльності адвоката; порядку та умов залучення адвокатів до надання безоплатної правової допомоги; статусу помічника адвока-

та; порядку захисту прав адвоката під час здійснення професійної діяльності.

Водночас основні завдання, цілі та пріоритетні напрями діяльності Національної асоціації адвокатів України (далі – НААУ) на 2021-2025 роки окреслені у затвердженій Радою адвокатів України Стратегії розвитку на вказаний період [1]. За цією Стратегією передбачається, зокрема, удосконалення кваліфікаційних процедур і доступу до професії, зміна дисциплінарних процедур. Одним із актуальних пріоритетів цієї Стратегії визначено реформування системи безоплатної правової допомоги (далі – БПД) з тим, аби вона відповідала цілям захисту конституційних прав громадян та забезпечувала вільний вибір захисника, про що йдеться у Розділі 14 Стратегії НААУ.

Серед перспективних заходів такого вдосконалення зазначається про аналіз, пошук і створення потенційних інституційних можливостей НААУ адміністрування системи БПД, вплив на забезпечення належного фінансування системи надання БПД як з державного бюджету, так і з інших джерел, а також посилення механізму оцінки якості, ефективності та своєчасності надання адвокатами БПД комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіону.

У цьому контексті привертає увагу правова позиція Конституційного Суду України (далі – КСУ), сформована ним у Висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Так, у цьому документі КСУ зауважив, що з аналізу ч. 1 ст. 131-2 Конституції України у системному зв'язку з її ст. 59 випливає позитивний обов'язок держави, який полягає в гарантуванні участі адвоката у наданні професійної правничої допомоги *особі більше за рахунок коштів держави у випадках, передбачених законом* (тут і далі виділено авт.).

На підставі такого бачення суду конституційної юрисдикції можна, з певною вірогідністю, стверджувати про те, що КСУ тлумачить положення ч. 1 ст. 59 Основного закону України як такі, що зобов'язують державу гарантувати право на професійну правничу до-

помогу (тобто створити механізм реалізації цього права) не кожному, а лише за рахунок коштів держави у випадках, передбачених законом, іншими словами мова йде про механізм безоплатної вторинної правової допомоги, що геть нівелює проголошене у першому реченні ч. 1 ст. 59 Основного Закону України право *кожного* на таку допомогу, як одну із конституційних гарантій права на справедливий суд.

З урахуванням цього Висновку КСУ Постановою Верховної Ради України від 14 січня 2020 року № 434-IX законопроект № 1013, поданий Президентом України як невідкладний, попередньо схвалено більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, а Комітет з питань правової політики рекомендував Верховній Раді України прийняти його остаточно як закон, що свідчить про стійку сучасну тенденцію на скасування адвокатської монополії на здійснення представництва іншої особи у суді та підтверджує сформоване у Висновку КСУ 2019 року бачення щодо обсягу позитивних зобов'язань держави у гарантуванні участі адвоката у наданні професійної правничої допомоги особі *лише за рахунок коштів держави у випадках, передбачених законом*.

Як контроверсійні, з огляду на відсутність консенсусу між заінтересованими суб'єктами, також можна охарактеризувати законопроектні напрацювання у сфері реформування системи надання БПД. Наразі предметом активного експертного обговорення є положення проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги та підвищення якості її надання», який розроблено, у тому числі з метою вдосконалення процедури забезпечення якості БПД.

У Пояснювальній записці до цього законопроекту, зокрема, зазначено про те, що існуючий механізм моніторингу дотримання адвокатами, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, стандартів якості її надання потребує вдосконалення, про що свідчать, зокрема, висновки та рекомендації звіту Ради Європи за результатами «Оцінювання системи безоплатної правової допомоги в Україні у світлі стандартів та передового досвіду Ради Європи» [2]. У цьому звіті, серед іншого йдеться про те, що ефективний моніторинг якості

роботи адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, і дотримання ними стандартів якості надання такої допомоги вимагає фахової оцінки матеріалів справи клієнта додатково до наявних способів оцінювання якості, таких як спостереження в суді та інтерв'ю з клієнтами, які проводять працівники центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги. На цій підставі автори законопроекту дійшли до висновку про необхідність у запровадженні нового інструмента забезпечення якості БПД шляхом упровадження механізму незалежного оцінювання якості наданої адвокатами безоплатної вторинної правової допомоги з використанням інструмента рецензування («peer review») [3].

На противагу цим пропозиціям Рада адвокатів України (далі – РАУ) представила правову позицію адвокатської спільноти з цього приводу, яка зводиться до того, що запровадження інструменту рецензування («peer review») для адвокатів не узгоджується з основними гарантіями адвокатської діяльності в частині професійної незалежності та захисту адвокатської таємниці, а також створює велику загрозу знищення гарантованого Конституцією України права на захист і порушує вимоги Кримінального процесуального кодексу України щодо недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування та Закону України «Про захист персональних даних». Таким чином, впровадження інструменту рецензування («peer review») у запропонованій моделі для адвокатів призведе, у тому числі, до економічного послаблення інституту адвокатури через знецінення результатів інтелектуальної праці адвокатів. На думку РАУ запровадження механізму рецензування («peer review») можливе у моделі, коли професійні адвокати комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами БПД при радах адвокатів регіонів будуть рецензувати юристів центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, а рецензування професійних адвокатів буде здійснюватися рівнозначними адвокатами-членами комісії з оцінювання якості, повноти та своєчасності надання адвокатами БПД, що діють при радах адвокатів регіонів [4].

Таким чином, наразі можна констатувати відсутність згоди між ключовими суб'єктами механізму реалізації права на безоплатну професійну правничу допомогу, з огляду на критику моделі оновлення системи БПД, яку пропонує Міністерство юстиції України, з боку професійної адвокатської спільноти [5; 6], а також твердження представників системи БПД про те, що НААУ намагається дискредитувати цю систему [7].

Відсутня єдність щодо цього питання й у науковій літературі, у якій, з одного боку, обґрунтовується варіант, за яким адміністрування системи БПД повинно здійснюватися органами адвокатського самоврядування, відповідно керівниками центрів з надання БПД повинні бути адвокати (у випадку, якщо система БПД не буде передана до управління органам адвокатського самоврядування), а затверджувати Стандарти якості надання БПД повинні органи адвокатського самоврядування [8, с. 394-396]. З іншого боку – застерігається про те, що при наданні адвокатами безоплатної правничої допомоги вже утворюється своєрідна «державна» адвокатура, яка звикає отримувати клієнтів від Центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, а останні перетворюються на паралельну державному устрою структуру, яка витрачає державні кошти на її утримання. Тому, не отримує прихильності ідея «... передачі коштів на безоплатну правничу допомогу з державного бюджету безпосередньо НААУ, оскільки в такому випадку не тільки окрема частина адвокатів стане державними, а й фактично вся адвокатура набуде статусу державної адвокатури, що утримується, хоча й частково, але з державного бюджету» [9, с. 35-36].

Тому, для досягнення високих функціональних показників ефективності національного правозахисного механізму в контексті забезпечення реалізації проголошеного у ч. 1 ст. 59 Конституції України право кожного на професійну правничу допомогу, як одну із конституційних гарантій права на справедливий суд, першочерговим наразі є досягнення консенсусу між заінтересованими суб'єктами у сфері реалізації цієї стратегічної мети, що, з одного боку, залежить від якості законодавства, в якому будуть втілюватися

конкретні складові цього консенсусу щодо оптимальних стандартів БПД, а з іншого боку – стійкість досягнутих домовленостей безпосередньо впливатиме на передбачуваність та сталість цього законодавства.

Список використаної літератури:

1. Стратегія НААУ на 2021-2025 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr038871-21#Text> (дата звернення: 26.10.21).

2. Оцінювання системи безоплатної правової допомоги в Україні у світлі стандартів та передового досвіду Ради Європи. URL: <https://rm.coe.int/16806ff4a9> (дата звернення: 26.10.21).

3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги та підвищення якості її надання» від 19 лютого 2021 року № 5107. URL: http://wl.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71159 (дата звернення: 26.10.21).

4. Щодо проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення доступу до безоплатної правової допомоги та підвищення якості її надання»: Рішення Ради адвокатів України від 5 серпня 2020 року № 54. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-08-05-r-shennya-rau-54_5f4638acd85fd.pdf (дата звернення: 26.10.21).

5. Посилення ролі адвокатури в управлінні БПД сприятиме кращій якості безоплатної правової допомоги. URL: <https://unba.org.ua/news/6334-posilennya-rol-i-advokaturi-v-upravlinni-bpd-spriyatime-krashij-yakosti-bezoplatnoi-pravovoi-dopomogi.html> (дата звернення: 26.10.21).

6. Лідія Ізовітова: Безоплатна правова допомога повинна за європейським зразком ґрунтуватися на вільному виборі адвоката. URL: <https://unba.org.ua/news/6355-lidiya-izovitova-bezoplatna-pravova-dopomoga-povinna-za-evropejs-kim-zrazkom-runtuvatisya-na-vil-nomu-vibori-advokata.html> (дата звернення: 26.10.21).

7. Фейки та факти про систему БПД. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/fejky-ta-fakty-pro-systemu-bpd/> (дата звернення: 26.10.21).

8. Вільчик Т.Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.10 / Нац. юрид. ун-т. ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2016. 490 с.

9. Фурса С.Я. Адвокатура кризь призму національної правової доктрини. *Право України*. 2019. № 12. С. 16-41.

Хотинська-Нор О.З.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри нотаріального, виконавчого процесу та
адвокатури, прокуратури, судоустрою ННІ права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

Розвиток сучасної адвокатури відбувається на тлі непослідовних кроків реформування системи правосуддя, які спричиняють різні за змістом наслідки, і не завжди, як звикли вважати, негативного характеру. Так, доволі революційна кадрова політика щодо суддів і прокурорів спонукала багатьох представників відповідних професійних спільнот шукати в адвокатурі «запасний плацдарм» на випадок, якщо доведеться змінювати фах. Діючі судді та прокурори, не припиняючи свого статусу, стали активно звертатися до органів адвокатського самоврядування з метою отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю. Для вітчизняної адвокатури це не стало новим викликом, оскільки такі випадки давно мали місце, що, на наше глибоке переконання, не додавало адвокатурі авторитету. Проте, саме сучасна доба поставила на порядок денний питання правомірності набуття статусу адвоката представниками інших правничих професій, які, як і адвокати, обмежені даниною професійній присязі та вимогами несумісності, зумовленими специфікою професійного статусу. Органи адвокатського самоврядування окремих регіонів стали протидіяти цьому процесу, відмовляючи діючим суддям і прокурорам у видачі свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, що призвело до появи знакових для вітчизняної адвокатури і статусу адвоката рішень Великої Палати Верховного Суду (ВП ВС).

Йдеться, зокрема, про постанову ВП ВС від 10 лютого 2021 року у справі № 822/1309/17[1] та постанову ВП ВС від 14 квітня 2021 року у справі № 826/9606/17 [2]. Учасником касаційного провадження в першому випадку була суддя, якій було відмовлено у видачі свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю з огляду

на те, що до визначеної дати складання присяги адвоката та отримання відповідного свідоцтва нею не було усунуто обставин несумісності. Рада адвокатів відповідного регіону вважала, що робота позивачки на посаді судді є несумісною з діяльністю адвоката. У другому випадку до суду звернулися працівники органів прокуратури, яким також було відмовлено у видачі свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, оскільки робота в органах прокуратури є несумісною з діяльністю адвоката.

В обох згаданих справах ВП ВС дала оцінку обставинам справи, виходячи з двох принципових питань:

1. Чи є статус судді або працівника органів прокуратури таким, що обмежує доступ до професії адвоката?

2. Які обмеження щодо несумісності встановлені для адвокатів та які існують способи їх усунення?

Відповідаючи на них, ВП ВС системно проаналізувала як норми чинного Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», так і норми профільного законодавства – Закону України «Про судоустрій і статус суддів» і Закону України «Про прокуратуру», а також ряду інших положень вітчизняного законодавства та міжнародних стандартів, застосовних до спірних правовідносин. Вона дійшла висновків, які мають важливе значення як для розвитку теоретичних положень про статус адвоката в Україні, так і для практики вирішення питання про доступ до професії адвоката осіб, які перебувають у статусі судді чи прокурора. Їх, із певними нашими коментарями, уніфіковано можна викласти таким чином:

1) відповідно до встановлених стандартів взаємовідносини між представниками різних юридичних професій, задіяних у процесі здійснення правосуддя, від поведінки яких залежить формування суспільної довіри до нього, мають відповідати нормам професійної етики, не піддаючи сумніву базові для окремих професійних статусів цінності (незалежність, неупередженість, прозорість). Претендуючи на набуття права займатися адвокатською діяльністю, особа (суддя чи прокурор) вступає у позапроцесуальні відносини з Радою адвокатів регіону, адвокатською спільнотою. Ураховуючи вимоги щодо ста-

жування осіб, які виявили намір стати адвокатом (його зміст, мету, порядок проходження тощо), такі правовідносини виходять за межі допустимої сфери відносин між суддівською/прокурорською та адвокатськими спільнотами. Участь судді або прокурора у процедурі отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю є завідомо нелегітимним наміром, оскільки ставить під сумнів їх незалежність та безсторонність;

2) у випадку отримання суддею або прокурором свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю та складення присяги адвоката особа одночасно опиняється під дією двох присяг, які за змістом суперечать одна одній, що виключає можливість такої ситуації.

Слід підкреслити, що сутність присяги полягає в офіційному зобов'язанні, яке бере на себе особа з нагоди вступу в особливий соціальний стан, що передбачає усвідомлення нею виняткової відповідальності при виконанні взятих на себе обов'язків. Присяга поєднує в собі правові, морально-етичні, соціальні норми, які лаконічно характеризують значимість і розкривають зміст тієї діяльності, до якої має намір приступити особа, яка складає присягу. Складення особою присяги чи то адвоката, чи то судді, чи то прокурора передбачає її відданість обраній професії, що зумовлює особливе ставлення до принципів, на яких вона ґрунтується, та дотримання вимог і пересторіг, до котрих вона зобов'язує;

3) «у сенсі Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони займатися адвокатською діяльністю не можна відокремити мету отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю від бажання надавати (платно або безоплатно) правову допомогу. Саме з метою займатись адвокатською діяльністю особа отримує відповідне свідоцтво» [1];

4) у розумінні Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» терміни «діяльність адвоката» та «адвокатська діяльність» є тотожними, а їх зміст сукупно зі змістом поняття «адвокат» свідчать про те, що обставини несумісності з діяльністю адвоката, визначені у ст. 7 зазначеного Закону, стосуються лише осіб, які вже

мають (отримали) такий статус (статус адвоката). ВП ВС підкреслила, що «обмеження і способи їх усунення встановлені для осіб, які вже мають статус адвоката та які бажають займатись іншою (не сумісною з діяльністю адвоката) діяльністю, а не для представників інших юридичних професій, які бажають займатись адвокатською діяльністю» [1]. Тобто, вимога щодо несумісності означає наявність законодавчо закріпленої заборони саме адвокату здійснювати інші види професійної діяльності чи обіймати певні посади, що зумовлено метою забезпечення незалежності адвоката у його професійній діяльності.

В аспекті наведених положень (особливо в контексті зазначеного у п. 3) цікаво виглядає практика вирішення питання щодо несумісності суддів і прокурорів Вищою радою правосуддя (ВРП), яка, слід відзначити, залишається усталеною і під впливом згаданих вище рішень ВП ВС не змінилася. Як приклад, наведемо деякі цитати з одного із рішень ВРП, яким визнано відсутність порушення суддею вимог щодо несумісності:

– «сам факт складання особою присяги та отримання нею свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, а згодом зупинення адвокатської діяльності *de facto* виключає можливість здійснення такою особою дій, які відповідно до статей 1, 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» можуть бути визначені як адвокатська діяльність, оскільки отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю підтверджує виключно можливість особи в майбутньому ... здійснювати адвокатську діяльність»;

– «відсутні підстави вважати, що суддя С. здійснював адвокатську діяльність, несумісну з його посадою судді, оскільки у цьому випадку, з урахуванням норм Конституції України та практики Європейського Суду з прав людини, реалізація С. саме права на заняття адвокатською діяльністю (отримання відповідного свідоцтва) розглядається як його бажання отримати доступ до професії, право обирати професію не може бути несумісним з будь-яким іншим правом, оскільки охоплює і гарантує особі право вибору професії,

а несумісність стосується реалізації цього права і фактичного здійснення діяльності»;

– «доводи заявника ..., що суддя С. у зв'язку з отриманням свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю одночасно перебуває під дією двох присяг – судді та адвоката, Вища рада правосуддя не вважає обґрунтованими ... складання присяги особою, стосовно якої радою адвокатів регіону прийнято рішення про видачу свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, пов'язується із взяттям такою особою зобов'язань щодо належного виконання у майбутньому обов'язків адвоката під час здійснення адвокатської діяльності і не стосується безпосереднього виконання С. обов'язків судді»;

– «беручи до уваги те, що чинне законодавство України не містить конкретно визначеної заборони діючим суддям складати кваліфікаційний іспит та проходити відповідне стажування з метою отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, висновки Великої Палати Верховного Суду, викладені в постанові від 10 лютого 2021 року, стосовно того, що дії, пов'язані зі складанням діючими суддями кваліфікаційного іспиту адвоката, проходженням ними стажування та отриманням свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, суперечать завданням правосуддя та є несумісними з діяльністю судді, по своїй суті фактично встановлюють обмеження права особи, яка перебуває в статусі судді, отримати доступ до професії адвоката, яке реалізується шляхом проходження законодавчо встановленої процедури та завершується отриманням свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, що не узгоджується з положеннями Конституції України. При цьому слід зазначити, що чітка заборона діючим суддям складати кваліфікаційний іспит та проходити відповідне стажування з метою отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю може встановлюватись виключно законом, ухваленим Верховною Радою України як єдиним органом законодавчої влади в Україні» [3].

Отже, як бачимо, підходи найвищого суду у системі судоустрою та центрального органу суддівського врядування різняться. ВРП

з цілковито іншим ухилом тлумачить законодавство щодо можливості набуття статусу адвоката іншими представниками системи правосуддя. На наше ж переконання, позиція, висловлена ВП ВС, є вираженою, ідейно спрямованою на утвердження авторитету статусу адвоката та обґрунтованою з урахуванням цінності та значимості кожного з інститутів, включених у процес реалізації правосуддя, і репрезентованих відповідними професійними статусами осіб.

Список використаної літератури:

1. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 10.02.2021 у справі № 822/1309/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95439673>
2. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.04.2021 у справі № 826/9606/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96933508>
3. Рішення Вищої ради правосуддя від 22.07.2021 № 1675/0/15-21 про визнання відсутності порушення вимог щодо несумісності суддею Шевченківського районного суду міста Києва Слободянюком П. Л. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/1675_22.07.2021.docx

Храпенко О. О.

*доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат*

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ

Динамічний час нашого життя потребує нових кроків, нових рішень і нових стратегій розвитку.

Стратегію слід розуміти не тільки як певний план дій, а і як впевнені кроки к досягненню мети.

Саме так слід розуміти Нову Стратегію НААУ, яка була презентована і затверджена 02 липня 2021 року у м. Кам'янець-Подільський Рішенням № 38 Ради адвокатів України «Про затвердження Стратегії розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021-2025 роки». Стратегією передбачено, що в строк до 01 вересня 2021 року необхідно розробити та подати на затвердження Голові Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

конкретні рівні та етапи по короткостроковому – на один рік, середньостроковому – до трьох років і довгостроковому – до п’яти років пропозиції на основі затверджені Стратегії [1].

Ознайомившись із текстом стратегії, можна виділити основні напрямки реформування сучасної адвокатури.

Новели, які передбачені стратегією:

- *спрощення дисциплінарної процедури притягнення адвокатів до відповідальності*. НААУ пропонує спростити процедуру притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, за такі порушення, як, наприклад, несвоєчасна оплата щорічних внесків. І така позиція є цілком виправдною, тому що є «певний відсоток адвокатів», які дозволяють собі несвоєчасно, або взагалі роками не сплачувати щорічні внески адвокатів. Це є несправедливим по відношенню до адвокатів, які у встановлений строк сплачують внески. Спрощення процедури притягнення до відповідальності за цей проступок, дисциплінує адвокатів і вирішить визначену проблему;

- *зміна доступу до професії адвоката*.

Розробка «тестової форми» складання іспитів для адвокатів є досить очікуваним кроком. На протязі останнього десятиріччя така процедура діє для суддів, прокурорів тощо. Очевидно, що і адвокатуру не омине така доля. Пропонується вже цієї осені прийняття нового порядку складання іспитів, які складатимуться з трьох етапів, серед яких онлайн тестування та співбесіда[2]. Ускладнення процедури допуску до професії адвоката викликає у осіб, які ще тільки «мріють про статус адвоката» думки щодо доцільності впровадження такої процедури.

- *реформування системи безоплатної правової допомоги*.

Пропонується реформування системи БПД, для того, щоб вона відповідала меті захисту конституційних прав громадян та забезпечувала вільний вибір захисника. Зараз така можливість у осіб відсутня. Окремо, стратегією передбачена низка кроків щодо інформування про діяльність адвокатури як професійної спільноти для всього українського суспільства[2].

- *цифровізація в адвокатурі*.

Цифровізація і діджиталізація в останні роки стали необхідними елементами сучасного юриста (адвоката в тому числі). НААУ бере на себе зобов'язання щодо налагодження роботи не тільки сервісів НААУ, але і забезпечення можливості ефективної праці в системі «Електронний суд», яка є частиною великої системи ЄСІТС.

Проаналізувавши основні ідеї щодо реформування адвокатури, які в найближчому майбутньому стануть частиною законодавства про адвокатуру і адвокатську діяльність, хотілось би вірити, що думки адвокатів, в процесі невідворотних змін, будуть почуті. Тому що саме адвокати першими на собі відчують зміни в адвокатурі. Сподіваємось, що вони будуть лише покращувати становище сучасної адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Стратегія розвитку адвокатури 2021-2025. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/files/UNBA_Strategy_2021_1\(2\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/files/UNBA_Strategy_2021_1(2).pdf)
2. Нова Стратегія НААУ передбачає зміни доступу до професії та спрощення дисциплінарних процедур. URL: <https://unba.org.ua/news/6780-nova-strategiya-naau-peredbachae-zmini-dostupu-do-profesii-ta-sproshennya-disciplinarnih-procedur.html>

V. Kondrych

*Postgraduate student of the Department of Organization of Judicial,
Law Enforcement Authority and Advocacy
of National University «Odesa Law Academy»,
Barrister's Assistant*

**TO THE QUESTION OF THE FEASIBILITY OF
INTRODUCING A BARRISTER'S MONOPOLY**

Qualified legal assistance is an instrument that is appropriate to apply in each instance of the use of both judicial and out-of-court ways to protect the rights, freedoms and interests of a person. In the context of using of the judicial method of defending own legal position, the appropriate professional legal assistance, according to the general rule, can only be provided by a person who has the right to practice advocacy, which is confirmed by the relevant documents.

The assignment of powers to provide professional legal assistance exclusively or mainly to the competence of barristers is referred to as a barrister's monopoly. Such a system is widely used in the world, in particular in the countries of the European community, and has recently become part of the legal reality and Ukrainian legislation. Thus, in 2016, the Law of Ukraine «On Amendments to the Constitution of Ukraine (Regarding Justice)» [1] which supplemented the Constitution of Ukraine with Article 131-2 was adopted. This article, in fact, provides for the exclusive right of a barristers to represent another person in court, as well as to exercise protection from criminal prosecution [2].

Such innovations have generated more than one skeptical opinion on the feasibility / expediency of introducing such rules to the judicial proceedings. Among practitioners and scientists there were (and there are) discussions about the impact of this mechanism on the state of both justice and protection of rights, freedoms and legitimate interests of man and citizen. Moreover, even the legislator seems to have no confidence in the correctness of his decision to introduce a barrister's monopoly. Evidence of this, in particular, is the Draft Law of Ukraine «On Amendments to the Constitution of Ukraine (regarding the abolition of the barrister's monopoly)» submitted by the President of Ukraine in 2019, which provides for the abolition of the mandatory participation of a person who has the right to practice advocacy for all categories of proceedings, except for criminal [3].

As stated in the explanatory note to the mentioned Draft Law of Ukraine, «the purpose of the amendments proposed by the bill is to ensure the right of everyone to receive professional legal assistance through the abolition of the barrister's monopoly on providing such assistance», and «the adoption of the Law will facilitate the optimization of the mechanism for obtaining professional legal assistance» [4]. At the same time, it is not clear enough who and how the specified right will be provided in the absence of a requirement for mandatory participation of barrister in the process. Thus, the bill can be interpreted as one that, in fact, allows the participation of any adult capable person as a representative in all types of proceedings, except for criminal. In such a situation, the statement on

«ensuring the right of everyone to receive professional legal assistance through the abolition of the barrister's monopoly on the provision of such assistance» is not consistent and does not correlate with the proposed draft law amendments.

At the same time, it is also worth agreeing that access to the profession of a barrister is not something routine, but requires considerable time and effort to obtain the appropriate status and, in fact, the possibility of further participation in litigation. Such a situation does not reasonably «take away» from persons who do not have the right to practice advocacy, the opportunity to represent and protect the rights, freedoms and interests of others and participate in the trial.

On the one hand, such «rules of the game» can be justified by the need to introduce specialization for certain categories of professions, such as medical professions. It could be possible to agree with the proponents of this approach that the legal assistance provided by the barrister is more qualified in view of, in fact, the requirements for the person who wants to become a barrister (the need for education in the relevant specialty, internship, etc.). But the certificate of the right to practice advocacy cannot be considered as «panacea for all diseases», and the participation of a barrister in the process as a guarantee of successful completion of the trial.

After all, the limitation of the circle of persons who may be representatives during judicial proceedings, only persons who have the right to practice advocacy, knowingly or not consciously creates a certain inequality between barristers and other subjects. This is especially true for persons who have higher legal education, but do not practice law as barristers. Actually, limiting the right of representatives of the legal sphere, who are not barristers, to participate in the proceedings does not seem logical enough, because the relevant subjects may have a significant amount of knowledge and skills necessary for judicial representation, and, at the same time, for one reason or another, do not want to receive a certificate of the right to practice law as a barrister.

«No admission» and restriction of the right of other subjects of the legal sphere to be representatives in court actually causes the ideologization of the profession of a barrister and puts barristers on a higher level than

other representatives of jurisprudence. It seems logical in this context to introduce less stringent rules for involving a representative in the process of judicial proceedings and granting the right and opportunity to persons with higher legal education to participate in certain types of proceedings in the consideration of certain categories of proceedings. At the same time, for proceedings that are, for example, insignificant, it is advisable not to introduce any restrictions for persons who may be involved in the judicial proceedings as representatives, as it is, in fact, provided for by the Basic Law of Ukraine.

In contrast, the introduction of a barrister's monopoly for consideration of proceedings related to suspicion or accusation of a person committing a criminal offense seems reasonable. Thus, criminal justice, in its essence, is such that it provides for the «broad» possibilities of the investigative bodies and the court to significantly limit the rights of a person by applying repressive measures of state-legal influence to it. This effect, although it may be reasonable, in terms of the severity of the offense in which the person is suspected or accused and the person of the offender, however, the application of appropriate measures should be accompanied by the provision of additional guarantees for the such person. One of such guarantees is the possibility, and in some cases the need, to involve the defender in the criminal process, which should be the person who has the right to practice advocacy.

At the same time, it should be noted that the appointment of each legal mechanism, one way or another, consists in the comprehensive provision of the person with the opportunity to realize his rights, freedoms and legitimate interests. In this context, it is important to focus on the quality of professional legal assistance, without reducing this to the issue of feasibility or expediency of the introduction or abolition of the barrister's monopoly.

References:

1. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України № 1401-VIII від 02 червня 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n99> (дата звернення: 22.10.2021).

2. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 23.10.2021).

3. Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії): проєкт Закону України № 1013 від 29.08.2019 р. URL: http://w1.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242 (дата звернення: 23.10.2021).

4. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії)» № 1013 від 29.08.2019 р. URL: http://w1.cl.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242 (дата звернення: 23.10.2021).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Ковальчук Інна Сергіївна

Маліневський О. М.

студент 4-го курсу аспірантури

*Інституту права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, партнер АО «ЕКВІТІ»*

МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЮ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ

В Україні триває процес судово-правових реформ, подальшого вдосконалення розвитку системи правосуддя. Одним із важливих аспектів даного процесу є питання запобігання зловживанню процесуальними правами.

Так, Указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 затверджено Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (далі також – Стратегія). Згідно пункту 4.1. Стратегії одним з напрямів та заходів покращення доступу до правосуддя є удосконалення законодавства з метою запровадження дієвих механізмів запобігання зловживанню учасниками процесу своїми процесуальними правами, ефективних ін-

струментів реагування на неналежну поведінку учасників судового процесу, що призводить до затягування розгляду справи [1].

Крім того, пунктом 1 Указу Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021 [1] доручено Комісії з питань правової реформи зокрема забезпечити розроблення за участю представників державних органів, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, провідних фахівців різних галузей права і міжнародних експертів та схвалення Плану дій щодо реалізації Стратегії.

При розробці вказаного плану в частині механізмів протидії зловживання процесуальними правами, важливо розуміти зміст поняття зловживання, його природу та ознаки. В даному контексті важливо зазначити, що наразі відсутнє законодавче визначення поняття зловживання процесуальним правом. В науковій літературі відсутня єдність поглядів щодо універсального поняття зловживання процесуальними правами та не надано вичерпного переліку його ознак [2], [3], [4].

На нашу думку, найбільш обґрунтованим є наступний набір конститутивних ознак поняття зловживання процесуальним правом: а) активність та цілеспрямованість дій суб'єкта зловживання; б) діяння, яке становить об'єктивну сторону зловживання, формально є реалізацією наявних прав чи повноважень суб'єкта зловживання; в) формально таке діяння знаходиться в межах повноважень відповідного суб'єкта; г) протиправність основної мети діяння, суперечність правам, свободам чи законним інтересам інших учасників таких правовідносин чи їх основним принципам або засадам; д) усвідомленість причинно-наслідкового зв'язку між зовні правомірним діянням та протиправними наслідками; е) наявність іншого права чи інтересу (неправомірної вигоди), на задоволення якого здійснюється зловживання.

Таким чином, **зловживання процесуальним правом** можна визначити як активну дію учасника процесу, яка формально є реалізацією наявних в нього прав, визначених законом та (або) договором про надання правничої допомоги, яка спрямована на досягнення не-

правомірного результату (вигоди), який суперечить правам, свободам чи законним інтересам інших учасників процесуальних правовідносин чи основним процесуальним принципам або засадам.

Зважаючи на те, що за вказаною дефініцією визначальним критерієм відмежування правомірних дій учасника процесу від зловживання правом є суб'єктивний аспект, зокрема протиправна спрямованість намірів учасника при вчиненні ним певних процесуальних дій, важливим питанням у розробці запобіжних заходів є забезпечення неможливості настання неправомірної вигоди, заподіяння шкоди правам та законним інтересам інших осіб чи принципам відповідних відносин, невиконання вчинення зловживання.

При цьому таку мету можна забезпечити різними механізмами (заходами), які залежно від критерія можна поділити на кілька видів.

Базовою класифікацією заходів запобігання зловживання, на нашу думку, може бути їх поділ на **регулятивні (превентивні)** та **охоронювані (каральні)**, залежно від відносин в яких перебуває адвокат на момент їх дії – регулятивні (порушення ще не відбулося) чи охоронювані (порушення відбулося). Суть регулятивних заходів зводиться до впливу на поведінку адвоката з метою виключення зловживання – невиконання адвокатом зловживання та (або) ненастання неправомірної мети (протиправної вигоди) взагалі.

Регулятивні залежно від суб'єкта (рівня) впровадження можливо поділити на **професійні та законодавчі**. До професійних можна віднести, наприклад розробку та затвердження єдиних правил поведінки професійних учасників процесу, зокрема адвокатів, арбітражних керуючих (наприклад, правил адвокатської етики), положення яких би унеможлилювали (забороняли) би вчинення зловживань. Такі заходи розробляються (затверджуються) відповідною професійною спільнотою та виконуються в силу належності відповідного професійного учасника процесу до такої спільноти.

Законодавчі регулятивні механізми – це заходи, які впроваджуються на законодавчому рівні, та зокрема серед іншого можуть включати: 1) надання адвокатам виключного права здійснення процесуального представництва по окремим категоріям справ («моно-

поля на представництво»), посилення кваліфікаційних критеріїв доступу до професії; 2) закріплення особливого порядку розгляду відводів судді, зокрема розгляд відповідних клопотань виключно судом, який розглядає справу; 3) обмеження переліку ухвал, які підлягають оскарженню, унеможливлення направлення оригіналів справ при оскарженні судових рішень (ухвал), якими не завершено розгляд справи, розвиток доктрини менеджменту справи суддею, який її розглядає; 4) встановлення особливого порядку проведення підготовчих стадій (приватні судові процеси), проведення їх у порядку письмового провадження з чітко встановленими присічними строками (відсутня можливість та доцільність зриву засідань на цій стадії); 5) встановлення, а по існуючим позиціями – підвищення ставок судового збору; 6) встановлення вимоги щодо авансування судових витрат; 7) заборона (виключення можливості) вчинення певних дій, які очевидно мають на меті саме зловживання правом; 8) закріплення неприпустимості зловживання процесуальними правами на рівні принципів судочинства (наприклад, п. 11 ч. 3 ст. 2 ГПК).

Охоронювані (каральні) механізми – це заходи, спрямовані на встановлення відповідальності за зловживання правом. На відміну від регулятивних (превентивних) механізмів, охоронювані (каральні) заходи підлягають застосуванню, коли вже має місце зловживання правом. Їх мета в такому ключі – покарати особу, яка зловживає, тим самим нівелювати вигоду, яку вона отримала в наслідок зловживання.

В свою чергу, в межах охоронюваних механізмів можливо виокремити групи заходи за критерієм виду відповідальності, який застосовується до відповідного учасника процесу, який зловживає правом, зокрема:

- дисциплінарні – встановлення дисциплінарної відповідальності за вчинення дій, які за своїм змістом є зловживання правом. Застосовується головним чином до професійних учасників судового процесу, зокрема адвокатів, прокурорів, арбітражних керуючих.

- адміністративно-правові – притягнення учасника, який зловживає, до адміністративної відповідальності. На разі релевантною може бути стаття 185-3 КУпАП («Прояв неповаги до суду або Кон-

ституційного Суду України»), яка у відповідній частині може бути доповнена [5].

- кримінально-правові – особливо зухвалі випадки за наявності інших обставин вочевидь можуть містити склад злочину, передбачений статтею стаття 376 КК України – втручання в діяльність судових органів [6].

- цивільно-правові – компенсація завданої зловживанням шкоди;
- процесуальні (відповідно цивільно-, господарсько-, адміністративно-, кримінально-процесуальні, залежно від процесу, в якому допущено зловживання) – несприятливі процесуальні наслідки вчинення дії, яка є зловживанням (наприклад, залишення заяви без розгляду, втрата права на повторне звернення тощо).

Конституція України в статті 61 визначає, що ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення, залишаючи тим сам можливість для співіснування кількох видів відповідальності за зловживання процесуальним правом.

Разом з тим, формалізація протиправності дій, які за своїм змістом є зловживанням правом в окремих випадках може поставити під сумнів теоретичну цілісність даного концепту, адже така дія в цілому буде неправомірною. В такому випадку може виникнути теоретична проблема, оскільки зовні втрачається визначена нами вище така ознака зловживання правом як формальна правомірність дії, яка вчиняється на реалізацію існуючого права учасника процесу. Тож мова може йти не про зловживання правом, а відповідно про правопорушення. Вважаємо, що в цілому така формалізація не суперечитиме природі зловживання процесуальним правом, адже діянням (елемент об'єктивної сторони складу відповідного правопорушення) залишатиметься саме реалізація певного процесуального права, яке за наявності інших ознак (елементів) становитиме визначений у законі склад. Що ж до протиправності, то для уникнення подібних дискусій доцільно говорити про первинну протиправність та похідну (встановлену). Первинна протиправність, яка визначає об'єктивну сторону діяння у зловживанні має бути відсутнє (формально така дія є реалізацією права – наприклад на подання відводу, а отже право-

мірною), а от в сукупності з іншими обставинами ознаками – непра-
вомірною та юридично караною (похідна протиправність).

Список використаної літератури:

1. Стратегія розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, введена в дію Указом Президента України № 231/2021 // [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/231/2021#Text>
2. Резнікова В.В. Зловживання правом: поняття та ознаки / В.В. Резнікова // Університетські наукові записки. – 2013. – № 1. – С. 23-35. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_1_5
3. Малиновський А.А. Злоупотребление правом [Текст]/ А.А. Малиновский. – М.: МЗ-Пресс, 2002. – 128 с.
4. Полянський Т. Зловживання правом (загальнотеоретичний аналіз) [Текст] / Т. Полянський // Право України. – 2010. – № 10. – С. 128-133.
5. Кодекс України про Адміністративні Правопорушення // Відомості Верховної Ради України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України// Відомості Верховної Ради України: кодекс від 13.04.2012, редакція від 12.05.2016, [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Науковий керівник: доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук ***Кухнюк Дмитро Володимирович***

Синицин П. М.

*аспірант 4-го року навчання
кафедри конституційного права*

*Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат*

ПОМІЧНИК АДВОКАТА: ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає можливість адвокату мати помічників [1]. Так, згідно із ст. 16 названого Закону встановлено, що адвокат може користу-

ватися послугами помічників, які працюють на підставі трудового договору (контракту), укладеного з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, з додержанням вимог цього Закону і законодавства про працю. Оскільки адвокатська діяльність має певні особливості, то і до осіб, які прагнуть бути помічником адвоката ставляться чіткі вимоги, зокрема наявність вищої юридичної освіти, громадянство України або у разі іноземний громадянин, чи особа без громадянства, які у встановленому порядку отримали дозвіл на працевлаштування в Україні на посаду помічника адвоката; володіння державною мовою; проходження спеціального курсу-інструктажу введення в професію помічника адвоката у Вищій школі адвокатури НААУ.

Відповідно до ч. 2 ст. 16 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» Помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката. При цьому існують певні особливості для виконання доручень помічником адвоката зокрема щодо ознайомлення із матеріалами справ у суді.

Так, за записами п. 8.2.6 Положення про помічника адвоката, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113 (зі змінами) [2] помічник адвоката (адвокатського бюро, об'єднання), за умови надання письмової згоди клієнтом адвоката (адвокатського бюро, об'єднання), наділений правом у нескладних справах за дорученням адвоката знайомитися з матеріалами справи, робити виписки та копії.

Отже, рішенням органу адвокатського самоврядування визначені обов'язкові умови, за яких помічник адвоката має право знайомитися з матеріалами справи, а саме: письмова згода клієнта; доручення адвоката; справа є нескладною. Письмова згода клієнта на ознайомлення помічника адвоката з матеріалами справи може міститися у договорі про надання юридичних послуг чи бути викладеною в іншій зручній для сторін договору письмовій формі.

Крім того, п. 8.2.4. Положення про помічника адвоката, затвердженого рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113 (зі змінами) наділяє помічника адвоката правом збирати документи та інші матеріали, необхідні адвокату для виконання прийнятих ним доручень, п. 8.2.5 – правом виконувати доручення правового характеру, вести за дорученням та під контролем адвоката нескладні судові справи та надавати консультації з питань законодавства, а п. 8.2.7 за дорученням адвоката, якщо таке передбачено в договорі із клієнтом, подавати документи (заяви, клопотання, позови, пояснення тощо) виготовлені адвокатом, за підписом і зазначенням процесуального статусу адвоката, в підрозділи правоохоронних та судових органів, до компетенції яких віднесено реєстрацію таких документів, за виключенням випадків подання процесуальних документів в самому процесі слідчої, процесуальної дії, або судовому засіданні.

При цьому жоден нормативно-правовий акт не наділяє помічника адвоката отримувати в суді процесуальні документи, зокрема копії судових рішень, судових викликів та повідомлень, виконавчих документів.

Втім, з огляду на необхідність процесуальної економії засобів та принцип оперативності у адвокатській діяльності вбачається, що доцільним було б передбачити для помічників адвоката право на отримання в суді процесуальних документів. Про безпечність такого права свідчить також той факт, що на помічників адвоката поширюється обов'язок збереження адвокатської таємниці.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Положення про помічника адвоката: Затверджене Рішенням Ради адвокатів України 25.09.2015 № 113 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr113871-15#Text>

Фляжнікова Я. В.
*аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВО АДВОКАТА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ: ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У наш час, в складних умовах сьогодення, на жаль, трапляються непоодинокі випадки порушення прав особи, зокрема й адвоката, на судовий захист у тій чи іншій сфері суспільних відносин. Зокрема, кожна особа, у тому числі й адвокат, права якого порушені може мати можливість захистити себе у судовому порядку.

Загалом, рівень правового захисту прав та свобод людини і громадянина є ключовим показником демократизму суспільства і держави. Так, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. До того ж, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1, ст. 3].

При чому, право на звернення до суду за судовим захистом прав та охоронюваних законом інтересів є елементом одного з фундаментальних прав, гарантованого Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод – права на справедливий суд [2]. Не випадково, право особи на судовий захист є одним із найважливіших прав людини, яке нормативно закріплено в європейських країнах, Конституції України та іншому законодавстві.

Слід зазначити, що при зверненні до суду адвокат має дотримуватись не лише процесуального законодавства, але також законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. При цьому адвокат має діяти відповідно до Правил адвокатської етики. Основоположними принципами адвокатської етики є незалежність, дотримання законності, домінантність інтересів клієнтів, неприпустимість представництва клієнтів з суперечливими інтересами (уникнення конфлікту інтересів), конфіденційність, компетентність та добро-

совісність, чесність і порядність, повага до адвокатської професії, культура поведінки, обмежене рекламування діяльності адвокатів. На думку автора заслуговує на підтримку позиція Бакаянкової Н. М., яка відзначає, що аналіз міжнародних стандартів здійснення адвокатської діяльності, історичного розвитку української адвокатури, досвіду зарубіжних країн дозволяє дійти до висновку, що чесність та чесна репутація – фундаментальний, базовий принцип адвокатської етики [3, с. 5].

Утім, Ніколаєнко Я. М. зазначає: особливість українського суспільства полягає у тому, що воно проголосивши принцип поділу влади, не змогло створити умов для ефективної діяльності судової влади, підвищення її авторитету, а також здійснення судових процедур [4, с. 49]. Відтак, будь-яка особа, у тому числі й адвокат, права свободи та інтереси якої порушено, у сучасних умовах, може мати зневіру в справедливій діяльності та функціонуванні судової влади у нашої країні.

Таким чином, право адвоката на судовий захист має такі шляхи реалізації як юрисдикційний та не юрисдикційний. У свою чергу, юрисдикційний спосіб реалізації права адвоката на судовий захист полягає у тому, що його реалізація відбувається за законодавче встановленою процедурою, а не юрисдикційний – у фактичній наявності судової процедури захисту прав, свобод та законних інтересів адвоката у судовому порядку, проте він обирає позасудовий порядок врегулювання тих чи інших суспільних відносин.

Список використаної літератури:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. Урядовий кур'єр. 2010. № 215.
3. Бакаянкова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. *Вісник одеської адвокатури. Спеціальний випуск. Адвокатська етика*. 2019. С. 5-10.
4. Ніколаєнко Я. М. Поняття та зміст права на судовий захист: сучасний погляд. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2014 № 8, С. 48-50.

***Науковий керівник:** завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор
Бакаянова Нана Мезенівна*

***Адубецький А. В.**
студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКЕ БЮРО ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні адвокатура займає важливе місце серед інститутів громадянського суспільства, оскільки забезпечення громадян правовою допомогою є обов'язком держави, який закріплений в Конституції України та інших нормативних актах, покликаними гарантувати громадянам захист їх прав і свобод. При цьому очевидно, що безперервний розвиток держави і вдосконалення соціальних відносин вимагає модернізації інститутів громадянського суспільства, включаючи адвокатуру.

Здійснюючи свою правосуб'єктність, фізичні особи в Україні мають право створювати різного роду об'єднання як із підприємницькими, так і з непідприємницькими цілями, а також задля реалізації як комерційних інтересів у сфері професійної діяльності, так і громадських, соціальних чи інших, які не суперечать чинному законодавству України [2, с. 32].

Враховуючи особливу суспільну значимість інституту адвокатури в нашій державі, є актуальним питання дослідження організаційно-правових основ функціонування адвокатських бюро.

За положеннями ст. 14 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатське бюро є юридичною особою, створеною одним адвокатом, і діє на підставі статуту, при цьому, законодавство вимагає щоб найменування адвокатського бюро включало прізвище адвоката, який його створив [3].

Державна реєстрація адвокатського бюро здійснюється у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», з урахуванням особливостей, передбачених цим Законом.

Бюро є юридичною особою за законодавством України та має право від свого імені укладати правочини, набувати майнові та особисті немайнові права і нести обов'язки, виступати позивачем та відповідачем у судах, господарських судах, адміністративних та інших спеціалізованих судах, судових органах України та інших країн, міжнародних судових інстанціях, третейських судах.

Адвокатське бюро набуває прав юридичної особи з моменту його державної реєстрації відповідно до законодавства. Бюро у встановлений законом строк письмово повідомляє відповідну раду адвокатів регіону.

Державна реєстрація адвокатського бюро здійснюється у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», з урахуванням особливостей, передбачених вищевказаним Законом.

Слід вказати, що адвокатське бюро є юридичною особою, створеною одним адвокатом, і діє на підставі статуту.

Чинне законодавство про адвокатуру передбачає, що найменування адвокатського бюро повинно включати прізвище адвоката, який його створив. У законотворчій діяльності стосовно реформування адвокатури висловлені не лише аналогічні думки – існує розуміння, що найменування адвокатського бюро не є обов'язковим, а може включати прізвище адвоката, який його створив. Вважаємо більш доречним останній підхід [1, с. 107].

Адвокат, який обрав адвокатське бюро як організаційну форму адвокатської діяльності, набуває статусу учасника адвокатського бюро. Учасник бюро є його вищим органом управління. Виконавчим органом адвокатського бюро є керуючий (директор) [4].

Отже, правову природу адвокатського бюро як організаційної форми адвокатської діяльності доцільно шукати в індивідуальній адвокатській діяльності. Незважаючи на те, що адвокатське бюро

для надання правової допомоги вправі на договірних засадах залучати інших адвокатів, це не перетворює його на колективну форму організації адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Джабурія О.О. Організаційні форми адвокатської діяльності (Doctoral dissertation, Одеса). (2021). 233 с.
2. Іваницький С.О. Теоретичні основи організації адвокатури в Україні: принципи та система: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2017. 556 с.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. 2013 р. № 27. Ст. 282.
4. Статут адвокатського бюро. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/dodatok-2-statut-ab.pdf> (дата звернення: 25.10.2021).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Амельченко В. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ АДВОКАТІВ

Проблема впливу професії на особистість до теперішнього часу залишається недостатньо розробленою, хоча представляє значний інтерес в теоретичному і прикладному плані. Вплив професії на особистість складно переоцінити. Згідно зі статистикою, третину свого життя людина проводить на роботі. Будь-яка професія так чи інакше накладає певний відбиток на особистість, на його психологічний образ. Відомо, що найбільшою мірою професійним деформаціям

схильні представники професій, пов'язаних з постійною взаємодією з людьми. Діяльність адвоката не є в цьому відношенні винятком.

Психологи під терміном «професійна деформація» розуміють модель поведінки, яка суперечить всім загальноприйнятим законам поведіння у соціумі. При цьому вказують на те, що найбільший вплив на виникнення професійної деформації надає специфіка найближчого оточення, з яким змушений мати справу професіонал, а також специфіка його діяльності. Явище професійної деформації в діяльності фахівця необхідно констатувати для подолання наслідків, так як професійна деформація є небажаним якістю, що знижує рівень професійної придатності фахівця і ефективності виконуваної діяльності [2, с. 76].

Професійна деформація адвоката являє собою складне соціально-правове явище, що характеризується наявністю певних негативних змін, які негативно впливають як на особистість в цілому, так і на здійснювану ним діяльність, надаючи істотний негативний вплив на правові погляди і уявлення, ідеї, знання подібне деструктивна поведінка пов'язана в першу чергу з деформацією ціннісних орієнтацій.

Професійна деформація адвоката пов'язана зі специфічними змінами структури особистості адвоката, які негативно позначаються на якості та результативності професійної роботи, завдають шкоди не тільки діяльності адвоката, а й його особистості як професіонала, його іміджу.

До основних форм професійної деформації адвоката можна віднести:

- а) самовпевненість у власній непогрішності при вирішенні професійних завдань і завищену самооцінку;

- б) правовий нігілізм, який проявляється в неповажному ставленні до права і підштовхує вирішувати проблеми довірителя на неправовому рівні;

- в) засвоєння елементів кримінальної субкультури (пенітенціарно-лексичних норм або «понять», кримінального жаргону, пра-

вил кримінально пофарбованого спілкування, звертання до іншої людини) та їхнє використання у своїй діяльності;

г) «спрощення ділового спілкування», що виражається в зниженні культури й етики спілкування, звертання до інших людей на «ти» і т.д.;

д) стереотипний, шаблонний підхід до вирішення професійних завдань;

е) професійний егоїзм, що часто блокує ефективну взаємодію з працівниками інших правоохоронних органів, що доходить до байдужості до ситуації, до підзахисного [4, с. 426].

В результаті у адвокатів виробляються однотипні прийоми і методи роботи, практикується робота «за шаблоном», зводиться до нуля ініціативність і активність при захисті клієнта і представництві його інтересів, блокується здатність творчо реагувати на появу нових обставин, пропадає індивідуальний підхід в роботі з клієнтами, проявляється впевненість у неможливості вплинути на результат.

Професійна деформація особистості адвоката обумовлюється багатьма факторами, їх поділяють на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні причини, як правило, в меншій мірі залежать від самого адвоката, а є наслідком самої специфіки діяльності. До них відносяться постійне спілкування з правопорушниками, недобросовісними свідками і потерпілими; фізичне та емоційне перенапруження; брак часу і нестабільний графік; несприятливі побутові умови; монотонність і одноманітність праці; гостроконфліктні ситуації при взаємодії з громадянами; підвищена відповідальність за результати праці та ін.

Внутрішні причини професійної деформації особистості адвоката обумовлені факторами соціально-психологічного характеру. Такими є недостатня професійна підготовленість; розчарування в професії; емоційне вигорання; розгубленість; високе відчуття власної значущості [3, с. 11].

З'ясувавши основні причини деформації правосвідомості юриста, слід вказати на способи її попередження.

У попередженні деформаційних проявів в адвокатській практиці важливе значення відіграє в тому числі: створення сприятливої соціально-психологічної та моральної обстановки в колективі, коли йдеться про такі форми адвокатських утворень як адвокатські бюро та об'єднання; адекватний розподіл навантаження при укладенні договору про надання правової допомоги згідно фізичним можливостям адвоката, а не матеріальним міркуванням тощо [1, с. 102].

Таким чином, дослідження вищезначеної проблематики дозволяє з упевненістю стверджувати, що важливо вчасно вміти передбачати розвиток деформації особистості адвоката, а також попереджати її, оскільки від його діяльності залежить стан законності та громадського порядку в країні.

Список використаної літератури:

1. М'якота, О. Професійна деформація правників: причини, «симптоми» та профілактика. Правова система України в умовах європейської інтеграції: погляд студентської молоді: зб. тез доп. І Міжнар. студ. наук. конф.; відп. за вип. А.В. Грубінко. Тернопіль. Вектор, 2017. Секції 1-2. С. 99-103.

2. Нітченко А.Г. Причини професійної деформації працівників юридичної сфери. Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т. Матеріали Міжнар. наук.-практ.конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.). за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса. Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 75-78.

3. Нестеренко О.М. Аналіз особливостей деформації правової свідомості у професійному середовищі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2017. № 25. С. 10-12.

4. Синеокий О.В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. Форум права. 2008. № 2. С. 425-431.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Кравченко Марина Олександрівна***

Андріяненко Е. О.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У РОБОТІ АДВОКАТА

Функціонування сучасного українського суспільства важко уявити без юристів та їх етики. Професійна етика юриста має чіткі та регулятивні функції та загально – моральний зміст, тому їх вимоги завжди розроблені більш детально. Крім того, в цей же час адвокати мають спеціальні правила професійної поведінки, узагальнених в єдиному документі. На них поширюється дія положень етики як юриста загалом, так і адвоката зокрема. Особливе місце в професійній етиці адвоката приділяється питанню конфіденційності [1].

Актуальність проблеми полягає у повному усвідомленні існування адвокатської етики, принципи якої зосереджені в українському законодавстві про правила адвокатської етики, також, як показує практика, адвокат повинен зробити все можливе щоб виконуючи свої завдання, залишитися незалежним, не зашкодити своєму підзахисному клієнту і не вступати в конфлікт, виявляти компетентність і сумлінність, зберігаючи конфіденційність [2].

Проблематика застосування і реалізація принципів етики стали предметом дослідження багатьох вчених та практиків різних держав та часів.

Принцип конфіденційності вимагає збереження адвокатом таємниці інформації про клієнта, спосіб життя, діяльності, партнерів по бізнесу і т.д. Без цього, звісно, неможливі відносини між ним і клієнтом і надання клієнту ефективної допомоги [3].

Загалом, дійсно, велике значення є дотримання принципу конфіденційності. Це необхідна і щонайважливіша складова довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим надання професійної допомоги, здійснення захисту та представництва.

Збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці, або становить персональні дані про фізичну особу є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується.

Декілька пунктів про працю адвокатів:

- він (адвокат) повинен проінформувати та роз'яснити принцип конфіденційності особам, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським об'єднанням, адвокатським бюро);
- він має створити умови зберігання документів та інформації, переданих йому клієнтом, що знаходяться в його розпорядженні і містять адвокатську таємницю;
- він не несе відповідальність за відмову будь-яким особам, органам і установам в розкритті адвокатської таємниці і наданні доступу до неї за наявності дозволу клієнта або особи.

Отже, можна стверджувати, що дослідження теми дозволило розглянути принцип конфіденційності, що показало, наскільки значиму роль він відіграє у діяльності адвокатів.

Механізм дотримання принципу конфіденційності адвокатом вимагає детальної розробки, адже конфіденційність є однією з гарантій прав людини. Порушення принципу конфіденційності адвокатом – це посягання на право громадян на професійній юридичний захист, адже якщо при діалозі з адвокатом клієнту конфіденційність не гарантовано, то такий діалог втрачає для нього сенс [5].

Список використаної літератури:

1. Основний принцип роботи-конфіденційність у всьому. Випуск 51(261)-Права людини.URL: <https://pravo.ua/articles/osnovnoj-princip-raboty-konfidencialnost-vo-vsem/>
2. Л. Нестерчук, К. Семененко. «Адвокатська етика при захисті інтересів клієнта».URL: http://www.jurnalujuridic.in.ua/archive/2019/3/part_1/19.pdf
3. Енциклопедія та бібліотека криміналістики та кримінального процесу. Етичні принципи професійної поведінки адвоката. URL: https://crimlib.info/Этические_принципы_профессионального_поведения_адвоката.
4. М.Шевередін. «Основні принципи адвокатської етики»-2017р. URL: <https://uba.ua/ukr/news/4919/print/>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Анруда В. О.

студентка 2-го курсу факультету

прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ

Уже не один рік тривають дискусії щодо адвокатської монополії серед науковців та практиків, проте питання все ж залишається актуальним, оскільки існує чимала кількість звернень до Конституційного Суду України з проханням надати висновок щодо конституційності впровадження адвокатської монополії.

Дане впровадження набуло такого розголосу, що по цьому питанню дав висновок і Європейський суд з прав людини, проте, і його думки розходились у різних справах. Наприклад, у рішенні «Завгородній проти України» ЄСПЛ визнав порушення Україною положень п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод через законодавчу невизначеність із врегулюванням питання допуску до здійснення функцій захисту у кримінальному судочинстві осіб, які не мають свідоцтва про право на здійснення адвокатської діяльності. Як вказано у п. 52 даного рішення, суд вказав, що особа, яка обвинувачена у вчиненні кримінального правопорушення, повинна мати право на вільний вибір захисника своїх прав. Законодавча вимога щодо наявності у захисника юридичної освіти не є порушенням вищезазначеного положення. Отже, фактично, ЄСПЛ дав дозвіл на представництво особи в суді без адвокатського посвідчення. Як зазначалось у п. 53, у цій справі право на вільний вибір захисника у заявника було обмежено через те, що Конституційний Суд України у 2000 р. визнав відповідні законодавчі приписи, які не дозволяли не адвокату бути захисником у кримінальному провадженні, неконституційними [5]. Отже, внаслідок тривалого вирішення питань щодо адвокатської монополії можна констатувати порушення правової визначеності.

Абсолютно протилежним рішенням за своєю суттю є справа «Молдавська проти України», де заявниця скаржилася, що її право на доступ до Верховного Суду було порушено, бо через рефор-

му, тому вона не мала можливості бути представлена у своїй справі юристом, який не мав адвокатського свідоцтва. Європейський суд з прав людини визнав скаргу по цій справі явно необґрунтованою і відхилив відповідно до пунктів 3 (а) та 4 статті 35 Конвенції. При цьому Суд вказав, що право на доступ до суду може бути обмежено за певних умов, а вимога про представництво адвокатом інтересів особи в суді не суперечить змісту статті 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Окрім того, Європейський суд з прав людини підкреслив, що заявниця повинна була знати вимоги чинного законодавства щодо представництва у Верховному Суді виключно адвокатами з 01.01.2017 р. [6]. Отже, по суті ми маємо два зовсім по-різному обґрунтовані рішення ЄСПЛ, що свідчить про індивідуальність кожного спору

Варто зазначити, що цікавим є те, що як і ЄСПЛ Конституційний суд має різниці позиції щодо впровадження адвокатської монополії, що підтверджується наступними висновками: Висновком Конституційного Суду у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 р. № 1-в/2016 введення в Україні повної адвокатської монополії на надання правничої допомоги було визнано законним і легітимним. Також Конституційний Суд України наголосив, що саме адвокат має необхідний професійний рівень та можливість забезпечити реалізацію права особи на захист від кримінального обвинувачення та представництво її інтересів у суді [1]. У той же час кожна особа є вільною у виборі серед адвокатів захисника своїх прав.

Натомість, КСУ пішов далі і надав ще більш суперечливий висновок, а саме у жовтні 2019 року був опублікований Висновок щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Цим проектом адвокатська монополія фактично обмежується до захисту у кримінальних справах. КСУ вказав, що поняття «надання професійної правничої допо-

моги» не тотожне поняттю «представництво особи в суді» [2]. Даним висновком КСУ зрівняв по суті дві різних категорії, співвідношення яких, на мою думку, не впливає на зміст адвокатської монополії, до того ж аргументації цього рішення КСУ було замало.

Адвокатська монополія є перешкодою не тільки в індивідуальних спорах, але й в тих, де звичайному адвокату буде занадто важко орієнтуватись, наприклад банківська сфера – ніхто не знає усіх нюансів так, як знає це банківський юрист, оскільки він є фахівцем в даній галузі і йому не потрібно мати адвокатське посвідчення щоб здійснювати свої трудові обов'язки. Адвокатська монополія фактично ставить в нерівність юристів, що не мають адвокатське посвідчення, оскільки немає сенсу в банку тримати і адвоката, і юриста, бо результатом є додаткові витрати, які ніхто не хоче нести. Підтвердженням порушення прав не адвокатів на здійснення захисту в суді є і тлумачення КСУ поняття «захисник», яке є ширшим, ніж поняття «адвокат» [3].

Оскільки дане питання є проблемним, то логічним є те, що є погляди і «за» адвокатську монополію, до основних переваг відносять:

- адвокати є професіоналами, які мають високу компетентність і зобов'язані регулярно її підтримувати;
- так побудовано законодавство про адвокатуру більшості країн ЄС;
- на адвокатів поширюється дія Правил адвокатської етики, які детально унормовують поведінку адвокатів із клієнтами в усіх життєвих і професійних ситуаціях. Порушення цих Правил має наслідком дисциплінарну та інші види відповідальності адвокатів;
- клієнт адвоката є більш захищеним в аспекті збереження конфіденційної інформації щодо нього, можливості оскаржити неправомірні або свавільні дії адвоката, а також надання адвокату додаткових правових гарантій захисту його незалежності;
- представництво інтересів клієнта саме адвокатом сприяє підвищенню рівня його ефективності, що позитивно впливає на стан захищеності прав і свобод людини й динаміку правовідносин [4].

Отже, підсумовуючи все вищевикладене, можна дійти висновку, що дане питання є надто дискусійним, існують погляди як «за»

адвокатську монополію, так і «проти». Насамперед, це зумовлено не тільки різною вітчизняною судовою практикою, а й практикою Європейського суду з прав людини.

Список використаної літератури:

1. Висновок Конституційного Суду у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 20 січня 2016 р. № 1-в/2016

2. Висновок щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

3. Рішення КСУ від 16.11.2000 р. № 13-рп/2000 у справі № 1-17/2000

4. Святоцька В.О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження. Харків, 2021. С. – 338-339.

5. Рішення ЄСПЛ Справа «Загородній проти України» (Заява № 27004/06).

6. Рішення ЄСПЛ Справа «Молдавська проти України» (Заява № 43464/18).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Бабчик А. П.

студентка 2-го курсу факультету

прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Правові основи надання безоплатної правової допомоги адвокатами закріплені у ст. 59 Конституції України, згідно з якою кожен має право на професійну правничу допомогу, а у випадках, передбачених законодавством, ця допомога надається безкоштовно [1].

Статтею 25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] визначено порядок та умови надання адвокатами безоплатної правової допомоги. Ця стаття має бланкетний характер, у зв'язку з чим для вирішення питання про наявність або відсутність підстав для надання безоплатної правової допомоги відсилає до Закону України «Про безоплатну правову допомогу», де у статті 1 визначено, що безоплатна правова допомога – це допомога, яка гарантується державою і повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел та визначає два види правової допомоги – первинну та вторинну.

При наданні безоплатної первинної правової допомоги (надання консультацій і роз'яснень з правових питань, надання правової інформації, складення документів правового характеру, забезпечення доступу до вторинної правової допомоги та медіації), адвокат не є основним суб'єктом її надання, але, може бути таким, якщо органи місцевого самоврядування укладуть з ним відповідний договір.

Необхідно звернути на проблемні питання, які виникають при реалізації положень законодавства. Так, суперечливим з позиції адвокатської спільноти є питання повноваження Центрів з надання безоплатної вторинної допомоги. Тут слід погодитись з С.В. Гончаренко, який відзначив, що повноваження вищезгаданих центрів, закріплені у Законі України «Про безоплатну правову допомогу», зводять фактично нанівець роль адвокатури як конституційно визначеного інституту із забезпечення права на захист та надання правової допомоги, порушують цілісність адвокатури, частково підпорядкувавши її державним органам. Надання поза зазначеним Законом, Положенням про центри з надання безоплатної вторинної допомоги (п. 13 ст. 17 Закону) останнім необмеженого кола повноважень з надання безоплатної вторинної правової допомоги, в свою чергу дає підстави припустити, і з цим не можна не погодитись, що державне управління адвокатурою може стати необмеженим [3, с. 14].

Широка дискусія точиться, щодо оплати праці адвокатів щодо надання безкоштовної правової допомоги. Так, згідно із Законом Ка-

бінет Міністрів України має встановити розмір та порядок оплати діяльності суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги (ст. 27) [2]. Але конкретних розмірів оплати не встановлено. Закон встановлює граничні суми видатків на надання правової допомоги у цивільних та адміністративних справах у розмірі від 2,5% місячної мінімальної заробітної плати (для осіб, звільнених від оплати видатків на правову допомогу) до 40% заробітної плати за годину, витрачену адвокатом на надання лише деяких послуг (зокрема, участь у судовому засіданні, ознайомлення з матеріалами справи у суді та вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням). Проте Закон не уточнює механізм оплати, а також її розміри за інші процесуальні дії адвоката.

На додаток до норм Закону Кабінет Міністрів України 11 січня 2012 року прийняв Постанову [4], яка затвердила порядок та умови укладання контрактів з адвокатами, які надають безкоштовну вторинну правову допомогу на постійній основі, та договорів з адвокатами, які надають такий вид допомоги на тимчасовій основі. У цій Постанові наведено Примірні договори з адвокатами, але в них також не встановлені умови та розміри оплати діяльності адвоката щодо надання безкоштовної правової допомоги.

Відповідно до ухвалених нормативно-правових актів фінансування безкоштовної первинної правової допомоги здійснюється за рахунок Державного бюджету України. Отже, питання гонорару адвоката за участь у наданні безкоштовної правової допомоги залишається відкритим.

Отже, відповідно до положень Закону України «Про безкоштовну правову допомогу» саме на адвокатах лежать обов'язок щодо надання вторинної безкоштовної правової допомоги. Однак, на сьогодні, зберігаються численні проблеми надання адвокатами безоплатної правової допомоги, пов'язанні із визначенням повноважень Центрів з надання безоплатної вторинної допомоги та фінансуванням надання правової допомоги, що визначає перспективи подальших наукових та законодавчих розробок у вказаному напрямі.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 51, ст. 577
3. Гончаренко С. В. Проблеми надання безоплатної правової допомоги. короткий огляд новітніх тенденцій. Адвокат. 2011. № 11. С. 12-16.
4. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 січня 2012 р. № 8. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.12.2012 № 1214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1214-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.10.2021)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Байталюк А. Р.

*студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Сьогодні питання забезпечення прав і свобод людини та громадянина є найважливішими проблемами внутрішньої політики багатьох держав світу, у тому числі й України. Саме тому, втілення системи безоплатної правової допомоги є важливим чинником для побудови правової держави із фундаментальними соціальними цінностями.

Безоплатна правова допомога – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел.

Закон України «Про безоплатну правову допомогу» виділяє два види безоплатної правової допомоги: первинну та вторинну [1]. Вона

включає такі види правових послуг: 1) надання правової інформації; 2) надання консультацій і роз'яснень із правових питань; 3) складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру); 4) надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги й медіації [2].

Багато хто погодиться з тим, що прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу» було досить доцільним, а головне в майбутньому сприятиме державі у забезпеченні належного виконання міжнародних зобов'язань у сфері захисту прав людини, запровадженні європейських стандартів у галузі надання правової допомоги та доступу до правосуддя. Не зважаючи на розвиток та розповсюдження безоплатної правової допомоги, залишаються проблемні питання, які слід розв'язати задля юридичної обізнаності громадян.

Дослідження, яке проводилось у деяких українських громадах стосовно правових проблем показало, що серед опитаних, що вирішували проблему правового характеру, 26% ні до кого не зверталися. Решта просили про пораду або допомогу родичів, друзів, знайомих (37%), зверталися до органів влади (11%), державних організацій, чиновників (8%), до консультаційних служб (8%), до суду (9%) чи до поліції (5%) і адвокатів (4%), а також до соціальних служб (3%).

З цього можна зробити висновок, що українці знають про існування безоплатної правової допомоги, але недосить проінформовані відносно процедури її отримання, також вони не мають досвіду звернень за наданням правової допомоги або ж вважають її недоступною. Саме це є одним із найвагоміших проблемних аспектів надання безоплатної правової допомоги.

Зрештою, зі збільшенням попиту на безоплатні правові послуги та обмежену кількість адвокатських ресурсів стає необхідним залучення альтернативних суб'єктів до надання безоплатної правової допомоги, а саме – юридичних клінік. На даний період часу, їх кількість складає – 74. Власне кажучи, цього недостатньо аби громадяни більшості територіальних округів могли звернутись за безоплатною допомогою.

Це можна вважати ще одним проблемним аспектом, адже велика кількість громадян, в повній мірі, не проінформована про діяльність юридичних клінік. В той же час, це є великою перевагою як для осіб, які потребують безоплатної правової допомоги, так і для студентів-правників, які набувають практичних юридичних знань та відчують значення відповідальності за власні слова, як суб'єкти правовідносин.

Необхідно також розглянути те, що умови оплати праці працівників системи надання безоплатної правової допомоги не переглядалися з 2017 року. Оплата праці працівників регіональних та місцевих центрів була чи не найнижчою серед бюджетних установ. Це призвело до того, що у 2021 році у понад 90% працівників посадові оклади виявилися нижчими, ніж встановлена мінімальна заробітна плата у місячному розмірі. Відсутність відповідного адекватного зростання рівня оплати праці, разом із зростанням навантаження призвело до демотивації працівників системи та відтоку найбільш кваліфікованих її кадрів. Зважаючи на це, необхідність підвищення посадових окладів – це питання виживання системи БПД та її належного функціонування.

Доцільно зазначити, що система надання безоплатної правової допомоги, яка наразі існує в Україні, широко розвивається, проте є недосконалою та потребує змін. Потрібно переглянути та усунути певні аспекти, які перешкоджають нормальному функціонуванню цього правового інституту та приділити більше уваги проблемі правового захисту населення.

Список використаної літератури:

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. No 3460-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. No 51. Ст. 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. Прут Ю. Інститут правової допомоги в цивільному судочинстві: цивільно- процесуальні особливості реалізації. Підприємництво, господарство і право. 2016. No 3. С. 54-58.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Бака Е. В.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»,*

Козьмин В. Я.

*студент 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Задля ефективного забезпечення виконання завдань кримінального провадження адвокати мають можливість вільно й у повній мірі виконувати свої обов'язки з метою встановлення верховенства права, сприяння забезпеченню доступу до правосуддя та правової допомоги, забезпечення дотримання належної процедури у кримінальному процесі, створення змагальної системи судочинства, а також захисту прав людини.

Кримінальне судочинство – регламентована законом діяльність щодо порушення, розслідування, розгляду та вирішення кримінальних справ. Даний вид діяльності здійснюється відповідно до норм, принципами, встановленими Конституцією України і принципами, які закріплені в кримінально-процесуальному кодексі.

Так, у Кримінальному процесуальному кодексі (далі – КПК) України та інших нормативно-правових актах регламентовано умови участі адвоката у кримінальному провадженні та його повноваження. Кримінальний процесуальний статус адвоката передбачає, що він може брати участь у кримінальному провадженні:

1) як захисник підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, а також стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) (ст. 45 КПК України);

2) як представник: потерпілого фізичної особи; юридичної особи, яка є потерпілим (ст. 58 КПК України);

3) як представник цивільного позивача, цивільного відповідача (ст. 63 КПК України);

4) як адвокат свідка (ст. 66 КПК України) [2].

Захисником є особа, здійснює в установленому законом порядку захист прав та інтересів, підозрюваних і обвинувачених, і надає їм кваліфіковану юридичну допомогу при судочинстві у кримінальній справі. І. Ф. Літвінова,, Я. О. Манько наполягають, кваліфікована допомога передбачає собою гарантоване державою зобов'язання забезпечити гідні умови, що сприяють підготовці кадрів, для заняття адвокатською діяльністю [3, с. 267].

Основним завданням адвоката є прагнення до виправдувального вироку для свого підзахисного, а при винесенні обвинувального вироку – домогтися пом'якшення покарання. Процесуальна діяльність органів досудового розслідування з виявлення, вилучення та фіксації доказів, отриманих при провадженні по кримінальній справі, чітко визначена кримінально-процесуальним законом, це є важливою гарантією отримання достовірної та якісної по кримінальній справі на відміну від інформації, отриманої захисником, зазначає П. М. Маланчук [4, с. 116].

Захисник зобов'язаний використовувати засоби захисту, передбачені Кодексом та іншими законами України, стратегії захисту з метою забезпечення дотримання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого та з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого. Захисник без згоди підозрюваного, обвинуваченого, виказує думку Н. М. Сенченко, не має права розголошувати відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і становлять адвокатську або іншу охоронювану законом таємницю [5].

На стадії судового розгляду відбувається перевірка за участю сторін зібраних у справі доказів, їх правова оцінка, вирішується питання про обґрунтованість звинувачення і міру покарання за скоєний злочин. Захисник бере участь в дослідженні доказів, висловлює свою думку з питань, що виникають в судовому розгляді, викладає суду свою думку з приводу способів захисту по суті звинувачення, щодо обставин, пом'якшують відповідальність, про міру покарання.

Судові дебати – це частина судового розгляду, в якій виступають його учасники, висловлюючи свою думку з приводу ходу і підсумками судового розгляду. Аналізуються і оцінюються досліджені в ході судового розгляду докази, ставиться питання про невинність підсудного, якщо докази не були вичерпними. Виступ у судових дебатах є одним із способів захисту адвокатом позиції свого довірителя, також відстоювання його прав та інтересів. Головним завданням захисної промови адвоката є всебічний аналіз фактичних обставин справи, їхня правова оцінка, вираження мотивів і цілей злочинця, зазначає О. Ю. Вишневецька [1, с. 261].

Логічним завершенням даної стадії є винесення вироку суду. Якщо вирок є виправдувальним, то адвокат домогся своєї мети, повною мірою захистив права та інтереси свого довірителя, але якщо вирок є обвинувальним, то адвокат має право клопотати про розгляд справи в апеляційній інстанції.

Адвокат зобов'язаний оскаржити рішення внаслідок прохання підзахисного, призначення судом більш суворого покарання, ніж просив адвокат, за наявності підстав до скасування, або зміни вироку, у зв'язку з наявністю сприятливих для підзахисного умов.

Таким чином, проаналізувавши діяльність адвоката у кримінальному провадженні, можна зробити висновок, що, безсумнівно, роль захисника велика. Особи потребують захисту від пред'явленого звинувачення в скоєнні злочину, а також у забезпеченні їх прав і свобод, в реалізації недопущення несправедливого винесення вироку, без всебічного вивчення доказів. Захист прав і законних інтересів особи в кримінальному процесі неможливо уявити без участі такого учасника кримінального провадження як захисника. Право на захист-це, в першу чергу, правова підстава реалізації повноважень адвоката в кримінальному процесі.

Кваліфікована допомога адвоката в кримінальному процесі – це необхідний захід, яка гарантує неухильне дотримання законів України на всіх стадіях кримінального процесу.

Список використаної літератури:

1. Вишнеvsька О.Ю. Проблеми процесуального статусу адвоката в кримінальному провадженні. *Право і суспільство* № 2. 2015. С. 260-262
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення 25.10.2021)
3. Літвінова І. Ф., Манько Я. О. Роль адвоката в кримінальному провадженні як захисника підозрюваного або обвинуваченого (Doctoral dissertation, Вектор). (2020). с. 268-270
4. Маланчук П. М. Роль захисника в кримінальному провадженні. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 3 (16). С. 112-117.
5. Сенченко Н. М. Окремі аспекти участі адвоката в кримінальному провадженні. (2018). URL: https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/329-12/1/%D0%A1%D0%B5%D0%BD%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9D%D0%B0%D0%B4%D1%96%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8.rtf(дата звернення 25.10.2021)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Беззерська А. Р.

студентка I-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

УМОВИ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ

Організація адвокатури починається з організації порядку набуття статусу адвоката. Процедура набуття права на заняття адвокатською діяльністю досить чітко відображує вимоги суспільства до адвокатів, ставлення влади до основоположних принципів організації та діяльності адвокатури, демократичність умов вступу до адвокатської професії. Згідно з ч. 1 ст. 6 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом),

склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. Тобто зазначеною нормою фактично визначено передумови набуття особою статусу адвоката [1].

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури перевіряє відповідність особи вимогам, установленим частинами першою та другою статті 6 цього Закону. З метою перевірки повноти та достовірності відомостей, повідомлених особою, яка виявила бажання стати адвокатом, і за наявності письмової згоди такої особи кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, кваліфікаційна палата або визначений нею член палати можуть звертатися із запитом до органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

У ч. 1 ст. 6 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Звичайно, знання державної мови є важливою передумовою ефективного надання адвокатом правової допомоги клієнту. Адвокат, який не володіє державною мовою, виглядає суттєво обмеженим у використанні засобів надання правової допомоги. Проте необхідно визнати, що виходячи з розуміння державної мови, володіння нею є обов'язком, передовсім, державних службовців, осіб, які виконують функції держави (суддів, прокурорів тощо). Адвокат у процесі є особою, яка бере участь у справі, а тому якщо він не володіє мовою судочинства (державною мовою), то вправі користуватися послугами перекладача. Крім цього, не можна не звернути увагу на те, що Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» фактично дозволяє іноземним адвокатам, які зазвичай не володіють українською мовою, здійснювати адвокатську діяльність в Україні.

При вирішенні питання щодо стажу, який дає можливість претендувати на зайняття особою адвокатською діяльністю, необхідно виходити з двох аспектів. По-перше, якщо законодавство для зайняття тієї чи іншої посади, тією чи іншою діяльністю прямо закріплює вимогу про наявність у особи вищої юридичної освіти, стажу роботи,

набутого на такій посаді чи внаслідок здійснення такої діяльності. З цього виходить більшість практичних роз'яснень, наданих різними органами. По-друге, при виникненні труднощів з віднесенням посади особи до роботи в галузі права слід виходити з кваліфікаційних вимог посадової інструкції працівника, а також загальних відомостей Класифікатора професій

Як справедливо зауважується в юридичній літературі, не будь-яка діяльність у галузі права робить юристів професіоналами. Тому законодавство у сфері адвокатури цілком обґрунтовано передбачає ще одну передумову для набуття особою права на здійснення адвокатської діяльності – складання кваліфікаційного іспиту з питань, наближених до адвокатської діяльності. Загалом доцільність складання іспиту особою, яка має намір займатися адвокатською діяльністю, заперечень не викликає. Існує лише дискусія щодо змісту цього іспиту, які знання чи вміння необхідно перевіряти під час його проведення

Особа, яка виявила бажання стати адвокатом та відповідає вимогам частин першої та другої статті 6 Закону, має право звернутися до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання із заявою про допуск до складання кваліфікаційного іспиту.

Згідно зі ст. 9 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», кваліфікаційний іспит є атестуванням особи, яка виявила бажання стати адвокатом. Він полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики особи, яка виявила бажання стати адвокатом, а також у виявленні рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону

Складення присяги адвоката України та отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю є завершальними стадіями у процедурі набуття особою статусу адвоката. Присяга адвоката розкриває досвід попередніх поколінь, традиції адвокатури, уявлення суспільства щодо належної адвокатської діяльності, доручення держави щодо виконання адвокатурою функції надання професійної правової допомоги.

Важливим питанням в аспекті набуття особою права на зайняття адвокатською діяльністю є питання про те, який орган приймає

рішення про допуск особи до адвокатської діяльності, яким є його склад та порядок формування. Як зазначають окремі науковці, адвокатський корпус може формуватися виключно самими ж адвокатами. Це, безумовно, власне і відноситься до традицій адвокатури. Інший спосіб формування адвокатського корпусу допускає участь у цьому процесі осіб, що не є адвокатами.

В Україні допуск особи до адвокатської корпорації здійснюється самими адвокатами, на противагу, наприклад, допуску особи до суддівського корпусу, нотаріату, прокуратури, до складу кваліфікаційних органів яких безпосередньо входять не лише відповідно судді, нотаріуси чи прокурори, а й представники державних органів, громадськості чи представники тієї ж адвокатури. І ця законодавча вимога стосовно формування КДКА винятково з числа адвокатів.

Особи, які одержали свідоцтво про право заняття адвокатською діяльністю, мають право здійснювати адвокатську діяльність індивідуально, створювати своє адвокатське бюро чи об'єднуватися з іншими адвокатами і створювати адвокатські об'єднання

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Берназ В. П.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА

Адвокатом може бути особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених Законом «Про адвокатуру та ад-

вокатську діяльність), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1]. Кожного дня визначаються нові вимоги до рівня правового регулювання адвокатської діяльності в Україні в силу реформаційних тенденцій наближення його до міжнародних норм.

Водночас, з моменту прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та багатьох рішень органів адвокатського самоврядування з кожним роком посилюються вимоги до осіб, які планують стати адвокатами, а дана професія стає більш закритою, що точно не свідчить про демократичні тенденції у правовій системі держави. Виходячи з цього, можна зробити висновки, що дана тема наразі є досить актуальною для дослідження. Вона не залишилась без уваги науковців, зокрема її досліджували: Н.М. Бакаянова, Т.В. Варфоломеева, І.Б. Василик, В.В. Гайворонська, І.Ю. Гловацький, С.В. Гончаренко, М.В. Димитрова, О.Л. Жуковська, А.В. Іванцова, Д.В. Кухнюк, Г.Б. Мірзоев, М.М. Михеєнко, М.А. Погорецький, С.Я. Рабовська, В.В. Решота, О.Д. Святоцький, С.Я. Фурса, О.Г. Яновська, І.С. Яртых тощо.

Завдяки забезпеченню доступу до адвокатської професії через здобуття обов'язкового досвіду у сфері права, кваліфікаційні іспити, проходження стажування, покращується рівень професії адвоката та адвокатури в цілому. Водночас, рівень доступу до адвокатури визначає місце адвоката в суспільному житті як представника вільної і незалежної професії. Але варто звернути увагу і на проблемні аспекти цього питання. Розглянемо їх надалі.

Складання іспиту – один із етапів, і якщо особа відповідає всім вимогам, подала документи, дотрималася процедури і продемонструвала гарні знання в області права, можна вважати, що вона склала кваліфікаційний іспит. До 2021 року складання кваліфікаційного іспиту означало, що особа отримала статус адвоката. Тепер це тільки перший етап доступу до професії. Можна зробити висновок, що з'явилися значні проблеми доступу до професії адвоката [2].

Наступний етап – проходження стажування. Особа, що склала іспит на адвоката, має три роки, щоб подати документи і розпочати

стажування. І саме на цьому етапі виникають проблеми. Окрім того, стажування ще треба пройти. Для цього потрібно попрактикуватися в адвоката, якого запропонує рада адвокатів регіону, до якої має звернутися особа. Звертатися можна як до ради регіону, де складався іспит, так і будь-де по Україні.

Рада адвокатів регіону може:

- затвердити звіт про стажування і ухвалити рішення про видачу свідоцтва,
- відхилити звіт і подовжити період стажування,
- визнати звіт неприйнятним і відмовити у видачі свідоцтва.

Справді вибір регіону складання іспиту є вельми цікавим. Що одіозніша особа претендує на адвокатський статус, то далі від столиці вона отримує свідоцтво. За загальним правилом особа має право скласти кваліфікаційний іспит у КДКА на території якої зареєстровано її місце проживання, або на території якої розташовано її підтверджене місце роботи. Можна вважати дивним, що людина, яка увесь час проживала або працювала у одному місті, має скласти іспит у іншому.

У Єдиному реєстрі адвокатів України кількість записів про адвокатів сягає сімдесяти тисяч. Однак тих, хто реально займається адвокатською діяльністю, за оцінками науковців, щонайбільше 20% із них. Тому великим питанням залишається те, чи, навіть отримавши свідоцтво адвоката, особа відкриє власну адвокатську практику та хто буде його клієнтами. Такі сумніви висловлювали чимало адвокатів, прогнозуючи, що справжня мета отримання свідоцтва – це бажання:

- отримати адвокатський імунітет;
- стати функціонером у системі органів адвокатського самоврядування;
- бути обраним до складу державних органів, участь у формуванні яких бере адвокатура.

Проте ймовірність реалізації кожного з цих пунктів невелика.

Що стосується гарантій адвокатської діяльності, то вони поширюються:

- виключно у зв'язку з провадженням такої діяльності;
- на дії, вчинені у рамках такої діяльності.

У підсумку хотілось би зазначити, що після змін до Конституції, які набули чинності 30 вересня 2016 року, адвокатура стала частиною системи правосуддя, тому не варто при подачі напрацювань обмежуватися питаннями удосконалення адвокатури, адже адвокатура – частина системи правосуддя, тому низка питань цієї стратегії безпосередньо важлива.

Серед пропозицій, які передбачені в Стратегії щодо адвокатури: розширення можливостей доступу до державних реєстрів та баз даних при здійсненні адвокатської діяльності; конкретизація підстав, процедур притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності та порядку оскарження рішення про притягнення до такої відповідальності; запровадження інституту спрощеного дисциплінарного провадження; удосконалення порядку розгляду скарг на дії адвоката; перегляд вимог щодо набуття права на зайняття адвокатською діяльністю, запровадження прозорої процедури проведення єдиного кваліфікаційного іспиту, стажування кандидатів, порядку ведення Єдиного реєстру адвокатів України; посилення гарантій адвокатської діяльності, її видів і професійних прав адвокатів, удосконалення самоврядності адвокатури. У такому випадку, проблем, які стосуються доступу до професії адвоката, стане значно менше [2].

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Нова Стратегія НААУ має бути синхронізована із Стратегією розвитку правосуддя на 2021-2023. URL: <https://unba.org.ua/news/6747-nova-strategiya-naau-mae-buti-sinhronizovana-iz-strategieyu-rozvitku-pravosuddya-na-2021-2023.html>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Васьківська М. В.
*студентка 2-го курсу ОР «Бакалавр»
заочної форми навчання спеціальності «Право»
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Запорукою високої ефективності адвокатської діяльності виступає обов'язок адвокатів підвищувати свій професійний рівень.

Підвищення кваліфікації адвокатів спрямовано на: зміцнення правових навичок адвокатів; підвищення рівня усвідомлення адвокатами етичних норм; підвищення рівня усвідомлення адвокатами прав людини та способів їх захисту; навчання адвокатів повазі до прав та інтересів клієнтів; навчання адвокатів захисту прав клієнтів і сприянню їх здійсненню; навчання адвокатів сприянню належному відправленню судочинства; інше поглиблення та вдосконалення навичок і вмій адвокатів, поглиблення їх професійних знань.

Підвищення професійного рівня входить до переліку професійних обов'язків адвоката, встановленого п. 4 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – Закон про адвокатуру). [1].

Адвокату потрібно самостійно шукати нові знання та шляхи до їх вдосконалення. Саме для цього адвокатам пропонується широкий спектр заходів щодо підвищення кваліфікації, які проводяться в різних формах (вебінари, семінари, тренінги, круглі столи, форуми тощо) із залученням фахівців, які, практикуючи в конкретних сферах, дадуть як теоретичну базу, так і практичні поради, аж до методик та покрокових алгоритмів вирішення відповідних питань.[2].

З метою організації процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні видали нову редакцію Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України, яку було затверджено 3 липня 2021 року рішенням Ради адвокатів України № 63. (далі по тексту – «Порядок»). І з цієї дати розпочали діяти нові правила.

Відповідно до п. 3 Порядку, підвищення кваліфікації адвокатів спрямовано на:

- зміцнення їх правових навичок;
- практичну реалізацію правил адвокатської етики;
- підвищення рівня знань в напрямку прав людини та основоположних свобод;
- навчання повазі до прав та інтересів клієнтів;
- навчання захисту прав клієнтів і сприянню їхньому здійсненню;
- навчання сприянню належному здійсненню судочинства та реалізації права на справедливий суд;
- заохочення до участі у наданні безоплатної правової допомоги;
- інше поглиблення, розширення й оновлення їх професійних знань, вмінь та навичок. [3]

Нові правила стосуються здебільшого:

- 1) операторів підвищення кваліфікації – органів адвокатського самоврядування;
- 2) видів підвищення кваліфікації;
- 3) додаткових балів за участь у роботі органів адвокатського самоврядування.

За новою редакцією Порядку операторами процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні більше не є всі органи адвокатського самоврядування.

Такими залишилися лише:

- Вища школа адвокатури Національної асоціації адвокатів України (заходи якої не потребують акредитації);
- ради адвокатів регіонів, виключно для адвокатів свого регіону;
- Координаційний центр з надання правової допомоги та його регіональні центри – для адвокатів, котрі співпрацюють із системою надання безоплатної правової допомоги (акредитація заходів здійснюється за заявочним принципом).

При цьому ради адвокатів не зможуть довільно змінювати дати заходів та проводити підвищення кваліфікації за відеокурсами.

Право проводити заходи підвищення кваліфікації втратили: Національна асоціація адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, регіональні КДКА.

У той же час залишилася можливість для організацій стати сторонніми операторами підвищення кваліфікації адвокатів в Україні через отримання акредитації Експертною радою НААУ [4].

Однак відтепер доступ до підвищення кваліфікації адвокатів надається лише адвокатам, які не мають заборгованості зі сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування.

Адвокатам, які не виконали вимоги цього Порядку за попередні роки надається можливість отримати сертифікати з підвищення кваліфікації за ці роки за умови успішних проходжень спеціальних тестувань у Вищій школі адвокатури НААУ за кожен рік невиконання.

Підвищення свого професійного рівня (підвищення кваліфікації) є важливим професійним обов'язком адвокатів дотримання якого має забезпечувати безперервне поглиблення, розширення й оновлення ними своїх професійних знань, вмінь та навичок, здобуття нової спеціалізації або кваліфікації у певній галузі права чи сфері діяльності на основі раніше здобутої освіти і практичного досвіду, забезпечувати адвокатів достатньою інформацією про зміни у чинному законодавстві та практиці його застосування.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076 від 05.07.2012. URL% <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Сібільова О. У професії юриста діє принцип, за яким якщо ти спинився, то вже запізнився. *Закон і бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/148288-u_profesii_yurista_die_princip_za_yakim_yakscho_ti_spinivsia.html

3. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція): Рішення Ради адвокатів України № 63 від 03.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr063871-21#Text>

4. Новий порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: зміни в операторах та правилах нарахування балів. *PRAVO*. URL% <https://pravo.ua/novyi-poriadok-pidvyshchennia-kvalifikatsii-advokativ-ukrainy-zminy-v-operatorakh-ta-pravylakh-narakhuvannia-baliv/>

Науковий керівник: доцент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук Кухнюк Дмитро Володимирович

Волонтир О. О.

*студентка 2-го курсу Інституту післядипломної освіти
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у ст. 4 наведено визначення принципів адвокатської діяльності. Однак, якщо у першій частині вказаної статті чітко закріплено перелік вихідних принципів здійснення адвокатської діяльності, то вже у наступних трьох частинах визначаються «загальні вимоги» організації такої діяльності. Зокрема, адвокатська діяльність, відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що законодавець виходив із нетотожності понять «засада» і «принцип» (хоча обидва поняття близькі за значенням). В тексті конкретного правового акта виокремлено принципи як вихідні начала (ч. 1 ст. 4), натомість засади – як загальні вимоги організації адвокатської діяльності в Україні (ч. ч. 2-4 ст. 4) [1].

Варто звернути увагу, що Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено основні положення та вимоги, якими зобов'язані керуватися адвокати у рамках реалізації своєї професійної діяльності [1]. Зокрема, їх ключовий зміст викладено у наступному трактуванні:

- адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів;

- адвокат України здійснює адвокатську діяльність на всій території України та за її межами, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України або законодавством іноземної держави;

- адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання (організаційні форми адвокатської діяльності);

- адвокат іноземної держави здійснює адвокатську діяльність на території України відповідно до цього Закону, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Більш детально, необхідно зупинитися на принципі територіальності, який являється досить важливим елементом у частині провадження адвокатської діяльності. Наявність принципу територіальності свідчить про те, що адвокат України здійснює адвокатську діяльність на всій території України та за її межами, якщо інше не передбачено міжнародним договором [2, с. 88].

Водночас принцип територіальності встановлює окремі обмеження у діяльності адвокатів на території інших держав, для провадження якої необхідною умовою є наявність відповідних міжнародних угод чи актів. Відповідно до принципу, передбаченого у частині 3 статті 4 Закону, адвокат може здійснювати адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання. Вказана засада забезпечує самоврядний характер адвокатури України.

Деталізація положень принципу законності в адвокатській діяльності розкривається у ст. 7 Правил адвокатської етики [3]. У зазначеній статті вказано, що у своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використувати всі свої знання та професійну майстерність для належного за-

хисту і представництва прав та законних інтересів клієнта, сприяти утвердженню, практичній реалізації принципів верховенства права та законності. Таким чином, провадження адвокатської діяльності повинно відбуватися виключно на основі чинного законодавства та положень Конституції України.

У професійній діяльності адвоката буде правильним характеризувати законність у широкому сенсі – як правомірність, а його змістом доцільно вважати вимогу правильно застосовувати норми матеріального права і здійснювати процесуальні дії на виконання норм процесуального права [4, с. 28].

Таким чином, для сфери адвокатури принцип законності виступає своєрідним орієнтиром і суть його курсу полягає в організаційній та повсякденній діяльності. Безпосередньо для адвоката законність – вважається певним інструмент повсякденної практики. Це робочий і постійно діючий принцип, який потребує від адвоката, насамперед, бездоганного знання закону.

Наступним важливим принципом, на який необхідно звернути особливу увагу та який виступає одним з найбільш важливих для здійснення професійної діяльності адвоката – принцип незалежності. Незалежність адвоката виступає у даному контексті суто професійною категорією, тобто незалежність у межах конкретних функцій – захист, представництво, надання інших видів правової допомоги клієнту. Окрім того, адвокат також є повністю незалежним: у виборі клієнта та умов угоди на надання правової допомоги; у виборі засобів захисту та власної позиції, яку він узгоджує з клієнтом. Клієнт – у конкретному випадку виступає єдиною процесуальною фігурою, з якою адвокат зобов'язаний узгоджувати кожен свій крок, пов'язаний із захистом інтересів останнього. Окрім того, задля дотримання принципу незалежності у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їх ефективному використанні в інтересах клієнтів.

Серед низки найбільш вагомих, потрібно виокремити принцип конфіденційності. Конфіденційність є одним із найголовніших принципів. Його наявність забезпечує захист персональних даних та іншої інформації про клієнтів, які користуються послугами адвокатів, від розголошення або використання такої інформації проти них.

Відповідно до ст. 10 Правил адвокатської етики, дотримання принципу конфіденційності є необхідною та важливою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких неможливе належне надання професійної правничої допомоги, здійснення захисту та представництва. У зв'язку з цим збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується.

Наступним важливим принципом є уникнення конфлікту інтересів. Неприпустимість конфлікту інтересів або створення ситуації, коли його поява найбільш вірогідніша. В даному випадку конфлікт інтересів виникає через суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками. Наявність таких обставин може негативно вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків.

Вагомим принципом виступає також пріоритет інтересів клієнтів, що виражається у фактичному обов'язку адвоката поважати свободи та вибір клієнта, віддаючи йому перевагу.

Зважаючи на суспільну значущість та складність професійних обов'язків адвоката, від нього вимагається високий рівень професійної підготовки, ґрунтовне знання чинного законодавства, практики його застосування, опанування тактики, методів і прийомів адвокатської діяльності, ораторського мистецтва. Зазначені вище складові напряму пов'язані з принципом компетентності та добросовісності.

Застосування цього принципу в адвокатській діяльності, напряду прокладає шлях професійного зростання та авторитету.

Також неможливо упустити принцип поваги до адвокатської професії, який виражається у фактичному усвідомленні адвокатом своєї значимості та суспільної корисності.

Потрібно звернути увагу, що принципи організації та діяльності адвокатури потрібно осмислювати у різних аспектах, як організаційному, так і функціональному. У випадку функціональної складової виникає необхідність виділення принципів діяльності адвокатури як особливого інституту правозахисної діяльності, безпосередньо пов'язаної з наданням кваліфікованої юридичної допомоги. Водночас, необхідно констатувати, що принципи організації адвокатської діяльності закріплено у різноманітних соціальних нормах як правових, так і нормах моралі, етики тощо.

Вважається за необхідне, що до принципів, які прямо не визначені у законі, потрібно віднести також наступні: принцип професійної рівноправності адвокатів, принцип професійної активності адвоката, принцип розумного співвідношення інтересів довірителя (підзахисного) з інтересами адвоката тощо.

Підводячи підсумки, можна зробити наступні висновки. Система принципів професійної діяльності адвокатів формує основоположні засадничі ідеї на яких базується професійна адвокатська діяльність. Вказані вище принципи становлять правову основу не лише у реалізації окремих норм права, а й власне нормотворчого процесу в цілому.

Таким чином, основоположні принципи здійснення адвокатської діяльності виступають певними компонентами системоутворюючого характеру. Уся структура принципів адвокатської діяльності складається з чималої кількості різних елементів, які мають різне нормативне закріплення. Зокрема, у системі принципів професійної роботи адвокатів вирізняють етичні принципи, котрими регулюється поведінка відповідних суб'єктів у рамках здійснення ними своїх функцій, та організаційні, які впливають на легальність такої діяльності, її структурованість, суб'єктний склад тощо.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Пузирний В. Принципи адвокатської діяльності у провадженні у справах про адміністративні правопорушення. Актуальні проблеми правознавства. 2017. Вип. 3. С. 86-90.
3. Правила адвокатської етики. Затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
4. Погребняк С.П. Принцип верховенства права: деякі теоретичні проблеми. Вісник Академії правових наук України. 2006. № 1 (44). С. 26-36.

Науковий керівник: доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук **Кухнюк Дмитро Володимирович**

Борисюк С. А.

студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

В умовах розвитку інституту адвокатури надзвичайно важливою умовою її діяльності виступає дотримання професійної таємниці адвоката, оскільки відносини адвоката і клієнта можуть будуватися лише на основі довіри. Саме тому, особливо актуальним постає дослідження сутності та визначення поняття адвокатської таємниці як однієї із визначальних категорій адвокатури в цілому. Це важливо з огляду на те, що на сьогодні є чітко закріплене законодавчо поняття адвокатської таємниці однак яке можливо потребує удосконалення.

Перш за все, необхідно відмітити, що поняття «адвокатська таємниця» міститься в ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де зазначено, що адвокатською таємницею

є будь-яка інформація, яка стала відомою адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи й відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Отже, як ми бачимо з визначення, даного в Законі, поняття адвокатської таємниці є досить широким та абстрактним, що відповідно дає підстави трактувати його по-різному, з різними межами його дії. Так, не вказано чітко, чи відноситься інформація про сам факт звернення особи за юридичною допомогою до адвоката. Хоча формулювання «...будь-яка інформація... про клієнта» видається такою, що може включати в себе і факт звернення конкретної особи за юридичною допомогою.

Виходячи з вищевказаного, можна дійти до узагальнюючого висновку, що предмет адвокатської таємниці не повинен обмежуватися інформацією, яка була отримана адвокатом на умовах конфіденційності, а повинен включати в себе будь-яку інформацію, яка була отримана ним у зв'язку з виконанням ним доручення. У даному випадку не важливо, з якого джерела була отримана інформація (від самого клієнта, чи від третьої особи, чи навіть від самого адвоката (власні судження й міркування)), яким способом вона була передана (усно, письмово чи за допомогою електронних джерел).

Разом з тим, на нашу думку, надзвичайно важливим є також визначення моменту, з якого інформація починає охоронятися адвокатською таємницею. Стосовно вищезазначеного дійсно досить влучним є висловлювання М.Г. Барцевського, який відмічає, що безпосередньо того часу, коли клієнт який звернувся за допомогою до адвоката та відповідно переступив поріг юридичної консультації, адвокатської фірми, бюро, все подальше складає предмет адвокат-

ської таємниці. Сам же факт звернення до адвоката – вже професійна таємниця. Суть прохання клієнта, зміст первинної консультації – це теж предмет адвокатської таємниці. Більше того, при цьому, якщо навіть спочатку до адвоката звернувся не сам майбутній клієнт, а хто-небудь із його родичів, з яким згодом ніякої угоди про ведення справи не укладалося, загальне правило залишається незмінним – вся інформація, отримана від цього родича, навіть сам факт його звернення – суть адвокатська таємниця» [2, с. 55].

Стосовно ж даного питання, то вважається правильним, щоб клієнт сам визначав, які межі має «його» адвокатська таємниця, оскільки вищезазначене поняття є настільки абстрактним та стосується такої кількості індивідуальних випадків, що на законодавчому рівні просто неможливо чітко й повністю описати його межі, а от встановлення такого правила дало б змогу вже на стадії укладення договору між клієнтом та адвокатом визначити наперед межі розголошення тих чи інших відомостей [3, с. 275].

Отже, в результаті проведеного дослідження можна дійти висновку, що під поняттям «адвокатська таємниця» слід розуміти будь-які відомості, які були отримані відповідними суб'єктами (адвокатської таємниці), що стосуються факту звернення особи за юридичною допомогою, суті звернення, будь-яких персональних відомостей про особу чи третіх осіб, змісту консультацій, роз'яснень, висновків адвоката щодо справи, будь-яких документів у будь-якому вигляді, отриманих із будь-яких джерел, отриманих адвокатом під час здійснення своєї професійної діяльності, та будь-які відомості, розголошення яких клієнт не бажає, незалежно від часу та місця їх отримання. Предмет адвокатської таємниці не має обмежуватися інформацією, яка була надана адвокату на умовах конфіденційності, а будь-яка інформація, правдива чи ні, яка була отримана адвокатом у зв'язку з виконанням ним доручення, має підпадати під умови захисту.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>. (дата звернення: 31.10.2021).
2. Барщевский М. Ю. Адвокатская этика. Самара, 1999. 103 с.

3. Заборовський В.В. Проблемні питання визначення поняття «Адвокатська таємниця». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: Право*. 2014. Вип. 25. С. 274-277.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Вертюк А. Р.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Під час здійснення своєї професійної діяльності адвокат не може обійтися без зібрання певної необхідної інформації про особу, яка звернулася до нього за правовою допомогою, тому що без цього неможливим стане надання якісної консультації клієнта та збільшиться ризик обрання неправильної тактики захисту під час судового провадження. Через це задля збереження довірчих стосунків між адвокатом та клієнтом було впроваджено принцип конфіденційності.

Беззаперечним є той факт, що для кожної людини важливо бути впевненою у тому, що її особисте життя та деякі факти не будуть оприлюднені без її згоди. Однак якщо така особа має намір отримати захист у суді їй необхідно буде розкрити багато подробиць, що стосуються справи, тому що під час обрання стратегії захисту кваліфікований адвокат має брати до уваги усі деталі, щоб передбачити можливі варіанти розвитку подій та зорієнтувати клієнта у тому, на що йому слід сподіватись. Якщо людина приховує факти, які на перший погляд можуть здаватися йому незначними, то адвокат не зможе надати якісну правову допомогу.

Саме через це неможливо уявити існування інституту адвокатури без принципу конфіденційності. Також слід пам'ятати про інте-

реси особи, яка звертається до адвоката. Чи зможете ви довірити адвокату своє життя, свободу, майно, чи будете консультуватися з ним по складних морально-правових питаннях якщо відомо, що він, як джерело знань про вас, жодним чином не захищений, а, на думку окремих правників, навіть зобов'язаний на вас донести [2, с. 32].

Відповідно до статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності» [1].

Крім того, ми повинні пам'ятати про те, що адвокат повинен надати інформацію щодо принципу конфіденційності своїм співробітникам, які мають доступ до таких відомостей клієнтів. Тобто помічники, стажисти та інші працівники мають своїм обов'язком слідувати та виконувати засади принципу конфіденційності.

Окрім цього, на адвоката також покладається обов'язок забезпечити належні та необхідні умови зберігання певних документів, досьє та будь-яких інших матеріалів, які передає йому особа, що звернулася за правовою допомогою до спеціаліста. Тобто така інформація має зберігатися таким чином, щоб доступ до неї був обмежений для третіх осіб. Наприклад, документи можуть зберігатися у спеціальних сейфах, а електронні носії повинні бути захищені паролями, на девайси, які адвокат використовує під час роботи повинні бути встановлені спеціальні програми задля підвищення шансів збереження такої інформації та знизити ризику її викрадення чи навіть знищення.

Отже, підбиваючи підсумки, ми можемо зробити висновок, що принцип конфіденційності у діяльності адвоката є однією з найнеобхідніших складових цієї професії. Завдяки цьому клієнт має змогу надати усю інформацію не хвилюючись за те, що про

деякі деталі справи впізнають треті сторонні особи, тому що конфіденційність охороняється законом та закріплена у відповідних нормативно-правових актах. У свою чергу адвокат зможе розробити найбільш ефективну стратегію захисту завдяки аналізу зазначених особою фактів.

Справжній кваліфікований спеціаліст буде неухильно керуватися цим принципом у своїй діяльності. Адже головне завдання, яке стоїть перед адвокатом – це захист осіб, які до нього звертаються. Довіра клієнта безпосередньо впливає на репутацію професіонала і безумовно базується на добросовісності та відповідальності захисника. Адвокат є ключовою постаттю у здійсненні судочинства та має неабиякий вплив на його результат. Саме тому виникає гостра необхідність усвідомлювати важливість вищезазначеного принципу.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
2. Буробин В.Н., Плетнев В.Ю., Шубин Д.А. Адвокатская тайна. Под общ. ред. В.Н. Буробина. М.: Статут, 2006. 255 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Гапіченко О. В.

*студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ АДВОКАТА ТА ЇХ РОЛЬ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Правова захищеність особи – одна з фундаментальних ознак правової держави, яка передбачає наявність системи ефективних юридичних засобів реалізації і захисту прав особи. Адвокатура –

важливе місце у цій системі, оскільки саме вона покликана захищати права, свободи та законні інтереси громадян. Адвокатура здатна впливати на всі сторони життєдіяльності держави.

Адвокати, захищаючи права своїх клієнтів, повинні діяти із суворим дотриманням їхніх інтересів, незалежно та сумлінно, відповідно до закону та фахової етики, ще й зберігати при цьому честь і гідність, притаманні їх професії. Стиль спілкування з клієнтами, дотримання правил поведінки в суді та інших державних органах, використання суто процесуальних заходів для захисту інтересів клієнта, спосіб взаємодії з учасниками процесу – адвокатами, свідками та експертами, культура усної та письмової мови – цим доводиться опановувати адвокатів для відповідності стандартам етичної поведінки.

Адвокатська діяльність особливо потребує належного психологічного забезпечення. На теперішньому етапі розвитку суспільства та держави актуальним було б приділяти більшу увагу психологічним знанням у здійсненні адвокатської діяльності. Новий етап у використанні психологічних знань можна прослідкувати з 60-х років. На цей час у правовій науці все більшу увагу приділяється думці про необхідність залучення досягнень психологічної науки для боротьби зі злочинністю. Безумовно, в першу чергу залучення психологічних знань потребувала – практика [1].

Вирішення складних питань, які нерідко мають вирішальне значення для життя людини, потребує глибоких фахових знань у галузі психології. Це повністю стосується і адвокатської практики, бо стратегія і тактика діяльності адвоката у конкретній кримінальній справі визначається особливостями особистості підзахисного, потерпілого, свідків та його стосунками у криміногенному середовищі та у суспільстві загалом.

Ігнорування психологічного аспекту призводить до «формалізації» вибору лінії захисту, що виражається у зборі адвокатом однотипних документів, невиправданої типізації підзахисних, шаблонних виступів на судових процесах. Особистість перестає бути неповторно індивідуальною, а сама діяльність адвоката втрачає свій основний

сенс – захист законних прав та інтересів громадян. А на практиці ми бачимо, що кожна справа індивідуальна, з властивими тільки їй характеристиками, що потребує індивідуального підходу [2].

Так, О.В. Синєокий вважає, що дослідження психологічної діяльності адвоката дозволяє виділити професійно необхідні психічні властивості для даної юридичної діяльності: творче мислення; комунікабельність; вольові якості; організаторські здібності; здатність протистояти негативним емоціям. У число таких вимог до особистості адвоката можна включити декілька груп якостей:

- 1) мотиваційно-ціннісні (високий рівень моральності, чесність, відповідальність, самоповага);
- 2) пізнавальні (творче мислення, високий рівень інтелекту, спостережливість, розвинена пам'ять, розвинена інтуїція);
- 3) емоційно-вольові (витримка, самовладання, стресостійкість);
- 4) характерологічні (стійка і адекватна самооцінка, незалежність, працездатність);
- 5) комунікативні (екстравертність, риторичні здібності, тактовність) [3].

Знання у кримінальному процесі потребує більш повного регламентування. Варто було б в самому законі передбачити завдання, які можна вирішити за допомогою психологічних знань, а також безпосередньо шляхи їх вирішення. Це допоможе і дасть змогу адвокату впровадити їх у свою діяльність з особливостями, які властиві його вибору тактики захисту. Це значно підвищить його роль в кримінальному провадженні. Отже, формування професійної майстерності адвоката відбувається під впливом багатьох чинників, серед яких провідне місце посідають професійне навчання та психологічна підготовка. Розуміння психологічної підготовки може складатись з 2 основних компонентів:

- 1) загальної психологічної культури;
- 2) спеціальної психологічної підготовленості.

Формування загальної психологічної культури полягає, у набутті систематизованих знань щодо особливостей особистості та професійного спілкування. Основним засобом і умовою діяльності

адвоката є професійне спілкування, тобто встановлення і підтримання цілеспрямованого контакту з особами – носіями важливої інформації, а також вміння цю інформацію одержати, переконливе викладення матеріалу при судовому розгляді справи. Це безпосередньо проявляється саме у тих випадках, коли необхідно вплинути на внутрішнє переконання, здійснити психологічний вплив на учасників кримінального процесу і одержати необхідний результат. [4]

Професійне спілкування організовується у відповідності з законами спілкування у цілому, але має значну специфіку, зумовлену змістом завдань, які вирішуються адвокатом в його професійній діяльності.

Можна виділити такі етапи спілкування, які є взаємопов'язаними та взаємозмінними, як:

- 1) формування першого враження та уточнення актуального емоційного стану;
- 2) усунення або послаблення психологічних бар'єрів і встановлення психологічного контакту;
- 3) досягнення мети;
- 4) оцінка результатів.

Сприймання зовнішності є початковим моментом оцінки та розуміння особливостей людини – властивостей її особистості, станів, намірів, змісту внутрішнього світу. Адвокату важливо відпрацювати такий стиль мовного спілкування і поведінки, при якому він буде сприйматись як добра, розумна, готова допомогти людина [5].

Отже, проаналізувавши все вищесказане, можна зробити висновки, що для ефективного захисту особи для адвоката не достатньо тільки юридичних знань, умінь і навичок, що формуються при їх вивченні, але й знання та застосування законів психології. Насамперед адвокатська практика пов'язана і здійснюється в умовах безпосереднього живого спілкування та взаємодії з людьми, отже вимагає від адвоката особливих вмінь та навичок, здатністю своїми діями досягти результатів, які необхідні йому. Тільки за допомогою психологічних знань адвокат може реалізувати заходи по встановленню контакту та здійсненню психологічного впливу при пошуку

та оцінці процесуально значущих фактів, розробити стратегію і тактику їх пред'явлення та викладення при судовому розгляді кримінальної справи.

Список використаної літератури:

1. Казміренко Л.І. Психологічна підготовка до спілкування у процесі судового розгляду кримінальної справи(з використанням технічних засобів)
2. Л. Й. Гуменюк, І. В. Сулятицький. Психологія професійної діяльності працівників органів. Львів: Львівський національний університет внутрішніх справ. С. 27-43
3. Синекий О. В. Творческий потенциал личности как одержательный элемент профессиональной программы адвоката (деонтологический аспект). Вісник Донецького університету, Сер. В: Економіка і право. Вип.1.– 2007 – С. 483
4. О. В. Парута. В. М. Луковський. НУ «Львівська політехніка» Психологічні особливості професійної діяльності. С. 62-63
5. Скрябін О. М. Юридично-психологічні аспекти професійної підготовки майбутніх адвокатів. Право і суспільство. № 1. 201. С. 236-240

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Глєбова А. С.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Головним обов'язком держави є забезпечення поваги прав і свобод людини і громадянина. Право особи на правову допомогу відіграє дуже важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. Право на безоплатну правову допомогу є невід'ємним конституційним правом кожної людини, яке гарантується та покладається на державу.

У статті 59 Конституції України зазначено: «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно» [1]. Вказана норма передбачає створення ситуації, за якої кожен може задовольнити своє право на отримання необхідної правової допомоги будь-де й у будь-який час. Це означає, що така допомога згідно з Основним законом повинна бути доступною, необмеженою та реальною. Доступність правової допомоги гарантується існуванням системи правових інституцій, здатних надавати доступну, комплексну та якісну правову допомогу населенню держави.

Теза щодо того, що «у випадках, передбачених законом, ця допомога надається безкоштовно» означає, що законодавець повинен подбати про те, щоб визначити: а) обсяг випадків, у яких правова допомога надається безкоштовно; б) передбачити в державному бюджеті певну суму коштів для виплати такої допомоги; в) розробити та затвердити механізм надання безоплатної правової допомоги. Відсутність чіткого рішення хоча б одного з цих пунктів може звести нанівець всю ідею і створити умови для зловживань.

Міністерство юстиції оголошує спеціальні конкурси на відбір адвокатів, які відповідно до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» залучаються державою до надання безоплатної вторинної правової допомоги. За результатами процедури відбору відбираються кандидати для включення до реєстру адвокатів, які безоплатно надають вторинну правову допомогу на підставі договору або тимчасово на підставі договору.

Відповідно до чинного законодавства, безоплатна правова допомога поділяється на два види: первинну та вторинну. Що стосується первинної правової допомоги, то це вид державної гарантії, що полягає в інформуванні особи про її права і свободи, порядок їх реалізації, порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування. Вона включає такі види юридичних послуг, як надання доступу до правової інформації, надання консультацій та роз'яснення правових питань, підготовка запитів, скарг та інших правових документів (крім процесуальних),

надання допомоги у забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги. посередництво. Суб'єктами права на первинну безоплатну правову допомогу є всі особи, які перебувають під юрисдикцією України, а суб'єктами його надання – органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи приватного права, а також спеціалізовані установи.

Що стосується права на вторинну допомогу, то це вид державної гарантії, яка полягає у створенні рівних можливостей для осіб у доступі до правосуддя. Вона включає такі види юридичних послуг, як захист, представництво інтересів осіб, які мають право на вторинну БПД, у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами та підготовка процесуальних документів. Визначено перелік осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу. Оскільки перелік суб'єктів права досить широкий, у фаховій літературі можна знайти таку класифікацію суб'єктів права на вторинну допомогу: неплатоспроможні громадяни; особи, які мають пільги; особи, які належать до тих категорій, за якими законом уже закріплено право на безоплатну правову допомогу.

Керівництво системою безоплатної правової допомоги та її фінансування законом покладається на державу в особі Кабінету Міністрів України та Міністерства юстиції України. Це положення викликало багато дискусій як серед експертів, так і серед практикуючих адвокатів, оскільки Асоціація адвокатів є незалежною установою і на неї не може впливати державна влада.

Чинне законодавство не визначає, чи надається правова допомога протягом усього провадження. Тлумачення деяких положень дозволяє зробити висновок, що правова допомога надається лише за умови, що особа має на неї право. Якщо адвокат був призначений за клопотанням у провадженні, яке вимагає обов'язкової участі адвоката, очевидно, що адвокат надається на все провадження. Однак, якщо адвоката призначають до особи, яка перебуває під вартою, і згодом буде звільнена з-під варти, не зрозуміло, яким чином буде надаватися правова допомога.

У наданні безоплатної вторинної правової допомоги особі може бути відмовлено за наявності хоча б однієї з таких причин:

- особа не належить до жодної з категорій осіб, передбачених частиною першою статті 14 Закону «Про безоплатну правову допомогу»;
- особа подала неправдиві відомості або фальшиві документи з метою віднесення її до однієї категорій осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу;
- вимоги особи про захист або відновлення її прав є неправомірними;
- особі раніше надавалася безоплатна вторинна правова допомога з одного і того ж питання;
- особа використала всі національні засоби правового захисту у справі, з якої звертається за наданням безоплатної вторинної правової допомоги [2].

Отже, представництво інтересів суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу забезпечують центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Безоплатну вторинну правову допомогу надають адвокати, відібрані за результатами конкурсу. Це означає, що після прийняття рішення про надання безоплатної вторинної правової допомоги центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги буде призначено адвоката, який надаватиме безоплатну вторинну правову допомогу на постійній основі. У разі неможливості надання безоплатної вторинної правової допомоги таким адвокатам Центр укладає договір з адвокатом, внесеним до реєстру адвокатів, який на підставі договору про її надання тимчасово надає безоплатну вторинну правову допомогу. Повноваження адвоката як адвоката під час розслідувань, підготовчих розслідувань та кримінальних проваджень у суді щодо участі у провадженні щодо адміністративних правопорушень та представництва інтересів осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування до того, як інші особи підтверджено у відповідному центрі замовлень.

Список використаної літератури:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р.. Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30
2. Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 р. № 3460-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 51, ст. 577

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Голуб А. С.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ МЕТИ СТАЖУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА

Україна, відповідно до Конституції України, демократична та правова держава, тому існування недержавного і самоврядного інституту адвокатури, однією з основних функцій якого є забезпечення захисту прав та свобод людей, як правозахисного інституту у демократичному суспільстві, є необхідним.

Враховуючи всю важливість інституту адвокатури, відповідно до ст. 44 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), одним з завдань адвокатського самоврядування є підтримання високого професійного рівня адвокатів [1]. Задля забезпечення виконання цього завдання передбачено проходження стажування – важливого етапу після перевірки теоретичних знань у вигляді кваліфікаційного іспиту.

Відповідно до ст. 10 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», стажування здійснюється з метою перевірки готовності особи самостійно здійснювати адвокатську діяльність. Стажування здійснюється протягом 6 місяців та є платним [1]. Після аналізу цієї

статті можуть виникнути питання щодо доцільності встановлення занадто високої плати за проходження стажування та розгляду стажування як механізму для ускладнення доступу до професії.

Відповідно до висновків, які зробив під час свого дослідження Серт О.В., лише Сполучені Штати Америки та Франція передбачали необхідність плати за стажування, а Об'єднане королівство Великобританії та Північної Ірландії, Федеративна Республіка Німеччина, Японія, Китайська Народна Республіка, Королівство Швеція – ні. Проте, майже у всіх з вищеперерахованих країн існує імперативне закріплення вимог проходження стажування, виключенням є Об'єднане королівство Великобританії та Північної Ірландії, де кандидати у адвокати диспозитивно обирають спосіб проходження стажування, але не менше ніж протягом одного року [3].

У Республіці Білорусь проходження стажування здійснюється від шести місяців до одного року (для претендентів в адвокати, які не мають трирічного стажу роботи за спеціальністю), проте претенденти, які мають стаж роботи не менше трьох років, до складання кваліфікаційного іспиту також повинні пройти стажування за направленням територіальної колегії адвокатів, але терміном від трьох до шести місяців. Стажування на території Молдови триває 12 місяців під керівництвом адвоката-наставника та є платним [4].

Відзначимо, що від проходження стажування звільняються особи, які на день звернення із заявою про допуск складання кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки [1].

Проаналізувавши досвід зарубіжних країн, а також ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», можна зробити висновок, що адвокатура як самоврядний інститут не має на меті обмеження доступу до професії адвоката, а лише виконує своє завдання, що закріплене на законодавчому рівні щодо підтримання високого професійного рівня адвокатів, які здійснюють суспільно-необхідну функцію, а саме захист, представництво та надання інших видів правової допомоги (що потребує належного рівня підготовки).

Враховуючи, що можливість звільнення від платного стажування закріплена в ст. 10 ч. 5 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», кожен майбутній адвокат в праві сам обирати, чи здійснювати платне стажування протягом 6 місяців, чи заздалегідь забезпечити собі звільнення від платного стажування та відповідно виконуючи свої обов'язки отримувати заробітну плату і досвід у сфері адвокатської діяльності у якості помічника адвоката.

Сьогодні чинне «Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю» від 17.11.2020 р., закріплює, що стажист сплачує внесок на проходження стажування у розмірі 3 (трьох) мінімальних заробітних плат станом на день подання особою заяви про призначення стажування, згідно наступного розподілу:

- 70% внеску сплачується стажистом безпосередньо на користь керівника стажування та використовується виключно для забезпечення проходження стажування та компенсації витрат такого керівника;
- 30% сплачується стажистом на забезпечення діяльності ради адвокатів регіону та Ради адвокатів України, з яких 20% – на поточний рахунок ради адвокатів регіону, а 10% – на поточний рахунок Ради адвокатів України (Національної асоціації адвокатів України) [2].

Отже, проаналізувавши вищезазначену інформацію, можна зробити висновок, що стажування майбутніх адвокатів є необхідною та важливою умовою для набуття статусу адвоката. Враховуючи той факт, що адвокатура здійснює фінансове забезпечення без державних коштів, наявність плати за складання кваліфікаційного іспиту та щорічних внесків адвокатів, тощо є абсолютно вмотивованим рішенням. Проте, на нашу думку, вдосконалення здійснення внесків щодо стажування є необхідним. Наприклад, необхідно передбачити наявність розстрочки внеску на проходження стажування або взагалі скасування платного стажування за певних умов.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: затверджено рішенням Ради адвокатів України № 121 від 17 листопада 2020 року URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2020-11-17-polozhennya-121_5fc64e07e0a02.pdf.
3. Серт О.В. Правовий статус стажиста адвоката: порівняльно-правове дослідження: дипломна робота / О.В. Серт; наук. керівник: К.Ю. Кармазіна; ОНУ ім. І.І. Мечникова, ЕПФ, Каф. конституційного права та правосуддя. Одеса, 2014. 117 с.
4. Владишевська В.В. Стажування як обов'язкова умова набуття статусу адвоката. Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М.Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 1. С. 399-401.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Голубович А. М.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ НЕПОРУШНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Дотримання обов'язку збереження адвокатами адвокатської таємниці є одним із головних питань здійснення адвокатської діяльності. Відповідно до ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», до адвокатської таємниці належить будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги

з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Інститут адвокатської таємниці покликаний забезпечити довірчі відносини між клієнтом та адвокатом. Саме рівень довіри дає можливість адвокату отримувати від клієнта інформацію для подальшого захисту його прав та інтересів. З'ясування усієї картини справи, яка знаходиться у провадженні адвоката, є необхідною умовою для надання адвокатом якісної правової допомоги. Вимога збереження адвокатської таємниці є фундаментальним положенням в діяльності адвоката.

Адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання зобов'язані забезпечити умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до адвокатської таємниці або її розголошення.

Водночас законодавець встановив виключення, коли адвокат має право розголосити адвокатську таємницю. В ч. 6 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначається, що подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», інформації центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, не є порушенням адвокатської таємниці [1]. Таке законодавче положення є дискусійним, неоднозначним.

Зокрема, розголошення адвокатської таємниці є прямим порушенням Присяги адвоката України та принципу конфіденційності. Відповідно до пунктів 2 та 4 ч. 2 ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», порушення Присяги адвоката України та розголошення адвокатської таємниці тягне за собою дис-

циплінарну відповідальність. Але в ч. 7 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що адвокат не несе дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансову операцію, навіть якщо такими діями завдано шкоди юридичним або фізичним особам, та за інші дії, якщо він діяв у межах виконання Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [1].

Адвокат самостійно приймає рішення щодо розголошення інформації, яка є предметом Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». В ч. 3 ст. 10 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» закріплено: «нотаріуси, адвокатські бюро, адвокатські об'єднання, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, особи, які надають юридичні послуги, можуть не виконувати обов'язки щодо здійснення належної перевірки клієнта та не повідомляти спеціально уповноважений орган про свої підозри у разі надання послуг щодо захисту клієнта, представництва його інтересів у судових органах та у справах досудового врегулювання спорів або надання консультацій щодо захисту та представництва клієнта» [2].

Проаналізувавши вище зазначену статтю, можна зробити висновок: адвокат не зобов'язаний надавати інформацію і тим самим порушувати адвокатську таємницю, закон дає йому вибір. Адвокат, який вирішив надати інформацію, яка складає предмет адвокатської

таємниці, повинен усвідомлювати всі аспекти та наслідки свого рішення.

На наш погляд, ч. 6 та ч. 7 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вступає в суперечність з завданням і принципами адвокатської діяльності. Адвокатська таємниця не може бути розголошена, виходячи зі ступеню тяжкості злочину або з інших мотивів. За розкриття інформації, що становить адвокатську таємницю, адвокат повинен нести відповідальність у порядку, встановленому законом.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 р. № 361-IX. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 25. Ст. 171.

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор **Бакайнова Нана Мезенівна**

Гончаренко Є.І.

*студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наявність професійних прав необхідні для належного захисту прав клієнтів адвоката. Гарантії адвокатської діяльності захищаються українським законодавством та міжнародним законодавством. Так ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», регламентує що професійні права, честь і гідність адвоката гарантуються та охороняються Конституцією України, Законом України

«Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законами та закріплює основні гарантії адвокатської діяльності [1].

Сьогодні в Україні існує великі розбіжності між законодавством та практикою. Адвокати часто стикаються з численними перешкодами під час надання правової допомоги своїм клієнтам, хоча існують і положення Конституції України, і Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», процесуальне законодавство.

Важливим кроком до захисту професійних прав і гарантій адвокатів є введення точної, комплексної відкритої, прозорої, а також дієвої та ефективної системи відстеження та реагування на порушення прав та гарантій адвокатів. Це впливає на формування основи для реагування на такі порушення залежно від виду порушення та заходів, які необхідно вжити. На нашу думку, система повинна бути простою, так, щоб її можна було пояснити зацікавленим особам, щоб було зрозуміло. Велике значення має швидка та ґрунтовна обробка повідомлень про порушення.

Результати, які були отримані після реагування на порушення, повинні бути задокументовані та проаналізовані, а також відкриті і опубліковані для широкого кола осіб. Порушення, які були зафіксовані, повинні бути використані для аналізу, вдосконалення системи та підготовки протокольних рішень, і інформаційних матеріалів, реалізації додаткових заходів і процесуальних реформ, які спрямовані на покарання та попередження зловживання службовим становищем посадовцями. Доведення інформації до громадськості є важливими складовими саме цих процесів.

Ця система реагування на порушення професійних прав та гарантій адвокатів повинна бути створена на всеукраїнському рівні, а також мати ефективні механізми впливу в кожному регіоні. Всі адвокати повинні бути частиною цієї системи і мати доступ до механізмів і процедур реагування.

Як би з самого початку ця система запровадження включала в себе критерії та показники, щоб мати можливість у подальшому здійснювати її моніторинг та оцінювання, то це було б правильно. Критерії повинні відображати і різні категорії порушень, і конкретну дію, яка оскаржується, і види заходів, що вживаються та конкретні результати в судових справах.

Головні завдання держави зі своєї сторони забезпечити гарантії адвокатської діяльності. Було би доцільно оприлюднювати порушення професійних прав і гарантій адвокатів, ну і звичайно вживання заходів щодо відновлення порушених професійних прав та гарантій. Саме систематичне інформування мають вирішальне значення для викорінення безкарності за вчинення порушень. Скарги та розслідування, та їх результати повинні поширюватися в суспільстві.

Характерними ознаками гарантій адвокатської діяльності вважаються наступні: вираженість у справі (закріплення гарантії має бути в переліку норм національного законодавства); загальний характер (завдання адвоката має вирішуватися незалежно від жодних обставин); політична значущість (процесуальні гарантії адвоката являють собою політичне явище та слугують показником рівня законності та дотримання прав людини).

Крім того, є певні труднощі, з якими стикаються адвокати. До них належить те, що судді не завжди об'єктивні та те, що прокурори та слідчі мають занадто широкі повноваження та часто не дотримуються вимог закону. В результаті цього, професійні права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності систематично порушуються, а права клієнтів адвокатів не поважаються.

Отже, одним з головних завдань сьогодні в адвокатурі є створення єдиної, незалежної без втручання в професійні права адвоката та дотримання гарантій адвокатської діяльності, самоврядної правничої професії, тим самим і підвищення якості правосуддя в цілому. Це можливо через запровадження професійних стандартів та ефективного забезпечення професійних прав та гарантій адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 28.10.2021)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Ковальчук Інна Сергіївна

Гордієнко Є. Р.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ГОНОРАРУ УСПІХУ В УКРАЇНІ

Останнім часом в Україні питання «гонорару успіху» стало предметом бурхливих дискусій у юридичній спільноті. І хоча більшість адвокатів є прихильниками концепції «гонорару успіху» і вже поступово впроваджують її в свою діяльність, все ще існує частина фахівців, які мають сумніви щодо такої форми оплати праці.

Розглядаючи зарубіжний досвід, можемо зробити висновок, що практика використання гонорару успіху є достатньо ефективною, оскільки поширена в США, Великій Британії, Південній Кореї, Німеччині та багатьох інших країнах світу, хоча й існують певні обмеження щодо розміру такого гонорару або сфери застосування. Так, Європейський суд з прав людини у рішенні від 19 жовтня 2000 року у справі «Іатрідіс проти Греції» тлумачить «гонорар успіху» як домовленість, згідно з якою клієнт зобов'язується виплатити адвокату як винагороду певний відсоток від присудженої йому судом грошової суми, якщо рішення буде на користь клієнта. Якщо такі угоди є юридично дійсними, то визначені суми підлягають сплаті клієнтом (§ 55). Водночас, відшкодування судових витрат передбачає, що встановлена їх реальність, необхідність і, крім того, умова розумності їх розміру. [1]

В Україні питання оплати праці адвоката висвітлені переважно в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правилах адвокатської етики та конкретизуються у нормах ЦПК, ГПК, КПК. Так, статтею 28 Правил адвокатської етики передбачено, що порядок та умови обчислення гонорару визначаються в договорі про надання правової допомоги. Крім того, передбачені обставини, які повинні враховуватись під час визначення розміру винагороди. Зазначені нормативні акти не містять жодних норм пов'язаних з гонораром успіху, що свідчить про відсутність прямої заборони вико-

ристання гонорару успіху з одного боку, а з іншого боку – певну неврегульованість цього питання на законодавчому рівні.

При цьому, потрібно зазначити, що у Рішенні № 35 Ради адвокатів України «Про розгляд звернення адвоката Дроздова О.М. щодо «гонорару успіху» адвоката за надану правничу (правову) допомогу» від 12.04.2019 роз'яснила, що адвокат має право отримувати «гонорар успіху» за надану правничу (правову) допомогу, розмір якого чинним законодавством не обмежений та визначається договором про надання правової допомоги між адвокатом та клієнтом, а також що адвокату не рекомендується заявляти в судовому порядку вимогу щодо відшкодування сплаченого йому «гонорару успіху» за надану правничу (правову) допомогу [2]. Загалом, гонорар успіху можна визначити як певний бонус, додаткову виплату адвокату за досягнення позитивного результату, який передбачений у договорі про надання правової допомоги.

Впровадження концепції «гонорару успіху» в загальну практику має свої переваги і недоліки. Так, позитивною рисою можна вважати, передусім, фінансову доступність правової допомоги, оскільки, використовуючи таку форму сплати гонорару, будь-яка особа може отримати якісну правову допомогу від висококваліфікованого адвоката. Також, слід зазначити, що націленість адвоката лише на позитивний результат, мотивує його на ефективну працю, що у свою чергу покращується якість надання правової допомоги й мінімізує можливість помилок, оскільки від цього прямо залежить заробіток адвоката.

Потрібно зазначити, що існують і певні недоліки концепції «гонорару успіху», які потрібно взяти до уваги. Перш за все потрібно зрозуміти, що саме означає «успіх». Авжеж, його можна трактувати як досягнення позитивного результату для клієнта, але що вважати позитивним результатом? Можливо повне відновлення порушеного права клієнта або досягнення мирової угоди? Перемога в суді першої інстанції? Але іноді рішення суду першої інстанції може бути оскаржено. Чи буде тоді такий результат вважатись успішним? Таких питань велика кількість. Тому вважаємо, що вони повинні бути де-

тально прописані у договорі про надання правової допомоги за взаємною домовленістю сторін.

Крім того, для адвоката існують певні ризики, адже клієнти не завжди виконують умови договору щодо сплати гонорару успіху. Тоді адвокату потрібно подавати позов до суду з вимогою стягнення коштів з клієнта, що також потребує часу та певних зусиль.

Підсумовуючи усе вищезазначене, можемо стверджувати, що наразі основною проблемою «гонорару успіху» є неврегульованість цього питання на законодавчому рівні. Для уникнення в подальшому проблем пов'язаних з інститутом гонорару успіху потрібно виробити власні підходи регулювання цього питання і ввести відповідні зміни до законодавства, де будуть чітко визначено поняття «гонорару успіху», передбачені можливості використання його, а також встановлені межі його розміру для різних категорій справ.

Список використаної літератури:

1. Дроздов О. Гонорару успіху адвоката бути! URL: <https://unba.org.ua/publications/print/5502-gonoraru-uspihu-advokata-buti.html>
2. Козлов С. Чому в Україні досі «не люблять» гонорар успіху адвоката. Юридична газета. № 6 (712) URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/chomu-v-ukrayini-dosi-ne-lyublyat-gonorar-uspihu-advokata.html>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Ковальчук Інна Сергіївна

Гур'єва М. М.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Права людини є універсальними правами фундаментального характеру, які належать кожній особі від народження і полягають в його взаєминах з державою. Ставлення з боку суспільства і держа-

ви до захисту прав та інтересів особи – найкращий показник розвитку основ демократії і законності.

Конституція України гарантує кожному право на професійну правничу допомогу, а у випадках, передбачених законом, вона надається безоплатно [1]. Особлива необхідність у правничій допомозі виникає в кримінальному судочинстві, де ризик порушень прав і законних інтересів учасників процесу особливо великий.

Термін «захист» відповідно до словнику В. Даля, означає «оборона, охорона, щит, заступництво», а слово «захищати» захистити що-небудь чи кого-небудь; оберігати, охороняти, обороняти, відстоювати, заступатися, не давати в образу» [4]. З юридичної точки зору можна погодитися з думкою Є. В. Горбачової, яка вважає, що захист це кримінально-процесуальна діяльність, яка полягає в охороні і захисті обвинуваченого і підозрюваного від незаконних порушень і обмежень прав, свобод, інтересів, в попередженні цих порушень і обмежень» [5, с. 56].

Взагалі, поняття «захисник» часто використовується в кримінально-процесуальній літературі, причому в деяких тлумачних словниках як синонім йому автори вживають термін «адвокат». Слово захисник має не тільки кримінально-процесуальне, а й інше загальноживане значення – той, хто захищає, охороняє, оберігає кого-небудь, що-небудь [6, с. 312].

Як влучно відзначав І. Д. Перлов, правильне вирішення питання про процесуальне поняття та положення захисника пов'язано з правильним визначенням задач, які він покликаний виконувати в процесі [7, с. 129]. Поняття і повноваження захисника в чинному кримінальному судочинстві визначаються комплексом норм, серед яких можна виділити наступні групи:

- конституційно-правові норми, норми міжнародного законодавства, що мають відношення до прав підозрюваного (обвинуваченого, підсудного) в кримінальному судочинстві і діяльності адвоката із захисту його інтересів;

- норми чинного Кримінально-процесуального кодексу України;
- положення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»;
- норми інших нормативно – правових актів.

Відповідно до п. 3 ст. 29 Конституції України, кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника [1].

Відповідно до ст. 45 КПК України, захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, щодо якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, щодо якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [2].

Згідно п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», захист – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні захисту прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення [3].

До групи захисту, в контексті діяльності адвоката в кримінальному провадженні, необхідно віднести усю сукупність фізичних та/або розумових дій виконуваних адвокатом в інтересах особи, яку він захищає (підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого тощо), з метою досягнення обумовленого між ними правового результату. Тут же зауважимо, що аналогічно категорії захисту, інші види адвокатської діяльності також, на наш погляд, включають

в себе усю сукупність фізичних та/або розумових дій, що виконуються адвокатом в інтересах певної особи (потерпілого, цивільного позивача, свідка тощо).

Таким чином, діяльність адвоката-захисника в кримінальному процесі зводиться до надання професійної правничої допомоги своєму клієнту, що має комплексний та складний характер.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)* 2016, № 28, ст. 532
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88 (Із змінами)
3. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 27, ст. 282
4. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка. URL: http://www.ets.ru/pg/r/dict/dal_dic.htm (дата звернення: 01.10.2021)
5. Горбачева Е. В. Функции защиты как необходимый элемент состязательного процесса. *Сибирский юридический вестник*. 2003. № 4. С. 55-60.
6. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка: Ок. 80 000 слов / Под ред. Н. Ю. Шведовой. 22-е изд. М., 1992. 944 с.
7. Перлов И. Д. Кассационное производство в советском уголовном процессе. М.: Юрид. лит., 1968. 396 с.
8. Седельникова Л. В. Понятие защитника в уголовном судопроизводстве. *Законодательство и практика*. 2017. № 4. С. 113-115.
9. Соловьева С. С. Право на защиту в уголовном судопроизводстве Российской Федерации. *Государство и право*. 2016. № 2. С. 312-315.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Дерачиць Н. О., Попадинець М. І.
студентки 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ АДВОКАТА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Професійна діяльність адвоката пов'язана здебільшого з конфліктними ситуаціями, складними та нервовими умовами праці, що, у свою чергу, здійснює не тільки фізичне, а й значне психологічне навантаження на адвоката. Будь-який адвокат, який надає правову допомогу якісно, постійно стикається з дефіцитом часу, перевантаженням та напруженістю. Напруженість у діяльності адвоката можна пояснити труднощами планування роботи за наявності ситуацій, які вимагають оперативного вирішення та нестандартністю багатьох завдань.

Оскільки професія адвоката тісно пов'язана з людьми, частина з яких вирізняються асоціальною поведінкою, адвокати також поряд з іншими професіями схильні до професійної деформації.

Професійна деформація особистості адвоката в процесі його діяльності може мати наслідком як розвиток професійно значимих якостей, так і розвиток якостей, що негативно впливають на його діяльність. Варто зазначити, що визначення поняття «професійна деформація» на законодавчому рівні не закріплено, що створює труднощі з його розумінням. У термінологічній літературі професійна деформація розглядається як «комплекс негативних змін у структурі особистості, що виникають під впливом змісту, організації та умов службової діяльності» [1].

Звернемо увагу, О.Ф. Скакун зазначає, що досвід практичної діяльності працівників юридичної сфери свідчить про те, що в основі низької службової дисципліни, проступків і навіть злочинів, які здійснюються ними лежить не тільки низький професіоналізм, а і низька професійна, моральна та етична культура, тобто професійна деформація юриста [2].

Виділяють три основні напрями прояву професійної деформації: емоційний, функціональний та комунікативний. При емоційному

напрямі прояву професійної деформації спостерігається підвищена або ж навпаки понижена емоційна стійкість адвоката; неадекватність реагування як у спілкуванні з клієнтами, які звертаються за правовою допомогою, так і у спілкуванні з колегами. Функціональний напрям прояву професійної деформації характеризується зниженням рівня ефективності виконання професійних завдань; несвоєчасним, а в деяких випадках не якісним виконанням професійних обов'язків. При комунікативному прояві професійної деформації прослідковується втрата комунікативності, уміння спілкування, що проявляється у замкнутості, відчуженості адвоката, що має наслідком створення психологічного бар'єру між адвокатом та клієнтом.

Заслугує на увагу точка зору С. Д. Гусарєва та О. Д. Тихомірова, яка зазначають, що на професійну деформацію юристів впливають як зовнішні, так і внутрішні фактори. Зовнішні фактори слід розглядати як недоліки, в основі яких лежать причини, породжені певними умовами суспільного життя, зокрема системою політичної та економічної організації суспільства. Внутрішні ж фактори пояснюються недоліками самої правоохоронної системи та характером професійної діяльності юристів [3].

Як зазначає О. В. Синєокий, професійна деформація адвоката, як і представника будь-якої іншої публічної професії, може носити епізодичний або стійкий, поверхневий або глобальний характер; проявлятися в професійному жаргоні, манерах поведінки і навіть у фізичному вигляді [4].

Можна виокремити основні фактори, які за певних умов можуть призвести до професійної деформації, серед яких: психологічна нестійкість; підвищена тривожність або ж навпаки емоційна холодність, байдужість до долі клієнта; монотонність та однаковість роботи; незадоволеність рівнем матеріального забезпечення, іншими умовами праці; імпульсивність; недостатні комунікативні навички; низький рівень знань.

Найбільш типовими проявами професійної деформації адвоката є: некомпетентність; безвідповідальність; надмірна самовпевненість у власній непогрішності при прийнятті рішень, принцип

«завжди правий», невміння визнавати власні помилки; формалізм, стереотипний підхід до вирішення завдань; пріоритетність власних інтересів над інтересами клієнта; порушення присяги адвоката; добровільне тлумачення норм законодавства; невміння вислухати проблему клієнта. Даний перелік не є вичерпним, що тільки підтверджує масштабність такої проблеми, як професійна деформація.

Професійна деформація адвоката негативно впливає як на якість наданих ним послуг, так і на його особисте життя. Тому важливими є шляхи профілактики професійної деформації та реабілітації емоційного вигорання.

До таких шляхів можна віднести:

1. Зміна виду діяльності в поза робочий час. Наприклад, зайняття спортом. Більшість робочого часу адвокати проводять за комп'ютером вивчаючи нормативно-правову базу або складаючи документи. Відсутність фізичних навантажень є одним із факторів, який може провокувати емоційне вигорання.

2. Творчість. Творчий підхід до виконання буденних завдань допоможе адвокату з іншої точки зору оцінити проблему та вирішити її. Крім того, у психологічному аспекті професійна деформація адвоката може створювати почуття впевненості та непогрішності адвоката у своїх знаннях, обмежуючи функцію аналізу. Тому одним з діючих факторів мінімізації даного процесу має бути творчий, а не шаблонний підхід до адвокатської діяльності.

3. Тренінги як для професійного, так і для особистого зросту адвоката.

Важливим елементом у боротьбі з професійною деформацією є наявність певної перспективи в майбутньому, наприклад перспектива кар'єрного зростання, збільшення заробітної плати, оскільки більшість професійних криз пов'язана саме з відсутністю особистої перспективи у професійній діяльності.

На жаль, в українському суспільстві випадки професійної деформації є непоодинокими і ця проблема потребує негайного вирішення з урахуванням іноземного досвіду. Наприклад, в американському суспільстві створена відповідна соціальна служба допомоги

для спеціалістів, які відчують на собі дію професійної деформації. У США зазначений феномен розглядають як захворювання і прагнуть «нівелювати» його на ранніх стадіях.

Можна зробити висновок, що для одних адвокатів професійна деформація спричиняє появу синдрому вигорання, що має наслідком зниження ефективності у роботі, проблеми у сім'ї, а іноді і закінчення кар'єри. Для інших професійна деформація навпаки відкриває нові можливості в професійному зростанні адвоката, стає стимулом для підвищення своєї кваліфікації та здобутті нових знань.

Список використаної літератури:

1. Воробйова І.Ю. Деформація професійна. Юридична енциклопедія. Київ: 1999. Т. 2. С. 167-168.
2. Скакун О. Ф. Юридична деонтологія: підручник. Харків: Еспада, 2002. 341 с.
3. Гусарєв С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посіб./С.Д. Гусарєв, О.Д. Тихомиров. К.: Знання, 2005. 487 с.
4. Синєокий О. В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. *Форум права*. 2008. № 2. 425 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Драганова Д. С.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

За останні десятиліття правова система України зазнала активних реформ. На початку 1990 -х років Україна стала на шлях трансформації у політиці, економіці, суспільному устрої, державному механізмі та правовій системі. Конституція України, прийня-

та 28 червня 1996 р. [1], проголосила її демократичною державою, в якій особа, її права та свободи мають найвищу цінність.

Право громадян на безоплатну правову допомогу гарантується ст. 59 Конституції України, де зазначено, що кожен громадянин має право на правову допомогу і ця допомога надається безкоштовно у випадках, передбачених законом. Насправді безоплатну правову допомогу почали надавати лише після прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 р. [2], який вперше встановив поняття «правова допомога».

Стаття 25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] визначає порядок та умови надання адвокатів безоплатної правової допомоги. Ця стаття має загальний характер, у зв'язку з чим у Законі України «Про безоплатну правову допомогу» йдеться про проблему наявності чи відсутності підстав для надання безоплатної правової допомоги, де стаття 1 визначає, що безкоштовна правова допомога є гарантованою державою та повністю або частково надається за рахунок державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших ресурсів і визначає два види правової допомоги – первинну та вторинну.

При наданні безоплатної первинної правової допомоги (консультації та роз'яснення правових питань, надання правової інформації, складання правових документів, надання доступу до вторинної правової допомоги та посередництва) адвокат не є основним суб'єктом її надання, але може буде, якщо органи місцевого самоврядування укладають цей договір.

Безкоштовну вторинну правову допомогу, яка включає такі види юридичних послуг, як захист від судового переслідування, представництво інтересів та підготовка процесуальних документів, надають адвокати, відібрані на основі конкурсу.

Одним із ключових аспектів імплементації Закону України «Про безоплатну правову допомогу» є забезпечення належної якості такої допомоги. Міністерство юстиції України затвердило постанову «Про стандарти якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальних провадженнях» [4], відповідно до якої

єдині стандарти якості надання безоплатної правової допомоги всім адвокатам. Якість безкоштовної правової допомоги оцінюється за такими критеріями, як своєчасність, ефективність, доступність, відкритість, комфорт, повага до особи, професіоналізм та конфіденційність. Особливу увагу слід приділити проблемним проблемам, що виникають при впровадженні законодавства. Таким чином, з точки зору юридичної спільноти, питання компетенції центрів з надання безоплатної вторинної допомоги є спірним.

Актуальним також є питання про відповідальність адвоката за неякісне, неповне або передчасне надання правової допомоги. Відповідно до п. 2 ст. 25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» оцінка якості, повноти та своєчасності надання безоплатної адвокатури первинної правової допомоги проводиться на вимогу органів місцевого самоврядування та безоплатної вторинної правової допомоги – на вимогу органу (установи) уповноважених законодавством надавати безоплатну правову допомогу, доручає регіональні асоціації адвокатів

Щодо оплати праці адвокатів, які надають вторинну правову допомогу на постійній чи тимчасовій основі, було б доцільно змінити методологію нарахування винагороди адвокатам, які надають вторинну правову допомогу у кримінальних справах.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. No 30. Ст. 141.
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України No 3460-VI в редакції від 18.07.2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n160>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року No 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
4. Про затвердження стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0337-14#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Єфімова А. Г.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ АДВОКАТІВ

Розвиток правозахисної сфери безпосередньо пов'язаний із дотриманням гарантій адвокатської діяльності, належним захистом професійних прав адвокатів.

Професійні права адвоката можна визначити як делеговані та гарантовані державою можливості реалізації правових механізмів надання професійної правничої допомоги особами з особливим правовим статусом – адвокатами.

Правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Позитивним моментом законодавства є визначення на законодавчому рівні не тільки прав та обов'язків адвокатів, але й закріплення гарантій адвокатської діяльності, що дозволяє адвокатам ефективно здійснювати повноваження.

Водночас все ще спостерігається чимало проблем у сфері реалізації професійних прав адвокатів. Вбивства та посягання на життя адвокатів; кримінальне переслідування адвокатів; фізична розправа з адвокатами; погрози адвокатам, здійснені в зв'язку з їхньою професійною діяльністю; обшуки офісів адвокатів з метою вилучення інформації, що становить адвокатську таємницю; втручання в правову позицію адвоката – всі ці порушення прав адвокатів в Україні набули критичного загрозливого стану.

Відповідно до Звіту Національної асоціації адвокатів України за 2020 рік, за даними регіональних рад адвокатів протягом 2020 р. в Україні зафіксовано тисячі офіційно фактів порушень прав адвокатів, а Рада адвокатів України прийняла 9 рішень, які стосувалися порушень прав адвокатів з боку правоохоронних органів і судів [2, с. 29].

Основними порушеннями професійних прав адвокатів у 2021 році залишаються ненадання доступу до своїх клієнтів; порушення права на конфіденційне спілкування між адвокатом і клієнтом; відмова у допуску до участі у справі; витребування від адвоката додаткових документів, що підтверджують його повноваження, не передбачених законом (письмових заяв, клопотань від довірителя) допуску до участі у справі; відмова у допуску до участі у процесуальних діях; контроль (цензура) листування адвоката з його довірителем, який відбуває покарання у виправних установах; незаконні усунення адвокатів від участі як захисника у кримінальній справі; ненадання чи несвоєчасне надання адвокату доступу до інформації; проведення неправомірних обшуків в офісах і вилучення документів, що становлять адвокатську таємницю; застосування позасудових способів впливу щодо адвоката та його майна; ненадання матеріалів справи для ознайомлення тощо. Ці порушення набули постійного характеру і адвокати, здебільшого, навіть не встигають належним чином повідомляти НААУ про такі випадки.

З метою розгляду та вирішення питань, пов'язаних із захистом професійних прав адвокатів та забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності Радою адвокатів України було створено Комітет захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності та визначено, що цей Комітет діє на принципах верховенства права, законності, добровільності, рівноправності, колегіальності, добросовісності, взаємоповаги, гласності, відповідальності. Повноваження Комітету закріплені у Положенні «Про Комітет захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності» [3].

З огляду на зростаючу кількість порушень професійних прав адвокатів, триває робота, яку проводить Рада Європи щодо розробки Європейської конвенції про захист професійних прав адвоката, оскільки саме такий інструмент необхідний для реагування на порушення прав адвокатів, які мають негативну тенденцію до збільшення в умовах нестабільної ситуації в Україні через велику кількість реформ, включаючи судову, відсутність стабільного процесуального

законодавства та кадрової кризи в органах поліції, прокуратури, судів. Слід погодитись з тим, що «адвокат – це наднаціональна професія, адже є реальною опозицією влади. Тому захист професійних прав адвокатів має контролюватись міжнародними юридичними структурами, так само як це відбувається з професією журналіста. Тому Національна асоціація адвокатів України докладає максимум зусиль щодо формування такої структури на європейському міжнародному рівні» [4]. На підставі викладеного, вбачається, що не слід замовчувати випадки порушення професійних прав адвокатів, адже це не вузькопрофесійна проблема, але стосується правозахисної сфери у цілому. Оскільки адвокатура відіграє важливу роль у суспільному житті, проблеми порушення професійних прав адвокатів в Україні потребують негайного вирішення.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення 30.10.2021 р.).
2. Звіт Національної асоціації адвокатів за 2020 рік. Офіційний сайт НААУ. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_ANNUAL_REPORT_2020.pdf (дата звернення 30.10.2021 р.).
2. Про Комітет захисту професійних прав адвокатів та реалізації гарантій адвокатської діяльності: Положення, затверджене Рішенням Ради адвокатів України від 27 липня 2013 р. № 182. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/2014.10.25-pologennya-181.pdf> (дата звернення 30.10.2021 р.).
4. А. Боряк. Нарушение профессиональных прав адвокатов. Как защититься? ЮРИСТ & ЗАКОН. 23.11.2018-29.11.2018. № 44. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/EA012181.html (дата звернення 30.10.2021 р.).

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор ***Бакайнова Нана Мезенівна***

Єфімчук Д. О.

*студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІМІДЖ СУЧАСНОГО АДВОКАТА

Враховуючи історичні аспекти розвитку адвокатської справи, з'являється розуміння даного виду діяльності, як особа, що «розмовляє з законом». Відштовхуючись від наведеного вище визначення, слід вирізняти саме значення іміджу адвоката у сучасному світі.

Поведінка адвоката має вирішальне значення для подальшого його розвитку у галузі, тому що саме через цей фактор створюється враження про людину, котра дотримується закону та має уявлення як захистити іншу особу в рамках цього ж закону. Своїми діями адвокати створюють не тільки власний імідж, а й підтримають престиж даного фаху загалом.

Правове суспільство позиціонує адвоката як того, місією якого є сумлінне виконання власного професіонального обов'язку в межах закону і тому кожен представник даного фаху має діяти в інтересах права і тих, хто довірив захист особистих прав і свобод даному фахівцю.

Професія адвоката передбачає комунікації з різними людьми, популярність, авторитетність, надійність її представників, проте ці характеристики багато в чому визначаються привабливим іміджем. Однак імідж може як полегшувати, так та ускладнювати просування людини до вершин професії.

Імідж у перекладі з англійської означає «образ». Великий словник іноземних слів визначає імідж як цілеспрямовано створений образ. Однак на практиці імідж може бути створений без спеціальних зусиль. Образ професіонала, у нашому випадку – адвоката, є у свідомості оточуючих людей, навіть якщо носій цього іміджу свідомо не створював свій образ.

Е. А. Петрова, президент Академії іміджології та доктор психологічних наук зазначала, що така категорія як «імідж» може бути властива будь-якому об'єкту, що стає предметом соціального пізнан-

ня: власне до людини – особистий імідж, організації – корпоративний імідж, до певної торгівельної марки, предмету тощо [1].

Образ особи, що стоїть на захисті законних інтересів і свобод має свою ретроспективну рису. У історії адвокатури було багато особистостей, модель поведінки котрих й стала тою самою основою образу адвоката. Ф.Н. Плевако, О.І. Урусов, В.Д. Спасович та багато інших були тими, хто, володіючи певними здібностями склали поняття адвокат, наділивши його власними рисами та створивши певну позитивну характеристику для даного фаху.

Класик світової літератури та філософ Ф.М. Достоевський, визнаючи корисність такого інституту, як адвокатура писав: «Уникнути фальшу і зберегти чесність і совість адвокату так само важко, взагалі кажучи, як і кожній людині досягти райського стану» [2]. Даним висловлюванням підкреслюється особлива роль доброчесності при роботі адвоката та фундаментальне значення іміджу як за часів життя згаданого вище класика, так і у наш час.

Але слід зазначити, що ні в наш час, ні в минулому не існувало абсолютно позитивного образу адвоката. У народі представники цієї професії отримували різноманітні інші назви – «брехунці», як приклад.

Фах адвоката – це робота, яка тісна пов'язана із соціумом, а тому і думки з приводу тих чи інших питань у різних людей будуть різнитися. І саме в цьому аспекті визначається контраст образу представника. Адже за покликанням, адвокат буде захищати свого клієнта попри все і є відсутнім факт того, що всі навколо будуть погоджуватися із тією стратегією та думкою, що буде обрана захисником та підзахисним.

Імідж адвоката – питання актуальність якого буде високою доки існуватиме закон. Кожен вчинок, кожне висловлювання представників даного фаху може тягнути за собою велику кількість наслідків, що будуть пам'ятатись та впливати на подальший розвиток такого інституту як адвокатура[1].

Список використаної літератури:

1. Петрова Є.А. Імідж та доля людини. URL: http://academim.narod.ru/art/petrova_sudba.htm.
2. Юхнович О.В. Адвокати у судових справах Достоевського. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/advokaty-v-sudebnyh-delah-dostoevskogo/viewer>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент, кандидат юридичних наук
Храпенко Олена Олегівна

Іванов Д. В.

студент 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ ТА ЙОГО РОЛЬ В СУСПІЛЬСТВІ

Побудова правової держави є одним із найактуальніших завдань, яке стоїть сьогодні перед Україною. Здійснити його неможливо без усвідомлення ролі у цьому процесі правових інститутів, покликаних активно сприяти охороні прав і свобод громадян, зміцненню законності і здійсненню правосуддя. Без ефективного функціонування незалежної та сильної адвокатури існування демократичної держави і громадянського суспільства неможливе. Адвокатура здатна справляти істотний вплив на всі сторони життєдіяльності держави, активно допомагати здійсненню реформ, формуванню правової держави.

Адвокатура являє собою об'єднання громадян, побудоване на основі професійної спільності його членів та єдності розв'язуваних завдань (захист прав, свобод та законних інтересів громадян, юридичних осіб, органів державної влади та місцевого самоврядування).

Як інститут громадянського суспільства, зазначає А.М. Бірюкова, адвокатура призвана сприяти встановленню у суспільстві балансу різних сил, зміцненню самосвідомості всіх членів цього то-

вариства, встановленню контролю з боку населення за діяльністю органів державної влади, інших державних органів та організацій. Невходження адвокатури до системи органів державної влади та місцевого самоврядування підтверджується тим, що в організаційному відношенні адвокатура не підпорядковується жодним органам влади, фінансування її діяльності здійснюється не з державного чи місцевого бюджетів, а за рахунок коштів, які заробляють самі адвокати, адвокати за своїм статусом є не чиновниками, державними службовцями, а самозайнятими громадянами [3, с. 34].

Відповідно до ст. 50 Конституції України [5] кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Потужна, незалежна, авторитетна адвокатура завжди була показником сили та зрілості самої держави і навіть цивілізації, а отже – фактором не лише юридичним, а й соціальним, політичним, культурним. Адвокат має бути тим «щитом», який оберігає приватний інтерес від надзвичайних умов держави та помилок правосуддя. Побажання клієнта для адвоката – насамперед, але не замість всього. Критерієм їхньої допустимості є та грань, за якою лежить порушення адвокатської етики та злочин.

З одного боку, адвокат – це висококваліфікований юрист досить широкого профілю, який зазвичай намагається спеціалізуватися в тій чи іншій галузі права. З іншого боку, адвокат також має широкі знання в інших галузях права та суміжних знань, наприклад, аудиторської, біржової, ріелторської. Адвокату ці знання дозволяють бачити проблему людини чи господарського товариства у комплексі та знаходити шляхи її вирішення.

Одне з найкращих визначень поняття «адвокат» дав Арман Г. Камю, висловивши, що адвокат – це «порядна людина, здатна дати хорошу пораду та захистити своїх співгромадян» [1, с. 2]. Очевидно, що право на захист для такої людини має бути визначене законом. В Україні, зокрема, це право передбачене ст. 59 Конституції України [5]. Але порядність людини у професії адвоката завжди стоїть на

першому місці. Значність справ, таємниці, які може ставити адвокат; довіра, яку він вселятиме людям, які, звернувшись до нього, повинні бути впевнені в тому, що отримають правильну пораду, ніколи не будуть введені в оману, тим більше віддані, – все це вимагає щоб особисті переваги він поєднав зі своїми розумовими здібностями.

У громадянському суспільстві, заснованому на демократичних засадах та принципах верховенства права, головна мета правової системи полягає у захисті фундаментальних прав громадян від довільного втручання держави, а головний обов'язок держави – керувати справедливо та чесно. У цьому сенсі роль адвоката у демократичному суспільстві має три основні складові:

- 1) адвокат – представник своїх клієнтів;
- 2) адвокат – представник правової системи;
- 3) адвокат – громадський діяч, що несе особливу відповідальність за якість правосуддя.

Представляючи клієнта, адвокат виступає його захисником та радником і служить інтересам останнього. Як зазначає А. М. Балан: «готуючись представляти перед судом захист інтересів клієнта, адвокат одночасно відповідає за належне здійснення процесу» [2, с. 138]. З таким підходом варто погодитись. Не лише суд, а й адвокат і прокурор, якщо він бере участь у справі, відповідальні за належний рівень правосуддя. Помилка багатьох суддів полягає в тому, що вони не враховують, що й адвокат є особою, відповідальною за процес. Звідси спроби відгородитися від адвокатів, ухилення від спілкування у неофіційній чи неформальній обстановці, а потім замкнутість, яка не йде на користь справі. Тому в Україні так і не вдалося сформувати єдину юридичну спільноту. Кожна група юристів намагається відокремитись від іншої – судді з судьями, прокурори з прокурорами, адвокати з адвокатами, юристи з юристами.

Адвокат як громадський діяч, здобув вищу юридичну освіту, усвідомлює ті недоліки, які є в системі правосуддя, і своєю діяльністю має працювати задля реформування права та правової системи, сприяти відкритому обговоренню її недоліків з метою покращення та допомоги державним лідерам у роботі щодо зміцнення правової

системи. з урахуванням верховенства права. Для такої ролі адвокати підтримувати та розвивати високі стандарти професіоналізму.

Слід зауважити, що набуття правових знань та вміння їх використовувати є найголовнішим в адвокатській діяльності. Адвокат має опанувати вміння піддавати правові ситуації нещадному аналізу з погляду здорового глузду та почуття справедливості, яке є серцевиною права.

Одне з головних завдань адвоката – представництво інтересів громадян. У цивільному процесі адвокат виступає на користь своїх клієнтів як представник. Україна наближається до романо-германської правової сім'ї, тобто належить до країни «писаного права». У рамках романо-германської правової сім'ї є суттєві різниці між системами права різних країн. Це також слід мати на увазі і не сприймати ті чи інші норми права різних країн як непорушний постулат. Наприклад, «доктрина та практика Франції відносить цивільне процесуальне право у сферу приватного права». У такій позиції є певна відмінність із положеннями німецького права та деяких інших країн.

Адвокат має усвідомлювати, що хоча «правотворча роль законодавця велика, саме собою право – це щось більше, ніж тільки закон», зазначила А. М. Бірюкова [3, с. 112]. Право не розчинене у владі законодавця; «право має створюватися спільними зусиллями всіх юристів, усіх, хто бере участь у здійсненні правосуддя», виказав думку А. М. Балан [2, с. 167]. Вважаю справедливим твердження, що право охоплює поряд із законом інші важливі джерела, навіть якщо цей факт до певної міри затушований юридичною практикою адвоката бути провідником цих ідей у своїй повсякденній практиці. Однак для цього належить подолати інерцію радянського погляду на право та закон та затверджувати європейські стандарти правозахисної діяльності адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Адвокатський іспит: підготовчий курс: навч. посіб. / авт. кол.: О. В. Баулін, В. І. Лебідь, П. С. Матвеев [та ін.]. 5-те вид., доповн. і переробл. Київ: Прав. єдність, 2017. 832 с.
2. Балан А. М. Роль адвокатури у сучасному демократичному суспільстві / Анастасія Миколаївна Балан. *Верховенство права очима*

правників-початківців: матеріали Всеукр. наук. конф. студ. та аспірантів (Одеса, 24 листоп. 2018 р.). 2018. 644 с.

3. Бірюкова А.М. Адвокатура України в умовах глобалізації: моногр. / А.М. Бірюкова; Акад. адвокатури України. Київ: Прав. єдність; Київ: Алерта, 2018. 424 с

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року: відповідає офіц. тексту: станом на 14 квіт. 2021 р. / відп. за вип. В. А. Прудников. Харків: Право, 2021. 60 с.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. № 30. Ст. 141.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Коваль Ю. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Найдієвішим методом з отримання доступу до інформації, яка допомагає в наданні правової допомоги з боку адвоката є адвокатський запит. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», адвокатський запит це письмове звернення адвоката до органу державної влади, місцевого самоврядування, та їх посадових та службових осіб, підприємств, установ і організацій щодо надання інформації, копій документів, для реалізації права адвоката про надання правової допомоги клієнту.

Адвокатський запит використовується для збирання інформації, копій документів, та інших відомостей щодо обставин справи.

Найбільше відмов отримують запити через неподання до запису документів, що підтверджують повноваження адвоката. Згідно Закону, до адвокатського запиту необхідно додати копії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, ордера або доручен-

ня органу (установи), уповноваженого законом на надання безплатної правової допомоги.

У процесі формування додатків до запиту необхідно звернути увагу на точне оформлення ордеру щодо надання правової допомоги, форма якого затверджується РАУ. Непозначення адвокатом на звороті ордеру інформації про обмеження повноважень означає неналежне оформлення адвокатського запиту, внаслідок чого адвокату відмовляють у задоволенні запиту, бо він не відповідає вказаним вимогам. У процесі заповнення ордеру з надання правової допомоги слід звертати увагу на позначення органу в якому адвокат надає правову допомогу. Так, у розділі «Назва органу, в якому надається правова допомога» необхідно точно вказати назву органу, де надається правова допомога [1].

Крім того, адвокат повинен у разі задоволення запиту відшкодувати витрати на друк і копіювання документів обсяг яких становить понад 10 сторінок. Зустрічаються багато випадків, коли адвокату було відмовлено у розгляді запиту у зв'язку з тим, що він не містив достатніх гарантій, які може забезпечити адвокат щодо даної проблеми. На мою думку, це рішення не може бути правильним оскільки, таке відшкодування повинне здійснюватися безпосередньо після задоволення адвокатського запиту.

Ще однією з підстав у незадоволенні адвокатського запиту є відсутність персональних даних особи, якій направлено даний запит. Стосовно цього питання виникає чимало спорів адже одні переконані, що відсутність конкретизації персональних даних органу, якому направлено запит, не є підставою у відмові задоволення запиту, через те що законодавство не дає такої чіткої вимоги до адвокатського запиту. Можна зустріти й протилежну точку зору.

Ключовим винятком із правила обов'язковості надання адвокату інформації та/або документів на адвокатський запит є документи чи відомості, доступ до яких обмежено. Згідно з ч. 2 ст. 21 Закону України «Про інформацію», конфіденційна інформація – це та, доступ до якої обмежений. Юридична особа аби не надавати відповідь на адвокатський запит про інформацію чи документи, частіше всього посилається на те що доступ до них обмежений [2].

Крім того, несвоєчасне надання або відмова у наданні відповіді на запит визнається адміністративним правопорушенням та тягне за собою адміністративне покарання у вигляді накладення штрафу або призначення громадських робіт. На жаль, наявність адміністративної відповідальності в повному обсязі не вирішує проблему з ненаданням відповідей на адвокатський [3].

Враховуючи вищезазначені перепони в отриманні відповідей на адвокатські запити, вважаємо за доцільне підвищення відповідальності посадових осіб за безпідставну (незаконну) відмову, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності.

Список використаної літератури:

1. Коли не діє адвокатський запит. Юридична Газета. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/koli-ne-die-advokatskiy-zapit.html>
2. Про інформацію: Закону України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України: Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Кравченко Марина Олександрівна***

Козорезова В. Г.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКЕ БЮРО ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Чинний Закон встановлює вичерпний перелік організаційних форм, в яких може здійснюватися адвокатська діяльність. Вважаємо за доцільне приділити увагу такій організаційній формі як адвокатське бюро.

Звертаючись до Закону означимо, що адвокатське бюро – це юридична особа, яка створена одним адвокатом і діє на підставі статуту. Правові основи створення адвокатського бюро закріплені у Конституції України, Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та корпоративних актах органів адвокатського самоврядування [1].

Ґрунтованою відмінністю, яка відрізняє адвокатське бюро від індивідуальної діяльності є те, що у договорі про надання правової допомоги завжди буде виступати адвокатське бюро, а не адвокат, що безпосередньо надає правову допомогу. При цьому, бюро може залучати до виконання укладених договорів про надання правової допомоги інших адвокатів але також на договірних засадах.

Адвокат, який працює в бюро, отримує статус учасника адвокатського бюро та стає його вищим органом управління. Бюро зобов'язується забезпечити дотримання професійних прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності, які передбачені Конституцією та законами України. Виконавчим органом у свою чергу виступає керуючий бюро – його директор. Він обирається із числа працівників бюро вищим органом управління. Керуючий наділений такими повноваженнями, як представлення бюро, укладення правочинів від імені бюро і все це без довіреності. Окрім цього, керуючий також має право безпосередньо видавати довіреності [2]. Адвокати мають спеціалізуватися на всіх сферах суспільного життя, які обрамлені правом.

Зазначимо, що навіть на такому початковому етапі, як вибір назви адвокатського бюро виникає численна кількість порушень. Наприклад, назви у стилі «Михайленко та партнери», «Іванков і партнери» є некоректними відповідно до специфіки адвокатського бюро. Адже здійснення діяльності є базується не на партнерських засадах, як у адвокатського об'єднання, а волевиявлення одного адвоката, який є засновником бюро. Незважаючи на те, що адвокатське бюро може залучати інших адвокатів, яких можна назвати партнерами, вони такими не є. Наголосимо, що адвокатське бюро є індиві-

дуальною формою здійснення адвокатської діяльності, а назва бюро повинна включати прізвище адвоката-засновника [3].

Для належної реєстрації такої юридичної особи необхідно подати державному реєстратору наступний перелік документів:

1. належним чином заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи;
2. примірник оригіналу рішення засновників про створення юридичної особи;
3. два примірники установчих документів, – як правило це статут адвокатського бюро;
4. документ, що посвідчує внесення реєстраційного збору.

Після того як державним реєстратором буде здійснена реєстрація адвокатського бюро, як юридичної особи, державний реєстратор видає на руки або надсилає поштою один примірник статуту разом із випискою з державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Наступним кроком для створення бюро є відкриття банківських рахунків на ім'я юридичної особи, отримання печаток та штампів чи наприклад унікальних бланків із власним найменуванням. Крім цього, необхідно не забувати про вибір системи оподаткування, нагадаємо, що бюро може сплачувати податки за спрощеною системою, якщо відповідає вимогам встановленим Главою 1 Податкового кодексу України.

Отже, підбиваючи підсумки вище зазначеного, можна сказати, що адвокатського бюро – як форма діяльності не є колективною, а є індивідуальною формою організації адвокатської діяльності. Адвокатське бюро є юридичною особою яка тісно пов'язана з конкретною фізичною особою – адвокатом-засновником бюро.

Список використаної літератури:

1. Закон України від 5 липня 2012 року «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // [Електронний ресурс] / Верховна Рада України; офіційний веб-сайт. – Режим доступу до сайту: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

2. Примірник Статуту адвокатського бюро. Сайт НААУ. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/dodatok-2-statut-ab.pdf>

3. Бакаянова Н.М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: дис. ... д-ра юрид. наук; 12.00.10. Одеса, 2017. 395 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Колісник А. С.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

Насамперед адвокат – це професіонал своєї справи, який здійснює законодавчо-визначену діяльність, ґрунтуючись на жорсткій нормативній базі. Він захищає, представляє інтереси на надає інші види правової допомоги [1].

Важливе місце в діяльності інституту адвокатури займають керівні засади його організації і діяльності, тобто принципи. Вказані принципи знайшли своє відображення як в законодавстві, так і в юридичній літературі. Так, до прикладу, О.Д. Святоцький та В.В. Медведчук визначають такі принципи діяльності адвокатури як: незалежність адвокатів у процесі виконання ними своїх функцій; законність адвокатської діяльності; дисциплінарне провадження в адвокатурі; оплата праці адвоката [2].

Принципи адвокатської діяльності закріплені у частині 1 ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: принцип верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1]. Розглянемо кожний з них.

Принцип верховенства права. Цей принцип передбачає, що у професійній діяльності адвоката, особа, її життя, честь та гідність є найвищою соціальною цінністю.

Принцип незалежності. Цей принцип передбачає, що адвокати є незалежними як від внутрішнього, так і зовнішнього впливу з боку сторонніх осіб. Крім того, адвокати зобов'язані протистояти будь-яким спробам посягати на їхню незалежність, бути сміливим і принциповим при виконанні своїх професійних обов'язків, захищати професійні права, гарантувати захист та ефективно використовувати їх для захисту інтересів своїх клієнтів.

Принцип законності. Цей принцип вимагає бездоганності у знанні закону та його дотриманні під час здійснення професійної діяльності.

Принцип конфіденційності. Цей принцип гарантує захищеність та нерозголошення всієї інформації, що стосується клієнта та його справи. Крім того, сам факт звернення особи до адвоката становить предмет адвокатської таємниці.

Принцип уникнення конфлікту інтересів. Відповідно до цього принципу адвокатуві заборонено укладати договір про надання правової допомоги, більше того, він повинен відмовитись від його виконання, якщо інтереси особи, яка хоче укласти такий договір перечуть іншій особі, котрій вже надається правова допомога [1].

Отже, принципи адвокатури виступають основоположними засадами здійснення професійної діяльності адвоката, є взаємопов'язаними та посилюють дію один одного.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: закон України від 05.07.2012 № 5076– VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Святоцький О.Д. Адвокатура: історія і сучасність / О.Д. Святоцький, В.В. Медведчук. – К.: Ін Юре, 1997. – С. 46-66.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кравченко Марина Олександрівна.**

Конончук М. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТ ЯК МЕДІАТОР: АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПОГЛЯД НА ПЕРСПЕКТИВУ

Пошук в Україні дієвого інструментарію зниження навантаження на національні суди актуалізував питання розвитку медіації як альтернативного шляху вирішення конфліктів. До її переваг прийнято відносити можливість зберегти партнерські стосунки між сторонами конфлікту, зекономити їх час, кошти та емоційні ресурси; ймовірність конструктивного рішення, яке б найбільше відповідало та враховувало інтереси обох сторін; гнучкість, незаформалізованість процедури, що сприяє оперативному врегулюванню конфлікту; конфіденційність і «включеність» сторін у процес прийняття рішення, що передбачає їх відповідальність за результат. Утім, специфікою розвитку медіації в Україні є тривала відсутність відповідного нормативного регулювання. У 2019 р. Україна підписала Конвенцію ООН про Міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації (Сінгапурська конвенція про медіацію), що мало би стимулювати законодавчий процес у цій сфері.

Проте, й досі медіація, як інститут, в Україні існує та розвивається без відповідної нормативної бази. Відсутність базових нормативних положень, які б регулювали процедуру медіації, породжує чимало питань. Одним із тих, що привертає найбільше уваги, є питання про статус медіатора, його сумісність із іншими професійними статусами. В науці висловлюються різні думки з приводу того, хто здатний найбільш ефективно виконувати роль медіатора.

Так, як свідчить практика, серед адвокатської спільноти стрімко зростає кількість представників, які вважають можливим реалізацію ними медіаційної функції та іменують себе як адвокат-медіатор. Наукові та публіцистичні джерела переважною більшістю підтримують ідею модернізації функцій адвокатури в цьому напрямі. Вчені переконані, що саме адвокат як особа, що професійно надає правову

допомогу, спроможний найбільш ефективно забезпечити проведення медіації.

Крім того, варто згадати законопроект «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 9055, який набрав багато галасу, і положення якого передбачали серед видів адвокатської діяльності «надання інформації, консультацій і роз'яснень з питань медіації, участь в організації та проведенні процедури медіації» [1]. Однак, наразі ми дозволимо собі поставити під сумнів сумісність статусу адвоката зі статусом медіатора. Основу сумнів становить існуюче законодавче визначення адвокатської діяльності та можливих її видів, які передбачають «прив'язку» до клієнта. У такому разі можна стверджувати, що діяльність адвоката та діяльність медіатора спрямовані на досягнення абсолютно різних цілей.

Адвокат завжди діє в інтересах однієї особи – свого довірителя (клієнта). Захищаючи його права та інтереси, адвокат здійснює свою діяльність в межах певних повноважень, якими наділяє його клієнт, звернувшись по правову допомогу. Медіатор же здійснює свою діяльність в інтересах обох сторін правового конфлікту, основу якої складають визначальні для процедури медіації принципи – незалежність і безпристрасність медіатора, його нейтральність. Медіація є чітко структурованою переговорною технологією, в якій медіатор організовує процес, а рішення приймається сторонами, що і зумовлює важливість їх безпосередньої участі.

Сама суть медіації передбачає, що саме сторони знаходять рішення, яке влаштовує обох, оскільки лише вони знають, чого саме хочуть, на що здатні, чи у чому згодні поступитися [2]. Таким чином, в рамках врегулювання правового конфлікту неможливо одночасно реалізувати і статус адвоката, і статус медіатора.

Іншим моїм аргументом слугують етичні засади адвокатської діяльності, серед яких чільне місце відведено положенням про пріоритет інтересів клієнта та неприпустимість конфлікту інтересів. Хоча у ст. 8 Правил адвокатської етики передбачено, що адвокат за можливості сприяє досудовому та позасудовому порядкам урегулювання спорів між клієнтом та іншими особами, визначальним є по-

сил, що адвокат у межах дотримання принципу законності зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнта. Водночас ст. 9 Правил забороняє без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, а також за таких обставин надавати їм професійну правничу (правову) допомогу.

Окрему увагу варто приділити питанню контролю за медіативною діяльністю адвокатів з боку органів адвокатського самоврядування. Адже, доки вона не віднесена до видів адвокатської діяльності, вона знаходиться поза зоною повноважень дисциплінарних органів адвокатури. Відповідно, неналежна діяльність адвоката як медіатора може не лише зашкодити стороні/сторонам конфлікту, а й дискредитувати адвокатське співтовариство та адвокатуру як інститут.

Однак, наведені аргументи, хоч і дають підстави сумніватися, але жодним чином не заперечують можливості адвоката виступати в ролі медіатора. Щоб ця можливість була реалізована належним чином, із відповідним коефіцієнтом корисної дії, потрібно модернізувати законодавче регулювання адвокатської діяльності з синхронним врегулюванням інституту медіації.

Список використаної літератури:

1. Проект Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 06.09.2018 № 9055. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64557

2. Хотинська-Нор О. З. Роль адвокатів у розвитку медіації в Україні. Поширення литовського досвіду альтернативного вирішення спорів в Україні: Збірник наук. праць учасників міжнар. семінару (Київ, 22 жовт. 2020 р.) / За заг. ред. І. Ізарової, В. Некрошюса. Київ: ВД Дакор, 2020. С. 121-125.

Науковий керівник: декан факультету адвокатури, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Хижняк Євген Сергійович***

Косик О. В.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА У НАДАННІ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ СВІДКУ

В сучасних умовах дуже яскравою є тенденція до більш чіткого врегулювання статусу учасників кримінального судочинства, розширення їх прав і свобод (про що свідчать численні зміни та доповнення до чинного КПК України).

Із прийняттям КПК у 2012 р., законодавець визначив суб'єкта, що надає правову допомогу свідку під час надання показань та участі в інших процесуальних дій, а саме – адвоката [1].

Серед науковців поширені різні точки зору щодо статусу адвоката свідка. До прикладу, вважається, що адвокат свідка повинен набувати статус представника. Таку точку зору підтримує Т. В. Корчева, до неї приєднується і О. В. Белькова [2]. У свою чергу, І. Воскобойник також вказує на неможливість адвоката виступати в ролі захисника свідка, оскільки свідок не належить до сторони захисту, у зв'язку з чим вчений схиляється до представницького характеру діяльності адвоката свідка.

Протилежну точку зору підтримує М. Ю. Брежнева, за словами якої, адвоката свідка не слід розглядати як захисника, представника чи спеціаліста, по окремоті, – а лише як самостійного учасника [3].

Відповідно до КПК 1960 р., припускалася можливість надання правової допомоги свідку, а адвокат міг у цьому випадку виступати як представник або захисник свідка (з урахуванням власних інтересів свідка під час судового і досудового процесу). Крім того, свідок мав право скористуватися правовою допомогою адвокатом за пропозицією слідчого.

До діючого КПК пропонується доповнення, які полягають у роз'ясненні свідку про можливість на отримання правової допомоги. Крім того, вважаємо, що відсутність визначення прав адвоката свідка є недоліком діючого КПК [4].

Отже на сьогодні за чинним КПК не визначено процесуальний статус адвоката свідка. Крім того, неврегульованим залишається не

лише статус адвоката, але й інші ключові положення, які впливають з нього. Більшість науковців звертають увагу на наявність цієї проблеми та підкреслюють необхідність внесення змін в діючого КПК та інших законів України.

Список використаної літератури:

1. Адвокат свідка в кримінальному провадженні: актуальні питання [Електронний ресурс] / В.П. Орешкін, М.О. Найдюнова // Журнал східноєвропейського права.– 2020.– № 76.– С. 159-166.– Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2020_76_24

2. Корчева Т.В. Щодо питання забезпечення права на захист особи у кримінальному провадженні за новим Кримінальним процесуальним кодексом України [Електронний ресурс] / Т.В. Корчева. // Теорія і практика правознавства.– 2013.– Вип. 1.– Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_1_23

3. Брежнева М.Ю. Участие адвоката в уголовном судопроизводстве для оказания юридической помощи свидетелю: дисс. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / М.Ю. Брежнева.– М., 2008.– 163 с.

4. Правовий статус адвоката свідка [Електронний ресурс] / В.В. Заборовський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.– 2016.– Вип. 36(2).– С. 169-173.– Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_36\(2\)_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2016_36(2)_43)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Кравченко Марина Олександрівна***

Котелевська В.Р.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА

Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Конституція України у ст. 131-2 проголошує, що виключно адвокати здійснюють захист та представництво в суді, крім випадків, встановлених законом [1].

Права та обов'язки адвокатів визначені у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012р. (далі – Закон) [2]. Відповідно, однією із проблем, яка широко обговорювалася і продовжує обговорюватися в суспільстві, є проблема адвокатської монополії на представництво інтересів в суді.

В суспільстві до сьогодні не вщухають дискусії і щодо доцільності вищевказаних змін в Україні [3], адже в умовах правової і економічної кризи ризик підвищення витрат на правову допомогу та питання доступності адвокатських послуг цілком справедливо викликає занепокоєння у громадян, про що свідчать публікації у правових фахових виданнях. Крім того, здійснення захисту та представництва в судах виключно адвокатами зумовлює переформатування сфери надання безоплатної правової допомоги для малозабезпечених категорій громадян, пенсіонерів та інших категорій, відтак необхідно передбачити відповідні заходи держави щодо підвищення гарантій реалізації права на справедливий суд та доступність правової допомоги. У зв'язку з цим Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у ст. 25 встановлює, що адвокати є суб'єктами надання безоплатної правової допомоги. Щодо оцінки якості, повноти та своєчасності роботи адвоката у цій сфері, то вона здійснюється за зверненням органів місцевого самоврядування, а безоплатної вторинної правової допомоги – за зверненням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів [2].

Слід врахувати, що монополія адвокатів є визнаною міжнародною практикою та вирішує на фаховому рівні низку питань, пов'язаних із реформуванням системи адвокатури, судоустрою, доступу до правосуддя та самого правосуддя, механізму представництва інтересів органів державної влади та місцевого самоврядування в судах. З урахуванням цього, надання безоплатної правової допомоги адвокатами має розглядатися не як акт благодійності щодо незабезпечених, а як зобов'язання, покладене на суспільство та державу в цілому.

Крім того, слід звернути увагу на те, що принцип конфіденційності при здійсненні адвокатських послуг реалізується через інсти-

тут адвокатської таємниці. Розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено, сюди ж відносяться незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю. Адвокат зобов'язаний сам дотримуватися принципу адвокатської таємниці та забезпечити його дотримання помічниками, стажистами та членами технічного персоналу, у тому числі забезпечити такі умови зберігання наданих йому клієнтом документів, що знаходяться в його розпорядженні і містять конфіденційну інформацію, котрі виключають доступ до них третіх осіб. Тому ми вважаємо, що треба посилити відповідальність не лише адвоката за розголошення адвокатської таємниці, але й інших осіб, які так чи інакше мають доступ до цих відомостей, адже законодавством передбачена кримінальна відповідальність за розголошення професійної таємниці лише лікарем (ст. 145 КК України) та працівником за розголошення комерційної чи банківської таємниці (ст. 232 КК України) [4].

Стосовно адвокатської таємниці чинне законодавство передбачає тільки дисциплінарну відповідальність у разі порушення адвокатом принципу конфіденційності. У зв'язку з цим потрібно передбачити дієві санкції відносно адвоката за порушення принципу конфіденційності адвокатської діяльності та розголошення адвокатської, адже він покликаний захищати її, проте несе значно меншу відповідальність у порівнянні з іншими суб'єктами вказаних правовідносин.

Ще однією проблемою, яку варто обговорювати, є проблема спеціалізації адвоката, адже це дасть можливість адвокату поглиблювати свої знання, досвід та навички в одній або декількох галузях права та надавати максимально фахову допомогу клієнтам. Тому вважаємо, що вводити спеціалізацію адвокатів необхідно відразу на етапі складання кваліфікаційного іспиту, проходження стажування та в подальшому у процесі підвищення кваліфікації. Саме спеціалізація адвокатів в окремих категоріях справ, галузях права сприятиме поглибленню та розширенню їх знань через призму практики за-

стосування та визначить реалізацію права на захист в суді інтересів клієнта.

Отже, сучасний етап розвитку українського законодавства вимагає вдосконалення організації та функціонування такого важливого інституту громадянського суспільства як адвокатура, адже саме вона виконує найважливішу громадянську функцію – захист прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Островська Л. Адвокатська монополія на представництво в судах – скоріше «за» ніж «проти». URL: <http://unba.org.ua/publications/1071-advokats-ka-monopoliya-na-predstavnictvo-v-sudah-skorishe-za-nizh-proti.htm>
4. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Коруняк Б. Ю.

*студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРО АДВОКАТСЬКУ МАНТІЮ

Питання професіоналізму, законодавчої обізнаності, досвіду роботи в сфері права завжди стоїть на першому місці коли йде мова про працівника адвокатури, проте у вирії загальноприйнятих «знаків якості» все ще шукає своє вирішення питання зовнішнього вигляду останніх, а точніше, так званого дрес-коду.

Запровадження єдиної уніформи для адвокатів уже не раз ставало темою для обговорення всередині професійних кіл та подальшого його відтворення у законопроектах. Протягом останніх десяти років спроби «проштовхнути» ідею адвокатських мантий зустрічались досить часто, так у 2012 році законопроектом № 1115 народний депутат Г.Г. Москаль запропонував встановити обов'язок для захисників носити спеціальні адвокатські мантиї з метою недопущення випадків появи адвокатів у судових засіданнях в неохайному одязі [1]. На думку Г.Г. Москаля, недбалість деяких представників адвокатури дискредитує почесну професію та в цілому знижує довіру до правосуддя в Україні.

Дана тема також обговорювалась під час круглого столу на тему «Професійна етика судового процесу» у 2017 році, причому пропозиція щодо запровадження використання мантий зачепила не лише адвокатів, як учасників судового процесу, а й представників прокуратури [2]. Але ідея так і не змогла знайти достатнього відклику щоб бути відтвореною у законопроекті і закріпитися на законодавчому рівні.

Так чому ж не вдалося законодавчо закріпити необхідність носіння мантий адвокатами? Щоб надати ґрунтовну відповідь, необхідно вкрай прискіпливо оцінити всі переваги і недоліки «дрес-кодного питання», його актуальності і практичного значення, а також поцікавитись досвідом закордонних колег.

В першу чергу, акцентуємо увагу на перевагах спеціалізованого вбрання (мантиях) для адвокатів. Правилами адвокатської етики закріплено обов'язок дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду при здійсненні професійної діяльності [3]. Проте, зовсім не рідко на практиці можна адвокатів в суді у кросівках і потертих джинсах, або блузі яскравого кольору та не офіційно-ділового стилю. У кожного своє розуміння ділового стилю, однак в той же час носіння поверх одягу адвокатської мантиї перетворило б стиль адвоката в єдиний збірний образ.

Впровадження адвокатської мантиї може стати вирішенням ряду далеко не останніх у списку важливості питань:

1) по-перше, це символічний атрибут, що сприятиме ствердженню поваги до адвокатської діяльності;

2) по-друге, носіння єдиного елементу одягу прищепить почуття спільності та належності до представників елітарної професії;

3) по-третє, це зменшення кількості відволікаючих факторів під час судового процесу;

4) по-четверте, відчуття рівності адвоката-новачка і адвоката з досвідом;

5) по-п'яте, це економія коштів із власного гаманця адвоката на «дорогий» зовнішній вигляд.

На противагу перевагам носіння мантиї існують і певні недоліки запровадження дрес-коду адвокатів, на які також слід звернути увагу:

1) відсутність у приміщеннях суду окремих кабінетів для адвокатів, де останні матимуть змогу привести у порядок мантию та переодягнутись;

2) забезпечення представників адвокатури форменим одягом та облаштування окремих кабінетів для адвокатів у судах потребуватиме додаткових видатків;

3) превалювання у загалу думки, що наявність єдиного елементу одягу не пов'язана зі стимулюванням до якісної праці та якнайкращого виконання професійних обов'язків.

Жодне спірне питання неможливо досконало вивчити не зачепивши його актуальність і практичне значення. Щодо впровадження адвокатської мантиї, зовнішній вигляд адвоката має значення не тільки в контексті поваги до професії, єдиний елемент одягу в комплексі з блискучими професійними навичками отримає вдвічі більше шансів бути неупереджено сприйнятим як цілісна фігура, що в подальшому відкине будь-які сумніви щодо необ'єктивного чи навпаки прихильного ставлення.

З метою підвищення престижу адвокатури та професії адвоката, носіння захисниками мантиї або спеціальних елементів одягу є достатньо поширеними у Європі та світі в цілому. Зокрема, наші зарубіжні колеги з Туреччини, Австрії, Чехії, Франції, Німеччини, Великої Британії тощо в обов'язковому порядку носять формений одяг,

тим самим транслюючи рівноправний статус адвоката при здійсненні правосуддя.

Адвокатська мантия – це не просто формальність чи «велика» ідея, носіння єдиного елементу одягу дисциплінує своїх власників, нагадуючи їм про те, що з моменту як мантия опиняється на їх плечах, вони перестають бути звичайними людьми з притаманними їм пристрастями та емоціями. Вона може стати одним із важливих елементів образу адвоката, відображенням особливостей та специфіки адвокатської професії.

Список використаної літератури:

1. Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» щодо адвокатської мантиї № 1115 від 18.12.2012. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=45199

2. Григоров Денис. Етика судового процесу: бачення суддів, прокурорів і адвокатів. *Українське право*. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/yekhyyna-ftsesvsgs-tusshchyefts-bayerrya-ftseekv-tusntsusukv-k-aevsnakhkv-/>

3. Правила адвокатської етики: затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року (зі змінами від 15.02.2019 р.). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Кулага В. В.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Останнім часом засоби масової інформації (далі – ЗМІ), як ніколи, приділяють правовим питанням увагу. Воно проявляється у висвітленні законодавчих процедур на національному та місцевому

рівнях, а також судової практики економічного, соціального чи політичного значення. ЗМІ цікавляться не лише думками юристів, які безпосередньо беруть участь у процесі, а й думками юристів, які представляють інтереси певних груп чи експертів з конкретних питань.

Юристи можуть спілкуватись із засобами масової інформації на будь-які теми, що викликають суспільне занепокоєння (наприклад, щодо розвитку державних установ чи політичних організацій, виступаючи від імені організацій, що представляють інтереси різних релігій, рас чи інших груп), зазначає Д. Фіолевський [1, с. 4]. Як ми знаємо, така поведінка адвокатів приносить велику користь суспільству і цілком виправдана. Тому адвокати, які професійно вирішують будь-які питання, мають право надавати точну та достовірну інформацію засобам масової інформації за умови, що це не порушує відповідальності адвоката перед клієнтом, іншими адвокатами, судом чи судовою системою. У цьому випадку всі заяви адвоката повинні бути без шкідливих чи прихованих мотивів.

На мою думку, у цьому випадку використання ЗМІ не завжди є ефективним. Крім того, ЗМІ, що використовуються як «брудна технологія», часто використовуються для кланової боротьби, неправдивої демографічної інформації, нечесних політичних ігор, чорних піарів та інших дій, а його вільними чи мимовільними учасниками є автори публікацій у ЗМІ в тому числі і адвокат.

Ефективність застосування ЗМІ в адвокатській діяльності, як правило, досягається при чіткому формулюванні чого таким чином досягне адвокат; при вмілому розкритті проблеми читачам, а також розміщення суспільно значущих акцентів та висновків з виявлених проблем.

Цілі, які адвокати використовують застосовуючи засоби масової інформації в пропаганді, можна поділити на основні, додаткові та комбіновані.

Основні – це залучення додаткових сил та засобів для захисту інтересів громадян та організацій або заяву про наміри із залученням цих сил та засобів; дати гучний громадський голос у справі, з якою адвокат має справу; запобігти свавільним, провокаційним та

незаконним діям щодо підозрюваних, підсудних, інших відповідальних осіб та самих адвокатів.

Додаткові – усунути будь-які конкретні проблеми, які неможливо вирішити приватною промовою за допомогою засобів масової інформації; запровадити пошук додаткових свідків та учасників; ініціювати громадську думку; обов'язково діяти відповідно до законодавства; заперечувати ситуації, нерозуміння людей; викривати нечесного опонента довірителя; перевіряти власні позиції; повідомляти позитивну сторону; відновляти імідж адвокатури.

Комбіновані цілі – залежно від характеру провадження та конкретних обставин захисту громадян чи організацій, можливо у комбінованій цільовій заяві зазначити про встановлення двох або більше згаданих вище цілей.

Публікації в засобах масової інформації поділяються на категорії відповідно до цілей, поставлених адвокатом, характеру описуваного інциденту (що висвітлюється) та глибини аналізу та дослідження ситуації у справі: описові; аналітичні (етично-моральні, правові, морально-правові); викриваючі; рекламні; комбіновані.

Принципами використання адвокатами засобів масової інформації є: присутність особливостей освітніх подій та фактів, а також юридична точність; надзвичайна об'єктивність і правдивість; такт і коректність у визначеннях, зверненні до осіб; громадська позиція адвоката з проблем, що викладаються в ЗМІ, чітко виражена сміливість, витривалість; соціальність, кримінологічна письменність; дотримання адвокатської етики на підставі Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] й Правил адвокатської етики [3], до цього принципу відноситься також отримання згоди на звернення до ЗМІ у клієнта; у разі виступу адвоката на телебаченні або радіо до названих принципів додаються також і принципи мовного вираження позиції адвоката.

У висновку слід відзначити, що відмова від співпраці з журналістами та запровадження різноманітних систем конфіденційності може призвести до недовіри суспільства до адвокатури. Тому можна зазначити, що у своїй професійній діяльності адвокатам необхідно

дотримуватися принципу публічності. Адже цей принцип підвищує рівень поінформованості громадян про діяльність адвокатури, успіхи чи невдачу у справах, які вони розглядають, що дає можливість людям звертатися за допомогою до адвокатури з високим рівнем довіри.

Тому сьогодні можна з упевненістю говорити про те, що жити в сучасному інформаційному суспільстві та бути вільним від засобів масової інформації – неможливо. Це свідчить про те, що адвокати, як і адвокатура в цілому, повинні навчитися налагоджувати нормальні стосунки зі ЗМІ.

Список використаної літератури:

1. Фіолевський Д. Сильна і незалежна адвокатура потрібна і людям, і владі // *Адвокат*. 2007. № 4. С. 3-7.
2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-УІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>. (дата звернення: 26.10.2021)
3. Правила адвокатської етики. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila2017_596f00dda53cd.pdf (дата звернення: 26.10.2021)
4. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-ХІІ *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1992, № 48, ст. 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Левандовська І. Ю.

*студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

На сьогоднішній день необхідним та найважливішим у професійній діяльності адвоката є забезпечення конфіденційності, дотримання та захист адвокатської таємниці. У Правилах адвокатської

етики зазначено, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і важливою передумовою довірчих взаємовідносин адвоката і клієнта, без яких належне надання професійної правової допомоги, здійснення захисту та представництва є неможливим [2].

Наявність відносин, заснованих на довірі, між адвокатом і клієнтом є запорукою справедливого та успішного розгляду справи. Дослідженням даного питання займалися науковці-практики: Арія С. І., Логінова С. М., Капліна О. В., Смолькова І. В., Полонський Ю. М..

Значення адвокатської таємниці врегульовано також Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон). Відповідно до ст. 22 Закону можна визначити сутність поняття «адвокатська таємниця». Адвокатська таємниця – це та інформація, яка стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту або особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, зміст порад, консультацій та роз'яснень, які надав адвокат, складені ним документи, інформація, яка зберігається на електронних носіях, також інші документи і відомості, які були одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Досліджуючи питання адвокатської таємниці, принцип конфіденційності можна сформулювати так: обов'язком адвоката є зберігання та нерозголошення інформації, що стала йому відома під час спілкування з клієнтом, також інформацію, у якій відомі факти та обставини розголошені клієнтом, або стали відомі адвокату у процесі співпраці адвоката з клієнтом [3].

Таким чином, не можна відкидати факт про те, що взаємовідносини адвоката і його клієнта розпочинаються з найпершого їхнього спілкування. У той момент, коли встановлюється психологічний контакт, адвокат дізнається інформацію про клієнта, наприклад, розповідь клієнта про осіб, які порадили йому звернутися саме до цього адвоката. Під час цього клієнт може називати прізвища, імена, або інші дані про осіб, на яких невідомо як може впливати розголошення цієї інформації.

Розповідаючи адвокату конфіденційні відомості, клієнт повинен бути впевнений, що за недотримання адвокатом адвокатської таємниці та розголошення конфіденційної інформації, яку було повідомлено адвокату, він понесе суворе покарання. Відповідно до Закону, у випадку розголошення конфіденційної інформації, адвокат несе стягнення у вигляді попередження, зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року, для адвокатів України – позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю з виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних країн – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1].

Актуальним та доволі дискусійним серед науковців та практиків є питання про розкриття адвокатської таємниці. Тобто наразі існує дві точки зору щодо даної проблеми: одна частина вчених запевняє, що адвокатська таємниця не може бути розкрита за будь-яких обставин, інша – що адвокатська таємниця може бути у виключних випадках. Виключними випадками слід розуміти розголошення адвокатської таємниці з метою попередження вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину.

Адвокат може повідомити правоохоронні органи про злочин, який готується. Але серед адвокатів існує така думка, що у випадку розголошення відомостей про злочин, який готується, адвокат підриває свій авторитет, що призводить до втрати майбутніх потенційних клієнтів [4].

Розголошення інформації у таких випадках може допомогти запобігти злочину, тому думки про те, що адвокатська таємниця може бути розголошена лише у виключних випадках, відповідає принципу верховенства права, на якому і базується діяльність адвокатури, і особисто для мене є більш прийнятною.

Отже, підсумовуючи, необхідно зазначити, що адвокатська таємниця не повинна підлягати розголошенню, крім випадків, коли це допомагає попередити вчинення злочину. У такій ситуації адвокат, насамперед, виконує свій громадянський обов'язок і діє на користь суспільства і також на користь свого клієнта, адже перешкодивши

йому вчинити злочин, адвокат тим самим звільняє його від кримінальної відповідальності.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-1>
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>
3. Полонський Ю. М. Про адвокатську таємницю / Ю. М. Полонський // Право України. – 2012. – № 9. – 87 с.
4. Арія С. І. Про адвокатську таємницю / С. І. Арія. – К.: Укр. юстиція, 2012. – № 2. – 121 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Лисенко М. О., Рябокін К. В.

*студентки 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСНОВА УСПІХУ АДВОКАТА

Правильна організація часу для адвоката є важливим інструментом для побудови ефективної професійної діяльності. Як встигати більше, витрачаючи для цього мінімум зусиль та отримуючи максимум результату? Таке питання є досить актуальним з огляду на великий перелік видів адвокатської діяльності, котрі зазначені у ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, складання процесуальних документів, представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах [1]. І щоб встигнути все, і при цьому зробити це якісно, і вчасно на допомогу приходить тайм-менеджмент.

Ще два тисячоліття тому давньогрецький філософ Сенека за-
клав підвалини тайм-менеджменту. Він запропонував вести письмо-
вий облік усього часу, розподіляти час на «хороший», «даремно ви-
трачений» і «витрачений на неробство». Проте його напрацювання
не зазнали широко використання і забулися практично на 19 століть.
І лише в періодіндустріалізації гостро відчулася нестачу системи
для контролю часу, що і призвело до розвитку тайм-менеджменту,
який в наш час набув широкої популярності.

Зміст поняття «тайм-менеджмент» стало основою досліджень
багатьох учених та існує багато трактувань даного поняття. Най-
більш повним та наглядним для нас здалося визначення надане
Стівом Прентисом, який розглядає тайм-менеджмент, як техноло-
гію управління часом у реальних ситуаціях повсякденного життя,
а також як безліч прикладів, прийомів та практичних рекомендацій,
які роблять запропоновані концепції управління часом наочними та
легкими [2, с. 288].

Тайм-менеджмент, має свої базові складові, які ефективно пра-
цюють лише в комплексі, такими складовими є: планування (для ад-
вокатів з великою кількістю судових засідань в день, та зустрічами
з клієнтами це необхідно. Маючи перед собою план на день це дає
змогу не забути про важливі справи, відфільтрувати малозначні та
з часом визначитися з оптимальної кількості справ на день); розста-
новка пріоритетів.

Справитись з цим завданням допоможе матриця Ейзенхауера.
Це простий та ефективний метод планування, який складається з 4-х
квадратів.

Перший квадрат, це термінові та важливі справи, які потрібно
зробити негайно, бажано особисто. Другий квадрат, це важливі, але
не термінові. Сюди варто заносити справи, які є пріоритетними, але
без обмежень по часу. Третій квадрат, термінові, але не важливі. Такі
завдання краще делегувати іншим працівникам. Четвертий квадрат,
не термінові і не важливі. До їх виконання потрібно приступати в ос-
танню чергу.

Ще одним ефективним інструментом є закон Парето. Це правило успішно поширюється і на роботу адвоката. В загальному закон звучить – «20% наших зусиль приносить 80% результату, і навпаки – 80% зусиль приносить лише 20% результату». Тобто виконуючи хоча б 20% першочергових завдань можна отримати більшу частину від запланованого результату.

Також придатною для використання адвокатом є техніка тимчасових блоків, суть якої в тому, щоб заздалегідь визначати час на кожне завдання, не займаючись нічим стороннім. Тут важливо встановити конкретний час на виконання тієї чи іншої задачі.

Наприклад:

09:00-11:00 – написання апеляційної скарги;

12:00-13:00 – перерва на обід;

13:00-14:30 – судове засідання;

15:00-16:00 – консультація з клієнтом.

Досить цікавою з практичної точки зору є система GTD (англ. «Getting Things Done» – впоратися зі справами). Яка передбачає фіксування всіх справ по всіх можливих напрямках роботи, при цьому їх всі потрібно розділити по групах, наприклад, окрема група робота з клієнтом, робота в комп'ютері, робота по суду, робота, яку можна виконати по дорозі, тощо. При цьому кожна справа повинна вноситися в порядку пріоритетності та бути максимально конкретною. В цій системі рекомендується використання умовних позначень.

1. Делегування. В цьому випадку треба зазначити, що по можливості всі незначні, поточні справи треба передоручати для економії часу.

2. Виключення зайвих завдань. Потрібно відмовлятися від виконання завдань, які не приносять жодних результатів.

Основною ж причиною нестачі часу є хронофаги. Хронофаги – це всі відволікаючі фактори. Основними хронофагами для адвокатів є відсутність планування в роботі, надмірний контроль, надмірне читання новин, законів, коментарів, відволікання на розмови з колегами та соціальні мережі. Для оптимізації роботи, адвоката варто максимально уникати хронофагів.

Таким чином, можна зробити висновок, що розглянуті техніки тайм-менеджменту дають можливість оптимізувати роботу та забезпечити максимальну ефективність надання професійної правничої допомоги адвокатом. Проте треба зазначити, що для досягнення максимального результату їх варто використовувати в комплексі та враховуючи індивідуальні особливості кожної особи.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Прентіс С. Інтегрований тайм-менеджмент / С. Прентіс; пер. с англ. – М.: Издательство «Добрая книга», 2007. – С. 288.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Лисюк А. О.

*студентка І-го курсу магістратури
соціально-правового факультету*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Реалізація адвокатом своїх повноважень у кримінальному провадженні, у цивільному, господарському або адміністративному процесі можлива лише за умови дотримання адвокатської таємниці – однієї з головних засад, що забезпечує його діяльність. Але аналіз адвокатської практики свідчить про те, що адвокатська таємниця нерідко порушується як самими адвокатами, так і іншими суб'єктами зазначених процесів. Однією з причин цього є недосконалість законодавчого визначення адвокатської таємниці, що передбачене ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Досліджуючи поняття адвокатської таємниці, варто зазначити, що чинний Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] вперше на законодавчому рівні закріпив поняття адвокатської таємниці.

Разом із тим, можна констатувати, що зазначене поняття не в повній мірі відповідає потребам практики. Таку позицію підтримують деякі науковці та практики [2, с. 82].

У свою чергу, у науковій літературі міститься велика кількість визначень поняття адвокатської таємниці. Так, С. М. Логінова пропонує під адвокатською таємницею розуміти відомості, які отримані адвокатом у процесі виконання професійних обов'язків, розголошення яких може завдати збитків фізичній чи юридичній особі (клієнту) [3, с. 11].

Момент покладення на адвоката обов'язку зберігати таємницю виникає після підписання договору про надання правової допомоги. Але цей момент після складення такої угоди буде фактично юридичним, що породжує взаємні права і обов'язки. Натомість етика адвоката визначає момент до підписання обов'язком зберігати адвокатом таємниці клієнта.

Насправді таке припущення варто відкидати, оскільки у випадку подальшого розголошення відомостей про клієнта адвокат не буде нести належної відповідальності або взагалі буде звільнений від такої, звичайно, якщо ця інформація не буде належати до інформації з обмеженим доступом або стосуватися державної таємниці.

Адвокатська таємниця являє собою стан заборони доступу до інформації за допомогою встановлення спеціального правового режиму, тобто особливого порядку правового регулювання, що спрямований на охорону імунітету довірителя шляхом встановлення заборон на несанкціоноване отримання, розголошення та/чи інше неправомірне використання будь-якої інформації, що стала відомою адвокату [4, с. 213].

В контексті досліджуваного питання, важливо зазначити, що сучасне законодавство приділяє значну увагу забезпеченню адвокатської таємниці під час кримінального провадження.

У п. 4 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] йдеться про заборону проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності. Наявність такої гарантії не вказує на те, що вона фактично заперечує можливість проведення обшуку житла адвоката, іншого його володіння, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність, оскільки, з одного боку, у вказаних приміщеннях можуть бути й матеріали, які не пов'язані із здійсненням адвокатом своєї професійної діяльності (але мають значення для справи), а з іншого – встановлення абсолютної заборони на проведення обшуку таких приміщень має шанс перетворити їх об'єкти, де б могла приховуватися від можливого розголошення будь-яка інформація, у тому числі про кримінально-карані дії.

Без сумніву, дана слідча дія повинна бути проведена у винятковому випадку. На її особливість неодноразово звертав увагу Європейський суд з прав людини, вказуючи, що посягання на професійну таємницю адвоката може мати наслідки при здійсненні правосуддя і тим самим порушувати право на справедливий суд; обшук приміщення адвокатів повинен підлягати особливо ретельному розгляду; такі заходи можуть бути визнані необхідними в демократичному суспільстві лише за умови наявності в національному законодавстві ефективних гарантій проти зловживань і сваволі, і за умови їх дотримання в конкретній справі, а також у випадку коли немає ніяких інших способів, знайти доказ того чи іншого факту, крім як провести обшук у адвоката [5, с. 147].

Специфіка проведення обшуку відносно адвоката визначається, зокрема, і ч. 2 ст. 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], положення якої містять вимогу щодо необхідності зазначення слідчим суддею, судом у своєму рішенні про проведення такої слідчої дії, переліку речей, документів, що планується відшукати, виявити чи вилучити є однією з гарантій забезпечення додержання адвокатської таємниці. Однією з основних гарантій збереження адвокатської таємниці під час проведення вказаної слідчої дії відносно адвоката є закріплення норми про необхідність присутності

представника ради адвокатів регіону, крім випадків його неявки за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону. Для забезпечення участі такого представника службова особа, яка проводитиме відповідну слідчу дію, завчасно повідомляє про це раду адвокатів регіону за місцем її проведення.

На жаль, чинне законодавство не визначає ані строку, ані порядку такого повідомлення, внаслідок чого посадові особи правоохоронних органів, отримують практичну можливість обходити ці гарантії адвокатської діяльності.

Отже, адвокатська таємниця – це різновид професійної (службової) таємниці, що забезпечує можливість конфіденційного спілкування адвоката зі своїм клієнтом. Дотримання адвокатської таємниці – обов'язок адвоката, і навіть всіх третіх осіб, включаючи державні органи. Адвокатська таємниця є недоторканою, і різні спроби отримати її, ким би вони не робилися, – це грубе порушення законності, спрямоване на підриз інституту адвокатури. Заходи збереження адвокатської повинні спиратися на вдосконалення чинного законодавства, що регулює інститут адвокатури в цілому.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Погорецький М. М. Щодо визначення поняття адвокатської таємниці. *Юрист України*. 2015. № 3-4. С. 82-89.
3. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10., КНУ ім. Т. Шевченка. К., 2002. 19 с.
4. Волошина Л. О. Розголошення адвокатської таємниці як підстава юридичної відповідальності адвоката. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 6. С. 211-215.
5. Крупнова Л. В. Адвокатська таємниця: сучасні реалії та міжнародний досвід. *Право. Людина. Довкілля*. 2020. Vol. 11. № 4. С. 145-153.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кубаєнко Андрій Володимирович

Мазур А. А.

*студентка І-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Права і свободи людини є вищою цінністю, які закріплюються і захищаються як в Основному законі держави, так і в додаткових нормативно правових актах. Головною метою інституту адвокатури є механізм громадського контролю в галузі забезпечення та захисту прав і свобод людини і громадянина. Актуальність обраної тематики підтримується важливістю, покладених на адвокатів, повноважень щодо захисту прав і свобод людини і громадянина в процесі здійснення правосуддя.

Відповідно ст. 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» закріплює основоположні принципи адвокатської діяльності. В системі нерозривного зв'язку між існуванням громадянського суспільства та правової держави, адвокатура є своєрідним незалежним буфером, який збалансовує інтереси громадянського суспільства з потребами і можливостями держави [4]. Адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів.

Фундаментальним принципом функціонування адвокатури є принцип законності. Даний принцип має на увазі під собою, що при виконанні адвокатом своєї діяльності, адвокат керується не власним переконанням, а законодавством. Адвокат повинен чітко дотримуватися принципу законності в області вибору засобів захисту довірителя, він не має права використовувати неправдиві і фальсифіковані докази, незважаючи на той факт, що на цьому наполягає сам довіритель. Внаслідок даних теоретичних положень на практиці при реалізації принципу законності виникають проблеми.

Наступним принципом є незалежність. Структурними елементами принципу незалежності адвокатської діяльності є: 1) незалежність від правоохоронних органів від держави в цілому; 2) процесуальні гарантії; 3) адвокатська таємниця; 4) незалежність від своїх власних інтересів; 5) адвокат зобов'язаний бути незалежним від клі-

ента; 6) незалежність адвоката від своїх ділових партнерів; 7) функціонування адвокатського самоврядування; 8) гарантії безпеки адвоката [3, с. 164].

Відповідно адвокатура в демократичному суспільстві функціонує як незалежна інституція, тобто не підпорядкована державі, забезпечена від будь – якого стороннього втручання та є особливим правозахисним інститутом в Україні [1, с. 64].

Узаконений принцип конфіденційності надає можливість клієнту розказати адвокатові всі таємні деталі своєї справи, які залишаються під надійним захистом закону. Дотримання цього принципу є найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правової допомоги, здійснення захисту та представництва, бо покладають на адвоката певні зобов'язання щодо нерозголошення інформації, яка стає йому відомою під час виконання його професійної діяльності [2].

Слід зазначити, що розголошувати відомості, які складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів досудового розслідування і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю.

Згідно ст. 9 Правил адвокатської етики, адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, або вірогідно можуть стати суперечливими, а також за таких обставин надавати їм професійну правничу (правову) допомогу [5].

Таким чином, можна зазначити, що саме принципи діяльності адвокатури дозволяють здійснювати довірену суспільством публічну функцію захисту прав і законних інтересів громадян. Жодні державні інститути не зможуть підмінити адвокатуру, що здійснює діяльність на принципах законності, незалежності, самоврядування, корпоративності, рівноправності адвокатів, а також допуску до адвокатської професії, конфіденційності, доступності, обмеження на суміщення адвокатської професії з іншими видами діяльності, на-

явності дисциплінарної відповідальності під час надання юридичну допомогу.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т.Б. Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів у взаєминах з державною владою. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. Т. 11, № 2. С. 63-74
2. Вільчик Т.Б. Гарантії дотримання принципу конфіденційності в адвокатській діяльності (порівняльний аналіз законодавства Європейського Союзу та України). *Юрист України*. 2015. № 3-4 (32-33). С. 34-40.
3. Северин К.М. Основні елементи принципу незалежності адвокатської діяльності на сучасному етапі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* – 2014. Вип. 28(3). С. 162-165
4. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>. (дата звернення: 26.10.2021)
5. Правила адвокатської етики. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila2017_596f00dda53cd.pdf (дата звернення: 26.10.2021).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Малій Ю. Є.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДОТРИМАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ОДИН З ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА

Дотримання принципу конфіденційності є необхідною умовою у взаємовідносинах між адвокатом і клієнтом, за відсутності якої надання правової допомоги стає неможливим. Правовий зміст терміну «таємниця» несе в собі значення відомостей, що мають бути відомі лише певній групі людей і не підлягають розголошенню. Щодо детального визначення змісту сутності поняття «адвокатська таєм-

ниця», особливостей її реалізації у процесі роботи та перелік осіб, на яких розповсюджується обов'язок щодо її збереження, то воно міститься в ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». У наведених вимогах наголошується, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває в трудових відносинах з адвокатом, про клієнта і обов'язок за її збереження покладається на всіх перерахованих вище осіб [1].

Крім того, забороняється вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових обов'язках з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею, а також відповідно до п. 4 забороняється проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності [1].

Наведена в Законі інформація є досить абстрактною, що дає можливість двозначного трактування деяких положень, з різними межами їх дій. В той же час, адвокатська таємниця, як специфічна правова проблема професійної діяльності адвоката, була визначена Р. Теліженком, як відомості, що отримані адвокатом у зв'язку з наданням юридичної допомоги, які можуть бути як сприятливими, так і несприятливими для клієнта, факт звернення та умови, що спонукали до цього, відомості про злочин, його учасників, дані про особисте життя клієнта, відомості з матеріалів справи, листування, матеріали адвокатського дос'є, умови договору про надання юридичної допомоги, суть консультацій, порад та роз'яснень, що можуть завдати шкоди клієнту тощо [2, с. 556].

Можна зробити висновок, що предмет адвокатської таємниці не є обмеженим лише отриманою інформацією, а може включати в себе й ту інформацію, яка була отримана у зв'язку з виконанням адвокатом певних доручень.

Цікавою є точка зору В.М. Буробіна, який відзначає, що до суб'єктів адвокатської таємниці належать: довіритель, тобто особа,

яка отримує юридичну допомогу; адвокат; треті особи, тобто особи, яким довірителю не повідомляв відповідну інформацію.

Документи, що містять інформацію, яка становить адвокатську таємницю і знаходяться в адвоката, мають знаходитись на традиційному паперовому носіїві, в електронному чи іншому вигляді, що робить їх доступним для опрацювання, використовуючи технічні засоби [3, с. 28].

Не менш важливим є питання з якого моменту інформація вважається таємницею і починає охоронятись. Сам факт звернення до адвоката вже вважається адвокатською таємницею. Тобто, суть прохання клієнта, зміст консультацій, інформація, отримана від родичів клієнта, факт звернення вже є адвокатською таємницею.

Отже, можна дійти висновку, що поняття «адвокатська таємниця» є абсолютним і незмінним, що позначає будь-яку інформацію, отриману переліченими вище суб'єктами, що стосуються факту і змісту звернення особи за правовою допомогою до адвоката, відомостей щодо справи, суті консультацій і висновків щодо порушеного питання, розголошення яких не бажає клієнт.

Дотримання адвокатом адвокатської таємниці є гарантією її недоторканості, виявом професіоналізму адвоката, демократизму суспільного ладу, де панує законність і правопорядок, а самі громадяни наділені такими чеснотами, як гідність та чесність.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Теліженко Р. Інформація, що становить адвокатську таємницю. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 401-408
3. Буробин В.Н. Правовой режим адвокатской тайны. *Бизнес-адвокат*. 2006. № 3-4. С. 28-33.
4. Антонюк С.А. Про адвокатську таємницю. *Актуальные проблемы современной науки: сборник тезисов научных трудов XLI Международной научно-практической конференции (Харьков–Вена–Берлин, «30» мая 2019 года) / Международный научный центр развития науки и технологий*, 2019. С. 78-81

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Матвєйкін М. Д.
студент 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Неможливо заперечувати, що поява сучасних технологій надала додаткові можливості і перспективи практично в будь-якій сфері діяльності. Адвокатура не стала винятком, змінювалася в ході процесу цифровізації, використовуючи нові можливості сучасних технологій і розробляючи нові правила існування адвокатської спільноти у цифровий дійсності.

Розвиток сучасних інформаційних технологій супроводжується в тому числі переформатуванням всіх документів в електронний (цифровий) вигляд. При цьому інформація не тільки зберігається, але і передається за допомогою цифрових технологій і електронних пристроїв.

Коронавірусна інфекція (COVID – 19) у сучасному розвиненому, але як з'ясувалося у недосконалому суспільстві, створила умови якісно нової формації життя і роботи мільйонів людей, кожен з яких, в режимі самоізоляції потребує соціальних, економічних, політичних, культурних, а головне правових гарантій. Останні виступають в якості фундаментальної основи, що забезпечує реалізацію прав, свобод і законних інтересів у відповідній сфері життя громадян. Саме тому правоохоронні органи і правозахисні інститути, зокрема, адвокатура повинні бути готові в період пандемії виконувати свої функції належним чином, задовольняючи потреби в юридичній допомозі, оскільки право на отримання кваліфікованої правової допо-

моги, так само як і право на життя та охорону здоров'я є невідчужуваними і фундаментальними конституційними правами людини, які не підлягають обмеженню, в тому числі в умовах надзвичайного стану.

У сучасному світі в умовах глобалізації та інтеграції все більшої актуальності набуває застосування цифрових технологій в самих різних сферах суспільного життя.

Адвокатура України вже давно працює із сучасними інформаційними ресурсами та активно розвиває нові ІТ-продукти. Так, слушно зазначає О.О. Каденко, що одним із найвідоміших та наймасштабніших ІТ-продуктів є Єдиний реєстр адвокатів України, який є надійно захищеним інформаційним ресурсом з дворівневою системою внесення даних. Іншим успішним проектом є єдина онлайн платформа, яка забезпечує доступ до професії та підвищення кваліфікації. Крім цього, на веб-сайті НААУ є функціонал особистого кабінету адвоката, який включає онлайн сервіси щодо профілю адвоката, формування ордерів, платежів, бланків документів тощо. Вказаний веб-сайт також містить інформаційні сервіси різного спрямування (від новин до нормативно-правової бази НААУ) [1, с. 1 29].

За дослідженням В.В. Заборовського, найбільш поширеними інформаційно-правовими (довідково-правовими, правовими інформаційно-пошуковими) системами, які застосовують адвокати у своїй професійній діяльності адвокати, зокрема, є:

- інформаційно-правова система «ЛІГА: ЗАКОН» (<https://ligazakon.net>). Ця правова система надає як вільний доступ до інформаційно-правової системи «ПРАВО УКРАЇНИ» з повним обсягом головних нормативних документів України та законодавчими новаціями, так і платний доступ до інших правових систем (ГРАНД, ПРАЙМ, ЮРИСТ-ПРОФ, ЮРИСТ, ЮРИСТ-ЛАЙТ);

- професійна-правова система «МЕГА-НАУ» (<http://www.nau.kiev.ua/>). МЕГА-НАУ – це потужна офлайнова правова система України, яка поєднує базу судових рішень та базу правової і аналітичної інформації;

– система правової підтримки «ІНФОДИСК», яка пропонує такі інформаційні ресурси, як «Законодавство» (база нормативно-правових та підзаконних актів України у діючих і попередніх редакціях);

– інформаційно-правова система «Прецедент2» (<https://precedent.ua>), яка спрямована на полегшення роботи з судовою практикою і всіх судів системи судоустрою України, і Європейського суду з прав людини, Європейського суду Справедливості;

– аналітично-правова система для адвокатів та юристів «ZakonOnline» (<https://zakononline.com.ua/>), яка складається з трьох розділів: нормативно-правові акти; судові рішення; судова практика [2, с. 240].

Адвокатура України своєчасно реагує на всі зміни, які відбуваються останнім часом та активно впроваджує застосування цифрових технологій, особливо в період пандемії, в умовах переходу всього світу на онлайн-спілкування.

COVID-19 відкрив «слабкі місця» взаємодії державних органів між собою і з інститутами громадянського суспільства. Так, під час самоізоляції, адвокати мали проблеми в реалізації права на адвокатський запит. В основному адвокатський запит направляється на паперовому носії за допомогою поштового зв'язку. У період самоізоляції такий спосіб став неідеальним, оскільки порушувалися терміни відповіді на адвокатський запит, в подальшому порушувалися і терміни розгляду скарги на бездіяльність державних органів з відповіді на цей запит, що унеможливлювало здійснювати захист і представництво свого клієнта в повному обсязі.

Сьогодні українські суди практично повністю перейшли на онлайн проведення процесів, за винятком розгляду особливо складних багатоепізодних кримінальних правопорушень. Звичайно, в проведенні онлайн процесів є свої плюси і мінуси. На нашу думку, позитивним у застосуванні онлайн-засідань є:

1) можливість участі в судових засіданнях, перебуваючи в офісі, вдома;

2) економія коштів бюджету на поїздку на судові засідання, особливо якщо це поїздка в інший регіон країни або область;

3) зниження конфліктних ситуацій серед учасників процесу, адже не секрет, що на процесах іноді емоції зашкалюють, в т.ч. негативні.

До мінусів онлайн-засідань відносяться:

1) відсутність живого спілкування в суді, краще виступати, дивлячись в обличчя співрозмовнику або опоненту, «офлайн-мова» особи, яка володіє ораторською майстерністю, може змінити позицію суду, адже не дарма сучасні юристи згадують судові промови великих адвокатів Ф.Н. Плевако, А.Ф. Коні;

2) іноді бувають збої в Інтернет-системі, такі як погана чутність мови учасників процесу під час онлайн-засідань, зриви Інтернет-з'єднань, неготовність Інтернет-провайдера до такої кількості одночасних з'єднань і т.п.;

3) слабка адаптивність деяких адвокатів до застосування цифрових технологій у професійній діяльності.

Отже, у цифровізації адвокатської діяльності є свої позитивні та негативні моменти. До плюсів можна віднести: зниження фінансових витрат як для адвоката, так і для довірителя; спрощення процедури подачі документації до суду і відправлення адвокатських запитів в державні органи; зниження трудового навантаження адвокатів; розвиток «прозорості» адвокатської діяльності.

Не варто забувати і про мінуси: 1) небезпека розкриття адвокатської таємниці у зв'язку зі збільшенням кількості кримінальних правопорушень, що вчиняються із застосуванням інформаційних технологій; 2) зниження рівня комунікації, оскільки телефонна, відео- і інтернет-зв'язок при всій своїй зручності не може замінити безпосереднього спілкування адвоката і довірителя, адвоката і державних органів.

Залучення технологічних досягнень в адвокатську діяльність безперечно має більше плюсів, ніж мінусів, а також є однією із ступенів для надання адвокатом на постійній основі кваліфікованої пра-

вової допомоги. Однак, для того, щоб мрія стала реальністю, необхідні активні дії з боку адвокатської спільноти.

Цифровізація адвокатської діяльності є необхідним елементом функціонування інституту адвокатури в умовах сучасності, адже застосування цифрових технологій передбачає насамперед спрощення та покращення надання правової допомоги адвокатом й функціонування органів адвокатського самоврядування.

Важливо в умовах цифровізації адвокатської діяльності пам'ятати про обов'язок збереження конфіденційної інформації клієнта, крім цього застосування сучасних інформаційних технологій в адвокатській діяльності покладає на адвоката додатковий обов'язок із дотримання принципів інформаційної безпеки на робочому місці. Застосування цифрових технологій в практичній діяльності адвоката має на меті спрощення доступу адвоката до державних баз даних, необхідних для виконання його професійних обов'язків й інтеграції адвоката до сервісів електронного правосуддя.

Список використаної літератури:

1. Каденко О.О. До питання діяльності Національної асоціації адвокатів України у сфері цифровізації. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 128-131.*

2. Заборовський В.В Види інформаційних технологій, які застосовуються адвокатом у своїй професійній діяльності. *Порівняльно-аналітичне право.* 2020. № 2. С. 239-243.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Свида Олексій Георгійович

Маисталер В. А.

*студентка І-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТА

Кожен адвокат при здійсненні адвокатської діяльності є незалежним. Говорячи про принцип незалежності адвоката, звичайно, йдеться про незалежність як внутрішню, чи особистісну, так і зовнішню, це і є механізмом для здійснення якісної адвокатської діяльності, котра слугує вдалим та справедливим висновкам.

По-перше, незалежність адвоката є суто професійною категорією, тобто незалежність у межах конкретних функцій – захист, представництво, надання інших видів правової допомоги клієнту. Адвокат також є повністю незалежним у виборі клієнта та умов угоди на надання правової допомоги. Адвокат є вільним у виборі засобів захисту та власної позиції, яку він узгоджує з клієнтом. Клієнт – це єдина процесуальна фігура, з якою адвокат зобов'язаний узгоджувати кожен свій крок, пов'язаний із захистом інтересів останнього.

По-друге, свою професійну незалежність адвокат повинен розуміти не як щедрий аванс держави, а як запоруку довіри, гарантію невтручання і підкреслення відповідальності за свою діяльність [2].

Найяскравішим прикладом дотримання принципу незалежності є професійна діяльність Івана Михайловича Ковшарова [3]. Менш драматичні приклади є, проте, не менш значимими, адже відображають незалежність як фундаментальне положення, необхідну умову ефективного захисту прав та свобод людини. Незалежність адвокатури, яка є основою її належного функціонування, органічною складовою адвокатського самоврядування, слід розглядати як гарантію забезпечення адвокатської незалежності – без незалежності адвокат не може відчувати себе захищеним та його незалежність врешті-решт обмежується зовнішніми факторами. Таким чином, існує прямий зв'язок між незалежністю адвокатури та незалежністю адвокатів, але всі з цих понять мають своє смислове навантаження, свій зміст. Слід також зазначити, що у людській свідомості «незалежний» розуміється, як такий, що не залежить від кого-небудь, чого-небудь,

не підкоряється комусь, чомусь. Незалежність – це можливість приймати самостійні рішення, які не потребують зовнішніх вказівок та наказів.

Незалежність на практиці – це дійсно ніким не контрольована свобода процесуальних дій адвоката під час провадження конкретної справи в межах закону, своїх процесуальних прав та обов'язків. Але це водночас і висока свідомість та відповідальність перед клієнтом. Отже, професійна незалежність обмежена інтересами клієнта і правовими межами закону.

Загалом, представники адвокатської професії мають бути впевнені, що їх не можуть притягнути до кримінальної чи іншої відповідальності або погрожувати їй застосуванням у зв'язку з наданням ними правової допомоги, здійсненням захисту та представництва згідно із законом (у тому числі, й після втрати статусу адвоката, якщо ці дії пов'язані з адвокатською діяльністю).

У своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний протистояти різним спробам посягання на його незалежність, бути впевненим і принциповим у виконанні професійних обов'язків, відстоюванні професійних прав, гарантій адвокатської діяльності та їх ефективному застосуванні в інтересах клієнтів. Адвокат зобов'язаний не допускати у своїй професійній діяльності компромісів, що впливали б на його незалежність, з метою догодити суду, іншим державним органам, третім особам або клієнту, якщо такі компроміси не співпадають з законними інтересами клієнта та перешкоджають належному здійсненню адвокатської діяльності. Адвокат не повинен займатися іншою діяльністю, яка ставила б його в певну залежність від інших осіб чи підпорядковувала б його вказівкам або правилам, які можуть увійти в суперечність з нормами чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність і з Правилами адвокатської етики, або можуть іншим чином перешкоджати вільному й незалежному здійсненню ним адвокатської діяльності.

Таким чином, незалежність є характеристикою власне суб'єкта, який здійснює певну діяльність, а сама діяльність не може бути незалежною чи залежною. З цих підстав можна аналізувати незалежність

адвоката при здійсненні адвокатської діяльності, незалежність адвокатури як правового інституту, проте словосполучення незалежна діяльність адвоката є неточним, що потребує уваги при удосконаленні законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. Слід також зазначити, що принцип незалежності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності перебуває у численних зв'язках з іншими принципами, які прямо пов'язані із незалежністю адвоката – пріоритету інтересів клієнта, поваги до адвокатської професії, уникнення конфлікту інтересів, а також практично є невідривним від принципів верховенства права та законності.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Іваницький С. О. Незалежність як принцип адвокатури. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 1'20 1 5.С.68-73
3. Ковшаров Іван Михайлович. URL: <https://drevo-info.ru/articles/25008.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Мізерна Д. О.

*студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Монопольні права адвоката у здійсненні представництва інтересів в судовому порядку є важливою рисою будь-якої демократичної держави. Держави, прагненням якої є ефективний та професійний захист прав та інтересів її громадян. Адвокатську монополію ми можемо бачити в переважній більшості країн Європи та у США.

Називаючи переваги адвокатської монополії, варто виділити такі.

Як лікарю, вчителю чи рятувальнику дано займатися своєю справою, так для адвоката є обов'язком захист інтересів громадян в судах [3]. Як ми бачимо, ніким не ставиться під сумнів необхідність існування виключного права лікарів на здійснення своєї діяльності з надання медичних послуг, вчителів – на забезпечення освітою дітей, рятувальників – з ліквідування небезпек різного роду. Жоден з нас не бажає довіряти своє або життя чи здоров'я своїх близьких шарлатанам або аматорам в тій чи іншій сфері. Подібним чином це повинно працювати і в сфері адвокатської діяльності, адже це є однією з важливих ознак кожної держави, що відносить себе до розвинутих країн.

Представництво у судових процесах, здійснюване виключно адвокатами, має за собою спрямування на те, щоб підвищити якість надання правничих послуг та відповідно одержання громадянами професійної правничої допомоги. Що відрізняє в цьому контексті адвокатів серед всієї кількості юристів, це те, що для адвокатів існує зобов'язання щодо складення кваліфікаційних іспитів, обов'язкового проходження стажування, щорічного підвищення професійного рівня [3]. Перелічене лише допомагає оновлювати, підтримувати на рівні та здобувати нові знання і вміння, що посилює професійність та ефективність правничих послуг.

Адвокати зобов'язані зберігати адвокатську таємницю. До цього класу інформації віднесено будь-які дані, що стали відомими адвокатам, їх помічникам чи стажерам про клієнтів, характер наданої їм допомоги, про відповідну документацію. Розголошення згаданих відомостей чи випадки вчинення дій, наслідком яких стало розголошення їх, будуть виступати в якості підстав притягнення адвокатів до відповідальності (дисциплінарної). На решту юристів такі норми не мають розповсюдження. І це може мати негативний вплив на інтереси громадян, що потребують фахової правової допомоги.

Адвокати несуть дисциплінарну відповідальність. До адвокатів застосовуються дисциплінарні стягнення. Це відіграє роль до-

даткової гарантії надання правової допомоги в належний спосіб та реального дотримання основних керівних ідей ведення адвокатської діяльності [2, с.117].

В процесі надання правової допомоги адвокатам надано право на здійснення звернень із різного роду запитами у відповідні інстанції з метою одержання необхідної інформації. Таке право, надане адвокатам законом, виступає надважливим інструментом у процесі і зборі доказів, що в свою чергу має наслідком побудову правової позиції для того, що належно захистити права клієнта. Відмовляючи у наданні інформації за адвокатськими запитами, її несвочасне надання або надання в неповному обсязі тягнуть за собою для відповідних суб'єктів передбачену законами відповідальність.

Свідectво про адвокатську діяльність виступає в якості гарантії ефективності надаваних адвокатами послуг. Справді віддані своєму покликанню професіонали цінують свої свідectва, знаючи, скільки сил та ресурсів потрібно, щоб їх спершу здобути, і з часом ще й заслужити повагу та авторитет серед колег і клієнтів. Кожен адвокат йде за високими стандартами та правилами професійної етики, а це в свою чергу вберігає від неетичної поведінки в процесі. Окрім переліченого, є забезпечені й інші механізми. І варто зазначити, що досить дієві механізми. До прикладу, притягнення адвокатів до відповідальності через Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, що у свою чергу має здатність мати негативного характеру наслідки за порушення правил професійної адвокатської етики.

І напротивагу зазначеному вище, ми не можемо мати жодної гарантії того, що особою, яка діятиме за довіреністю, будуть професійно, сумлінно і чесно виконуватись функції адвокатів [4]. В практиці України вже бували випадки, коли такими особами вчинялись дії, направлення котрих було на зловживання процесуальними правами, на зриви судових слухань. В низці окремих ситуаціях здійснювався певного роду тиск на правосуддя.

Що ж до аргументів «проти» адвокатської монополії, то можемо узагальнити і навести наступні:

- отримання офіційного правового статусу адвоката може неминуче бути у зв'язку з різними складнощами і навіть з корупційною складовою;

- монополію часто ставлять в протиріччя і суперечність до принципу верховенства права, в якості ускладнення доступу громадян до правосуддя;

- монополія в певному контексті не відповідатиме рівню розвитку суспільства держави, та асоціюється з закритим клубом;

- звернення до адвоката за судовим представництвом в категорії дрібних справ видається річчю дещо невиправданою і нераціональною;

- монополія неминуче призводить до посиленого контролю органів держави за інститутом адвокатури;

- дефіцит адвокатів у малих населених пунктах в поєднанні з адвокатською монополією може ускладнити значною мірою здійснення права на правову допомогу.

Розглядаючи аргумент щодо неминучих ускладнень в процедурі отримання адвокатського свідоцтва, варто звернути увагу на таке. Згадана процедура не ставиться у жодний безпосередній зв'язок з монополізацією. Без сумніву, монополія має як наслідок зростання цінності адвокатських свідоцтв, і це тягне за собою зростання попиту на здобуття адвокатського статусу [1]. Аргумент щодо надмірної складності і вартості процедури здобуття статусу адвоката не варто розглядати як суто юридичну проблему, адже природні ринкові процеси стосовно попиту-пропозиції самостійно зможуть це врегулювати.

Певним чином обґрунтованішим здається теза про ускладнення доступності правосуддя. Доступ до правосуддя, як правило, розглядається з двох поглядів: як право на справедливий судовий розгляд, та як на відповідний механізм безпосереднього звернення до суду [6]. Щодо справедливості судового розгляду, то якщо це і може залежати від самого заявника, то виключно в межах якості наданих йому правових послуг спеціалістом. В свою чергу покращення такої якості і ставиться за мету монополізації.

В другому аспекті, в якості критерію доступності правосуддя наводять аргументом можливість використати допомогу професійного представника. Очевидно, що як наслідок монополізації, виникне необхідність вдаватись до послуг адвокатів у практично кожному зверненні в суд. Проте як недолік це постане виключно тоді, коли умовні заявники не звертались би за допомогою до адвокатів, якби не існувало на те законодавчих вимог [5]. Справедливим буде сказати, що кількість подібних випадків є досить таки широкою. Поряд з тим можна побачити і позитивного характеру наслідки для усієї системи правосуддя, оскільки відсутність учасників судових слухань недостатньої компетенції підвищує безпосередньо якість і швидкість розгляду подібних проваджень.

Можна підвести наступні висновки. З концептуального погляду, бажання врегулювання ринку надання правових послуг є правильним кроком. І важливим елементом такого врегулювання перед нами постає монополізація за адвокатами на представництво інтересів громадян в суді. Монополізація, як вбачається, не несе негативного характеру наслідків в контексті процедурних ускладнень. Такі наслідки не мають ні кількісної, ні якісної переваги над позитивним ефектом від монополізації. Щодо проблем з погіршенням доступу до правосуддя, то це зрештою зводиться лише до економічного виміру, у якому існує відсоток заявників, котрі вдаватимуться до послуг адвокатів тільки з причин, що це передбачено законом.

Список використаної літератури:

1. Береза Н., Монополія адвокатури на здійснення представництва в суді. Науковий часопис Національної академії прокуратури України № 4. 2016. С. 10-17.
2. Загуменна Ю. О., Наджафлі Е. М. Принципи адвокатської діяльності в Україні: адміністративноправовий аспект: монографія. Харків. ТОВ «Планета-Прінт», 2020. 276 с.
3. Ляшенко Р. Д., Мамчур С. М., Адвокатська монополія в Україні: плюси та мінуси реформування., Право і суспільство № 1 частина 2, 2018. С. 21-25.
4. Руденко Т. В., Руденко А. П., Адвокатська монополія в кримінальному процесі як порушення права людини на вільний вибір захисника своїх прав., Правовий часопис Донбасу № 4 (69), 2019. С. 123-130.

5. Хлабистова К. В. Адвокатська монополія в контексті права на доступ до правосуддя і права на працю. Юридична Україна. 2017. № 11-12. С. 91-97.

6. Чехівський Я. О., Починок О. В., Адвокатська монополія в Україні через призму практики європейського суду з прав людини, а також законодавства зарубіжних країн., Експерт. № 6 (12), 2020. С. 116-124.

***Науковий керівник:** старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» Курганський Олександр Валерійович*

Нечепуренко А. О.
*студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Дотримання професійної таємниці є одним із найважливіших обов'язків адвоката. Забезпечення принципу конфіденційності в адвокатській діяльності проходить червоною лінією через всю історію становлення адвокатури. Інститут адвокатської таємниці починається з епохи Римської імперії; згодом він став необхідною умовою професії адвоката і в інших державах. Але ще в Стародавньому Римі правовій регламентації підлягало правило, згідно з яким адвокати не мали права виступати в ролі свідків у справах, де вони виступають захисниками.

Існування та діяльність адвокатської спільноти нерозривно пов'язане з дотриманням норм корпоративної дисципліни і моральних засад, які знайшли своє відображення в Правилах адвокатської етики. До основних вимог діяльності адвоката можна віднести здійснення забезпечення клієнту таких умов, при яких він зможе повідомляти адвокату різноманітні відомості у справі, яке не може розповісти іншим, в свою чергу, адвокат повинен дотримуватися конфіденцій-

ності отриманої інформації, так як між клієнтом і адвокатом повинен встановлюватися довірчий зв'язок в процесі співпраці.

Зазначаючи про існування принципу конфіденційності (ст. ст. 4, 11 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], ст.ст. 10, 22 Правил адвокатської етики [2]), вітчизняний законодавець й корпоративний нормотворець, тим не менше, частіше оперують поняттям адвокатської таємниці.

На думку С.О. Іваницького, такий підхід є не випадковим. Системний аналіз Закону, а також суміжних нормативно-правових актів дозволив дійти висновку, що адвокатська таємниця не тільки виступає фундаментом, але й утворює основний обсяг змісту конфіденційності як принципу адвокатури [3, с. 56].

Розвиток інформаційних технологій призвів до формування нової цифрової реальності. Будь-який розвиток тягне за собою якісне перетворення дійсності і появу абсолютно нових явищ. Логічним наслідком перетворення суспільства в епоху цифровізації стала поява якісно нових відносин. Цифрові технології змінюють формат правового регулювання. Впровадження інформаційних технологій ускладнює вирішення завдання щодо забезпечення захисту інтересів громадян і держави в інформаційній сфері; з використанням мережі Інтернет все частіше відбуваються комп'ютерні атаки на державні і приватні інформаційні ресурси. При цьому основними показниками цифрової безпеки є доступність, конфіденційність і цілісність.

В умовах цифровізації проблема забезпечення збереження адвокатської таємниці модифікується. Так, можна позначити нові небезпеки, пов'язані з розвитком інформаційних технологій. В даний час зберігання відомостей, документів та іншої інформації, обмін ними між адвокатом і довірцем відбувається переважно в електронному вигляді. Але слушно виникає запитання з приводу забезпечення принципу конфіденційності та збереження професійної таємниці адвоката за таких умов.

У зв'язку з підвищеною суспільною небезпекою злочинних посягань із використанням інформаційних технологій та їх широкою поширеністю на сучасному етапі проблема збереження інформації,

що становить предмет адвокатської таємниці, актуалізується. Відомості, що становлять адвокатську таємницю, передаються в незашифрованому вигляді і можуть випадково або навмисно стати доступними третім особам, можуть стати об'єктом кібератаки.

Наприклад, адвокат може направити помилково електронного листа на адресу, яка не належить його можливому одержувачу, можливий злом електронної пошти адвоката. На сучасному етапі застосовуються різні варіанти шахрайства з використанням особами, зацікавленими в дискредитації адвоката, його вигаданих сторінок і розміщенням інформації від імені адвоката; фішинг – прийом, який полягає в направленні адвокату повідомлень з різними пропозиціями, наприклад з проханням виступити з доповіддю на науковій конференції або з пропозицією нової роботи, а відкриття ним такого посилання призводить до встановлення на комп'ютер шкідливої програми; поширення шкідливих програм, які, проникаючи у комп'ютер, роблять недоступним файл для користувача з інформацією, яка в ньому зберігається, з метою подальшого вимагання грошових коштів за відновлення доступу до неї; дії, спрямовані проти конфіденційності інформації адвоката, такі як неправомірний доступ з метою ознайомлення або здійснення операцій, можуть тривалий час залишатися непоміченими, так як в цьому випадку інформація не зникає, і про протиправний намір відомо тільки самим злочинцям.

Сьогодні кожному адвокату необхідно пам'ятати, що особливу увагу слід приділити контролю за безпекою електронної пошти, а також отримання і відправки інформації через Інтернет. Дана рекомендація носить досить загальний характер та вимагає конкретизації.

За загальним правилом, ступінь захисту конфіденційної інформації повинен відповідати рівню її цінності для зберігача. З метою захисту відомостей, що становлять предмет адвокатської таємниці, повинні прийматися не тільки організаційні та юридичні заходи, а й спеціальні технічні, які ускладнюють доступ до неї третіх осіб у комп'ютерній системі. Вважаємо, що з метою забезпечення реалізації принципу конфіденційності в адвокатській діяльності та збереження адвокатської таємниці адвокату необхідна щоденна пе-

ревірка своїх профілів на сайтах та у соціальних мережах, так як використання параметрів максимальної конфіденційності будь-якого облікового запису в мережі Інтернет не гарантує повний захист розміщеної інформації. Адвокат зобов'язаний створити умови і вжити всі можливі заходи для максимального захисту будь-якої інформації, отриманої і переданої ним через мережу Інтернет, в тому числі листування, документи і будь-яка інша інформація, що становить предмет адвокатської таємниці, для чого, на наш погляд, адвокатам доцільно здійснювати співробітництво з відповідними фахівцями в області комп'ютерних технологій. Корисним для забезпечення реалізації принципу конфіденційності в адвокатській діяльності може стати збільшення курсів з кібербезпеки, які можуть надаватися адвокатам в рамках підвищення кваліфікації на безоплатній основі на базі регіональних рад адвокатів, які залучаються до процесу підвищення кваліфікації адвокатів у областях.

Одним із напрямків покращення реалізації принципу конфіденційності в адвокатській діяльності та збереження адвокатської таємниці може стати створення відповідних центрів виявлення і попередження порушень, що вчиняються у зв'язку з використанням нових цифрових технологій, з такими основними напрямками діяльності:

- інформування адвокатів про нові способи вчинення злочинних посягань з використанням цифрових технологій;
- сприяння підвищенню кваліфікації адвокатів в області комп'ютерних технологій;
- консультування з питань, що стосуються технічного боку надання кваліфікованої правової допомоги, в тому числі забезпечення професійної таємниці адвоката при обміні документами і інформацією в електронному вигляді;
- консультування з питань здійснення контролю за безпекою електронної пошти адвокатів;
- розгляд звернень адвокатів і сприяння їм з метою прийняття своєчасних і ефективних дій в ситуаціях можливих порушень, що виникають у зв'язку із застосуванням сучасних комп'ютерних технологій.

Вдосконалення законодавства, що регламентує питання реалізації принципу конфіденційності в адвокатській діяльності, забезпечення адвокатської таємниці та гарантії її збереження, забезпечує можливість реалізації права на кваліфіковану правову допомогу [4, с. 121].

Отже, принцип конфіденційності адвокатської діяльності з урахуванням розвитку інформаційних технологій та постійного їх застосування в період обмежень, пов'язаних із карантинном переживає сьогодні черговий трансформаційний період свого становлення.

Забезпечення збереження адвокатської таємниці, в тому числі в аспекті застосування інформаційних технологій, можливо при наявності належного комплексу, перш за все, прав і гарантій адвокатської діяльності (зокрема, таких гарантій, як заборони втручатися в приватне спілкування адвоката з клієнтом, імунітет для свідка адвоката, а також гарантій при проведенні обшуку або огляду житла, іншого володіння адвоката, приміщень, де він здійснює адвокатську діяльність).

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики: Затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. Іваницький С. О. Конфіденційність як основоположний принцип організації та діяльності адвокатури. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 2. С. 55-59.
4. Северин К. М. Проблеми нормативного регулювання та реалізації принципу конфіденційності адвокатської діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. Вип. 9-2(2). С. 120-122.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Новак Ю. І.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Адвокатська таємниця – одне з питань адвокатської діяльності, яке привертає багато уваги як науковців, так і практиків. Право кожної людини на отримання професійної правничої допомоги гарантується Конституцією України. У випадках передбачених законом, ця допомога надається безкоштовно. Водночас, надання професійної правничої допомоги неможливе без збереження атмосфери повної довіри у стосунках між клієнтом та його захисником. Тому кожен є вільним у виборі захисника своїх прав [1].

Дотримання адвокатської таємниці є надзвичайно важливим в адвокатській діяльності, а її збереження передбачено Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (надалі – Закон) [2].

Стаття 22 Закону надає визначення поняття «адвокатська таємниця», як «будь-яка інформація про клієнта» та визначає виключний перелік осіб, окрім свого адвоката, на яких покладається обов'язок зберігати адвокатську таємницю. Такими особами є помічник адвоката, стажист адвоката, особа, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, а також особа, щодо якої право на заняття адвокатською діяльністю призупинено. Крім того, дотримання адвокатом принципу конфіденційності для повної довіри клієнта має забезпечуватися на всіх етапах його діяльності: на стадії прийняття доручення, у процесі його виконання, після виконання доручення клієнта, а також при користуванні соціальними мережами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет.

Існують і протилежні точки зору, які дозволяють дещо по-іншому поглянути на інститут адвокатської таємниці і умови її збереження (вона не повинна і не може бути абсолютною, тобто дотримуватися за будь-яких умов).

Так, мають бути визначені випадки та ситуації, коли адвокат повинен довести інформацію, яка стала йому відомою, до органів, що проводять розслідування [3, с. 11]. З одного боку, така позиція є обґрунтованою, адже якщо є можливість попередити злочин – то моральним обов'язком кожної людини є докласти всіх зусиль аби зробити це. З іншого боку – адвокат перетвориться на механізм порушень прав людини і громадянина.

Отже, на нашу думку, правильною є концепція, в якій нормативно встановлено, що професійний секрет адвоката (адвокатська таємниця) є частиною публічного порядку, має загальний характер, абсолютний і необмежений у часі. У силу свого статусу адвокат стає довіреною особою клієнта, тому існування професійної таємниці відповідає суспільному інтересу [3, с. 48].

Для повного розкриття теми, необхідно звернути увагу на проблему, пов'язану з обшуком в робочому приміщенні адвоката (непоодинокі випадки зловживань з боку правоохоронних органів, і як результат – завдається шкода клієнту, а адвокат втрачає свій статус і довіру з боку потенційних клієнтів). У цьому даному випадку особливого значення набувають положення ч. 2 ст. 2 Закону, в якій зазначено, що у випадку здійснення обшуку чи перевірки житла, іншого володіння адвоката, приміщення, де він практикує, слідчий суддя, суд у своєму рішенні обов'язково визначає перелік речей, документів, які планується відшукати, виявити чи вилучити під час проведення слідчої дії.

Заслуговою на увагу і проблема, що стосується адвокатів, які практикують в рамках кримінального судочинства. А саме – проблема конфіденційності зустрічі адвоката та клієнта, якщо останній є затриманим чи заарештованим. Тут вже не може бути мови про повний обсяг збереження адвокатської таємниці, оскільки про факт звернення довірителя до адвоката та обставини апеляції, а також про суть такої апеляції вже стало відомо. У цьому випадку першочерговим завданням є повноцінний захист інтересів клієнта та інформації, яка все ще залишається невідомою для сторонніх осіб.

Отже, на сучасному етапі в Україні, після 30 років формування та становлення власної правової системи, спостерігається ряд проблем, пов'язаних, зокрема, з адвокатською діяльністю та збереженням адвокатської таємниці.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
3. Адвокатська діяльність: Навчально-практичний посібник / За заг. ред. В. Н. Буробіна. М. : МІЕПУ.2001. С. 536

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Піть І. Ю.

*студент 1-го курсу магістратури
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИП «PAPERLESS» У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

У сучасному світі застосування інформаційно-цифрових технологій визначає швидкість прийняття управлінських рішень, якість послуг, що надаються, та, загалом, сприяє оптимізації будь-якої діяльності. Велика кількість вчених асоціює розвиток суспільства саме з інформатизацією, автоматизацією та роботизацією. Не є винятком і правова сфера, зокрема, діяльність адвокатів.

Так, 5 жовтня 2021 року на презентації Міністерства цифрової трансформації України «Diiia Summit» Президент України Володимир Зеленський заявив, що наступний рік стане для України почат-

ком впровадження режиму «Paperless», який передбачає відмову від паперових документів у державних установах [1].

Разом з цим, попри оптимізм Голови держави, спроби впровадити принцип «Paperless», або його окремі аспекти, у публічно-правову сферу (а не лише у державні установи) мають місце вже більше 12 років, початок яких можна співвіднести з прийняттям Закону України (далі – Закон) «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» 9 січня 2007 р. № 537-V. Щодо сфери судочинства (а саме вона є основним видом діяльності адвокатів) бурхливий розвиток принципу «paperless» розпочався у 2012 році з розробленням Державним підприємством «Інформаційні судові системи» Концепції «Електронний суд». Проте станом на 2021 рік, велика кількість із заходів інформатизації судового процесу та електронного документообігу залишаються на стадії розроблення або апробації, а вже впроваджені – мають надзвичайну кількість недоліків та введені законодавцем непослідовно і асистемно.

Такий стан речей потребує детального дослідження сутності принципу «Paperless» в розрізі діяльності адвоката, не лише як особливого учасника судового процесу, але і як представника фізичних і юридичних осіб у правовідносинах із суб'єктами владних повноважень, надавача правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань суб'єктам приватного і публічного права.

Відповідно, принцип/режим «Paperless» (з англійської – «безпаперовий») є засадою діяльності публічних інституцій у рамках розвитку концепції «Сервісної держави» та публічного адміністрування, котрий передбачає оптимізацію процедури надання публічних послуг за критеріями часу, витрачених грошових коштів, а також кількості процедурних дій, необхідних для надання такої послуги (або у випадку судового/квазісудового представництва – захисту порушеного, оспорюваного або невизнаного права клієнта), шляхом мінімального застосування паперових документів. Зазначений принцип в Україні має переважно три напрями реалізації: 1) впровадження та розвиток електронного документообігу, електронних документів в усіх сферах суспільного життя; 2) впровадження та

розширення сфери використання інформаційно-телекомунікаційних систем; 3) збільшення кількості публічних послуг, які можуть бути надані шляхом вчинення конклюдентних дій. Розглянемо перші два із вказаних напрямів через призму діяльності адвоката.

Відповідно до ч. 2 ст. 9 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» електронний документообіг (обіг електронних документів) – сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів [2]. Разом з цим, електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. У свою чергу, в правозастосовній діяльності електронний документообіг розуміється у ширшому значенні, оскільки охоплює здійснення операцій не лише щодо електронних, але і паперових документів, переведених в електронну форму. Автентичність зазначених документів підтверджується електронним підписом[2].

У сфері представництва прав і законних інтересів клієнта електронний документообіг забезпечує: високу швидкість передачі інформації за великою кількістю адрес; економію паперу та інших матеріалів, скорочення витрат на придбання і обслуговування обладнання, а також економію часу і трудових ресурсів, необхідних для виготовлення фізичних документів; значну компактність архіву; високу швидкість пошуку і одержання інформації [1]. Станом на сьогодні шляхом застосування додатку «Дія» та особистого кабінету у платформі «Електронний суд» передбачається можливість: отримувати копії судового рішення, отримувати копії виконавчого рішення та подальшого його надсилання до виконавчої служби в електронному вигляді, сплатити судовий збір та штраф за адміністративне порушення [1]. Однак, попри кількісні зміни у вигляді розширення функціоналу електронного документообігу, концептуально якісні покращення законодавцем нівелюються. Зокрема, як слушно зазначає Л. Ізовітова, у системі електронного суду в Україні в особистому

кабінеті користувача взагалі забули про адвокатів. Є кабінет лише фізичної особи – без можливості її ідентифікації як адвоката. Як наслідок, неможливо ідентифікувати таку особу за ордером чи реєстрацією в Єдиному реєстрі адвокатів України. Зазначене можна пояснити непослідовністю державної політики та браком представницької комунікації між органами адвокатського самоврядування, судовими органами і законодавцем, що має прояв, зокрема, у відсутності жодного зв'язку між особистим кабінетом на платформі «Електронний суд» та електронним кабінетом захисника, прив'язаного до ЄРАУ.

Окремої уваги потребує також вивчення електронних ордерів, запроваджених рішенням Ради адвокатів України від 13 квітня 2019 року [4]. Вказана інновація дійсно вирішує багато проблем, пов'язаних із представництвом прав і законних інтересів клієнтів, зберігаючи грошові та часові ресурси, а також виконуючи функцію єдиного документу, достатнього для підтвердження правомочності адвоката на вчинення дій в інтересах клієнта (оскільки, крім переваг паперового ордеру, електронний може бути створений (згенерований) виключно адвокатом, право на заняття адвокатською діяльністю якого не припинено). Разом з цим, процесуальне законодавство до настільки провідних змін зовсім не пристосовано, оскільки вимагає надання адвокатом разом з ордером, також свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю та/або договору про надання правової допомоги.

Таким чином, сучасний стан розвитку принципу «Paperless» можна охарактеризувати як перехідний. З одного боку, законодавець закріплює на ряду із паперовим електронний документообіг, котрий на належному рівні повинен сприяти підвищенню прозорості діяльності судів, ефективність судочинства; оптимізувати грошові та часові ресурси адвокатів. Проте з іншого боку, вітчизняній моделі реалізації принципу «Paperless» властиві такі недоліки, як 1) асистемність та непослідовність внесення змін до процесуального і матеріального законодавства; 2) нівелювання принципу ефективності та оптимальності в певних напрямках реформування; 3) недосконалість технічного устаткування в судах або, взагалі, його відсутність.

Список використаної літератури

1. Go PaperLess! Стратегія цифровізації роботи судів. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/206518_go-paperless-strategya-tsifrovzats-roboti-sudv (дата звернення: 25.10.2021);
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/851-15> (дата звернення: 25.10.2021);
3. Німецький досвід і українські реалії: чи вдасться нашим правникам утілити поради колег із-за кордону? URL: https://zib.com.ua/ua/143326-chi_vdastsya_nashim_pravnikom_utiliti_poradi_koleg_iz-za_kor.html (дата звернення: 25.10.2021);
4. Сервіс онлайн-генерації ордерів доступний на сайті НААУ URL: <https://unba.org.ua/news/4266-servis-onlajn-generacii-orderiv-dostupnij-na-sajti-naau.html> (дата звернення: 25.10.2021).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Петров Д. С.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ІКОНОМІЇ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ ПРОВАДЖЕННІ СТОСОВНО АДВОКАТА

З моменту створення інституту адвокатури в Україні, для запобігання зловживанням статусу чи порушенням загальнообов'язкових норм, були створені дисциплінарні палати в складі кваліфікаційно-дисциплінарних комісій. Згодом, при поліпшенні законодавства України, удосконалювався і орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката.

Сьогодні для розв'язання таких проблем і сприянню доброчесності цього недержавного інституту функціонують органи адвокатського самоврядування, такі як: кваліфікаційно-дисциплінарні

комісії адвокатури та Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури. Ці органи здійснюють дисциплінарне провадження базуючись на відповідних методах правового регулювання, які можна вивести із законів України та рішень вищих органів адвокатського самоврядування. Постає запитання чи можливо та доцільно інтегрувати метод ікономії та відповідні принципи у дисциплінарному провадженні стосовно адвоката.

Згідно статті 50 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», кваліфікаційно дисциплінарна комісія адвокатури – це самоврядний орган, одним з основних завдань якого є здійснення дисциплінарного провадження стосовно адвокатів. Особи, що будуть здійснювати дані провадження обираються на конференції адвокатів регіону. Таким чином реалізується принцип виборності, що закріплений в статті 43 Закону № 5076-VI. Цей принцип встановлений задля утвердження демократії та підвищення довіри до органів адвокатського самоврядування. Він сприяє створенню довірливих відносин між адвокатами та органами адвокатського самоврядування. Адже при обранні кожного члена комісії адвокат дає йому дозвіл, в разі необхідності, звершувати над ним дисциплінарне провадження, тобто довіряє йому.

Наявність таких відносин створює підґрунтя спрощення процесу провадження та інтеграції нових методів правового регулювання. Тут і знадобиться метод ікономії, що використовується в канонічному праві.

Ікономія (грец. *oikonomia*) – метод вирішення церковних питань з позицій поблажливості, практичної користі, коли пастирське рішення може порушувати букву канону, але не суперечити його духу [4 с. 278].

Прикладом використання цього методу в сфері канонічної правової системи є, наприклад, не застосування 80-го канону Трулльського Собору, який вказує відлучати від Церкви (найвища міра покарання) за пропуск 3-х недільних богослужінь підряд [7 с. 95]. Це обумовлено тим, що сучасній людині важко знайти вільний час, навіть на відпочинок. Також прикладом може слугувати випадок,

коли до лона канонічної Церкви, в один момент, приймають велику кількість людей без хрещення, що суперечить 47-му правилу Святих Апостолів [7 с. 44]. У цьому випадку для збереження духу неофітсва правило, що зобов'язує хрестити всіх православним чином, припиняє діяти в цьому конкретному випадку. В особистому порядку цей метод використовують єпископи, які дозволяють вінчатись у дні, коли це прямо заборонено церковними нормативно-правовими актами, наприклад, 53 правило Лаодикійського Собору. [7 с. 149] Така практика часто застосовується в роки війни.

Варто зазначити, що Церковні канони – не абстрактні поняття, а реально діючі нормативно-правові акти, тому їх інтеграція має право на життя. Науковець М. Ю. Вар'янс розглядає Вселенську Церкву як корпорацію особливого роду, а норми, що видаються нею мають не тільки релігійне, а й юридичне значення, маючи корпоративну загальнообов'язковість, формальну визначеність, нормативність, регулятивність та інші властивості, притаманні також і позитивному праву [6 с. 82].

При дослідженні цього методу можна знайти велику схожість між ним та диспозитивним методом правового регулювання, але ікономія, як відмічає Д. Д. Боровий, на відміну від диспозитивного методу не пропонує нам просто обрати: чи застосовувати норму, чи ні, але зупиняє її дію у випадку зміни внутрішніх або зовнішніх умов, тим самим не відмінюючи або змінюючи правило [2 с. 94]. Тобто він дає можливість використати принцип ікономії, який дозволяє відступити від норм. [5]

Генезою цього методу можна вважати положення частини 1 статті 41 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка описана в підручнику за редакцією Фурси С. Я. та Бакаянкової Н. М., посилаючись на відповідний закон, автор зазначив, що під час обрання виду дисциплінарного проступку мають враховуватись його наслідки, особа адвоката та інші обставини [3 с. 594]. Це є явним прикладом використання принципу ікономії. Тобто при наявності певних зовнішніх чи внутрішніх умов загальне правило можна обійти.

Поняття ікономія хоча і дає можливість спекуляції та зловживання правилами, але при вірному підході може дати можливість повністю справедливо виправдати адвоката, що вчинив порушення норм адвокатської етики чи інше дисциплінарне порушення.

Таким чином, використання методу ікономії дає можливість, врахувавши всі обставини, повністю звільнити адвоката від дисциплінарної відповідальності. На мою думку, аналізуючи вищезазначене можна припустити, що використання такого методу правового регулювання може позитивно відзначитись на ставленні адвокатів до органів адвокатського самоврядування, збільшивши довіру до останніх. А його перспективність можна використовувати як об'єкт наступних досліджень.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 16.07.2021 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

2. Боровий Д.Д. Канонічне (церковне) право як нормативна система соціально-правового регулювання: дис. канд. юр. наук / Боровий Д.Д. Ставропілль, 2004. 178 с.

3. Адвокатура України: Книга І. Організація адвокатури (з практикумом) / за заг. ред. д.ю.н., проф. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н, доцента Бакаянної Н.М. – 2-ге вид. доповн. і перероб. – К.: КНУ ім Шевченка, НУ «ОЮА», 2016. – 864 с.

4. І.Г. Оборотов // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»: зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов, В.М. Дрьомін, Ю.П. Аленін [та ін.]; відпов. за вип. В.М. Дрьомін; МОН України, НУ ОЮА. – Одеса: Юрид. л-ра, 2012. – Т. 11. – С. 272-281.

5. Православна Енциклопедія [Електронний ресурс]. – 509. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pravenc.ru/text/389060.html>.

6. Вар'яс М.Ю. Церковне право як корпоративна правова система: досвід теоретико-правового дослідження / М.Ю. Вар'яс // Подобиці Вишів. Правознавство. – 1995. – № 6. – С. 76-85.

7. Канони Православної Церкви / єпископ Григорій (Габбе) – Канада: Свято-Троїцька Православна Місія (Holy Trinity Orthodox Mission), 2001. – 555 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Свида Олексій Георгійович

Прокопчук Т. В.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Стаття 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні [1]. Так, ключовими напрямками діяльності адвоката є представництво, захист та правова допомога.

Захист у чинному законодавстві трактується як вид адвокатської діяльності, який передбачає захист або відстоювання прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, тобто особи стосовно, якої передбачається застосування примусових заходів виховного або юридичного характеру, та вирішується питання про їх використання у кримінальному впровадженні особи [1].

У свою чергу, представництво полягає у належному представництві прав та свобод, законних інтересів і обов'язків особи у суді або в інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування, а також у відносинах з фізичними або юридичними особами.

Щодо інших видів правової допомоги, то можна стверджувати, що така діяльність має всеоб'ємлюючий характер. Так, до інших видів правової допомоги можна зараховувати: надання консультації; здійснення роз'яснювальної роботи з правових питань; підготовка письмових правових висновків стосовно положень законодавства та правозастосування; складання різноманітних документів процесуального характеру; здійснення юридичного супроводу діяльності юридичних осіб; здійснення правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності тощо [2].

Особливої уваги вважаємо за доцільне приділити консультуванню адвокатом. Відзначимо, що чинне законодавство не містить поняття «адвокатська консультація». Вважаємо, що під консультацією можна розуміти надання адвокатом інформації особі, яка звернулася за правовою допомогою, з конкретного питання або у конкретній справі.

Адвокатська консультація для фізичних та юридичних осіб є однією з найважливіших етапів при вирішенні справи в цілому. Для якісної, повної та компетентної консультації, адвокат має не тільки володіти глибокими знаннями у сфері юриспруденції та чинного законодавства, а й бути, свого роду, професійним психологом та оратором. Важливу роль відіграють в даному випадку також і взаємовідносини між адвокатом та особою, яка звернулася за консультацією. Так, при зустрічі адвокат має знайти та встановити контакт із особою, визначити суть проблеми, надати аргументовані та чіткі відповіді на запитання клієнта, які не будуть викликати подальших питань.

Таким чином, можна зробити висновок, що визначені в закони види адвокатської діяльності є достатніми для реалізації головного призначення інституту адвокатури – надання професійної правничої допомоги.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI / Відомості Верховної Ради – 2013 – № 27 – ст.282
2. Тимченко С.М. Судові, правоохоронні та правозахисні органи: навч. Посібник для студентів юридичних вузів.– К.: Юрінком Інтер. 2001. 347 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Пруднікова А. К.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА АДВОКАТА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ

На жаль, Україна входить в топ-десять країн за кількістю скарг до Європейського суду з прав людини. Відповідно, ми розуміємо, що після проходження усіх правових інстанцій національного захисту

прав, свобод та законних інтересів, численна кількість громадян не має іншого варіанту ніж звернення у ЄСПЛ. Нагадаємо, що Європейський суд з прав людини засновано у 1959 році та являє собою міжнародний орган, який стоїть на варті прав і свобод людини, що в свою чергу закріплені в Конвенції про захист прав і основоположних свобод, яка набула чинності у 1953 році.

Звертаючи увагу на окреслену проблематику, доцільно розглянути правове становище адвоката-представника у ЄСПЛ.

Регламент ЄСПЛ наголошує на тому, що розгляд скарги може здійснюватися лише через представника. Після того як держава-відповідач повідомлена про наявність скарги щодо неї, особа права чи інтереси якої захищаються повинна діяти виключно через представника (за виключенням наявності дозволу Голови Палати). Мова йде про те, що якщо суд вирішить запропонувати уряду висловити свою позицію у справі, особі необхідно буде мати представника за загальним правилом. У свою чергу, зауважимо, що подання такої скарги є безоплатним, та може бути здійснено самостійно або через представника [1].

У випадках представництва адвокатом у провадженнях, варто пам'ятати, що такий адвокат вільно володіє однією із офіційних мов суду – англійська або французька, та постійно проживає на території однієї із держав учасниць. Звернення через представника зобов'язує особу під час подачі заяви додати до неї документ, який уповноважує адвоката діяти від вашого імені та повноваження адвоката здійснювати свою діяльність (довіреність, свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю). Крім того, ЄСПЛ захищає осіб, які не можуть самостійно залучити адвоката для захисту із ряду поважних причин, надаючи представника безоплатно.

Регламентом ЄСПЛ також закріплені гарантії адвоката. У статті, що стосується заборони перешкоджання звернення до суду, мається на увазі також: не допущення обмеження контактів між адвокатом та клієнтом; заборона втручання у професійну діяльність адвоката; недопущення порушення кримінальної справи проти адвоката або будь яке інше маніпулювання адвокатом, погрози кримінальним чи дисциплінарним переслідуванням тощо [2].

Вказані гарантії знайшли своє практичне відображення у справі «Колібаба проти Молдови».

На нашу думку, необхідно також згадати про обов'язки, які покладаються на адвоката. Обов'язки адвоката перед судом та заявником компактно акумульовані у принципи представництва: відповідності Конвенції, незалежності, ефективності, конфіденційності, захисту адвокатської таємниці, уникнення конфлікту інтересів, дотримання етикету [1].

Підсумовуючи зазначимо, що правова становище адвоката у Європейському суді з прав людини регламентовано на національному рівні Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а на міжнародному – Конвенцією про захист прав та основоположних свобод та Регламентом ЄСПЛ.

Список використаної літератури:

1. Регламент Європейського суду з прав людини від 01.11.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_067#Text.
2. Kolibaba v. Moldova: Judgment of the European Court of Human Rights on 23.10.2007 № 29089/06.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Руснак С. В.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

«ГОНОРАР УСПІХУ» В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Ринок юридичних послуг являється доволі широко використовуваною та одночасно складною сферою, в якій безупинно проходить «виллов» клієнтів, а також суперництво з рештою конкурентів за прибуткові контракти або за певні «гонорари успіху».

«Гонорар успіху» вважається певним заохоченням для будь-якого адвоката, оскільки немає потреби комусь доказувати чи роз'яснювати, що на результат процедури має великий вплив ініціативність сторін, а таке заохочення може посилити цю ініціативність. Задля успіху у вирішенні конкретного питання, треба не лише бути присутнім під час розгляду справи, а й намагатися максимально вести справу на користь клієнта та боронити його інтереси. Тож певна доплата у форматі «гонорару успіху» об'єднує зацікавленість сторін і підводить до поєднання всіх намагань в одне ціле з метою отримання спільного очікуваного підсумку.

Очевидним є те, що будь-який правник хотів би мати від своєї роботи хороший прибуток, лишаючись винятково консультантом, одержувати платню лише за свою роботу, не опираючись на її наслідок. Проте, період достатку, коли саме такий формат роботи був безспірним, минули для усього світу, а не лише для України.

Тож, що саме турбує правників у ті моменти, коли вони стикаються з визначенням «гонорару успіху адвоката»? Взагалі, запитань не така велика кількість. Основними можна виділи наступні: «Лишатися тільки консультантом чи все ж «вкладатися» у труднощі клієнта?», «Погодитися на можливі негаразди довірителя – шляхетність чи етичне порушення?», «Вихватити значну частину від «успіху» чи залишитися при своїх інтересах?»

Юридична практика вчиняється на підставі договору надання правничої допомоги (ч. 1 ст. 26 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність») [1].

Провідними нормативними актами, котрі встановлюють взаємовідносини у сфері оплати гонорару правнику в Україні, перш за все, це ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1] та ст. 28 Правил адвокатської етики[2]. Ці акти утверджують договірні основи контролю даної проблеми, а також підстави, до яких варто звертатися під час окреслення величини гонорару: (складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта, завантаженість адвоката та інші суттєві обставини).

Посилаючись на приватноправову принциповість взаємозв'язків правника з його клієнтом, дійсність окреслення гонорару у рамках договору про надання правничої допомоги, а також не утвердження правознавцем пряме вето «гонорару успіху», можна говорити про відсутність якихось обмежень, котрі стосуються його застосування в реальності.

Проте, дилема обстоїть у тому, що для інтенсивного зростання такого виду оплати варто не знаходити обструкції, а йти від зворотного, ясно визначити перспективу користування нею. Оскільки цілком зрозуміло, що ряд категорій справ, з погляду на їх публічно-правовий характер та етичну своєрідність (захист від кримінального переслідування, шлюбно-сімейні спори), не можуть завбачити діяльність правника на умовах «гонорару успіху».

Як альтернативу, деякі правники не на жарт почали розглядати впровадження змін до ПАЕ. Приміром, у майнових суперечках «гонорар успіху» може бути визначений. Однак, якщо такі деталі є надмірними, то можливо використати пропозицію одного з практиків по цій проблемі – адвоката Олександра Дроздова. Але, потрібно бути послідовними.

Значущим кроком у врегулюванні цього питання було Рішення № 35 Ради адвокатів України «Про розгляд звернення адвоката Дроздова О.М. щодо «гонорару успіху» адвоката за надану правничу (правову) допомогу» від 12.04.2019 р. Беручи до уваги засади Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського співтовариства, схвалення щодо «гонорару успіху», законність та розповсюдженість «гонорару успіху» в значній кількості закордонних країн, Рада адвокатів України пояснила, що правник цілком може одержувати «гонорар успіху» за представлену правову допомогу, величина якого діючим законодавством не лімітована та зумовлюється договором про представлення правової допомоги між правником та клієнтом, а також, що правникові не радять заявляти в судовому порядку домагання щодо компенсації оплаченого йому «гонорару успіху» за представлену правову допомогу[3].

В даному питанні ВП ВС відмітила, що відмовляючи у частці стягнення надлишково заохочення правника орудували тим, що за своїм сенсом та юридичною приналежністю таке заохочення не являється ціною договору (платою за надані послуги) у розумінні ст. 30 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а являється оплатою за сам наслідок, здобуток якого за домовленостями не ставиться в підпорядкованість від дійсного представлення допомоги[4].

Відмовляючи в задоволенні заяви про розподілення розподіл витрат на професійну правничу допомогу правника суди не надали аргументів та підтверджень абсурдності цих витрат.

Велика Палата ВС дійшла підсумку, що спільна сума витрат на правничі послуги не виходить за допустимі рамки формування гонорару, тож додаткове судове рішення про відмову в витребуванні 5000 грн варто анулювати та затвердити інше – про компенсацію позивачеві цих витрат відповідно до розміру задоволених позовних вимог.

Підводячи підсумок, відзначу, що своєю ухвалою ВП ВС точно виразилися щодо правомірності існування «гонорару успіху» адвоката та акцентували на потребі формулювання сторонами саме розумних меж такого гонорару.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076–VI / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 11.11.2020).
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>.
3. Стаття Національної асоціації адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/publications/5502-gonoraru-uspihu-advokata-buti.html>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Сидяк Я. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ІМІДЖУ АДВОКАТА

Дуже популярне слово «імідж» у сучасному світі. Воно застосується і до представників естради, до ведучих, шоуменів, загалом, до представників будь-якої професії і просто до окремо взятої людини. Імідж (англ. image, від латів. imago – образ, вид) – цілеспрямовано формований образ якої-небудь особи, явища, предмета, покликаний справити емоційно-психологічний вплив на кого-небудь в цілях популяризації, реклами і т.п. Коли ми говоримо про імідж адвоката, то йдеться не лише про його зовнішній вигляд, але і про його професійні якості, особисті якості.

Позитивний імідж адвокатури є її зовнішнім відображенням, показником ділових і моральних якостей людей її, що представляють. Імідж адвокатури є своєрідний ідеальний образ, який цілеспрямовано створюється через сприйняття його різними соціальними групами. Тут необхідно враховувати особливості сприйняття різних соціальних груп, регіональну специфіку, національні традиції, набір цінностей і норм поведінки. Істотним параметром іміджу адвокатів є моральний авторитет. Відмова від морального початку, втрата інституту адвокатури морального авторитету ведуть до відриву її від народного життя. Про імідж адвокатури можна судити по рівню її легітимності, яка виражається у визнанні і підтримці її з боку громадян. Імідж адвоката формується в результаті їх діяльності. На практиці це означає, що адвокати при виконанні своїх обов'язків, а також в позаслужбових стосунках, повинні уникати всього, що могло б зменшити авторитет адвокатури, гідність адвокатів або викликати сумнів в їх об'єктивності, безсторонності, справедливості і безкорисливості.

Формування позитивного іміджу адвокатури як інституту громадянського суспільства і підвищення її популярності у населення можливо у тому випадку, якщо діяльність адвокатів буде не лише зрозуміла людям, але і відповідатиме потребам усього

суспільства і інтересам кожного громадянина. Важлива і участь представників адвокатського співтовариства в експертній роботі, зокрема, в здійсненні експертизи законопроектів, а також виявленні проблем в цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Корнієнко І.В. Адвокатська етика у науковій спадщині Є.В. Васьковського / І.В. Корнієнко // Актуальні проблеми політики.– 2013.– Вип. 48.– С. 461-467.
2. Шевердін М. Основні принципи адвокатської етики [Електронний ресурс] // Всеукраїнська громадська організація «Асоціація правників України».– Режим доступу: <http://uba.ua/ukr/news/4919/>.
3. Варфоломеева Т.В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні / Т.В. Варфоломеева // Вісник академії адвокатури України.– 2009.– Вип. 1.– С. 7-20.
4. Правила адвокатської етики, атверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року: [Електронний ресурс] // Верховна Рада України.– Режим доступу: http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.
5. Зейкан Я.П. Адвокат: навички професії: практ. посіб. / Я.П. Зейкан.– 2-ге вид., стер.– К.: КНТ: Вид. Ліпкан О.С., 2011.– 788 с.

Науковий керівник: декан факультету адвокатури, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Хижняк Євген Сергійович***

Сиротюк Т.С.

*студентка І-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТУРИ В СУСПІЛЬСТВІ

Роль кожного адвоката важко переоцінити: він захищає основні людські свободи та інтереси, показує, що кожна особа має права, враховує усі деталі справи і до останнього стоїть на стороні клієнта.

Як доказ цього, виступають слова видатного юриста А. Ф. Коні «Він не слуга свого клієнта і не пособник йому втекти від заслуженої кари правосуддя. Він друг, радник, людина» [3]. У діяльності адвоката немає чистих чи брудних справ, поганих чи хороших людей є тільки привід протиставити свої і прокурорські аргументи. Це відбувається виключно в інтересах клієнта.

На державному рівні адвокат дотримується закону. Головною тут виступає Конституція України. Вона включає в себе усі найважливіші розділи, що стосуються безпосередньо самої держави. Усі закони чітко сформульовані, мають відповідну послідовність і нумерацію. Спираючись на формально закріплені документи, адвокат точно може захистити і виправдати свого клієнта [1]. Крім того, усе повинно відбуватися не тільки на підставі закону, але й анонімно. Уся інформація, яку надає замовник залишається повністю конфіденційною, без права оголошення і обговорення.

Адвокатом не можна назвати просто особу, яка знає закони і вміє їх застосовувати на практиці. Ним повинна бути людина, яка є професіоналом своєї справи. Це стриманий, розсудливий і незалежний захисник. Адвокат-консультант, порадник, представник, складник документів.

Крім того, зазначу, що ця діяльність є дуже небезпечною. Можна навести багато прикладів, коли адвокату погрожують розправою за надання допомоги в конкретних справах. Зазвичай, це також може бути різна інформація, яка паплюжить честь і гідність. Найчастіше її висвітлюють в інтернеті, соціальних мережах, сайтах чи засоби масової інформації.

Адвокат має багато зобов'язань і функцій. Пропоную розглянути наше основне питання щодо ролі адвокатури в суспільстві. На це питання можна дати відповідь скориставшись законом. Наприклад, «Основними положеннями про роль адвокатів», прийнятими восьмим Конгресом ООН у серпні 1990 року в Нью-Йорку [2]. За ними виділяють такі принципи щодо адвокатів, які здійснюють функції без отримання статусу:

- уряди мають гарантувати працюючий механізм для доступу до адвокатів, що проживають на його території;
- уряди повинні забезпечити навчальні інститути, щоб адвокати здобули відповідну освіту;
- адвокати повинні мати право формувати асоціації для представлення їх інтересів;
- мають бути умови «без недоречного втручання зі сторони» давати поради клієнта відповідно до закону.

На теренах міжнародного права роль адвокатури зазначена у: Статуті ООН, який затверджує, що право людей усього світу буде дотримуватися законності і співробітництва; Загальній декларації прав людини, що утверджує рівність перед законом і дотримання презумпції невинуватості; міжнародному Пакті про громадські та політичні права, що передбачає право бути вислуханим і справедливо оціненим судом; Стандартних мінімальних правилах гарантування конфіденційності і юридичної допомоги) тощо

Отже, роль адвокатури в суспільстві надзвичайно важлива. Вона представляє насамперед інтереси людини і її права. Виступає за справедливість і недоторканість, захищає усі свободи і виправдовує підсудного незалежно від ситуації. На мою думку, професія адвоката – це мистецтво, яке потребує професіоналізму у всьому.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n1859>
2. Основними положеннями про роль адвокатів» прийнятими восьмим Конгресом ООН у серпні 1990 року в Нью-Йорку URL.: https://pra.pp.ua/2053_65.html
3. Коні Анатолій Федорович. *Енциклопедія сучасної України* URL.: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4844.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Скороход К. В.

*студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

Згідно зі ст. 3 Конституції України, будь-яка людина, її життя, здоров'я, гідність та честь є найвищою соціальною цінністю. Варто зазначити, що реалізація цього положення та інших положень, що викладені у Конституції України, є основними завданнями української держави. Водночас згадаємо, що сьогодні в Україні питаннями практичної реалізації захисту прав і свобод людини та громадянина займаються суди (судова влада) та система правоохоронних органів. У системі судів та правоохоронних органів значну роль і особливе місце займає інститут адвокатури.

Враховуючи те, що багато питань теорії і практики надання правової допомоги розроблялися переважно в рамках дослідження адвокатури як правового інституту, найбільш поширеною є думка, що правнича допомога – це діяльність адвокатури (адвокатська діяльність) – діяльність з надання професійної правової допомоги фізичним та юридичним особам, що здійснюється адвокатами в рамках, встановлених законом організаційних форм. Приблизником такої позиції є В.В. Заборовський, який наполягає на тому, що здійснення основних видів правничої допомоги закріплюється виключно за адвокатами, оскільки держава, гарантуючи на конституційному рівні право на надання професійної правової допомоги особам, які перебувають у складній проблемній правовій ситуації, повинна забезпечувати належні умови його реалізації [1, с. 250]. В.В. Печерський вважає, що правнича допомога відповідно до Основного Закону держави, є прерогативою тільки одного інституту – адвокатури. Автор акцентує увагу на правничій допомозі саме як на активній професійній діяльності адвоката, спрямованій на захист потенційно порушуваних або реально порушених прав, свобод і правоохоронних інтересів фізичних і юридичних осіб [2, с. 64]. У свою чергу, М.О. Польська наголошує на тому, що лише адвокати як особи з від-

повідним досвідом, знаннями та повноваженнями мають право на надання висококваліфікованої, якісної як первинної, так і вторинної правової допомоги [3. с. 83], тоді як Н. В. Хмелевська підкреслює, що тільки адвокати наділені правом здійснювати кваліфікований захист прав підозрюваного, обвинуваченого, підсудного та осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності [4, с. 166].

Проаналізувавши велику кількість правових джерел, можна дійти висновку, що згідно з чинним законодавством України адвокат є суб'єктом надання правової допомоги, головне завдання якого – відстояти права і інтереси клієнта на підставах та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Список використаної літератури:

1. Заборовський В. В. Адвокат як суб'єкт надання правової (професійної правничої) допомоги. Порівняльно-аналітичне право. 2016. № 2. С. 248-250.
2. Печерский В. В. Юридическая помощь и юридическая услуга: формирование и сравнение понятий. Альманах журнала «Вопросы адвокатуры». 2005. № 1 (36). С. 50-69
3. Польська М. О. Суб'єкти відносин безоплатної правової допомоги в Україні. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. № 2 (99). 2016. С. 76-85.
4. Хмелевська Н. В. Поняття правової допомоги як основи діяльності адвоката. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 3(2). С. 163-167.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Курганський Олександр Валерійович***

Созанська В. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Кожен адвокат при зверненні до нього клієнта, гарантує збереження в секретності інформації отриманої ним. Як вказано в ст. 10 Правил адвокатської етики, збереження адвокатської таємниці є щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом [1]. Проте існує багато проблем в забезпеченні адвокатської таємниці.

Перш за все, варто зупинитися на визначенні поняття «адвокатська таємниця». Досить вдалим є визначення надане законодавцем в статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. З даного визначення стає зрозуміло, що об'єктом адвокатської таємниці є все, що відбувається з того моменту, як клієнт переступив поріг кабінету адвоката. Суб'єктом адвокатської таємниці, є не один лиш адвокат, але і особи, які перебувають у трудових відносинах з ним. Адвокатська таємниця не обмежена в часі, тобто адвокат зберігає її під час роботи, після роботи з клієнтом і навіть у випадках закінчення кар'єри адвоката взагалі. І також важливим в контексті даної теми є те, що вона все ж не є абсолютною, тобто має межі.

Межі адвокатської таємниці закінчується там, де має місце ситуація, коли клієнт має відношення до фінансування тероризму, відмиванню незаконних доходів та поширення зброї масового ураження. Крім того, межі адвокатської таємниці закінчуються й в тому випадку, якщо клієнт пред'являє певні вимоги до адвоката, і коли сам клієнт дає згоду на розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю.

Що стосується проблем забезпечення непорушності адвокатської таємниці, то найбільш гостро стоїть питання гарантування збереження адвокатської таємниці при проведенні обшуку адвоката.

Крім того, проблемними є забезпечення конфіденційності кореспонденції адвоката та спілкування адвоката з клієнтом.

Попри те, що в п. 2 Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», досить чітко регламентує порядок проведення обшуку адвоката, тимчасового доступу до речей і документів, на практиці досить важко гарантувати збереження адвокатської таємниці. Хоча суддя у своєму рішенні зазначає конкретний перелік об'єктів, що потрібно відшукати, це не гарантує, що під час пошуку таких матеріалів правоохоронними органами, вони не зможуть ознайомлюватися з іншими матеріалами, виставляючи це, як процес пошуку потрібних об'єктів.

Досить спірним є вказане уточнення про те, що «неявка представника ради адвокатів регіону за умови завчасного повідомлення ради адвокатів регіону не перешкоджає проведенню відповідної процесуальної дії [2], адже саме він повинен контролювати процес і в разі потреби перешкоджати правоохоронним органам, ознайомлюватися з матеріалами, що можуть містити конфіденційні дані. Тобто його присутність під час вказаних оперативно-розшукових дій повинна стати обов'язковою.

Щодо конфіденційності спілкування, то в наш час набуває популярності проведення адвокатських консультацій в так званій «неформальній обстановці», але чи можна в такому разі гарантувати конфіденційність розмови клієнта з адвокатом. На нашу думку, це досить складно, адже ця інформація може бути почута іншими особами і не можна гарантувати, що за сусіднім столиком не опиниться опонент по справі. Крім того, досить важко буде гарантувати збереження самого факту звернення за правничою допомогою, адже в більшості громадських закладах харчування ведеться відеоспостереження.

Незважаючи на той факт, що відповідно до процесуального законодавства листування або інші форми обміну інформацією між адвокатом та клієнтом відноситься до речей і документів до яких заборонений доступ, на практиці ці норми досить часто порушуються. Факт порушення аналогічних норм, досить чітко простежуються в збільшенні кількості звернень до ЄСПЛ зі зверненнями

про прослуховування телефонів адвокатів та ознайомлення з адвокатською кореспонденцією [3]. Для попередження подібних випадків, потрібно більш детально регламентувати проведення негласної слідчої-розшукової дії стосовно втручання в приватне спілкування. Припустимо, що слідчий суддя надав дозвіл на втручання у приватне спілкування підозрюваного, після цього особа, звернулася до адвоката за захистом, правоохоронні органи не знаючи про цей факт, здійснюють виїмку кореспонденції й випадково ознайомлюються з листуванням адвоката з клієнтом, в такому разі, в їх діях немає порушення законодавства, проте КПК потрібно доповнити нормою про заборону зберігати та використовувати отримані відомості в подальшому кримінальному провадженні.

Таким чином, гарантування непорушності адвокатської таємниці є однією з фундаментальних основ діяльності адвокатури. Без грамотного забезпечення адвокатської таємниці не є можливим надання першокласної, якісної правничої допомоги. Законодавство України гарантує захист адвокатської таємниці на високому рівні, проте є кілька не врегульованих питань, на які законодавцві варто звернути увага.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CONCERNING THE PROTECTION OF PERSONAL DATA since June 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://rm.coe.int/t-pd-2018-15-case-law-on-data-protection-may2018-en/16808b2d36>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Соловей В. В.

*студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ТАКТИКА ЗАХИСТУ АДВОКАТА У СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Україна взяла на себе зобов'язання забезпечити кожному, чії права порушені, ефективні засоби правового захисту, ратифікувавши Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод (1950 р.). У юридичному механізмі захисту особливе місце посідає адвокатура, на яку покладено обов'язок надавати правову допомогу, виконуючи головну соціальну місію – захист прав і свобод людини [1, ст. 1]. Конституція України закріплює право на правничу професійну допомогу, яким може скористатись кожен громадянин, зокрема, отримати високоякісні правничі послуги, які може забезпечити лише професійний адвокат. Задля ефективності та результативності реалізації такого права адвокату необхідно обрати свою стратегію та тактику захисту у судовому провадженні, що є «ключом» до задоволення вимог клієнта.

Аналізуючи Конституцію України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правила адвокатської етики та ін., можна стверджувати, що участь захисника на стадіях процесу захисту забезпечує повноту надання юридичної допомоги юридичним особам та громадянам, реалізацію прав, свобод, охоронюваних законом інтересів, адже адвокат має високу юридичну кваліфікацію та досвід, що допоможе досягнути ефективного результату у судовому провадженні [2].

Так, у суді діяльність адвоката є більш складною, адже часу на ефективний захист набагато менше, проте професійний адвокат завжди зможе знайти прогалини, помилки досудового розслідування та використати показання свідків на користь обвинуваченого. Залежно від обраної позиції адвокат обирає стратегію та тактику захисту, реалізація якої має будуватися на принципах: законності, етичності, прогнозування, ситуативності, юридичної грамотності

та планованості. Саме обранням стратегії та тактики захисту, бажанням виграти справу, вмінням застосовувати відомі факти задля досягнення успіху і відрізняються між собою адвокати.

Зауважимо, що до початку судового розгляду справи адвокат має бути підготовленим і забезпечити підготовленість до нього підзахисного, зокрема розповісти тактику юридичного захисту, аби останній краще зрозумів роботу свого захисника і переконався у додержанні співвідношення інтересів адвоката та підзахисного. У разі недостатньої підготовки та досвіду адвокат не зможе своєчасно застосувати актуальну тактику для тої чи іншої ситуації. Крім того, адвокат повинен враховувати суб'єктивні та об'єктивні умови діяльності (розслідування справи), що відрізняються від умов діяльності іншого суб'єкта діяльності, наприклад, слідчого [3].

Як відомо, стратегія захисту зазвичай виникає, коли адвокат дізнається про докази обвинувачення та версію подій підсудного. Той факт, що історію вчинення правопорушення винного можна розповісти різними способами, не заважає кожній версії бути точною та правдивою і є одним з основних форм впливу на рішення судді. Адвокат і відповідач повинні разом розробити найбільш юридично корисну та точну версію подій. Процес розробки тактики захисту, як правило, варіюється від одного плану дій до іншого, адже можуть з'явитися нові факти, про які адвокату було невідомо, тому в інтересах обвинуваченого розповісти своєму захиснику правду, яка становитиме адвокатську таємницю і не може бути розголошена стороннім особам відповідно до ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», аби досягти бажаного результату: виправдовування обвинуваченого, пом'якшення його вини або виключення його юридичної відповідальності.

Варто зазначити, що адвокат активно взаємодіє з усіма учасниками судового засідання, зокрема веде діалог з прокурором та експертами, бере участь у допиті звинуваченого, потерпілого і свідків, що може призвести до виявлення певних нових фактів, які можуть «зіграти на руку» адвокату, якщо він зможе швидко примінити це у своєму плані захисту. Професійні адвокати наполегливо

готуються до таких допитів, зокрема аналізують можливі варіанти ходу опитування аби уникнути несподіваних та небажаних відповідей. [4, ст. 31].

Слід зазначити, що деякі науковці вважають доречним поділ на нейтральну, оборонну та атакуючу тактики захисту. Нейтральна тактика захисту передбачає, що адвокат співпрацює зі слідчим, при чому кожен виконує свою роботу, а також психологічне вивчення особистості слідчого. При оборонній тактиці захисту адвокат приймає всю версію слідства цілком, спостерігаючи за діяльністю слідчого – фіксування його помилок, використання попереднього слідства для реалізації стратегії захисту. Наступальна (атакуюча) тактика захисту доволі часто застосовується адвокатами, яка означає захоплення ініціативи при проведенні певних слідчих дій, формування певного плану проведення захисту, який направлений на руйнування схеми обвинувачення, нестандартність мислення та ін.

Таким чином, стратегія та тактика захисту адвоката у судовому провадженні є ключовим аспектом, який означає своєчасність, правильність вибору та грамотність здійснення законних способів та засобів захисту, які сприяють досягненню цілей, поставлених перед адвокатом, – надання правової допомоги клієнту будь-яким законним способом та вчинення правових дій для захисту його інтересів, тому адвокат повинен вміти скласти ефективну «формулу захисту» на противагу «формулі обвинувачення».

Список використаної літератури:

1. Етичні основи діяльності адвоката-захисника: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец.«судоустрій; прокуратура та адвокатура» / Таварткіладзе Нана Мезенівна – Одеса, 2003. – 22 с.
2. Храпенко О.О. Окремі аспекти здійснення адвокатської діяльності у виконавчому провадженні. URI: <http://hdl.handle.net/11300/10972>
3. Тактика захисту у кримінальному провадженні [Електронний ресурс] / Андрій Кубов. – 2020. – URL: <https://prikhodko.com.ua/ua/taktika-zahistu-u-kriminalnomu-provazhenni/>.
4. Навчально-методичний посібник «Загальнотеоретичні проблеми адвокатології / Синєокий О.В. – Запоріжжя: ЧИ «Діпас», 2007. – 108 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Сорока А. К.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Здійснення адвокатської діяльності можливе лише за умов встановлення довірчих відносин між адвокатом та його клієнтом, а це можливе, в свою чергу, лише при переконаності клієнта, що обставини, які стали відомі адвокату при наданні правової допомоги, зберігатимуться у таємниці.

Отже, інформацією, яка становить адвокатську таємницю, варто вважати ту, яка за будь-яких обставин стала відомою адвокату, помічнику адвоката, захиснику, представнику, у будь-якій формі її фіксації, від особи (фізичної чи юридичної), яка звернулася за правовою допомогою.

Адвокатська таємниця відноситься до видів професійної таємниці, дотримання якої є однією з гарантій успішної професійної діяльності адвоката, що є напрямку пов'язана із захистом прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Що ж стосується законних меж такої таємниці, то вони встановлені у ч. 1 ст. 22 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка дає можливість широкого трактування. У зв'язку із цим виникає необхідність більш змістовного дослідження предмету адвокатської таємниці.

Якщо звертатися до наукових джерел, то варто вказати, що А.Г. Кучерена стверджує, що адвокатська таємниця – це необхідна умова існування адвокатури [1]. В свою чергу, С.М. Логінова вважає, що адвокатську таємницю слід розглядати у двох аспектах, як таєм-

ницію клієнта та таємницю адвоката, але при цьому таємниця клієнта є визначальною [2]. М. С. Строгович також вважав термін адвокатська таємниця невдалим: «Суть питання не в таємниці адвоката, а в тому що сказане може бути використане на шкоду обвинуваченому». Отже, слід зазначити, що наукові позиції щодо поняття, предмету та меж адвокатської таємниці не мають одностайності. Насамперед це можна пояснити тим, що законодавець дуже широко описує поняття адвокатської таємниці, не визначаючи чітко предмет [3].

На наш погляд, варто погодитися із думкою І. Костіна, що предметом адвокатської таємниці є саме звернення до адвоката про правову допомогу, причини, що змусили звернутися, відказ адвоката від доручення та його вмотивованість в самій відмові, умови договору про надання правової допомоги, відомості, що були надані особою під час звернення до адвоката, сутність консультацій, роз'яснення та правова допомога, відповідна документація, що є складеною адвокатом, інформація, яку було визначено з матеріалів справи наданою чи слідчим чи самим клієнтом, процесуальні дії адвоката, що спрямовані на реалізацію прав клієнта, відомості про особисте життя клієнта та членів його родини, будь-які інші відомості, які можуть бути розголошені тільки з дозволу клієнта [4].

У зв'язку із цим, видається доцільним змінити статтю 22, чинного Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», де потрібно більш чітко закріпити і врегулювати правові межі адвокатської таємниці.

В контексті дослідження адвокатської таємниці варто звернутися й до питання відносно її меж. Загальноприйнятим стандартом є те, що ніколи і ні за яких обставин адвокат не може бути допитаний як свідок не лише в кримінальній справі свого підзахисного чи у цивільній справі свого довірителя, але й у будь-якій іншій, якщо мова йде про обставини, які стали відомі адвокату у зв'язку із здійсненням ним своїх професійних обов'язків.

Зрозумілі також і соціально-психологічні засади цих норм, що оберігають право громадян на звернення до адвоката за правовою допомогою і спрямовані на забезпечення життєздатності та ефек-

тивності самого інституту адвокатури. Адвокатська таємниця являє собою виняток із звичайного ходу процесу, рідкий та обтяжливий для адвоката експес в його професійній діяльності. В силу цього слід вказати, що адвокат не повинен намагатися стати власником такої таємниці. Але, вже ставши власником подібної, таємної інформації, адвокат повинен, по-перше, пильнувати право клієнта на конфіденційність, а, по-друге, виконувати свої обов'язки по здійсненню вже прийнятого на себе захисту [5].

Слід вказати, що коли мова йде про т.зв. «традиційні» види діяльності адвоката, а саме захист та представництво інтересів клієнта у судовому процесі або надання правової консультації поза самими судовим процесом, професійна таємниця адвоката справді визнається фундаментальним правом та має пріоритетність. Водночас практика країн ЄС з приводу застосовування вимог, аналогічних положенням вітчизняного Закону України «Про запобігання та протидію легалізації доходів», підтверджує пріоритетність захисту суспільних відносин щодо боротьби з відмиванням грошей, протидії фінансуванню тероризму тощо.

Зі свого боку маємо обов'язково підкреслити, що обмеження прав потенційних клієнтів адвокатів допустиме лише у випадках, коли їх дії спрямовані на порушення численних прав та законних інтересів широкого кола осіб, на вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину. Отже, законодавство, яким фактично обмежується адвокатська таємниця, має метою виключити випадки звернення таких осіб до адвокатів за сприянням у розробці схем відмивання злочинних доходів та фінансування тероризму.

Отже, підсумовуючи все вищезазначене, варто вказати, що адвокатська таємниця за загальним правилом не підлягає розголошенню, крім випадків, чітко окреслених Законом, і розголошення професійної таємниці за таких обставин не тягне притягнення адвоката до відповідальності.

Діяльність адвоката та дотримання ним адвокатської таємниці, без будь-якого стороннього впливу, є рушійною силою для розвитку демократичного та правового суспільства, в якому існує тільки

законність і правопорядок як невід'ємні складові істинно правового суспільства.

Список використаної літератури:

1. Кучерена А. Г. Адвокатская тайна. Законность. 2003. № 2. URL: <https://center-bereg.ru/h2289.html>.
2. Логінова С. М. Адвокатська таємниця: теорія і практика: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. К., 2002.
3. Строгович М. С. Курс советского уголовного процесса. М., 1960. С. 399.
4. Костін І. Адвокатська таємниця. Трагедія у 4 частинах. Юридична газета. 2016. № 51 URL: <https://yur.gazeta.com/publications/practice/inshe/advokatska-taemnicya-tragediya-u-4-chastinah.html>.
5. Адвокатська таємниця: теорія і практика [Електронний ресурс]. URL: https://pidru4niki.com/2015082666449/pravo/advokatska_tayemnitsya_teoriya_praktika

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Свида Олексій Георгійович**

Степановська М. І.

студентка 1-го курсу

судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокатською діяльністю визнається діяльність адвоката, яка є незалежною щодо здійснення захисту та надання іншої правової допомоги.

Їй характерна своєрідність та унікальність, а сам інститут адвокатури займає важливе місце в житті суспільства та держави, тому що саме він допомагає здійснювати справедливе правосуддя. В наш час найвищою гарантією надання професійної правничої допомоги стають принципи адвокатської діяльності.

Принципи адвокатури є фундаментальними засадами адвокатської діяльності. Завдяки ним можна визначити основи діяльності та організації адвокатури.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» п. 1 ст. 4 визначає перелік основних принципів адвокатської діяльності. Відповідно до нього адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів [1].

Верховенство права є фундаментальним принципом, що передбачає рівність всіх перед законом, тобто воно має пріоритет права, незалежно від того, хто стоїть перед Законом. Головним орієнтиром цього принципу є відповідність Конституції України, яка має найвищу юридичну силу. Такий принцип проявляється при оцінці адвокатом правозастосовної поведінки фізичних і юридичних осіб, органів державної влади. Саме дотримання верховенства права є ознакою правової держави, в якій приймає безпосередню участь адвокатура.

Принцип законності є орієнтиром і основним напрямком в сфері діяльності адвокатури. Для адвоката законність відіграє роль інструменту, яким він керується в повсякденній практиці. Тому адвокат зобов'язаний бездоганно володіти законами та використовувати свої професійні навички для належного захисту прав та інтересів клієнта, керуючись при цьому Конституцією та чинними законами України.

Одним із основоположних принципів є принцип незалежності. Він проявляється в тому, що унеможливорює будь-які, позаправові обмеження щодо адвоката під час виконання останнім своїх обов'язків надання правової допомоги [2]. Під час виконання професійних завдань щодо захисту прав від порушень адвокат повинен бути незалежним у своїх рішеннях та діях, звичайно, у межах чинного законодавства.

Професійна етика адвокатів зобов'язує дотримуватися адвокатської таємниці та зберігати всю інформацію, у першу чергу стосовно клієнта, зокрема, щодо його особи або інших осіб у процесі здійснення адвокатської діяльності в таємниці. Тому тільки узаконений

принцип конфіденційності дає можливість клієнту довіритися і розповісти найпотаємніші моменти справи і бути впевненим, що ця інформація залишиться під захистом закону.

Що ж до конфлікту інтересів, то його поняття прямо наведене у пункті 8 статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Згідно із цим пунктом конфлікт інтересів – це суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи невчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності [1]. Етика адвокатів наголошує, що без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати клієнта чи надавати йому професійну правову допомогу, якщо інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката. Також, адвокат не може здійснювати перераховані дії щодо клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими або можуть стати суперечливими.

Важливо зазначити, що професійна етика адвокатів має ширше коло принципів здійснення адвокатської діяльності. Так, до таких відносять незалежність та свобода адвокат у здійсненні адвокатської діяльності, дотримання законності, пріоритет інтересів клієнта, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність, компетентність та добросовісність, повага до адвокатської професії та вимоги до рекламування адвокатської діяльності.

Отже, принципи визначають основні умови здійснення діяльності адвокатами України. Зважаючи на важливість адвокатської діяльності, таким категоріям як принципи здійснення адвокатської діяльності повинна приділятися особлива увага, оскільки вони є тими постулатами, які забезпечують ефективну роботу адвоката.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-УІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Коваль К.П. Питання реалізації принципу незалежності адвокатури в процесі забезпечення державою права на безоплатну вторинну

правову допомогу. м. Одеса. 2013. (с. 19). URL: http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/12968/1/A72_p019-023.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Стоянова Т. Ф., Швед С. Ю.

*студенти 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,*

ДО ПИТАННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗМІР ГОНОРАРУ АДВОКАТА

Фундаментальними правовими положеннями, що регулюють відносини у сфері виплати гонорару адвокату в Україні є стаття 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], а також стаття 28 Правил адвокатської етики [2]. Ними визначаються засади договірної регулювання гонорару та стандарти, якими слід керуватися для визначення його розміру. До них відносять: складність справи, кваліфікацію і досвід роботи адвоката за даною категорією справ, напруженість графіку та інші важливі обставини.

У статті 30 основоположного для діяльності адвокатури закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначається, що гонорар – це, встановлена угодою про надання правової (правничої) допомоги, одна із форм винагороди адвоката за здійснення ним представництва, захисту та надання інших видів правничої допомоги клієнту. Порядок обчислення гонорару, розмір та шляхи сплати, підстави для зміни або повернення визначаються лише за взаємною згодою адвоката з клієнтом.

Важливим елементом у роботі адвоката зі своїм клієнтом є обговорення питання щодо можливого способу і порядку оплати доборучень. Тому некоректно було б говорити про стандартні підходи і фіксовану платню за здійснені адвокатом своїх професійних послуг. Під час першої зустрічі з клієнтом не завжди адвокату вдається

можливим оцінити весь обсяг своєї роботи. Трапляються випадки, коли у процесі надання правової допомоги адвокат виявляє обставини (часто, досить вагомі для отримання бажаного результату свого клієнта), які клієнт замовчував на попередніх зустрічах. Слід брати до уваги і те, що докази, які, начебто, забезпечують позитивне для клієнта вирішення справи, на практиці можуть вказати на протилежне. Тому може бути необхідна поглиблена робота адвоката із своїм клієнтом для отримання або спростування низки доказів.

Слід розглянути детальніше ряд факторів, що враховуються при встановленні розміру винагороди адвоката.

По-перше, береться до уваги обсяг витраченого часу і роботи, необхідних для належного здійснення доручень клієнта. Одним із варіантів встановлення ціни правничих послуг адвоката є погодинна оплата. Ця практика досить розповсюджена в світі, на відміну від України. Однак, суд може брати до уваги витрачений адвокатом час, навіть, якщо у договорі про надання правової допомоги не встановлено погодинну оплату. У таких випадках, суд, фактично, визначає складність справи. Наприклад, у постанові № 76885538 від 01.10.2018 по справі № 569/17904/17 Верховний Суд зауважив, що обчислення платної правової допомоги має містити вартість години за той чи інший вид послуги та час, витрачений на: представництво інтересів у судових засіданнях; здійснення окремих процесуальних дій поза межами судового засідання; процес ознайомлення з матеріалами справи тощо [3].

По-друге, необхідно враховувати фактори, що впливають на ступінь складності та новизни правових питань, що стосуються доручення: категорія судового спору; складність справи, враховуючи кількість та обсяг документів, експертиз, розрахунків та іншої інформації необхідної для доказування, а також наявність відповідної судової практики або її відсутність тощо. Наприклад, у своїй постанові № 84298155 від 17.09.2019 по справі № 810/3806/18 Верховний Суд знизив обсяг витрат пов'язаних із наданням юридичних послуг із 63 000 гривень до 2 500 гривень, беручи до уваги складність справи, фактично витрачений час, обсяг наданої правової до-

помоги, ціну позову та значення справи для свого клієнта, в тому числі вплив вирішення справи на репутацію сторони та публічний інтерес до справи [4].

Третім важливим фактором є обсяг необхідного досвіду адвоката для успішного завершення справи. Необхідно враховувати кваліфікацію адвоката, оскільки з огляду на це, суттєво можуть відрізнятися розмір його погодинної ставки чи вартості виконання ним певного виду робіт.

Наступним важливим критерієм є необхідність виїзду у від'їждження, оскільки це вимагає додаткових витрат часу та коштів на виїзд за межі населеного пункту, в якому проживає адвокат у зв'язку з потребою в наданні правової допомоги.

Не слід забувати також про ймовірність того, що прийняття певного доручення може перешкодити виконанню доручень з інших справ або суттєво ускладнить їх виконання адвокатом у необхідний термін.

Наступний фактор – досягнення позитивного результату у справі, якого бажає клієнт. До цього критерію можна включити важливість справи або окремого доручення для довірителя, оскільки від цього зазвичай залежить, наскільки він буде задоволений результатом. Адвокату досить часто доводиться виступати в ролі психолога і розуміти справжні бажання клієнта, так як не завжди вирішення справи на його користь може бути основним його мотивом.

Крім того, на розмір гонорару можуть впливати унікальні або додаткові вимоги клієнта, які стосуються строків виконання відповідного доручення. Логічною на наш погляд є необхідність збільшення гонорару за швидке вирішення завдань та термінові доручення і навпаки.

До того ж, розмір гонорару адвоката, безумовно, залежить від характеру і тривалості професійних відносин даного адвоката з клієнтом. Якщо адвокат працює з певним клієнтом на постійній основі, то ці відносини є більш передбачуваними. Тому є можливість заздалегідь розпланувати можливі відрядження, доручення та витрати, особливо, якщо справи мають типовий характер.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, варто виокремити основні чинники впливу, а саме: витрачений час і обсяг роботи, необхідні для виконання доручень; рівень складності, а також новизна правових проблем, що стосуються справи; обсяг необхідного досвіду адвоката для успішного вирішення завдань свого клієнта; потреба виїзду у відрядження; ризик того, що отримання доручення буде негативно впливати на прийняття інших справ або виконання інших доручень; досягнення результату, бажаного клієнтом; унікальні або додаткові вимоги клієнта щодо часу виконання доручення; характер і обсяг професійної взаємодії даного адвоката з клієнтом; важливість доручення для клієнта.

Проте, цей перелік не є вичерпним, адже хоча законодавцем і встановлено приблизні орієнтири визначення винагороди за діяльність адвоката, проте на практиці адвокат із клієнтом самостійно встановлюють умови договору про надання правничої допомоги і кожного разу враховуються індивідуальні вимоги клієнтів. Тому це питання потребує ширшого вивчення з огляду на практичну проблематику.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Правила адвокатської етики від 9 червня 2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. Постанова ВСУ № 76885538 від 01.10.2018 по справі № 569/17904/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76885538>
4. Постанова ВСУ № 84298155 від 17.09.2019 по справі № 810/3806/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84298155>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Сучкова І. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Європейська інтеграція на сьогодні посідає важливе значення в розвитку багатьох сфер суспільного життя: економічної, політичної, культурно-виховної, правової тощо. Має значення впровадження змін в правовій системі України, адже її тенденції набувають широкого залучення провідних ідей та стандартів знавців права іноземних держав. Проте, не дивлячись на значні позитивні фактори сприяння цього, виникають важливі думки в уникненні прогалин модернізації подібних явищ. З наслідку впливає не достатня прогресивність в утвердженні інституту адвокатури іноземного правника. Питання, пов'язані з діяльністю іногороднього адвоката на території української держави, законодавчо регулюються Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) в п. 4. ст. 4. Набуття права на здійснення адвокатської діяльності міститься в ст. 59 [1].

Наголошуючи на «автоматичному» включенні закордонного правника до Єдиного реєстру адвокатів України, з'являється проблема доречного обґрунтування внесення необхідних поліпшень у врегулюванні статей, що відносяться до статусу адвоката іноземної держави [2]. В Законі немає жодної згадки про процедуру перевірки документів, які він надає на розгляд ВКДК. У зв'язку з цим виникає цікаве питання: а чи закордонний адвокат, який справді розуміє своє благородне місце в українському суспільстві і вбачає професійний розвиток у надбанні створених вже і традиційно усталених правових українських догм, не маючи власної зацікавленості через певні лояльні умови, зможе достойно, знаючи досконально законодавство, відстоювати інтереси суспільства? Відповідно до цього, з'являється необхідність в оптимізації етапів перевірки кваліфікаційної підготовки зарубіжного адвоката перед «даруванням» права на здійснення адвокатської діяльності. Якщо обирати перспективу надання юридичної допомоги та здійснення представництва у суді, перевага

належить українському адвокату. Зрозуміло, з яких причин, здійснюється таке регулювання.

Слід також зазначити, що є сумнівним надання повного обсягу прав та обов'язків на рівні українського колеги. Доречно було б уточнити питання поширення адвокатської практики іноземця, сприяючи напрямки такої діяльності віднесених безпосередньо до компетенції міжнародного права та законодавства країни, в якій адвокат отримав свідоцтво (ліцензію). Наслідком уточнення меж діяльності мало рішення Ради адвокатів України № 155 від 01.06.2013 р. З огляду досить не популярних кількісних даних ЄДРАУ прогресивність закордонного адвоката не отримала реальних гарантій на здійснення професійної діяльності. Без належних гарантій діяльності порушується згадана раніше інтеграція взаємопов'язаних процесів європейських правових систем.

Проблематику мізерної популярності надання юридичної допомоги адвокатом іноземної держави можна віднайти в різних країнах, наприклад, Франція, США, Німеччина. В цих країнах вимоги доступу до правосуддя жорсткі: потрібно відповідати специфічним вимогам. Як от у Франції адвокат зобов'язаний зареєструватися у відповідному компетентному органі – колегії адвокатів, який перевіряє відомості щодо адвокатської практики особи. Вона має бути допущена до її проходження в однієї з країн Європейського Союзу та протягом трьох років здійснювати таку практику [3].

Підсумовуючи, потрібно зазначити, що актуальні питання діяльності адвоката іноземної держави на даному етапі розвитку залишаються відкриті. Проблематика утвердження ролі та здійснення їх діяльності на теренах України не отримала належного оформлення. Існують багато причин для цього, але однією з найголовніших є недосконала правова регламентація прав та обов'язків та забезпечення гарантій.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 16.07.2021 р.

2. Москвич Л.М. Правове положення адвоката іноземної держави в Україні / Л.М. Москвич. // Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка..– 2017.– № 2.– С. 123.

3. Кучерова Т.П. Допуск до адвокатської діяльності іноземців: аналіз зарубіжної практики / Т.П. Кучерова // Актуальні проблеми судового права: матеріали міжнар. наук.-прак. конф., присвяч. пам'яті проф. І.С. Марочкіна (Харків, 30 жовт. 2015 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого.– Харків, 2015.– С. 134-136.

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор **Бакайнова Нана Мезенівна**

Федоренко М. В.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИСЯГА АДВОКАТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА

Адвокатура є одним із найважливіших інститутів громадянського суспільства, діяльність якого спрямована на захист прав, свобод та інтересів людини. Оскільки адвокат в процесі своєї діяльності щоденно стикається з необхідністю спілкування із людьми, то дуже важливим і центральним фактором цієї професії є вміння спілкуватися і вміння слухати. Якщо проаналізувати всі фактори та особливості професії адвоката, то можна спробувати надати визначення поняттю «адвокат». Так, адвокат – це правник, який надає професійну правничу допомогу учасникам правовідносин. У свою чергу, повертаючись до теми дослідження, варто вказати, що присяга адвоката – це обов'язкова клятва, яка є останнім кроком перед отримання свідництва про прово на заняття адвокатською діяльністю. На нашу думку, саме під час складання присяги особа остаточно усвідомлює всю ступінь відповідальності своєї професії та її значення у суспільстві.

Ст. 11 «Присяга адвоката України» Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» врегульовує зміст присяги та інші аспекти її складання (до прикладу, її зберігання радою адвокатів регіону тощо) [1]. З цієї статті можна зробити висновок, що у присязі передбачено не тільки правові, але й етичні зобов'язання (обов'язок дотримуватися принципів законності, верховенства права, незалежності, конфіденційності).

Присяга адвоката – важливий крок, адже вона має проголошуватися не лише словами, а – душею, а професія адвоката має бути покликом серця. Особа, яка бажає набутти статусу адвоката повинна це усвідомлювати.

Відзначимо, що текст присяги за підписом особи зберігається в особистій справі адвоката, а копія видається адвокату. Звернемо увагу, що обов'язок урочисто давати обіцянку дотримуватись в своїй діяльності етичних правил та норм була вперше затверджена рішенням ВККА від 1 жовтня 1999 р. [2].

Французький законодавець у порівнянні з українською адвокатською присягою більш лаконічно виклав її текст, а саме: я адвокат, я клянусь виконувати свої обов'язки з гідністю, чесністю, порядністю і гуманністю (стаття 3 закону «Відносно реформи деяких судових і юридичних професій» від 21 грудня 1971 року [4]).

Цікавим є той факт, що найперша українська присяга звучала так: «Господь Бог Всемогутній, бути слухняним перед тобою, проводити позбавлення безкоштовно, совістю, в силі його розуму по совісті захищайте, ніщо проти шкоди вашому клієнту» (зі Статуту Великого Князівства Литовського, пункт 2, стаття 7[5]).

Отже, можна зробити висновок, що інститут присяги пройшов тривалий шлях розвитку, є історично складеною традицією, яка встановлює для особи певне коло обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30
2. Фіолевський Д.П. Адвокатура. Підручник. К-2014; 361 стр. URL: https://pidru4niki.com/1251051355568/pravo/prisyaga_advokata_ukrayini_zakonu

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

4. Loi n° 70-9 du 2 janvier 1970 réglementant les conditions d'exercice des activités relatives à certaines opérations portant sur les immeubles et les fonds de commerce. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id / LEGITEXT0000060683/2020-10-24/>

5. Статут Великого Князівства Литовського. URL: https://uk.wikisource.org/wiki/Статут_Великого_князівства_Литовського_1588_року

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Черняєва Д. А.

студентка 1-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ АДВОКАТІВ

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено, що формою винагороди за представництво, захист та інші види правової допомоги здійснені адвокатом є гонорар, який визначається єдиним припустимим видом винагороди, яка може бути отримана адвокатом. Гонорар повинен бути законним за порядком внесення, за своєю формою та мати розумно обґрунтований розмір. У частині 2 статті 30 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначено: порядок обчислення гонорару (фіксований розмір, погодинна оплата), підстави для зміни розміру гонорару, порядок його сплати, умови повернення тощо повинні бути зазначені у договорі про надання правової допомоги, який є основою адвокатської діяльності [1].

Загальновідомо, що положення про вартість взаємовідносин між адвокатом і клієнтом не встановлено ні в Правилах адвокатської

етики, ні в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Тож, захисник наділений правом визначати розмір гонорару у розумних межах, виходячи із власних міркувань [2].

Відповідно до ст. 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», до такого договору мають бути застосовані загальні вимоги договірної права [1].

Виходячи із частини 3 статті 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у процесі встановлення розміру гонорару основними чинниками є кваліфікація і досвід адвоката, складність справи, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час [1]. Розмір гонорару – є, насамперед, договірними відносинами між клієнтом та адвокатом та враховує значно більшу кількість критеріїв які використовуються для формування ціни. Наприклад, для написання одного документа адвокат залучає цілий комплекс виробничих процесів та витрат, які можуть бути розподілені на дві групи: витрати часу та фінансові витрати.

До витрат часу можна віднести: вивчення аналогічної судової практики в подібних правовідносинах; вивчення судової практики, яка може бути підставою для відмови в позові; вивчення міжнародної судової практики; вивчення документів клієнта на предмет наявності в них недоліків, які можуть бути використані для відмови; аналіз документів, які можуть бути використані у справі, а які-ні; збір доказів, висновків експертів, підготовка свідків; побудова конструкції процесуального документа та аналіз норм чинного законодавства, які стосуються справи; перевірка документів після опрацювання їх помічниками; технічна підготовка документів, додатків, доказів (ксероксів), відправка кореспонденції; час на проїзд (до суду, для зустрічі з клієнтом).

Фінансові витрати складають такі положення: організація роботи офісу чи робочого місця; придбання та налаштування оргтехніки; витрати пов'язані з мережею Інтернет; канцелярське приладдя, оплата праці помічнику, оплата праці бухгалтеру, оплата податків (які складають 42% від розміру гонорару); оплата проїзду [3].

Виходячи із загального правила, за стороною, яка виграла судовий спір, залишається право на компенсування судових витрат понесених під час спору за рахунок іншої сторони. У випадку часткового задоволення позову, судові витрати розподіляються судом між сторонами у пропорційних частках відповідно до розміру задоволених позовних вимог.

Інститут відшкодування витрат на адвокатську допомогу діє відносно недовго. Втім, єдина судова практика щодо вирішення питань про розподіл судових витрат ще не сформувалась.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text>
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>
3. Про затвердження роз'яснення щодо можливості надання адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням) правової допомоги безоплатно (Pro bono): Рішення Ради адвокатів України від 23.04.2016 р. № 118 URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016-04-23-r-shennya-rau-118_5735ald5d7a7a.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Шадріна Д. А.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОНОРАР ЯК ПОКАЗНИК УСПІШНОСТІ АДВОКАТА

Питання оплати праці завжди є спірним. Щодня ми стикаємося з цінами на певні товари та послуги і не пропускаємо обговорення з родичами чи друзями щодо надто високих цін. Кожен з нас має чіт-

ке уявлення про те, наскільки об'єктивно певну роботу слід оплачувати, особливо якщо ми за це платимо. Існують види послуг, які служать виключно для власного задоволення, вони не є терміновими.

Однак є проблеми, з якими звичайні люди не можуть впоратися. В основному це хвороби, будівельна та юридична допомога. Це сфери, які досить важко зрозуміти і просто неминучі в житті. Тому потрібна професійна допомога. Відповідно до положень статті 131² Конституції України, адвокатура надає професійну юридичну допомогу [1].

З розвитком адвокатської професії постійно виникали питання щодо оплати юридичних послуг. Наразі існує кілька видів платежів: фіксовані, передплатні, погодинні та платні. Згідно з опитуванням юридичних фірм в Україні в 2020 році, погодинна ставка 88% юридичних фірм використовує фіксовану плату, плата за успіх – 28% [2]. Перший тип означає чітко визначену суму, яку клієнт повинен сплатити адвокату на початку співпраці.

Другий вид оплати – підписка. Це комплексне надання юридичних послуг, як правило, юридичним особам або фізичним особам – підприємцям. Це означає, що така особа укладає договір з адвокатом або юридичною фірмою про надання правової допомоги та щомісяця сплачує узгоджену суму.

Третій варіант – погодинна оплата. Це найпоширеніший варіант. Проте маємо пам'ятати, що згідно з ч. 3 ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3], під час визначення гонорару можуть враховуватися: складність справи, кваліфікація та досвід роботи адвоката, фінансове становище клієнта та інші відповідні обставини.

І четвертий метод розрахунку між клієнтом та адвокатом – найцікавіший та найсуперечливіший – це «винагорода за успіх». Але чи забезпечує цей вид оплати лише успішний результат? Відповідно до пункту 3.3 Загального кодексу юристів Європейських Співтовариств «*Pactum de quota litis*» – це угода, укладена між адвокатом та клієнтом до екстрадиції. Остаточне рішення у випадку, коли клієнт є од-

нією із зацікавлених сторін. Відповідно до цієї угоди, клієнт зобов'язується сплатити адвокату винагороду у вигляді грошової суми або в будь-якій іншій формі у разі прийняття рішення на його користь. Однак, через новизну такого явища, як «плата за успіх», це визначення зазнало певних трансформацій між різними країнами[4].

Проаналізувавши закордонні джерела, ми можемо визначити такі варіанти договорів про оплату послуг між адвокатом та клієнтом залежно від результату розгляду справи:

1) «плата за успіх» (*Pactum de quota litis*) означає угоду у значенні Загального кодексу юристів Європейських Співтовариств;

2) «плата за бронювання» – гонорар за послуги адвоката, який сплачується лише в разі успішного вирішення справи або укладення дружньої угоди на користь клієнта і зазвичай становить відсоток від суми, яку вдалося здійснити адвокату прийняти або погодитись від імені клієнта;

3) «умовна плата» – форма додаткового збору, визначена заздалегідь сторонами договору про надання послуг та сплачена адвокату у разі успішного вирішення справи, за винятком попередньо узгодженого збору за послуги, у тому числі « без виграшу, без комісії » за їх послуги та відшкодування витрат, понесених лише у разі перемоги у справі [5].

Порівнюючи ці три визначення, можна зробити висновок, що вони майже ідентичні. Це означає, що поточний хід справи оплачується принаймні або безкоштовно, а у разі її успішного завершення адвокат отримує гонорар, визначений відповідним відсотком фінансового результату.

З огляду на вищевикладене, поняття «плата за успіх» слід розуміти як домовленість між клієнтом та адвокатом, за якою адвокат отримує винагороду за свої послуги у разі успішного вирішення проблеми.

Підводячи підсумок, можна сказати, що «плата за успіх» дійсно є чудовим вирішенням питання врегулювання між адвокатом та клієнтом. І не стільки для адвокатів, скільки для клієнтів. На жаль,

отримання винагороди за успішне вирішення справи за відсутності оплати в процесі її розгляду є, мабуть, єдиним основним стимулом для адвокатів працювати ефективно.

Крім того, цей вид розрахунку є найбільш об'єктивним, оскільки у разі позитивного фінансового результату у справі плата визначатиметься у відсотках від компенсації, а якщо результат нематеріальний – у формі узгодженого фіксовану суму, яка буде створена для кожного випадку окремо.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28. 06. 1996 року // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.–Ст. 8.
2. Ставки, знижки, hourly rates. Юридична газета online. 2019. № 41-42 (695-696). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/legalbusiness-in-ukraine/stavki-znizhki-hourly-rates.html> (дата звернення: 11.11.2020)
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076–VI/ Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 11.11.2020).
4. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: ЄС; Кодекс, Міжнародний документ від 01.10.1988 // База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343 (дата звернення: 11.11.2020).
5. Козлов С. Чому в Україні досі «не люблять» гонорар успіху адвоката? Юридична газета online. 2020. № 6 (712). URL: <https://yurgazeta.com/dumka-eksperta/chomu-v-ukrayini-dosi-ne-lyublyat-gonorar-uspihu-advokata.html> (дата звернення: 11.11.2020)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Шевченко А. В., Байдак В. А.

*студентки 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТІВ

Відомо, що діяльність адвоката передбачає зіткнення з інтересами протилежної сторони. У зв'язку з цим адвокат має прикласти максимум зусиль для отримання позитивного результату у справі, використовуючи незаборонені законодавством способи захисту свого клієнта. На жаль, непоодинокі випадки порушення прав адвоката, до прикладу, у вигляді втручання в його діяльність.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб. Крім того, державою передбачається створення належних умов для діяльності адвокатури та забезпечення дотримання гарантій адвокатської діяльності [1]. Тобто, на законодавчому рівні принцип незалежності адвоката присутній, проте виникає питання чи працює цей принцип на практиці.

По-перше, незалежність як принцип виявляється на зовнішньому рівні, а саме через те, що адвокатура є незалежною не лише від органів держави та органів місцевого самоврядування, а й від комерційних структур, політичних партій, окремих громадян, тобто третіх осіб. Внутрішній рівень незалежності реалізується як внутрішня корпоративна незалежність адвоката. У межах принципу законності це означає свободу адвоката під час вибору правової позиції, тактики ведення справи від органів адвокатського самоврядування, вказівок членів органів адвокатського самоврядування тощо [1].

По-друге, гарантії незалежності адвокатської діяльності – це певна система правових норм, які направлені на захист соціальних і професійних прав адвокатів. Тобто такі приписи, що сприяють вільному розвитку адвокатської діяльності і охороняються законом. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у ст. 23 закріплює гарантії адвокатської діяльності, які охороняються Кон-

ституцією України, вищевказаним Законом та іншими нормативно-правовими актами.

По-третє, досить важливим є особливий порядок притягнення адвокатів до кримінальної та дисциплінарної відповідальності. Для того, щоб адвоката можна було притягнути до дисциплінарної відповідальності обов'язковим має бути факт неналежної поведінки. Згідно п. 7 Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, звинувачення адвоката не може ґрунтуватися на припущеннях, а усі сумніви щодо доведеності вини адвоката мають тлумачитися на його користь. Підставами притягнення до цього виду відповідальності є: порушення адвокатом вимог несумісності, порушення присяги адвоката України, порушення правил адвокатської етики, розголошення адвокатської таємниці, невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків, невиконання рішень органів адвокатського самоврядування [2].

По-четверте, варто згадати і про процесуальні гарантії адвокатської діяльності. Притягнення до кримінальної відповідальності адвоката передбачає наявність саме визначеного кола суб'єктів, які здійснюють щодо нього процесуальні дії. Наприклад, повідомлення про підозру адвокату у вчиненні кримінального правопорушення може бути здійсненне виключно Генеральним прокурором України, його заступником, прокурором АРК, області, м. Києва та м. Севастополя, а такі процесуальні дії щодо адвоката, як обшук чи огляд житла мають відбуватися у присутності представника Ради адвокатів регіону [2].

По-п'яте, адвокат, здійснюючи свої професійні обов'язки, наражається на небезпеку негативної реакції протилежної сторони у справі. Законодавство, спрямоване на забезпечення безпеки адвоката, так само як і потерпілого, свідка, інших учасників кримінального процесу, поки ще не сформовано повністю. Вказана проблема потребує подальшого дослідження.

По-шосте, найбільш важливим у діяльності адвоката є його відносини з клієнтом. Специфіка цих відносин обумовлюється конфіденційністю інформації, яка становить адвокатську таємницю. По-

годжуємося з твердженням метра Молло, що віра в святість адвокатської таємниці складає одну з істотних умов адвокатури [3].

У якості підсумку зазначимо, що принцип незалежності є результатом забезпечення свободи в діяльності адвоката та є однією з головних засад, що здатна забезпечити надання правової (правничої) допомоги клієнтові на належному рівні.

Список використаної літератури:

1. Адвокатура України: Книга 1. Організація адвокатури (з практикумом): Підручник у двох книгах / за заг. ред. д.ю.н., проф. заслуженого юриста України С.Я. Фурси та к.ю.н., доцента Бакаянкової Н.М.— 2-ге вид. доповн. і перероб.— К.: Алерта, 2016.— с. 226

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Електронний ресурс]: від 5 липня 2012р. // Офіц. сайт Верхов. Ради України.— Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции / М. Молло; пер. с франц.; издание Н.П. Шубинского.— М.; Высочайшие утв. Т-во Скоропечатни А. Левенсон, 1894.— XVI.— ст. 68

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Юрченко Д. В., Мартиросян Є. А.

*студентки 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ

Актуальність обраної теми полягає у тому, що у світлі євроінтеграційних процесів, адвокатська таємниця набирає все більшого значення, і не лише через політичну ситуацію в країні, а й через призму соціальних процесів. Громадяни нашої країни бажають отримати належну їм за конституцією правничу допомогу, а, отже, вимагають

цього від адвокатів. Тут і постають невирішені сучасні проблеми, пов'язані з нерозголошенням адвокатської таємниці.

Аналізуючи поняття конфіденційності інформації, слід врахувати, що воно (стосовно адвокатської діяльності) включає два аспекти: секрет клієнта та секрет адвоката.

Відповідно до Закону України (далі – ЗУ) «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Юридична наука немає єдиного визначення поняття «адвокатська таємниця». Звернемо увагу, що своє відображення адвокатська таємниця знайшла також в міжнародних нормативно-правових актах. Так, наприклад, «Основні принципи, що стосуються ролі юристів», прийняті на VIII Конгресі ООН (Гавана, 27.08-07.09.1990 року), у пункті 22 проголосили, що «уряди визнають і забезпечують конфіденційний характер будь-яких зносин та консультацій між юристами та їх клієнтами у рамках їх професійних відносин» [2].

Президент адвокатської компанії «Полонський і партнери» Ю.М. Полонський підкреслив, що збереження адвокатської таємниці – це один із принципів адвокатури, її розкриття – надзвичайно серйозне порушення, її може бути розкрито тільки-но за письмової згоди клієнта [3, с. 54].

Проте, деякі вчені вважають, що відомості щодо адвокатської таємниці можуть бути розголошені без згоди клієнта У свою чергу, А. Писаренко вважає, що розголошення адвокатської таємниці потрібна міра для належного виконання адвокатом свого завдання [4, с. 8]. У свою чергу, І.В. Головань має протилежну точку зору, наголо-

шуючи на тому, що адвокат повинен керуватися Правилами адвокатської етики, які передбачають отримання згоди клієнта на розголошення адвокатської таємниці [5].

Досліджуючи сутність адвокатської таємниці, звернемо увагу на її предмет, який складає: 1) яка-небудь інформацію, що стала відома захиснику, помічнику або стажисту захисника, особі, яка перебуває у трудових відносинах з захисником, про клієнта; 2) питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом підстав) звертався до захисника, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання; 3) зміст порад, консультацій, роз'яснень захисника; 4) електронну переписку між захисником та його підзахисним, зміст їхніх телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції; 5) складені захисником документи, інформація, що зберігається на електронних носіях; 6) інші документи і відомості, одержані захисником під час здійснення адвокатської діяльності; 7) факт звернення клієнта до захисника за правовою допомогою.

Наступна проблема стосується адвокатів, які практикують у сфері кримінальних правопорушень. А саме – конфіденційність зустрічі адвоката і клієнта, якщо він (клієнт) є затриманим. Проблема постає в тому, що тут вже точно не діє «повний обсяг» збереження адвокатської таємниці, адже вже відомий факт, обставини і суть звернення. Тоді в пріоритеті стає повноцінний захист інтересів клієнта і інформації, яка ще не стала відома загалу, і може нашкодити клієнту.

Законодавець, розробляючи положення чинного ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», так і не врахував наукові напрацювання вчених-правників, що негативно відображається на правозастосовній діяльності: окремі захисники на вимогу слідчого, прокурора надають інформацію щодо фактів звернення до них осіб з приводу організаційних питань (наприклад, вартість надання послуг у кримінальних провадженнях), цим самим полегшуючи слідчому, прокурору встановлення винуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення. Отже, така ситуація є неприйнятною.

Факт звернення особи до адвоката, навіть з організаційних питань, є інформацією, що становить предмет адвокатської таємниці.

Дискусійним в юридичній літературі є питання того, чи включаються до предмета адвокатської таємниці лише відомості, несприятливі для клієнта, чи взагалі які-небудь відомості. Водночас й ч. 1 ст. 22 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає, що адвокатською таємницею є «будь-яка інформація, яка стала відома адвокату...», проте цікавою є ситуація, коли під час надання консультацій клієнтові, захисникові стає відомою інформація про один із підвидів кримінального правопорушення – злочин, що готується. Проблемним є питання, як у такому випадку має діяти адвокат, адже з одного боку така інформація є адвокатською таємницею, а з іншого – вона загрожує законним правам та інтересам громадян, держави. Обов'язок захисника як законослухняної особи в даному випадку – повідомити правоохоронним органам про правопорушення, що готується; обов'язок захисника-професіонала – зберегти адвокатську таємницю. У такій ситуації розголошення відомостей клієнта буде набагато меншою шкодою, аніж шкода, яка буде заподіяна внаслідок учинення діяння, що готується [6, с. 197]. Для того, щоб не відбувалося дискусій, потрібно внести деякі зміни до законодавства.

Таким чином, поняття адвокатської таємниці, що знайшло своє відображення в ст. 22 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», є досить повним, але все ж слід внести зміни, адже ми бачимо невідповідність одних нормативно-правових актів іншим. Для вирішення цього питання недостатньо аналізу проблеми, таким чином треба об'єднати як теорію так і практику, для вдосконалення і вирішення проблем адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 27. – Ст. 282.
2. Основні принципи, що стосуються ролі юристів: Міжнар. док. від 07.09.1990 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_313.
3. Полонський Ю. М. Про адвокатську таємницю / Ю. М. Полонський // Право України. – 2012. – № 9. – 87 с.

4. Писаренко А. Разглашение адвокатской тайны / Писаренко А. // Юридическая практика.–2004.– № 36(350).– 8-12 с.

5. Головань І.В. Захист професійної юридичної таємниці згідно законодавства України та Швейцарії / І.В. Головань // Адвокат. 2005.– № 2.– 3-8 с.

6. Зейкан Я.П. Настільна книга адвоката у кримінальній справі (КПК 2012) / Я.П. Зейкан, С.Ф. Сафулько.– 2-ге вид., допов.– К.: ВД «ДАКОР», 2016.– 640 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Янович О. О.

студент 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

МАЙБУТНЄ ІННОВАЦІЙНОСТІ АДВОКАТУРИ ПРИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Швидке впровадження інформаційних технологій за останні десятиліття призвело до проникнення Інтернету, його ресурсів та інших сучасних засобів зв'язку у чи не всі сфери життєдіяльності людства. Адвокатура не стала винятком, адже усі зміни людських взаємовідносин спричиняють негайну відповідь професіоналів в області права, які забезпечують правильну правову інтерпретацію тих нововведень та інновацій.

Важливість інформаційних технологій у діяльності правника обумовлена тим, що одержання правової інформації стосовно певної юридичної ситуації здійснюється шляхом комплексу інформаційно-правових, інформаційно-пошукових, інформаційно-комунікативних і інформаційно-аналітичних заходів [1, с. 187].

Мобільні додатки для юристів, он-лайнконструктори договорів, аналітичні онлайн-платформи, смарт-офіси юридичних фірм – все це вже активно функціонує в правовому житті нашої країни. Хоча

технології у сфері права стикаються з серйозними проблемами на кшталт негативного ставлення традиційних гравців або труднощів захисту даних та інформації, безперечно, що технологічний прогрес увійшов в галузь юриспруденції назавжди заходів [2, с. 54].

Вплив інформаційних технологій на діяльність адвокатів багато в чому обумовлений спрямованістю державного управління та сучасної політики більшості країн, в тому числі і України, на діджиталізацію різних сфер життєдіяльності суспільства. В правовій сфері це проявляється, головним чином, в створенні та впровадженні урядом держави електронного суду, відкритих електронних реєстрів. З практичної точки зору сьогодні адвокат в ході своєї діяльності, використовуючи новітні комп'ютерні технології, направляє адвокатські запити, отримує відповіді, документи та інформацію в електронному форматі, звертається до державних органів, підприємств, установ, організацій зі скаргами, надає допомогу в оформленні ліцензій, дозвільних документів на різні види діяльності для клієнтів тощо. Відтак, завдяки інформаційним системам та інноваційним технологіям адвокат може отримати альтернативні рішення юридичної проблеми, заощадити час для їх аналізу і вибору остаточного правильного рішення, що справить позитивний ефект на якість надання правових послуг.

Професійна діяльність адвоката пов'язана з опрацюванням значних обсягів правової інформації з різних галузей права, аналізом нестандартних правових ситуацій, які виникають під час кваліфікації правопорушень, злочинів, різноманітних суперечливих з точки зору чинного законодавства ситуацій. Для оперативного доступу до інформації, її систематизації, а також своєчасного і коректного використання все більш насущним стає застосування спеціалізованих програмно-технічних засобів. Саме цій меті служать комп'ютерні правові системи із законодавства, які знайшли широке розповсюдження в науковій, методичній і навчальній роботі провідних юридичних вищих навчальних закладів та в практичній професійній діяльності у галузі права [3, с. 86].

Отже, враховуючи вищезазначене, інформаційні технології, новітнє спеціалізоване програмне забезпечення, інтернет-ресурси, соціальні-медіа в своїй сукупності обумовлюють і визначають спрямування подальшого розвитку в тому числі і сфери адвокатської діяльності. Вже сьогодні знання і навички застосування новітніх технологій стають обов'язковими для сучасного правника. «Юрфірми, чиї працівники розуміють і юридичний, і технічний бік справи, матимуть перевагу, особливо, якщо вони зуміють показати клієнту, яким чином ця перевага полегшує йому життя», – пояснює віце-президент Асоціації корпоративних юристів США Джеймс Мерклінгер [4], і це в повній мірі відповідає сучасним реаліям.

Говорячи про перспективи розвитку адвокатської діяльності, слід зазначити, що гіперактивний розвиток інформаційних технологій протягом останнього десятиліття, спричинив впровадження телекомунікаційних засобів зв'язку, інформаційних ресурсів та сервісів Інтернету в усі сфери життєдіяльності людства, і адвокатська діяльність не стала винятком. Інформаційні технології не рідко є запорукою переходу на якісно новий рівень юридичного бізнесу, оскільки їх використання забезпечує впровадження нових технічних інструментів і комплексних підходів до задоволення потреб клієнтів в правовій допомозі. Однак, традиційність і консервативність представників адвокатської діяльності виступає перешкодою на шляху інноваційного розвитку сфери надання правничих послуг. Крім того, суттєвих змін потребує інформаційне законодавство, систематизованість і внутрішня узгодженість якого сприяла б більш активно впровадженню новітніх підходів в сфері юриспруденції. Отже, основна увага має бути зосереджена саме на подоланні названих перешкод, з метою забезпечення ефективного функціонування адвокатури в майбутньому ще більш технологічному світі.

Список використаної літератури:

1. Яворська Г.Х. Імплементация інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес вищого навчального закладу юридичного спрямування. Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія:

Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. 2016. № 12(1). С. 186-193.

2. Варава І. Інновації у професійній діяльності юристів: використання потужностей штучного інтелекту. Інформація і право. 2020. № 1(32). С. 47-54.

3. Іщенко В.М. Принцип допустимості і достатності засобів кримінально-процесуального доказування. Право України. 2003. № 7. С. 90-92.

4. Заплотинський Б. А. Інформаційні технології в юридичній діяльності: посібник. Київський інститут інтелектуальної власності та права НУ «Одеська юридична академія», кафедра інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності, 2018. 108 с.

5. Портрет юриста. Закон і Бізнес. 2013. № 41 (1131). URL: https://zib.com.ua/ua/42815portret_suchasnogo_yurista_rozumie_tehnichniy_bik_spravi_spr.html.

Науковий керівник:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна

Секція 2

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Солодка К. Ю.

*аспірантка історико-юридичного факультету
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя*

ПРИСЯЖНІ ПОВІРЕНІ НІЖИНСЬКОГО ОКУРЖНОГО СУДУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.

Відповідно до Судових статутів 1864 р. інститут присяжних повірених засновувався як окрема, особлива корпорація, яка перебуває при судових палатах, але не входить до штатного розпису суду. Право на вступ, відповідно до ст. 354 Положення про введення в дію судових статутів, мали особи, що досягли 25-го віку, отримали вищу юридичну освіту, працювали у судових установах не менше п'яти років [7, ст. 219].

Не мали права бути присяжними повіреними за ст. 355 зазначеного Положення іноземці, неплатоспроможні боржники, особи, що обіймають посаду в державних органах та отримують жалування, окрім тих, що займають почесні посади без виплати винагороди. Також особи, які перебувають під слідством, виключені зі служби по судовому відомству, позбавлені дворянського, духовного звання, виключені з числа присяжних повірених [7, ст. 220-221].

Бажаючи вступити на службу присяжним повіреним надавали відповідну заяву до ради присяжних повірених (ст. 357), а за її відсутності до окружного суду (ст. 377) [7, ст. 223-225]. При Ніжинському окружному суді, відкритому 8 травня 1873 р. такої ради не було, а отже, всі заяви розглядав безпосередньо суд. Відповідно до ст. 358 Судових статутів рада присяжних повірених засновувалася при наявності не менше двадцяти присяжних повірених в окрузі [7, ст. 224]. В Ніжинському окружному суді, за розпорядженням Міні-

стра Юстиції, кількість приватних повірених повинна була складати не більше 11 осіб [1, арк. 61].

У заяві, оформленій на ім'я очільника окружного суду, вказували місто проживання, перелік документів про освіту, метричні виписи, характеристику від попереднього керівництва. Зазначали про відсутність перешкод для вступу на службу відповідно до ст. 355 Судових статутів. Присяжний повірений повинен проживати у місті, де знаходилася судова установа, або ж в інших поселеннях, що належали до округу судової палати. Якщо прохання подається вдруге, то з документів надавалося лише свідоцтво видане у минулі роки.

Відповідну заяву розглядали на загальних зборах суду, серед присутніх: очільник, його заступник, від п'яти до восьми членів суду, прокурор та секретар. Важливо зазначити, що законодавство вимагало звертати особливу увагу на моральні якості кандидата. Фактично суд без жодних пояснень міг відмовити у задоволенні заяви, мотивуючи це формальними причинами або ж «внутрішнім переконанням суду».

Ніжинський окружний суд ретельно перевіряв усі надані свідчення, особливо осіб неправославного віросповідання. Наприклад, у заяві 1875 р. рабин Добрускін Ханон Михайлович надав атестат Житомирського равінського училища, посвідчення С.-Петербурзького університету. Зазначив, що працював присяжним повіреним у Катеринославі. Відтак, суд відправив запит з проханням надати характеристику Добрускіну до очільника Катеринославського окружного суду, очільника з'їзду мирових суддів Катеринославського мирового округу, поліцмейстеру м. Катеринославі. Отримавши позитивну оцінку від посадових осіб, суд надав відповідне свідоцтво [1, арк. 10].

Про пильну перевірку кандидатів на посаду свідчить і справа колезького секретаря Домонтовича Миколи Миколайовича. У заяві зазначив, що у Харківській судовій палаті проти нього, як мирового судді Борзенського повіту, велося дисциплінарне провадження за ст. 426 та 427 Уложення про покарання. Але відповідну справу закрит Сенат. Для перевірки свідчень Ніжинський окружний суд відправив запит до очільника ради присяжних повірених округу та

прокурора Харківської судової палати. Хоча зібрані свідчення і підтверджували слова Домонтовича, суд відмовив у задоволенні видачі свідоцтва [1, арк. 24].

Велика увага приділялася наявності вищої юридичної освіти. Присяжні повірені Ніжинського окружного суду навчалися на юридичних факультетах Імператорського університету Св. Володимира, Харківського університету, Ніжинського ліцею князя Безбородька, Санкт-Петербурзького університету, Імператорського Новоросійського Університету, Московського університету, Варшавського університету. Хоча слід зазначити, доступ до посади присяжного повіреного був і в осіб, які закінчили курс гімназії та працювали у судових відомствах, займали військові посади, на яких могли здобути практичні навички.

У цьому разі, присяжні повірені мали надати усі підтверджуючі документи та уточнити про можливість перевірки власних знань на судовому засіданні. У практиці Ніжинського окружного суду даним правом користувалися лише особи, які бажали отримати свідоцтво приватного повіреного. Наприклад, Пишов Константин Горигорович, навчався в Чугуївському військовому училищі, приймав участь у російсько-турецькій війні 1877-1878 рр., нагороджений орденом св. Анни 4-го ступеня за хоробрість виявлену під час взяття фортеці Нікополя. Займав посаду діловода по господарській частині у Чернігівському місцевому батальйоні. У 1910 р. склав екзамен при Ніжинському окружному суді, підтвердивши знання з різних галузей права [5, арк. 4].

Якщо особа закінчила вищий навчальний заклад непрофільного спрямування, але мала курс лекцій з юридичних наук, то екзамен не проводили. Зарахований до складу присяжних повірених Ніжинського окружного суду 1875 р. Окуньков Микола Федорович, закінчив Костянтинівський межевий інститут зі званням інженера. На момент подання заяви, працював молодшим землеміром 1-го розряду в Ніжинському окружному суді [2, арк. 2].

Значна кількість заяв надходила з великих міст, що пояснюється великою конкуренцією серед присяжних повірених. У 1891 р.

до складу присяжних повірених зарахований Шкляревський Філіп Сергійович, який перевівся із С.-Петербурзької судової палати. Колезький секретар Коган Павло Володимирович працював у Херсонському окружному суді. Сірик Дмитро Іванович з Новгородського окружного суду [2, арк. 11].

Хоча до Ніжинського окружного суду і надходила достатня кількість прохань, через жорсткі вимоги до кандидатів суд відчував нестачу кадрів присяжних повірених. Відтак, у листі Київській судовій палаті від 27 січня 1890 року, зазначав про недостатню кількість присяжних повірених, через що у місті розвивається підпільна адвокатура. Через дану ситуацію судом 1888 року було прийнято на роботу Вікторова Петра Олександровича, який закінчив медичний факультет Харківського університету [3, арк. 20].

Правопорушення помітила Київська судова палата та направила на розгляд Сенату. У поясненні суд вказував на гарні моральні та професійні якості, адже він працював нотаріусом при Ніжинському окружному суді. Посилався на «Положення про введення в дію Судових Уставів 20 листопада 1864 року», за яким дозволялося зараховувати на посаду благонадійних осіб без спеціальної освіти, мати не менше п'яти років стажу в судових установах. Використання даного нормативно-правового акту не було правомірним, адже він застосовувався лише до судових установ вперше відкритих у 1860-х роках, а згодом втратив свою чинність [3, арк. 31-35].

Отже, Судові статuti 1864 року висували жорсткі вимоги до присяжних повірених. При розгляді заяви на посаду присяжного повіреного, Ніжинський окружний суд особливу увагу звертав на наявність вищої юридичної освіти, стажу, моральні якості кандидата. Усі свідчення ретельно перевірялися, надсилалися запити до попереднього керівництва.

Список використаної літератури:

1. Відділ державного архіву Чернігівської області в місті Ніжин (далі ВДАЧОН), Ф. 358, Оп.1, Спр. 33. О лицах, заявивших желание быть поверенными по судебным делам, 61 арк.
2. ВДАЧОН Ф. 358, Оп.1, Спр. 40. О поверенных по судебным делам, 29 арк.

3. ВДАЧОН Ф. 358, Оп.1, Спр. 462. О присяжном поверенном Петре Олександровиче Викторове, 37 арк.

4. ВДАЧОН Ф. 358, Оп.1, Спр. 796. Дело о службе частного поверенного при Нежинском окружном суде Рыля Менделя Вигдоровича, 32 арк.

5. ВДАЧОН Ф. 358, Оп.1, Спр. 946. Дело по прошению отставного поручика Константина Григорьевича Пыжова о принятии его в число частных поверенных при Нежинском Окружном Суде, 28 арк.

6. Кони А.Ф. Отцы и дети судебной реформы.— М.: изд-во И.Д. Сытина, 1914.— 295 с.

7. Судебные уставы 20 ноября 1864 г., с изложением рассуждений, на коих они основаны. Типография Второго Отделения Собственной Е. И.В. Канцелярии. ч. III. СПб., 1867 г., 565 с.

Барта Л. А.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТІВ ЗА ЧАСІВ СРСР

Побудова «правової держави» була і залишається основною метою філософів, гуманістів та політиків ще з давніх часів. Звертаючи увагу на це, можна зробити висновок, що константою кожної держави є забезпечення ефективної системи правового захисту громадян, тобто адвокатури. В Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» в першому розділі «Загальні положення» тричі наголошено на здійсненні адвокатської діяльності на засадах незалежності [1]. Сьогодні базовим є твердження, що адвокатура є незалежною, професійною та самоврядною організацією, проте, на жаль, така ситуація була не завжди.

З моменту створення Союзу Радянських Соціалістичних Республік статус адвокатів та адвокатури в цілому постійно зазнавав змін. З 1922 року почалося активне реформування адвокатури, що було пов'язано із запровадженням нової економічної політики та необхідністю забезпечення окремих приватних прав та інтересів громадян. 26 травня 1922 р. прийнято вважати Днем народження радянської

адвокатури у зв'язку із затвердженням Положення про адвокатуру. Зрозуміло, що змін зазнало і законодавство УРСР: були створені губернські колегії захисників (оборонців) у кримінальних і цивільних справах, яким було надано певні права на самоврядування. Проте загалом, члени колегій не могли обіймати посади в державних установах та на підприємствах. До проблем, пов'язаних із забезпеченням незалежності діяльності адвокатів саме цього періоду, необхідно в першу чергу віднести постанову «Про реорганізацію колегій захисників», прийняту 12 вересня 1928 р., якою ліквідовувалися приватні кабінети адвокатів та відбувалося прикріплення працівників до консультацій, що неабияк погіршувало їх становище. Після цього захисникам заборонялося займатися приватною діяльністю, а отримані кошти мали розподілятися між членами консультації. Сума відповідно затверджувалася пленумом окружного суду, з попереднім встановленням президією.

Від 1939 р. колегіями захисників керував, зокрема, Найвищий суд, повноваження якого найближчим часом були делеговані спеціальному відділу Наркому юстиції, яким встановлювався фінансовий план оплати праці адвокатів СРСР.

Проаналізувавши дані положення можна зрозуміти, що: в процесі укладання відповідних постанов повністю ігнорувалося питання забезпечення незалежної діяльності захисників; захисники не мали права самостійно обирати своїх клієнтів; член колегії захисників міг здійснювати захист лише з дозволу президії колегії або за ордером юридичної консультації.

Після затвердження 16 серпня 1939 р. «Положення про адвокатуру СРСР» в Україні вперше закріпився термін «адвокат». Зокрема, за цим положенням встановлювалося повне одержавлення інституту адвокатури. Щодо обрання голови зі складу президії колегій, то фактично вони затверджувалися зверху. Існували і проблеми щодо прийому нових членів до колегії адвокатів, адже фактично Положенням закріплювалося право Комісара юстиції СРСР та республіканського Наркома юстиції відкидати «незручні» кандидатури. Зокрема, про ставлення держави до прийому нових членів до адвокатури свідчить

наказ НКЮ «Про контроль за прийомом до адвокатури» [2]. Тож формально адвокатура була однією з державних структур.

Відзначимо, що 2 червня 1952 р. було затверджено Положення про юридичні консультації колегій адвокатів, що взагалі виключало надання будь-якої платної правової допомоги колегіями, наголошуючи на їх суто корпоративних функціях. А вже 1962 р. було видано Положення про адвокатуру в УРСР, за яким фактично стиралося поняття «адвокатура».

Незважаючи на те, що кожен адвокат міг користуватися всіма соціальними правами, держава продовжувала жорстко контролювати колегії адвокатів, хоч ті і мали систему самоврядування. Тож можна зазначити, що до 70-х років відбувалося постійне ігнорування незалежності інституту адвокатури, шляхом прийняття відповідних документів та проведення заходів, націлених на досягнення стовідсоткового контролю над системою захисту юридичних прав громадян.

І лише з 1972 р. починається плавний вихід адвокатури з тіні державного контролю. Зокрема, до КПК України вносилися зміни, які значно поширювали повноваження захисників: адвокату дозволялося брати участь у всіх справах, де прокурор до цього виніс відповідну ухвалу. У 1977 р. правове положення адвокатури вперше було закріплене на конституційному рівні в главі 20 «Суди» ст. 161[3]. А у прийнятому 1992 р. Законі «Про адвокатуру» в ст. 4 вже наголошувалося на принципі незалежності як на одному з основних принципах [4].

Тож можна зробити висновок, що в радянський період головним чином на становище адвокатів та адвокатури в цілому впливала ідеологічна орієнтація верхівки держави. Опускаючи важливість здійснення адвокатської діяльності на засадах незалежності, фактично ігнорувалися принципи, пов'язані з вищезазначеним, а саме: верховенства права, законності, поваги до адвокатської професії і т.д. Більшість позитивних змін в законодавстві СРСР, які стосувалися форм і гарантій адвокатської діяльності, були суто своєрідним «прикриттям», аби запобігти можливим заворушенням серед адво-

катських колегій. СРСР як тоталітарна держава не була зацікавлена в забезпеченні незалежності інституту адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Енциклопедичний довідник майбутнього адвоката: у 2 ч. / О.Д. Святоцький, Т.Г. Захарченко, С.Ф. Сафулько та ін.; за заг. ред. С.Ф. Сафулька. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. Ч. 1. 616 с.
3. Конституція Союзу Радянських Соціалістичних Республік (текст ухвалений 7 жовтня 1977 року на засіданнях палат Верховної Ради).
4. Про адвокатуру: Закон України від 1992 р. URL: <https://www.google.com/search?>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Бень А. О.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В СРСР: ПОГЛЯД З СЬОГОДЕННЯ

Становлення радянського режиму на українських землях призвело до сумнозвісних змін в адвокатурі. Адвокатуру було проголошено буржуазним інститутом, що обумовило негативне ставлення до неї у суспільстві. Після підписання декрету «Про суд» № 1 1917 року [1] здійснювати представництво в суді мав можливість кожен, хто мав громадянські права. Відмова від професійного захисту заподіяла шкоди інституту адвокатури та правозахисній сфері в цілому. Так тривало до запровадження нової економічної політики. У період НЕПу розпочалося відродження певних приватних правовідносин та відновлення інституту адвокатури. 2 жовтня 1922 р. було прийнято Положення про адвокатуру [2], яким було врегульовано здійснення

адвокатської діяльності в УРСР. Характеризуючи розвиток адвокатури у Радянському Союзі у ті часи найперше варто вказати, що в Положенні про адвокатуру йшлося виключно про колегії захисників, термін «адвокат» законодавство не містило. Попри це приватна адвокатська практика існувала, але не підтримувалася з боку держави.

У 1929 році відбулося офіційне скасування індивідуальної адвокатської практики. Відтепер залишалася єдина форма адвокатської діяльності – колективна, колегії було визнано юридичними особами. В цей період українська адвокатура вже остаточно була підконтрольна державі. Питання підвищення ролі адвокатури та рівня забезпечення права на захист актуалізувалося у період підготовки та прийняття Конституції СРСР 1936 р. [3]. Адвокатура, виконуючи функцію захисту, не могла надалі залишатися у підпорядкуванні судовим органам. Але вона не стала незалежною – у січні 1937 р. колегії захисників перейшли у відання Народного комісаріату юстиції. В 1939 році Рада народних комісарів СРСР прийняла Положення про адвокатуру СРСР [4], в якому уперше в СРСР були закріплені терміни «адвокат» та «адвокатура». Керівництво колегіями адвокатів в УРСР здійснювалося народним комісаріатом юстиції.

У період з 1960 р. по 1962 р. союзні республіки, у тому числі УРСР, прийняли нові Положення про адвокатуру, які також не дозволяли займатися приватною адвокатською практикою, а передбачали діяльність адвокатів виключно у складі колегій. Верховна Рада УРСР затвердила нове Положення про адвокатуру [5], відповідно до якого:

- затверджено перелік видів юридичної допомоги, який включав надання порад, довідок, роз'яснень, складання заяв, скарг та інших документів, участь у судових процесах як захисників обвинувачених, представників відповідачів та інших заінтересованих осіб;
- чітко зазначалося, хто міг займатись адвокатською діяльністю – це право надавалося лише членам колегії адвокатів;
- встановлено необхідність вищої юридичної освіти, а для тих, хто закінчив юридичну школу – обов'язковий стаж практичної роботи в судових, прокурорських та інших органах юстиції не менше одного року, а особи які не мали юридичної освіти повинні були

мати стаж не менше трьох років(судді, прокурора, слідчого або юрисконсульта);

– прийом до складу колегії і виключення з неї здійснювала Президія колегії адвокатів.

В колегіях увага приділялася методичній роботі, підвищенню кваліфікації адвокатів. Працювали школи професійної майстерності, ораторського мистецтва, що позитивно відображувалось на професійному рівні адвокатів.

У 1978-му році було прийнято нову Конституцію УРСР [6]. На конституційному рівні було закріплено, що для надання юридичної допомоги громадянам і організаціям діють колегії адвокатів.

Важливим етапом розвитку радянської адвокатури стало прийняття першого і єдиного в СРСР Закону «Про адвокатуру в СРСР» 1979 року [7], який визначав загальні засади організації і порядку діяльності адвокатури в СРСР.

У 1980-му році було затверджено нове Положення про адвокатуру УРСР [8], яке детальніше регламентувало діяльність колегій адвокатів республіки, розширило види юридичної допомоги громадянам. Колегіям адвокатів надавалося самоуправління, можливість самостійного вирішення організаційних питань, здійснення керівництва та контролю за професійною адвокатською діяльністю. Найвищим органом колегії адвокатів були загальні збори членів колегії, її виконавчим органом – президія, контрольно-ревізійним органом – ревізійна комісія.

Характерними напрями адвокатської діяльності, окрім захисту від обвинувачення та здійснення представництва, у період із 1980-1990 рр. були складання адвокатами проектів статутів, положень, договорів тощо; надання юридичної допомоги малим і спільним підприємствам як за договорами, так і за разовими дорученнями.

В 1989 році був створений Союз адвокатів СРСР – перше радянське громадське об'єднання адвокатів СРСР. 21-22 вересня 1990 р. у м. Києві відбувся Установчий з'їзд *Спілки адвокатів України* – добровільної, громадської, незалежної, самоврядної організації, був затверджений її статут. До складу обраного Установчим з'їздом прав-

ління САУ увійшли представники 22 колегій адвокатів, а згодом всі області України, АР Крим, міста Київ та Севастополь утворили відділення САУ.

На виконання рішень Установчого з'їзду адвокатів 1990 року правління Спілки адвокатів України утворило комісію, яка розпочала роботу над проектом першого в Україні Закону про адвокатуру. Саме Спілка адвокатів України була одним із головних ініціаторів розробки проекту нового Закону України «Про адвокатуру», що розроблявся зусиллями науковців і практиків. Концепція і законопроект були детально обговорені і після тривалої дискусії, що точилася поміж адвокатами, правління Спілки адвокатів України затвердило ці документи. У 1992 році основні положення концепції зазначеного закону, за пропозицією Спілки адвокатів України, були включені в затверджену Верховною Радою України «Концепцію судово-правової реформи в Україні» [9].

Після набуття України незалежності, інститут адвокатури і адвокатська діяльність набирає зовсім інших обертів. Прийняття 19 грудня 1992 р. Закону України «Про адвокатуру» [10] сприяло подальшому демократичному розвитку української адвокатури, забезпечило право на доступ до адвокатської професії широкої верстви кваліфікованих юристів, встановило гарантії здійснення адвокатської діяльності, розширивши професійні права адвокатів, їхні обов'язки та відповідальність, тим самим наблизивши діяльність української адвокатури до світових стандартів.

Прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. [11] ще більше посилило роль інституту адвокатури в Україні. Створення Національної асоціації адвокатів України на Установчому з'їзді адвокатів України 17 листопада 2012 р. було спрямовано на об'єднання адвокатів України, підвищення незалежності адвокатури. Діяльність Національної асоціації адвокатів України забезпечує реалізацію завдань адвокатського самоврядування, захист професійних прав адвокатів, покращання рівня надання професійної правничої допомоги.

Інститут адвокатури в Україні на сучасному етапі активно розвивається, але проблематикою постає питання не урахування попередніх помилок формування, у зв'язку з цим варто акцентувати увагу на минулому адвокатури, адже через поспіх і неточний розбір історичного досвіду, може призвести утворення нових похибок. Причиною швидкого прийняття рішень і внесення нових змін може бути тиск з боку держави або ситуація з COVID-19, що спіткала увесь світ. Слід зазначити, що через розвиток новітніх технологій, розповсюдження коронавірусної інфекції, набирає обертів онлайн консультування, піднесення електронного правосуддя. У результаті адвокатська діяльність вже сьогодні здійснюється у дистанційному режимі, що обумовлює нові виклики для адвокатури через нову форму комунікації і надання правничої допомоги, виникнення нових проблем, які потребують свого вирішення. Дослідження цих проблем має здійснюватися спільними зусиллями Національної асоціації адвокатів України та наукової спільноти з урахуванням історичного досвіду та міжнародних стандартів організації та діяльності адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Декрет о суде. Декреты Советской власти. URL:: http://www.hist.msu.ru/ER/Text/DEKRET/o_sud1.htm (дата звернення 29.10.2021).
2. Положення про адвокатуру, затверджене постановою ВУЦВК від 2 жовтня 1922 року // ЗУ УСРР. – 1922. – № 43. – Ст. 638.
3. Конституция СРСР 1936 р. // Известия ЦИК СССР и ВЦИК, № 283. – 1936.
4. Положение об адвокатуре СССР // СП СССР 1939 г., № 49, ст. 394. – 1939. URL: <http://istmat.info/node/24232> (дата звернення 29.10.2021).
5. Положення про адвокатуру УСРР, затверджене постановою Верховної Ради Української РСР 25 вересня 1962 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1962. – № 39. – Ст. 498.
6. Конституція УСРР 1978 р. [Електронний ресурс]. URL:: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09/ed19780420#Text> (дата звернення 29.10.2021).
7. Про адвокатуру СРСР: Закон СРСР від 30 листопада 1979 г. // Відомості Верховної Ради СРСР. – 1979. – № 49. – Ст. 846.
8. Положення про адвокатуру УСРР, затверджене Законом Української РСР від 31 жовтня 1980 року // Відомості Верховної Ради УСРР. – 1980. – № 46. – Ст. 898.

9. Про концепцію судово-правової реформи в Україні [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N30, ст. 426.— 1992. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2296-12#Text> (дата звернення 29.10.2021).

10. Про адвокатуру: Закон України // Відомості Верховної Ради України.— 1993.— № 9.— Ст. 62.

11. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // Голос України від 14.08.2012 / №№ 148-149 // Офіційний вісник України.— 2012.— № 62.— С. 17.— Ст. 2509.

Науковий керівник: *завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор*
Бакаянова Нана Мезенівна

Бурдукова В. Д.
студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДОМІ ЖІНКИ-АДВОКАТИ

Впродовж тривалого часу доступ жінкам до юридичної професії був закритим. Так, навіть близько 100 років тому видача ліцензії жінці на звання присяжного повіреного прирівнювалася до випадку видачі ліцензії божевільному, неповнолітньому чи іноземному підданому.

«Жінка-адвокат» поняття, що є достатньо молодим в історії, хоча у юриспруденції жіночий образ існував багато століть. До прикладу, з давніх часів Феміда уособлює символи правосуддя та порядку. Саме цій богині було доручено стежити за дотриманням законів. Ця богиня має чимало символів. Головний з них — та сама пов'язка на очах, що означає неупередженість. Феміда не виділяє будь-кого, для неї нічого не означають соціальний статус чи стан людини. Пов'язка ще здавна ніби говорила людям: закон єдиний всім і Феміда не робить різниці між людьми. У лівій руці вона тримає ваги, що вважалися символом рівноваги та міри. Щодо їх чаш, то їх можна тракту-

вати як зло та добро, провину чи невинність. У будь-якому випадку вчинки людини Феміда зважає на своїх терезах, щоб винести рішення. У правій руці спочатку богиня тримала ріг достатку. Сьогодні це здається незвичним, але греки пов'язували Феміду і з силами родючості, процвітання та благополуччя. Римляни вважали, що такий атрибут недостатньо повно виражає суть Феміди, а ріг достатку було замінено на меч. Ця зброя – суть духовної сили та влади. Воно може означати і справедливе покарання, і захист невинного. На зображеннях Феміда тримає меч вістрям вниз: так вона ніби показує нам, що не має агресивних намірів, але не дозволить порушень порядку, адже зброя завжди наготові.

Катерину Флейшиць вважають першою жінкою-адвокатом батьківщиною якої є Україна. Вона народилася 28 січня 1888 року у місті Кременчуці у сім'ї присяжного повіреного Абрама Флейшиця. У 1904 році, закінчивши із золотою медаллю жіночу гімназію, вона вирушила до Франції та вступила на юридичний факультет Паризького університету.

Звернувшись до Міністерства народної освіти та отримавши дозвіл скласти іспити екстерном за весь курс юридичного факультету Петербурзького університету, протягом півтора року Флейшиц успішно пройшла всі випробування та отримала заповітний диплом.

Далі в її біографії відбулася одна знакова подія, яка згодом фактично набула легендарної форми. 30 жовтня 1909 року 21-річна Катерина Флейшиц стала першою жінкою-адвокатом чия батьківщиною є Україна.

Перша її спроба виступити в суді як захисник зустріла протест прокурора, який відмовився від виступу та залишив судове засідання [1]. Хоча ухвалою даного суду участь у процесі жінки-захисника була визнана можливою, проте міністр юстиції Щегловітов І. Г. звернувся із цього приводу із запитом до Сенату [2], який роз'яснив, що під «особами, які закінчили юридичний факультет одного з університетів і мають право бути адвокатами, розумілися в російському законі виключно особи чоловічої статі» [3]. При цьому було наведено таке обґрунтування: в одному з положень судових статутів було знайдено

абзац, в якому йшлося про те, що «присяжний повірений, виступаючи перед судом, повинен мати на лацкані фракта значок університету, в якому він отримав диплом» [4]. А оскільки жінки за жодних обставин носити фрак не могли, відповідно, було зроблено висновок, що і виступати в суді як присяжний повірений вони теж не можуть. Тож Флейшиц Є. А. була виключена з адвокатури. Залишаючи зал, Катерина Абрамівна кинула в бік прокурора: «Оце вже ворожий бік!». Ця гірка гра слів облетіла тоді весь друк, нерідко згадується і сьогодні. Слід також відзначити і Олену Абрамівну Гальперіна-Гінзбург, одну з перших російських жінок-юристів. Вона вивчала юриспруденцію у Школі права в Парижі, була допущена до екзамену на отримання адвокатської практики у Харкові, проте дозволу так і не отримала. Її прохання про можливість юридичної діяльності у Росії було направлено до Сенату, але не удостоїлося позитивної відповіді. І лише 1917 року декретом Тимчасового уряду, який очолював, як відомо, адвокат Олександр Федорович Керенський, жінки були допущені до адвокатури [5].

У 1893 році міщанка Шейн була допущена Ковенським з'їздом світових суддів (апеляційною інстанцією) до захисту обвинуваченого Шахновського як його повірений. З'їзд дійшов висновку, що закон, безумовно, забороняє жінкам бути приватними та присяжними повіреними, але не захисниками за довіреністю від підсудного (адвокатами *ad hoc*) [6]. У тому ж році дворянка Олімпія Даргінювич у Ковенській губернії в цивільній справі була допущена як повірена селянина Олександра Войткуса [7].

Як приватні повірені також були відомі і Є. Ф. Козьміна в Нижньому Новгороді, М. П. Аршаулова у Томську, В. Л. Кічєєва в Іркутську. З кінця 1940-х років Катерина Абрамівна брала активну участь у роботі з кодифікації громадянського права [8].

Під її керівництвом захистили кандидатські дисертації понад 20 аспірантів, деякі з них стали докторами наук.

Флейшиц була деканом юридичного факультету Інституту зовнішньої торгівлі, професором юридичного факультету Московського державного університету, викладала в Університеті дружи

народів імені Патріса Лумумби, в Академії зовнішньої торгівлі, була професором Інституту народного господарства імені Г.В. Плеханова. Їй першій із жінок-юристів присвоїли почесне звання заслуженого діяча науки РРФСР.

Феміду не дарма вважали однією з найсильніших і найбільших богинь. Завдяки їй соціум міг жити відповідно до правил і законів, встановлених для дотримання миру та порядку. Ця богиня протистояла хаосу та злу, а її образ і сьогодні часто зустрічається в судах, що, як і раніше, називають «храмами Феміди». І у цього протистояння жіночий вигляд.

Список використаної літератури:

1. Бродський І.Л. Справа про крадіжку більярдних куль.— Адвокат, 2008, № 1.— С. 69-72.
2. Титова Е.А. Жіноче обличчя російської присяжної адвокатури// Судова влада та кримінальний процес.—2014.— № 3.— С. 282-283; Справа здобутої юридичної освіти жінки // LegalReport.
3. Верещагін О. Хто був першою жінкою-адвокатом у Росії? Критика однієї легенди. 20.04.2017 // https://legal.report/author-19/kto-by-l-pervoj-zhencshinoj-advokatom-v-rossii#_ftn11.
4. Тарновський А. До питання жіночої адвокатури // Судова Газета.— 1893.— № 21.— С. 5.
5. Шпіц З. Жінка-повірена// Судова Газета.— 1893.— № 8.— С. 8-9.
6. Решітніков Г.Л. До питання про «жіночу адвокатуру» у дореволюційній Росії // <http://www.center-bereg.ru/1308.html>.
7. Маковський А. Про мого Вчителя / / Вісник цивільного права.— 2008.— Т. 8, № 2.— С. 147-150.

Науковий керівник: декан факультету адвокатури, доцент кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Хижняк Євген Сергійович***

Власюк А. В., Разкевич Т. М.

*студентки І-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТИ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ДУМКИ

Тема адвокатури є достатньо популярною у наш час, особливо роль адвокатів у розвитку української правової думки. Адвокати завжди брали активну участь у суспільно-політичному житті українців: створювали професійно-культурно-просвітницькі громадські організації, займалися просвітницькою роботою, відігравали вирішальну роль у розвитку економічного життя, а головне – стали активними учасниками політичних змін в різні періоди. завдяки їй формується сучасна українська нація, ось в чому полягає актуальність цієї теми. Вони першими усвідомлювали, що сила нації визначається не переліком політичних прав, а всім комплексом здобутків у економічній, соціальній, культурній, науковій та інших сферах суспільного життя, вони були творцями української державності.

У сучасному суспільстві роль адвоката асоціюється з минулими рицарями, самураями або козаками, які могли захистити себе та свою родину за допомогою фізичної сили, але зараз для захисту ми використовуємо силу права. Саме тому, ще з тих часів коли тільки набувала популярність професії адвоката, вони завжди прагнули до суспільних змін. Які в свою чергу призводили до перемін у правовій думці держави, що також прослідковується і в формуванні її в Україні.

Наочним підтвердженням того, що адвокати відіграли важливу роль у розвитку української правової думки є процес формування української нації, який відбувався в формах, подібних до тих, що мали місце й у інших європейських народів. Підприємці (власники заводів і фабрик) зацікавлені в максималізації своїх прибутків, були проти будь-якого законодавчого обмеження можливості експлуатації найманих робітників. Саме повноправні селяни, робітники, наділені певними правами були потенційними клієнтами для адвокатів,

та створювали попит на їх працю. Поширення юрисдикції загальних судів дедалі більше робило адвокатуру невід'ємною складовою системи правосуддя. Показником цього є поява, після судової реформи в Російській імперії, цілого ряду яскравих постатей в системі адвокатури. Добре розуміти чинне законодавство та вміти захищати закон через законодавчі права та свободи, економічну незалежність, відсутність конкретних категорій інтересів – усе це, робило адвоката провідником нових прогресивних ідей в суспільстві [1].

Визначальну роль у національно-політичному житті, а отже і в розвитку української правової думки починаючи з 80-х років 19 ст. на українських в складі Австро-Угорської імперії, і з першого десятиліття 20 ст. – в складі Російської імперії. Цей часовий розрив зумовлений значними відмінностями між правовими системами двох країн, тобто роль і значення адвокатури у суспільстві. Якщо перша конституція 1867 року передбачала, що всі громадяни рівні в законі, то другий подібний процес почався лише в 1905 році. Однак це не послабило ролі та значення українських юристів з цієї частини України, чи то в національному русі, і розвиток української правової думки. Показовим у цьому відношенні може бути і той факт, що саме адвокат М. Міхновський вперше, спираючись на історично-легітимні засади, обґрунтував ідею самостійної України. Неможливо й уявити український політичний рух на західноукраїнських землях без Є. Петрушевича, Є. Олесницького, К. Левицького та багатьох інших адвокатів, що перебували під владою Російської імперії, він розвивався завдяки І. Шрагу, О. Андрієвському, О. Кониському, М. Дмитрієву, та інші. Саме зусиллями українських адвокатів та інших правників були створені законодавчі системи у УНР та ЗУНР, правова основа для Акта Злуки, які, при відсутності іноземної окупації, мали б перспективу для успішного демократичного розвитку.

Радянська державно-правова система виключала існування суспільно значимої адвокатури. Вона в чітко визначеній професійній межі виключала будь-який вплив юристів на громадську думку та його активний національний статус. Приклад Левка Лук'яненка та його товаришів – виняток-правило. Сучасна українська адвокатура

стала продовженням радянської адвокатури. Тому вплив і значення юристів на політичні чи законодавчі процеси сьогодні мінімальні або взагалі відсутні. Значення адвоката, забезпечити справедливе та ефективне правосуддя набагато менше, ніж досягли їхні попередники – Українські юристи в Австро-Угорській та Російській імперії.

Сучасна українська держава знаходиться на етапі формування нового правового обґрунтування адвокатури. Закон «Про адвокатуру», що був прийнятий у 1992 році Верховної Ради першого скликання, як і всі інші закони того часу, являв собою результат компромісу революційного романтизму з компартійною основою на фоні українського розуміння демократії. Беззаперечним є і той факт, що за роки незалежності Україна вийшла на світову арену. Утворилася ціла верства юристів, яка адаптувалася до нових викликів і успішно реалізувала себе у міжнародній, економічній та комерційній галузях. Але це вже юристи іншого складу, значна частина яких знаходилась поза рамками адвокатури через відсутність нового, більш адаптованого до викликів сучасності закону. У цих умовах хаотична адвокатура перетворювалась у розкішний, мозаїчний прошарок суспільства без єдиного центру і єдиних для всіх адвокатів правил існування у суспільстві [2].

Отже, вивчення історії адвокатури на українських землях, актуалізація її здобутків, повернення та популяризація імен відомих українських адвокатів є не тільки пам'яті попереднім поколінням, але й фундаментом змін на краще в майбутньому українському адвокатури.

Список використаної літератури:

- 1.Адвокатура України: історія та сучасність. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/news/novosti/2016-05-17.materialy.krugliy.stil.lviv.pdf>
- 2.Особливості реформування адвокатури в незалежній Україні. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/2762-osoblivosti-reformuvannya-advokaturi-v-nezalezhnij-ukraini.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Ізотова С. О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Стан інституту адвокатури є показником розвитку суспільства. Відзначимо, що саме цей інститут відіграє фундаментальну роль для встановлення та підтримки верховенства права й захисту прав людини в країні. Адвокатура виступає комплексним проявом як державного, так і суспільного попиту, оскільки саме завдяки неї правова держава реалізує можливість забезпечення своїм громадянам захист їх прав і свобод. Діяльність адвокатів, з одного боку, має конституційно обумовлений державно-значимий характер, а з іншого – адвокати повинні бути максимально незалежні від держави, щоб ефективно захищати громадян і юридичних осіб від адміністративного свавілля. Адвокатура – унікальне явище, єдина організація, яка виконує державну (публічно-правову) функцію і не є при цьому державним органом.

В умовах розвитку громадянського суспільства, в якому адвокатура є відображенням суспільних потреб, державна політика щодо адвокатської діяльності повинна поєднувати умови заступництва й незалежності. Підкреслимо, що держава мусить усіма способами сприяти розвитку адвокатури, але ні в якому разі не контролювати її.

Громадянське суспільство в цілому ототожнюється з сферою приватних інтересів і потреб. Саме у його рамках реалізується велика частина прав і свобод людини. Через інститут адвокатури суспільство забезпечується необхідним рівнем правового захисту. Проте адвокатура виступає в цій парадигмі не як інструмент держави, а як соціальний інститут, через який держава реалізує дане право своїх громадян. Громадянське суспільство є самостійною соціально організованою структурою для узгодження різноманітних інтересів людей, яка взаємодіє з державою для досягнення загальних цілей.

В українському суспільстві через адвокатуру реалізуються такі принципи громадянського суспільства як його демократичність,

свобода, гарантованість політичних і особистих прав особі. Право на отримання кваліфікованої правової допомоги є одним із основоположних прав людини і громадянина, і одночасно, найважливішою гарантією дотримання цілого ряду інших прав. Очевидно, без забезпечення права на кваліфіковану правову допомогу в умовах безперервного реформування законодавства, навряд чи можливий ефективний захист всіх інших громадянських прав і свобод.

Звернемо увагу, що громадянським суспільством називають демократичне суспільство з розвиненими економічними, культурними, правовими і політичними відносинами між його членами, незалежними від держави та такими, що взаємодіють з ним (суспільство знаходяться на стабільно високому соціальному, економічному, політичному, культурному і моральному рівні та створює спільно з державою розвинені правові відносини).

Що стосується адвокатури як інституту громадянського суспільства в Україні, то варто зазначити, що вона знаходиться на етапі формування нової форми та образу. За останні часи відчувається резонансний стрибок у її реформуванні і надання нового обґрунтування діяльності та значенні адвокатури для суспільства. Прийняттям змін до Конституції України (щодо правосуддя) держава значно розширила офіційне визнання сфери дії адвокатури.

Варто звернути увагу і на співвідношення державних законотворців та політичної (громадянської) свідомості, що щільно пов'язані з реформуванням та втіленням ідеальної моделі функціонування адвокатури саме як інституту громадянського суспільства, що дозволить надати адвокатурі самостійність та незалежність, забезпечить невтручання органів державної влади у діяльність адвокатури [1]. Видається логічним, що вся її діяльність по наданню правової допомоги адресована як окремим особам, їх об'єднанням, так і суспільству в цілому. Реалізація цього завдання неможливе без дистанціювання від органів державної влади і широкої автономії у виконанні завдань, покладених на цей інститут.

Список використаної літератури:

1. Фіолевський Д. Сильна і незалежна адвокатура потрібна людині, і владі // Адвокат. – 2007. – № 4.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Кула А. С.

*студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції*

Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЖІНОК У ФОРМУВАННІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

У сучасному світі мало кого здивує адвокат у витонченій сукні або суддя у традиційній мантиї та з елегантним макіяжем. Жінки давно й успішно підкорюють найпрестижніші вершини юриспруденції. Проте не слід забувати, скільки століть знадобилося жінкам, щоб довести свою значимість і досягти рівноправ'я з чоловіками. Саме це дало змогу реалізувати себе в різних сферах суспільного життя, зокрема в юридичній діяльності, в якій професія адвоката посідає провідне місце. В наш час роботодавці та клієнти обирають юриста вже не за статевою ознакою, а відштовхуються від професійних вмінь, досягнень у цій галузі та навичок правознавця.

На жаль на сьогоднішній день дуже бракує фундаментальних розробок з проблеми адвокатури, як об'єкту гендерного аналізу, проте, не слід забувати про великий внесок українських правознавців. Серед них: Н. Аніщук, О. Дашковська, Т. Мельник, Н. Болотної, Л. Кормич, Г. Усеїнової, Г. Сухенка.

Професія адвоката все більше і більше приваблює багатьох жінок, як в Україні, так і в зарубіжних країнах, проте навіть досі існують ряд проблем на цьому шляху. Слід зазначити, що гендер-

на рівність – це не проблема, а мета, до якої дійсно прагне сучасне суспільство. Проблемою, яскраво вираженою в Україні, є гендерна нерівність, в тому числі в юридичній професії.

Тривалий час адвокатура була справою лише чоловіків. Тому логічно, що термін «адвокат» – чоловічого роду. Навіть із появою перших жінок-адвокатів у законодавстві багатьох країн продовжували використовувати термін чоловічого роду. В нашій країні ще в 1917 р. відповідно до Декрету Тимчасового уряду, який очолював О.Ф. Кернєнський, жінки отримали право займатися адвокатською діяльністю. Однак сам термін «адвокatesa» не був закріплений на той час законодавчому рівні [1].

Історія діяльності українських жінок-адвокатів розпочалася тільки з 1874 р., коли жінки України могли бути приватними повіреними, для цього їм потрібно було отримати дозвіл від судових органів, при яких вони здійснювали свою діяльність. Вважається, що першою адвокatesою в нашій країні стала Катерина Абрамівна Флейшиць. Вона перша змогла побороти всі труднощі до становлення жінки-адвоката, та вже показала нам приклад того, як можна боротися за свою мрію, незважаючи на всі перешкоди. Проте тогочасне суспільство з обережністю ставилося до жінок-адвокатів, не сприймаючи їх серйозно.

Після революції 1905-1907 рр. в усіх університетських містах на Вищих жіночих курсах відкрився юридичний факультет. Різновидом юридичного факультету були громадські жіночі курси, що відкрилися у Києві, Харкові та Одесі. Проводились заняття із законодавства, на яких ознайомлювали жінок з їх правами. Вже тоді можна було стверджувати, що багато жінок не тільки хотіли отримати звання адвоката, а також хотіли здобути вищу юридичну освіту[2].

А. Ф. Коні вважав, що жінка-адвокат зможе внести зміни в моральне обличчя адвокатури – підтримати її та зміцнити своєю присутністю: «Жінка не буде сидіти в нижчого сорту трактирах, не буде в закутках писати напівписьменні прохання. Вона з'явиться з юридичною освітою, якого приватні заступники не мають, і цю найближчу до народу адвокатуру підніме технічно і морально» [3].

Громадськість підтримувала жінок у їхньому прагненні здолати шлях до юридичної практики, у їхніх вимогах щодо рівних з чоловіками посадових прав. Саме тому у 1912 р. українські жінки незважаючи на негативне ставлення влади досягли певних успіхів.

Проте проблемою жінок-юристок аж до 1917 р. було те, що їх не допускали до зайняття юридичних посад. Таке положення обґрунтовувалось тим, що у жінок відсутня можливість одержати юридичну освіту. Це не відповідало дійсності, оскільки від приватного повіреного не вимагалось атестата про юридичну освіту, він лише повинен був скласти іспит і продемонструвати свої знання [1].

Протягом багатовікової історії чоловіки не поступалися жінкам для здобування престижної професії. Проте навіть зараз жінки-адвокати часто беруть у роботу свідомо «провальні» справи та виграють. Можливо, це відбувається тому, що через гендерний дисбаланс та суспільну думку вони не мають чого втрачати і не бояться ризикувати.

Дуже важливим є те, що 3 червня 2019 року фінальний текст нової редакції «Українського правопису» був опублікований на офіційних сайтах Міністерства освіти і науки та Національної академії наук. Серед основних змін є поява фемінітивів, які наразі вже існували, а тепер лише отримали закріплення. Тож тепер у повсякденному мовленні та написанні офіційними є юристка, адвокатеса, нотаріуска, філологиня, спікерка, президентка. Що я вважаю, дійсно вагомим доказом того, що жінки справді почали займати провідне місце у юридичній діяльності[4].

Слід зазначити, що саме застарілі гендерні стереотипи, наприклад навіть те, що жінка не здатна працювати на таких важких та важливих посадах є справді основним гальмом на шляху розвитку фемінізації в адвокатурі. Тому саме сьогодні слід починати розвивати правову культуру у сфері гендеру, намагаючись долати гендерні стереотипи.

Адвокatesи та адвокати повинні мати не лише рівні права, а й рівні можливості щодо реалізації себе у юридичній діяльності, саме це повинно бути основним завданням в адвокатурі XXI століття.

Список використаної літератури:

1. Анішук Н.В. Фемінізація адвокатури: гендерний аналіз. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom13/39.pdf>
- 2.Обловацька Н.А. Буремний шлях або формування жіночої адвокатури.URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/27591/1/Oblovatska.pdf>
3. Шафорост Г.М., Кони А. Ф. О женщинах в адвокатуре. Конивские чтения: Материалы научно-практической конференции. 24 мая 2002 г. Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2003. С. 53-56. URL: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1156735>
4. Питання українського правопису: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 р. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 437. URL: Питання українського правопису | від 22.05.2019 № 437 (rada.gov.ua)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Покидова В. А.

*студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції*

Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ЖІНОК У СТАНОВЛЕННІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

У сучасному світі мало кого здивує адвокат у витонченій сукні або суддя не чоловічої статі. Жінки давно й успішно підкорюють найпрестижніші вершини юриспруденції. На сьогоднішній день значний процент клієнтів які звертається по юридичну допомогу більше довіряють жінці-адвокату.

Але до того, як жінки почали працювати в юридичній сфері, вони пройшли важку боротьбу за гендерну нерівність з чоловіками. Ще за часів античного світу, коли патріархат був на вершині, судові функції виконували виключно чоловіки. Тобто жінки були повністю

відлучені від інструментів влади. Лише у другій половині XIX століття ситуація почала змінюватися.

Починаючи з XIX століття, в Україні та зарубіжних країнах робота жінок в юридичній сфері була винятком. Так як їх прирівнювали до неповнолітніх та обмежено дієздатних. Чоловіки вважали, що жінка -це слабка стать і працювати в юриспруденції мають тільки чоловіки, тому що для цього потрібен залізний характер, вони менше піддаються емоціям, що жінкам «не під силу». Можливо, тому що вважали їх конкурентами і не давали можливість робити свою справу. На той час проблемою було те, що для того щоб працювати в якості адвоката потрібно було мати освіту, яку жінка не могла отримати[2].

Тільки с часом було дозволено отримувати юридичну освіту жінкам і потрохи працювати в цій сфері.

Набувати та відчужувати майно, бути в суді позивачем чи відповідачем по справі жінки мали право тільки з дозволу чоловіка.

Ідея про «жіночу адвокатуру» з'явилася в 1869 році в Північній Америці. Першою жінкою США, яку було допущено до юридичної практики стала Арабелла Менсфілд зі штату Айова. Незабаром після того, як Менсфілд склала іспити і стала, таким чином, першою жінкою-юристом в США, штат Айова вніс поправки в свої закони і був першим штатом США, який дозволяв жінкам і меншинам займатися юридичною практикою.

У 1873 р. В Англії вперше жінка вступила на юридичний факультет. В 1777 р. в Італії вперше жінка отримала диплом юриста. Перші жінки -адвокати з'явились у 19 столітті. У 1945 році жінки –судді вперше були призначені в Англії та Естонії.

Історія надання жінкам права бути адвокатом починається з прийняття 1911 р. Закону, що дозволяє жінкам закінчити юридичний ступінь, і закінчує попередні дебати у цій надзвичайній події, в якій брали участь видатні юристи.

Катерина Абрамівна Флейшиц стала людиною, яка своєю діяльністю сприяла переосмисленню сутності прав жінок у Російській імперії. Її спроба розпочати професійну кар'єру зробила багато.

У галузі права Флейшиц почала працювати помічником присяжного повіреного судової палати Санкт-Петербурга, ставши першою жінкою, що обійняла таку посаду.

Але подальший прогрес в продовженні адвокатської діяльності, був блокований лютим опором чоловіки-прокурора, який заявив протест і покинув судові засідання, на якому повинна була виступати Флейшиц в якості захисника.

Аргументи, які наводила К. А. Флейшиц на користь своєї можливості брати участь у процесі в якості захисника, не справили ніякого враження на прокурора. Він продовжував стверджувати, що у законі має бути прямо зазначено, що жінки допускаються до адвокатської діяльності. Але суд став на стороні Флейшиц, не знайшовши порушень закону у факті виконання нею функцій захисника[3].

Таким чином, в кінці XIX ст. на початку XX ст. жінки досягли позитивного результату в допущенні їх до адвокатської діяльності в усьому цивілізованому світі, але в кожній державі це проходило по-різному.

Отримавши юридичну освіту та дозвіл на прийняття в об'єднання адвокатів, органи виконавчої влади зарубіжних країн, керуючись етичними, соціальними та іншими нормами, змінювали положення в законодавстві щодо допуску жінок до адвокатури.

Якщо жінка, як особистість, буде володіти «креативністю, освіченістю, професійністю, комунікабельністю та цілеспрямованістю, то їй будуть відкриті двері до будь-якої посади.

А. Ф. Коні вважав, що жіноча сором'язливість немає нічого спільного з жіночою адвокатурою. Навпаки, він вважав, що жінка-адвокат може внести зміни в моральне обличчя адвокатури – підтримати її та зміцнити своєю присутністю[1].

В сучасній адвокатурі жінки – адвокати багато чого домоглися та їх поважають за досягнення. Тому, впевнено можна сказати, що жінка відіграє не малу роль у становленні інституту адвокатури і показує приклад того, що жінки також можуть бути адвокатами, суддями і працювати так в званій «чоловічій» професії.

Список використаної літератури:

1. Адвокатура с женским лицом. Выпуск № 51 (730) – Адвокатура. URL: <https://pravo.ua/articles/advokatura-s-zhenskim-licom/>
2. Жінка-юрист у сучасному світі. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zhinkayurist-u-suchasnomu-sviti.htm>
3. Міронова І. С. Боротьба за юридичні права жінок у Російській імперії (друга половина XIX – початок XX ст.). URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/visnik/fistor/program_5f7198eb33703.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент Храпенко Олена Олегівна

Прусак О. М.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ

Адвокатура як самостійний, незалежний інститут, завжди була одним з найважливіших показників розвитку суспільства, тобто фактором не тільки юридичним, але і соціальним, політичним, культурним. З моменту зародження інституту адвокатури ставлення до нього постійно змінювалося, але при цьому адвокатура ніколи не залишала громадську думку до себе байдужою.

У 90-і роки XX століття в Україні відбулися серйозні зміни, що торкнулися, в тому числі, і адвокатуру. Конституція України закріпила, що людина, її права і свободи є найвищою цінністю, які є невідчужуваними і належать їй від народження. Проголосивши дані положення, держава взяла на себе обов'язок їх забезпечити, а адвокатура покликана цьому допомогти.

Адвокатура, як безпосередній учасник процесу формування українського громадянського суспільства, здійснює свої публічно-правові функції, тим самим сприяючи здійсненню правосуддя,

дотриманню законності, поваги до прав, честі і гідності людей. Через здійснення функцій адвокатури, в тому числі, реалізуються публічно-політичні інтереси суспільства України, що представляє сукупність рівноправних і рівнозобов'язаних громадян країни, що засновують свою життєдіяльність на демократичних принципах, загальнолюдських цінностях і традиціях народів країни. З плином часу, це призвело до підвищення авторитету адвокатури, як певної частини громадян, які об'єдналися добровільно на професійній основі заради досягнення єдиних для багатонаціонального суспільства цілей, і є складовим елементом українського громадянського суспільства.

Зараз перед українською адвокатурою стоїть завдання по створенню морально-правового клімату в соціумі, який в подальшому б зміг надати допомогу в забезпеченні всіх прав, свобод, законних інтересів громадян, а також в підвищенні рівня правової держави. Держава – непроста політико-правова форма організації суспільного життя. Вона покликана служити знаряддям управління соціальними процесами (захист прав і законних інтересів громадян, забезпечення законності та правопорядку, безпеки громадян і суспільства) [1, с. 22].

Правова природа адвокатури відбивається в її офіційному статусі: це незалежний, недержавний, некомерційний, добровільний, професійний інститут, створений для надання правової допомоги всім, хто її потребує [2].

Адвокатура відома українському праву трохи більше століття. Її історія показує, що протягом довгого часу значення адвокатури принижували, і довгий час адвокатура не могла знайти належного законодавчого регулювання [3, с. 245].

Роль адвокатури в сучасному праві вагома. Адвокат є особою, що покликана захищати права людей, допомагати у вирішенні складних питань, будучи, при цьому, основним учасником суспільних відносин. При розвитку або вдосконаленні будь-якої галузі права, можуть з'являтися прогалини в законодавстві, які можуть бути використані проти громадян, тому все більше зростає важливість

інституту адвокатури і необхідність в зверненні до професіоналів у сфері юриспруденції.

Мабуть, тільки стосовно до адвокатури, і ні до жодного іншого інституту, такі цілі і завдання ставить саме громадянське суспільство, адже запорукою успішної адвокатської діяльності є демократія, законність, дотримання прав людини, повага його індивідуальної свободи, честі і гідності.

Варто зазначити, що важливим кроком на шляху побудови громадянського суспільства і правової держави стало прийняття Закону України «Про безоплатну правову допомогу». Він закріпив доступність безкоштовної юридичної допомоги для соціально вразливих верств населення, які не мають можливості самостійно оплачувати такі послуги. Також документ встановлює вимоги до кваліфікації осіб, які надають юридичну допомогу [4].

Варто також відзначити, що багато хто вважає, що допомога адвоката закінчується тільки на етапі захисту прав і свобод людини в суді, але це не так, в зв'язку з тим, що ще є ряд способів впливу адвокатури на правову основу держави, зокрема:

1) вплив на інтелектуальний рівень розвитку людей, надаючи при цьому професійну правничу допомогу, люди починають цікавитися правом і самостійно удосконалюються в правовій області;

2) багато адвокатів, накопичивши професійний досвід, починають викладати у ЗВО, готуючи молодих фахівців в області юриспруденції;

3) об'єднуючись, адвокати розробляють різні шляхи вирішення правових проблем, програми по поліпшенню правової основи держави, законодавства;

4) адвокати надають висококваліфіковану допомогу громадянам, роз'яснюючи їм права, в зв'язку з чим, зростає правовий рівень культури суспільства.

Таким чином, вищенаведений аналіз сучасного стану адвокатури дозволяє зробити висновок про те, що адвокатура є публічно-правовим інститутом, що гарантує отримання кваліфікованої юридичної допомоги. У нових соціально-економічних і політичних

умовах, з урахуванням проведення в Україні комплексної правової реформи і побудови громадянського суспільства, нас чекає серйозне осмислення перспектив подальшого розвитку інституту адвокатури. Проте, вже зараз очевидно, що адвокатури допомагає державі стати по-справжньому демократичною, заснованій на розвиненому громадянському суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Белов Д., Жежихова М. Роль і місце інституту адвокатури в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 5/1. С. 19-25.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2013, № 27, ст. 282
3. Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. *Право України*, 2014, № 11. С. 243-250.
4. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 51, ст. 577.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Сопільняк К. О.

студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В УКРАЇНІ

У зв'язку з активним впровадженням реформ у системі адвокатури та продовженням її діяльності як недержавного самоврядного інституту, який здійснює захист, представництво та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання своєї організації та діяльності, актуальним залишається вивчення основоположних засад функціонування системи адвокатури та її етичних норм.

Розпочати розгляд та ознайомлення із правилами адвокатської етики в історичній ретроспективі варто із найдавніших часів, а саме із тих часів, коли українські землі входили до Польського Королівства.

Перша згадка про представництво сторони в суді датується 1249 роком. Саме тоді у Тевтонському ордені вперше було прописано та дозволено представництво в суді.

Значний вплив мало запровадження у містах магдебурзького права, оскільки у зв'язку з цим відбувалося піднесення міст, розвиток усіх сфер життєдіяльності міщан. Не оминув цей розвиток і судовий процес – він був змагальним, усним і гласним. Такі принципи як усність і змагальність відкрили доступ до представництва у суді, зокрема зросла потреба у адвокатах.

За магдебурзьким правом були висунуті вимоги до адвокатів (прокураторів): він не міг бути розумово відсталим, неповнолітнім, священником, євреєм.

У судах використовувалося Германське право, і у одній із наукових праць того часу вперше письмово було зазначено, що адвокат (прокуратор) – це персона, яка за дорученням виконувала чужі справи. Вже у ст. було запроваджено присягу адвоката перед Богом і судом сумлінно виконувати свій професійний обов'язок, а також правила професійної етики і відповідальність за їх порушення. Присяга адвокатів відбувалася в храмах з дотриманням всіх традицій.

Складали присягу оплачувані адвокати, тому тоді з'явилися перші випадки адвокатських промов. Найважливішою вимогою до адвоката була його особиста присутність на судовому процесі.

Першу спробу впорядкувати справу судового захисту, зазначив І.І. Яковкин, та чітко виділити адвокатську діяльність як професію було зроблено Статутами Великого князівства Литовського. Адвокатура у Великому князівстві Литовському виникла у зв'язку із заміною звичаєвого права писаним. Це унеможливлювало для неписьменних, неосвічених людей участь у веденні судових справ. Спершу представниками обвинувачених були писарі. Згодом ведення справи доручалось довірній особі – прокуратору. Згідно

з I Литовським Статутом заборонявся допуск до адвокатури іноземців і фальсифікація документів. Згодом відбувся поділ на платних адвокатів і тих, які надають свої послуги безоплатно. Оплачувані адвокати складали присягу, тому тоді з'явилися перші випадки адвокатських промов [3, с.54].

II Литовський Статут містив значно більше інформації щодо діяльності адвокатів: були чітко окреслені обов'язки адвокатів та вимоги до осіб, які мали за мету стати ними. Займатися адвокатурою заборонялося членам судів та особам, що володіли «духовними маєтками», іноземці до адвокатури допускалися тільки у справах, щодо «честі» і «життя».

III Литовський Статут доповнював попередні два інформацією про «убогих», малозабезпечених, вдів та сиріт та їх правом на безоплатну правову допомогу.

Поява адвокатів в українських судах, виказує думку М.Р. Аракелян, пов'язана з прийняттям Статуту Великого князівства Литовського 1529 року. У ньому містяться положення, які дозволяють заміщати в суді сторони, які позиваються, встановлюють відповідальність такого замісника перед судом – якщо ведення судової справи перебирає інша особа, то й судовий вирок буде спрямований на неї, а відповідач повністю звільняється від будь-якої відповідальності у цій справі: «...якби яка людина замінила іншу в суді у якійсь справі, то вона буде зобов'язана сама за неї відповідати, а залученого до справи відповідача буде звільнено від явки до суду». Винятком була лише хвороба [4].

Отже, прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», формування системи адвокатури в Україні та Правил етики адвокатів [2] значний вплив мають статuti та положення Литви, Польщі та Німеччини, оскільки довгий час українські землі перебували саме під їх владою.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27.

2.Правила адвокатської етики. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila2017_596f00dda53cd.pdf (дата звернення: 26.10.2021)

3.Законодавчі акти Великого князівства Литовського XV-XVI ст. / [І.І. Яковкін].1936.153 с.;

4.Аракелян М. Еволюція інституту адвокатури на українських землях за Статутами Великого князівства Литовського / М.Р. Аракелян. Актуальні проблеми держави і права. URL:https://kdka.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE-2019-OBL_.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Сорока Т. О.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету,
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІСТОРІЇ ЗАРОДЖЕННЯ Й РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ

Якщо факти на твоєму боці – бий фактами. Якщо закон на твоєму боці – бий законом. Якщо на твоєму боці ні фактів, ні закону – бий кулаком по столу (Джером Майкл) [1].

Діяльність адвоката, яка описана трьома реченнями у одному афоризмі. Ця професія виникла давно і досить швидко набула популярності серед тих, хто прагне працювати у цій галузі справи, а ще й користуватися послугами адвоката у разі виникнення проблем суспільства, або ж фізичної особи.

У різний період історії адвокати були ніби рупором українського населення у справі відстоювання української та національної самосвідомості. Вони завжди брали різну участь у громадсько-політичному житті суспільства. Адвокати одні із перших відштовхнулися від теми, що сила нашої держави полягає не тільки у правовій галузі, а ще й у економічній, політичній, науковій, культурній сферах життя

народу. Можна також сказати, що адвокати відносяться до творців української державності, захисту норм та поведінки суспільства.

Минуле адвокатури містить у собі велику кількість знань, які досліджуються й аналізуються, співставляються з чинним законодавством. Існує безліч джерел, які доводять, що адвокати як і право в цілому взяло свій початок багато років тому. Перші історичні відомості про діяльність адвокатів в Україні відносяться до XVI століття. Такі відомості, зазначає Х.В. Майкут, містяться у редакціях Литовського Статуту: нормами цієї величної юридичної пам'ятки визначались права, обов'язки та відповідальність адвокатів. Зокрема, адвокатів називали «прокуратори» і вони мали право захищати своїх клієнтів у суді. У першій редакції Литовського Статуту (1529 р.), наприклад, діяльності адвокатів був присвячений артикул 13 розділу VI «Про прокураторів». Друга редакція Литовського Статуту (1566 р.) надає нам набагато більше інформації про правовий статус адвоката [2, с. 3]. Такі документи існують, вони є фактами. Від давніх часів і дотепер вбачається той правовий розвиток, що визначав у певній мірі сутність держави, нації як суб'єктів та об'єктів законодавчого ладу.

Варто зазначити, що персоніфікована історія адвокатури досі цікавила вельми небагатьох дослідників. З цієї галузі протягом 2007-2008 рр. в архіві була проведена велика робота з виявлення документів щодо історії Міністерства юстиції України, починаючи з 1917 року по 1924 рік, оскільки в Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України)[1] зберігаються документи з 1917 року – періоду Української Народної Республіки (доба Української Центральної Ради березень 1917 – квітень 1918 рр.), Української Держави Павла Скоропадського – 29 квітня – 14 грудня 1918 р., Директорії – Української Народної Республіки (УНР) – грудень 1918 – грудень 1920 рр. та частково періоду Радянської влади.

У 2012 році була проведена значна добірка документів щодо створення, діяльності та історії Київського науково-дослідного інституту судової експертизи, який підпорядковується та входить до

складу Міністерства юстиції України. На підставі документів архіву готується збірник документів з історії інституту й планується створити музей цієї установи, де будуть експонуватися в значній мірі документи з ЦДАВО України.

Проте, важливим аспектом у розгляді матеріалів минулого щодо тематики про адвокатську діяльність варто зазначити які джерела не містять назви «адвокат» та слів про адвокатуру. Існують документи, у яких все зазначені ці положення, що доводять про широку галузь адвокатури у минулому. За знайденими документами в архіві виявлено, що у добу Української Держави Павла Скоропатського [3]. Тоді було визнано, що право стало окремим станом.

Станом на сьогоднішні дні адвокатура займає провідне місце в правовій сфері та користується великим попитом та повагою серед суспільства. Як і у минулому багато вчених давали свої значення правовим термінології, формулювали їх по своєму та викладали проблемні питання адвокатської сфери у наукових творах. Тож, адвокати є невід'ємною ланкою нашого правового суспільства. Цю тему можна досліджувати починаючи з минулого, беручи до уваги сьогоднішню діяльність та дивитися у майбутнє.

Список використаної літератури:

1. Юрист Макшейн, Майкл Джером. URL.: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
2. Майкут Х.В. Литовські статuti та їх застосування в Україні. Львівський державний університет внутрішніх справ. Науковий вісник. 2008. № 2. С. 1-9
3. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). URL. <https://archives.gov.ua/ua>
4. Держава UA. Гетьманат Павла Скоропадського. URL.: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/derzhava-ua-getmanat-pavla-skoropadskogo>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Суйчимезова В. О.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНА РОЛЬ ТА ЗАВДАННЯ АДВОКАТУРИ ЯК ПРАВОЗАХИСНОГО ІНСТИТУТУ

У сучасному світі адвокатська діяльність значно розширює межі свого функціонування. Основна функція адвокатури ґрунтується на ефективній правовій допомозі, а додаткові – на участі у формуванні органів, які визначені законодавством, та участі у здійсненні ними повноважень. Конституція України є правовим підґрунтям адвокатури згідно із статтею 3 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) [2]. А стаття 4 цього Закону свідчить нам про те, що адвокатська діяльність працює виключно на засадах верховенства права, законності, конфіденційності, незалежності та уникнення конфлікту сторін; адвокат може діяти індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання на всій території України та за її межами, якщо інше не передбачено міжнародним договором, а згода надана Верховною Радою України чи законодавством іноземної держави; іноземний адвокат також може чинити адвокатську діяльність на території нашої держави, якщо інше не передбачено міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Права та свободи людини є найголовнішою цінністю і якщо вони порушуються, для їхнього захисту були створені правозахисні організації. Формування і розвиток правозахисних організацій є відповідальним завданням для держави та суспільства. Одним із таких провідних закладів є адвокатура України.

М.Р. Аракелян зазначає: «За своєю суттю адвокатська діяльність є правозахисною, спрямованою на захист прав і свобод людини і громадянина» [3]. Правозахисна діяльність спрямована на надання допомоги кожній людині, яка її потребує, для захисту її прав та свобод. Однак багато з вчених ототожнюють поняття правозахисна та правоохоронна діяльність, що є неправильним. Адже насамперед ці

два поняття відрізняються своїми об'єктами: 1- це закон, а 2 – права людини.

Адвокатура, як правозахисна інституція, є елементом правозахисної системи громадянського суспільства. Згідно зі статтею 59 Конституції України «Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав» [1]. Тобто кожна людина може звернутися за допомогою захисту її прав до адвокату, який повинен надати їй допомогу. Можна впевнено стверджувати, що адвокатура є демократичним інститутом, тому що її найголовніша функція полягає в захисті прав і свобод людини. Стаття 131-2 Конституції України наголошує на тому, що засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Одним із загальних принципів адвокатської діяльності є правило «не зашкодь» [1], оскільки адвокати повинні сприяти захисту прав і свобод людини, завжди діяти добросовісно та незалежно, дотримуватися професійної етики. Адвокат може використовувати лише ті засоби, які сприяють правосуддю та відповідають закону, тому що адвокат не виправдовує, а захищає, стежить за дотриманням прав, які прописані в законодавстві. Хоча й адвокати виконують правозахисну функцію, однак треба розуміти, що вони є незалежними від їхніх клієнтів та приймають рішення без втручання в справу зі сторони клієнтів.

Головною метою адвоката в його діяльності повинно бути виконання зобов'язань перед клієнтом, саме тому він повинен постійно розвивати свої знання в даній сфері, щоб ніяк не нашкодити своєму клієнту.

Отже, адвокатська діяльність посідає важливу роль в будь-якій державі як правозахисна організація. Від того наскільки вона сильна і як розвивається залежить впевненість кожного громадянина, адже піднімається питання захисту їхніх особистих прав та свобод.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: від 05 липня 2012 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Аракелян М. Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс URL.: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/11401/Arakelian_2018_UKR_2%2b%d0%bf%d1%80_5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Тодосенко А. Д.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Відповідно до статті 131-2 Конституції України в Україні діє адвокатура для надання професійної правової допомоги. Лише адвокат здійснює представництво інтересів іншої особи в суді (за деякими виключеннями), а також здійснює захист від кримінального обвинувачення [1].

Основними принципами діяльності адвокатури є її реалізація на засадах верховенства права, верховенства права, незалежності, конфіденційності та запобігання конфлікту інтересів. Це означає, що адвокат повинен мати високий рівень юридичної освіти, глибокий юридичний досвід та розуміння сутності (і готовність до виконання) основних правил юридичної етики, зокрема, включаючи такі засади як конфіденційність (нерозголошення інформації наданої клієнта), пріоритет інтересів клієнтів, неприпустимість конфлікту інтересів,

компетентність та добросовісність у виконанні своїх обов'язків перед клієнтом.

Відповідно до частини першої статті 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатська діяльність здійснюється на підставі договору про правову допомогу. Документами, що посвідчують повноваження адвоката з надання правової допомоги, можуть бути: 1) договір про надання правової допомоги; 2) довіреність; 3) ордер; 4) доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. [3]

Договір про надання правничої допомоги за своєю правовою природою є договором оплатного надання послуг, якому притаманні окремі елементи представництва. Цей договір є каузальним, оплатним, консенсуальним, фидуціарним та двостороннє зобов'язувальним, а також має ознаки публічності і у певних випадках може розглядатися як споживчий. Наведені ознаки відповідним чином характеризують і особливості укладання договору про надання правничої допомоги за цивільним законодавством України

Концепція правовідносин, що будуються на основі довіри, були відомі ще в Стародавньому Римі. Римське право в основу фидуціарних угод вкладало особисті відносини, однак поділяло їх на довірчі відносини, що виходять з дружних стосунків або з відносин позики. Континентальна Європа рецепіювала інститут довірчих правовідносин, пристосувавши його до відносин представництва, управління майном, позики тощо. Фидуціарні відносини існують у законодавстві кожної країни, незалежно від того, чи належать вони до правової сім'ї.

Виходячи з положень ч. 1, ч. 3 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], договір про правову допомогу – це цивільно-правовий договір, укладений у письмовій формі між клієнтом та адвокатом (адвокатами) для надання правової допомоги клієнту. Недотримання письмової форми договору (за виключенням випадків визначених у законі) позбавляє сторони у разі спору посилатися на підтвердження угоди та її умов. Візначимо, щоч. 2 ст. 218 ЦК України передбачено, що якщо правочин, щодо якого закон вста-

новлює його недійсність у разі невиконання письмової вимоги, укладається усно і одна із сторін діяла, а друга сторона підтвердила своє вчинення, зокрема, прийнявши виконання, така угода може бути визнана судом дійсною. Це, однак, не стосується випадків, передбачених ч. 2 ст. 27 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], згідно з яким договір про надання правової допомоги може бути укладений усно. Це випадки, коли клієнт терміново потребує юридичної допомоги, а укладення письмового договору за певних обставин неможливе (за таких обставин раціонально встановити зобов'язання сторін щодо подальшого письмового договору якомога швидше, і до моменту такої реєстрації фактом укладення договору повинна бути поведінка сторін, яка свідчить про їх волю до настання відповідних правових наслідків, включаючи мовчазну згоду).

Слід зазначити, що при усному укладенні такого договору дещо важко визначити дату виникнення взаємних прав та обов'язків сторін. Укладення письмового договору служить гарантією визначення прав та обов'язків, стабільності відносин, гарантією відповідальності сторін договору, зацікавлених у цивільному обороті, тому факт виникнення договірних відносин легко зрозуміти, наявність чітко вираженої волі сторін договору. Якщо зрозуміти волю як сильне і мотивоване бажання досягти мети, то для укладення договору необхідне узгодження бажань для досягнення конкретної мети, тобто необхідно виразити узгоджену волю сторін, що можна зробити через дію [4, с. 24]. Фактично ці дії формують умови договору, оскільки шляхом його укладення досягається індивідуалізація норми цивільного права з метою досягнення мети, очікуваної сторонами договору [5, с. 25].

Список використаної літератури:

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 14.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
4. Ойгензихт В. А. Воля и волеизъявление: Очерки теории, философии и психологии права. Душанбе, 1983. 256 с.
5. Вахнин И. Г. Учёт целей договора и целей деятельности сторон при формировании условий договора поставки. *Законодательство*. 2000. № 1. С. 24-21.

Науковий керівник:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна

Школьный А. Ю.

*студент 2-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

БУНТ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ АДВОКАТУРЫ

Прежде всего необходимо дать обозначение понятия «бунт». Толковый словарь Даля определяет его как «заговор, возмущение, мятеж, открытое сопротивление народа законной власти» [1, с. 143]. Толковый словарь Ожегова – как стихийно возникшее восстание, мятеж» [2, с. 56]. Заслуживает на внимание и определение в словаре Брокгауза и Ефрона: «бунт – массовое несогласие и неприемлемость народом существующего режима правления, выражающегося в физической и, как правило, в кровавой форме» [3].

В истории адвокатуры очень мало примеров бунта, но все же они существуют. В Харькове 13 февраля 1905 г. состоялось общее собрание, где было отмечено, что надлежащая организация юридической помощи населению невозможна без коренного преобразования государственного устройства. Активно по всей империи обсуждался вопрос о проведении забастовки адвокатов [4]. Но это были лишь обсуждения. Бунт по своей природе являет собой прямое действие, в связи с этим нужно обратить внимание, что 28-30 марта 1905 г. В Петрограде состоялся первый Всероссийский съезд адвокатов, на который прибыли делегаты из всех судебных округов империи (не считая сибирских). Был учрежден Всероссийский союз адвокатов с целью объединения общественно-профессиональной деятельности адвокатуры и достижения политического освобождения России на основах демократической конституции. Его участники были привлечены к уголовной ответственности. Когда об этом стало известно, адвокаты массово начали писать заявления о принадлежности

к Союзу и привлечение к ответственности прекратились [4]. Отличный пример показание общего мнение через выражение всеобщего недовольства.

Если обратиться к более «новым» событиям, то следует вспомнить создание «Всеукраїнський страйковий комітет» 19 марта 1993 г. Начало его деятельности можно отнести к 5 апреля того же года. В тот период времени адвокаты этого комитета начали бес-срочную забастовку прекратив с того времени предоставление всех видов юридической помощи. Они боролись за изменение и дополнения Уголовно-процессуального кодекса Украины, которые касались обеспечением права граждан на защиту; обеспечения адвокатам более широкими профессиональными правами; увеличения доступности адвокатуры для всех слоев населения и т. п.

В качестве вывода можно отметить, что стремление адвокатов достичь справедливости и обеспечить защиту каждого гражданина который нуждается в ней – достигалось всегда, даже при помощи таких радикальных мер как забастовки.

Список использованной литературы:

1. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка.— СПб.— М: Товарищество М.О. Вольф, 1880. Т. 1.
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка. Москва: Русский язык, 1986.
3. Бунт, восстание // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). СПб., 1890-1907.
4. Судова реформа 1864 року в Росії. Присяжні повірені в Україні. Повноваження Рад присяжних повірених. Принципи організації та діяльності адвокатури у 1864-1917 роках. Найбільш відомі адвокати цього періоду». URL: <https://sites.google.com/site/odessit2010/uridiceskaa-pomos/skladanna-advakatskogo-kvalifikacijnij-ispit/sudova-reforma-1864-roku-v-rosiie-prisazni-povireni-v-ukraieni-povnovazenna-rad-prisaznih-povirenih-principi-organizacie-ta-dialnosti-advokaturi-u-1864-1917-rokah-najbils-vidomi-advokati-cogo-periodu>

Научный руководитель: доцент кафедры организации судебных правоохранительных органов та адвокатури Национального университета «Одесская юридическая академия», кандидат юридических наук ***Кравченко Марина Александровна***

Секція 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Бакаянова Н. М.

*завідувач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор, адвокат, секретар
дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії
адвокатури Одеської області,
заслужений юрист України*

ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОМІЧНИКА АДВОКАТА ТА СТАЖИСТА АДВОКАТА

Стратегією розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 рр., яку затверджено Указом Президента України № 221/2021 від 11 червня 2021 р., у частині, що стосується адвокатури, визначено, що запровадження системного підходу до удосконалення інституту адвокатури в Україні передбачає й напрямки перегляду вимог щодо набуття права на заняття адвокатською діяльністю, у тому числі й щодо стажування кандидатів (п. 4.5). Стратегія розвитку Національної асоціації адвокатів України на 2021-2025 р.р., яку затверджено Рішенням Ради адвокатів України від 3 липня 2021 року № 38, також передбачає план дій з покращення доступу до професії адвоката.

Діяльність в якості помічника адвоката та проходження стажування є законодавчо визначеними складовими процедури набуття статусу адвоката, що актуалізує дослідження правових можливостей помічника адвоката та стажиста адвоката, встановлених щодо них етичних вимог, тим більш, що як на теоретичному, так і на практичному рівнях накопичилось чимало питань у цій сфері.

Перш за все, це питання про те, чи можна відносити помічників адвокатів та стажистів адвокатів саме до адвокатури.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) визначає адвокатуру України як недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. Відповідно до ч. 2 ст. 2 зазначеного Закону, *адвокатуру України складають всі адвокати України*. Таким чином, виходячи з суто законодавчого визначення, особи, які не є адвокатами, у тому числі помічники та стажисти адвоката, не можуть розглядатися як складова адвокатури.

Водночас розуміння адвокатури як правового інституту передбачає, що адвокатура є одним з основних структурних елементів правової системи, інституційно об'єднує норми, які регулюють організацію та діяльність адвокатів, їх утворень, та мають відносну самостійність (автономію) і стійкість застосування. Зазначене унеможлиблює у правовій доктрині ототожнення поняття «адвокатури» з такими поняттями, як «адвокатська діяльність», «адвокатська корпорація», «адвокатське співтовариство», «адвокатська спільнота». Вбачається, що інститут адвокатури – більш широке поняття, адже ним охоплюються норми, які окреслюють діяльність не лише адвокатів, але й адвокатських бюро, адвокатських об'єднань, органів адвокатського самоврядування, Національної асоціації адвокатів України та її органів, помічників та стажистів адвоката.

Теза про те, що інститути помічника та стажиста адвоката як сукупності норм, вимог та правил, що стосуються помічників та відповідно стажистів адвоката, є складовими поняття інституту адвокатури, обґрунтовується положеннями законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Звернення до корпоративних норм, які визначають діяльність адвокатури України, дозволяє з'ясувати, що Рада адвокатів регіону *вносить дані про помічника адвоката до Єдиного реєстру адвокатів України* (далі – ЄРАУ) у відповідності до Порядку ведення ЄРАУ, за-

твердженого Радою адвокатів України 17 грудня 2012 р., та видає помічнику посвідчення помічника адвоката в 30-ти денний строк із дня надходження заяви про внесення даних про помічника адвоката до ЄРАУ (Положення про помічника адвоката, затверджене Рішенням Ради адвокатів України від 25 вересня 2015 року № 113).

Відповідно до Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затвердженого Рішенням Ради адвокатів України від 1 червня 2018 року № 80 (нова редакція від 17 листопада 2020 року № 121), особа, стосовно якої радою адвокатів регіону ухвалено рішення про призначення керівника стажування, видачу направлення на стажування, затвердження індивідуального плану стажування та строки подання поточних звітів, сплачує внесок на проходження стажування у розмірі 3 (трих) мінімальних заробітних плат станом на день подання особою заяви про призначення стажування; *внесок за доповнення даних у ЄРАУ про стажиста адвоката у розмірі 50 відсотків 1 (однієї) мінімальної заробітної плати станом на день подання особою заяви про призначення стажування.*

Відповідно до Порядку ведення ЄРАУ, затвердженого Рішенням Ради адвокатів України, *до ЄРАУ вносяться відомості про помічників та стажистів адвокатів* (п.п.3.8, 3.13).

Водночас ст. 17 Закону встановлює, що Рада адвокатів України забезпечує ведення ЄРАУ з метою збирання, зберігання, обліку та надання достовірної інформації *про чисельність і персональний склад адвокатів України, адвокатів іноземних держав, які відповідно до цього Закону набули права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, про обрані адвокатами організаційні форми адвокатської діяльності.*

Таким чином, *фактичний зміст бази даних, якою є ЄРАУ, є ширшим, ніж це передбачено Законом, та охоплює дані про помічників та стажистів адвоката.*

Як контраргумент до висловленої тези, можна навести положення п.п. 3.9, 3.14 Порядку ведення ЄРАУ, відповідно до яких запис в ЄРАУ щодо помічників адвоката та стажистів адвоката вноситься

в ЄРАУ до електронної картки бази даних стосовно того адвоката, за яким помічник та стажист закріплені. Отже, на перший погляд, їх діяльність не може розглядатися у відриві від діяльності адвоката, в якого вони працюють або проходять стажування. Проте відсутність окремої електронної картки даних помічників та стажистів адвоката не виключає, що така інформація є складовою даних ЄРАУ.

Слід звернути увагу й на те, що відповідно до Положення про помічника адвоката (п.п. 5.1, 5.3), *особова справа помічника адвоката формується та зберігається в раді адвокатів регіону протягом 75 років*, незалежно від строку діяльності особи в якості помічника адвоката та від того, чи помічник згодом набув право на заняття адвокатською діяльністю або звернувся до інших видів юридичної діяльності, присвятив себе державній службі та т.і. Такий підхід наглядно демонструє, що *діяльність особи в якості помічника адвоката розглядається адвокатським співтовариством як самостійна за значенням*.

Значення діяльності помічника та стажиста адвоката впливає з правових можливостей, якими вони наділені.

Відповідно до п. 1.6 Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, стажист адвоката не менш 50 годин має здійснювати юридичну практику, до якої, за змістом даного Положення, відноситься перелік дій, *який відповідає певним видам адвокатської діяльності, визначеним п. 1, 2 ч. 1 ст. 19 Закону та правам адвоката за ст. 20 Закону*: надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності фізичних і юридичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування; складання заяв, скарг, процедурних, процесуальних та інших документів правового характеру; представництво інтересів фізичних і юридичних осіб в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, громадських об'єднаннях, перед громадянами, посадовими і службовими особами, які здійснюють надані законом повноваження на території

України та закордоном; ознайомлення на підприємствах, в установах і організаціях з необхідними для надання правової допомоги документами та матеріалами, крім тих, що містять інформацію з обмеженим доступом; подання звернень (заяв, скарг, пропозицій, клопотань) до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб; участь в засіданнях колегіальних органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також прийомах посадових і службових осіб під час розгляду звернень (заяв, скарг, пропозицій, клопотань), надання роз'яснень щодо суті поданих звернень (заяв, скарг, пропозицій, клопотань; збирання відомостей про факти, які можуть бути використані як докази; подання запитів на отримання, а також безпосереднє вилучення речей і документів, копій документів, ознайомлення з ними; здійснення опитування осіб за їх згодою; застосування технічних засобів з метою фіксування процесуальних дій та судового процесу в порядку, передбаченому законом та в межах проваджень, в яких *стажист самостійно* або сумісно з керівником стажування *здійснює захист, представництво та надання правової допомоги фізичним та юридичним особам*; одержання письмових висновків спеціалістів, експертів з питань, що потребують спеціальних знань; *надання інших видів правової допомоги*. В цілому під поняттям «юридична практика» розуміється *самостійна професійна діяльність стажиста або сумісна професійна діяльність стажиста та керівника стажування щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги фізичним та юридичним особам* (п. 1.11 Положення).

Таким чином, вбачається, що *адвокатура України реалізує свої завдання з забезпечення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги у тому числі шляхом наділення повноваженнями у цій сфері й стажистів адвоката*.

В якості ремарки до процедури стажування, доцільно звернути увагу на те, що стажист – це особа, яка склала кваліфікаційний іспит, тобто виявила необхідний теоретичний рівень для здійснення адвокатської діяльності. Мета стажування полягає у формуванні і закріпленні саме практичних навичок для самостійного здійснення

адвокатської діяльності. У зв'язку з цим встановлення 50 годин юридичної практики з загальної кількості 550 годин стажування виглядають невдалим підходом до формування програми стажування, яка, очевидно, має містити переважну кількість годин юридичної практики. Обов'язок стажиста прослухати адаптаційний курс в професію адвоката у Вищій школі адвокатури (п. 5.16 Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва на право заняття адвокатською діяльністю) після складення ним кваліфікаційного іспиту, частиною якого є й складання документів правового характеру та вирішення практичних ситуацій з формуванням правової позиції, також вбачається невиправданим ускладненням доступу до професії, кроком повернення стажиста до перевірки його теоретичної підготовки, яку ним вже пройдено. *Відповідно до ст. 10 Закону, стажист отримує практичні навички в адвоката, який є керівником стажування*, отримання таких навичок від будь-яких інших осіб або органів законом не передбачено. Цю законодавчу вимогу має бути дотримано при проходженні стажування та при формуванні програми стажування.

Щодо правових можливостей помічника адвоката, то зміст Положення про помічника адвоката дозволяє визначити 2 групи прав помічника, зокрема, класифікувати їх на такі, що: 1) не знаходяться в залежності від волі клієнта; 2) прямо пов'язані із волевиявленням клієнта.

До першої групи прав можна віднести права помічника адвоката (адвокатського бюро, об'єднання): 1) користуватися інформаційними базами даних, телекомунікаційними мережами та спеціальною літературою адвоката; 2) вносити пропозиції щодо організації своєї роботи; 3) за погодженням з адвокатом брати участь у конференціях, семінарах, круглих столах, форумах, інших науково-практичних заходах, проходити стажування; 4) брати участь у нарадах, зборах трудового колективу та інших заходах відповідного адвокатського бюро, адвокатського об'єднання; 5) підвищувати свій професійний рівень у системі підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів та отримувати відповідний сертифікат, встановленої Порядком підви-

шення кваліфікації адвокатів України форми (п. 8.1 Положення про помічника адвоката).

Друга група правових можливостей вимагає надання письмової згоди клієнтом адвоката, це зокрема: 1) брати участь у попередній підготовці судових справ до розгляду, за дорученням адвоката готувати проекти запитів, листів, позовних заяв, інших матеріалів, пов'язаних із розглядом конкретної справи, інших процесуальних документів, які використовуються адвокатом; 2) за дорученням адвоката отримувати відповіді на адвокатські запити, робити витяги з матеріалів адвокатського дос'є, робити копії та витяги з документів, наданих у розпорядження адвоката клієнтом; 3) бути присутнім під час консультацій адвоката, під час проведення слідчих дій та в судових засіданнях; 4) збирати документи та інші матеріали, необхідні адвокату для виконання прийнятих ним доручень; 5) виконувати доручення правового характеру, вести за дорученням та під контролем адвоката нескладні судові справи та надавати консультації з питань законодавства; 6) у нескладних справах за дорученням адвоката знайомитися з матеріалами справи, робити виписки та копії; 7) за дорученням адвоката, якщо таке передбачено в договорі із клієнтом, подавати документи (заяви, клопотання, позови, пояснення тощо) виготовлені адвокатом, за підписом і зазначенням процесуального статусу адвоката, в підрозділи правоохоронних та судових органів, до компетенції яких віднесено реєстрацію таких документів, за виключенням випадків подання процесуальних документів в самому процесі слідчої, процесуальної дії, або судовому засіданні; 8) здійснювати інші дії, не заборонені законодавством (п. 8.2 Положення про помічника адвоката).

Водночас, виходячи зі змісту п. 8.2, слід звернути увагу, що у ньому йдеться не лише про необхідність волевиявлення клієнта, але й адвоката, яке передує волевиявленню клієнта, адже без прийняття адвокатом рішення задіяти помічника у виконанні доручення клієнта не буде обговорюватися надання клієнтом письмової згоди на виконання помічником певних дій.

Права помічника також кореспондуються з обов'язками адвоката щодо нього, які встановлені п. 9.2 Положення про помічника адвоката, відповідно до якого адвокат зобов'язаний: ознайомити помічника із законодавством, що регламентує діяльність адвоката, його права та обов'язки, а також нормами адвокатської етики, та забезпечити їх дотримання помічником у частині, що відповідає його трудовим обов'язкам; роз'яснити та забезпечити дотримання принципу конфіденційності помічником адвоката, а також проінформувати про вимоги щодо зберігання документів, переданих адвокату клієнтом, адвокатських дос'є та інших матеріалів, що містять конфіденційну інформацію; сприяти необхідному рівню компетентності помічника адвоката; протягом строку дії трудового договору (контракту) здійснювати платежі обов'язкових нарахунків на оплату праці, а також соціального страхування і податків; сприяти підвищенню кваліфікації помічника адвоката та його професійного рівня.

Обов'язки помічника визначені п. 8.3 Положення про помічника адвоката, відповідно до якого помічник зобов'язаний: 1) своєчасно та якісно виконувати доручення адвоката; 2) дотримуватися строків підготовки документів та виконання доручень; 3) постійно підвищувати свій професійний рівень та кваліфікацію, зокрема щорічно в обов'язковому порядку прослухати будь-які (на власний вибір) навчальні курси (навчальні продукти) Вищої школи адвокатури НААУ загальною тривалістю не менше ніж 10 годин; 4) дбайливо ставитись до майна адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання); 5) не допускати порушень прав і свобод людини та громадянина; 6) дотримуватись норм адвокатської етики; 7) зберігати адвокатську таємницю (п. 8.3).

Тут ми спостерігаємо певне дублювання, яке повинно бути усунено задля чіткого визначення статусу помічника. Зокрема, закріплюється *обов'язок* постійно підвищувати свій професійний рівень та кваліфікацію (п. 8.3.3) та *право* підвищувати свій професійний рівень у системі підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів (п. 8.1.5). Вбачається, що підвищення професійного рівня є саме обов'язком помічника, а п. 8.1.5 доцільно переформулювати та

викласти як право помічника: *«брати участь у заходах системи підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів»*.

Невід'ємною складовою правового статусу помічника та стажиста адвоката є вимоги дотримання ними Правил адвокатської етики. Відповідно до ст. 2 Правил адвокатської етики, дія Правил поширюється й на помічників та стажистів адвоката в частині, яка застосовна до їх діяльності.

Дослідження змісту Правил адвокатської етики дозволяє дійти до висновку про відсутність чіткого визначення, яка ж саме частина Правил застосовна до діяльності помічників та стажистів.

На перший погляд, коли стажист здійснює юридичну практику у межах індивідуального плану стажування або помічник виконує доручення адвоката, на них мають розповсюджуватись ті ж самі етичні вимоги, які встановлюються до адвокатів. Водночас ні стажист, ані помічник ще не мають статусу адвоката, не прийняли присягу адвоката України, тому неможливо вимагати дотримання ними Правил у тому ж самому обсязі. Виходячи з законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, точно можна стверджувати лише те, що такою частиною є положення Правил, які випливають з законодавчо визначених обов'язків цих осіб: наприклад, ч. 4 ст. 16 Закону про заборону суміщати роботу помічника адвоката з діяльністю, не сумісною з діяльністю адвоката відповідно до ст. 7 Закону; ч. 3 ст. 22 Закону про обов'язок помічника та стажиста зберігати адвокатську таємницю. Проте інші етичні вимоги до помічників та стажистів є опосередкованими, на практиці часто розуміються неоднозначно. *З цих підстав доцільно більш чітко визначити етичні вимоги щодо помічників та стажистів, передбачивши в Правилах адвокатської етики окрему норму, яка б врегульовувала їх діяльність.*

Слід звернути увагу на те, що відповідно до Розділу VI Закону, який присвячений дисциплінарній процедурі, до дисциплінарної відповідальності у порядку визначеному цим Законом можуть бути притягнуті виключно адвокати. Жодна норма відповідного розділу не передбачає, що дисциплінарний орган адвокатури може прийняти

рішення про притягнення або відмову у притягненні до дисциплінарної відповідальності помічника або стажиста адвоката.

Притягнення до дисциплінарної відповідальності помічника адвоката відбувається відповідно до вимог КЗОТ України, а також відповідно до Положення про помічника адвоката, яке визначає, що розголошення адвокатської таємниці є дисциплінарним проступком, за який до помічника адвоката застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді звільнення (п. 7.4 Положення про помічника адвоката).

Щодо стажистів адвоката, то за чинним законодавством України про адвокатуру та адвокатську діяльність, вони не притягаються до дисциплінарної відповідальності. Таке положення є обґрунтованим, виходячи з того, що стажист знаходиться лише на шляху до професії адвоката, набуває навичок і знань, необхідних для самостійної діяльності, ще не приймав Присяги адвоката. Водночас, оскільки Правила адвокатської етики включають стажистів адвоката у коло суб'єктів, на які розповсюджується їх дія, то стажист не може не усвідомлювати, що вчинення ним проступків спричинить відповідальність адвоката, недбало ставитися до проходження стажування та виконання доручень адвоката у межах виконання програми стажування. Відповідальність стажиста у випадку порушення ним чинного законодавства, відмови від виконання індивідуального плану передбачено у вигляді припинення стажування (п. 9.1 Положення).

Правилами адвокатської етики закріплено важливе положення, що дисциплінарну відповідальність за дії свого помічника та стажиста несе адвокат. Зазначений підхід обумовлюється тим, що в адвокатурі традиції, звичаї, певні звички поведінки, способу мислення і життя передаються з покоління в покоління, більшість з них закріплюється у вигляді законів, підзаконних актів, рішень органів адвокатського самоврядування, обов'язкових до виконання. Діючі як формальні, так і неформальні правила в адвокатському середовищі, потребують передачі від адвоката помічникам та стажистам як настанов, роз'яснень, уточнень. Отже, адвокат навчає стажиста шляхом порад, обговорення традицій та етичних правил, і, нарешті, власним

прикладом. Етика взаємин адвокат – помічник адвоката також формується з урахуванням того, що це не лише відносини роботодавця і найманого працівника, але їм також притаманні риси, які характерні для відносин учня і вчителя.

Саме тому ст. 67 Правил встановлює, що адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики його помічником та стажистом, якщо адвокат не забезпечив ознайомлення свого помічника, стажиста з цими Правилами; не здійснював належного контролю за діями помічника та стажиста, залученого ним до виконання доручення клієнта; своїми розпорядженнями і порадами або особистим прикладом сприяв порушенню помічником та стажистом Правил адвокатської етики.

Ч. 5 ст. 10 Правил визначає обов'язок адвоката поінформувати та роз'яснити дотримання принципу конфіденційності його помічникам та стажистам. Щодо інших принципів адвокатської етики аналогічні вимоги у статтях Правил, які визначають ці принципи, не передбачено. Проте слід акцентувати увагу на тому, що, виходячи зі змісту положень ст. 67 Правил, настанови щодо всіх положень Правил, сутності визначених Правилами принципів та норм (а не виключно принципу конфіденційності) є обов'язком адвоката стосовно помічника та стажиста.

Дотримання адвокатом етичних приписів по відношенню до помічника та стажиста, встановлення дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення таких обов'язків сприяє діяльності помічника та стажиста у порядку, встановленому законом, забезпечує престиж професії та виконання адвокатурою покладених на неї завдань.

Подальше удосконалення врегулювання правових та етичних аспектів діяльності помічників та стажистів вимагає комплексних наукових досліджень, вивчення передового зарубіжного досвіду, всебічного аналізу сучасної практики стану інституту стажування та інституту помічника адвоката в Україні.

*Долинська М. С.
завідувачка кафедри господарсько-правових дисциплін
Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИМОГ ДО ЗДОБУТТЯ ПОСАДИ АДВОКАТА ТА НОТАРІУСА В УКРАЇНІ

Правове регулювання адвокатської діяльності у незалежній Україні вперше було врегульовано Законом України «Про адвокатуру» від 12 грудня 1992 року [1].

Відповідно до частини першої статті 2 законодавчого акту, адвокатом міг стати лише громадянин України, який здобув вищу юридичну освіту, має дворічний правничий стаж: за спеціальністю юриста або помічника адвоката, не має судимості, успішно склав кваліфікаційний іспит та отримав свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, а також прийняв Присягу адвоката України.

При цьому адвокату заборонено працювати в суді, державному нотаріаті, прокуратурі, а також органах внутрішніх справ, державного управління та державної безпеки.

Приблизно у той самий час, відбулося становлення правового регулювання нотаріальної діяльності – на підставі Закону України «Про нотаріат» від 9 вересня 1993 року [2].

У статті 3 вищевказаного нотаріального закону встановлено, що нотаріусом може бути громадянин України, що не був судимий, який здобув вищу юридичну освіту (університет, академія, інститут), пройшов стажування протягом шести місяців в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса, склав кваліфікаційний нотаріальний іспит та одержав свідоцтво про право на заняття нотаріальною практикою [2].

На нашу думку, з аналізу вищевказаних норм вбачається, що основні вимоги до адвоката та нотаріуса були дуже подібними. Зокрема, до них відносяться: наявність українського громадянства, не судимість, здобуття вищої освіти, складання відповідного кваліфікаційного іспиту.

Варто зауважити, що законодавчі вимоги було підвищено як до професії адвоката шляхом внесення відповідних змін у 2006 році, так і до нотаріуса – у 2008 році.

Зміни вимог щодо посади адвоката стосувалися, в першу чергу, щодо підтвердження отримання вищої юридичної освіти (дипломом України чи дипломом іншої країни – відповідно до міжнародних договорів України), так і обов'язкового володіння державною мовою.

Законодавець у статті 3 Закону «Про нотаріат», в редакції закону України від 1 жовтня 2008 року № 614- VI, встановив обов'язок для громадянина України, який бажає працювати нотаріусом – володіти державною мовою, а також мати стаж роботи у сфері права не менше трьох років, та проходження стажування протягом одного року в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса.

Новим законодавчим актом, присвяченим правовому регулюванню адвокатської діяльності став Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI [3].

Відповідно до частини першої статті 6 законодавчого акту, адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (за виключенням окремих випадків, встановлених вказаним Законом), склала присягу адвоката України, а також отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

При цьому законодавцем наголошено на тому, що не може бути адвокатом особа, яка:

По-перше, особа, що має непогашену або незняту (в установленому законом порядку) судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також нетяжкого злочину, за який призначено покарання у виді позбавлення волі;

По-друге, особа, що визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною;

По-третє, особа, яка позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю, – протягом двох років з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

По-четверте, особа, яка була звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, дізнавача, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення, – протягом трьох років з дня такого звільнення [3].

З вищевказаної «адвокатської» дефініції вбачається, що адвокатом в Україні не обов'язково повинен бути громадянин України.

Також законодавцем наголошено, що майбутній адвокат може здобути повну вищу юридичну освіту як в Україні, так і в іноземних державах, та яка повинна бути визнаною в Україні (в установленому законом порядку)

У цей же час, Законом України від 6 вересня 2012 року № 5208-VI також було прийнято зміни до Закону України «Про нотаріат», які ще називають «нотаріальною революцією». Зокрема, істотно посилено вимоги до особи, яка бажає працювати нотаріусом, в частині наявності у неї стажу роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки.

Як і адвокатом, нотаріусом не може бути особа, яка має судимість, та яка є обмеженою у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду. Зауважуємо, що вимоги до особи, яка має намір займатися нотаріальною діяльністю, передбачені у статті 3 Закону України «Про нотаріат», підлягали редагуванню Законом України від 6 вересня 2012 року № 5208-VI та Законом України від 14 липня 2020 року № 775-IX «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо усунення законодавчих колізій та прогалин».

Порівняльний аналіз норм статті 3 Закону України «Про нотаріат», в редакції Закону № 3426-XII від 2 вересня 1993 року, в редакції закону України від 1 жовтня 2008 року № 614- VI, та в редакції Закону України від 6 вересня 2012 року № 5208-VI, та в редакції Закону України від 14 липня 2020 року № 775-IX свідчить про істотне коригування інституту нотаріуса [4].

Із вищеназваних законодавчих дефініцій нотаріуса можна виділити спільні риси, а саме: нотаріусом в Україні може бути лише

громадянин України, який має вищу юридичну освіту, склав кваліфікаційний іспит, отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю, а також те, що нотаріусом не може бути особа, яка має судимість.

Згідно із Законом України від 14 липня 2020 року «Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо усунення законодавчих колізій та прогалин» нотаріусом може бути: лише громадянин України, якому присуджено ступінь вищої юридичної освіти не нижче магістра, та який володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, склав кваліфікаційний нотаріальний іспит та отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

При цьому не може бути нотаріусом особа, яка має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку (крім реабілітованої особи), особа, дієздатність якої обмежена, або особа, визнана недієздатною.

Таким чином, вищевказаним законом встановлено підвищені вимоги до освітнього ступеня майбутнього нотаріуса, оскільки нотаріусом може бути лише особа, якій присуджено ступінь вищої юридичної освіти не нижче магістра (з 8 серпня 2021 року); встановлено обов'язкове володіння особою державною мовою відповідно до рівня, визначеного Законом України від 25 квітня 2019 року «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Дійсно, відповідно п. 12 частини першої статті 3 вищевказаного закону нотаріуси повинні не лише володіти державною мовою, але зобов'язані застосовувати її під час виконання службових обов'язків, тобто вчиняти нотаріальні дії та вести нотаріальні провадження, нотаріальне діловодство українською мовою [4].

Зауважуємо, що свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України не обмежуються віком

особи та є безстроковими. Аналогічно свідоцтво право на зайняття нотаріальною діяльністю є безстроковим.

Таким чином, основні вимоги до посади адвоката та нотаріуса є дуже подібними. При цьому зауважуємо, що на нашу думку, вимоги до посади нотаріуса є більш складними.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру: Закон України від 19 грудня 1992 року № 2887-XII. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 9. Ст. 62.
2. Про нотаріат: Закон України від 02 вересня 1993 року. № 3425-XII Відомості Верховної Ради України. 1993. № 39. Ст. 383.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
4. Долинська М. С. Реалізація права на працю в процесі здійснення незалежної професійної діяльності. Міжнародно-правове та національне регулювання реалізації прав у сфері праці: теоретико-прикладні проблеми: колективна монографія / Н. П. Мокрицька, Р. Я. Бутинська та ін.; за заг. ред. д.ю.н. М. С. Долинської. Львів: ЛьвДУВС, 2021. С. 70-122.
5. Про внесення змін до Закону України «Про нотаріат» щодо усунення законодавчих колізій та прогалин: Закон України від 14 липня 2020 року. № 775-IX. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 48, ст. 433.

Каденко О. О.

*аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури*

*Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат, член Ради адвокатів України, заслужений юрист України*

ДО ПИТАННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

На національному рівні регуляторні завдання покладаються насамперед на державу, яка ухвалює й забезпечує виконання норм законодавства, натомість, значна частина регламентації регулювання адвокатської діяльності делегована безпосередньо адвокатурі, яка є незалежним, саморегульованим професійним інститутом [1, с. 78].

Національна асоціація адвокатів України (далі – НААУ), яка об'єднує всіх адвокатів та представляє адвокатуру у відносинах з усіма зовнішніми суб'єктами [2], здійснює означену регламентацію, що виражається у нормативному забезпеченні власної діяльності, а також діяльності своїх членів – адвокатів у спосіб створення обов'язкових до виконання правил поведінки, закріплених у відповідних корпоративних нормах.

Держава санкціонує такий стан речей та наділяє органи адвокатського самоврядування необхідними для корпоративної нормотворчості повноваженнями.

Відповідно до статей 54, 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], корпоративна нормотворчість НААУ опосередкована діяльністю органів адвокатського самоврядування, через які вона діє. Зазначене впливає на розуміння змісту такої її діяльності.

Так, в науці під корпоративною нормотворчістю розуміють діяльність компетентних осіб і органів управління організації, що перебувають з нею в стосунках формалізованої або неформалізованої участі з формування, створення, зміни та припинення норм права, що регулюють корпоративні правовідносини та діють щодо її учасників та / або третіх осіб [3, с. 107].

Однак, враховуючи означену вище специфіку діяльності НААУ, пропонуємо її нормотворчість визначити як передбачену законом самоврядну діяльність органів адвокатського самоврядування зі створення, зміни та припинення норм права, що регулюють правовідносини у сфері адвокатського самоврядування та здійснення адвокатської діяльності, є обов'язковими для виконання та забезпечуються заходами дисциплінарного характеру.

Основними «законотворцями» адвокатури є Рада адвокатів України (далі – РАУ) і з'їзд адвокатів України [1, с. 135]: за період з 2012 до 2020 рік включно РАУ прийнято 1739 рішень, з'їздами адвокатів України – 190 рішень [4, с. 191].

Водночас, жодної загальнодоступної бази даних, яка б містила об'єктивні вичерпні відомості про такі рішення, немає. Відсутня

така інформація і щодо рішень регіональних органів адвокатського самоврядування, які, здійснюючи нормотворчу діяльність щодо адвокатів, адреса робочого місця яких знаходиться у відповідному регіоні, створюють регіональні правила корпоративної поведінки [5; 6].

Найявний на веб-сайті НААУ функціонал щодо актів НААУ дозволяє стверджувати, що відповідний програмний продукт містить опції систематизації за категоріями і за часом прийняття актів лише вищих органів адвокатського самоврядування.

Однак, по-перше, через те, що опубліковано (поміщено до такої електронної бази) лише частину актів НААУ, такі критерії систематизації не спроможні дати об'єктивних результатів. По-друге, технічне угруповання актів НААУ за двома вказаними критеріями, за умови опрацювання всіх таких актів, спроможне полегшити роботу з ними, однак не розв'язує змістовних проблем, які породжені відсутністю роботи з систематизації, як процесу усвідомленої їх уніфікації, упорядкування та удосконалення.

Для цілей цього процесу пропонуємо акти НААУ класифікувати за зовнішньою формою виразу; за суб'єктом їх прийняття; за колом осіб, на які розповсюджується їх дія; за способом формування.

Зокрема, за зовнішньою формою акти НААУ бувають такі: інструкції, накази, положення, порядки, програми, правила, регламенти, роз'яснення.

За суб'єктами прийняття акти НААУ поділяються на акти, прийняті вищими (центральною) органами адвокатського самоврядування (РАУ та з'їздом адвокатів України), та акти, прийняті регіональними органами адвокатського самоврядування (радами адвокатів регіону та конференціями адвокатів регіону).

За колом осіб, на які розповсюджується регуляторна дія актів НААУ, вони поділяються на ті, які адресовані членам НААУ (тобто, мають корпоративний характер, наприклад, Положення про ордер на надання правової (правничої) допомоги, затверджене рішенням РАУ № 41 від 12.04.2019 року [7]), і ті, які адресовані колу осіб, що не обмежено членством в НААУ (мають загальний характер, наприклад, рішення РАУ «Про встановлення плати за організаційне забезпечен-

ня розгляду заяв (скарг) до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури та до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» № 37 від 18.06.2020 року [8]).

За способом формування акти НААУ бувають нормативні (наприклад, Порядок підвищення кваліфікації адвокатами України, затверджений рішенням РАУ № 63 від 03.07.2021 року [9]), договірні (наприклад, Меморандум про співпрацю між Комітетом Верховної ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування та Національною асоціацією адвокатів України від 30.07.2021 року [10]) та прецедентні (наприклад, рішення РАУ «Про розгляд листів з питань щодо порушення гарантій адвокатської діяльності, втручання та перешкод у здійсненні адвокатської діяльності та оплати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяви (скарги) на поведінку адвоката, яка може бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності» № від 121 від 15.11.2019 року [11]).

Крім цього, за сферою дії акти НААУ, як і будь-які інші правові акти, можна поділити на загальні, спеціальні і локальні; за характером волевиявлення – акти встановлення, акти зміни і акти скасування; за ступенем загальності – загальні і конкретні; за часом дії – визначено-строкові і невизначено-строкові; за обсягом та характером дії – акти загальної дії, акти обмеженої дії та акти виняткової дії тощо [12].

Окремо слід зазначити про вид актів НААУ, які формально не є актами, прийнятими асоціацією адвокатів у встановленій для органів адвокатського самоврядування процедурі, а прийняті окремими посадовими особами НААУ та органів адвокатського самоврядування, а також утворень НААУ і регулюють сфери суспільних відносин тотожні або суміжні із тими, що регулюються актами НААУ і відіграють роль квазікорпоративних актів (наприклад, Положення про Комітети Національної асоціації адвокатів України, затверджене розпорядженням голови НААУ, РАУ № 110 від 13.07.2021 року [13]). За умови делегування органами адвокатського самоврядування своїх повноважень щодо нормотворчості окремим особам – суб'єктам

правотворчості, акти НААУ за цим критерієм можна поділити на ті, які приймають колегіально і ті, які приймаються одноосібно. В інших випадках, одноосібно прийняті акти, які регулюють суспільні відносини у сфері діяльності адвокатів та НААУ, слід віднести до квазікорпоративних.

Така та інші види класифікацій актів НААУ дозволяють виявити як особливості, притаманні цим актам, що проявляються яскравіше під час їх детального аналізу, так і існуючі проблеми, які зустрічають в корпоративній нормотворчості, нормотворчі помилки при визначенні форми чи змісту акту НААУ.

Отже, НААУ активно здійснює нормотворчу діяльність, яка є санкціонованим державою видом корпоративної саморегуляції. Основними недоліками такої діяльності та її результатів є відсутність у загальному доступі систематизованої бази всіх актів НААУ, включно з актами регіональних органів адвокатського самоврядування, а також відсутність стратегічного бачення щодо її удосконалення.

Вважаємо, що обов'язковим елементом становлення НААУ, як успішної корпорації, є організація роботи з систематизації, уніфікації та належного оприлюднення результатів власної нормотворчої діяльності з покладенням такої роботи на РАУ Секретаріат НААУ, РАУ, профільні комітети та інші утворення НААУ.

Список використаної літератури:

1. Святоцька В. О. Стандарти організації та професійної діяльності адвокатури: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2021. 535 с.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI // Голос України. 2012. №№ 148-149.
3. Петровська О. К. Корпоративна нормотворчість: загальнотеоретичний аспект. дис. ... докт. філософ. 081 Право, Харків, 2020. 242 с.
4. Звіт НААУ за 2020 рік. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/news/zvity/UNBA_ANNUAL_REPORT_2020.pdf.
5. Радою адвокатів Рівненської області затверджено типовий індивідуальний план проходження стажування (заголовок з екрану). URL: <http://raro.in.ua/dostup-do-profesii/stazhuvannia>.
6. Шановні адвокати! Рада адвокатів Одеської області 15.04.2020 року на своєму засіданні прийняла рішення про надання адвокатам, діяльність яких не зупинена на день прийняття рішення,

одноразової матеріальної допомоги у зв'язку з пандемією COVID-19 та відсутністю у значної частини адвокатів можливості отримувати винагороду за здійснення адвокатської діяльності, у розмірі 1000 (одна тисяча) гривень 00 коп (заголовок з екрану). URL: <http://unba.odessa.ua/shanovni-advokaty-rada-advokativ-odeskoyi-oblasti-15-04-2020-roku-na-svoyemu-zasidanni-pryjnyala-rishennya-pro-nadannya-advokatam-diyalnist-yakyh-ne-zupynena-na-den-pryjnyattya-rishennya-odnorazovoyi/>.

7. Положення про ордер на надання правової (правничої) допомоги, затверджене рішенням Ради адвокатів України № 41 від 12.04.2019 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2021-09-11-polozhennya-107_617fb920d0588.pdf.

8. Рішення Ради адвокатів України «Про встановлення плати за організаційне забезпечення розгляду заяв (скарг) до кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури та до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури» № 37 від 18.06.2020 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-06-18-r-shennya-rau-37_5ef4903adf787.pdf.

9. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція), затверджений рішенням Ради адвокатів України від 03.07.2021 року № 63. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr063871-21#Text>.

10. Меморандум про співпрацю між Комітетом Верховної ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування та Національною асоціацією адвокатів України від 30.07.2021 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Memorandum_Komitet%20R_30%2007%202021.pdf.

11. Рішення Ради адвокатів України «Про розгляд листів з питань щодо порушення гарантій адвокатської діяльності, втручання та перешкод у здійсненні адвокатської діяльності та оплати за організаційно-технічне забезпечення розгляду заяви (скарги) на поведінку адвоката, яка може бути підставою для притягнення його до дисциплінарної відповідальності» № від 121 від 15.11.2019 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-11-15-r-shennya-rau-121_5def738231f19.pdf.

12. І.О. Кудрявцев. Класифікація підзаконних нормативно-правових актів. Правова держава. – 2017. – Вип. 25. – С. 7-13.

13. Положення про Комітети Національної асоціації адвокатів України, затверджене розпорядженням голови НААУ, РАУ від 13.07.2021 року № 110. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/publications/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%B8_%D0%9D%D0%90%D0%90%D0%A3_%D0%B2%D1%96%D0%B4_13_07_21.pdf.

Пушкар С. І.

*аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат, АО «Правовий альянс», радник з правових питань*

УЧАСТЬ АДВОКАТУРИ У СТВЕРДЖЕННІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ

«Існування судової влади зумовлено необхідністю суспільства в підтримці правового та соціального порядку, а її державна природа – обов'язком держави цей порядок підтримувати» [1].

Пояснюючи наведену тезу, науковці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України зазначають, що кожне суспільство має потребу в організації (управлінні), яку здійснюють виокремлені суб'єкти цієї організаційно-управлінської діяльності, що разом складають політичну систему суспільства. Саме існування суспільства неможливе без наявності всередині нього усталених правил і норм поведінки та діяльності, погоджених більшістю членів суспільства. Наявність загальних правил і норм не означає, що вони можуть врахувати всі можливі форми індивідуальних суперечностей між членами суспільства, у тому числі щодо застосування цих норм. Звідси виникає потреба в судовому розгляді таких індивідуальних спорів, з подальшою згодою на підкорення винесеному рішення [1, с. 29].

Судова влада у сучасному світі – це відокремлена гілка державної влади, що має монопольне право здійснювати правосуддя. З формального боку (функціонального розуміння) правосуддя отожднюється із судочинством, судовим розглядом справ. З іншого, змістовного, боку правосуддя – це реалізація ідеї права, досягнення добра і справедливості. Звідси, незалежність та ефективність судової влади є важливими умовами верховенства права та забезпечення прав людини у цивілізованому демократичному суспільстві [1, с. 489; 2, с. 762].

Н. А. Чабан визначає судову владу як специфічну, незалежну, гілку державної влади, яка здійснюється уповноваженими на те державними органами – судами і призначенням якої є вирішення

правових конфліктів у суспільстві із застосуванням спеціальних процедур [3].

Згідно з теоретико-правовим визначенням судової влади, сформованим М. С. Булкат, судова влада – відносно самостійна, легітимна, універсальна, легальна складова державної влади, що має імперативні характеристики та контрольні повноваження щодо інших складових державної влади, і забезпечує регулювання визначеного кола суспільних відносин на основі сформованих доктринальних положень про правову державу та трискладову теорію державної влади у відповідних формах та конкретно встановленими методами, що ґрунтуються на змісті ознак її єдності та особливості правовідносин. При цьому одним із загальних принципів функціонування судової влади, які відображають аспект взаємодії судової влади з іншими складовими державної влади, суспільством, зовнішніми складовими та чинниками тощо, є принцип її незалежності [4].

О. М. Бориславська вказує, що незалежна судова влада є невід'ємним та обов'язковим елементом конституційної форми правління, власне буття демократичної держави. Її призначення полягає не тільки в захисті прав і свобод людини й громадянина, прав та інтересів юридичних осіб, а й у здійсненні контролю за законністю й конституційністю діяльності органів державної влади (законодавчої, виконавчої, контрольно-наглядових, правоохоронних та інших органів), а отже, у гарантуванні системи поділу державної влади загалом. У кінцевому підсумку через діяльність судової влади забезпечується баланс між свободами та правами людини, інтересами суспільства й обов'язками держави. Вчена підкреслює, що ефективне виконання судовою владою її функцій можливе лише за умови її незалежності, що є характерною відмінною рисою саме судової влади [5].

На переконання В. В. Городовенка, в кожній державі судова влада, як соціально-політичний феномен становить собою (а) обов'язковий атрибут громадянського суспільства; (б) особливий вид державної діяльності; (в) засіб розв'язування юридичних конфліктів, що виникають у суспільстві. Незалежність судової влади – необхідна умова її самостійності й легітимності, що має вирішальне значення

для захисту прав та основних свобод людини, становлення правової держави і громадянського суспільства [6].

Колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, першим із завдань діяльності якого статтею першою відповідного Закону визначено «забезпечення незалежності судової влади», є Вища рада правосуддя. Цілком логічною виглядає позиція законодавця, який наголошує на важливості забезпечення незалежності судової влади державним органом, який сам є незалежним.

На думку автора, однією із засад забезпечення інституційної, організаційної незалежності Вищої ради правосуддя є безпосередня участь адвокатського корпусу України у формуванні цього органу державної влади та суддівського врядування. Нагадаємо, що незалежність самої адвокатури гарантується Конституцією України (частина 1 статті 131² Конституції України), разом із судовою владою та прокуратурою адвокатура зазначається у розділі VIII «Правосуддя» Конституції України, а засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом (частина 2 статті 131² Конституції України). Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлює, що адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту (пункт 2 частини 1 статті першої Закону), а сама адвокатура є недержавним самоврядним інститутом (частина 1 статті 2 Закону). Ознаки адвокатури як недержавної та самоврядної свідчать, серед іншого, про її незалежність.

Незалежна адвокатура відповідно до процедури, встановленої Законом України «Про Вищу раду правосуддя», разом із суддівським корпусом, Верховною Радою України, Президентом України, прокурорською та освітньо-науковою юридичною спільнотою бере участь у формуванні Вищої ради правосуддя, обираючи двох кандидатів на відповідному з'їзді адвокатів України. Заслужовує уваги той факт, що у чинному складі Вищої ради правосуддя найбільш «досвідченими» з огляду на стаж роботи у Вищій раді юстиції/правосуддя,

є два члени Ради, обрані саме з'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року. Факт повторного обрання до складу Вищої ради правосуддя двох її членів широко обговорювався юридичною спільнотою, висловлювалися, у тому числі негативні оцінки [7] аж до сумнівів у легітимності Ради в такому складі та її рішень, однак судового оскарження не відбулося.

Слід також зазначити, що член Вищої ради правосуддя, який є адвокатом, повинен на час здійснення повноважень члена Вищої ради правосуддя зупинити в установленому порядку адвокатську діяльність та не може брати участі в органах адвокатського самоврядування – з очевидною метою законодавця забезпечити незалежність членів Вищої ради правосуддя, кооптованих адвокатською спільнотою, під час виконання ними своїх обов'язків.

Згідно зі статтею 3 ЗУ «Про ВРП» Вища рада правосуддя може також залучати для виконання допоміжних і консультативних функцій адвокатів за їхньою згодою на громадських засадах.

Непересічною подією в діяльності судової влади стало прийняття Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та деяких законів України щодо відновлення роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» від 13 липня 2021 року N1629-IX, яким серед іншого передбачено створення Конкурсної комісії. Конкурсна комісія є допоміжним органом Вищої ради правосуддя, що утворюється для проведення конкурсу на зайняття посади члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та формування переліку кандидатів на посаду члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, які відповідають критеріям доброчесності та професійної компетентності. Одним із суб'єктів формування Конкурсної комісії є Рада адвокатів України.

Іншим Законом України – «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порядку обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя та діяльності дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя» від 14 липня 2021 року N1635-IX – передбачено серед іншого створення Етичної ради з метою

сприяння органам, що обирають (призначають) членів Вищої ради правосуддя, у встановленні відповідності кандидата на посаду члена Вищої ради правосуддя критеріям професійної етики та доброчесності. Суб'єктом формування Етичної ради так само є Рада адвокатів України.

Труднощі з формуванням Конкурсної комісії та Етичної ради широко висвітлюються ЗМІ та активно обговорюються юридичною спільнотою. Ефективна робота цих новітніх органів в системі судової влади є запорукою формування і подальшого успішного функціонування і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, і Вищої ради правосуддя. Позитивним є факт рівноправної участі адвокатури України в цих процесах.

Список використаної літератури:

1. Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку: монографія / В.С. Бігун, І.Й. Бойко, Т.І. Бондарук, К.А. Віслобоков та ін. За ред. І.Б. Усенка. Київ: Наукова думка, 2014, с. 489
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т.– Х.: Право, 2016–Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О.В. Петришин (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого.– 2017, с. 762
3. Чабан Н.А. Неупередженість судової влади як гарантія забезпечення прав людини: теоретико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид наук: 12.00.01. Київ: Національна академія внутрішніх справ. 2021, с. 115.
4. Булкат М.С. Теоретико-правові засади розвитку та функціонування судової влади: монографія. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2018, с. 224-225, 325-326
5. Бориславська О. Незалежність судової влади як умова існування конституціоналізму // Jurnalul juridic național: teorie și practică № 6-2015, с. 57-61.
6. Городовенко В.В. Проблеми незалежності судової влади. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.10., с. 7
7. Бойко А. Якщо суспільство не переконане в чесності і порядності судді, довіри до суду в цілому не буде. URL: https://lb.ua/news/2019/02/13/419594_andriy_boyko_yakshcho_suspilstvo.html

Гресько Б. Ю.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У першому пункті 2 статті Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначається, що адвокатура України – «недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі...».

Уже із цього визначення зрозуміло, що адвокатура являється недержавним інститутом. Законодавством про адвокатуру передбачено особливий механізм регуляції її діяльності. Таку функцію здійснює адвокатське самоврядування.

Звісно, повноваження і сфера діяльності цього самоврядування не безмежні. Про це йдеться в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». В 3 пункті 1 статті зазначається: «адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом» [2].

У VII розділі даного закону, що присвячений питанню адвокатського самоврядування, перераховано його засади, завдання, фінансове забезпечення, положення щодо обов'язковості рішень самоврядування.

Хочу наголосити на переліку завдань адвокатського самоврядування, встановлених законом, адже вважаю ці положення його ядром і найголовнішими засадами функціонування цього інституту.

На першому місці в законі визначено «забезпечення незалежності адвокатів», захист від втручання у їхню діяльність. Наступне завдання – «підтримання високого професійного рівня адвокатів» [2]. Також «утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури», «створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності», «забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність», «забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України» [3], «участь у фор-

муванні Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному законом». Бачимо, що у адвокатського самоврядування досить широке і різноманітне коло завдань, яке включає, крім організаційних питань, слідування за дотриманням етичних норм, професійної юридичної етики.

Реалізацією поставлених завдань займається насамперед Національна асоціація адвокатів України, яка визнана Законом професійною організацією, що об'єднує усіх адвокатів України. Дана організація займається представництвом адвокатів України не лише на державному, а й на міжнародному рівні. НААУ є координуючим центром адвокатського самоврядування.

Крім НААУ, важливе місце в самоврядуванні адвокатів займають конференції адвокатів регіону, які визнано вищим органом адвокатського самоврядування в областях, в місті Києві. До повноважень конференції належить обрання голів та членів ради адвокатів регіону, представника адвокатів регіону до складу Ради адвокатів України та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, ревізійної комісії адвокатів регіону. Крім того, затвердження штатного розпису і кошторису останньої, розгляд і затвердження звітів цих ланок самоврядування.

Окрім згаданих у цьому пункті ланок, неможливо применшити значення З'їзду адвокатів України, що, згідно із 54 статтею Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено найвищим органом адвокатського самоврядування України. До його основних функцій можна віднести затвердження правил адвокатської етики, обрання та затвердження голів Рад, затвердження їх кошторисів та статуту Національної асоціації адвокатів України. До повноважень З'їзду також входять всі інші завдання, передбачені законом.

Така система адвокатського самоврядування та закріплення його основних положень на законодавчому рівні свідчить про досить високий рівень розвитку адвокатської справи в Україні, надання їй важливого значення в реалізації судової влади. Розширена мережа самоврядування охоплює основні питання, необхідні для здійснен-

ня чесної, якісної, кваліфікованої допомоги із захисту фізичних та юридичних осіб.

Виходячи із потреб часу, із необхідності боротися з новими викликами постіндустріального суспільства в період глобалізації та інтеграції, засади адвокатського самоврядування також потребують постійного оновлення. Так адвокати України домагалися внесення змін до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які знайшли місце в поправках 2014, 2016, 2019, 2020 років.

Побудова адвокатського самоврядування була б також неможливою без фундаментальних праць докторів юридичних наук, що створили її теоретичну базу та обґрунтували необхідність її введення. Науковий супровід був і залишається одним із важливих джерел розгляду проблем цього інституту в Україні. Серед видатних вчених, чиї праці мали найбільше значення слід згадати Т.В. Варфоломееву, В.В. Долежана, О.Л. Жуковську.

З одного боку, визначення на законодавчому рівні основних засад цього недержавного інституту гарантує йому певну самостійність, захист від втручання в здійснення адвокатської практики зацікавлених осіб, захист прав адвокатів, запобігання перевищеннями ними посадових обов'язків.

З іншого ж боку, в одній із опублікованих статей Ради адвокатів міста Києва адвокат Ірина Дідковська наголошує на тому, що створення єдиної системи адвокатської діяльності має і негативні аспекти. Серед них називає незаконність примусу обов'язкового членства в НААУ, що вона називає прямим порушенням статті 36 Конституції України [1], яка заявляє: «Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій». До проблем реалізації адвокатського самоврядування автор статті також додає перевищення посадових обов'язків голів Рад та неможливість усіх охочих адвокатів брати участь у відкритих засіданнях цих органів [4].

На мою думку, це суб'єктивна точка зору, яка додає нові нюанси до розгляду питання адвокатського самоврядування, визначає про-

блеми внутрішньої побудови та реалізації завдань уповноваженими особами, але все це не може заперечити важливості функціонування даного інституту, що потребує ще вдосконалення, на шляху до захисту адвокатської діяльності та становлення України як правової держави з ефективною судовою гілкою влади.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n1859>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Єдиний реєстр адвокатів України. URL.: <https://erau.unba.org.ua>.
4. Ірина Дідковська. 50 відтінків адвокатської НЕсвободи. URL.: <https://kmdka.com/novini/639>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Дрозд К. С.

студентка 1-го курсу факультету міжнародно – правових відносин Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ

Ми проживаємо ХХІ століття, все навколо розвивається та йде «в одну ногу з часом». Всі ми знаємо за розвиток технологій: про старт продаж нової продукції Apple, про перехід звичайних побутових речей в онлайн режим, ми вже не носимо документи з собою, вони всі є у мобільному додатку «Дія» та інше. Але сьогодні хочеться відмітити не розвиток технологій, а одну з найцікавіших правових тем, перспективи розвитку інституту адвокатури.

Інститут адвокатури, в свою чергу, визнається як надійна правова гарантія здійснення захисту прав людини і надання їй правової допомоги. При цьому, особливо наголошується не лише на професійному значенні адвокатури, а мова йде і про її соціальне значення, яке полягає в тому, що адвокат, беручи участь у різноманітних проце-

сах змушує їх учасників працювати більш відповідально, виражено, якісно, дотримуючись норм права і закону.

На даний час, в умовах реформування інституту адвокатури, визначення особливого становища адвоката, як правозахисника, встановлює для кожного адвоката обов'язок дотримуватись етичних стандартів. Специфіка професійної етики адвоката полягає в тому, що адвокат при здійсненні своєї професійної діяльності має утримувати певний баланс між інтересами свого клієнта та інтересами суспільства в цілому, що також має виражатись у дотриманні принципів законності та верховенства права.

Характеризуючи адвокатуру в умовах реформування, варто зупинитись на 2012 рік, цей рік для історії української адвокатури ознаменувався не тільки прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», що було обумовлено низкою факторів, серед яких не останню роль відігравали також і відповідні міжнародні зобов'язання, взяті Україною, зокрема, і перед Радою Європи, і перед Європейським Союзом. Саме з цього року серед джерел права, що суттєво впливають на існування в державі адвокатури, з'явилися нові Правила адвокатської етики, а також численні обов'язкові для виконання адвокатами акти Ради адвокатів України як найвищого органу адвокатського самоврядування [1].

Ще один етап, який заслуговує на увагу, при розгляді реформування інституту адвокатури, це 2018 р., у цьому році було згадано про спробу прийняти нову редакцію закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який був внесений до парламенту у вересні цього ж року. Реформа начебто проголошувала європейські цілі, але водночас передбачала ревізію і навіть відступ від тих європейських стандартів, які уже втілені у національному законодавстві про адвокатуру. Це стало одним із найбільших викликів незалежності адвокатської спільноти за останні десятиліття [2].

В процесі реформи був проігнорований той факт, що чинний закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» був прийнятий 2012 року на виконання зобов'язань України перед Радою Європи. Парадоксально, що в ході нового етапу реформи адвокатури це було

вирішено проігнорувати, і в парламенті з'явилася нова редакція закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Законопроект № 9055, про який ми зазначали вище, викликав серйозне занепокоєння адвокатської спільноти ще на етапі його розробки з 2016 року. Після його внесення до Верховної Ради Національна асоціація адвокатів України (далі НААУ) неодноразово публічно заявляла, що конституційний інститут адвокатури ще ніколи не був настільки близьким до втрати незалежності і можливостей безперешкодно виконувати свою конституційну місію захисту прав громадян. В цілому, з моменту внесення законопроекту № 9055 Рада адвокатів України ухвалила 4 резолюції стосовно прийнятності здійснення реформи конституційного інституту адвокатури на основі цього законопроекту. Звернення надходили від конференцій адвокатів регіонів, які відбувалися у грудні 2018 року напередодні з'їзду адвокатів України 2019 року. [2]

Сьогодні НААУ стоїть перед нагальною потребою визначення нових векторів подальшого розвитку, що обумовлено загостренням політичної ситуації, рядом зовнішніх загроз та внутрішніх ризиків, погіршенням соціально-економічних показників у країні, трансформацією правової системи, що не могло не відобразитись на українській адвокатурі в цілому та на НААУ зокрема.

Перспектива розвитку незалежної адвокатури на сьогодні перебуває під загрозою. На жаль, держава намагається підпорядкувати під свою юрисдикцію незалежний інститут адвокатури, що в свою чергу призведе до прямого тиску та можливості «управління» адвокатурою в своїх інтересах. Безперечно, адвокатура повинна розвиватися як самостійний правовий інститут, завданням якого залишатиметься надання комплексної правової допомоги.

На нашу думку, адвокатура має діяти як незалежний інститут, який навіть частиною своїх представників не повинен входити до складу державних органів або підпорядковуватися їм.

На сьогоднішній день перспективи розвитку адвокатури, можна виділити два можливих варіанти: еволюційний і революційний. Деякі кроки в цьому напрямку вже робляться. При виборі стратегії

розвитку української адвокатури необхідно враховувати переваги і недоліки еволюційного і революційного шляху. Багато фактів говорять про перевагу еволюційного шляху. Справа в тому, що адвокатська корпорація існує не автономно від інших соціальних інститутів, наприклад, вона тісно пов'язана із судовою системою.

Варто зауважити, що чинне законодавство дозволяє адвокатурі розвиватися як самоврядній інституції та впроваджувати якісні освітні та сервісні проекти для адвокатів, встановлювати міжнародні контакти і взаємодію з громадськими інституціями та органами влади, суддівського врядування. Лише впродовж 2018-2019 років НААУ було розроблено низку інновацій у Єдиному реєстрі адвокатів, дано старт оновленому формату Вищої школи адвокатури. До роботи у Вищій школі адвокатури залучено 89 лекторів, серед яких не лише практикуючі адвокати, а й судді, бізнес-тренери, медіатори, експерти в різних галузях права.

Цей майданчик, у світлі оновленого Порядку підвищення кваліфікації адвокатів, стає надійною основою для професійного розвитку адвокатської спільноти і доступності різних форматів підвищення кваліфікації.

За майже 7 років з моменту заснування НААУ стала голосом адвокатської професії, виразником позиції консолідованої адвокатської спільноти, здобули повагу і довіру у суспільства, підвищили престиж адвокатської професії.

Отже, Україна знаходиться на етапі формування нового правового обґрунтування діяльності адвокатури, яка за час свого існування придбала величезну значимість. Наявність в державі осіб, здатних грамотно і кваліфіковано надати юридичну допомогу є заставою гармонійного існування суспільства в цілому. Перед адвокатською спільнотою поставлено завдання докласти немало зусиль, направлених на підвищення власного професіоналізму і рівня морально-етичних якостей. В результаті цієї роботи над собою і своїми помилками адвокатура зможе заслужити довіру широких мас населення, а разом з тим може мати великі перспективи для подальшого розвитку свого інституту.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення 28.10.2021)
2. Проект закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 9055 від 06.09.2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64557 (дата звернення 28.10.2021)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Журавльова Т. Є.

студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОМІЧНИК АДВОКАТА: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПОРАДИ ЩОДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Помічник адвоката – фізична особа, яка здійснює діяльність на підставі та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кодексом законів про працю України та Положенням про помічника адвоката [1]. Помічником адвоката може бути громадянин України або іноземний громадянин, чи особа без громадянства, які у встановленому порядку отримали дозвіл на працевлаштування в Україні на посаду помічника адвоката

Адвокат як особа, що надає кваліфіковану правову допомогу може мати помічників з числа осіб, що мають повну вищу юридичну освіту. Помічники адвоката можуть працювати на підставі трудового договору або ж контракту, укладеного з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням. Помічник адвоката виконує доручення адвоката у справах, що знаходяться у провадженні адвоката, крім тих, що належать до процесуальних повноважень (прав та обов'язків) адвоката.

У разі припинення трудових відносин з адвокатом (розірвання трудового договору, контракту), помічник адвоката повинен повернути своє посвідчення раді адвокатів регіону, а адвокат впродовж 24 годин повинен повідомити РАР про припинення трудових відносин з помічником адвоката.

Особа, яка не має посвідчення помічника адвоката встановленого зразка та дані про яку не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України, не має статусу помічника адвоката та не може виконувати пов'язані з цим статусом дії.

У разі припинення/зупинення права на заняття адвокатською діяльністю адвоката дані про його помічника, якого було внесено до ЄРАУ, а також посвідчення помічника такого адвоката автоматично анулюється. Зразок посвідчення помічника адвоката є єдиним в Україні згідно опису та форми, встановленої Радою адвокатів України.

Права та обов'язки помічника адвоката визначені у Положенні про помічника адвоката. Проте найголовнішими з них є такі права та обов'язки [2]:

- використання інформаційних баз даних, телекомунікаційних мереж та спеціальної літератури адвоката;
- внесення пропозицій щодо організації своєї роботи;
- за погодженням з адвокатом брати участь у конференціях, семінарах, круглих столах, форумах, інших науково-практичних заходах, проходити стажування;
- брати участь у нарадах, зборах трудового колективу та інших заходах відповідного адвокатського бюро, адвокатського об'єднання;
- дотримання строків підготовки документів та виконання доручень;
- постійно підвищувати свій професійний рівень та кваліфікацію;
- дбайливо ставитись до майна адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання);
- не допускати порушень прав і свобод людини та громадянина;
- дотримання норм адвокатської етики;
- зберігати адвокатську таємницю.

Якщо *de jure* кожен, хто відповідає вимогам встановлених законом, може стати помічником адвоката, то *de facto* потрібно володіти деякими знаннями для успішного проходження інтерв'ю (співбесіди). Ось декілька прикладів питань та поради щодо відповідей, які підвищать Ваші шанси на працевлаштування [3].

Однією з головних характеристик хорошого адвоката є сконцентрованість у виконанні роботи. Без чіткості можна допустити помилку, що буде коштувати клієнту щонайменше втраченого часу та грошей.

Найбільш популярним питанням на співбесідах є «Які якості, на Вашу думку, є важливими для успішного помічника адвоката?». Вважаємо, що найважливішими якостями для помічника адвоката, перш за все є гостре око на деталі, тайм-менеджмент (керування часом), а також комунікаційні навички.

У висновку слід додати, що помічник адвоката – складна професія, яка потребує навичок спілкування та гнучкості у виконанні роботи, цілеспрямованості, а також здійснення діяльності на принципах верховенства права та законності. Крім того, особа що виявила бажання займати цю посаду, повинна відповідати певним вимогам, встановлених законом. Найголовніші з яких є повна вища юридична освіта та знання державної мови.

Список використаної літератури:

1. «Помічник адвоката» // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://unba.org.ua/assistant-attorney>
2. Положення про помічника адвоката {Із змінами, внесеними згідно з Рішенням Ради адвокатів № 111 від 21.09.2019}
3. «Legal Assistant Interview Questions and Answers From MockQuestions.com» // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=6OOZQaNY-dY>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Курганський Олександр Валерійович***

Кармолін Л. М.
студент 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОСТУП ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Кожна правова демократична держава повинна в першу чергу ставити захист прав та інтересів громадян в пріоритетність. Закріплення даного завдання відображене в ст. 55 Конституції України, де зазначається, що права і свободи людини та громадянина захищаються судом [1]. Саме для цього було створено правовий інститут – адвокатура, який визнається державою та суспільством, має законодавче закріплення, діє на загальновизнаних принципах верховенства права, законності, незалежності, уникнення конфлікту інтересів та конфіденційності. Всі обов'язки адвоката, права, статус, шлях набуття права на заняття адвокатською діяльністю закріплені в законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон).

Досліджуючи тему доступу до професії адвоката, слід звернути увагу на роботи вчених-правників, таких як Н. М. Бакаянова, І. Б. Василик, Г. Б. Мірзоєв, О. Л. Жуковська, В. В. Решота. В своїй роботі вище зазначені вчені звертались до Європейського законодавства, і зосереджували увагу на способи покращення доступу до адвокатської діяльності.

Для з'ясування проблеми стандарту доступу до адвокатської діяльності, як організаційного та міжнародного фактору, необхідно координуватись Основними положеннями ООН про роль адвокатів [2]. Пункт 9 даного положення опосередковано розкриває суть проблеми доступу. Зі сторони особи, яка має вольовий намір займатися адвокатською діяльністю визначені свої вимоги. Основними є належна освіта, фахова підготовка, готовність не суперечити професійній етиці та інше. Влада в свою чергу повинна гарантувати рівні права для бажаючих стати адвокатом, створити незалежну та об'єктивну систему добору, економічно та в розумний строк провести всі заходи (іспити) для перевірки правової та психологічної підготовки.

Аналізуючи раніше зазначене, впливає, що на рівні національного законодавства має бути втілений збалансований стандарт доступу до професії адвоката, з дотриманням мінімальних міжнародних вимог у цій частині. Стаття 6 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає наступні вимоги до адвоката: «Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування (крім випадків, встановлених цим Законом), склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю» [3].

Держава зобов'язана забезпечити всіх, незважаючи на соціальні, гендерні, расові, релігійні ознаки людини, ефективним захистом в національних судах, за який безпосередньо відповідає інститут адвокатури.

Професія адвоката напряму пов'язана з комунікацією людей, постійним спілкуванням, розвитком мислення, пам'яті, уваги, контролюванням власних емоцій і встановленням психологічного контакту. Дана діяльність, у професійному і особистісному аспекті, впливає на розвиток дисциплінованості, відповідальності і самостійності. Робота адвокатів складається з невичерпної кількості елементів: почуття відповідальності за клієнтів, необхідність виявляти розуміння, співчуття та глибоке співпереживання; значна кількість нормативних документів, робоча перевантаженість; брак часу для виконання професійних функцій. Ці фактори часто призводять до розвитку емоційного вигорання і професійної деформації особистості [4]. Дані проблеми мають великий розголос в сучасному суспільстві і розуміються як зміни властивостей особистості, що відбуваються під впливом професійної діяльності, які негативно впливають на її продуктивність і створюють проблеми в особистому спілкуванні. Не у всіх адвокатів можуть проявлятися дані проблеми, це залежить від віку, соціального стану, професійного стажу, видами роботи, установок, стресостійкості, характерологічних властивостей, рівня емпатії, стилю взаємин у колективі, рівня розвитку інтелекту,

здібностей, властивостей нервової системи. На жаль, сучасне суспільство недооцінює ці проблеми в масштабі і критикує юристів за їх недбалість, некомпетентність та непрофесійність. Держава в свою чергу ще не розробила безоплатну психологічну допомогу спеціалістів для протидії вигорання і деформації особистості.

Аналізуючи раніше зазначене, слід дійти висновку, що проблеми професії адвоката мають двоаспектне значення: на законодавчому рівні і в реальному виконанні своїх функцій. Забезпечення молодих юристів гарантії набуття права на заняття адвокатською діяльністю за міжнародними принципами включає: забезпечення свободи адвокатів у доступі до професії без будь яких дискримінацій; гарантія держави в психологічній допомозі для уникнення професійного вигорання. Дані вимоги повинні підвищувати рівень престижу професії, для того щоб з кожним роком наша держава могла показати високий рівень освіти, зацікавленості молодих юристів для виконання важливої функції інституту адвокатури – правової допомоги громадян.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, ст. 141. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>
2. Основні принципи ООН, що стосуються ролі юристів: Міжнародний документ від 07.09.1990 р. // Збірник міжнародних документів «Права людини і професійні стандарти для юристів». – К., 1996. – 324 с.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. Трунов Д. Г. Синдром згоряння: позитивний підхід до проблеми // Журнал практичного психолога. 1998. № 8.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Кльоб К. І.

*студентка 1-го курсу магістратури
судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ АДВОКАТІВ В УКРАЇНИ

Відповідно до статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 року, одним із професійних обов'язків адвоката є підвищувати свій професійний рівень [1]. Підвищення кваліфікації адвокатами забезпечує розвиток та оновлення уже існуючих знань адвоката, практичних вмінь та здобутих навичок відповідно до сучасних юридичних реалій. Для реалізації адвокатами вказаного обов'язку рішенням Радою адвокатів затверджено Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (далі – Порядок), який періодично оновлюється. Так, 03.07.2021 року рішенням Ради адвокатів України № 63 було затверджено нову редакцію Порядку, яка внесла зміни в процес підвищення кваліфікації адвокатами України, зокрема, стосовно операторів підвищення кваліфікації, видів підвищення кваліфікації та додаткових балів за участь у певних заходах.

Нова редакція Порядку скоротила перелік органів, які можуть бути операторами процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні. Тепер до них відносяться Вища школа адвокатури України Національної асоціації адвокатури України, ради адвокатів регіону (виключно для адвокатів свого регіону) та Координаційний центр з надання правової допомоги та його регіональні центри (для адвокатів, які залучені для надання безоплатної вторинної правової допомоги, відповідно до законодавства України) [2]. Право проводити заходи підвищення кваліфікації позбавили Національну асоціацію адвокатів України, Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури та регіональні кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури.

Відповідно до п. 25 Порядку адвокати мають право вільно обирати види підвищення кваліфікації, брати участь у будь-яких

заходах з підвищення кваліфікації адвокатів, що проводяться операторами підвищення кваліфікації за умови їх реєстрації на такий захід оператором, що його проводить. Проте потрібно зазначити, що є певні обмеження щодо доступу до системи підвищення кваліфікації адвокатів. Зазначений доступ надається адвокатам, які не мають заборгованості зі сплати щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування [2].

Порядок встановлює види підвищення кваліфікації адвокатів, серед яких є і нові для адвокатури України. Так, новелами стали такі види підвищення кваліфікації адвокатів, як успішне проходження онлайн тестування, які розробляються Вищою школою адвокатури НААУ та онлайн тестування на тему «Нормативне регулювання статусу та питання діяльності органів адвокатського самоврядування». Максимальна кількість балів за кожне таке тестування не може бути більше, ніж залікових балів на рік [2]. Проте на практиці, адвокати ще не можуть скористатися такими видами підвищення кваліфікації, оскільки вказані тестування ще розробляються.

Змінилися правила нарахування балів за участь у певних онлайн-заходах, які являють собою відеозапис, що не має чіткої структури курсу та не передбачає за результатами його перегляду зріз закріпленого матеріалу через тестування. За участь у такого роду заході адвокату нараховується лише один бал незалежно від кількості годин такого відеозапису. Проте, це положення не застосовується до відеоматеріалів, які включаються в структуру онлайн-курсів.

Крім того, за новою редакцією Порядку змінено кількість балів за певні види підвищення кваліфікації адвокатами. Наприклад, відповідно до попереднього Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України (в редакції від 21.09.2019 року) за роботу в органах адвокатського самоврядування (в т.ч. на виборних позиціях без оформлення трудових відносин згідно Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») надавалось двох залікових бали на рік [3]. Зараз за цю діяльність надається п'ять залікових балів на рік і додатково за роботу в складі Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної

комісії адвокатури та дисциплінарних палатах кваліфікаційно-дисциплінарних комісій в регіонах два бали на рік з питань Правил адвокатської етики.

Нововведеннями Порядку стали положення щодо адвокатів, які з будь-яких причин не виконали вимоги Порядку за попередні роки. Згідно із п. 32 Порядку їм надається можливість отримати сертифікати з підвищення кваліфікації за ці роки за умови успішних проходжень спеціальних тестувань у Вищій школі адвокатури НААУ за кожен рік невиконання [2]. Ці тести теж розробляються Вищою школою адвокатури НААУ і в даний момент скласти таке тестування неможливо. Відповідно тести не будуть однаковими для всіх адвокатів, вони будуть відрізнятися в залежності від кількості балів, яких не вистачає адвокату для виконання вимог Порядку в попередніх роках.

Отже, підвищення кваліфікації є важливою частиною діяльності адвоката, яка забезпечує адвокатів актуальною інформацією про зміни у чинному законодавстві та практиці його застосування. Тому, процедура підвищення кваліфікації адвокатів України має постійно вдосконалюватися з урахуванням сучасних реалій, змін у суспільному житті, законодавстві та потреб самих адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 25.10.2021).

2. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: Рішення Ради адвокатів України від 03.07.2021 р. № 63. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2021-07-03-poryadki-63_60f53b3b70d63.pdf (дата звернення: 25.10.2021).

3. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України: Рішення Ради адвокатів України від 21.09.2019 р. № 111. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-09-21-poryadki-111_5db2d7f00ffe2.pdf (дата звернення: 25.10.2021).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Кравченко Марина Олександрівна***

Ковалевский Е. С.
*студент 2-го курса юридического факультета
Белорусского государственного университета*

О РОЛИ ОРГАНОВ АДВОКАТСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ПРЕДУПРЕЖДЕНИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕФОРМАЦИИ АДВОКАТОВ

Понятие «профессиональная деформация» считается уже не новым и интерес к нему обуславливается тем, что это понятие находится на стыке как правовых, так и психологических дисциплин.

В целом, под профессиональной деформацией юриста понимают вызванные особенностями профессиональной деятельности неблагоприятные изменения психической структуры, личностных качеств, которые выражается в негативно-правовом стиле его мышления, в отношении к своим профессиональным обязанностям и в поведении при осуществлении им практической деятельности [1, с. 82].

Адвокат, как представитель юридической профессии, не является исключением. По мнению некоторых ученых-практиков, профессиональный адвокат способен справляться с психологическими нагрузками, так как это практически каждодневное состояние адвоката, ведущего сложные дела. Адвокат адаптирован и в состоянии дать правильную правовую и эмоциональную оценку происходящему. Главное – уметь признавать свои ошибки и уметь преодолевать трудности, если что-то пошло не так, что, конечно, приходит с опытом [2, с. 26].

С такой точкой зрения сложно согласиться, так как она является утопией. Опуская момент причин профессиональной деформации адвоката, считаем необходимым обратить внимание на пути её предупреждения и, что самое главное, роль органов адвокатского самоуправления в этом.

В соответствии с Законом Республики Беларусь «Об адвокатуре и адвокатской деятельности в Республике Беларусь» № 334-З от 30.12.2011 г., органами адвокатского самоуправления являются съезд адвокатов и коллегии адвокатов. Кроме того, предусмотрено функ-

ционирование Белорусской республиканской и территориальных (Минская городская и областные) коллегий адвокатов [3].

В качестве примера роли органов адвокатского самоуправления в предупреждении профессиональной деформации можно отметить, что 24 февраля 2021 года учреждением образования «Институт переподготовки и повышения квалификации судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции Белорусского государственного университета» совместно с Белорусской республиканской коллегией адвокатов был проведен научно-практический семинар для руководителей адвокатских образований «Вопросы психологической компетентности в адвокатской деятельности» [4].

Считаем, что такой формат деятельности является наиболее удачным и должен находить отражение также в организации и проведении конференций, круглых столов, чтения лекций, на которых обсуждались бы актуальные проблемы адвокатской деятельности, пути снижения психологического напряжения и ежедневные этические проблемы, с которыми сталкиваются адвокаты.

В связи с вышеизложенным, особую актуальность приобретает возможность обратной связи от представителей адвокатского сообщества. Кроме того, важное место должно занимать и сотрудничество с работниками вузов юридической направленности. Такое сотрудничество может оказать хотя и косвенное, но значительное влияние на формирование представлений относительно указанной проблематики.

В качестве выводов отметим, что, по нашему мнению, именно деятельность органов адвокатского самоуправления будет иметь решающее значение в предупреждении профессиональной деформации адвоката. Конечно, в случае уже изменения психологических установок, успех в исправлении последствий профессиональной деформации будет зависеть только от желания и стараний самого адвоката.

Список использованной литературы:

1. Займист Г.И. Культура профессиональной деятельности юриста: учебно- методический комплекс для студентов специальности 1-24 01 02 «Правоведение» / Г.И. Займист. – Брест: Изд-во БрГУ имени А. С. Пушкина, 2018. – 564 с.

2. Лысенко Л. Amat Victoria curarn: победа любит старание. *Южнороссийский адвокат*. URL: https://apro.fparf.ru/upload/catalog_files/Ugadv/1_2016.pdf

3. Закон Республики Беларусь «Об адвокатуре и адвокатской деятельности в Республике Беларусь» № 334-З от 30.12.2011 г. URL: https://kodeksy-by.com/zakon_rb_ob_advokature/40.htm.

4. Научно-практический семинар «Вопросы психологической компетентности в адвокатской деятельности». URL: <http://www.lawinstitute.bsu.by/News/2021/10>.

Костецкий Д. В.

студент 2-го курсу

*факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

На адвоката покладаються важливі завдання, адже саме адвокат, завдяки своїй професійній майстерності, може врятувати людину від певних обмежень. Головним завданням адвоката є захист, але дуже часто саме захисту не вистачає самим адвокатам.

Головним Законом, який забезпечує та регулює діяльність адвокатів є Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [5]. В ст. 1 вказаного Закону зазначається, що адвокатським самоврядуванням є право адвокатів самим вирішувати питання, які стосуються їх організації та діяльності в порядку, встановленому законом. В цьому ж законі в ч. 2 ст. 46 зазначається, що адвокатське самоврядування повинно реалізовуватися завдяки діяльності конференцій адвокатів регіону, куди входять такі регіони, як АРК, м. Київ та м. Севастополь, також через кваліфікаційно-дисциплінарні комісії, Вищі кваліфікаційно-дисциплінарні комісії, ревізійні комісії адвокатів регіонів, через Ради адвокатів України, З'їзди адвокатів України [5]. Можна помітити, що перелік органів адвокатського самоврядування є надзвичайно великим, що говорить про активну діяльність адвокатури в Україні.

Розглядаючи питання адвокатського самоврядування все ж варто зазначити, що воно містить такі принципи, як гласність, підзвітність, якщо адвокат є членом адвокатського самоврядування, то він повинен виконувати ті рішення, які встановлюють ці органи, також, не менш важливим є і те, що органи адвокатського самоврядування не мають право втручатися в діяльність того чи іншого адвоката.

Метою адвокатського самоврядування є забезпечити вільні та широкі можливості для адвокатів, в тому числі у підтриманні їхнього кваліфікаційного рівня, убезпеченні від зовнішніх впливів під час здійснення адвокатом його діяльності. Не менш важливим завданням, яке покладається на адвокатське самоврядування є створити умови відкритості, гласності, що на сьогодні, в час розвитку демократії, є надзвичайно важливим. Окрім того ж, звичайно, органи адвокатського самоврядування беруть участь у формуванні Вищої ради юстиції. Перераховані повноваження адвокатського самоврядування є неповними, проте, вони відповідають ст. 5 Рекомендації R (2000) 21 про свободу професійної діяльності адвокатів та цілком відповідають європейським стандартам [7]. Безперечно, це є надзвичайно позитивним аспектом, проте, одночасно із перевагами, адвокатське самоврядування в нашій державі має і певні проблеми.

Насамперед, варто сказати про значні адвокатські внески в сферу адвокатського самоврядування. І це говорить про те, що далеко не всі адвокати мають можливості сплачувати ці внески, адже робота адвоката не стабільна, не щодня є нові замовлення. Проблема ускладнюється і через те, що щороку Заклади вищої освіти випускають нових, молодих спеціалістів, що, в свою чергу, лише посилює конкуренцію на замовлення. А відтак, гонорар адвокатів нестабільний, не постійний, тому сплачувати великі внески частина адвокатів України просто не може, що, безперечно, потребує врегулювання цього питання на законодавчому рівні. Більше того, не сплата щорічних внесків, навіть, загрожує адвокату дисциплінарним стягненням та призупиненням його діяльності до року [1]. Такі умови вказані в Положенні про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування [3]. У випадку, якщо все ж адвокат не встиг спла-

тити щорічний внесок вчасно і на нього було накладено дисциплінарну відповідальність, тобто заборонено займатися адвокатською діяльністю, але він сплатив всю необхідну суму після притягнення його до дисциплінарної відповідальності, то це не змінює ситуації, і санкції з такого адвоката достроково не знімаються, що власне не є гуманно та справедливо.

Також, важливо зазначити про проблемні питання в забезпеченні належності адвокатури і, насамперед, такі правовідносини стосуються адвокатури та держави. Зважаючи на положення Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме на ст. 5 адвокатура вважається незалежною від органів державної влади та органів місцевого самоврядування [5]. Це означає, що адвокати, хоч і діють згідно законодавства, проте вони є незалежними, у той же час, це зовсім не означає, що держава та адвокатура не повинні співпрацювати, навпаки, важливим є тісна взаємодія між громадянським суспільством, державою та адвокатурою – якщо така співпраця буде продуктивною, а їхні відносини довірливими. Саме тому, держава та адвокатська корпорація через органи адвокатського самоврядування, які з однієї сторони є незалежними, але мають спільну мету, повинні забезпечувати незалежність адвокатури і її високий рівень професійної підготовки.

Частина науковців, в тому числі і адвокатів вказують, що значним недоліком є обов'язкове членство в Національній асоціації адвокатів України. Така обов'язковість пояснюється тим, що стаття 45 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» говорить, що всі особи, які складають присягу на адвоката України стають членами Національної асоціації адвокатів України [5]. Проте, таке положення є дискусійним, адже зважаючи на положення Основного Закону, а саме ст. 36 в якій говориться про те, що ніхто не може бути примушений до вступу в будь яке об'єднання тощо [2]. Тобто, на перший погляд, Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» суперечить Конституції України, адже в положеннях цих законів йде певне розмежування. Однак, якщо більш детально ознайомитися з проблемою, то можна все ж сказати, що обов'язковість такого членства в На-

ціональній асоціації адвокатів України є дійсно виправданою, адже це надає право адвокату забезпечити свою незалежність.

Ще одним проблемним питанням сьогодення є підвищення кваліфікації адвокатів. З 01.07.2019 р. вступив в дію новий Порядок, в якому чимало нововведень не схвалюють адвокати [4], а 03.07.2021 було затверджено рішення Національної асоціації адвокатів України – Рада адвокатів України «Про затвердження у новій редакції Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України» [6]. Наприклад, юристи, які отримали адвокатський статус повинні пройти модульну програму «Молодий адвокат», що говорить про завищені вимоги до молодих спеціалістів, варто зауважити, що для адвокатів, які працюють в цій сфері не один рік таких вимог немає. Проте, для адвокатів, які отримали свідоцтво протягом перших трьох років діє вимога періодично підвищувати свою кваліфікацію, і якщо для адвокатів з більшим стажем достатньо 10-ти годин щороку, то для категорії адвокатів зі стажем до 3-х років потрібно 16 годин. Отримати такі години можна прослухавши тренінги, які є дороговартісними. Також дискусійним є питання щодо рецензування наукових праць. Зважаючи на нововведення, необхідною умовою для зарахування балів за наукову або науково-практичну статтю є рецензування Вченою радою Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України [6]. Дискусійним тут є те, що чи дійсно необхідною є така вимога, адже статті які мають публікуватися у фахових виданнях проходять анонімне рецензування, тому проходження повторного рецензування вже опублікованої статті є нелогічним, оскільки ставить під сумнів кваліфікацію як адвоката, так і рецензентів.

Отже, ці та інші проблемні питання перешкоджають розвитку адвокатського самоврядування, і для того, щоб адвокати дійсно були зацікавлені в своїй роботі необхідно певним чином спростити вимоги до них. Насамперед, зменшити вартість внеску, ввести постанову про зняття санкцій у випадку оплати такого внеску уже після винесення дисциплінарної відповідальності. Потрібно зменшити тягар на молодих спеціалістів і заборонити рецензування статей після їх публікації.

Важливо розуміти, що головним завданням адвоката – є захист інтересів клієнта з урахуванням українського законодавства, а не відволікання уваги на безкінечні курси. Безперечно, підвищення професійної кваліфікації є очевидним, але таке підвищення має бути більш логічно продуманим.

Список використаної літератури:

1. ВС підтвердив, що несплата щорічного внеску тягне за собою дисциплінарну відповідальність адвоката, 2020. URL: [https://unba.org.ua/news/5494-vs-pidтверdiv-sho-nesplata-shorichnogo-vnesku-tyagne-za-soboyu-disciplinarnu-vidpov idal-nist-advokata.html](https://unba.org.ua/news/5494-vs-pidтверdiv-sho-nesplata-shorichnogo-vnesku-tyagne-za-soboyu-disciplinarnu-vidpov-idal-nist-advokata.html) (дата звернення: 26.10.2021)
2. Конституція України від 28.06.1996. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. Положення про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування від 13.10.2018. № 176. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2018-10-13-polozhennya-176_5c3709045642e.pdf
4. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України від 21.09. 2019. № 111. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-09-21-poryadki-111_5db2d7f00ffe2.pdf
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 26.10.2021)
6. Про затвердження у новій редакції Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України: рішення Національної асоціації адвокатів України – Рада адвокатів України від 03.07.2021. № 63. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2019-09-21-poryadki-111_5db2d7f00ffe2.pdf
7. Рекомендація No R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів від 25.10. 2000. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Лещан А. Г.

*студентка I-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ СТАЖУВАННЯ В АДВОКАТУРІ

Рішенням Ради адвокатів України від 01 червня 2018 року № 80 затверджено Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, в яке вносились зміни та доповнення. Сьогодні діє Положення зі змінами та доповненнями, внесеними Рішенням Ради адвокатів України від 17 листопада 2020 року № 121 [1]. Цим Положенням регулюється порядок проходження стажування особами, які успішно склали кваліфікаційний іспит за Програмою складення кваліфікаційного іспиту та отримали відповідне свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту у кваліфікаційно-дисциплінарній комісії регіону, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. Дана Програма передбачає відповідні етапи стажування та юридичну практику, з якою потрібно ознайомитися та виконати стажисту адвоката.

Відповідно до Положення, стажистом адвоката може бути особа, яка має дійсне свідоцтво про складення кваліфікаційного іспиту. Крім того, слушно зазначити, що від проходження стажування звільняються особи, які на день звернення із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки. На нашу думку, таке виокремлення осіб, які мають право не проходити стажування є досить доречним, оскільки помічник працював на умовах повного робочого тижня, до державного бюджету України сплачувався Єдиний соціальний внесок у встановленому законом порядку та розмірі, маючи юридичну освіту набув практичні знання у діяльності та роботі адвоката, які отримані протягом не менше року.

Стажування здійснюється протягом шести місяців. У процесі проходження стажування, стажисту необхідно ознайомитися з основами адвокатської діяльності, з методами організації та роботи ад-

вocatських об'єднань, адвокатських бюро, особливостей діяльності адвоката, який здійснює її індивідуально, сформулювати та застосувати на практиці знання, уміння, навички, які отримані з теоретичної підготовки, готовність самостійно здійснювати адвокатську діяльність, обрати професійну спеціалізацію.

На основі Програми складається індивідуальний план стажування та подається керівником стажування до ради адвокатів регіону разом із письмовою згодою на стажування. Після затвердження індивідуального плану та прийняття рішення про направлення стажиста на стажування розпочинається стажування. Стажист під час стажування робить відповідні відмітки про ступінь його виконання, веде щоденник стажування, в якому послідовно та детально відображає хід виконання плану.

Стажист, окрім вивчення організаційної роботи адвоката, приділяє особливу увагу юридичній практиці, серед яких консультації і роз'яснення правових питань, складання заяв, скарг, процедурних, процесуальних та інших документів правового характеру, подання клопотань та скарг на прийомах в посадових і службових осіб, представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у органах державної влади та органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, збирання відомостей про факти, які можуть бути використані в якості доказів; фіксація процесуальних дій, в яких стажер бере участь, а також ходу судового засідання в порядку, передбаченому законом.

У період проходження стажування стажист зобов'язаний прослухати адаптаційний курс в професію адвоката у Вищій школі адвокатури Національної асоціації адвокатів України. Вища школа адвокатури забезпечує проходження такого обов'язкового курсу через свій веб-сайт онлайн з використанням сучасних інтернет-технологій та підтвердження опанування курсу шляхом проходження тесту.

Варто зазначити, що під час проходження стажування на стажиста розповсюджується обов'язок зберігання адвокатської таємниці, який передбачено статтею 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», це означає, що навіть не будучи ще адвока-

том, стажист зобов'язаний зберігати будь-яку інформацію, що стала відома під час надання адвокатом правової допомоги клієнтові.

Ще одним учасником стажування є керівник стажування – адвокат України, який має стаж адвокатської діяльності не менше 5 років, підвищує свою кваліфікацію відповідно до вимог та включений до Реєстру керівників стажування. Між керівником стажування і стажистом укладається договір на керівництво стажуванням, який реєструється у відповідній раді адвокатів регіону. У даному договорі передбачені права та обов'язок сторін договору, з урахуванням вимог Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю.

На весь термін проходження стажування призначається один керівник стажуванням, проте стажист не позбавлений права пройти стажування ще у двох адвокатів з іншої спеціалізації. Такий підхід заслуговує на увагу, оскільки, якщо майбутній адвокат має намір здійснювати адвокатську діяльність в декількох галузях права, наприклад господарська, цивільна та адміністративна, то стажування в вузько профільних адвокатів надасть практичних навичок стажисту.

Під час проходження стажування стажист під керівництвом адвоката виконує завдання у межах індивідуального плану. Керівник стажування забезпечує стажисту необхідні умови для виконання плану і контролює хід його виконання, надає допомогу в набутті професійних знань і практичних навичок, відповідає за об'єктивне відображення підсумків стажування у плані, здійснює контроль за виконанням стажистом індивідуального плану стажування, складає звіт про оцінку стажування та надає його раді адвокатів регіону.

Слід зазначити, що Положенням передбачено сплату внесків за проходження стажування. Так, розмір внеску на проходження стажування визначається з урахуванням потреби покриття витрат на забезпечення діяльності ради адвокатів регіону, Ради адвокатів України та витрат керівника стажування, пов'язаних з таким стажуванням, і не може перевищувати трьох мінімальних заробітних плат станом на день подання особою заяви про призначення стажування.

Після закінчення шестимісячного строку стажування стажист складає звіт про результати стажування, а керівник стажування – звіт про оцінку стажування. Звіт про результати стажування стажиста має містити відомості про виконання індивідуального плану стажування. Звіт про оцінку стажування керівника стажування має містити оцінку набутих стажистом практичних навичок у процесі стажування, виконання індивідуального плану та рекомендацію про можливість допуску стажиста до адвокатської практики або необхідність продовжити стажування. Керівник стажування направляє звіт раді адвокатів регіону. Протягом тридцяти днів з дня отримання звіту рада адвокатів регіону приймає рішення про: видачу особі свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю або продовження стажування на строк від одного до трьох місяців. Про таке рішення стажист адвоката та керівник стажування повідомляються письмово. У випадку, якщо радою прийнято рішення про продовження стажування, воно може бути оскаржене стажистом адвоката або керівником стажування протягом тридцяти днів з дня його отримання до Ради адвокатів України або до суду.

Отже, можна зробити висновки, що проходити стажування для отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, у більшості випадків вирішують ті особи, які мають достатній досвід роботи в юридичній сфері, а відтак необхідно виокремити коло осіб, які додатково можуть звільнятися від проходження стажування для отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, а не обмежуватись лише тими особами, які на день звернення із заявою про допуск до складення кваліфікаційного іспиту мають стаж роботи помічника адвоката не менше одного року за останні два роки.

Список використаної літератури:

1. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: Рішення ради адвокатів України від 01 червня 2018 року No 80. Національна Асоціація Адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Rishennya/Polojennya_pro_stajuvannya.pdf (дата звернення: 26.10.2021)

2. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні: Затверджений рішенням Ради адвокатів України від 17 грудня 2013 року No 270 (із змінами) URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2018-12-13-poryadki-212-213-224_5c5d4039efcc3.pdf (дата звернення: 26.10.2021)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Мовчан І. С.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 3 Основного закону України зазначає, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Цей обов'язок включає в себе створення юридичного механізму забезпечення захисту прав громадян та юридичних гарантій такого захисту. Саме інститут адвокатури є інструментом таких гарантій, що має на меті надання професійної правової допомоги та захисту [1].

Адвокатське самоврядування – це право адвокатів самостійно регулювати питання щодо проведення адвокатської діяльності самостійно в порядку, зазначеному в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Відповідно до ч. 1 ст.2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», українська адвокатура є недержавним та самоврядним інститутом, який забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності згідно із законом. З метою забезпечення та контролю

належного здійснення адвокатської діяльності, дотримання гарантій адвокатської діяльності, захисту професійних прав адвокатів, забезпеченню дійсно професійного рівня адвокатів та вирішення питань дисциплінарної відповідальності адвокатів в Україні діє адвокатське самоврядування [2].

Держава гарантує адвокатам право на самостійне вирішення питання організації та здійснення діяльності в порядку, передбаченому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідає сутності адвокатури, її суспільному призначенню. Обрані органи адвокатського самоврядування мають реалізовувати завдання, які визначені ст. 44 Закону та діяти в межах встановлених повноважень [2].

Питання про адвокатське самоврядування, на мою думку, завжди буде актуальним. Адже існує велика кількість законопроектів, що були подані до Верховної Ради України з метою оновлення або повної зміни Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Однією з проблем адвокатського самоврядування в Україні є саме захист і підтримка адвоката, та відстоювання його прав та законних інтересів. Так, одним із найбільш частих порушень прав адвокатів є відмова у наданні інформації на адвокатський запит [3].

Отже, розвиток та вдосконалення інституту адвокатури наразі є необхідними та нагальними для формування справжньої правової демократичної європейської Української держави [4].

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Прийнята п'ятою сесією Верховної Ради 28 червня 1996 року із змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Коваль К. Стратегія розвитку адвокатури України // Юридична газета – всеукраїнське щотижневє професійне видання, 01.10.2014 р. URL: <http://yurgazeta.com/publications/actual/strategiya-rozvitkuadvokaturi-ukrayini.html>
4. Національна Асоціація Адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Нейкова В. М.

*студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ»

З метою забезпечення незалежності адвокатура України діє на засадах корпоративного самоврядування. Адвокатське самоврядування є гарантією запобігання незаконному впливу на адвоката при здійсненні ним професійної діяльності і оптимальності управління в системі адвокатури.

У правовій науці самоврядування пов'язується з управлінням. Так, самоврядування розглядається як тип соціального управління, за якого суб'єкт і об'єкт управління збігаються, тобто самі люди управляють своїми справами, спільно приймають рішення, діють з метою їх реалізації. Основними властивостями самоврядування є: належність влади всьому колективу, її здійснення колективом або безпосередньо, або через виборні органи; єдність, збіг суб'єкта та об'єкта управління; самоконтроль та саморегуляція завдяки спільно прийнятим соціальним нормам; спільне ведення загальних справ; самофінансування; обстоювання та захист спільних інтересів на основі самодіяльності й самовідповідальності» [1].

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатське самоврядування – це гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом. В.В. Решота визначає адвокатське самоврядування як гарантовані державою можливість та здатність адвокатури України, як сукупності усіх адвокатів України, самостійно визначати та формувати

внутрішню корпоративну структуру, порядок організації та функціонування органів адвокатського самоврядування [2]. Проте ці визначення викликають певні зауваження. На практиці адвокатура України позбавлена можливості самостійно визначати значну кількість питань своєї організації та діяльності, оскільки ці питання закріплені у законодавчому порядку.

Науковці поділяють самоврядування на територіальне та нетериторіальне і до останнього включають низку публічно-правових професійних об'єднань, які виступають, зокрема, і як професійне самоврядування. Професійному самоврядуванню властиві такі риси, як точно визначена діяльність певної категорії осіб й відстоювання інтересів певної замкненої категорії осіб. У зв'язку з цим слід погодитися, що до таких нетериторіальних організацій професійного самоврядування відносяться і органи адвокатського самоврядування, які мають корпоративний характер, тобто об'єднують замкнену групу осіб з вузькофаховими становими та іншими інтересами.

Проте така думка не відображає наявності регіональних утворень в адвокатурі, які мають власні повноваження та структуру. Тому при визначенні поняття адвокатського самоврядування необхідно виходити з того, що таке самоврядування є проявом демократії в адвокатурі, самостійним вирішенням адвокатами питань, які згідно із законом віднесені до відання адвокатської професійної корпорації. На це власне вказує й лексичне тлумачення слова «самоврядування». Таке визначення для найбільш повного з'ясування змісту поняття адвокатського самоврядування має відображати й можливі форми участі адвокатів у вирішенні цих питань, які в теорії самоврядування пов'язуються з формами (видами) демократії.

У теорії конституційного права вважається, що демократія як влада більшості можлива у двох формах – безпосередньої участі суб'єкта у вирішенні справ (референдуми, плебісцити, демонстрації, мітинги, збори громадян) або через обраних нею представників у представницькі органи [3]. Звідси можна говорити про безпосередню участь адвокатів як суб'єктів цього самоврядування у самостійному вирішенні тих чи інших питань і про опосередковану їх

участь – через представницькі органи адвокатського самоврядування. Це, на мій погляд, дасть змогу уникнути помилок при дослідженні питань самоврядування.

У зв'язку з наведеним вважаю, що під адвокатським самоврядуванням необхідно розуміти гарантоване державою право адвокатів безпосередньо або через самостійно сформовані представницькі органи вирішувати питання діяльності адвокатури в порядку та межах, встановлених законодавством.

Список використаної літератури:

1. Батанов Р.В. Самоврядування. *Юридична енциклопедія*: в 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова ред.) та ін.]. Київ: «Укр. енцикл.», 2003. Т. 5: П–С. С. 413-414.

2. Решота В.В. Організація адвокатського самоврядування в Україні. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2013. Вип. 11. С. 266-270. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzlubp_2013_11_68.

3. Мурашин Г.О. Демократія. *Юридична енциклопедія*: в 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова ред.) та ін.]. Київ: Укр. енцикл., 1999. Т. 2: Д–Й. С. 61-62.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Новак С. О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА ДІЮЧИМИ ПРОКУРОРАМИ

Під поняття «набуття статусу адвоката» слід розуміти сукупність послідовно здійснюваних дій, що передбачає допуск до процедури доступу до професії адвоката, визначення рівня теоретичних знань та практичних навичок, розгляд матеріалів та вирішення питань щодо видачі документа, що засвідчує право на зайняття ад-

вокатською діяльністю. Вимоги щодо особи, яка виявила бажання стати адвокатом, а також процедуру отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю (далі – Свідоцтво) закріплені у ст. ст. 6-12 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Отже, аналіз вище зазначених норм дає зрозуміти, що адвокатом може стати особа, яка виконала наступні вимоги: має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу та отримала Свідоцтво. Проте у ч. 1 ст. 7 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлені обмеження щодо несумісності з адвокатською діяльністю – ця правова норма містить посилання на п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції» [2]. До кола осіб, що підпадають під обмеження щодо несумісності з діяльністю адвоката потрапили судді, прокурори, державні службовці та інші особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування [2].

Що стосується процедури проходження всіх етапів набуття статусу адвоката прокурорами, то основна проблема постає після того, як вони зверталися до ради адвокатів регіону з заявою, щодо складання присяги адвоката та отримання свідоцтва. В свою чергу рада адвокатів регіону відмовляла в складанні присяги, а в подальшому видачі Свідоцтва, посилаючись на Рішення Ради адвокатів України № 166 від 13 червня 2016 року, в якому зазначено, що «складання присяги адвоката України та отримання свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю (тобто набуття статусу адвоката) особою, яка здійснює діяльність, несумісну з діяльністю адвоката, є порушенням частини першої статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3].

Аналізуючи судову практику на прикладі рішення Одеського окружного адміністративного суду у справі № 420/14473/20, можна зазначити, що у разі відмови прокурор звернувся до адміністративного суду з позовною заявою про визнання протиправним та скасування рішення ради адвокатів регіону. У своїх позовних вимо-

гах прокурор посилається на те, що лише реалізовую своє право на набуття статусу адвоката, а займатися адвокатською діяльністю не збирається, оскільки одразу після отримання Свідоцтва має намір звернутися із заявою про зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю [4]. Судом було задоволено позовні вимоги, в результаті чого раду адвокатів регіону зобов'язали прийняти присягу адвокату та видати Свідоцтво.

Проте, у квітні 2021 року Великою Палатою Верховного Суду (далі – ВП ВС) було надано правову позицію у справі № 826/9606/17 суть якої полягала у визнанні дій Ради адвокатів регіону неправомірними, стосовно відмови про видачу Свідоцтва працівникам прокуратури. Судді ВП ВС у своєму рішенні визначили, що навіть намір працівника прокуратури проходити кваліфікаційний іспит, шестимісячне стажування та складання присяги, а в подальшому отримання Свідоцтва перебуваючи на посаді прокурора є завідомо нелегітимним рішенням, оскільки прогнозовано призводить до обставин несумісності. Також у даному рішенні судді ВП ВС зазначають, що «претендуючи на набуття права на зайняття адвокатською діяльністю прокурор вступає у поза процесуальні відносини з радою адвокатів, а також буде перебувати під дією двох присяг» [5].

Аналізуючи тексти присяг адвоката та прокурора, можна зазначити, що перебування під дією цих двох присяг одночасно не можливо, оскільки їх зміст суперечить один одному та прямо порушують два принципи діяльності: у діяльності прокурора – принцип незалежності, а в адвокатській діяльності – принцип незалежності та конфіденційності.

Повертаючись до особи прокурора, який виступав позивачем у справі № 420/14473/20, то на нього надійшла заява від Генеральної інспекції Офісу Генерального прокурора до Вищої Ради Правосуддя визнання вимог щодо несумісності, посилаючись на правову позицію Великої Палати Верховного Суду.

У своєму рішенні Вища Рада Правосуддя не виявила порушень щодо несумісності прокурора, оскільки рішення окружного суду було винесено до того моменту, як було сформована практика ВП

ВС [6]. Також, ВРП посилається на те, що після отримання Свідоцтва прокурор одразу звернувся із заявою до ради адвокатів регіону із заявою про зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю, тобто фактичного не займався адвокатською діяльністю.

Отже, з огляду на наведений аналіз судової практики можна зазначити, що з викладом правової позиції Великої Палати Верховного Суду, а саме з квітня 2021 року, отримання Свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю діючими прокурорами унеможливилось з огляду на вимогу несумісності. Також було визначено, що навіть намір на проходження кваліфікаційного іспиту є нелегітимним. Проте, можливість отримання Свідоцтва залишилося лише в тому випадку, якщо рішення адміністративного суду було ухвалене до моменту набрання законної сили постанови Великої Палати Верховного Суду.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Про запобігання корупції: Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
3. Рішення Ради адвокатів України від 13 червня 2016 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2016-09-13-rishennya-rau-166_57e9137754bb9.pdf
4. Рішення Одеського окружного адміністративного суду від 22 лютого 2021 року, судова справа № 420/14473/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95035582>
5. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14 квітня 2021 року, судова справа № 480/655/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/96933508>
6. Рішення Вищої Ради Правосуддя від 05 жовтня 2021 року, у справі № 2059/0/15-21. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/14399>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Оглу Р. В.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІН У ПОРЯДКУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ

Незважаючи на закріплене в законодавстві положення про те, що адвокати мають право вільно обирати види підвищення своєї кваліфікації та брати участь у будь-яких заходах із підвищення кваліфікації, що проводяться органами адвокатського самоврядування незалежно від регіону його проведення, або інших акредитованих Експертною радою НААУ заходах з отриманням відповідних сертифікатів, законодавством вводиться обмеження щодо видів підвищення кваліфікації та отриманих за ці види балів. Так, відповідно до п. 5, ч. 2 п. 10 Порядку адвокат має отримати не менше ніж 6 залікових балів за навчання з питань етики й стандартів професійної діяльності протягом трирічного періоду оцінювання [1].

Водночас, на нашу думку, підвищення кваліфікації адвокатів України, як правило, відбувається не під час вивчення окремих новацій чинного законодавства, а в результаті реального спілкування (в практичній площині за визначеною проблемою) з колегами, судом, клієнтами та іншими учасниками судових процесів. Адвокати наголошують та звертають особливу увагу на значні витрати часу на відвідування заходів щодо підвищення кваліфікації.

Зазначимо, що дія Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України поширюється на адвокатів, які здійснюють адвокатську діяльність у формах, визначених Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». На адвокатів, право на заняття адвокатською діяльністю яких зупинено, обов'язок щодо підвищення кваліфікації не поширюється. У випадку поновлення адвокатської діяльності, яку було зупинено на рік і більше, адвокат зобов'язаний пройти спеціальні курси підвищення кваліфікації за програмою та у порядку, розробленими Вищою школою адвокатури НААУ та затвердженими Експертною радою з питань акредитації та сертифікації. Адвокат

проходить зазначені курси протягом трьох місяців з моменту поновлення права на заняття адвокатською діяльністю [2].

Організація та реалізація процесу підвищення кваліфікації адвокатів в Україні здійснюється Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України за сприяння рад адвокатів регіонів та сторонніми операторами підвищення кваліфікації адвокатів, що акредитовані згідно з Порядком. Органи адвокатського самоврядування співпрацюють з Вищою школою адвокатури НААУ з питань підвищення кваліфікації адвокатів України, надають їй необхідну інформацію та пропозиції [1].

На нашу думку, для окремих адвокатів України, на яких є значний запит з боку клієнтів, виходячи із критерію професіоналізму адвоката [2], виділити навіть небагато вільного часу для підвищення своєї кваліфікації (свого професійного рівня) є значною проблемою. Крім того, для адвокатів-початківців може бути достатньо фінансово складно виконувати обов'язок з підвищення кваліфікації. У зв'язку з цим, у майбутній правотворчій діяльності, пов'язаній із удосконаленням законодавства про адвокатуру, на нашу думку, слід виходити не з деформації порядку підвищення кваліфікації у бік його комерціалізації, а рухатись у напрямку розширення можливості вільно брати участь у заходах, що проводяться уповноваженими операторами. Крім того, доцільно було б зменшити розмір внеску, передбаченого для отримання акредитації сторонньому суб'єктові на один рік.

Таким чином, проблеми з підвищення кваліфікації адвокатів можна поділити на дві групи: організаційні (нестача часу у адвокатів з великою завантаженістю, складність процедури акредитації заходу) та фінансові (велика вартість внеску для акредитації тощо).

Список використаної літератури:

1. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України від «03» липня 2021 року № 63
2. Задоя І.І. Підвищення кваліфікації адвокатів України: проблеми правового регулювання. Актуальні проблеми держави і права. 2014. (74), 379-385.

Науковий керівник:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна

Санченко А. М.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СКЛАДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ

Українське законодавство встановлює досить складну процедуру набуття статусу адвоката, яка деталізується в корпоративних актах. Процедура складення іспиту та методика його оцінювання передбачені в Порядку допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядку складення кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні, а також у Програмі складення кваліфікаційного іспиту, затвердженій Рішенням Ради адвокатів України 21 вересня 2019 р. № 113.

Як визначено у Порядку, кваліфікаційний іспит є атестуванням особи, що виявила бажання стати адвокатом, і полягає у перевірці знань цієї особи в галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики та виявленні рівня її практичних навичок і умінь застосування норм права [1].

Відповідно до Програми кваліфікаційний іспит складається з двох частин: письмового та усного іспиту, які складаються окремо.

Першим складається письмовий іспит. Він полягає у підготовці трьох нормативних документів, вказаних у екзаменаційному білеті, який обрала особа, і письмового висновку щодо правової позиції та тактики захисту або надання іншої правової допомоги по фабулі справи. Оцінка кожного з чотирьох письмових завдань здійснюється

за шкалою від 0 до 30 балів. Такою, що успішно склала письмовий іспит, вважається особа, яка за результатами складення письмового іспиту отримала 80 балів і більше [1].

До складення усного іспиту допускаються кандидати, які успішно склали письмовий іспит. Складання усного іспиту передбачає відповідь на 16 питань, зазначених в обраному особою екзамнаційному білеті. Відповіді особи оцінюються за чотирьохбальною шкалою: від 0 до 4 балів за кожне з питань. Особа вважається такою, яка успішно склала усний іспит, якщо за результатами оцінювання вона отримала не менш, як 45 балів.

Особа, яка за результатами оцінювання письмового та усного іспитів отримала у сумі 125 балів і більше, вважається такою, що успішно склала кваліфікаційний іспит [1].

Проаналізувавши процедуру проходження кваліфікаційного іспиту, можна зробити висновок, що для успішного його складення необхідно продемонструвати знання законодавства та судової практики, обізнаність у різних галузях права, а також вміння роботи з процесуальними документами. Важливою є наявність не лише теоретичних знань, але й практичних навичок і умінь застосування норм права.

Стосовно доцільності та ефективності нинішньої процедури складення кваліфікаційного іспиту серед сучасних науковців немає єдиної думки. Так, Р.Г. Мельниченко зазначає, що головною метою кваліфікаційного іспиту є забезпечення умов допуску до професії адвокатів осіб, наділених здібністю до заняття адвокатською діяльністю, і аж ніяк не розділення кандидатів на здатних і нездатних займатись адвокатською діяльністю. Адже останнє неможливо зробити за короткий час проходження особою усного іспиту. Науковець також зауважує, що кінцевий вердикт про професійну спроможність адвоката винесуть його майбутні клієнти та інститут професійної відповідальності, призначенням якого є очищення адвокатури від осіб, що не дотримуються її корпоративних правил [3].

Разом з цим, на думку Р.Г. Мельниченко, під час складання кваліфікаційного іспиту перевіряється наявність у претендента не-

обхідних професійних знань. В результаті ототожнення поняття «професійних знань» з «юридичними знаннями», в перелік питань іспиту були включені теми з усіх основних правничих дисциплін, що фактично є перевіркою результатів державної підсумкової атестації, на основі якої особі було видано диплом юриста. З цього приводу науковець також зазначає, що в одному іспиті неможливо поєднати перевірку знань з усіх областей юриспруденції [3]. Отже, не зовсім доцільною видається перевірка у кандидатів знань з великої кількості галузей права, коли навіть в подальшій практичній адвокатській діяльності їм доведеться працювати за вузьким спрямуванням.

Проаналізувавши нормативні документи, що стосуються порядку проведення та оцінювання кваліфікаційного іспиту, а також погляди деяких науковців, можна зрозуміти, що сучасна процедура проходження іспиту не є досконалою.

До прикладу, Владишевська В. В. у своїй дисертації приходить до висновку, що наявна процедура складання кваліфікаційного іспиту є неефективною та не відповідає умовам та розвитку сучасності [4]. Це твердження має сумнівний характер та потребує подальшого дослідження.

Звернемо увагу, хоча процедура складання кваліфікаційного іспиту забезпечує можливість відбору до адвокатського корпусу кваліфікованих правників, вона не дає повного уявлення про здібності кандидатів. В професії адвоката не менш важливим, ніж теоретичні знання та навички роботи з документами, є ряд вмінь, яких особа набуває безпосередньо під час практичної діяльності та які розвиваються з набуттям досвіду в адвокатській професії. Це, до прикладу, психологічна компетентність, логічна та риторична компетентність, а також етична схильність до професії адвоката.

Важливу роль в оцінюванні здатності особи займатись адвокатською діяльністю відіграє і компетентність в певній окремій галузі права. Деякі юристи на час проходження іспиту вже є кваліфікованими спеціалістами у певній сфері юриспруденції. Скажімо, в кримінальному або цивільному праві: залежно від того, в якій спеціалізованій галузі особа набувала досвіду роботи в області права, якою

галуззю цікавилась і в якій планувала розвиватись. Під час проходження іспиту неправильним є ігнорування досвіду претендента, його знань та професійних інтересів. Отже, за бажанням кандидата було б доцільніше вирішувати питання кваліфікаційного оцінювання з відповідної спеціалізації.

Пройходження кваліфікаційного іспиту є необхідною умовою для отримання права на заняття адвокатською діяльністю в Україні. Цей етап потребує ретельної підготовки та обізнаності в різних сферах юриспруденції, так само як наявності практичних навичок, але не відповідає умовам сучасності в повній мірі, а також не враховує індивідуальну спеціалізацію осіб, що прагнуть здобути статус адвоката, тому потребує перегляду та вдосконалення.

Список використаної літератури:

1. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні: рішення Ради адвокатів України від 17 грудня 2013 року № 270. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2020-02-14-poryadki-28_5e5d2a24c9799.pdf.

2. Програма складення кваліфікаційного іспиту Україна: рішення Ради адвокатів України від 21 вересня 2019 року № 113. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/programi/2019-09-21-programi-113_5dadc5355b8c5.pdf.

3. Мельниченко Р. Г. Квалификационный экзамен на получение статуса российского адвоката. *Право и образование*. 2010. № 11. С. 26-39.

4. Владишевська В. В. Набуття статусу адвоката в Україні та інших пострадянських країнах: порівняльно-правове дослідження: дис. докт. філос.: 081 – Право / Владишевська Вікторія Вікторівна. Одеса, 2021. 232 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Кравченко Марина Олександрівна***

Сізова Ю. М.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) адвокатське самоврядування – гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому Законом [6]. Важливість інституту адвокатського самоврядування зумовлена тим, що при належному його функціонуванні зовнішній тиск на адвоката буде зведений до мінімуму, а незалежність особи, що займається адвокатською діяльністю, значно зросте.

На необхідність існування адвокатського самоврядування як окремого інституту адвокатури вказував Комітет Міністрів Ради Європи у Рекомендації № R (2000) 21 про свободу професійної діяльності адвокатів, у котрій, зокрема, зазначалося, що адвокатам слід дозволяти і спонукати їх до створення й приєднання до місцевих, національних і міжнародних професійних об'єднань, які, власними силами або разом з іншими органами, опікуватимуться посиленням професійних стандартів і забезпеченням захисту незалежності та інтересів адвокатів. Адвокатські колегії та інші професійні об'єднання адвокатів мають бути органами, побудованими на засадах самоврядування, незалежними від влади і від широкого загалу [3]. Метою даної роботи є дослідження завдань адвокатського самоврядування, аналіз проблем, що виникають при їх виконанні та висунення пропозицій щодо їх вирішення.

Завдання, що покладаються на адвокатське самоврядування, визначені у Законі, зокрема, до них належить:

- забезпечення незалежності адвокатів, захист від втручання у здійснення адвокатської діяльності;
- підтримання високого професійного рівня адвокатів;
- утворення та забезпечення діяльності кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури;

- створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності;
- забезпечення відкритості інформації про адвокатуру та адвокатську діяльність;
- забезпечення ведення Єдиного реєстру адвокатів України;
- участь у формуванні Вищої ради правосуддя у порядку, визначеному законом.

Забезпечення реалізації цих завдань покладається на Національну асоціацію адвокатів України (далі – НААУ), яка є недержавною некомерційною професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування відповідно до п. 1 ст. 45 Закону та п. 2.1. Статуту НААУ [5]. Однак на практиці виникає чимало проблем, пов'язаних з реалізацією зазначених вище завдань. Вважаємо за доцільне розглянути їх на прикладі створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності.

У цьому контексті важливо звернути увагу на проблему щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування. Законом встановлено, що утримання органів адвокатського самоврядування може здійснюватися за рахунок щорічних внесків адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування. Конкретний розмір таких внесків встановлений Рішенням НААУ «Про сплату щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування у 2021 році», відповідно до якого щорічний внесок на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування сплачується адвокатом у розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого станом на 1 січня відповідного календарного року [2].

Здається, що розмір внеску є незначним, проте ні Закон, ні згадане рішення, ні Положення про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування не передбачають диференціації між платниками внеску. Очевидно, що адвокат, який тільки-но отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні буде у менш вигідному фінансовому становищі, ніж адвокат, у яко-

го вже є власна клієнтська база та роки стажу. Проблема зі сплатою внесків може також виникнути у адвокатів, що практикують у невеликих населених пунктах, або адвокатів з обмеженими фізичними можливостями [4].

Більше того, дана проблема загострюється зараз, коли на території України діють обмежувальні протиепідемічні заходи, встановлені Постановою Кабінету Міністрів України [1]. Через вказані обмеження кількість звернень до адвокатів значно скоротилася, через що доходи адвокатів зменшилися та багато з них були змушені припинити свою професійну діяльність.

Таким чином, вважаємо, що недиференціація щорічного адвокатського внеску прямо суперечить такому завданню адвокатського самоврядування як створення сприятливих умов для здійснення адвокатської діяльності. Сплата однакового внеску всіма адвокатами, незалежно від їх доходу та фінансової можливості у певній мірі є дискримінаційною. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне запропонувати внесення зміни до Закону та Положення про внески на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування та встановити їх розмір у відсотковому співвідношенні до доходів адвоката, а не у фіксованому розмірі.

Список використаної літератури:

1. Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1236. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vstanovlennya-karantynu-ta-zaprovadzhennya-obmezhuvalnih-protiepidemichnih-zahodiv-1236-091220>

2. Про сплату щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування у 2021 році. Рішення Національної асоціації адвокатів України від 18.12.2020 № 123. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2020-12-18-r-shennya-rau_5fe0a8708f63e.pdf

3. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам про свободу професійної діяльності адвокатів. Комітет Міністрів Ради Європи від 25.10.2000. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf

4. Слива Л. В. Адвокатське самоврядування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/

cgiirbis_64.exe? C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/tsprv_2015_1_26.pdf

5. Статут недержавної некомерційної професійної організації «Національна асоціація адвокатів України». Рішення установчого з'їзду адвокатів України від 17.11.2012. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/statut_naau.pdf

6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність. Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Свида Олексій Георгійович

Секція 4

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Фурса С. Я.

*доктор юридичних наук, професор кафедри нотаріального
та виконавчого процесу, адвокатури, прокуратури, судоустрою
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
заслужений юрист України*

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ

1. Загальне сприйняття і застосування верховенства права

Сучасне сприйняття такого правового явища як «верховенство права» нагадує пропагандистські лозунги, самодостатню фетишизовану аксіому і кожний політик і навіть фахівець в галузі права згадує його так, ніби його поява у законодавстві і широке використання в лексичі може застерегти виникнення проблем в державному устрої, в житті суспільства тощо. Прихильність до верховенства права як певного популістичного лозунгу сьогодні сприймається як аналог демократичного устрою держави, зовні підтверджує досконалість її правової системи. Але насправді це не так, оскільки лозунги або абсолютно досконале законодавство не означає відсутність правопорушень через те, що діяльність державних установ і, зокрема, правоохоронної системи має відповідати високим стандартам забезпечення прав та інтересів всіх членів суспільства. *Але, на нашу думку, порядок в державі забезпечується синтезом якісного законодавства та активної роботи фахівців у правоохоронній сфері.*

І тут воля або політична доцільність не повинні братися до уваги, якщо в державі налагоджений правоохоронний устрій, який має складатися з самодостатніх, отже незалежних фахівців, кожний із яких на своєму місці будуть вирішувати справи, правові питання відповідно до вимог законодавства.

Коли ж адміністративним ліфтом на високі посади «підіймають» некваліфікованих кандидатів або таких кандидатів «проштовхують» через всілякі кадрові комісії, то найліпші фахівці опиняються поза посад, які вони достойні обіймати, тому вони втрачають довіру до держави, а перші знецінюють і компрометують державну владу. Сьогодні таких високопосадовців критикують по телебаченню і в інтернеті журналісти, але проблема полягає в тому, що професійне середовище їх не виштовхує, а визнає їх владу. Так, названий публічно дебілом міністр не захищає власних прав, не зникає з публічного життя суспільства, а продовжує популяризувати себе... Тому він і йому подібні сприймають себе достойними будь-якої посади і це не зважаючи на відсутність як професійного досвіду в певній галузі знань, так і життєвого, а про необхідний багаж знань говорити вже не доводиться.

Наведене не можна сприймати як опозиційну до влади політичну оцінку, оскільки це факти, які мають належно сприйматися в професійному середовищі і, здається, що значна частина адвокатів здатна була б захистити такого міністра від публічної образи, а також знаючи фінансові статки правопорушника могли розраховувати на відповідний гонорар. Де ж тут верховенство права можуть зауважити спостережливі фахівці?

Верховенство права полягає в тому, щоб піти на захист чи представництво прав та інтересів особи всупереч чинному законодавству та тій практиці, яка склалася Верховним Судом і, навіть, пропагується Європейським судом з прав людини. Тобто одразу пропоную сприймати *верховенство права* не як щось просте, традиційне, що можна побачити в інтернеті, а навпаки як *виняток із загального правила*. Бо за традиційним сприйняттям посади міністра слід виходити з того, що кандидат на публічну посаду має готуватися до критики на його адресу. І така позиція поділяється багатьма фахівцями, але ж така критика має зводитись не до особистісних образ. З аналізу багатьох джерел можна зробити висновок, що *дебільність* – це захворювання, тому навіть при наявності такої хвороби поширювати таку інформацію за ст. 286 ЦК (Право на таємницю про стан здо-

ров'я) заборонено. Якщо ж інформація про дебільність не відповідає дійсності, а використовується іншою особою, то така інформація є недостовірною і підлягає спростуванню тією особою, що її оприлюднила, а також має відшкодовуватися завдана матеріальна і моральна шкода. Така інформація є негативною для міністра, уряду, який призначив таку особу, оскільки така хвороба характеризується розумовою відсталістю, яка проявляється в порушенні абстрактного мислення при збереженій моторній функції. Отже, ми виходимо на застосування статей 297, 299, 277, 280 ЦК, але ми не вправі захищати права та інтереси особи, якщо вона цього не бажає.

Тому на сьогодні в Україні варто розглядати верховенство права не як загальне правило, а як виняток із загального правила і це положення має бути відповідно відображено у законодавстві. Інакше, наставатиме абсолютна влада або безладдя та правова система держави перетвориться на анархію тощо.

Так, раніше у ст. 129 однієї з попередніх редакцій Конституції України було, однозначно, встановлено: *«Судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону»*, а тепер *«Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права»*, тобто, абсолютно, зник принцип законності. Виникає риторичне питання, а що ж уявляє з себе поняття «верховенство права», якщо ніде на законодавчому рівні воно не сформульовано. Для прикладу візьмемо ч. 3 ст. 2 ЦПК, де до засад (принципів) цивільного судочинства законодавцем віднесено принцип верховенства права, проте сутність його не розкрита у даному кодексі, а тільки ст. 10 ЦПК названа «Верховенство права та законодавство, відповідно до якого суд вирішує справи», де у ч. 1 вказано: *«1. Суд при розгляді справа керується принципом верховенством права»*.

Виходить, що влада не тільки керівника, в тому числі, й високопосадовця є абсолютною і вищою ніж закон, а й влада судді безмежна і тепер можна не брати до уваги норми законодавства!

Так, у Страсбурзі 4 квітня 2011 року була оприлюднена Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) «Верховенство права» № 512/2009 схвалена Венеційською

Комісією на 86му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року), де у п. 68 зазначено буквально таке: *«Законодавчі положення стосовно верховенства права – як на національному, так і на міжнародному рівнях – мають дуже загальний характер та не визначають цього поняття докладно»* [1]. Отже, сприйняття та тим більше застосування цього поняття дуже ускладнене, але із сутності цієї доповіді можна зробити висновок про те, що верховенство права має *«забезпечити від абсолютизму влади»*. Як можна це положення сприймати в контексті демократичного державного устрою? Нормативні акти та практика їх прийняття та застосування не повинні порушувати права людей і особи, права яких такими актами порушуються, повинні мати способи захисту власних права.

Отже, в нашій країні при введенні в правову систему Конституційного Суду України була започаткована можливість визнати такий специфічний і загальнообов'язковий нормативний акт як Закон таким, що порушує права людини. На цьому етапі можна було б віднести нашу державу до демократичних та правових і на цьому поставити крапку, але наші законотворці пішли далі і почали верховенство права впроваджувати й в інші нормативні акти.

2. Верховенство права в процесуальних галузях права

Якщо уважно проаналізувати ст. 129 Конституції України, то основоположним та найпершим реченням даної норми є: *«Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права»*. тому можна зробити висновок, що верховенство права знаходиться вище конституційних засад, тобто принципів, про які йдеться у даній нормі нижче як за розташуванням, так і правовим значенням. Тому можна сприйняти верховенство права як «базис» всього судочинства, хоча у галузевих кодексах верховенство права зводиться до рівня *лише принципу*, тобто засади (принципу) цивільного судочинства (ч. 3 ст. 2 ЦПК). З цього приводу можуть виникати наукові дискусії, а також питання щодо застосування верховенства права на практиці.

Так, навіть районний суддя сьогодні може доходити висновку: *«якщо закон чи інший правовий акт суперечить Конституції Украї-*

ни, він *вправі не застосовувати такий закон чи інший правовий акт*» (ч. 6 ст. 10 ЦПК).

Ми спеціально не навели іншу частину цієї фрази, а саме, що суд «...застосовує норми Конституції України як норми прямої дії», оскільки достатньо послатися на ст. 129 Конституції України і рішення має вважатися зовні обґрунтованим, а дії судді законними. Що в такій ситуації робити адвокату, який бачить абсолютну невідповідність рішення суду реальним обставинам справи? Звертатися до апеляційної інстанції чи очікувати, коли рішення у справі через Верховний Суд потрапить до Конституційного Суду України для вирішення питання щодо конституційності закону чи іншого правового акту. Отже, має існувати й зворотній зв'язок, за рахунок якого рішення суду, ухвалене всупереч закону має скасовуватися.

Але ж у ЦПК не передбачено, що таке рішення не вступає в законну силу. Тому деякі фахівці можуть помилково вважати, що до перегляду Конституційним Судом України ухваленого судом рішення воно не вступить в законну силу і не повинно примусово виконуватися. Це логічно, оскільки навіщо Конституційному Суду України переглядати рішення районного суду, якщо воно вже виконано. Тобто проблемність питання вже зникла.

Однак це істотна помилка, оскільки згідно із загальним правилом, встановленим у ч. 1 ст. 273 ЦПК, апеляційну скаргу подавати потрібно, щоб зупинити набрання рішенням законної сили. Тобто такий випадок ухвалення рішення районним судом *всупереч чинному законодавству* окремо не регламентований у ст. 273 ЦПК.

Більше того, варто зазначити, що:

- до моменту отримання подання від Верховного Суду Конституційний Суд України не буде вважатися таким, що розглядає справу;
- Верховний Суд не розглядає справу, а буквально: «вирішує питання стосовно внесення до Конституційного Суду України подання щодо конституційності закону чи іншого правового акта», тому навряд чи можна говорити про те, що розгляд Верховним Судом питання можна кваліфікувати за ч. 6 ст. 251 ЦПК як розгляд справи;

— за ч. 6 ст. 251 ЦПК апеляційний суд не може розглядати апеляційну заяву лише тоді, коли «об’єктивно неможливо розглядати цю справу до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, — до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі; суд не може посилається на об’єктивну неможливість розгляду справи у випадку, коли зібрані докази дозволяють встановити та оцінити обставини (факти), які є предметом судового розгляду.

Ось таким неординарним способом в цивільному судочинстві запроваджено верховенство права і, по суті, *абсолютизацію влади суддів*.

Тому адвокату варто не дивитися на опонента як на особу з низькою кваліфікацією, коли останній посилається на верховенство права як на підставу вимог свого клієнта, оскільки суд має керуватися верховенством права (ст. 129 Конституції України). Виходить, що всі інші положення законодавства, зокрема й принципи цивільного судочинства набагато нижчі за статусом, наприклад, принцип змагальності ніж верховенство права тощо. Отже, потрібно дивитися в корінь правової позиції опонента, в якій він обґрунтовує необхідність застосування верховенства права, оскільки тепер і доводи, і докази по обставинах справи є другорядними. Тим більше, не можна доводити, що верховенство права в суді загальної юрисдикції не повинно розглядатися через прямі повноваження з цього приводу Конституційного Суду України — це суперечить чинному ЦПК. Більше того, рішення суду першої інстанції, що було ухвалене всупереч вимогам законодавства, має паралельно оскаржуватися в апеляційній інстанції, а також необхідно звертатися до Верховного Суду, щоб вплинути на його позицію і він не передавав питання щодо конституційності норм законодавства до Конституційного Суду України, хоча такий порядок не передбачений у ЦПК як і процедура розгляду цим судом питання щодо конституційності...

З наведеного випливає:

1) якщо Верховний Суд допустить перегляд питання щодо неконституційності норм закону, які вже були по суті визнані некон-

ституційними судом першої інстанції, то це ж питання переглядати-ме й Конституційний Суд України, але останній може визнати норми закону:

а) *неконституційними*, тоді положення рішення Конституційного Суду України стануть загальнообов'язковими і позиція цього суду співпадатиме з рішенням суду першої інстанції;

б) *конституційними*, тоді рішення суду підлягає перегляду у зв'язку з виключними обставинами, але, якщо рішення суду ще не виконане (п. 1 ч. 3 ст. 423 ЦПК). В цьому випадку виходить, що адвокату конче необхідно зупинити набрання рішенням суду першої інстанції законної сили, інакше можна стати правим по суті, але з виконаним рішенням суду проти інтересів Вашого клієнта;

2) якщо Верховний Суд не погодиться із зробленими судом першої інстанції висновками в частині неконституційності норм закону, то виникає питання, а як він має діяти??? До нього потрапило рішення, яке базується на неконституційності норм закону, а він не погодився з позицією суду, але він не уповноважений переглядати і скасовувати рішення, оскільки при розгляді цього питання він діє не як суд касаційної інстанції. Такий недолік ЦПК не важко використовувати, особливо, коли твій опонент не дуже підготовлений до сприйняття складної правової матерії і несподіваних кроків процесуального супротивника. Зокрема, якщо у розглядуваній правовій ситуації просити суд допустити негайне виконання рішення, щоб в наступному послатися на виконане рішення і, таким чином, унеможливити розгляд питання про неконституційність закону Верховним Судом та Конституційним Судом України. Так, у разі виконання рішення подальший розгляд питання про конституційність того чи іншого положення закону втрачає сенс за п. 1 ч. 3 ст. 423 ЦПК.

З наведеного випливає, що при високій кваліфікації адвокати можуть зловживати верховенством права, тобто використовувати матерію, яку багато хто з фахівців ще не опанував для того, щоб протистояти таким зловживанням. Більше того, з приводу верховенства права можна нав'язувати своєму опоненту і суду спір, вимагати всіх

дотримуватися верховенства права свого клієнта перед нормами законодавства тощо.

Тому цілком очевидно, що суд першої інстанції не повинен замінювати юрисдикцію Конституційного Суду України і «новомодні правові течії» слід обережно втілювати у законодавство.

Дійсно, фахівці можуть зауважити, що, на жаль, у законодавстві України існують положення, які не відповідають ні здоровому глузду, ні правам людини. В першому випадку мається на увазі преамбула до Житлового кодексу України, а друга очевидна помилка – це, наприклад, ч. 2 ст. 798 ЦК, де допускається за договором найму транспортного засобу передавати його у найм з екіпажем, який його обслуговує. Тобто, по суті, допускається людину, яка є членом екіпажу, здавати в оренду. І таких прикладів, на жаль, у законодавстві дуже багато...

Отже, виникатиме риторичне питання, а навіщо в такому випадку затягувати вирішення питання, якщо і так очевидно, що людину здавати в оренду не можна, оскільки вона не річ. Однак, на таке саме зауваження можна відповісти «по-одеськи», а навіщо тоді Конституційному Суду України переглядати рішення суду першої інстанції? Справа тут, на нашу думку, лежить в основі державного устрою, де юрисдикція кожного державного органу має суворо дотримуватися, а закон мають поважати не тільки пересічні громадяни, а й ті, хто його створюють і застосовують, щоб він викликав довіру в суспільстві і міг бути скасований лише уповноваженим органом. Дійсно, коли закони створюються як млинці, а саме швидко, то вони прогнозовано будуть мати недоліки. Якщо поправки до проекту закону вносяться сотнями або тисячами, то можна припустити, що їх мета далека від отримання позитивного результату. Але ж не можна наперед визначати поправки й як спам, оскільки ціну коми при швидкому аналізі конкретного речення важко переоцінити...

Коли ж виникає потреба в узгодженні декількох нормативних актів, то тут взагалі мають працювати професіонали, які зможуть побачити відсутність логіки і некоректність певних законодавчих норм. Зокрема, у ст. 56 Закону України «Про Конституційний Суд

України» суб'єктом права на конституційну скаргу визнається особа, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України. Але ж як ми раніше зазначали, за п. 1 ч. 3 ст. 423 ЦПК рішення суду може бути переглянуте у зв'язку з виключними обставинами, *якщо рішення суду ще не виконане*. Однак, постанова суду апеляційної інстанції набирає законної сили з дня її прийняття (ст. 384 ЦПК), тому вона може бути виконана дуже швидко, а скільки часу піде на розгляд конституційної скарги Конституційним Судом України? Цілком ймовірно, що рішення Конституційного Суду України не призведе до позитивних результатів, тому сподівання адвокатів на те, що можна досягти справедливості не виходячи за межі української правової системи, будуть марними.

Чому рішення міжнародної судової установи, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом є підставою для перегляду судових рішень у зв'язку з виключними обставинами, а Конституційного Суду України тільки до виконання рішення – це питання так само *можна визнати неконституційним*. Так, визнаючи Конституцію Основним Законом України ми маємо визнати й юрисдикцію Конституційного Суду України вищою ніж у міжнародних судів, оскільки Конституційний Суд України має бути вправі перевіряти на відповідність Конституції України й рішення міжнародних судів, що впливає з верховенства Конституції України. Тоді звідки з'явилося таке обмеження з загальнообов'язковості рішень і юрисдикції Конституційного Суду України?

Отже, і встановлене в п. 1 ч. 3 ст. 423 ЦПК обмеження загальнообов'язковості рішення Конституційного Суду України може бути визнане неконституційним!

Тому в процесуальних галузях правової науки важко говорити про об'єктивність чи суб'єктивність такого поняття як верховенство права, коли його так викладено і неможливо однозначно сформулювати. Одне питання є однозначним, якщо дозволити судам нехтувати вимогами законодавства, то при всій повазі до хороших суддів ми

опинимося в хаосі, коли не дуже кваліфіковані судді почнуть ухвалювати рішення, абсолютно, всупереч вимогам законодавства.

Якщо ж спробувати підійти до розкриття принципу верховенства права з подібних до наукових підходів, то такий підхід можна продемонструвати на наочному прикладі. Так, у ст. 8 КПК зазначено, що кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. З наведеної цитати при певному скороченні слів впливає, що *верховенство права* – це права та свободи людини як найвища цінність і зміст та спрямованість діяльності держави, що передбачає застосування цього принципу з урахуванням практики Європейського суду з прав людини. З порівняльного аналізу цієї норми зі ст. 10 ЦПК можна зробити висновок, що суд у цивільному судочинстві має застосовувати при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Виходить, що варто у КПК додати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, а у ЦПК положення ст. 3 Конституції України і все стає на свої місця?! Наукоподібність не надає нам відповіді на те, а що ж має змінитися в діяльності правоохоронної системи, якщо ми поставимо на перше місце принцип верховенства права.

Виходячи зі змісту ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права, який в цій нормі зведений до положення, що Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй, тобто будь-яких посилань на Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та практику Європейського суду з прав людини в цій нормі не має. *Отже, від судів не вимагається, щоб вони формально посилалися на рішення ЄСПЛ, оскільки «штучне» цитування рішень ЄСПЛ не надає законності рішенням українських судів, а лише збіль-*

шує обсяги таких рішень, витрати часу і матеріалів, а також і зусиль суддів. Доволі часто, прикриваючись рішенням ЄСПЛ, а точніше згадуванням таких рішень прикриваються абсолютно незаконні рішення. При цьому, формальне згадування в рішенні українського суду рішення ЄСПЛ не позбавляє можливості осіб звернутися до цієї установи із заявою на захист власного права, оскільки:

- штучне згадування рішення ЄСПЛ не може розцінюватися як самодостатнє обґрунтування позиції суду через те, що в кожній справі мають місце певні юридичні конкретні обставини та докази, які й характеризують і відрізняють навіть подібні справи;
- ЄСПЛ, як доводять його ж рішення, може змінити свою позицію по подібних справах.

Тому слід зазначити, що законотворці намагаються використувати новомодні вислови, судову практику ЄСПЛ тощо, але ж громадяни очікують від судової влади рішень, які повинні відповідати вимогам законодавства і реальним обставинам справи.

Отже, й від адвокатів вимагається кропітка повсякденна робота для належного представлення позиції в справі. Сподіваємось, що даний матеріал також буде використовуватися не для зловживання правом, а з благими цілями. Якщо ж будуть спроби штучно нав'язати спір про верховенство права, то слухачі будуть підготовленими до процесуального протистояння на високому рівні і не будуть очікувати допомоги з боку суддів, оскільки реальними опонентами в конкретній справі є адвокати. *Тому варто визнавати одним з основних принципів судочинства принцип законності, а також змагальності і диспозитивності, але й не забувати про верховенство права, який дозволяє судам звертатися до Конституційного Суду України.*

3. Верховенство права в Правилах адвокатської етики.

Тепер розглянемо, як застосовується принцип верховенства права в Правилах адвокатської етики (надалі Правила). В Преамбулі Правил наведено буквально таке: «При цьому специфіка, комплексний характер обов'язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому, *дотримання принци-*

*нів законності і верховенства права». В той же час, у ст. 7 Правил застосоване положення: «У своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації *принципів верховенства права та законності*». В останній цитаті можна відмітити певне дублювання «законні інтереси клієнта», «дотримання чинного законодавства України», «сприяння утвердженню та практичній реалізації принципу законності», оскільки виходячи з принципу законності стане очевидним, що не можна досягати незаконних вимог клієнта, незаконними методами і одночасно дотримуватися принципу законності.*

Але із загального порівняння процитованих норм Правил випливає, що в одному разі на перше місце поставлено принцип законності, а в іншому – верховенство права. Отже, виникає питання про зміст принципу законності і, відповідно, верховенства права та співвідношення між ними, оскільки Правила зобов'язують адвоката діяти у відповідності до визначених принципів.

Якщо спробувати розібратися в тому, що ж уявляє з себе принцип верховенства права, яким сьогодні так пишається багато політиків та правників, то виникне певний дисонанс, оскільки *верховенство права має означати домінування права людини над вимогами законодавства, що узгоджується й з положенням ст. 3 Конституції України. Але при доведенні такого положення до абсолютного домінування ми розбалансиємо правову систему України на стільки, що вона втратить свій сенс, коли кожен громадянин вважатиме себе таким, що може діяти будь-яким чином, включаючи кримінальні правопорушення лише через те, що вважає своє право домінуючим.*

Так, адвокат має одночасно служити «інтересам окремого клієнта та інтересам суспільства в цілому», що неможливо в силу загальновизнаного принципу – адвокат має діяти в інтересах тієї особи, з якою ним було укладено договір про правову допомогу і саме так, як це зафіксовано в договорі. Але ж у ст. 8 Правил передбачена

перевага інтересів клієнта, але над чікими інтересами? У ч. 6 ст. 8 Правил уточнено, що адвокат має визнавати пріоритет інтересів особи, перед своїми власними інтересами та інтересами інших осіб, тобто за своєю суттю визнається верховенство інтересів клієнта. Отже, така норма має диктувати правову позицію адвоката, який має використовувати всі не заборонені законом способи представництва і захисту прав свого клієнта. Тут мається на увазі, що адвокат може діяти навіть за аналогією закону чи права, а також доводити в суді, що норми чинного законодавства обмежують чи порушують права, свободи та інтереси його клієнта.

Тому при застосуванні верховенства права в діяльності адвокатів слід визнати, що ні судова практика Верховного Суду, ні рішення ЄСПЛ не повинні мати для них наперед визначеної абсолютної сили, а вони мають розцінюватися як орієнтир, як буде сприйматися та чи інша справа такими установами, а це, у свою чергу, має стимулювати адвоката до підсилення власної позиції і підтвердження тих обставин, які відрізняють справу, що ведеться ним в даний час, від попередніх тощо. По суті, верховенство права – це не догма, а спосіб підняти право людини над вимогами законодавства, але таку позицію необхідно довести.

Більше того, як має реагувати адвокат, якого притягають до дисциплінарної відповідальності лише на підставі того, що ним не було дотримано принципу верховенства права? Отже, доведемо ситуацію до повного абсурду, щоб вона стала красномовною. Адвокат звертається до суду і замість обґрунтування правової позиції робить посилення на верховенство права свого клієнта, оскільки верховенство закріплене не тільки в багатьох нормах Конституції України, а й у процесуальних кодексах. Тут не варто дбати, що в такій ситуації має робити суд, а важливо, що, формально, адвокат наполягав на верховенстві права свого клієнта?

Для фахівців є очевидним, що верховенство права клієнта над вимогами законодавства слід довести суду, тобто обґрунтувати, що право клієнта порушене вимогами законодавства. І тут можна і потрібно бути сміливими, принциповим і оригінальними через

те, що адвокату буде протистояти не тільки опонент, а й в деяких випадках вся правова система України. Так, політики багато говорять про необґрунтованість бюджету або окремих його положень тощо. Але ж прийнятий Верховною Радою України бюджет стає законом, коли ж в ньому пенсії багатьох мільйонів громадян визначаються нижче прожиткового мінімуму, то це положення напругу суперечить нормам Конституції України. Зокрема, згідно ст. 48 Конституції України кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. Тому державний бюджет має виходити з цього положення і ст. 3 Конституції України, а не з повернення запозичених іншими урядами міжнародних кредитів. Отже, в цій частині Закон України про відповідний бюджет на певний рік, потенційно, може бути визнаний неконституційним... В такому разі в нашій країні можна буде визнавати верховенство права діючим, а не декларативним... Розумію тих адвокатів, які вигравали справи в ЄСПЛ, але так і не досягли бажаного для клієнтів результату, однак це не привід для того, щоб зупинятися... З впевненістю можна також стверджувати, що у разі відсутності дій адвоката, які є підстави розцінювати як застосування верховенства права, його притягти до дисциплінарної відповідальності буде складно або, навіть, неможливо. Але ж проявити себе як професіонала в очах клієнта, учасників процесу та суду, а можливо й широкої професійної громадськості бажають усі адвокати. Тому зупинятися на рішенні суду не варто...

Отже, на нашу думку, на першому місці в Правилах має стояти принцип законності, оскільки принцип верховенства права буде застосовуватися лише тоді, коли конституційність тих чи інших норм законодавства буде ставитися під сумнів. Інакше, ми визнаємо неконституційність переважної більшості норм законодавства і сприйматимемо винятковість застосування верховенства права як загальне правило.

Щодо інших положень Правил адвокатської етики, то й вони можуть і мають стати предметом для широкої професійної дискусії, оскільки меж вдосконалення не існує.

Список використаної літератури:

1. Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» (Венеційська комісія) «Верховенство права» № 512/2009 схвалена Венеційською Комісією на 86му пленарному засіданні (Венеція, 25-26 березня 2011 року) [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr)

Кісліцина І. О.

*доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури*

*Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Адвокат, реалізуючи покладені на нього Конституцією та Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» функції з захисту, представництва інтересів клієнта в суді, взаємодіє з суддями та іншими учасниками процесу. Актуальним є етичний аспект такої взаємодії, допустимі межі критики адвокатом дій судді, допустимі межі взаємодії між адвокатом та учасниками судового процесу, оскільки часто саме під час судового розгляду справ, в яких адвокат є представником чи захисником, відбувається порушення норм, закріплених в Правилах адвокатської етики, Кодексі суддівської етики, Кодексі професійної етики та поведінки прокурорів.

Як наголошується у Висновку № 16 (2013) Консультативної ради європейських суддів «Про відносини між суддями та адвокатами»: «судді і адвокати відіграють різні ролі в судовому процесі, проте внесок представників обох професій є необхідним для досягнення справедливого та ефективного рішення в усіх судових процесах – відповідно до закону» [1]. Крім того, дотримання правових принципів і етичних стандартів всіма учасниками судового процесу дозволить досягнути основної мети правосуддя – винесення справедливого та обґрунтованого судового рішення.

Відповідно до норм ст. 42 Правил адвокатської етики, представляючи інтереси клієнта або виконуючи функцію захисника в суді, адвокат зобов'язаний дотримуватися вимог чинного процесуального законодавства, законодавства про адвокатуру та про судоустрій і статус суддів, іншого законодавства, що регламентує поведінку учасників судового процесу, а також вимог Правил адвокатської етики, не виявляти неповаги до суду (суддів), поводитися гідно і коректно [2]. Проте дискусійним є питання стосовно того, в якій мірі адвокат, реалізуючи право на захист, має право критикувати суд та учасників судового процесу, щоб це не було визнано неповагою до суду.

Учасники судового розгляду, у тому числі адвокат, мають право вільно висловлювати свою думку, звісно, в рамках закону. Важливо відмітити, що адвокат, критикуючи дії чи бездіяльність судді, повинен діяти в межах своїх повноважень та не допускати критики особистості судді. У цьому аспекті необхідно проаналізувати рішення Європейського суду прав людини (далі – ЄСПЛ). ЄСПЛ у своєму рішенні від 13 грудня 2007 року у справі «Фолла проти Швейцарії» встановив, що право адвокатів на свободу вираження поглядів охоплює не тільки зміст ідей і висловлювань, а й форму, в якій вони передають цей зміст. Таким чином, адвокати мають право справедливо коментувати дії суду, але за умови, що їх критика відбувається в обумовлених законом межах. Характеризуючи допустимі межі поведінки адвокатів, Європейський суд з прав людини у своїй практиці посилається, крім іншого, на принципи, розроблені в Раді адвокатських та правничих товариств Європи [3]. Європейський суд з прав людини зазначив, що «право адвоката на свободу вираження поглядів безпосередньо в залі суду впливає на справедливість судового розгляду щодо клієнта». Отже, принцип справедливості судового розгляду передбачає «відкритий і, можливо, різкий обмін репліками між сторонами процесу» [3]. В той же час вбачається, що адвокат не повинен допускати впливу емоцій на характер своїх висловлювань, форма доведення правової позиції адвокатом повинна відповідати етичним вимогам.

В іншому своєму рішенні Європейський суд з прав людини, у справі «Езелін проти Франції» зазначив, що необхідно враховувати статус особи, на яку спрямована критика адвоката. Наприклад, прокурор, який є учасником процесу, повинен «прийняти серйозну критику з боку сторони захисту щодо дій у конкретній справі, враховуючи, однак, що ці висловлювання не повинні стосуватися загальнопрофесійних чи інших особистих якостей прокурора» [4]. Отже, адвокат в установленому законом порядку може реагувати на незаконні, неетичні дії судді та інших учасників процесу, зокрема, заявляти відвід судді та прокурору, подавати дисциплінарні скарги на їх дії до органів, які здійснюють дисциплінарні провадження щодо цих осіб.

Уваги потребує питання стосовно позапроцесуального спілкування адвоката з суддею та прокурором. У статті 14 Кодексу суддівської етики визначено, що «суддя повинен уникати позапроцесуальних взаємовідносин з одним із учасників процесу або його представником у справі за відсутності інших учасників процесу» [5]. У ст. 26 та 27 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів закріплено, що «прокурор у відносинах із суддями та присяжними повинен дотримуватися взаємоповаги, усвідомлюючи важливість спільних завдань щодо утвердження в суспільстві верховенства права та законності. У відносинах з іншими учасниками судочинства прокурор повинен дотримуватися ділового стилю спілкування, виявляти принциповість і витримку» [6]. В чинних Правилах адвокатської етики не міститься такої вимоги до адвоката, як уникнення позапроцесуального спілкування з суддею, прокурором та іншими учасниками процесу. Проте, у попередній редакції Правил адвокатської етики 2012 року таке обмеження містилось. Норма ст. 45 Правил адвокатської етики 2012 року зобов'язувала адвоката «уникати позапроцесуального спілкування по суті справи, що є предметом судового розгляду, з учасниками провадження, які не є його клієнтами...» [7]. Вбачається, що вимога про уникнення адвокатом позапроцесуального спілкування з судом та іншими учасниками процесу є доречною та повинна мати своє закріплення в Правилах адвокатської

етики, тим більше що така вимога міститься в Кодексі суддівської етики та Кодексі професійної етики та поведінки прокурорів. На жаль, інколи трапляються випадки позапроцесуального спілкування між адвокатом та суддею, між суддею та іншими учасниками процесу з метою вчинити вплив на суддю стосовно винесеного ним рішення. Так, наприклад, рішенням Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 9 грудня 2019 року № 3386/2дп/15-19 було притягнуто суддю П. до дисциплінарної відповідальності за позапроцесуальне спілкування судді П., який брав участь у розгляді справи як член колегії суддів, із особою, яка діяла в інтересах учасника справи, щодо розгляду цієї судової справи [8]. Отже, адвокат повинен уникати спілкування з судом та учасниками процесу у позаслужбовий час, крім того, він не має вчиняти дій з метою вирішення справи на користь клієнта, зокрема, обіцяти або пропонувати судді, прокурору, іншим учасникам процесу одержання неправомірної вигоди.

Таким чином, правове регулювання питання етики взаємодії адвоката з судом та іншими учасниками судового процесу потребує свого удосконалення. Важливе значення має дотримання адвокатом етики спілкування під час судового засідання: критика дій судді або прокурора можлива, проте лише в допустимій законом формі. Вираження адвокатом своєї позиції у справі не повинно переходити у конфлікт між учасниками процесу та судом. Тільки тоді, коли всі учасники судового процесу будуть дотримуватись високих стандартів моралі та професійної етики, судовий розгляд справ буде завершуватись винесенням справедливого судового рішення у встановлені процесуальні строки, можна буде відновити рівень довіри до суду в Україні.

Список використаної літератури:

1. Про відносини між суддями та адвокатами: Висновок № 16 (2013) Консультативної ради європейських суддів. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/KRES%20Vusnovok.pdf>
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. (зі змінами від 15.02.2019 р.) URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>
3. Judgment of the European Court of Human Rights of 13 December 2007 in the case «Folla v. Switzerland» (application № 35865/04).

4. Judgment of the European Court of Human Rights of March 21, 2002 in the case «Nikula v. Finland» (application № 31611/96)

5. Кодекс суддівської етики. Затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>

6. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. Затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року. URL: http://www.kdkp.gov.ua/ua/dokuments_vkr.html

7. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим з'їздом адвокатів України 17.11.2012 р. (втратили чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0003418-12#Text>

8. Рішення Другої Дисциплінарної палати Вищої ради правосуддя від 9 грудня 2019 року № 3386/2дп/15-19. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3633>

Кухнюк Д. В.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, адвокат

ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення Правил адвокатської етики [1] (надалі – «ПАЕ») регулюються переважно Розділом XI ПАЕ (ст.ст. 66-70). На думку автора, цей розділ, з тексту ПАЕ слід вилучити, з підстав, що викладені нижче.

1. Дотримання ПАС, відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 № 5076-VI (надалі – «Закон» [2], є одним із основних (як зазначено у преамбулі ПАЕ) але не єдиним професійним обов'язків адвоката (ч. 1 ст. 11, п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону).

Порушення ПАЕ є одним із видів дисциплінарних проступків (п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону).

Отже, встановлення в ПАЕ особливого порядку притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності, в разі порушення ними ПАЕ, на думку автора, є недоцільним.

2. Через аналіз, норм ст.ст. 66-70 та практики їх застосування можна переконатись, що більшість положень цих статей, в тій чи іншій формі, повторюють відповідні положення Закону та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність затверджені рішенням РАУ від 30 серпня 2014 року № 120 із змінами та доповненнями (надалі – «Положення щодо неналежної поведінки адвоката») [3], зокрема:

- в разі розгляду питання про порушення адвокатом ПАЕ, в рішеннях кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури (надалі – «КДКА») містяться посилання, як на ч. 1 та п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону, так і на ч. 1 ст. 66, зміст якої їх фактично дублює;

- положення ч. 2 ст. 66 повторює колізійну норму про перерозподіл Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури (надалі – «ВКДКА») заяв (скарг) щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів, яких обрано до органів адвокатського самоврядування (надалі – «ОАС»), або якщо скаржниками виступають адвокати, яких обрано до ОАС та направлення таких заяв (скарг) для розгляду до КДКА іншого регіону, ніж регіон, в якому зазначений адвокат входить до складу ОАС (п.п. 22, 23 Положення про неналежну поведінку адвоката) [1];

- норми ч. 2-4 ст. 70, які дублюють поняття конституційного принципу презумпції невинуватості, охоплюється ч. 7 ст. 70 ПАЕ та фактично є взаємовиключними; вказані норми також повторюються в ст. 7 Положення про неналежну поведінку адвоката;

- норма ч. 5 ст. 70 відповідно до яких дисциплінарну справу стосовно адвоката не може бути порушено за заявою (скаргою), що не містить відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку адвоката, а також за анонімною заявою (скаргою) дослівно повоює абз. 2 ч. 2 ст. 36 Закону;

— норма ч. 6 ст. 70 про недопущення зловживанням правом на звернення до КДКА, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності дослівно повторюють положення абз. 1 ч. 2 ст. 36 Закону.

2. Положення, ст. 69 про те, що у випадках, коли в конкретній ситуації адвокату важко визначити варіант поведінки, який у певних обставинах відповідав би нормам ПАЕ, він може звернутися за роз'ясненням до Ради адвокатів України (надалі – «РАУ») чи з'їзду адвокатів України та про те, що в разі, якщо дії адвоката, що відповідають роз'ясненню РАУ чи з'їзду адвокатів України, не можуть бути поставлені йому за провину і мати наслідком накладення дисциплінарною стягнення на думку автора може бути перенесене до ст. 5 ПАЕ, яка визначає право офіційного тлумачення ПАЕ.

Така позиція, на думку автора, узгоджується із абз. 6 Преамбули ПАЕ відповіло до якого ПАЕ: «служують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків..., а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката».

А отже, на думку автора, норми ПАЕ не повинні дублювати процедурні (процесуальні) норми Закону та Положення щодо неналежної поведінки адвоката.

Схожа позиція висловлена у Звіті за результатами аналізу змісту правил адвокатської етики НААУ на предмет їх відповідності міжнародним стандартам [4].

Щодо вдосконалення ПАЕ крім, пропозицій висвітлених у Звіті за результатами аналізу змісту правил адвокатської етики НААУ на предмет їх відповідності міжнародним стандартам (2018) (які автор підтримує), слід, шляхом внесення змін до ПАЕ:

1) повернути до преамбули положення про те, що ПАЕ закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката у дисциплінарному провадженні КДКА;

2) повернути до принципу незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності (ст. 6) низки важливих положень вилучених в редакції ПАЕ від 9 червня 2017 р.;

3) сформулювати принцип неприпустимості конфлікту інтересів (ч. 1 ст. 9 ПАЕ) у відповідності з загальновизнаними міжнародними стандартами, з врахуванням можливого конфлікту інтересів між різними клієнтами адвоката;

4) повернути до тексту ст. «Етичні обмеження щодо майнових угод адвоката з клієнтом», яка передбачала, що адвокат не може укладати з клієнтом, доручення якого перебуває в його провадженні, договорів майнового характеру, окрім договорів про засоби забезпечення зобов'язань клієнта щодо сплати гонорару або погашення фактичних видатків, пов'язаних з виконанням доручення (ст. 31 в редакції ПАЕ від 17 листопада 2012 р.);

5) повернути до ПАЕ низку положень щодо відносин із судом та особливостей поведінки адвоката в ході судового розгляду справи (ст. 42), які були замінені відсилочною нормою до процесуального законодавства, законодавства про судоустрій та адвокатуру, які не містять вимоги дотримання етичних норм професійної поведінки адвокатів (в редакції від 9 червня 2017 р.);

6) вилучити норми про наділення РАУ, НААУ правом встановлювати засади адвокатської діяльності (ч. 1 ст. 50), як такі що суперечать п. 14 ст. 92 та ч. 3 ст. 131-2 Конституції України;

7) спростити порядок реагування адвоката на незаконні або неетичні дії колеги, вилучення обов'язку звернення до РАР до реагування в порядку звернення до КДКА (ч. 3, 4 ст. 52), який було запроваджено у редакції ПАЕ від 9 червня 2017 року;

8) вилучити оціночні поняття з розділу про дотримання ПАЕ в мережі Інтернет;

9) уніфікувати принципи дотримання ПАЕ в мережі Інтернет (ст.ст. 57-60) із загальними принципами адвокатської етики (ст.ст. 6-13) та Міжнародної асоціації юристів (ІВА) щодо поведінки в соціальних мережах для юридичних професій [5];

10) повернутись до норми ст. 14 ПАЕ в редакції від 1 жовтня 1999 р. щодо обмеженого рекламування адвокатської діяльності;

11) повернути фактори, що повинні братися до уваги при визначенні обґрунтованого розміру гонорару в редакції ч. 3 ст. 33 ПАЕ від 1 жовтня 1999 р. та врегулювати в ПАЕ питання «гонорару успіху»;

12) вилучити з тексту Розділ XI Відповідальність за порушення ПАЕ (ст.ст. 66-70).

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики затверджених звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року із змінами внесеними з'їздом адвокатів України 15 лютого 2019 року https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/en/5076-17/print1486547138018324>)

3. Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність від 30 серпня 2014 року Рішення РАУ № 120 із змінами та доповненнями [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2021-07-03-pologhennya-63_60f5396612b44.pdf

4. Ліа Вортем Звіт за результатами аналізу змісту правил адвокатської етики НААУ на предмет їх відповідності міжнародним стандартам (2018) [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/NJ_Bar_RoC_Report-_Wortham_Oct_2018_UKR_.pdf. С. 11.

5. Принципи Міжнародної асоціації юристів (ІВА) щодо поведінки в соціальних мережах для юридичних професій [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://www.ibanet.org/MediaHandler?id=27ebac25-0d13-4318-a1c4-6b751aca935f>

Нестерчук Л. П.
*старший викладач кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВПЛИВ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

В Україні досить часто зустрічаються випадки грубого порушення прав та законних інтересів людини і громадянина з боку інших фізичних та юридичних осіб, роботодавців, суб'єктів владних повноважень тощо. Професія адвоката посідає важливе місце серед усіх юридичних професій, адже адвокат виконує особливу місію – захищає права, свободи та інтереси інших осіб, а також утверджує дотримання та виконання демократичних принципів.

Суспільство висуває до правозахисника підвищені моральні вимоги як до людини, так і до представника своєї професії, тому що від етичних засад діяльності адвоката і точності прийнятих ним рішень залежить його репутація та кар'єра. Відповідно до ст. 131² Основного Закону України, для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура. Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, зокрема здійснює захист особи від кримінального обвинувачення [1].

Адвокат, як представник незалежного правозахисного інституту виступає носієм різних обов'язків, які закріплені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2]. Іноді ці обов'язки є навіть суперечливими у ході спілкування з клієнтами, судами, іншими державними органами, колегами адвокатами та суспільством в цілому.

Професійна діяльність адвоката невід'ємно пов'язана з дотриманням принципів адвокатської етики. Складність та особливість професійної діяльності адвоката вбачається в необхідності збереження та підтримання балансу між державними та суспільними інтересами та інтересами клієнта, неухильне дотримання принципу верховенства права і законності, який можна досягти за допомогою етичних норм та принципів.

Слід зазначити, що основні принципи адвокатської етики – це основоположні, пріоритетні засади, які визначають міру належної та необхідної поведінки адвоката під час його професійної діяльності, крім цього забезпечують формування відповідального ставлення до здійснення такої діяльності. Одним із документів, який закріплює досвід та українські традиції адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також визначених загальних норм і правил, визнаних у міжнародному адвокатському співтоваристві є Правила адвокатської етики (далі –Правила), яким зобов'язані слідувати у своїй професійній діяльності адвокати [3].

Важливим фактором є те, що вищезазначені Правила лише доповнюють та розкривають положення чинного законодавства у сфері адвокатури та адвокатської діяльності, а не замінюють його. Цей документ виступає в ролі своєрідного путівника адвоката в обранні ним належної професійної поведінки. Крім цього, вимога щодо дотримання Правил адвокатської етики, як один з професійних обов'язків адвоката, який він бере на себе, складаючи Присягу адвоката України, закріплена в Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2].

Правила адвокатської етики, які були затверджені Установчим З'їздом адвокатів України в 2017 році, закріплюють основні принципи адвокатської етики, а саме: незалежність, свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності, дотримання законності, пріоритет інтересів клієнта, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність, компетентність та добросовісність, повага до адвокатської професії, а також дотримання вимог до рекламування адвокатської діяльності [3].

Для кращого розуміння змісту принципів адвокатської етики, які виступають важливими орієнтирами в практичній діяльності адвокатів, необхідно проаналізувати та конкретизувати кожен із них. Принцип незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності гарантує свободу від будь-якого тиску, впливу або втручання в його професійну діяльність, наприклад, з боку інших правозахисників, державних органів, політичних партій чи

навіть своїх особистих інтересів. Адвокат повинен самостійно протистояти впливу на його незалежність, бути впевненим, рішучим під час відстоювання своїх прав, гарантій адвокатської діяльності та принциповим у своїх вчинках, щоб не допустити порушення даного принципу.

Адвокат також не повинен займатись іншою діяльністю, яка може поставити його у залежність від інших, а також підпорядкування вказівкам, які б суперечили нормам чинного законодавства і унеможливили вільне й незалежне здійснення професійної діяльності. Дотримання законності означає, що адвокат зобов'язаний діяти лише в межах повноважень, у відповідність та на основі чинних законодавчих норм, і не має права вдаватись до методів чи засобів, які суперечать Конституції, законам та Правилам адвокатської етики.

Крім цього, навіть у приватному житті правозахисники не мають права вчиняти правопорушень, бути законотупахняними та давати позитивний приклад іншим. Щодо відносин з клієнтами, то адвокат не може давати їм поради, які безсумнівно націлені на полегшення відповідальності за скоєне правопорушення. Відповідно до принципу домінантності інтересів клієнта, інтереси клієнта є першочерговими та переважають свої інтереси, а також інтереси колег, партнерів, законних представників клієнтів тощо.

Наступний принцип – принцип неприпустимість конфлікту інтересів, передбачає неможливість адвокату без погодження у письмовому вигляді з клієнтами, представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких суперечать одні одним, а також в такому випадку надавати їм правову допомогу. Якщо конфлікт інтересів виник між клієнтом та адвокатом, адвокат не може надавати правову допомогу та представляти його інтереси.

Принцип конфіденційності є ключовим принципом, який є необхідною передумовою для довірчих відносин між клієнтом та адвокатом. Зазначений принцип означає, що всі дані, які були отримані адвокатом від клієнта складають адвокатську таємницю, розголошення якої є неприпустимим та неприйнятним не лише з боку са-

мого адвоката, але і з боку його помічників, стажистів тощо. Існує заборона щодо розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю за будь-яких обставин.

Оскільки професія адвоката відіграє особливо важливу та значущу роль в суспільстві, та супроводжується виконанням складних професійних обов'язків, на адвоката покладають високі надії та очікування, і від нього вимагають високий рівень професійної підготовки, досконале знання законодавчих актів, практики застосування чинного законодавства у сфері адвокатської діяльності, а також навички ораторської майстерності. Повага до адвокатської професії, її громадського призначення повинна супроводжувати увесь професійний шлях адвоката, адже він виконує важливу суспільну місію у забезпеченні справедливості, законності, захисту прав та свобод людей і цим, відповідно, підвищує авторитет та повагу до своєї професії в суспільстві.

Українське законодавство, зокрема Закон України «Про рекламу» [4], містить чіткі умови та вимоги до рекламування адвокатської діяльності. Реклама про діяльність адвоката повинна містити об'єктивну, достовірну, чітку та зрозумілу інформацію, а також не може містити натяків, двозначностей, які можуть вводити потенційних клієнтів в оману. Важливо, щоб така реклама не знеславлювала, і не принижувала професію адвоката, а навпаки, сприяла збільшенню престижу статусу адвоката України. «Але як противники реклами у сфері адвокатської діяльності, так і її прихильники згодні в одному: існує нагальна необхідність у пошуку оптимального ступеня дозволеності в рекламі, або ж у поширенні інформації про такий специфічний продукт, як юридична послуга адвоката. І в цьому полягає реальне та конкретне завдання професійної адвокатської етики», висловлює свою думку А. Бірюкова [5].

Варто зазначити, що адвокат у своїй роботі нерідко зустрічається з моральними дилемами через те, що юридичні та моральні обов'язки можуть суперечити одне одному. У Загальному кодексі правил для адвокатів країн Європейського співтовариства від 1988 р. зазначається, що адвокат займає особливе місце в будь-якому пра-

вовому суспільстві і повинен діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чиї права і свободи йому довірено захищати [6, с. 204].

Втім, крім закріплення етичних принципів та професійних норм, необхідно, щоб функціонував дієвий механізм контролю за їх дотриманням. «Порушення адвокатом правил адвокатської етики є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності. Етичні принципи діяльності адвоката, як справедливо заважив І.В. Бондар, є корисними не лише для них самих, тому що встановлюють для них допустимі межі поведінки, а й до осіб, які звертаються за правовою допомогою до адвоката» [7, с. 149]. Тому, Правила адвокатської етики є джерелом інформації про те, як повинен поводити себе адвокат, і яку поведінку повинен очікувати від нього клієнт. Тобто, існує певна відповідність між поведінкою адвоката та його професійним рівнем та компетентністю.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що правила адвокатської етики є дієвим інструментом забезпечення поєднання високої професійної компетентності адвоката з морально-етичними стандартами, які суттєво впливають на його професію.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Голос України*. 1996. № 128. Ст. 131².
2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року № 5076-УІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>. (дата звернення: 26.10.2021)
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#top>.
4. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 року № 270/96.о URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Бірюкова А. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 202-205. URL.: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/8/39.pdf>
6. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства від 01.10.1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.
7. Бондар І.В. Кодекс поведінки адвокатів: роль та вплив на професію. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 148-150.

Абдуллаєва Н. Р.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ВИМОГИ ЩОДО ПОВЕДІНКИ АДВОКАТІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Кожен день тисячі людей у всьому світі стають користувачами Інтернету, а також приєднуються до різних соціальних мереж. Не є винятком і адвокати України, які, хоча і мають рівні права з іншими користувачами, але все ж їх діяльність у віртуальному світі обмежується певними правилами.

За період з 2015 по 2017 роки спостерігалася активізація залучення спільноти правників до соціальних мереж, різних форумів, ведення блогів. Відповідно до статті 54 Правил адвокатської етики, адвокат повинен неухильно дотримуватися своїх професійних обов'язків у громадській, науковій та публіцистичній діяльності, а отже, і у діяльності в мережі Інтернет. Тому, з часом, виникла необхідність врегулювання поведінки адвокатів у «всесвітній павутині».

Таким чином, з 2017 року у Правилах адвокатської етики існує розділ VIII щодо дотримання норм адвокатської етики при використанні Інтернету. Це рішення З'їзду адвокатів України ще раз наголосило на тому, що для інституту адвокатури найважливішим є утвердження верховенства права та забезпечення прав людини.

Такий внесок у розвиток адвокатської діяльності є дуже вагомим, адже завдяки Інтернету адвокати можуть надавати відповіді на запити інших користувачів на форумах, радитися з колегами з певних проблем, а також спілкуватися з клієнтами набагато швидше та ефективніше, ніж у реальному житті. Проте, при віртуальному спілкуванні правники мають пам'ятати, що вони є в першу чергу захисниками прав інших людей, а тому вони повинні використовувати лише достовірну інформацію, неухильно дотримуватися вимог чинного законодавства та принципу збереження адвокатської таємниці [1].

Згідно з частиною 3 статті 57 Правил, при спілкуванні в мережі Інтернет адвокату необхідно дотримуватися таких принципів, як незалежність, професійність, відповідальність, чесність, стриманість та коректність, гідність, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості, корпоративності та збереження довіри суспільства, а також, конфіденційності [1]. Тобто, при такому спілкуванні адвокати повинні слідувати високим етичним стандартам поведінки як у професійній, так і особистій діяльності, щоб в жодному разі не завдати шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому.

Аналізуючи дані норми Правил, можна дійти висновку, що під час розробки Розділу VIII Правил використовувалися Міжнародні принципи поведінки в соціальних мережах для юридичних професій (International Principles on Social Media Conduct for the Legal Profession), від 24 травня 2014 р. Ці принципи мають на меті допомогти асоціаціям адвокатів та іншим юридичним професіям у всьому світі створити норми регулювання поведінки правників у соціальних мережах з урахуванням морально-етичних норм, встановлених в суспільстві. У документі зазначається, що соціальними медіа слід користуватися так, щоб це не завдавало шкоди професійним обов'язкам адвоката та не перешкоджало так чи інакше здійсненню правосуддя. Відтак, передбачається шість основних принципів для вирішення проблем, що можуть виникнути під час користування соціальними мережами, а саме: незалежність, доброчесність, відповідальність, конфіденційність, зміцнення довіри до професії в суспільстві та корпоративна політика [2].

Принцип незалежності означає, що будь-яка інформація, що публікується в мережі, має демонструвати незалежність адвокатської професії, як від впливу від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, так і від інших користувачів.

Щодо принципу доброчесності зазначено, що адвокатам необхідно дотримуватися стандартів доброчесності у під час здійснення професійної діяльності в соціальних мережах, тобто дотримувати-

ся норм моралі та свідомо орієнтуватися у своїх діях. Непрофесійні або неетичні повідомлення та дописи можуть спричинити обурення читачів та пробудити недовіру суспільства до юридичної професії, навіть якщо вони були опубліковані на приватному сайті або форумі.

Принцип відповідальності передбачає відповідальне ставлення до соціальних мереж, що означає абсолютне розуміння наслідків своїх дій, дотримання правил адвокатської етики, та нормативних актів щодо рекламування своєї діяльності, уникнення конфлікту інтересів щодо користувачів, а також аналізу повідомлення, можливої аудиторії та ймовірності несприйняття чи неналежного сприйняття опублікованих коментарів.

Принцип конфіденційності полягає в розумінні правником того, що соціальні мережі не є надійним способом передачі інформації, яка стала йому відома у зв'язку із виконанням професійних обов'язків, а тому не можна розголошувати таку інформацію онлайн.

Стосовно принципу зміцнення довіри до професії в суспільстві, то адвокату необхідно пильнувати за своєю поведінкою як в Інтернеті, так і поза його межами, поширювати лише правдиву інформацію та надавати кваліфіковану допомогу, щоб у користувачів не виникло сумнівів щодо професійних здібностей правника.

Принцип корпоративної політики означає, що члени об'єднань адвокатів у всьому світі мають бути поінформовані про чітко визначені та зрозумілі правила користування соціальними мережами та форумами, що має на меті транслявання в мережах діяльності асоціації, об'єднання тощо, відповідно вимог, зазначених у нормативно-правових актах [3].

Варто зазначити, що багато країн світу визнають нормою безпосереднє спілкування адвоката з клієнтами з використанням соціальних мереж. Також, адвокат може радити клієнтові не тільки як вести себе під час допиту чи судового засідання, але й як поводитися у соціальних мережах. Наприклад, перевести профіль у приватний режим, видалити допис, який порушує права іншої особи або, навпаки, опублікувати пост, якщо інформація, що в ньому зазначиться, є абсолютно достовірною. Тобто, таке спілкування адвоката

з клієнтом цілком дозволене, але тільки за умови, що правник у своїй поведінці дотримуватиметься основних правил та принципів поведінки в Інтернеті і не порушуватиме при цьому прав свого клієнта.

Отже, в епоху, коли новини поширюються Інтернетом зі швидкістю світла, а будь-яку інформацію можна дізнатися за лічені секунди, адвокат має бути особливо уважним, дотримуватися своїх професійних обов'язків та Правил адвокатської етики при користуванні даною мережею. Правник повинен вміти передбачати всі можливі наслідки публікації своїх дописів, коментарів та перевіряти на достовірність усю інформацію, яку він дізнався чи збирається поширити. Також, необхідно уникати конфлікту інтересів та сприймати без агресії думки, поведінку, форми самовираження та спосіб життя інших користувачів.

Таким чином, адвокат має демонструвати високий рівень професійних та етичних якостей, а також своїми діями закріплювати авторитет адвокатури в Україні.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>
2. Фляжнікова Я. Адвокати в соціальних мережах. Етико-деонтологічний аспект. Visegrad Journal on Human Rights. 2017. № 1. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_1/part_1/24.pdf
3. Яновська О. Співвідношення мети й засобів як етична проблема адвокатської діяльності. Юридична газета. 2017. № 12 (562). 14 березня. URL: <http://tomorrowlawyer.org/spivvidnoshenyameti-tazasobiv-yak-eti/>.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Андрущак Н. О.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ

Етика адвоката включає різні ситуації, в яких можна простежити, як адвокати застосовують етичні правила своєї професії. Правила адвокатської етики, які покликані регулювати поведінку адвоката, визначають напрями реалізації положень Правил адвокатської етики [1].

Відносини адвоката з клієнтами розглядаються в розділі III Кодексу адвокатської етики, відповідно до якого адвокат надає правову допомогу клієнту відповідно до чинного законодавства.

Відносини адвоката з клієнтом включають багато напрямків. Щодо етичних аспектів спілкування з клієнтом при отриманні та виконанні доручення, адвокат:

- зобов'язаний, на вимогу клієнта, перед укладенням договору про надання правової допомоги повідомити клієнта про те, чи має він належну кваліфікацію для надання правової допомоги та обставини, які можуть вплинути на можливе виникнення конфлікту інтересів;

- зобов'язаний з'ясувати всі відомі клієнту обставини, які можуть вплинути на визначення правового статусу справи та її змісту, а також витребувати та вивчити всі наявні у клієнта відповідні документи до підписання договору про надання правової допомоги у справі;

- повинен надати клієнту фактичні та юридичні підстави (якщо такі є) для виконання конкретного договору та визначити час і обсяг роботи, необхідні для виконання договору, та правові наслідки досягнення клієнтом бажаного результату;

- зобов'язаний повідомити клієнта про наявність несприятливої для клієнта практики застосування відповідних правових норм (якщо така практика існує);

- зобов'язаний повідомити клієнта про відсутність фактичних та юридичних причин для виконання доручення (у разі їх відсут-

ності) та домовитися з ним про зміну змісту доручення, яка б відповідала гіпотетичному результату, який може бути досягнуто;

- повинен повідомити клієнта про відомі йому фактичні та юридичні причини, які можуть позитивно чи негативно вплинути на ймовірне виконання конкретного договору та, загалом, на час і обсяг роботи, необхідні для виконання цього договору та юридичні наслідки;

- з'ясувати у клієнта, чи не підписав від договір з іншим адвокатом на здійснення такого ж доручення;

- зобов'язаний повідомити клієнта про його законні права та обов'язки;

- приймати обґрунтовані рішення щодо характеру замовлення та його виконання, інформувати клієнта про хід і результати замовлення та оперативно реагувати на запити клієнта щодо статусу замовлення [2].

Прийняття довіреності – це лише початковий етап відносин адвоката з клієнтом. Однак, як то кажуть, хороший початок – половина справи. Однак на цьому етапі є багато етичних проблем. Ці проблеми потрібно вирішувати, як тільки вони виникають. Такі проблеми також врегульовані Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3]. Проте деякі аспекти відносин адвоката з клієнтом залишаються дискусійними як в теорії, так і на практиці.

Таким чином, конфіденційні відносини між адвокатом і клієнтом виникають при визначенні професійних та особистих якостей адвоката, наданні конкретної допомоги клієнту через консультацію або практику. Клієнт має право надати лише ту частину інформації, яку, на його думку, можна донести до адвоката. Однак слід визнати, що чим краще адвокат поінформований про ситуацію щодо предмета спору, тим якісніше він здійснить свої професійні обов'язки.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики від 09.06.2017 р. URL: http://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PravilaAdvokatskojiEtiki2017_.pdf

2. Робота з клієнтом: три поради від експертів від 29.05.2019. URL: <https://tomorrowslawyer.org>

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

*Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна*

*Атаманчук А. С.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ РЕКЛАМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день ми не можемо уявити наше життя без надання юридичних послуг. В даній сфері наявна достатньо сильна конкуренція і для того, щоб привернути до себе увагу та виділитися на тлі інших, допомагає реклама. Реклама має на меті формувати уявлення про успіх, а інформація, яка міститься в ній, покликана відобразити професійність та наявність знань і навичок у адвоката в юридичній сфері.

Перш за все, варто зазначити, що законодавче закріплення такого терміну як «реклама адвокатської діяльності» відсутнє. Саме тому, вважаємо за доцільне дослідити точки зору науковців щодо формулювання даного поняття.

У абз. 12 ст. 1 Закону України «Про рекламу» зазначено визначення терміну «реклама»: «Реклама – це інформація про особу чи товар, розповсюджений в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їхній інтерес щодо таких особи чи товару» [1].

Відповідно до ст. 13 Правил адвокатської етики адвокат має право рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і Правил адвокатської етики. А також рекламні матеріали про діяльність адвоката мають бути об'єктивними, достовірними, чіткими та зрозумілими й не повинні містити натяків, двозначностей або іншим чином утворювати підґрунтя для введення

потенційних клієнтів в оману, а також мають відповідати розумним естетичним вимогам. Рекламні матеріали не можуть демонструватися (розміщуватись) за допомогою способів (у способи), які дискредитують інститут адвокатури, створюють умови для його зневаги, принижують професію та статус адвоката України [2].

Можливість і доцільність рекламування адвокатської діяльності впливає із загальних прав людини на інформацію, які в цьому контексті охоплюють два взаємопов'язані ракурси: інтерес адвоката як первинного суб'єкта адвокатської діяльності у поширенні інформації про себе у суспільстві (приватний складник); право потенційного споживача адвокатських послуг бути поінформованим про адвоката, його кваліфікацію, компетентність та репутацію (публічний складник) [3].

Багато вітчизняних науковців є прибічниками позиції, відповідно до якої мають розмежовуватися такі категорії як «реклама адвоката» та «інформація про його діяльність». У свої працях М.Ю. Барщевський говорить про заборону першої і необхідність існування другої.

Подібну точку зору мають науковці Г.В. Штоян та Н.М. Таварткіладзе, які пропонували, в свою чергу, внести зміни у існуючі Правила адвокатської етики і замінити таке поняття як «реклама адвокатської діяльності» (самореклама) на «інформацію про адвоката та адвокатську діяльність» [4].

У контексті цього питання не можна не погодитись із думкою А.М. Бірюкової про те, що «адвокатська діяльність має оплачуваний характер, є джерелом існування адвоката, і було б лицемірством стверджувати, що адвокати, надаючи правову допомогу клієнту, керуються лише альтруїстичними міркуваннями. Цілком зрозумілими у сучасному світі є прагнення адвоката розширити клієнтську базу чи отримати вигідне з фінансової точки зору доручення» [3].

Оскільки нормативно-правові акти України не дають визначення дефініції «реклама адвокатської діяльності», є доцільним самотійно дати їй визначення. В цьому контексті варто погодитись із точкою зору Я.О. Ковальнової, яка пише, що «реклама адвокатської

діяльності – це текстуальне, тактильне, візуальне або звукове представлення інформації про адвоката, адвокатське бюро чи об'єднання з метою зацікавлення та залучення до співпраці потенційного клієнта. Ця інформація не має містити оцінки та критики інших адвокатів (антирекламу), гарантій, що саме з цим адвокатом, беззаперечно, клієнта чекає перемога у справі, що може створити у нього безпідставні надії. Зміст і форма реклами, способи її розповсюдження мають відповідати вимогам законодавства з питань реклами та положенням адвокатської етики» [5].

Підсумовуюче вищесказане, можна прийти до висновку, що реклама адвокатської діяльності є явищем, що широко поширене нині і відповідно до розвитку сучасних технологій є необхідність її модернізації, адже невизначеність та розробленість понять та нормативних вимог із даного питання створює складності та проблеми у процесі успішного здійснення рекламування адвокатських послуг.

Список використаної літератури:

1. Про рекламу: Закон України № 270/96-ВР від 03.07.96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборним з'їздом Адвокатів України від 9 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
3. Бірюкова А. М. Реклама адвокатської діяльності як прояв впливу процесу глобалізації. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 8. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/8/39.pdf>
4. Зозуля К. В. Реклама адвокатської діяльності в Україні та країнах Європи. International Electronic Scientific Journal «Science Online». URL: <https://nauka-online.com/wp-content/uploads/2019/01/Zozulya.pdf>
5. Ковальова Я. О. Законодавчі та деонтологічні аспекти реклами адвокатської діяльності в Україні. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/99.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Березюк Ю. С.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Підвалини для принципу конфіденційності були закладені ще за часів Стародавнього Риму та Стародавньої Греції. Так, А. В. Поляков у своїй науковій праці зазначав: «Римські юристи в судах звертали увагу головуючого на те, щоб він ні в якому разі не дозволяв адвокатам приймати на себе роль свідків» [1, с. 432]. Звертаючись до адвоката, людині потрібно розкрити приватні аспекти свого життя. А отже, закріплений на законодавчому рівні принцип конфіденційності дозволяє особі, яка звертається до адвоката за правовою допомогою, відучити почуття впевненості в тому, що вся інформація, яка була надана буде охоронятися законом. Якщо уявити, що відбудеться скасування даного принципу, довіра з боку населення до інституту адвокатури буде знищена, що призведе до того, що люди не будуть розкривати всі обставини своєї справи, що, у свою чергу, знизить рівень надання правової допомоги. Відомий адвокат А. Ф. Коні вказував: «Між захисником і тим, хто у тривозі і тузі від грізного звинувачення, що насувається, звертається до нього в надії на допомогу, встановлюється тісний зв'язок довіри й щирості. Захисникові відкриваються таємниці душі, йому намагаються роз'яснити свою невинність або пояснити своє падіння та свою приховану від інших ганьбу» [2, с. 53-54].

У Загальних принципах правової професії, прийнятих Міжнародною асоціацією юристів 20 вересня 2006 року, закріплюється принцип «конфіденційності/професійної таємниці». Так, правник завжди повинен зберігати конфіденційність і йому має бути надана можливість захищати її щодо поточних справ чи колишніх клієнтів, якщо інше не вимагається чи не дозволено законом, або, якщо це дозволено, рішенням клієнта [3, с. 2].

Серед принципів, передбачених Хартією основоположних принципів європейської правової професії, прийнятою Радою адвокатур та правових товариств Європи (CCBE) 24 листопада 2006 р., зазначається право і обов'язок адвоката дотримуватися конфіденційності щодо справ клієнтів та поважати професійну таємницю [4, с. 5]. Вища Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури в своєму рішенні № VII-010/2020 встановила в пункті 1.4 «Дотримання адвокатом принципу конфіденційності забезпечується на всіх етапах діяльності адвоката», а саме: на стадії прийняття доручення, у процесі виконання доручення клієнта, після виконання доручення клієнта, в громадській, науковій або публіцистичній діяльності адвоката, при користуванні соціальними мережами, інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет [5]. Суб'єктом принципу конфіденційності виступає не лише адвокат, а й помічник адвоката, працівники адвокатських об'єднань (бюро) тощо.

Щодо часових меж дій збереження адвокатської таємниці, то цей принцип не обмежений у часі, а адвокатська таємниця несе абсолютний характер. Відповідальність за розкриття інформації, що становила адвокатську таємницю тягне дисциплінарну відповідальність для адвоката.

Серед науковців є думка, що адвокатська таємниця повинна бути розкрита у двох випадках: дії адвоката стали предметом розгляду відповідного адміністративного органу (дисциплінарної комісії тощо); предметом адвокатської таємниці виявилася інформація про злочин, що готується і коли розголошення таємниці – єдина можливість запобігти злочинові.

Останній випадок є досить складним. Даний випадок потрібно розглядати на трьох рівнях:

1. Клієнт розповів, проте що планує вчинити злочин адвокату необхідно оцінити реальну можливість вчинення цього злочину та оцінити міру суспільної небезпеки, якщо присутні ці два факти, адвокат має право розголосити таємницю, як єдину можливість запобігання злочину.

2. Клієнт розповів про намір вчинення злочину, але після бесіди з адвокатом він відвернув можливість вчинення злочину, то він не має право оголошувати це правоохоронним органам

3. Клієнт вчинив злочин, адвокат не має право оголошувати ні хто вчинив злочин, ні про інформацію яку йому стало відомо з цього приводу. Адвокат в такому випадку повинен діяти тільки в інтересах клієнта.

Таким чином, законодавець досить ретельно деталізував, такі елементи конфіденційності які суб'єкти повинні дотримуватися даного принципу, часові межі, випадки розкриття принципу конфіденційності. Забезпечення принципу конфіденційності в адвокатській діяльності є важливим для побудови правової держави та забезпечення невтручання у приватне життя клієнта.

Список використаної літератури:

1. Адвокат-воин. Принципы и техника уголовной защиты [Текст] / [сост. А. В. Поляков]. М.: СТАТУТ, 2007. 447 с.

2. Кони А. Ф. Нравственное начало в уголовном процессе. Собрание сочинений. Т. 4 [Под общей ред. Базанова В. Г., Смирнова Л. Н., Чуковского К. И.]. М.: Юридическая литература, 1967. 543 с.

3. General principles for the legal profession: adopt-ed by the International Bar Association on 20 Sep-tember 2006. London: International Bar Association, 2013. 3 p.

4. Charter of core principles of the European legalprofession: adopted at the plenary session CCBE in Brussels on 24 November 2006. Charter of core principles of the European legal profession and Code of conduct for European lawyers. Brussels: The Council of Bars and Law Societies of Europe, 2013. P. 4-5.

5. Узагальнення дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури щодо адвокатської таємниці. Рішення № VII-010/2020 від 25 липня 2020 року п. 1.4.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Кравченко Марина Олександрівна***

Білоус П. В.

*студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ГАРАНТІЇ ЇЇ ДОТРИМАННЯ

Відповідно до норм статті 59 Конституції України, прийнятої 28 червня 1996 року, кожній людині надано право отримати професійну правничу допомогу [1]. Надання такої допомоги було б неможливо без принципів незалежності та конфіденційності діяльності адвокатів, тобто без гарантій збереження адвокатської таємниці. Такою, що підпадає під адвокатську таємницю, можна охарактеризувати будь-яку інформацію, яка так чи інакше пов'язана з наданням особі адвокатської допомоги, та яка стала відома адвокату під час спілкування з клієнтом. Отже, першочерговим питанням є існування гарантій збереження адвокатської таємниці.

Аналізуючи взаємодію адвоката з клієнтом, можна стверджувати, що навряд чи людина зможе довіритися адвокату, якщо вона не матиме впевненості у збереженні таємниці особистих розмов, адже від адвоката може залежати доля цієї людини. Адвокатська таємниця – своєрідний імунітет довірителя та прямий обов'язок адвоката, він не може бути звільнений від неї інакше, ніж не на прохання клієнта [2, с. 141].

Варто також зазначити, що адвокат повинен дотримуватися адвокатської таємниці, навіть якщо до нього звернувся не постійний клієнт, а людина, якій потрібна одноразова допомога. Винятком із необхідності збереження таємниці можуть бути випадки, коли адвокат розумно й у достатній, за його оцінкою, мірою користується деякою інформацією, отриманою від довірителя, щоб побудувати лінію захисту та аргументувати свою позицію у судовому засіданні та у випадках власного захисту, якщо клієнт подав скаргу на адвоката, але адвокат може розголосити тільки той обсяг інформації, який є необхідним для самозахисту [3].

Гарантією збереження адвокатської таємниці є і той факт, що при працевлаштуванні в будь-яке адвокатське бюро чи об'єднання, кожному співробітнику повідомляється про неприпустимість розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю. Співробітники адвокатських бюро та об'єднань, помічники та стажисти адвокатів, обов'язково вивчають Правила адвокатської етики.

Варто зауважити, що гарантії дотримання адвокатської таємниці, закріплені в статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» а саме це:

- заборона вимагати від адвоката, його помічника, стажиста, особи, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також від особи, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, надання відомостей, що є адвокатською таємницею;

- заборона проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних із здійсненням адвокатської діяльності;

- встановлення правила, згідно з яким із цих питань зазначені особи не можуть бути допитані, крім випадків, якщо особа, яка довірила відповідні відомості, звільнила цих осіб від обов'язку зберігати таємницю в порядку, передбаченому законом;

- заборона залучати адвоката до конфіденційного співробітництва під час проведення оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, якщо таке співробітництво буде пов'язане або може призвести до розкриття адвокатської таємниці [4, с. 42].

Також одна з гарантій адвокатської таємниці зазначена у статті 397 Кримінального кодексу України, що має назву «Втручання в діяльність захисника чи представника». Порушення професійної таємниці при вчиненні цього злочину полягає, зокрема, у вчиненні дій, спрямованих на протиправне отримання даних, які стали відомі захиснику у зв'язку з виконанням ним своїх обов'язків чи примушування його до розголошення таких даних.

Отже, адвокатська таємниця покликана забезпечувати конфіденційність відносин адвоката і довірителя, тим не менш, необхідно більш детально врегулювати ці питання на законодавчому рівні. Доречно було б розширити норми статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а також внести зміни та доповнення у відповідні норми кримінального процесуального законодавства України, які спрямовані на зміцнення гарантій дотримання адвокатської таємниці.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (у першій редакції). Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/ed19960628#Text>. (дата звернення: 28.10.2021)
2. Бурлака С. С., Кимлик Н. В. Поняття адвокатської таємниці як однієї з гарантій адвокатської діяльності. *Збірник статей здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня Навчально-наукового інституту права Університету ДФС України: у 4 ч. Ч. 2*. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 270 с. (Серія «Наукові роботи студентів УДФСУ»; т. 19). С. 140-145.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 28.10.2021)
4. Рой І., Панькевич В. Гарантії дотримання адвокатської таємниці. *Наукове забезпечення технологічного прогресу XXI сторіччя. Матеріали конференцій МЦНД (2020)*. Том 5. С. 40-43. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/mcnd/article/view/2480/2356>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Боднар В. М.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕТИЧНІ ПРОЛЕМИ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Успішне здійснення професійної діяльності вимагає від адвоката високих моральних якостей – порядності, сумлінності, прагнення до вершин професіоналізму, скромності та самокритичності, принциповості, наполегливості, почуття відповідальності та дотримання конфіденційності.

При цьому моральні принципи адвоката формуються під впливом певних чинників.

Одним із чинників є професійне вигорання, яке присутнє у будь-якій професії. Задля того, щоб уникнути такої проблеми потрібно відпочивати, змінювати сферу діяльності та визначати пріоритетність виконання доручень та повсякденних завдань [1].

Ще одним фактором є неадекватний рівень клієнтських вимог. Після розмов з іншими клієнтами, реклами або ж під впливом розважальної індустрії (фільми, серіали, шоу) у клієнта можуть виникнути завищені очікування від діяльності адвоката.

В останні часи адвокатське самоврядування приділяє багато уваги тиску з боку інших державних органів [2]. Такими діями, відвертою неповагою, ототожненням адвоката з клієнтом вони лише більше укорінюють в серцях людей думку, що адвокатура України не заслуговує поваги. Проте ні науковці, ні самі працівники в таких органів не дають ніяких порад та вважають, що цей етап скоро мине і подібні конфлікти згодом взагалі зникнуть.

Однак й самі захисники порушують правила етики та моральності. Некоректна поведінка, безграмотність, корумповані зв'язки з представниками органів правосуддя – приклади таких порушень, які обговорюють у суспільстві день у день.

Ще одним із чинників є наявність неефективних видів відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики. У законодавстві нашої країни «середня» по силі норма – відсутня. А тому

відповідальність або ж надто сурова, або ж недостатня для недопущення такого порушення ще раз.

Додатковою перепоною в діяльності адвоката можуть бути як свідомі, так і несвідомі дії з боку клієнта. До прикладу, для клієнтів немає нічого дивного в тому, щоб замовчувати, спотворювати факти, які підуть не на його користь, запропонувати адвокату піти проти принципу верховенства права. Адже з точки зору клієнта головне – досягти бажаного результату, а які способи будуть використані його не завжди турбує [3].

Через такі дії клієнта адвокат не може спрогнозувати складність справи, дії іншої сторони, побудувати лінію захисту. Дуже неприємним сюрпризом для адвокатів є дізнання якихось відомостей вже у залі судового засідання, про які клієнт не згадав при відвертій розмові. Через це клієнт може бути незадоволений вирішенням справи та буде вважати, що адвокат не зробив усе від нього можливе.

Вказані чинники мають системних характер та, на жаль, підсилюють дію один одного. Їх подолання можливо також лише за умови поступових та системних заходів як з боку адвокатів та органів адвокатського самоврядування, так і з боку держави.

Список використаної літератури:

1. Якуша В. Мій рецепт від вигорання – техніка С. Кові. *Закон і бізнес*. 2021. URL: https://zib.com.ua/ua/147691miy_recept_poryatunku_vid_vigorannya__tehnika_skovi_balans_p.html
2. Бутовченко К. Як викривлене розуміння верховенства права підриває престиж адвокатської професії? *Закон і бізнес*. 2016. URL: https://zib.com.ua/ua/124277yak_vikrivlene_rozuminnya_verhovenstva_prava_pidrivaє_presti.html
3. Новиков І. Відносини клієнта з адвокатом: чому вони бувають занадто тісні або токсичні. *Закон і бізнес*. 2020. URL: https://zib.com.ua/ua/145870-vidnosini_klienta_z_advokatom_chomu_voni_buvayut_zanadto_tis.html

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Висловська К. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗНАЧЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ТА СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ДОТРИМАННЯ

Адвокатська етика – це складова та невід’ємна частина юридичної етики. У сучасності наявність та дотримання адвокатами етичних норм професійної етики та поведінки є одним із загально-визнаних міжнародних стандартів адвокатської діяльності.

Норми правил адвокатської етики пронизують все життя адвокатів та є важливими, адже статус є невід’ємним від особи, яка є носієм саме цього статусу, також зазначаємо що адвокат повинен турбуватися не лише про власну репутацію, а й про повагу та репутацію до інституту адвокатури взагалі [1]. Надзвичайна важливість функціонального навантаження адвокатури вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки; водночас специфіка обов’язків, що лежать на адвокатурі, обумовлюють необхідність збалансування служіння адвоката інтересам окремого клієнта з інтересами суспільства в цілому, дотриманням принципів законності і верховенства права [2].

Значення та роль адвокатської етики можна простежити від набуття статусу адвоката до практичної діяльності адвоката. Особа, яка має бажання отримати статус адвоката та право на заняття адвокатською діяльністю, повинна відповідати певним вимогам, у тому числі етичного характеру, та скласти кваліфікаційний іспит, який спрямований й на перевірку знань щодо основних принципів та положень адвокатської етики, дії Правил адвокатської етики тощо.

В Україні єдиним корпоративним актом, що містить етичні норми діяльності адвокатів, є Правила адвокатської етики, затверджені 9 червня 2017 р. звітно-виборним з’їздом адвокатів України [2]. Правила були вироблені з метою уніфікованого закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загально-визнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Вони покликані слугувати системою орієнтирів для адвокатів України відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності.

При здійсненні своїх прав на свободу висловлювань та об'єднань в асоціації адвокати повинні керуватися не лише законом, але й визнаними професійними стандартами та етичними правилами, проте особливого значення норми адвокатської етики набувають саме при здійсненні адвокатської діяльності.

У сучасному світі забезпечення дотримання адвокатами правил адвокатської етики здійснюється професійними асоціаціями адвокатів, які відіграють важливу роль у підтримці професійних стандартів та етичних норм; урядами, професійними асоціаціями адвокатів та навчальними інститутами, які мають забезпечити адвокатам знання етичних обов'язків; дисциплінарними органами адвокатури, які покликані притягати адвокатів до дисциплінарної відповідальності за порушення етичних правил. При цьому уряди мають забезпечити адвокатам виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних й інших санкцій за дії, вчинені відповідно до етичних норм [3].

Водночас, на нашу думку, оскільки саме адвокат є основним суб'єктом дотримання Правил адвокатської етики, то забезпечення реалізації положень Правил адвокатської етики залежить й безпосередньо від адвоката. Розуміння ним значення етичних вимог та застосування приписів цих Правил у професійній діяльності, а також в інших видах діяльності, в тому числі соціально – публічній діяльності адвоката, яка може вступити в суперечність з його професійними обов'язками, або підірвати престиж адвокатської професії, є найбільш ефективним способом забезпечення дії Правил.

Список використаної літератури:

1. Хижняк Є. С. Адвокатська етика як складова професійної підготовки адвокатів. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12058/Khyzhniak%20Visnik%20adv.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 31.10.2021 р.).

2. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборчим зїздом адвокатів 9 червня 2017 р. // Національна асоціація адвокатів України: офіц. веб-портал. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf (дата звернення 31.10.2021 р.)/

3. Кухнюк Д. Адвокатська етика в Україні – звіт. Лабораторія законодавчих ініціатив. 2018. URL: <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/report.pdf> (дата звернення 31.10.2021 р.).

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор **Бакаянова Нана Мезенівна**

Вотчал О. В.

студент 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

У спеціальній літературі, що присвячена проблемам етики працівників юридичних професій, немає єдиного підходу до термінології. Етика (грец. Ethike, ethos – «вдача, звичай») – наука про сутність, походження і розвиток моралі; сукупність принципів і норм поведінки, прийнятих у певній соціальній або професійній групі [1, с. 14].

Принципи професійної етики юриста базуються на принципах-категоріях універсальної етики і багато в чому обумовлені метою юридичної діяльності та юридичної етики. До категорій універсальної етики відносяться «добро і зло», «справедливість», «совість», «відповідальність», «гідність», «честь» та ін. Не складно виділити з них ті, які є одночасно головними етичними принципами, а також ті категорії, які мають не тільки моральне, а й юридичне значення [2, с. 78].

Юридичну етику можна назвати моральним кодексом юристів різних спеціальностей. Юридична етика – це вид професійної етики, що представляє собою сукупність правил поведінки працівників юридичної професії, які забезпечують моральний характер виконуваної ними роботи, а також наукова дисципліна, що вивчає специфіку реалізації вимог моралі в цій області [3, с. 15].

Таким чином, професійна етика юриста формується на основі взаємозв'язку і взаємозумовленості правових і моральних принципів, норм, правової і моральної свідомості.

В адвокатській практиці велику роль відіграє етика ділового спілкування – це сукупність створених наукою, практикою і світовим досвідом морально-етичних вимог, принципів, норм та правил, додержання котрих забезпечує взаєморозуміння і взаємна довіра суб'єктів ділового спілкування, підвищує продуктивність контактів і кінцевих наслідків їх загальних вчинків.

Дійсно, моральна сторона спілкування відіграє дуже велику роль. Ділове спілкування, в фундаменті якого лежить вирішення важливих службових питань, які стосуються матеріальних витрат, часто зачіпає долі людей. У зв'язку з цим знання етики ділового спілкування є показником рівня професійної культури працівника, ступенем його відповідності сучасним вимогам. Вміння спілкуватися з людьми є найважливішою професійною якістю, якій людина зобов'язана вчитися і вдосконалювати все своє життя.

Адвокат, при здійсненні фахових обов'язків додержується загально визначених норм права, керується принципами пріоритету прав людини і громадянина, верховенства права. Довіру громадян потрібно заслужити та виправдати, є тільки один шлях – сумлінно та чесно виконувати свою роботу. Якщо не дотримуватися професійної етики, довіру можна легко втратити, через свавілля та байдужість.

Правила адвокатської етики є обов'язковими для виконання адвокатами, хоча не являються законодавчим актом. Порушення ж даних правил вважається порушенням професійної етики, а в деяких випадках – і невиконанням професійного обов'язку, яке може спричинити за собою застосування заходів дисциплінарного впливу [4, с. 31].

Етичні принципи служать адвокату орієнтирами при вирішенні того чи іншого питання, тієї чи іншої проблеми, при обиранні певної сторони поведінки або поведінки свого клієнта.

Що буде з довірою та репутацією адвоката і взагалі адвокатською сферою, якщо вони будуть ігнорувати професійну етику, та нехтувати нею? Що буде, якщо адвокат буде розголошувати таємницю клієнтів, йдучи проти закону та норм, порушувати їх і переходити на сторону супротивника, лише тому, що для нього позиція крайнього більш перспективна? Результат та відповідь очевидні. Поведінка, схожа на таку, може завдати удару по іміджу та репутації не тільки одного адвоката, а і всієї адвокатської спільноти.

Таким чином, не дотримуючись професійної етики адвокатів, можна дуже швидко втратити довіру, а без довіри адвокатура не зможе виконувати призначення, яке на неї поклала держава та громада.

Сьогодні питання адвокатської етики можна віднести до числа найважливіших проблем в діяльності адвоката. Ці питання є досить актуальними, так як це, по-перше, пов'язано з бурхливим збільшенням кількості осіб, зайнятих в цій професії, по-друге, з розвитком і ускладненням правового поля. Без суворого дотримання корпоративної дисципліни і професійної етики існування і діяльність адвокатської спільноти неможливі.

Список використаної літератури:

1. Маслеев А.Г. Профессиональная этика юриста: учебник для бакалавров / А.Г. Маслеев; под общ. ред. И.Н. Сорокотягин. М.: Издательство Юрайт. 2013. 316 с.
2. Князева Н.В. Принципи професійної діяльності адвоката в Україні. Форум права. 2017. № 3. С. 78-83.
3. Ухач В.З. Юридична деонтологія і професійна етика / В.З. Ухач. Тернопіль: Вектор, 2015. 335 с.
4. Правила адвокатської етики, атверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 року. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/3ae9a115a40b9a5bc04f_file.pdf.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Головань Д. Б., Бондаренко В. М.
*студенти 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ: ІНСТАПОГЛЯД

Сьогодні інтернет є невіддільною частиною життя кожної людини. Усе більше користувачів цієї мережі цінують його не лише за миттєвий пошук необхідної інформації, розваги та спілкування, а й за можливість ведення власного бізнесу. Сучасні адвокати активно використовують соціальні мережі, сторінки в Instagram, Facebook і канали на Youtube, щоб отримати доступ до більшої кількості людей, встановити прямий діалог та обмін думками з іншими практикуючими адвокатами і юристами по всьому світу, щоб надавати власні юридичні консультації, викладати своє розуміння актуальних проблем законодавства та, звісно ж, основна мета – це залучення таким чином нових клієнтів, власна реклама, та монетизація своєї діяльності у мережі інтернет.

Окремі питання професійної етики адвоката у своїх наукових роботах розглядали такі українські правознавці як А. М. Бірюкова, С. О. Іваницький, М. А. Погорецький, Н. М. Таварткіладзе, О. Г. Яновська та багато інших. Однак, враховуючи активне реформування вітчизняної правової системи та приведення її до високих світових та європейських стандартів, обрана тема залишається актуальною для наукових пошуків. Метою даної роботи є дослідження проблеми дотримання професійної етики адвокатів у соціальних мережах Facebook і Instagram і знаходження шляхів і методів цюї проблеми. Дивлячись на статистику, можна зробити висновок, що адвокати почали активно розвивати свої соціальні мережі за для привернення уваги більшої кількості клієнтів. Особливо гостро постає питання дотримання адвокатом Правил адвокатської етики (далі – Правила) [1] при використанні мережі інтернет. Відповідним VIII розділом Правила було доповнено, ще 09.06.2017, проте дослідники питання зазначають, що не зважаючи на понад три роки їх дії в новій редакції, труднощі при розгляді відповідної категорії справ виникають і досі.

У статті 57 Правил зазначено, що адвокат може розмішувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому [1]. Однак проблема українського законодавства у тому, що самого визначення понять «авторитету адвокатів» чи «авторитет адвокатури» не закріплено на законодавчому рівні. Зокрема, Д. В. Кухнюк, вважає, що поняття «авторитет адвокатів» та «авторитет адвокатури» є оцінювальними у зв'язку з тим, що законодавство України не містить таких визначень, а тому можуть довільно тлумачитись уповноваженим органом у залежності від обставин у кожному конкретному випадку [2]. Адвокат О. О. Храпенко, як приклад порушення статті 57 Правил, зазначила, що адвокати, які ведуть власні блоги часто можуть висвітлювати інформацію щодо виграшних справ, а також дій, які треба було реалізувати для отримання перемоги, а внаслідок цього існує висока ймовірність розголошення адвокатської таємниці [3].

Правила допускають участь адвоката у соціальних мережах, Інтернет-форумах та використання ним інших форм спілкування в мережі Інтернет, проте таке спілкування, коментування тощо не має завдавати шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Правилами затверджено, цілий спектр принципів, на яких має базуватись використання адвокатом соціальних мереж, Інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі. До них належать принципи незалежності, відповідальності, професійності, чесності, гідності, стриманості та коректності, толерантності та терпимості, конфіденційності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, корпоративності та збереження довіри суспільства.

У статті 60 Правил зазначено, що адвокат у соціальних мережах, повинен без агресії сприймати думки, поведінку, форми самовираження та спосіб життя іншої людини або/та опонента, які відрізняються від його власних [1]. Однак на практиці ми зустрічаємося з розбіжністю цьому положенню, адже як у соціальних мережах, Інтернет-форумах, так і у інших формах спілкування періодично можна зустріти некоректну поведінку адвокатів, яка проявляється

у ворожих чи образливих коментарях на запитання, які залишають інші Інтернет-користувачі.

Окрему проблему породжує можливість ідентифікації адвоката в мережі Інтернет. Пункт 3.1.7 Порядку ведення єдиного реєстру адвокатів України визначає, що адреса офіційних сторінок адвоката в соціальних мережах може бути внесена до Єдиного реєстру адвокатів України за заявою самого адвоката [4]. Однак практика йде іншим шляхом і, в основному, адвокати не роблять посилань на свої сторінки в інтернет мережі у розділі «Реєстрації адвокатів».

Отже, можна сказати, що регулювання публічної взаємодії адвокатів з віртуальними клієнтами є прогресивним та визначним кроком у розвитку діяльності адвокатів у наш час, що розширює вплив і збільшує можливості всіх адвокатів світу. Важливо зазначити, що було б доцільним зобов'язати всіх адвокатів надавати необхідну інформацію про його офіційні сторінки для внесення до єдиного реєстру адвокатів України. Це допоможе, в разі необхідності, ідентифікувати адвоката в мережі інтернет.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>
2. Кухнюк Д. В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. Вісник Одеської адвокатури. 2019 р. Спеціальний випуск «Адвокатська етика». С. 39-42.
3. Храпенко О. О. Дотримання адвокатами правил адвокатської етики на телебаченні та в мережі Інтернет. Вісник Одеської адвокатури. 2019 р. Спеціальний випуск «Адвокатська етика». С. 53-55.
4. Порядок ведення єдиного реєстру адвокатів України URL: https://kdka.odessa.gov.ua/wp-content/uploads/2019/06/voa-AE2019-OBL_.pdf

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Дорофеев В. В.

*студент 2-го курса факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

ЗНАЧЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТА

Профессиональная этика должна быть неотъемлемой составляющей подготовки каждого специалиста с учетом особенностей его профессиональной деятельности. Как правило, профессиональная этика касается тех видов деятельности, от которых зависят люди, которым оказывают помощь профессионалы.

В связи с этим выделяются разные виды профессиональной этики: педагогическая, медицинская, этика ученого, инженерная, журналистская, и, конечно, адвокатская этика.

Профессия адвоката напрямую связана с человеком, а именно с его представительством в суде, защитой его прав и свобод, интересов, чести и достоинства [1]. Тема нравственности в профессиональной деятельности адвокатов поднималась многими выдающимися деятелями, такими как: А. Ф. Кони, В. И. Сергеевым, Ф. Н. Плевако и многими другими.

Опорой деятельности адвоката является доверие его клиента, а добиться этого доверия можно лишь нравственной безупречностью и профессионализмом [2]. Доверие не только надо заслужить, его следует оправдать путем честного выполнения своего профессионального долга. Отметим, что адвокатом может быть физическое лицо, которое имеет полное высшее юридическое образование, владеет государственным языком, имеет стаж работы в отрасли права не менее двух лет, а так же, сдало квалификационный экзамен, прошло стажировку, приняло присягу адвоката и, наконец, получило свидетельство о праве на занятие адвокатской деятельности.

Сегодня адвокат – один из самых востребованных специалистов на рынке. Кроме того, профессия адвоката имеет множество преимуществ – адвокаты могут сами устанавливать объем своей работы, время работы, желаемое вознаграждение. Помимо значительных преимуществ, адвокаты встречаются и с рядом сложностей. К ним применяются повышенные стандарты поведения, знания за-

конов. Кроме того, адвокаты встречаются с такими опасностями как нарушение их профессиональных прав и гарантий деятельности.

Правила адвокатской этики – корпоративный свод правил поведения, которые не дают готовой модели поведения в конкретной жизненной ситуации, но дают этические и моральные ориентиры. Считается, что Правила адвокатской этики являются путеводной линией поведения для адвоката в профессиональной и повседневной жизни адвоката при соблюдении которых можно избежать и профессиональной деформации, и предубеждений со стороны населения о представителях этой профессии.

Список использованных источников:

1. Дисциплинарная ответственность адвоката. URL: <https://pravo.ua/articles /prikryt-rod>.
2. Дисциплинарная ответственность адвоката в Украине: URL: <http://www.litwin.rzeszow.pl/дисциплинарная-ответственность-адво>.
3. Адвокатура в Украине согласно закону: кто может стать адвокатом в 2021 году. URL: https://prostopravo.com.ua/klub_yuristov/yuridicheskiy_rynok/stati/advokatura_v_ukraine_kto_mozhet_stat_advokatom.

Научный руководитель: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одесская юридическая академия», кандидат юридических наук
Кравченко Марина Александровна

Дробног Е. Ю.

*студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОРУШЕНИЯ АДВОКАТОМ ОСНОВНЫХ ПРИНЦИПОВ АДВОКАТСКОЙ ЭТИКИ ЯК ПІДСТАВА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Адвокат – це особа, яка зобов’язана здійснювати свою діяльність чітко слідуючи законодавству держави.

Головним завданням адвоката є надавати професійну правову допомогу для учасників правовідносин. Надзвичайно великий рі-

вень відповідальності, який покладено на адвоката вимагає від нього слідувати високим етичним правилам поведінки [1, с. 3].

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [6] передбачає додержання Правил адвокатської етики, що являється одним з головних професійних обов'язків адвоката. Згідно правил, адвокат зобов'язаний відповідати своєму статусу, останній не може і не повинен порушувати ті завдання та принципи, які визначені Основним законом та іншими законодавчими актами держави. Адвоката можна притягнути до дисциплінарної відповідальності згідно VI Розділу Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [6] та на основі Правил адвокатської етики [5].

Важливо зазначити, що сама дефініція «етика» трактується, як наука про мораль і моральність [2, с. 25]. Що стосується адвокатської етики, то йде мова про дотримання відповідної професійної поведінки адвокатів. Адвокатська етика спрямована на, так званий, особистісний розвиток якостей адвоката. Така підвищена увага саме до адвокатів пояснюється тим, що адвокат несе відповідальність за долю людей, а відтак повинен толерантно, стримано відноситися, як до клієнтів, так і до опонентів.

Важливо також зазначити, що дотримання адвокатської етики – це доволі не простий процес, оскільки з одного боку адвокат зобов'язаний відстоювати інтереси клієнта, а з іншого – поважати інтереси всього суспільства. Найголовнішими принципами адвокатської етики є: незалежність, дотримання законності, домінантність інтересів клієнтів, неприпустимість представництва клієнтів з суперечливими інтересами, конфіденційність, компетентність та добросовісність, чесність та порядність, культура поведінки тощо [2, с. 25; 5].

Дуже часто адвокати не можуть віднайти баланс у дотриманні етики і, тим самим, порушують її. У результаті, адвокат, який порушив принципи адвокатської етики повинен понести дисциплінарне покарання.

Розглядаючи питання притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності у випадку порушення ним основних принципів адвокатської етики важливо зазначити, що такий вид від-

повідальності є особливим, так як він врегульований не Кодексом законів про працю України, а саме вищезгаданим Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [6]. Адвокат уповноважений здійснювати незалежну професійну діяльність, а відтак рішення щодо накладення на нього дисциплінарних санкцій ухвалюють органи адвокатського самоврядування – кваліфікаційно-дисциплінарні комісії регіону за адресою робочого місця адвоката, зазначеного в Єдиному реєстрі [3, с. 14]. Дисциплінарне провадження, яке стосується адвоката можливе лише в тому випадку коли було подано на нього письмову скаргу, в якій зазначено про порушення адвокатом етичних принципів.

Звернутися зі скаргою на адвоката може будь яка особа, якій стало відомо, що адвокатом було допущено певні порушення адвокатської етики, які мають наслідки притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [4].

У Розділі XI Правил адвокатської етики усі статті присвячені питанню порушення адвокатом правил адвокатської етики. Стаття 66 містить положення, які вказують, що зважаючи на рішення відповідних органів, таких як: Національної асоціації адвокатів України, актами Ради адвокатів України тощо адвоката можна притягнути до дисциплінарної відповідальності. Для того, щоб призначити таку відповідальність необхідно, щоб скарги подані на адвокатів були направлені Головою Вищої кваліфікаційної до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури того регіону в органи адвокатського самоврядування, в який він не входить з метою подальшого і більш детального їх розгляду [5].

Стаття 67 Правил адвокатської етики вказує, що до дисциплінарної відповідальності можна притягнути адвоката, якщо такі правила порушив помічник адвоката або особа яка стажується чи навіть особа, яка знаходиться з адвокатом в трудових відносинах. Але в даному випадку дисциплінарна відповідальність матиме місце, якщо адвокат допустився ряд помилок, а саме: не ознайомив перелічені категорії людей з Правилами адвокатської етики і вони у відносинах з клієнтами їх порушили; через власне недбалство не

проводив відповідного контролю за діями перелічених вище осіб і таким чином правова допомога для клієнта була надана з етичними порушеннями; якщо адвокат умисно посприяв тому, щоб помічник, стажист чи особа, яка перебуває з ним в трудових відносинах порушила Правила [5].

У статті 68 зазначено, що адвокат, який особисто очолює адвокатське бюро чи об'єднання адвокатів може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності у випадку, якщо він ігнорує, і тим самим не виконує Правил адвокатської етики, а також у тому випадку коли такий адвокат приймає рішення, результати яких тягнуть за собою порушення Правил [5].

Існують випадки коли адвокат не може визначити самостійно, яка у нього повинна бути поведінка у певних обставинах і, щоб вона не суперечила принципам адвокатської етики у відповідності до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [6] та Правил адвокатської етики [5], у такому разі він повинен звернутися до Ради адвокатів України за роз'ясненням. У такому випадку, слідуючи вказівкам та рекомендаціям Ради адвокатів України, адвоката не можна притягнути до дисциплінарної відповідальності [3, с. 15].

Якщо ж адвокату все ж таки було призначено дисциплінарну відповідальність, то вона здійснюється у вигляді стягнень. У жодному випадку адвокат не може вважатись винним у скоєнні ним дисциплінарного проступку, у випадку, коли його вину не буде доведено належним чином в законному порядку та встановлено рішенням кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури чи Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури щодо притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [5].

Не менш важливим є і те, що лише та особа, яка подає скаргу на конкретного адвоката зобов'язана довести його вину, адвокат, у свою чергу, не повинен доводити свою невинуватість. Якщо певна особа звинувачує адвоката і не надає конкретних доказів, якщо заява подана на адвоката не містить відповідних відомостей про заявника

чи відсутні ознаки дисциплінарного порушення, то адвоката не буде притягнуто до дисциплінарної відповідальності.

Отже, у випадку, якщо адвокат порушив правила адвокатської етики настає дисциплінарна відповідальність, яка регулюється відповідними Законами України. Для адвокатів надзвичайно важливим є не лише дотримуватися законодавчих норм, а і відповідних етичних принципів у відносинах зі своїми клієнтами, які вироблені на основі традицій, практики, світових стандартів.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н.М., Кісліцина І.О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти денної форми навчання. Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.

2. Лукасевич-Крутник І.С. Опорний конспект лекцій з вивчення дисципліни «Адвокатура в Україні». Тернопіль, 2011. 60 с.

3. Русанова О.І. Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності за чинним законодавством. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. Вип. 10-1(2). С. 14-16.

4. Порушення адвокатом основних принципів адвокатської етики як підстава для притягнення до дисциплінарної відповідальності: адвокат Тарасова, 2021. URL: <https://advokatpost.com/porushennia-advokatom-osnovnykh-pryntsypiv-advokatskoi-etyky-iak-pidstava-dlia-prytyahnennia-do-dystsyplynarnoi-vidpo-vidalnosti-advokat-tarasova/> (дата звернення: 26.10.2021)

5. Правила адвокатської етики від 09.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 27.10.2021)

6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. № 5076-VI. Дата оновлення: 16.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 27.10.2021)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Заболотня П. І.
студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Правила адвокатської етики фактично є моральним кодексом адвоката. Наразі юристи намагаються вирішити етичні проблеми, спираючись на положення законодавства та враховуючи правила професійної етики.

Правила професійної етики адвоката є не просто збірником етичних правил та принципів, які кожний адвокат повинен прагнути притримуватись та порушення яких не створює істотних наслідків. За порушення цих Правил адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності.

У публічних виступах, наукових статтях юристами передбачалося встановлення різних штрафних санкцій у разі порушення будь-яких правил професійної етики: виключених та допустимих, які підлягають громадському осуду та ін. [1].

Вчинок адвоката, що порочить його честь та гідність; невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків, порушення принципів адвокатської етики повинно стати предметом для розгляду кваліфікаційної комісії [2].

Крізь призму основних принципів адвокатської етики здійснюється професійна діяльність будь-яким адвокатом. Основними принципами є:

1. Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності;
2. Дотримання законності у професійній діяльності і у приватному житті;
3. Домінантність інтересів клієнта;
4. Неприпустимість конфлікту інтересів;
5. Конфіденційність;
6. Компетентність та добросовісність при наданні правової допомоги [3].

В наш час адвокати України намагаються здійснювати свою діяльність відповідаючи європейським нормам. Але чи всім це вдається? Професіоналізм адвокатів визначається не тільки їхньою компетентністю, навичками та досвідом, але й моральними якостями. Також важливо, що функції адвоката не обмежуються спілкуванням спілкуванням лише у службових приміщеннях. Позаслужбова поведінка адвоката теж визначає його професіоналізм. В такому випадку він може керуватися етикою та мораллю, що існує у всіх сферах життя.

Адвокат повинен постійно звертатися до моралі. Він не може ігнорувати моральний стан обвинуваченого, особливо якщо злочин вчинено з необережності. Сам факт притягнення людини до відповідальності може тиснути на її моральний стан. Адвокат повинен враховувати цей момент, а також не може не звернути уваги на цей аспект при вибудовуванні захисту [4].

Адвокатура займає особливе місце в соціальному та державному устрою. Адвокатура ґрунтується на довірі суспільства та держави. Тому кожен адвокат повинен дотримуватися норм моралі та етики, вести себе гідно.

Отже, адвокат зобов'язаний виконувати свою діяльність гідно, чесно, незалежно, а також обов'язково зберігати професійну таємницю. Суть професії адвоката – це моральність, незалежність та компетенція. Кожен адвокат повинен прагнути досягнути цих вимог.

Список використаної літератури:

1. Бебес Р. В. О соотношении адвокатской этики и профессиональных стандартов поведения адвоката. Отечественная юриспруденция. 2019. № 6 (38). С. 20-22. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-sootnoshenii-advokatskoy-etiki-i-professionalnyh-standartov-povedeniya-advokata-1> (дата звернення: 01.11.2021).
2. Правила адвокатської етики. З'їзд адвокатів України. 09.06.2017. [Електронний ресурс]: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17>
3. Шевердін М. «Основні принципи адвокатської етики» / Максим Шевердін. URL: <https://uba.ua/ukr/news/4919/>.
4. Авдеева А. С. Нравственные принципы адвокатуры и адвокатской деятельности. Инновационная наука. 2020. № 12. С. 90-95. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/nravstvennye-printsipy-advokatury-i-advokatskoy-deyatelnosti> (дата звернення: 01.11.2021).

***Науковий керівник:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» кандидат юридичних наук, доцент
Свида Олексій Георгійович*

Загребнюк Д. М.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО АДВОКАТІВ

Питання щодо дисциплінарної відповідальності як одного з видів юридичної відповідальності постійно перебуває в полі уваги науковців. На думку Т. Б. Вільчик, дисциплінарна відповідальність адвоката – це особливий вид юридичної відповідальності, який застосовується до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку, а саме невиконання або неналежне виконання адвокатом своїх професійних обов'язків, і передбачає застосування встановлених законом або нормами адвокатської етики заходів дисциплінарного впливу за умов додержання порядку, закріпленого в законі [1, с. 117].

Серед характерних особливостей процедури притягнення до відповідальності адвоката є той факт, що ініціювати дисциплінарне провадження може будь-яка інша особа, якій стало відомо про факти поведінки адвоката, що, за законодавством, є підставою для дисциплінарної відповідальності.

Відповідно до ч. 1 ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката можуть бути застосовані такі види стягнень: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2].

Першим видом дисциплінарного стягнення є попередження. На думку Д.П. Фіолевського, це стягнення є для адвоката приводом серйозно замислитися над тим, що сталося, проаналізувати свій вчинок, раз і назавжди відмовитися від легковажності, від переоцінки власних можливостей, навчитися жорсткій і вибагливій самодисциплінованості [3].

Зупинення права на заняття адвокатською діяльністю є досить суворим видом стягнень, оскільки передбачає відсторонення адвоката на певний період від напрацьованої практики, що тягне за собою неможливість виконувати вже укладені угоди, втрату набутого іміджу [3] та, безумовно, втрату джерела прибутку, адже для більшості адвокатів їх професійна діяльність є єдиним джерелом фінансового благополуччя.

Щодо третього виду дисциплінарного стягнення, то він є найсуворішим, оскільки тягне за собою не лише позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю, а й анулювання свідництва про право на заняття адвокатською діяльністю з подальшим виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України.

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку. Варто підкреслити, що рішення приймаються колегіально простою більшістю голосів. Рішення у дисциплінарній справі адвоката може бути оскаржено у строк 30 днів із дня його прийняття. Оскарження може подаватися до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або до суду.

В юридичній літературі розглядається питання щодо доопрацювання системи дисциплінарних стягнень шляхом доповнення її новими, більш дієвими та ефективними видами стягнень. Достатньо поширеним видом відповідальності адвокатів в Європі є штраф, який займає проміжне місце між попередженням і супиненням права на адвокатську діяльність. Його застосування можливе, наприклад, якщо адвоката не сплатив щорічний внесок або як додаткове стягнення разом із позбавленням адвоката права на заняття адвокатською діяльністю.

Крім того, є доречним встановити обставини, які б пом'якшували чи обтяжували дисциплінарну відповідальність адвоката. Наприклад, варто враховувати тяжкість проступку, обставини його вчинення, стаж адвокатської діяльності, заслуги та винагороди адвоката, визнання адвокатом своєї провини, а також наявність чи відсутність дисциплінарних проступків [5, с. 42].

У якості підсумку можна сказати, що законодавець визначив вичерпний перелік дисциплінарних стягнень, що можуть застосовуватись до адвоката в разі вчинення ним дисциплінарного проступку. На нашу думку, це є не зовсім правильним, оскільки обмежена кількість санкцій може в майбутньому стати підґрунтям, коли щодо адвоката буде застосоване несправедливе покарання за вчинене ним діяння.

Такий висновок можна зробити на підставі того, що різниця між попередженням та зупинення права на адвокатську діяльність є значною, а тому визначити справедливий вид відповідальності за той чи інший дисциплінарний проступок, враховуючи незначний перелік видів можливих стягнень, може бути достатньо важко.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т.Б. Дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність адвокатів. *Інформація і право*. 2015. № 3. С. 115-122.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05.07.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
3. Фіолевський Д.П. Адвокатура. К.: Правова Єдність, 2014. 624 с.
4. Задоя І.І. Види дисциплінарних стягнень адвокатів: проблеми законодавчого регулювання. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2014. Вип. 9-2(2). С. 10-13.
5. Вільчик Т.Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 38-44.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Запорожець К. В.
*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

З плином часу юридичні професії не втрачають своєї популярності, тому зросла необхідність більш детального ознайомлення студентів з факультетів права з вищими етичними нормами поведінки. Ця робота присвячена аналізу необхідних моральних якостей для випускників адвокатури.

Ще з дитинства у людини формується певне уявлення про головних учасників судового процесу: прокурор – обвинувач, а тому виконує роль зла, адвокат – захисник людини, отожвтілює собою добро, і суддя, який, на основі показань обох сторін, закріплює істину. Зокрема така думка склалася через деякі творіння західного кінематографа (тому що, зазвичай, підзахисний є головним героєм, якому глядач симпатизує). Загалом ці поняття є правдивими, але їх не можна сприймати абсолютними. Адже, одним з головних завдань адвоката, і справді, є захист свого підзахисного, але його клієнт не завжди є невинним у скоєнні злочину. У такому випадку ролі змінюються, і прокурор вже не є абсолютним злом, адже він здійснює правосуддя. Також з'являється питання: «Що робити адвокату?».

Тут існує декілька варіантів подальшого розвитку ситуації:

1. Адвокат може відмовити в укладенні договору про надання правової допомоги, (відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» стаття 28) [2]. Також він не може дати свідчення, які отримав від свого клієнта. Це закріплено в «Правилах адвокатської етики», а саме статті 10. Конфіденційність. Існування такого принципу зумовлено в підвищенні довіри між підзахисним і адвокатом, заради побудови успішного плану захисту [3].

2. Клієнт не розповідає адвокату про свою провину. У зв'язку з цим, адвокат побудував ненадійну програму захисту у суді, а тому не зміг допомогти підзахисному повною мірою.

Тобто закони України дають можливість адвокату відмовити індивіду у наданні правової допомоги, одночасно захищаючи особисту інформацію клієнта від розповсюдження.

Основними джерелами адвокатської етики є Конституція України [1], Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» та «Правила адвокатської етики». На міжнародному рівні закони орієнтуються на засади «Загальної декларації прав людини і громадянина» та «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод». У наведених вище документах закріплено основні принципи адвокатської етики. Один з них, а саме конфіденційність, було розглянуто раніше. Не можна оминати увагою і інші.

Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатській діяльності. Цей принцип полягає в захисті адвоката від будь-якого зовнішнього тиску та втручання у його професійну діяльність. Вимагає від адвоката бути принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків, уникати впливу на свої рішення від зацікавлених осіб.

Принцип законності. Уся професійна діяльність адвоката має базуватися на чинному законодавстві України. Він не може давати поради на полегшення скоєння правопорушень та не може використовувати незаконні засоби та методи заради виконання своєї роботи.

Домінантність інтересів клієнта. Тобто інтереси підзахисного мають найважливіше значення для адвоката. За умови, якщо вони не суперечать законам держави.

Неприпустимість конфлікту інтересів. Тобто необхідно уникати суперечності між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом. Наприклад: без письмового погодження з клієнтами він не може: захищати їх інтереси, якщо вони суперечать один одному та надавати правову допомогу підзахисному, якщо до цього він отримав конфіденційну інформацію, яка відноситься до інтересів нового клієнта.

Компетентність та добросовісність. Адвокатська діяльність є важливою та складною частиною суспільного життя. Тому адвокат повинен мати високий рівень професійної підготовки. Також його

правова допомога повинна здійснюватися відповідально і доброчесно.

Отже, адвокат – це дуже важлива професія, яка має свою специфіку, що зумовлює необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам клієнта та інтересам суспільства в цілому. Адвокат повинен слідувати високим етичним стандартам поведінки, адже кожна людина бажає, щоб захисником її прав була чесна, порядна, компетентна та принципова людина.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n1859>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/n0001891-17/conv>. (дата звернення: 29.10.2021)

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Запорожук А. С.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ

Відносини між адвокатом та клієнтом виникають вже під час звернення особи за професійною правничою допомогою, тривають у процесі реалізації укладеного між ними договору про надання правової допомоги, а певні обов'язки виконуються адвокатом і після закінчення дії або розірвання даного договору.

Як вказує О.І. Фоміна, характерними рисами відносин адвоката з клієнтом є: причина їх виникнення – реалізація конституційного

права клієнта на професійну правничу допомогу; наявність суб'єкта зі спеціальним статусом – адвоката; укладання договору про надання правової допомоги як підстави здійснення адвокатської діяльності; обов'язковість дотримання адвокатом Правил адвокатської етики у цих відносинах; наявність у адвоката специфічних обов'язків до укладання й після припинення дії договору про надання правової допомоги. Погоджуємося, що коли адвокат виконує свої професійні обов'язки, він знає тільки одну людину в світі, і ця людина – його клієнт» [1, с. 286].

Беззаперечною етичною основою взаємовідносин адвоката з клієнтом є довіра. Як відзначає Ю.І. Стецовський, в довірі відображається не тільки правова природа відносин адвоката з особами, що звертаються до нього, але і моральна сторона адвокатської діяльності, її спрямованість на забезпечення суб'єктивних прав громадян. Під визначенням довіри розуміють наступне тлумачення – це ставлення до кого-небудь, що виникає на основі віри в чийсь правоту, чесність, щирість [2, с. 146].

Звичайно, адвокатська етика та її взаємовідносини базуються на довірі між адвокатом і клієнтом. Але їх відносини не обмежуються лише фундаментальною довірою, є великий та необмежений перелік ознак, які характеризують особливості цих відносин.

Першою важливою складовою «здорових» відносин між адвокатом та клієнтом – є спільні інтереси, вони необхідні для того, щоб між ними не виникали внутрішні конфлікти. Для того, щоб усі сили та знання адвоката були покладені на захист свого клієнта, а не для вирішення міжособних перепалок.

Спільні інтереси або розподіл думок на одному боці – неможливий без точного з'ясування очікувань клієнта від ведення справи та результату зусиль адвоката. Адже справа може завершитися не так швидко та з іншим результатом, ніж той результат, на який очікує клієнт. Для клієнта важливо розуміти реальність становища справи тому, що часто обвинувачений вважає, що адвокат як чарівник може використовувати матеріали справи, свої знання та здобутки в юридичній сфері і буквально врятувати його від усіх обвинувачень. Але

не лише з боку клієнта можуть бути невраховані певні передумови та моменти ведення справи, з свого боку адвокат зобов'язаний не давати стовідсоткових гарантій. З цього питання вичерпно висловилася М. Сасенко «по-перше, це заборонено Правилами адвокатської етики, а по-друге, завжди може спрацювати людський фактор». Але це не означає, що адвокат реалізує свої права та обов'язки на чесному слові, він зобов'язаний зробити все можливе у вашій справі та підтвердити свої слова у подібних вашому випадку справах [4].

Важливим аспектом у взаємовідносинах між клієнтом та адвокатом є комунікація та перше враження обох сторін. Перше враження беззаперечно пов'язане із комунікацією адвоката щодо клієнта. Адвокат повинен представити себе з професійної точки зору, але не перетворювати консультацію на творчий вечір адвоката. Адвокат та клієнт повинні виділити достатню кількість часу для їх розмови, щоб між ними виникла та сама довіра, як фундамент відносин між адвокатом та клієнтом.

Комунікація як аспект довіри між адвокатом та клієнтом проявляється у мові. Власне мова проявляється не як базові навички в усному та письмовому мовленні, ця ознака має більш глибоке значення в діяльності адвоката. В загальному вона характеризується як професійна мова. Будь-який юрист повинен володіти навичками професійної мови, але важливо розуміти і доцільність її використання у спілкуванні [4].

Існує безліч думок щодо доповнень Правил адвокатської етики з їх невичерпного переліку слід виділяти основні, а саме:

- основою взаємовідносин між адвокатом і клієнтом є довіра, яка формується в результаті переконаності клієнта у порядності, сумлінності та старанності адвоката;
- клієнт вправі розраховувати на чесність і відвертість адвоката у спілкуванні з питань, які стосуються надання адвокатом правової допомоги клієнту, його представництва або захисту;
- неприпустимими є повідомлення адвокатом клієнту свідомо неправдивої інформації а, так само приховування адвокатом від клієнта інформації, яка має значення для захисту його прав і законних інтересів.

В Україні конфіденційність у галузі адвокатської діяльності традиційно асоціюється із поняттям адвокатська таємниця. У ст. 10 «Правил адвокатської етики» нормативний зміст принципу конфіденційності розкривається саме через необхідність нерозголошення будь-якої інформації, яка визначена законом як предмет адвокатської таємниці. При цьому чітко визначено, що розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів дізнання, слідства і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю тому, що це порушує фундаментальні засади адвокатської діяльності – довіру, чесність, конфіденційність [3].

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що в аспекті відносин адвоката з клієнтом першочергово розкривається когнітивний аспект довіри, який характеризує ці відносини як такі, що базуються на переконаності в чесності, порядності, вірності, відповідальності та правдивості. Довіра виступає необхідною умовою ефективної професійної діяльності адвоката та слугує запорукою її успіху. Водночас на рівні нормативного регулювання довіра трансформується та визначає змістовне наповнення основоположних у адвокатській діяльності принципів та інститутів: конфіденційності та адвокатської таємниці, акцентуючи увагу на їх морально-етичній природі.

Список використаної літератури:

1. Фоміна О.І. Відносини адвоката з клієнтом за договором про надання правової допомоги. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. 234 с.
2. Бернам У. Правовая система США. Вып. 3. Науч. ред.: Власихин В. А. М.: Новая юстиция, 2006. 1216 с.
3. Стецовский Ю.И. Советская адвокатура: учебное пособие. М.: Высш. шк., 1989. 304 с.
4. Бірюкова А.М. Довіра як етична основа відносин адвоката з клієнтом. URL: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/3_2017_Birukova.pdf
5. Маленький Ф. Як побудувати здорові відносини між адвокатом та клієнтом. URL: https://zib.com.ua/ua/140381-yak_pobuduvati_zdorovi_vidnosini_mizh_advokatom_ta_klientom.html

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Зимовець С. В.

студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА АДВОКАТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ

Етичні категорії, складні та багатоаспектні, були об'єктом дослідження вчених та філософів починаючи з давніх часів, проте ця тема не втрачає своєї актуальності на в сучасний період. Адвокатська етика, під якою розуміють науку про моральні вимоги до адвоката або моральні відносини, які виникають під час здійснення адвокатської діяльності, пройшла тривалий шлях розвитку та становлення, поступово виокремившись з судової та юридичної етики.

Правила адвокатської етики в Україні мають складну історію розробки та прийняття, що починається з січня 1991 р., коли на засіданні правління Спілки адвокатів України Й. Л. Бронз запропонував розробити етичний кодекс адвоката. Перші Правила адвокатської етики було схвалено Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 1-2 жовтня 1999 року. У 2012 році прийняття чинного закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» обумовило необхідність прийняття нової редакції Правил адвокатської етики, які були затверджені 17 листопада 2012 року.

Чинні Правила адвокатської етики затверджено Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 р., проте вже у 2019 році до них було внесено низку змін стосовно принципу чесності та добропорядної репутації адвоката. Значення та роль Правил адвокатської етики у житті адвокатської спільноти можна простежити від набуття статусу адвоката до практичної діяльності адвоката. Норми Правил адвокатської етики пронизують все життя адвокатів

та є особливо важливими, адже статус адвоката є невід'ємним від особи, яка є носієм цього статусу.

Слід зазначити, що адвокат повинен турбуватися не лише про власну репутацію, а й про репутацію та повагу до інституту адвокатури загалом, оскільки порушення норм закону та неетичні дії одного адвоката негативно впливають на престиж адвокатської спільноти загалом.

Особа, яка бажає набути статус адвоката та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю, в першу чергу повинна скласти кваліфікаційний іспит, який полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики, а також у виявленні рівня практичних навичок особи та умінь у застосуванні закону.

Програма складення кваліфікаційного іспиту, затверджена рішенням Ради адвокатів України № 68 від 26 лютого 2016 р. (зі змінами від 21 вересня 2019 року), передбачає окремий блок, присвячений адвокатській етиці, та спрямована на перевірку знань особи щодо основних принципів адвокатської етики, дії Правил адвокатської етики за предметом, колом осіб та в часі, незалежності та свободи адвоката у здійсненні адвокатської діяльності, конфіденційності, обов'язку адвокатів зберігати адвокатську таємницю, компетентності і добросовісності, поваги до адвокатської професії, вимоги до рекламування адвокатської діяльності тощо [1]. При проходженні Адаптаційного курсу в професію адвоката для стажистів, передбаченого Положенням про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затвердженого Рішенням Ради адвокатів України № 80 від 1 червня 2018 р., стажист має пройти сім модулів. Один з них, присвячений адвокатській етиці, розрахований на 8 уроків, що містять відеоматеріали (6 уроків), та передбачає виконання тестового та практичного завдань. Окремі питання щодо адвокатської етики також містяться у модулі «Взаємовідносини між адвокатом та клієнтом» [2].

Зміст присяги адвоката свідчить про те, що майбутній адвокат присягає у своїй адвокатській діяльності дотримуватися не лише принципів верховенства права, законності, незалежності та конфіденційності, але й правил адвокатської етики (ст. 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Відповідно до ст. 21 Закону дотримання присяги адвоката України та правил адвокатської етики визначається професійним обов'язком адвоката [3], що підкреслює необхідність дотримання адвокатом етичних норм.

Порушення правил адвокатської етики є дисциплінарним проступком адвоката відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Систематичне або грубе одноразове порушення правил адвокатської етики є підставою накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю (ст. 31), а систематичне або грубе одноразове порушення правил, що підриває авторитет адвокатури України, – є підставою для позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (ст. 32) [3]. Диференціація видів дисциплінарної відповідальності адвокатів накласти на адвоката, який вчинив дисциплінарний проступок, таке стягнення, яке буде співрозмірним вчиненому проступку.

Одним з обов'язкових аспектів діяльності адвоката є підвищення кваліфікації, складовою якої є покращення рівня усвідомлення правил адвокатської етики [4]. Порядком підвищення кваліфікації адвокатів України, затвердженим рішенням Ради адвокатів України № 63 від 03 липня 2021 р., встановлено, що підвищення кваліфікації адвокатів спрямовано, у тому числі, й на практичну реалізацію правил адвокатської етики. Відповідно до п. 21 Порядку, адвокат за рік має отримати не менше ніж 2 залікових бали за навчання з питань Правил адвокатської етики [5].

Така детальна увага, що приділяється питанням вивчення та дотримання Правил адвокатської етики в різних нормативно-правових актах, що регулюють окремі питання набуття статусу адвоката та порядку здійснення адвокатської діяльності, підвищення кваліфіка-

ції адвоката, свідчить про важливу роль адвокатської етики в професійній підготовці адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Програма складення кваліфікаційного іспиту, затверджена рішенням Ради адвокатів України № 113 від 21 вересня 2021 р. URL: <http://kdkako.com.ua>
2. Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю, затверджене Рішенням Ради адвокатів України № 80 від 1 червня 2018 р. (зі змінами від 17 липня 2020 р.). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pologennya/2020-11-17-polozhennya-121_5fc64e07e0a02.pdf
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. 5076-VI. (у редакції від 16.07.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
4. Хижняк Є.С. Адвокатська етика як складова професійної підготовки адвокатів. *Вісник Одеської адвокатури*. 2019. Спеціальний випуск: Адвокатська етика. С. 51-52.
5. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України, затверджений рішенням Ради адвокатів України № 63 від 03 липня 2021 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2021-07-03-poryadki-63_60f53b3b70d63.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Кісліцина Ірина Олександрівна***

Кардьєва О. В.

студентка 2-го курсу факультету

прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИЛЕМИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Вдале здійснення адвокатської діяльності вимагає від юриста високих моральних якостей. Пояснюється це тим, що в діяльності адвоката значно частіше й гостріше, ніж у будь-який іншій профе-

сійній діяльності, постають ситуації, правильний вихід з яких залежить лише від дотримання правових норм в сумі з моральними принципами. Будучи членом професійного співтовариства адвокатів, правник повинен дотримуватися морально-етичних вимог, що висуваються до адвокатської професії. Недостатній рівень професійної моральності адвоката формує критичне сприйняття інституту моральності самої адвокатури [1]. М. Р. Аракелян зазначає: «Адвокат, як член суспільства, має право орієнтуватися на будь-які моральні принципи і вчення, однак, виконуючи свій професійний обов'язок, адвокат повинен перш за все зіставляти свої дії з системою спеціальних професійних цінностей і стандартів поведінки для адвоката, які існують в державі і суспільстві» [1, с. 113]. Морально-етичні вимоги, які є критеріями моральної поведінки адвоката, поділяють на:

- 1) мотиваційно-ціннісні – правосвідомість, достатній рівень моральності, принциповість, відповідальність, самоповага, чесність;
- 2) пізнавальні – високий рівень інтелекту, гнучке мислення, спостережливість, розвинена пам'ять, хороша інтуїція;
- 3) емоційно-вольові – витримка, стійкість до стресів, врівноваженість, самостійність, організованість;
- 4) характерологічні – адекватна самооцінка, незалежність, продуктивність, безкорисливість;
- 5) комунікативні – уміння встановлювати психологічний контакт, комунікативність, риторичні здібності, тактовність [2]. Нерідко професійна моральність є фактором у виникненні колізій (і критерієм їх рішень) інтересів клієнта і особистих інтересів адвоката. Адвокат повинен виконати свій обов'язок по захисту інтересів особистості, а з іншого – як людина адвокат має право на власну думку, проте обов'язок вимагає поступитися своїми переконаннями.

Дилема збереження адвокатської таємниці прямо пов'язана з моральними засадами адвокатської діяльності. Це обумовлено питаннями громадського та особистого боргу і совісті, а також особистих уявлень про моральність. Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та Правилами адвокатської етики врегульовані далеко не всі ситуації, коли адвокат може зіткнутися з дилемою, чи

зберегти інформацію, яка стала йому відома у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги довірителю, або ж цю інформацію необхідно розкрити, в тому числі й тому, що того вимагають його внутрішні моральні принципи. Так, наприклад, в складній ситуації виявиться адвокат, якщо в процесі надання правничої допомоги йому стане відомо про злочин, що готує його довіритель. Чи повинен адвокат зберігати адвокатську таємницю, дізнавшись таку інформацію, адже з одного боку така інформація є адвокатською таємницею, а з іншого – вона загрожує законним правам та інтересам інших осіб, держави.

Погляди науковців розділяються на дві основні категорії, представники першої з яких вважають, що у такому випадку розголошення відомостей клієнта буде набагато меншою шкодою, аніж шкода, яка буде заподіяна внаслідок учинення діяння, що готується [3]. Так, Т. Г. Дабіжа в своїй статті, присвяченій проблемам зарубіжного досвіду винятків з адвокатської таємниці, говорить про те, що право повідомляти через орган адвокатської палати про підготовлюваний тяжкий злочин має надаватися адвокату на законодавчому рівні [5, с. 22]. Поряд з імперативним характером регулювання і обсягом предмета адвокатської таємниці, що характеризують її як абсолютну таємницю, необхідно визначити особливі ситуації, в яких можлива відмова адвоката від обов'язку збереження адвокатської таємниці. Можливість такої відмови повинна бути визначена безпосередньо адвокатом, а не третіми особами» [6]. М. Ю. Барщевський, думає зовсім по-іншому, він вказує, що «в цій ситуації адвокат повинен застосувати всю свою майстерність задля того, щоб переконати..., залякати, будь-яким способом зробити так, щоб не припустити цього злочину» [2]. Цю позицію підтримує і А. Г. Кучерена, на його думку, розголошуючи інформацію про злочин, що готується, адвокат «ставить інтереси суспільства або іншої особи вище інтересів свого довірителя» [3]. Адвокатська таємниця, як і сама діяльність інституту адвокатури, формується як моральна і правова категорія, – вказує Я. І. Семенюк. Правовий аспект стає домінантним аспектом, а мо-

ральна сторона є основою для буття і існування адвокатури як окремого інституту [11].

Адвокатська таємниця не абсолютна, вона виникла в інтересах суспільства і межі її дотримання повинні співвідноситися з інтересами того ж суспільства. Як вказується у рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи від 25.10.2000 р. «Про свободу здійснення професійних адвокатських обов'язків»: «Будь-які винятки з цього принципу можуть дозволятися лише відповідно до засад верховенства права». Крім того, якщо визнати, що закон допускає «доносительство» на клієнта в справах, пов'язаних з майновими злочинами, то виникає питання: як адвокатура повинна ставитися до повідомлень про невиявлені злочини проти особистості? Ми доводили вже у своїх працях, що чинна редакція Закону носить суперечливий характер і навряд чи ефективна в справі боротьби з легалізацією злочинних доходів (в частині що стосується регулювання адвокатської діяльності)» [3]. У процесі захисту адвокатом інтересів клієнта інколи виявляються інтереси клієнта, які не передбачено законом, у зв'язку з чим постає питання: чи зобов'язаний адвокат захищати всі чи лише законні інтереси клієнта? Так, адвокат повинен обрати лінію захисту в інтересах клієнта, виходячи з принципу професійного обов'язку захисту законних інтересів особи і виключно законними способами. Проте можливі й інші точки зору. Деякі науковці вважають, що «захисник не має права підтримувати незаконні і надумані претензії підзахисного особи, вступати в протиріччя з законом і своїм професійним обов'язком в угоду неправомірним прагненням обвинуваченого» [6]. До моменту встановлення рішення адвокат зобов'язаний орієнтуватися на презумпцією законності інтересів підзахисного. І повністю не прояснює проблему пропозиція Л. Д. Кокорева: «Він не повинен захищати лише протизаконний інтерес підсудного, відмовлятися ж від захисту не має права і зобов'язаний продовжувати її законними способами і засобами» [4].

На практиці існують й інші дилеми у професійній адвокатській діяльності, які представляють собою цікавість, новизну та актуальність, але малодосліджену наукову проблематику. Головною ж функ-

цією професійної моральності, зокрема адвоката, поряд з стимулюванням належного виконання професійних завдань, є відхилення або подолання професійних помилок, інших негативних наслідків професійної деформації. Таким чином, професійна юридична моральність демонструє професійні якості адвоката, сприяє його вдосконаленню або руйнуванню як фахівця [11].

Список використаної літератури:

1. Аракелян М. Р. Сравнительная адвокатура: курс лекций. Одесса, 2009.
2. Барщевский М. Ю. Адвокатская тайна // Радиопередача «Народ против». В гостях у Гананпольского. М. Барщевский М. Ю., Бардин Л. Н. URL: <https://echo.msk.ru/programs/opponent/48048/>
3. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу / Т. Б. Вільчик. дис...д-ра юрид.наук. 12.00.10. Харків. 2016. С. 491.
4. Горский Г. Ф., Кокорев Л. Д., Котов Д. П. Судебная этика. Воронеж: Издво Воронежск. ун-та, 1973. С. 160-162.
5. Дабижа Т. Г. Проблема исключений из привилегии адвокатской тайны: зарубежный опыт // Адвокатская практика. 2013. №1. С. 22.
6. Зинатуллин З. З. Общие проблемы обвинения и защиты по уголовным делам. Учебное пособие / Зинатуллин З. З. Ижевск: Изд-во Удм. ун-та, 1989. С. 79.
7. Леви А., Папкин А. Нравственные и этические требования к адвокату //Российская юстиция. 2003. № 3. С. 26.
8. Мисливий В. А., Басараба Н. С. Адвокатська таємниця: теорія та практика. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2014. Серія ПРАВО. Випуск 24. Том 4.
9. Петрухин И. Л. Личные тайны (человек и власть). М., 1998. С. 130.
10. Пилипенко Ю. С. Адвокатская тайна: теория и практика реализации: дис. д-ра юрид. наук. М., 2009. С. 22.
11. Семенюк И. Я. Институт адвокатуры как сфера сочетания личной и Институциональной нравственности (философско-правовые аспекты) С. 25-256.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Клець І. І.

*студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВИМОГИ ДО ЗОВНІШНЬОГО ВИГЛЯДУ АДВОКАТА: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

Вимоги до зовнішнього вигляду адвоката є одним із центральних, найважливіших та найдавніших питань, що виникають у сфері адвокатської діяльності. Дане питання залишається актуальним, водночас проблемним та дискусійним, незважаючи на безліч досліджень протягом тисячоліть.

У ст. 59 Конституції України передбачається право кожного на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Відповідно до ч. 4 та 5 ст. 131-2 Конституції України виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [1]. Згідно п. 9 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні [2].

Будь-якому громадянину, що виступає клієнтом у відносинах щодо надання правничої допомоги адвокатом, хочеться бачити біля себе охайно одягненого, солідного представника. Правнику необхідно справляти приємне враження, оскільки він – втілення закону та справедливості.

Законодавство України, зокрема Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правила адвокатської етики лише в загальному вигляді регулюють питання зовнішнього вигляду ад-

воката, і це в свою чергу слугує проблемою. Так, у ст. 12 Правила адвокатської етики зазначено, що адвокат зобов'язаний дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду [3].

Кожний правник може по-своєму трактувати та розуміти як правильно чи неправильно він повинен виглядати. Тобто, питання його зовнішнього вигляду покладається на його ж плечі.

Українське народне прислів'я каже: «Не одежа красить людину, а добрі діла». Проте, важливо не забувати також інше давнє прислів'я: «Зустрічають по одягу – проводжають по розуму».

З часом консервативні вимоги до зовнішнього вигляду адвоката змінюються. Особливо мова йде про сьогодення, коли кожна особа хоче виділятися з натовпу, бути особливою. Виключенням не стають і правники. Все частіше у них можна спостерігати татуювання, екстравагантні зачіски, неприродні кольори волосся. Нерідко це стає причиною відмови у працевлаштуванні або проблемою у пошуку клієнтів. Проте, на мою думку, ніякі татуювання, зачіски або колір волосся не впливають ані на професійні навички, ані на реалізацію в юридичній сфері.

Краще мати татуювання, які можна прикрити одягом, але не приходити у залу судових засідання у шортах, в джинсах з потертостями, яскравим макіяжем, на високих підборах, з глибоким декольте або в міні-спідницях. Такий вигляд та неохайність зіпсують репутацію, а також знизять довіру до правосуддя та судового процесу в Україні.

Досить поширеним запозиченим терміном, що використовується для позначення регламенту в одязі, зовнішньому вигляді в цілому являється «дрес-код». Даний термін виник у Великобританії, але на даний момент відомий цілому світу. Дрес-код – це насамперед прояв серйозного ставлення до своєї професійної діяльності, повага до клієнта, а також важлива частина внутрішньої дисципліни культури правника [4].

В Україні адвокати частіше за все притримуються ділового дрес-коду. Чоловіки одягають костюм, сорочку, краватку, жінки

в свою чергу – піджак, брюки, спідницю, блузку, сукню. Найголовніше те, що одяг повинен бути зручним, не зухвалим та акуратним. Зовнішній вигляд впливає на враження клієнтів та думку оточуючих, оскільки наступного разу людина точно не звернеться за послугами до фривольно одягненого та неохайного правника. Оскільки це стане підтвердженням того, що він так недбало ставиться не тільки до свого зовнішнього вигляду, а й до професійних обов'язків.

Більшість країн світу турбуються про зовнішній вигляд юристів та чиновників, адже вони – обличчя правопорядку, правосуддя та справедливості, які служать людям, керуючись чинним законодавством та допомагають у захисті порушених прав, свобод та інтересів.

Так, у Китаї службовці міста Чженчжоу в провінції Хенань не мають права надягати на роботу яскравий одяг або фарбувати волосся в неприродні відтінки (червоний, зелений, синій) [4].

У США досить часто в юридичних фірмах співробітники працюють в офісі, дотримуючись стилю *casual*, однак для відвідування судів та зустрічей з клієнтами прямо в кабінетах переодягаються в ділові костюми.

Адвокати з Великобританії вдягають білий стійкий комірець із бантом, темний двобортний костюм або темне пальто та жилетку. Австралійські захисники одягаються в темні шовкові мантиї, жабо та носять перуки з локонами. Навіть незважаючи на спекотний клімат і некомфортність, адвокати все одно дотримуються дрес-коду.

Дуже часто мантия – це одяг не тільки судді, а й сторін. В Ізраїлі, Німеччині та Чехії адвокати та прокурори одягають чорні мантиї.

Враховуючи вищезазначене, варто підкреслити, що зовнішній вигляд адвоката – це його візитівка, яка характеризує не тільки вигляд, а також і професіоналізм, асоціацію з гідним експертом в галузі надання правової допомоги. Важливо на шляху до створення свого «образу» не забувати про честь та гідність обраної професії.

Більше того, питання зовнішнього вигляду адвоката потребує складного аналізу та дослідження, а також певних кроків держави щодо врегулювання цього питання.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. *Відомості Верховної Ради України* від 05.07.2013. 2013 р. № 27. Ст. 1.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. (зі змінами від 15.02.2019 р.) URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>
4. Красногор Н., Красногор О. Дрес-код та стандарти етичної поведінки нотаріусів та представників юридичних професій. МЕН. № 5 (95), жовтень 2017. С. 162-166.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Кіслиця Ірина Олександрівна.**

Ковальська А. М.

*студентка I-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЯК МОРАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Зважаючи на зростаючу тенденцію людиноцентризму в усіх сферах суспільного життя, і в правовій сфері зокрема, актуальним постає питання морально-етичних аспектів професійної діяльності адвоката.

Професія адвоката – широка область трудової діяльності, що вимагає юридичних знань і навичок, необхідних для виконання певної роботи у правовій сфері соціальних послуг. Вона визначається специфічними умовами діяльності даної сфери і виражається в високій правовій культурі та моральності юридичного працівника цієї сфери.

Слушною є думка П.В. Хотенця: «В цивілізованому світі рівень розвитку адвокатури розглядається як індикатор демократії в суспільстві, одна з ознак захищеності прав людини» [1].

Основне призначення адвоката – захист прав та свобод людини. Відтак, адвокатська діяльність нерозривно пов'язана не лише з умілим використанням положень законодавства, а й з дотриманням морально-етичних засад.

У юридичній літературі зазначалося, що «основоположна мета адвокатури як корпорації, так і кожного адвоката окремо, полягає в служінні правосуддю і людям, а це неможливо без наявності морального начала» [2].

Під моральними основами слід розуміти засадничі принципи етики та моралі, на яких ґрунтується професійна діяльність адвоката. Мораль ж розглядається як духовність з одного боку, і як один із способів регулювання поведінки людини згідно з певними правилами, з іншого.

Вироблення адвокатурою і дотримання адвокатами особливих деонтологічних вимог і правил розглядається світовою адвокатською спільнотою як необхідна передумова повноцінного функціонування адвокатури, виконання нею її важливої соціальної ролі в демократичному суспільстві [3].

Ці правила можуть існувати у формі мовчазних звичаїв, що утворились внаслідок неодноразового застосування, ділової практики, а можуть бути формалізованими і набувати форм деонтологічних та етичних норм і вимог.

Як приклад формалізації та законодавчого закріплення таких вимог, слід навести Правила адвокатської етики, а саме: основоположні принципи етики адвоката, які закріплюються Розділом 3 цих Правил.

Правила адвокатської етики були вироблені з метою уніфікованого закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Вони покликані слугувати системою орієнтирів для адвокатів України при збалансуванні, практичному узгодженні ними своїх багатоманітних професійних прав і обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури та принципів її діяльності [4].

Таким чином, згідно з Розділом III Правил, основними принципами етики адвоката є:

1) Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності, тобто недопущення впливу будь-яких зовнішніх чинників на рішення та діяльність адвоката. З метою дотримання цього принципу в своїй професійній діяльності адвокат повинен протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконанні своїх професійних обов'язків [5, с. 81].

2) Дотримання законності, а саме: провадження професійної діяльності не виходячи за рамки приписів закону. Важливим застереженням до цього принципу є також те, що адвокат не має права давати клієнтові поради, що спрямовані на полегшення вчинення правопорушень, або іншим чином умисно сприяти їх вчиненню. Варто зазначити, що дане застереження відображає поєднання професіоналізму саме з моральним аспектом здійснення адвокатської діяльності.

3) Пріоритет інтересів клієнта виражається у фактичному обов'язку адвоката поважати вибір свого клієнта, віддаючи йому перевагу. Цей принцип поступово формує положення наступної засади:

4) Неприпустимість конфлікту інтересів, що полягає у суперечності між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків.

5) Конфіденційність має важливе значення в роботі адвоката. Відносини між адвокатом і клієнтом мають ґрунтуватися на довірі. Так, клієнт повинен бути впевнений в тому, що відомості, які становлять професійну таємницю, не будуть розголошені. Правила адвокатської етики визначають професійну таємницю адвоката як імунітет, гарантію клієнта, надану йому Конституцією і законодавством

України. Професійна таємниця є безумовним пріоритетом діяльності адвоката, термін зберігання якої не обмежений у часі і колом осіб [6, с. 493].

6) Компетентність та добросовісність є необхідними якостями кожного адвоката. Зважаючи на суспільну значущість і складність професійних обов'язків адвоката, від нього вимагається високий рівень професійної підготовки, ґрунтовне знання чинного законодавства, практики його застосування, опанування тактики, методів і прийомів адвокатської діяльності, ораторського мистецтва. Адвокат несе велику моральну відповідальність під час здійснення своїх професійних обов'язків як перед клієнтом, так і перед суспільством у цілому.

7) Принцип поваги до адвокатської професії полягає у підтриманні престижу професії адвоката в очах всього суспільства. Всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві. Слід зазначити, що наслідувати цей принцип адвокату необхідно не лише під час здійснення професійних обов'язків, а й у повсякденному житті.

8) Чесність та добропорядна репутація адвоката – це один із нових, проте не менш важливих принципів адвокатської діяльності, оскільки кожний адвокат повинен бути чесним, а позитивна репутація кожного окремого адвоката впливає на репутацію всієї адвокатської спільноти.

Крім того, Правилами адвокатської етики окремо визначені вимоги до рекламування адвокатської діяльності, що є своєрідним орієнтиром того, що не можуть містити рекламні матеріали адвоката.

Таким чином, розглянувши питання моральності професійної діяльності адвоката через призму принципів адвокатської етики, можна зробити висновок, що морально-етичний аспект адвокатської діяльності дійсно відіграє важливу роль і має фундаментальне значення для якісного здійснення професійних обов'язків адвоката.

Зокрема, адвокат при здійсненні своєї професійної діяльності повинен керуватися як етичними, так і моральними принципами. Він зобов'язаний використовувати усі законні засоби для захисту інтересів клієнта. Однак вимоги моральності значно ширші за рамки закону, тому необхідно, щоб засоби захисту були не тільки законними, а й морально бездоганними. Адвокат за будь-яких обставин повинен зберігати честь і гідність, оскільки вони є досить важливими складниками його ділової репутації [6, с. 493].

Високий рівень моральної відповідальності викликає довіру до відповідного адвоката зокрема, а також сприяє підтриманню престижу професії адвоката в цілому. Формалізоване втілення моральних основ діяльності адвоката вбачається в етичних принципах діяльності адвоката, закріплених Правилами адвокатської етики.

Список використаної літератури:

1. Хотенець П.В. Правовий статус адвоката в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.10. «Судоустрій, прокуратура та адвокатура». Харків, 2002. С. 3.
2. Пилипенко Ю.С. Научно-практический комментарий к Кодексу профессиональной этики адвоката. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Федеральная палата адвокатов РФ, 2013. С. 12.
3. Правила адвокатської етики, затверджені Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури при Кабінеті Міністрів України від 01 жовтня 1999 року (втратили чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001699-99#Text> (дата звернення: 26.10.2021)
4. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 26.10.2021).
5. Книзева Н.В. Принципи професійної діяльності адвоката в Україні. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3. С. 78-83. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/FP_index.htm_2017_3_15.pdf
6. Шандула О.О., Чубейко В.І. Моральні засади адвокатської діяльності. Юридичний науковий електронний журнал. № 8. 2020. С. 492-494.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Колесниченко А. А.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ВИДІВ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ ЩОДО АДВОКАТА

Правові засади організації і діяльність адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначає Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон). Адвокатура – неурядова організація є важливим правозахисним інститутом громадського суспільства та правової держави.

Дисциплінарне стягнення – це відповідальність працівника за здійснення дисциплінарного проступку. Дисциплінарні стягнення здійснюються до працівника з його вини у разі неналежного виконання або невиконання покладених на нього обов'язків [1]. Саме до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку, може бути застосовано одне з дисциплінарних стягнень, передбачених ст. 35 Закону «Види дисциплінарних стягнень, строк застосування дисциплінарних стягнень»:

1) попередження (за помилку, необачність, поправну недбайливість);

2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року (це серйозне попередження про можливість втратити на певний період чи назавжди роботу, це відсторонення на певний період від напрацьованої практики, відмова від уже укладених угод і втрата набутого іміджу);

3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку [2].

Кожна країна добувала свій досвід протягом століть щодо організації інституту адвокатури, та визначення дисциплінарних стяг-

нень за адвокатський проступок, тому застосовують й інші види санкцій. Сьогодні найпрогресивнішими моделями функціонування адвокатури є моделі Великої Британії, Німеччини, Франції, США.

Наприклад, Французьке законодавство застосовує до адвокатів крім цивільно-правової відповідальності, такі дисциплінарні санкції: попередження, догана, тимчасова заборона займатися адвокатською діяльністю строком не більше ніж на три роки. Крім того, адвокат може бути виключений з адвокатської асоціації [3], [4].

Законодавством Німеччини передбачені за адвокатський проступок такі види дисциплінарної відповідальності, як попередження, догана, грошовий штраф у розмірі 25 тис. євро, заборону на здійснення діяльності в якості представника або помічника сторони в певних галузях права на строк до п'яти років та виключення з адвокатури. У той час, догана і штраф можуть застосовуватись одночасно [4].

Австрійське законодавство передбачає основні та тимчасові дисциплінарні стягнення. До основних належать: письмова догана, штраф на суму до 45 000 євро, заборона на адвокатську практику на строк до одного року, виключення із списку адвокатів. До тимчасових належать: моніторинг діяльності адвоката Дисциплінарною та Адвокатською палатою, заборона на ведення діяльності у певних або усіх судах, органах прокуратури або інших органах влади та тимчасова заборона на прийняття стажерів (кандидатів в адвокати) для практичного навчання [4].

Також законодавством Польщі застосовується міра у вигляді оприлюднення про дисциплінарний проступок адвоката через публікацію в журналі, видавником якого є орган адвокатури.

Мірою дисциплінарного впливу у Великій Британії є: догана, зауваження, штраф, відсторонення від практичної діяльності, виключення із реєстру адвокатів, які можуть бути оскаржені у Високому суді зацікавленою особою [3],[5].

У Сполучених Штатах Америки застосовуються: зауваження, штраф, позбавлення адвокатської ліцензії [5].

Також законодавство Китайської Народної Республіки визначило таку дисциплінарну відповідальність адвоката: догана, призупинення адвокатської діяльності, анулювання цензу адвоката.

Президіумом Колегії адвокатів Азербайджану використовуються наступні засоби дисциплінарного впливу: зауваження, догана, заборона займатися адвокатською діяльністю від 3-х місяців до року [7].

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що, в разі вчинення адвокатом дисциплінарного проступку, до нього застосовується дуже вузький перелік дисциплінарних стягнень, визначені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Враховуючи досвід іноземних держав, потрібно розширити цей перелік, доповнити його та ввести такі стягнення, як догана та грошове стягнення (штраф), застосувавши до адвоката за провину, залежно від ступеню тяжкості вчиненого проступку. Вважаю, що від попередження за легкий проступок, який можна виправити, повинен бути йти наступним більш суворим догана або штраф, а не серйозне попередження – зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року.

Крім того, можна ввести тимчасові заходи дисциплінарного впливу на прикладі законодавства Австрії та Польщі.

Список використаної літератури:

1. Кодекс законів про працю України: затверджено Законом № 322-VIII від 10.12.71 БВР, 1971. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Заборовський В.В. Дисциплінарна відповідальність адвоката: поняття та види. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 4. С. 105. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/3004>
4. Кушнеренко Е. Адвокатура Франции. URL: <https://kushnerenko.com.ua/advokatyura-frantsui/>.
5. Кушнеренко Е. Адвокатура в США. URL: <https://kushnerenko.com.ua/advokatura-v-usa/>.
6. Закон Китайской Народной Республики об адвокатуре от 15 мая 1996 г. URL: <http://russian.china.org.cn/russian/33369.htm>
7. Беззащитные защитники: Системные проблемы адвокатуры Азербайджана. URL: <http://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/11/Azerbaijan-Systemic-problems-Legal-Prof-Publications-Re>

*Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Свида Олексій Георгійович*

Колібик І. О.

*студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЧЕСНІСТЬ ТА ДОБРОПОРЯДНА РЕПУТАЦІЯ АДВОКАТА ЯК ПРИНЦИП АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

На сьогоднішній день, чесність та добропорядна репутація адвоката відносяться до міжнародних принципів функціонування адвокатури, що проголошується в кодексах етичної поведінки адвокатів в різних державах. Цікавим фактом є те, що до останнього часу в Україні такого принципу Правила адвокатської етики (далі – ПАЕ) не містили, проте за допомогою активної міжнародної взаємодії та співпраці Національної асоціації адвокатів України та міжнародних партнерів, Україна отримала можливість стати членом міжнародної професійної організації адвокатів, а саме отримала право на вступ до Міжнародної асоціації адвокатів, і навіть до Ради адвокатських і правничих товариств Європи. Для учасників даних міжнародних організацій дотримання адвокатами зазначеного принципу є базою функціонування всієї професійної діяльності. До того ж, відповідно до пункту «d» Хартії основних принципів європейської адвокатської професії, що бере свій початок від 24 листопада 2006 р вказується, що категорія честь та гідність у адвокатській діяльності є невід’ємною складовою професії адвоката та входить у групу з 10 принципів стандартів адвокатської діяльності [1].

Не менш важливим для міжнародного регулювання адвокатських стандартів є правозастосовча практика, у тому числі й рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Слід зазначити, що вказує ЄСПЛ з даного питання: «Роль адвокатів у системі пра-

восуддя тягне за собою ряд обов'язків і обмежень, особливо у зв'язку з їх професійною діяльністю, яка повинна бути прямою, чесною і гідною». Саме така позиція закріплюється у більшості випадків розгляду ЄСПЛ подібних спорів, найвідоміші серед яких: Касадо Кока проти Іспанії, Фераарт проти Нідерландів, Штойр проти Нідерландів».

Що стосується національного законодавства, то на сьогоднішній день, принцип чесності та добропорядної репутації адвоката закріплюється в ПАЕ, а саме в статті 12-1, де розкривається зміст даного принципу при професійній діяльності адвоката. Адвокат повинен бути добропорядним, чесно та гідно виконувати свої професійні обов'язки. У ст. 44 ПАЕ конкретизується зміст цього принципу: під час здійснення професійної діяльності в суді адвокат повинен бути добропорядним, поводитися чесно та гідно, стверджуючи повагу до адвокатської професії [2]. Згідно даної норми, адвокат має добропорядно, чесно та гідно ввести себе у процесі реалізації процесуальних прав всіх учасників справи, у тому числі, коли сторона чи інші учасники судового процесу починають зловживати своїми процесуальними правами. Тим не менш, зі своєї сторони адвокат не повинен затягувати судовий процес при захисті свого клієнта, у протилежному випадку, це буде порушення принципу чесності, добропорядності, процесуального закону та буде підставою притягнення до дисциплінарної відповідальності адвоката.

У розрізі даного питання, актуальним постає питання про поширення даного принципу на сферу приватного спілкування, особливо на побутовому рівні. На думку деяких дослідників, сфера приватного життя є елементом зазначеного принципу, на думку інших – сфера приватного життя адвоката виходить за межі цього принципу. Це доволі спірне питання, проте логіка законодавця полягає у можливості притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності через неналежне спілкування на побутовому рівні. З іншої сторони, робота адвоката передбачає дотримання високих моральних стандартів, з чого логічно випливає і рівень спілкування адвоката у соціумі, навіть поза професійними обов'язками. З точки зору міжнародної практики, то у більшості держав дана сфера продовжує

бути складовою принципу чесності та добропорядної репутації, оскільки не вбачається елементу штучності у подані дисциплінарної скарги на адвоката, що, в свою чергу, може бути передумовою неправомірного впливу на представника протилежної сторони. Насправді, у даному разі мають вплив безліч чинників, у тому числі й менталітет, традиції ведення судових справ та норм моралі.

Якщо ж тлумачити широку дефініцію даного принципу, то під чесністю і добропорядністю адвоката слід розуміти його особисті людські якості, причому, як з особистої сфери життя, так із професійної. З огляду на дане визначення стає зрозумілим, що бути взірцем правди та справедливості у приватній стороні життя, а у професійній складовій бути протилежною людиною – практично неможливо, з огляду на людські стандарти та норми моралі [3]. Це обґрунтовується тим, що адвокат – це не тільки професіонал у юридичній сфері, а ще взірець високих моральних та ділових якостей, а також чесності і добропорядності.

Крім того, слід виділити ще одну особливість у реалізації зазначеного принципу. Сам адвокат має бути лише чесним, тобто говорити правду як перед собою, так і перед клієнтом, у тому числі повідомляти об'єктивні перспективи у розгляді справи, а не робити передумови, щоб клієнт бажав продовжувати хід об'єктивно програшної справи, з метою заробити більшу суму гонорару. І врешті, адвокат має об'єктивно оцінювати свою компетенцію у певному питанні, та чесно і відкрито вказувати клієнту про неповну обізнаність у тому чи іншому питанні. Дана особливість пояснюється тим фактом, що переважна більшість адвокатів обирає вузьку спеціалізацію у конкретних суспільних відносинах, що далеко не завжди співпадає із запитом потенційного клієнта. У випадку ігнорування даного аспекту, адвокат може зробити правове становище клієнта гіршим, ніж воно було до звернення до адвоката, що, у свою чергу, буде вважатись порушенням принципу чесності та добропорядності адвоката та буде прямою підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [4].

Можна зробити висновок, що дуже важливо, щоб відповідальні органи комплексно слідували за дотримання принципу чесності та

добропорядної репутації адвоката, а також не допускали елементу штучності у притягненні до дисциплінарної відповідальності того чи іншого адвоката, оскільки при неналежній охороні даного принципу він стає не засобом професійності, а штучною зброєю для неправомірного впливу на адвоката, а отже й порушення процесуального принципу змагальності сторін.

Список використаної літератури:

1. Місяць А. Особливості відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики. *Право України**: Юрид. журн. 2019. № 12. С. 231-239.
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>
3. Погорецький М. А. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: Науково-практичний коментар. 2-ге видання зі змінами та доповненнями. К: Алерта, 2019. 346 с.
4. Бакаянова Н. М. Принцип законності в організації та діяльності адвокатської спільноти України. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 1.– С. 136-139.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Колосенко А. А.

*студент 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТОМ ПРИНЦИПУ ПРІОРИТЕТУ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА

Усвідомлення юридичною спільнотою того, що єдиною спонукальною силою професійної діяльності адвоката можуть бути виключно інтереси клієнта, є запорукою формування та дотримання етичного принципу пріоритету інтересів клієнта.

Однак, практичне застосування вищезазначеного етичного принципу в окремих випадках породжує ряд питань, які потребують вирішення в рамках «правового поля» для того, щоб не спричинити негативних та незворотних наслідків як для самого адвоката, так й для його клієнта.

Зважаючи на те, що головним професійним обов'язком адвоката є виконання правомірних та етично допустимих зобов'язань, взятих перед клієнтом, слід пам'ятати, що поняття «керуватися вказівками клієнта» не є тотожним «виконувати вказівки клієнта», а тому актуальним завжди залишатиметься питання розумного та справедливо-го балансу інтересів, незважаючи на жодні моральні переконання, спокуси або бажання адвоката.

З аналізу ст. 8 «Пріоритет інтересів клієнта» Правил адвокатської етики можна зробити висновок, що саме у вказаній статті зосереджені основні принципи, котрих адвокат повинен дотримуватись в процесі своєї діяльності для того, щоб зберегти баланс між власними інтересами та інтересами клієнта [3].

Відповідно до абз. 2 вищезазначеної статті Правил адвокатської етики у межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнта [3].

Отже, саме інтерес клієнта є фундаментальним фактором для визначення способів та засобів виконання адвокатом прийнятого доручення. Тобто особисті (моральні), корпоративні чи інші міркування повинні відійти на задній план, якщо вони вступають у суперечність з інтересами клієнта.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок й про те, що прагнення адвокатом реалізувати власні амбіції, перемогти процесуального опонента, довести свою зверхність над учасниками судового процесу, або, навпаки, добитися їх лояльності всупереч інтересів клієнта – є аморальним з точки зору вимог професійної етики [1, с. 122].

Таким чином, єдиним морально допустимим мотивом професійної діяльності адвоката може бути бажання допомогти клієнту,

адже тільки так може бути реалізовано соціальне призначення адвокатури – захист прав, свобод та законних інтересів людини.

Водночас, залишається актуальним питання й про те, яку позицію має зайняти адвокат, коли інтереси його клієнта не відповідають сформованому в юриста особистому переконанню?

Своє бачення відповіді на вказане питання надали Г.Ф. Горський та Д.П. Котова, які вважають, що адвокат не може переконувати суд у тому, в чому він сам не переконаний, не може діяти проти своєї совісті та особистого переконання. І якщо у ході судового слідства адвокат прийшов до висновку, що вина підсудного доказана, він з цього і повинен виходити, будуючи свій захист, інший шлях буде брехнею та угодою із совістю [3, с. 170].

Оцінюючи вищезазначену позицію, вбачається, що адвокат під час вирішення питання про прийняття або неприйняття доручення в залежності від його моральної оцінки обставин справи або особи клієнта «перетворюється» у своєрідного суддю, що в свою чергу підриває одну з основоположних етичних засад взаємин адвоката з клієнтом – довіру.

Однак, навіть якщо з обставин справи слідує, що клієнт винен або його дії суперечать моральним переконанням адвоката, останній вправі та зобов'язаний зробити все від нього залежне, щоб полегшити становище клієнта, виділити з обставин справи всі ті, що можуть свідчити на користь клієнта, уникаючи категоричних тверджень з питання «винен-невинен».

Щодо питання про прийняття доручення від клієнта лише на стадії узгодження потенційної співпраці, адвокату, в першу чергу, необхідно керуватись ст. 17, ст. 18 Правил адвокатської етики, відповідно до яких на етапі прийняття доручення адвокат зобов'язаний встановити характер правовідносин, наявність правових та етичних підстав для виконання такого доручення, на підставі чого абсолютно чесно та відверто повідомити клієнту свою думку стосовно обсягу необхідної процесуальної та поза процесуальної роботи за дорученням, а також вірогідної перспективи у справі клієнта [2].

Відповідно до п. 3 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокату забороняється займати у справі позицію всупереч волі клієнта. Єдиним виключенням із загального правила є випадки, якщо адвокат впевнений у самообмові клієнта [4].

Таким чином, виходячи із загальних етичних принципів і стандартів професійної адвокатської діяльності, можна зробити висновки про те, що особисте внутрішнє відношення адвоката до свого клієнта та його дій не може слугувати причиною невиконання адвокатом прийнятих доручень від клієнта.

В свою чергу адвокат, виходячи із об'єктивних обставин справи та керуючись принципом законності, повинен використати всі можливі правові механізми з метою відстоювання та захисту інтересів свого клієнта.

Список використаної літератури:

1. Бірюкова А. М. Принцип пріоритету інтересів клієнта в системі етичних засад адвокатської діяльності. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 4. С. 121-128.
2. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим З'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. (зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України від 15.02.2019 р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.
3. Горський Г. Ф., Кокорєв Л. Д., Котов Д. П. Судова етика: деякі проблеми моральних засад радянського кримінального процесу. Воронеж: Вид-во Воронеж. 1973. 271 с.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. 5076-VI. (у редакції від 16.07.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Колтунова Ю. О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У ВІДНОСИНАХ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ

Правила етичної поведінки нерозривно пов'язані з усіма сферами діяльності адвоката. Із самого початку становлення адвокатури, етика відігравала роль фундаментально-морального ментора для всіх представників професії та вдало регулювала й декларувала суспільні відносини, в які вступали адвокати, через призму високих морально-етичних стандартів. Специфіка, комплексний характер обов'язків, що покладені на адвокатуру, обумовлюють необхідність збалансування засад служіння адвоката інтересам окремого клієнта та суспільства в цілому, дотримання принципів законності та верховенства права. При тому, що від представників цієї професії вимагається слідування високим етичним стандартам поведінки, причиною чого є важливість функціонального навантаження адвокатури.

Інститут адвокатури вирізняється з поміж інших класичних інститутів юриспруденції з огляду на його незалежний та самоврядний статус. Однак, зважаючи на функції адвокатури в Україні, діяльність адвокатів не може бути безмежною, адже останні в свою чергу є гарантами прав і свобод громадян, що безпосередньо звертаються до адвокатів з метою представництва, захисту або надання певних роз'яснень.

Як відзначила Вільчик Т.Б., однією з умов інтеграції України до Європейського Союзу є побудова такої системи адвокатури та створення законодавства щодо її організації і діяльності, норми якого відтворювали б модель демократичного правового інституту адвокатури, оскільки лише за умови його належного функціонування, можливий розвиток демократії та верховенства права, що, у свою чергу, є одним із головних критеріїв набуття Україною членства в Європейському Союзі [1].

Із вищезазначеного випливає, що насамперед адвокатура вимагає наявності ефективного та дієвого внутрішнього регулювання,

а також способів захисту клієнтів від несумісних зі статусом адвоката вчинків. Саме таким документом внутрішнього регулювання, що поєднує в собі як правові, так і моральні способи регулювання відносин адвоката як з клієнтами, так і в загальному порядку є «Правила адвокатської етики» (далі – Правила).

У порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також рішеннями З'їзду, актами Ради адвокатів України, Національної асоціації адвокатів України до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики [3].

Особливо гостро стоїть питання відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики саме у відносинах із клієнтами. Проаналізувавши дисертаційну роботу В.Р. Дюкіної, можна зауважити, що в системі правовідносин між адвокатом і клієнтом слабкою стороною завжди виступає клієнт. З метою урівноваження правовідносин між адвокатом і клієнтом законодавством країн Європейського Союзу визначаються відповідні умови участі клієнта у цих правовідносинах [2].

Найбільше увага зосереджується на можливості клієнта після укладення договору з адвокатом у будь-який момент відмовитися від його послуг, тобто розірвати договір за відповідною встановленою процедурою. Крім того, тут доцільно зазначити і вимоги клієнта до адвоката стосовно дотримання ним адвокатської таємниці, виконання професійних норм, посилення відповідальності за невиконання чи неналежне виконання ним професійних обов'язків [3].

Відносини адвокат-клієнт регулюються Розділом 3 Правил, де відповідно містяться й положення щодо односторонньої відмови у договорі, як зі сторони клієнта, так і адвоката. В ст. 31 передбачене право клієнта на розірвання договору в односторонньому порядку на умовах, що визначені в договорі [3].

Отже, адвокатура як самоврядний та незалежний інститут має відносну самостійність. Саме тому, поєднання не лише юридичних, а й моральних регуляторів у акті, що передбачає правила поведінки адвоката, видається досить ефективним кроком зі сторони

адвокатського самоврядування. Адвокат несе перед клієнтом відповідальність за дотримання морально-етичних норм, а їх відносини регулюються на законодавчому рівні. Громадяни, звертаючись за професійною правовою допомогою, є захищеними не лише з боку держави, а й завдяки Правилам.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т.Б. Конституційно-правовий статус адвокатури України / Т.Б. Вільчик. // Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_2_6.
2. Дюкина В.Р. Гражданско-правовое регулирование оказания адвокатских услуг в праве Европейского Союза: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Москва, 2014. 201 с. URL: http://dissovet.rudn.ru/web-local/prep/rj/index.php?id=37&mod=dis&dis_id=410 (дата звернення: 30.10.2021).
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. (зі змінами від 15.02.2019 р.) URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Кравченко В. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МОРАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

У сучасному світі дуже важко залишатися високоморальною й принциповою людиною, що пов'язано із зниженням рівня моральності в суспільстві, зміною пріоритетів, життєвих цінностей, розширенням рамок дозволеного в соціумі і багатьма іншими факторами. Оскільки людина є соціальною істотою і соціум в більшій або меншій мірі впливає на особу, вона піддається його впливу, тобто норми моралі, які прийняті в суспільстві, стають орієнтиром поведінки для кожного індивіда.

Щодо адвоката, то йому ще складніше. Йому потрібно дотримуватися не тільки норм моралі суспільства, а й діяти відповідно до специфічних професійних вимог та правил. Етика базується на моралі, тому якщо в суспільстві змінюються мораль, змінюється і професійна етика. Адвокат має йти в ногу з часом, розуміти значення моральності в професійній діяльності як складову адвокатської етики.

Перш за все, слід звернутися до поняття адвокатська етика. У юридичній літературі зазначалося, що «адвокатська етика – це наука про моральні вимоги до адвоката, про моральні відносини, які виникають у ході здійснення адвокатської діяльності, про моральні приписи, якими адвокат керується при здійсненні адвокатської діяльності» [1, с. 29]. Адвокатську етику складають: етичні вимоги, що містяться у нормах міжнародного права; закріплені у національному законодавстві; визначені у документах, що не мають нормативно-правового характеру; не є закріпленими у будь-якому офіційному документі [1, с. 30]. Присяга адвоката України покладає на адвокатів обов'язок дотримання Правил адвокатської етики [2] – корпоративного акту, що містить етичні норми діяльності адвокатів.

Дотримання Правил адвокатської етики є невід'ємною частиною адвокатської діяльності. Їх значення обумовлюються тим, що вони встановлюють певні рамки дозволеного у відносинах адвоката з клієнтами, колегами, судом, іншими суб'єктами, з якими він взаємодіє.

Відносини адвоката з будь-якими органами та особами мають ґрунтуватися на основних принципах адвокатської етики. Наприклад, на принципі пріоритету інтересів клієнта, адже Правилами адвокатської етики встановлено: «Адвокат, з яким органом (установою) з надання безоплатної вторинної правової допомоги укладено договір (контракт), зобов'язаний виходити з пріоритету інтересів особи, перед своїми власними інтересами та інтересами інших осіб». Як бачимо, адвокат має захищати інтереси особи, навіть понад власні пріоритети. У разі, якщо інтереси особи суперечать інтересам адвоката, то адвокат зобов'язаний відмовитися від справи, що відповідає й принципу неприпустимості конфлікту інтересів. Зокрема, відповідно до ч. 4 ст. 9 Правил адвокатської етики, адвокат без письмового по-

годження з клієнтом, щодо якого виник конфлікт інтересів, не може представляти, захищати клієнта чи надавати йому професійну правничу (правову) допомогу, якщо інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката. У межах дотримання принципу законності адвокат має бути толерантним й лояльним до свого клієнта. Про дотримання принципу конфіденційності йдеться у ч. 3 ст. 10 Правил адвокатської етики: «Розголошення відомостей, що складають адвокатську таємницю, заборонено за будь-яких обставин, включаючи незаконні спроби органів досудового розслідування і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю».

У відносинах з іншими учасниками судового провадження адвокат, відповідно до вимог ст. 45 Правил адвокатської етики, повинен: бути стриманим і коректним; реагувати на неправильні дії або вислови цих осіб у формах, передбачених законом, зокрема у формі заяв, клопотань, скарг тощо; бути тактовним при допиті підсудних, потерпілих, сторін у цивільному процесі, свідків та інших осіб.

Взаємодія з іншими адвокатами забороняє адвокату допускати стосовно іншого адвоката: висловлювань, що принижують його честь та гідність, завдають шкоди його діловій репутації, нетактовних та принизливих висловів; поширення свідомо неправдивих відомостей про нього; спроб схилити клієнта іншого адвоката до розірвання з ним договору про надання професійної правничої (правової) допомоги; спілкування з клієнтом іншого адвоката без згоди останнього з приводу доручення, яке їм виконується; намагань схилити до укладення договору про надання професійної правничої (правової) допомоги особу, яка прийшла до іншого адвоката (адвокатського бюро, адвокатського об'єднання); навмисного введення іншого адвоката в оману стосовно справи, в судовому розгляді якої вони обидва беруть участь, щодо місця і часу проведення судових засідань, результатів розгляду справи судами різних інстанцій, наявності доказів (і намірів їх представити), що в дійсності не існують, намірів свого клієнта, які стосуються предмета спору та ведення справи, умов мирової угоди, що пропонується (ст. 51 Правил адвокатської етики).

Правила адвокатської етики вимагають від адвоката принциповості й вольових якостей. Відповідно до ст. 48, у відносинах як з органами досудового розслідування, адміністративної юрисдикції, так і з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, адвокат повинен виявляти принциповість у відстоюванні інтересів клієнта та, за згодою клієнта, оскаржувати незаконні дії посадових осіб або органів, які перешкоджають виконанню доручення, в порядку, передбаченому чинним законодавством. Таким чином, адвокат повинен вміти відстоювати інтереси клієнта самовіддано й невідступно, триматися стійко, захищаючи права та свободи клієнта, його законні інтереси.

Можна привести й багато інших положень Правил адвокатської етики в обґрунтування того, що моральність є обов'язковою складовою етики адвоката, але б тоді просто не вистачило доповіді, щоб показати кожний приклад, адже в правилах адвокатської етики всюди передбачена моральність: в кожній статті, в кожному розділі. Крім того, вбачається, що й Правила не охоплюють все різноманіття ситуацій, в яких може опинитися адвокат у ході здійснення професійної діяльності, не містять всі оптимальні варіанти його поведінки. Отже, в адвокатській практиці моральних аспектів ще більше, ніж це відображено у Правилах.

Підсумовуючи викладене, моральність є складовою адвокатської етики. Моральність адвоката складається, насамперед, з таких його якостей, як: принциповість, невідступність, толерантність, стриманість, компетентність, добропорядність і відчуття справедливості. Хороший адвокат – це високоморальна людина. У зв'язку з цим, дотримання норм моралі, які закладено у Правила адвокатської етики, є обов'язковим для адвоката, адже це основа його професіоналізму.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н.М. Этические принципы адвокатуры в Украине. – Одесса: «Юридическая литература», 2005. – 152 с.
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://vkdka.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf> (дата звернення 27.10.2021 р.).

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор
Бакаянова Нана Мезенівна

Кріпак Н. Г.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Якісне надання правової допомоги є чи не однією з найважливіших вимог для існування правової держави. Для реалізації даного завдання створено багато правових інститутів, одним з яких є адвокатура. Міцний будинок має міцний фундамент, а фундаментом здійснення адвокатської діяльності є стабільна система засад: організаційних, правових, етичних тощо. Досить актуальним є питання етичних засад взаємодії адвоката з органами державної влади. Зазвичай у адвокатів не виникає труднощів, коли треба зберегти толерантність і дотримуватись етичних засад з клієнтом, оскільки є взаємний інтерес до питання, але набагато складніше дотримуватись етичних правил, коли результати і ефективність діяльності органів державної влади впливає на власну результативність та можливість безперешкодно надавати послуги.

На законодавчому рівні створена система етичних норм діяльності представників адвокатської професії, яка, по-перше, допомагає уникати конфліктних ситуацій, по-друге, створює базис ідеального взаємозв'язку, коли кожна сторона взаємодії повинна неупереджено виконувати всі необхідні для поставленої мети завдання, а по-третє, говорить про те, що держава максимально сприяє формуванню правової культури і толерантності у правовій діяльності.

Етичні правила адвокатської діяльності закріплені у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1], який є

базисом в організації та діяльності системи адвокатури України та у Правилах адвокатської етики [2], які безпосередньо встановлюють систему етичних засад адвокатської діяльності.

Але чи дійсно, у разі виникнення конфліктної ситуації чи непорозуміння між адвокатом та представником органу державної влади на практиці завжди в повній мірі застосовуються ці норми? Для цього, спробуємо проаналізуємо засади, які закріплені у Правилах адвокатської етики. З моєї точки зору, безпосередньо стосуються взаємодії адвоката та представника органу державної влади такі засади: незалежність, дотримання законності та повага до адвокатської професії. Вказані засади потребують детального аналізу.

Під незалежністю слід розуміти заборону будь-яким чином впливати на рішення чи дії адвоката в його діяльності. Цей принцип досить актуальний, коли представник органу державної влади затягує час, або неефективно виконує свої дії в інтересах клієнта адвоката, маючи при цьому власні мотиви. Важливо, щоб адвокат був мужнім і принциповим у виконанні своїх обов'язків і протистояв будь-яким незаконним посяганням задля інтересів клієнта.

Дотримання законності означає, з боку адвоката, використання всіх можливих способів захисту інтересів клієнта, виключно в межах, які передбачені законом, а з боку представника державної влади – забезпечення здійснення всіх дій, які вимагає адвокат в строки і у формі, яка передбачена законом.

Під повагою до адвокатської професії треба розуміти те, що адвокат всіма своїми діями має стверджувати повагу до своєї професії, при чому не лише у професійній діяльності, а й у громадській, публіцистичній та інших сферах. А з боку представників органів державної влади цей принцип означає те, що вони під час виконання своїх функцій мають оцінювати дії адвоката і усвідомлювати, що для представників інших професій їх оцінка адвокатської діяльності має вагоме значення.

Отже, етичні аспекти взаємодії адвокатів з представниками органів державної влади мають дійсно вагоме значення для утвердження правової держави і наближення України до європейських стан-

дартів. Законодавець не пройшов повз даного питання, закріпивши етичні стандарти діяльності адвоката у нормативно-правових актах. Честь, повага і незалежність – не просто слова, взяті з книжок художньої літератури, а ті базиси, яким має керуватись адвокат у всіх відносинах, в які він вступає. Важливо, щоб представники нелегкої професії адвоката завжди мали високий рівень правосвідомості і завжди мали мужність вирішувати складні ситуації в виключно в інтересах клієнта.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n173> (дата звернення: 25.10.2021 року)
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. (зі змінами від 15.02.2019 р.) URL: <https://vkdk.org/wp-content/uploads/2017/07/PAE-2019.pdf>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кіслиця Ірина Олександрівна

Купенко А. І.

*студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В РОБОТІ АДВОКАТА

У сучасному світі інформація виступає найціннішим глобальним ресурсом. Вона постійно змінюється якісно, ускладнюється, зростає кількісно і характеризується ступенем секретності. Саме тому, для відвернення розголосу і забезпечення максимальної приватності, серед основних принципів функціонування права і суспільства виділяють принцип конфіденційності. Правила конфіденційності існують для того, аби учасники процесу могли довіряти один одному,

подавати необхідні докази і робити власні твердження, які за межами цього процесу не можуть бути використані проти них. Особливо, це стосується правників і їх сфери діяльності.

Так, в роботі адвоката принцип конфіденційності – це особлива категорія, один із стовпів, на яких тримається вся адвокатська діяльність. Щодня до адвоката приходять десятки і сотні людей, яким необхідно вирішити певну правову проблему, а для цього людині потрібно «оголити душу» перед адвокатом, поділитися іноді тими таємницями, про які мовчать роками і ховають від найрідніших. Тому, аби убезпечити людину від розголосу її особистих даних, в адвокатській діяльності сформувався надійний плацдарм, що знайшов своє відображення у принципі конфіденційності, який становить зміст адвокатської таємниці.

Термін «конфіденційність» походить від латинського «confidentia», що в перекладі означає «довіра». Отже, якщо мова йде про конфіденційну інформацію, то вона характеризується такими ознаками як довірча, секретна, що не підлягає розголосу [1, с. 26]. Зміст, обсяг та характер інформації, яка надходить до адвоката від його клієнта, підзахисного, довірителя, не визначається жодним нормативно-правовим актом і не передбачена законодавством. Тому, її межі залежать виключно від волі її власника.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність», адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату (його помічнику чи стажисту) про клієнта, а також ті питання, з приводу яких клієнт звернувся до послуг адвоката (адвокатського об'єднання тощо) [2]. Зокрема, до адвокатської таємниці відносять: факт звернення особи за правовою допомогою; усю інформацію про клієнта, яка стала відома адвокату за час його роботи; зміст їх листувань, комунікацій, консультацій, документів, матеріалів, речей тощо. Усе це, а також відомості, отримані адвокатом унаслідок його участі в закритих судових засіданнях, та будь-які інші відомості, пов'язані з наданням юридичної допомоги, розголошення яких може завдати шкоду охоронюваним законом інтересам

довірителя, адвоката або інших осіб, становить предмет адвокатської таємниці [3, с. 37].

Правила адвокатської етики зазначають, що дотримання принципу конфіденційності є необхідною і найважливішою передумовою для налагодження довірчих відносин між адвокатом та його клієнтом. Недотримання цієї умови призведе до неналежного надання професійної правничої допомоги, стане перешкодою для здійснення належного захисту та представництва [4]. Важливо відмітити, що дія принципу конфіденційності не обмежена в часі, а отже, є безстроковою і не підлягає розголошенню за будь-яких обставин. Ці обставини включають у собі й незаконні спроби органів досудового розслідування і суду довідатись у адвоката обставини, що складають його адвокатську таємницю.

Проте, в Правилах адвокатської етики, все ж таки, існують три випадки, коли можливо відійти від дотримання принципу конфіденційності. По-перше, за письмовою згодою клієнта інформація і документи, отримані адвокатом, можуть втратити статус адвокатської таємниці. При цьому, аби захистити свої професійні права та гарантії здійснення адвокатської діяльності, адвокат має право продовжувати зберігати відповідну інформацію та документи й надалі, в статусі адвокатської таємниці. Звідси випливає, що навіть за згоди клієнта, адвокат не несе відповідальності за відмову у наданні доступу чи розкритті конфіденційної інформації останнього.

По-друге, у разі пред'явлення клієнтом будь-яких вимог до адвоката у зв'язку із здійсненням адвокатської діяльності. У такому випадку адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, що необхідні йому для захисту власних прав та інтересів. Конфіденційна інформація, яка стала відома органу, що здійснює дисциплінарне провадження щодо адвоката, суду, відповідним посадовим особам, має бути убезпечена від розголошення третім особам. І, по-третє, це випадок, коли адвокат має інформацію про доходи клієнта, отримані злочинним шляхом, інформацію про легалізацію (відмивання) доходів, фінансування тероризму чи навіть розповсюдження зброї масового знищення тощо. Отримані відомо-

сті можуть бути передані до компетентних органів задля проведення розслідування і адвокат не буде нести відповідальності за розголошення адвокатської таємниці.

Важливо зазначити, що конфіденційність в адвокатській діяльності – це не лише про роботу адвокатів, а й про їх помічників, стажистів та інших осіб, що перебувають із адвокатом у трудових відносинах. Таким чином, правило збереження адвокатської таємниці поширюється і на них. Адвокат, відповідне бюро чи об'єднання, зобов'язують забезпечити такі умови, аби захистити конфіденційну інформацію клієнта від розголошення та доступу до неї сторонніх (зацікавлених) осіб. У разі порушення встановлених положень усі особи, винні в розголошенні чи отриманні доступу до інформації і документів клієнта, понесуть відповідальність відповідно до законодавства України.

Нормативне регулювання адвокатської таємниці здійснюється не лише на внутрішньодержавному рівні, а й на міжнародному. Так, одним з ключових міжнародних документів, який стосується принципу конфіденційності, є Резолюція ГА ООН № 43/173 від 9.12.1988 року щодо принципів захисту осіб, які підлягають затриманню. Зокрема, принцип 18 передбачає право затриманого або особи, яка перебуває в ув'язненні, на його відвідування адвокатом, проведення консультації та на зв'язок із ним без зволікання чи цензури в умов повної конфіденційності. Це право не може бути тимчасово скасоване або обмежене, проте суд або інший уповноважений орган може заборонити його в разі виникнення необхідності у підтриманні безпеки і порядку [3, с. 37].

Восьмий конгрес ООН із попередження злочинності та поведіння із правопорушниками (1990 р.) затвердив «Основні принципи щодо ролі юристів», де принцип збереження адвокатської таємниці віднесено до ключових.

Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства теж закріплює положення щодо конфіденційності адвокатської таємниці. В ньому зазначається, що це «є першорядним та фундаментальним правом та обов'язком адвоката». Відповід-

но, адвокат зобов'язаний однаково зберігати як відомості, отримані під час консультування, так і інформацію про клієнта, надану йому під час надання послуг. Адвокат зобов'язаний вимагати дотримання принципу адвокатської таємниці від помічників та інших осіб, які беруть участь в наданні послуг клієнту. Передбачена заборона обслуговувати нового клієнта в разі виникнення можливості порушення адвокатської таємниці. До того ж, обов'язок збереження конфіденційності поширюється й під час відправлення кореспонденції [3, с. 37].

Зразковою є справа «Німітц проти Німеччини», де посадові особи правоохоронних органів провели обшук в офісі адвоката, чим порушили гарантії збереження адвокатської таємниці. Заявник стверджував, що дане втручання не було «передбачено законом», так як воно було засноване на підозрах, а не на фактах і, таким чином, не відповідало вимогам статті 103 Кримінального процесуального кодексу. Крім того, воно прагнуло обійти правові норми, що захищають професійну таємницю [5].

Питання щодо гарантій адвокатської таємниці виникли й у рішенні ЄСПЛ у справі «Головань проти України». Так, відповідно до ст. 10 Закону України «Про адвокатуру» 1992 р. передбачалась загальна заборона на огляд, розголошення та вилучення документів, доручених адвокату, або документів, що відносяться до його професійної діяльності, без його згоди. Однак залишається незрозумілим, як саме це положення відповідає законній діяльності інших осіб. Зокрема, ані ця стаття, ані будь-які інші положення національного законодавства при цьому не розглядають питання, пов'язані із законними винятками, що дозволяють органам слідства втручання в професійну таємницю адвоката [6, с. 80].

Отже, адвокатська таємниця становить невід'ємну складову діяльності адвоката. Тому дотримання принципу конфіденційності є однією з основних характеристик етичного портрету юриста, а його реалізація на належному рівні формує сприятливу громадську думку про адвокатську діяльність в цілому.

Список використаної літератури:

1. Малига В.А., Станкевич В.Л., «Конфіденційність» та «професійна таємниця» як юридичні категорії: зміст та співвідношення. *Європейські перспективи*. № 4 ч. 1, 2012. С. 24-32.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 16.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n173> (дата звернення: 24.10.2021 року)
3. Коломійчук В. О. Реалізація принципу адвокатської таємниці при здійсненні адвокатом консультативної діяльності. *Вісник АПСВТ*, 2016, № 3-4. С. 35-40.
4. Правила адвокатської етики: затв. звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09.06.2017 р. № n0001891-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n55> (дата звернення: 24.10.2021 року)
5. Рішення у справі «Німці проти Німеччини» від 16.12.1992 року. URL: <http://www.echr.ru/documents/doc/2461421/2461421.htm> (дата звернення: 24.10.2021 року)
6. Погорецький М. А. Гарантії адвокатської таємниці у рішеннях ЄСПЛ. *Вісник кримінального судочинства*. № 2/2016. С. 77-87.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Кушнеренко А. М.

*студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Більшість цивілізованих країн світу мають розповсюджену практику для підтримки морального клімату своєї діяльності, дотримуючись закону і вимог професійної етики членами корпорації у стосунках з довірительцями, суддями і посадовими особами правоохоронних органів. Спираючись на багатовіковий досвід в адвокату-

рі, були розроблені Правила адвокатської етики, котрі час від часу удосконалюються або змінюються.

Проблему застосування дисциплінарної відповідальності за порушення Правил адвокатської етики було висвітлено багатьма дослідниками, зокрема: Т. Вільчик, Д. Кухнюк, Я. Фляжнікова та інші.

Останнє оновлення Правил адвокатської етики було у 2019 році, так, Правила адвокатської етики було доповнено ст. 12-1 «Чесність та добropорядна репутація», а до ст. 44 та 65 внесені зміни [3].

Т.Б. Вільчик наголошує, що визнанням міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності є принцип чесності та добropорядної репутації адвоката, зазвичай він відображений в етичних кодексах різних країн світу [1, с. 38].

Спираючись на Правила адвокатської етики, можна звернути увагу, що адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за порушення етичних стандартів навіть його помічником, стажистом чи членом технічного персоналу. Така ситуація передбачено лише в декількох випадках, а саме: коли адвокат не забезпечив ознайомлення стажиста, помічника чи члена технічного персоналу з Правил адвокатської етики. По-друге, коли адвокат своїми порадами, прикладами чи розпорядженнями сприяв порушенню стажистом, помічником, членом технічного персоналу Правил адвокатської етики [3].

Спираючись на ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», можна звернути увагу, що в цьому законі сформовано перелік дисциплінарних проступків, які є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [4]. Але багато питань з дисциплінарної відповідальності регулюють підзаконні акти Ради адвокатів України.

У ст. 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є чітке тлумачення дисциплінарної відповідальності, а саме: «порушення вимог щодо несумісності; порушення присяги адвоката України; порушення Правил адвокатської етики; розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення; невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'яз-

ків; невиконання рішень органів адвокатського самоврядування; порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом» [4].

За вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосоване: попередження, зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року, для адвокатів України може застосовуватись позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав виключення із ЄРАУ.

Я. Фляжнікова також акцентує увагу на тому, що порушення етичних норм і правил може відбуватись як в приватних та і в публічних аспектах діяльності адвоката, до прикладу: негідна поведінка у громадських місцях, в побуті, систематичне пияцтво, вживання наркотиків, притягнення до адміністративної відповідальності за порушення громадського порядку. Такі та інші подібні дії не повинні залишитись без уваги адвокатської спільноти, і можуть розцінюватись як порушення Правил адвокатської етики [5, с. 184].

Водночас Д. Кухнюк наголошує на тому, що не слід забувати, що адвокат може уникнути дисциплінарної відповідальності через вплив строку давності. Згідно з ч. 2 ст. 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокат має бути притягнений до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку [2, с. 75].

Таким чином, адвокатура України повинна бути відкритою для оцінки її діяльності державними органами та суспільством, відповідальність адвоката має бути справедливою, а її наслідки співрозмірні вчиненим діям або бездіяльності адвоката. До того ж, держава зобов'язана убезпечити адвоката від надмірних переслідувань та безпідставних притягнень його до дисциплінарної відповідальності.

Список використаної літератури:

1. Вільчик Т. Б. Дисциплінарна відповідальність адвокатів в країнах ЄС та в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 38-44.
2. Кухнюк Д. В. Дисциплінарна відповідальність адвоката в Україні: проблеми правового регулювання. *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 2. С. 75-79.

3. Правила адвокатської етики. Київ. 2019. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України ред. від 16.07.2021. 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

5. Фляжнікова Я. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики. *Юридичний вісник*. 2021. № 1. С. 184-190.

*Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна*

Лагута Н. С.

студентка 2-го року навчання

ОР «Магістр» спеціальності «Право»

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИП ЧЕСНОСТІ ТА ДОБРОПОРЯДНОЇ РЕПУТАЦІЇ АДВОКАТА: ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ «НОВОВВЕДЕННЯ»

Професія адвоката є однією з тих, представники якої повинні дотримуватися спеціалізованих і більш суворих стандартів поведінки. До практики адвоката застосовуються не лише загальновизнані стандарти поведінки, а також спеціальні вимоги, встановлені законами та правилами професійної етики, адже лише фахівцеві з високою моральною репутацією можливо довіряти брати участь у процесі здійснення правосуддя.

Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури досить часто посилається на рішення Європейського суду з прав людини «Касато Кока проти Іспанії», «Штойр проти Нідерландів», «Фераарт проти Нідерландів», в яких зазначено, що роль адвокатів у системі правосуддя тягне за собою ряд обов'язків і обмежень, особливо у зв'язку з їх професійною діяльністю, яка повинна бути пря-

мою, чесною і гідною. Такі вираження про чесність і порядність були контекстуально зазначені у інших рішеннях ще й до п'ятого з'їзду адвокатів України, який став одним з дискусійних етапів розвитку правил адвокатської етики. Саме 15 лютого 2019 р. V з'їзд адвокатів України проголосував 96 голосами за прийняття змін та доповнення Правил адвокатської етики принципом «Чесність та добропорядна репутація адвоката». [5]. Саме в цей період багато експертів роздумували над такими питаннями: Чи буде внесення Статей 12-1 та 44 прогресом чи регресом? Чи може повернення принципу чесності та призвести до нових зловживань цим принципом? На жаль, лише через теоретичну призму досить важко щось передбачити і досить логічним буде зазначити, що саме практика застосування цих статей може дати відповідь на це запитання, хоча спершу звичайно ж спершу варто звернутися до джерел цього принципу, щоб про аргументувати його стійку позицію.

Хоча досить часто саме цей принцип використовували під терміном «нововведення», варто відзначити, що він вже зустрічався в міжнародних та українських правилах поведінки адвоката. Наприклад, Хартія основних принципів європейської адвокатської професії від 24 листопада 2006 р. проголошує, що честь та гідність адвокатської професії, добročесність та бездоганна репутація окремого адвоката є одним з десяти основоположних принципів професії адвоката. Принципи Хартії знайшли відображення в українських Правилах адвокатської етики, адже як вже раніше було зазначено Дмитром Кухнюком під час презентації українського перекладу цього фундаментального тексту: «Принципи, які закріплені у Хартії, є не просто писаними засадами адвокатської професії у Європі. Вони є настільки простими і зрозумілими з одного боку, наскільки глибоко продуманими та змістовними з іншого боку, що являють собою своєрідні 10 заповідей для сучасного європейського адвоката» [3]. Принцип чесності та порядності, як один з основних принципів адвокатської етики України, вже був закріплений у ст. 11 Правил адвокатської етики, схвалених Вищою кваліфікаційною комісією адвокатури 1-2 жовтня 1999 р. [1]. Нові редакції Правил адвокатської

етики 2012 р. та 2017 р. не передбачили чесність і порядність у переліку основних принципів адвокатської етики до 2019го року. Останні зміни та доповнення до Правил адвокатської етики були спрямовані на підвищення престижу адвокатської професії та удосконалення вимог до адвокатів, належне здійснення діяльності з надання професійної правничої допомоги [2].

Безумовно, що лише певний період дії новел дозволить оцінити їх значення для розвитку української адвокатури, хоча деякі висновки можна зробити і за цей короткий період. За останні два з половиною роки Статті 12-1 та 44 вже досить часто застосовувались у практиці кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, рішеннях Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та рішеннях, ухвалах чи окремих ухвалах судів. Проаналізувавши ці джерела можна зазначити, що саме практика застосування Статей 12-1 та 44 у більшості випадків відбувається за досить логічних причин: неповажні причини неявки захисника у судові засідання, неповага до суду і громадського призначення адвокатської професії, зловживання процесуальними правами та затягування розгляду справи, використання інших брудних методів професійної майстерності для захисту й представництва прав та інтересів клієнта, підривання довіри до компетентності і добросовісності адвоката як учасника судового процесу та зневажання іншими базовими принципами. Також цей принцип зазвичай зазначався одночасно з іншими принципами, як, наприклад, разом з статтями 7, 11, 12, 17, 42, 43, 45 Правил адвокатської етики.

Тлумачення понять «чесність» та «добропорядна репутація» також є досить важливим аспектом аналізу застосування, адже у Рішенні Миколаївського окружного адміністративного суду 14 травня 2020 р. Суд вважає, що чесність і добропорядна репутація є загальнолюдськими категоріями, їх правове визначення неможливе і небажане для запобігання надмірної зарегульованості, але відносно адвоката це фундаментальний принцип його професійної діяльності. Принципом чесності охоплюється необхідність для адвоката повідомити клієнта про суттєві зміни в їх взаємовідносинах та надавати

достовірну інформацію до Єдиного реєстру адвокатів України, органам адвокатського самоврядування, членам органів адвокатського самоврядування під час здійснення ними повноважень. [6]. В той час у Постанові П'ятого апеляційного адміністративного суду 29 вересня 2020 р. суд зазначає, що визнаним міжнародним стандартом здійснення адвокатської діяльності є принципи чесності та добропорядної репутації адвоката, який поширюється на всі напрями професійної діяльності адвоката включаючи договір про надання правової допомоги, який має відповідати вимогам закону та правилам [4].

Отже, на цей час вітчизняний та закордонний досвід вказує на ефективність та часте звернення до норм, що стосуються чесності та добропорядної репутації адвокатів. Але все ж попри очевидну важливість принципів, і чесність, і добропорядність є оцінювальними категоріями, а тому завжди буде відкрита дискусія щодо того, чи відбулося порушення цих принципів. Наприклад, самі поняття «чесність» та «добропорядна репутація» потребують уваги відносно уніфікації їх змісту у дисциплінарній практиці. Офіційне тлумачення повинне ґрунтуватися на узагальненнях дисциплінарної практики кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури, та виходити з реальних проблем у діяльності адвокатів, що остаточно допоможе цим «нововведенням» стати «стандартами».

Список використаної літератури:

1. Кухнюк Д. В. Відповідальність адвоката за порушення принципу чесності та добропорядної репутації. Цивілістична процесуальна думка. Науково-практичний журнал № 1/2019 Київський національний університет імені Тараса Шевченка Кафедра нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури. С. 46-48
2. Бакаянова Н. М. Новели Правил адвокатської етики: зміст, значення та тлумачення. Офіційний сайт Національної асоціації адвокатів України URL: <https://unba.org.ua/publications/4275-noveli-pravil-advokatskoi-etiki-zmist-znachennya-ta-tlumachennya.html>
3. Переклад Хартії основних принципів європейської адвокатської професії від експертів програми «Адвокат Майбутнього». Офіційний сайт проекту «Доступна та якісна правова допомога в Україні» URL: <http://qala.org.ua/uk/novini/pereklad-harti-yi-osnovnih-printsipiv-yevropejskoyi-advokatskoyi-profesiyi-vid-ekspertiv-programi-advokat-majbutnogo/>

4. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду 29 вересня 2020 р.м. Одеса по справі № 420/937/20Г URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91882724>

5. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року зі змінами затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року 15 лютого 2019 року.

6. Рішення Миколаївського окружного адміністративного суду 14 травня 2020 р.справа № 400/1124/20 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89214309>

Науковий керівник:** доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук, доцент **Кухнюк Дмитро Володимирович

Миколюк С. І.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ

Існування та розвиток адвокатської спільноти неможливий без дотримання корпоративної дисципліни та професійної етики. Значимість професійної етики в діяльності адвоката досить велика. Так вироблені спільнотою норми етики адвоката спрямовані на формування, в першу чергу, довіри до адвоката і адвокатури в цілому, а через це – для забезпечення виконання покладених на адвокатурі завдань. Одним з найважливіших аспектів в діяльності адвоката виступає адвокатська таємниця.

У ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» розкривається зміст поняття «адвокатська таємниця», якою вважається будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладанні договору про надання правової

допомоги з передбачених законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [2].

Предметом адвокатської таємниці є будь-які форми обміну інформацією між адвокатом, його помічником, стажистом та особами, які перебувають у трудових відносинах з адвокатом, адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням, а також особою, стосовно якої припинено або зупинено право на заняття адвокатською діяльністю, з однієї сторони, та клієнтом або будь-якою особою, яка представляє його клієнта, з іншої сторони, у зв'язку з наданням правової допомоги.

У разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів. У такому випадку суд, орган, що здійснює дисциплінарне провадження стосовно адвоката, інші органи чи посадові особи, які розглядають вимоги клієнта до адвоката або яким стало відомо про пред'явлення таких вимог, зобов'язані вжити заходів для унеможливлення доступу сторонніх осіб до адвокатської таємниці та її розголошення [1, с. 81].

Зазначимо, що чинне законодавство не містить кримінальної чи адміністративної відповідальності адвоката за розголошення ним відомостей, що становлять адвокатську таємницю. За розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю, адвоката може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності, відповідно до статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», у якій визначено, що підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку, а саме – розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення [2].

В свою чергу за порушення адвокатської таємниці в Нідерландах, Швеції та Франції передбачена кримінальна відповідальність, в той час як в Україні, Англії та США всього лише дисциплінарна.

За порушення адвокатської таємниці до адвокатів може бути застосовано наступні заходи: попередження; зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю від місяця до року; для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Також за розголошення адвокатської таємниці адвоката може бути притягнуто до цивільно-правової відповідальності. За рішенням суду на адвоката може бути покладено обов'язок відшкодувати шкоду, заподіяну особі внаслідок розголошення відомостей, що становлять адвокатську таємницю, компенсувати моральну шкоду, вчинити інші дії, пов'язані з припиненням порушення прав довірителя або іншої особи.

Але варто наголосити, що адвокатська таємниця може бути розкрита, не тягнучи за собою порушення дисциплінарної справи щодо адвоката, у разі, коли предметом адвокатської таємниці виявилась інформація про злочин, що готується (коли розголошення таємниці – єдина можливість запобігти злочинові). Для забезпечення найважливіших людських цінностей, які й становлять принцип верховенства права, можна допустити певний відступ від вікових традицій щодо абсолютності принципу адвокатської таємниці. А порушення адвокатської таємниці, яке сталося неумисно, через недбалість адвоката, зокрема, при збереженні документів або через дії його помічника чи стажиста, за якими не здійснювався належний контроль, може бути підставою для пом'якшення відповідальності [3, с. 187].

Отже, адвокатська таємниця є обов'язковою умовою в професійній діяльності адвоката, що забезпечує вибудовування довірчих відносин з клієнтом, саме дотримання адвокатської таємниці самим адвокатом та забезпечення її недоторканості від будь-якого стороннього впливу є запорукою розвитку правової держави, формування демократичного громадянського суспільства, в якому пануватимуть законність і правопорядок, а правосуддя здійснюватиметься на засадах рівності та змагальності.

Список використаної літератури:

1. Полонський Ю.М. Про адвокатську таємницю. *Право України*, № 9, (2018). С. 79-87.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Фляжнікова Я. Особливості дисциплінарної відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики. *Юридичний вісник*, (1), (2021). 184-190.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Мисько І. С.

*студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Поширення впливу мережі Інтернет, а також зростання ролі соціальних мереж на сьогоднішній день охоплює все більше і більше прошарків населення. Зокрема, осторонь не залишилися і люди, які пов'язують своє життя із професією адвоката. Проте, поряд із цим, як і представники будь-яких інших професій, адвокати також зобов'язані дотримуватися професійної етики. У зв'язку із цим виникає логічне питання щодо того, яке значення та який вплив відіграє професійна етика адвоката у спілкуванні та користуванні соціальними мережами?

По-перше, варто зазначити, що участь адвоката у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не

завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Адвокат при користуванні соціальними мережами, Інтернет-форумами та іншими формами спілкування в мережі Інтернет повинен дотримуватись своїх професійних обов'язків, передбачених чинним законодавством України, Правилами адвокатської етики, рішеннями З'їзду адвокатів України та Ради адвокатів України [1, ст. 57].

Однак, важливим та дискусійним аспектом на сьогоднішній день залишається трактування наведених положень, оскільки ні дані Правила адвокатської етики, ні інші законодавчі акти не містять конкретних визначень, зокрема, таких понять як «авторитет» та «шкода». В рамках цього, варто зазначити, що об'єктивність цих вимог до рекламування адвокатської діяльності залишається досить відносним поняттям, внаслідок чого часто виникають проблемні питання стосовно застосування адвокатської етики у соціальних мережах.

По-друге, не менш дискусійним аспектом залишається дотримання принципів адвокатської етики при публікації адвокатами особистого контенту на особистих сторінках в соціальних мережах. Зокрема, варто зазначити, що траплялися неодноразові випадки, коли публікації адвоката стосовно інформації щодо його особистого життя викликали резонанс та неоднозначну оцінку як професійної спільноти адвокатів, так і суспільства в цілому. Дане питання також залишається неврегульованим, через що певним чином дестабілізує ситуацію у сфері застосування та розвитку адвокатської етики.

Проте, на мою думку, на вирішення цієї проблеми слід дивитися через призму застосування Конституції України. Зокрема, варто наголосити, що існування Правил адвокатської етики, а також обмежень, встановлених ними не можуть обмежити право адвоката, як людини та громадянина на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, а також права на особисте і сімейне життя.

Уже давно не виникає сумнівів щодо того, що особисті сторінки у соціальних мережах є власністю особи, яка ними володіє, а також є предметом її волевиявлення. Таким чином, вбачається, що на осо-

бисту сторінку адвоката, яка використовується ним не для ведення професійної діяльності, а як спосіб відображення особистого життя, Правила адвокатської етики не повинні поширюватися. Звісно, за винятком, якщо публікація не відповідає моральним засадам суспільства в цілому, що у свою чергу є теж достатньо оціночним та відносним поняттям.

З огляду на вищезазначене та підсумовуючи викладене, варто зазначити, що адвокату слід обережно відображати здійснення адвокатської діяльності за допомогою соціальних мереж, оскільки користування соціальними мережами повинно відповідати принципам незалежності, професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості, корпоративності та збереження довіри суспільства, конфіденційності. Крім того, не менш обережним потрібно бути при публікації особистого контенту на особистих сторінках соціальних мереж, оскільки дане питання є недостатньо врегульованим, внаслідок чого адвокат може порушити правила адвокатської етики, що є дисциплінарним проступком адвоката і підставою для притягнення останнього до дисциплінарної відповідальності.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року (зі змінами від 15.02.2019 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 23.10.2021)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Мороз А. Р.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ЕТИКА – ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

З моменту існування адвокатури ведуться пошуки ідеалу моральних критеріїв її представників, тому що процес затвердження норм адвокатської етики є тривалим і складним процесом.

Питання професійної етики є важливою частиною наукових досліджень про адвокатуру та адвокатську діяльність. Мораль займає особливе місце в суспільних відносинах, так як є складовою духовного світу людини, а не норми права, які асоціюються з державним примусом. Існують такі об'єктивні передумови формування професійної етики як наявність своєрідних умов для реалізації загальних приписів моралі, наявність неповторних, властивих тільки даної професії ситуацій, що призводять до виникнення специфічних норм моральності та особливості змісту професійного обов'язку як етичної категорії.

У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 15.07.2012 р. № 5076-VI неухильне дотримання правил адвокатської етики визначено професійним обов'язком адвоката [1].

Правила адвокатської етики – це уніфікація традицій і досвіду української адвокатури у сфері тлумачення норм адвокатської етики та загальновизнаних у міжнародному ракурсі деонтологічних норм і правил, що визначені Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими нормативно-правовими актами.

Основні принципи адвокатської етики закріплено у розділі II Правил адвокатської етики [2]. Водночас у юридичній літературі формуються й наступні: 1) моральний образ адвоката і його якості, якими він повинен володіти, в число яких входять свідомість професійного обов'язку, доброчесність, нетерпимість до беззаконня; 2) прояв з боку адвоката поваги до закону; 3) повага до суду; 4) незалежність адвоката; 5) наявність довірчих відносин між адвока-

том і його клієнтом; 6) дотримання професійної таємниці адвоката; 7) обов'язкова активність і зацікавленість адвоката у відстоюванні інтересів свого довірителя [3, с. 4].

Проте далеко не всі адвокати дотримуються цих принципів під час виконання своїх професійних обов'язків, а інколи й порушують їх, і що особливо неприпустимо, не несуть за це ніякої відповідальності.

Так, досить поширеним у адвокатському професійному середовищі є прийняття доручення від клієнта адвокатом, некомпетентним у даній сфері, без попередження клієнта про це, а також ведення паралельно великої кількості справ одним адвокатом, що призводить до непрофесійного, неефективного та недобросовісного розгляду та вирішенню даних справ. Досить часто адвокати, які тільки розпочинають свою професійну діяльність, беруться за будь-які справи, навіть заздалегідь програшні, використовують конфіденційну інформацію, отриману від клієнтів, задля досягнення комерційного розвитку та отримання особистої вигоди. І що характерно, уникають покарання і надалі продовжують вести «професійну» адвокатську діяльність.

Питання, які причини спонукають адвокатів вчиняти дисциплінарні проступки, потребує з'ясування.

Безумовно, що однією із головних причин є низький морально-етичний рівень розвитку адвоката як особистості, відсутність моральних орієнтирів та сенсу людської справедливості, а відтак, й низькі показники дотримання морально-етичних норм, встановлених Правилами адвокатської етики [4, с. 38].

Одним із чинників виникнення даної проблеми є обмежений перелік видів відповідальності адвоката за порушення правил адвокатської етики та професійних обов'язків. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) для адвокатів України – позбавлення права на

заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а згідно з Правилами адвокатської етики за порушення положень даних правил до адвоката можуть бути застосовані заходи дисциплінарної відповідальності в порядку, передбаченому чинним законодавством про адвокатуру та адвокатську діяльність, а також актами Національної асоціації адвокатів України. Водночас необхідно передбачити й інші види дисциплінарної відповідальності, що дозволить більш пропорційно та індивідуально призначати дисциплінарні стягнення за вчинення адвокатами дисциплінарних проступків.

Усе вищезазначене спонукає нас до роздумів про необхідність зважених дій для покращання підготовки адвокатів, якості надання професійної правничої допомоги з дотриманням правил адвокатської етики.

Адвокатська етика повинна проявлятися у взаєминах з колегами, клієнтами, судом, представниками державних, правоохоронних органів і т.д. та унеможливлювати нечесність, шахрайство, інші правопорушення (наприклад, не можна допускати давати клієнту протизаконні поради, спрямовані на порушення закону або приховування слідів злочину, адже адвокат зобов'язаний діяти, виходячи з принципу «закон суворий, проте такий закон»).

У адвоката завжди є право вибору свого способу дій і правової позиції, і саме адвокатська етика є запорукою ефективного здійснення адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 26.10.2021)
2. Правила адвокатської етики. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/-legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dd_a53cd.pdf.2 (дата звернення: 26.10.2021)
3. Бочуляк Н.І. Принципи адвокатури як основоположні засади діяльності адвокатського самоврядування. *Адвокатське об'єднання*. 2019.С. 1-8.
4. Череватюк В.Б. Адвокатська етика і практика: невідповідності та шляхи їх подолання. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2013. № 4. С. 36-40

***Науковий керівник:** завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор
Бакаянова Нана Мезенівна*

Москаленко А. О.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Особлива місія, роль адвоката у суспільстві зумовлюють значну питому вагу питання його відповідальності перед суспільством, професійною корпорацією, клієнтом.

Дисциплінарна відповідальність адвоката є особливим видом юридичної відповідальності, яка настає за вчинення адвокатом дисциплінарного проступку та є формою реагування органів адвокатського самоврядування на факт правопорушення шляхом застосування до адвоката встановлених законом дисциплінарних санкцій. Як слушно відзначається в літературі, відповідальність представника юридичної професії є, насамперед, його здатність звітувати перед собою, юридичним співтовариством, суспільством і державою за результати своєї професійної діяльності і одержувати позитивні чи негативні оцінки такої діяльності із застосуванням, у разі потреби, відповідних санкцій за неналежну поведінку [1, с. 414].

Застосування до адвоката дисциплінарних санкцій за вчинення такого дисциплінарного проступку, як порушення Правил адвокатської етики, має певні особливості. Так, за вчинення адвокатом систематичного або грубого одноразового порушення Правил адвокатської етики, застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, у разі вчинення адвокатом такого ж проступку, що підриває авторитет адвокатури України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Законом встановлений вичерпний перелік підстав для застосування зазначених дисциплінарних стягнень [2].

Водночас у разі порушення адвокатом Правил адвокатської етики без наявності повторності та так званих «кваліфікуючих ознак» – систематичності, вчинення грубого одноразового порушення та такого, що не підриває авторитет адвокатури України, дисциплінарне стягнення можливе лише у вигляді попередження. Вбачається істотний недолік у законодавчому встановленні попередження як виду дисциплінарного стягнення через відсутність регламентації підстав для його застосування у разі порушення адвокатом Правил адвокатської етики.

Формулювання законодавцем таких видів дисциплінарних санкцій, як зупинення права та позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю, також має суттєві недоліки, серед яких, використання оціночних понять «грубе порушення Правил адвокатської етики», «підriv авторитету адвокатури України», що свідчить про відсутність системного та виваженого підходу до законодавчого закріплення підстав обрання дисциплінарних стягнень стосовно адвоката та створює перешкоди для повноцінної реалізації принципу пропорційності у цій сфері.

Певну складність представляє собою і практичне застосування в дисциплінарній практиці зазначених оціночних понять, які не надають достатньо чітких меж для правозастосовного розсуду членів дисциплінарних палат. Так, не зовсім зрозуміло, яке порушення слід вважати «грубим», адже ані Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», ані Правила адвокатської етики не закріплюють градації дисциплінарних проступків за грубістю, тяжкістю і т.п. Слід погодитись з О.М. Овчаренко та Я.О. Ковальновою, що тлумачення деяких підстав відповідальності адвоката, наприклад, порушення ним присяги або правил адвокатської етики, може бути занадто широким. Це негативно відображається на процесуальній незалежності адвоката, адже фіксуються випадки ініціації органами правопорядку дисциплінарних проваджень щодо принципових адвокатів, які добросовісно захищають інтереси клієнтів [3, с. 170].

В узагальненні «Про практику застосування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю» Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури вказала, що для застосування п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону при кваліфікації дисциплінарного проступку як грубе одноразове порушення ПАЕ слід виходити з аналізу обставин справи у кожному конкретному випадку. При цьому, якщо здійснюється кваліфікація як грубе одноразове порушення ПАЕ, враховуючи те, що поняття «грубе» не визначене діючим законодавством та є оціночним поняттям, необхідно конкретизувати чому КДКА регіону вважає, що таке порушення є грубим [4].

Не визначене чинним законодавством України і таке оціночне поняття, як порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України. Як слушно зазначив Ю.С. Кручинін, при відсутності інших чітких критеріїв фактично будь-яке діяння можна підвести під вказане формулювання [5, с. 21].

Можна сказати, що справа не в тому, що під розглядуване формулювання можна підвести будь-яке порушення правил адвокатської етики, а в тому, що будь-яке порушення Правил адвокатської етики в кожному випадку підриває авторитет адвокатури України. Питання лише в тому, в якій мірі авторитет адвокатури України постраждав від проступку адвоката.

Узагальнення приписів чинного законодавства України дає підстави стверджувати, що наявність декількох варіантів дисциплінарних санкцій призводить дисциплінарний орган адвокатури до вибору одного з них в кожній дисциплінарній справі, вирішення якого, на нашу думку, буде правильним лише за наявності чіткої системи орієнтирів та критеріїв застосування дисциплінарного стягнення, виходячи із обставин дисциплінарної справи, характеру дисциплінарного проступку та особи адвоката-порушника, що відповідатиме міжнародним стандартам у цій сфері.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що механізм встановлення та притягнення до відповідальності адвоката за пору-

шення ним правил адвокатської етики все ще потребує подальших досліджень та вдосконалення законодавчого регулювання.

Список використаної літератури:

1. Нестерчук Л. П. Дисциплінарна відповідальність суддів як різновид юридичної відповідальності. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 64. Одеса: Юридична література, 2012. С. 413-419.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення 31.10.2021 р.).

3. Овчаренко О.М, Ковальова Я. О. Дисциплінарна відповідальність адвоката; дискусійні аспекти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 40. С. 168-172.

4. Рішення ВКДКА від 01.03.2018 р. «Про практику застосування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю». URL: <https://vkdka.org/12265-2/> (дата звернення 31.10.2021 р.).

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор
Бакаянова Нана Мезенівна

Муравська С. С.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗНАЧЕННЯ ЕТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Принципи адвокатської етики є інструментом для синтезу високої професійної компетентності адвоката з морально-етичними стандартами, що вимагає суспільство, тобто є основою етичних стандартів діяльності адвоката, забезпечують та визначають кордони поведінки для адвокатів, виступаючи засобом самоідентифікації адвоката, і свідчать про професійну зрілість адвокатури.

Вважається, за висловом Д. Кухнюка, що є правильним рішення з'їзду адвокатів України щодо включення принципу чесності та до-

бропорядності у Розділ 2 в якому йдеться про основні принципи адвокатської етики [3]. Зазначені принципи справедливо займають своє місце серед таких принципів, як незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності, пріоритет інтересів клієнта дотримання законності, неприпустимість конфлікту інтересів, конфіденційність, компетентність, та добросовісність, пошана до адвокатської професії тощо. Найважливіше те, що ці засади повинні регулювати адвокатську діяльність у всіх випадках представництва, а не тоді, коли він діє в інтересах підзахисного під час розгляду справи.

Зважаючи на статті: 58, 59, 60 та на зміни внесені до «Правил етики адвоката» 2017-2018 років, можна зрозуміти, що прийняття доповнень є логічною відповіддю на виклики сьогодення [2]. Це сприятиме зростанню рівня культури права. Укупі з тим Правила адвокатської етики в частині положень, що регулюють дотримання норм адвокатської етики в інтернеті, не є досконалими і все таки потребують подальшого покращення та доопрацювання. Адже існує реальна проблема порушення адвокатської етики суб'єктом.

Під час взаємодії адвоката з органами досудового розслідування, адвокат має не порушувати певні підходи та принципи: законність, незалежність адвоката, чесність та порядність. Така взаємодія повинна відбуватись з урахуванням специфіки статусу цих органів і процесуальних форм взаємодії адвоката з ними, передбачених чинним законодавством, як зазначає О.В. Капліна [1, с. 136]. Крім цього, важливим є те, що у відносинах як з органами досудового розслідування, адміністративної юрисдикції, так і з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування адвокат має виявляти принциповість у відстоюванні інтересів клієнта та, за згодою клієнта, оскаржувати незаконні дії посадових осіб або органів, які перешкоджають виконанню доручення, в порядку, передбаченому чинним законодавством.

Список використаної літератури:

1. Капліна О.В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права. Харків: *Право*, 2008.296 с.
2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року (зі змінами від 15.02.2019 р.).

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 23.10.2021)

3. Кухнюк Д. Адвокатська етика в Україні – Звіт. *Лабораторія законодавчих ініціатив*. 2018 р. URL: <http://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/report.pdf>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Павлов А. Л.

студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОЗОРІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Процедура дисциплінарної відповідальності адвоката повинна відповідати таким критеріям як: прозорість, незалежність, неупередженість, справедливість, розумні строки розгляду, презумпція невинуватості та багатьом іншим гарантіям незалежного судочинства, а також визначатися законом.

Отож, у свою чергу адвокат забезпечує захист персональних даних про фізичну особу, якими він володіє, стосовно до законодавства з питань захисту персональних даних. Адвокат також повинен дотримуватися адвокатської таємниці. І якщо адвокат у своїй професійній діяльності порушує обов'язки, які в свою чергу були перераховані вище, то він притягується до відповідальності.

Притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності врегульовано Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1].

Підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку:

– порушення вимог несумісності (статті 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»);

- порушення присяги адвоката України (статті 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»);
- порушення Правил адвокатської етики;
- розголошення адвокатської таємниці або вчинення дій, що призвели до її розголошення (статті 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»);
- невиконання або неналежне виконання своїх професійних обов'язків;
- невиконання рішень органів адвокатського самоврядування;
- порушення інших обов'язків адвоката, передбачених законом[1].

Не є підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності винесення судом або іншим органом рішення не на користь його клієнта, скасування або зміна судового рішення або рішення іншого органу, винесеного у справі, в якій адвокат здійснював захист, представництво або надавав інші види правової допомоги, якщо при цьому не було вчинено дисциплінарного проступку.

Право ініціювати питання про дисциплінарну відповідальність адвоката має кожен, кому відомі факти поведінки адвоката, які можуть бути підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Щодо видів дисциплінарних стягнень, то згідно з статтею 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» за вчинення дисциплінарного проступку до адвоката також може бути застосовано одне з таких дисциплінарних стягнень:

- попередження;
- зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від 1 місяця до 1 року;
- до адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2].

Адвокат також притягується до дисциплінарної відповідальності протягом 1 року з дня вчинення дисциплінарного проступку.

Заяви (скарги), подані з порушенням зазначеного терміну, не розглядаються.

Дисциплінарне провадження стосовно адвоката здійснюється в дуже особливому порядку.

Не допускається зловживання правом на звернення до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, у тому числі ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвоката без достатніх підстав, і використання зазначеного права як засобу тиску на адвоката у зв'язку із здійсненням ним адвокатської діяльності.

Адвокат вважається невинуватим у вчиненні дисциплінарного проступку і не може бути підданий дисциплінарному покаранню, доки його вину не буде доведено в законному порядку і встановлено рішенням дисциплінарної палати кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності.

Адвокат не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні дисциплінарного проступку. Обов'язок доказування вини адвоката у вчиненні дисциплінарного проступку покладається на особу, яка ініціює дисциплінарне провадження стосовно адвоката.

Звинувачення адвоката не може ґрунтуватися на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини адвоката тлумачаться на його користь.

Щодо заяв до поведінки адвоката слід відносити:

- скарги громадян;
- окремі ухвали судів, постанови суддів, постанови, подання слідчих органів;
- подання ради адвокатів регіону або її членів, голови кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури або її членів;
- заяви адвокатів, адвокатських об'єднань, адвокатських бюро, об'єднань адвокатів;
- заяви підприємств, установ, організацій, громадян та інших осіб на дії адвокатів.

Таким чином, слід зазначити, що під час оцінювання будь-якої застосовуваної до адвоката процедури треба аналізувати її відповід-

ність вимогам незалежного суду та принципу правової визначеності. Відсутність однієї або декількох із наведених вимог в юридичній процедурі, що має застосовуватися до представника адвокатської професії, ставить під сумнів законність і легітимність останньої і може послужити підставою для оскарження її результатів до суду.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 27. ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17> (дата звернення: 21.10.2021).

2. Заборовський В.В. Дисциплінарна відповідальність адвоката: поняття та види. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 4. С. 105. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr120871-14#Text>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Паламарюк А. О.

*студентка I-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУЧАСНІ ДЕОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Актуальною темою на сьогодні є регулювання відносин між адвокатом та його клієнтом. Такі відносини повинні будуватися на встановлених законом порядком та етичних цінностях, які створювались роками, без яких адвокат не буде мати можливості працювати. Клієнт, який звертається до адвоката, повинен розуміти, що адвокат є його захисником інтересів та перш за все, такі відносини будуть будуватись на головних принципах конфіденційності та взаємоповаги один до одного, які встановлені законом.

Законодавчими актами на національному рівні, які закріплюють обов'язковість забезпечення прав клієнта при співпраці з адвокатом є: Конституція України, Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закон України «Про безоплатну правову допомогу» та інші. До законодавчих актів, які закріплюють обов'язковість забезпечення прав клієнта при співпраці з адвокатом на наднаціональному (міжнародним) рівнем є: Загальна декларація прав людини, Європейська конвенція про захист прав людини, Загальний кодекс правил для адвокатів Європейської спільноти, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права та інші джерела.

Коли мова йде про деонтологічні засади діяльності адвоката, то потрібно зазначити, що під деонтологічними засадами адвоката будуть розуміти ту систему деонтологічних норм і принципів, які адвокат буде використовувати під час своєї діяльності, а саме ті, які будуть спрямовувати вірну поведінку адвоката під час вирішення конфлікту інтересів свого клієнта з іншим суб'єктом таких правовідносин [1]. На сьогодні, такі деонтологічні засади діяльності адвоката відображаються на довірливих відносинах між адвокатом та клієнтом. До головного підґрунтя правового регулювання адвокатської діяльності у цілому були покладені не тільки ті принципи, які були встановлені раніше минулим (вітчизняним) законодавством, але й ті необхідні стандарти, які приймалися міжнародною спільнотою на рівні наднаціонального законодавства. Хотілось би звернути увагу на те, що за статтею 4 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначаються принципи, на основі яких здійснюється адвокатська діяльність [2]. Такими принципами є: законність, верховенство права, уникнення конфлікту інтересів, незалежності та конфіденційності.

Головну роль, на мою думку, відіграють ті відносини між клієнтом та адвокатом, без яких правова допомога не буде результативною або ж неналежною з боку захисника, тому що головним джерелом інформації тих подій, які сталися з клієнтом буде сам клієнт. Через

що клієнт повинен бути впевненим у своєму захиснику і у тому, що адвокат не розголосить такі свідчення, які надасть клієнт. У таких відносинах перетинаються права та обов'язки адвоката. Наприклад, зберігання самої інформації для інших сторін судового процесу – це є правом адвоката та усіх інших суб'єктів права, оскільки деякі з них можуть потребувати розголошення такої інформації. Що стосується обов'язку адвоката, у такому випадку цим виступає відносини адвоката по відношенню до клієнта та інших осіб, яких це може якимось чином стосуватись. У разі втручання до діяльності відповідного адвоката, такі дії тягнуть за собою відповідальності згідно зі статтею 397 Кримінального кодексу України [3]. Оскільки подібні дії ведуть до порушення професійної таємниці адвоката. У цілому заборонено вимагати від адвоката розголошення будь-якої інформації з тих питань, які складають професійну таємницю адвоката з його клієнтом.

Можна зробити висновок, що адвокат перш за все повинен використовувати усі можливості засоби для забезпечення якісного зберігання конфіденційної інформації, притримуючись загальних норм, принципів та положень нормативно-правових актів, які регулюють такі відносини як на національному, так і наднаціональному рівні. Будь-яке не додержання таких вимог будуть тягнути за собою відповідальність для адвоката.

Підводячи підсумки, хотілось би зауважити, що додержання принципу конфіденційності є необхідністю та найважливішою передумовою довірливих відносин між адвокатом та клієнтом, без яких не може існувати надання відповідної правової допомоги.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення: 27.10.2021 року)
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 16.07.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n173> (дата звернення: 27.10.2021 року)
3. Компанійцев С.В. Деонтологічні засади діяльності адвокатів України: дис.. кандидат юридичних наук. Київ. 2013 р. 228 с.

*Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна*

Пальчук А. В., Саніцька І. В.

*студенти 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Надання доручення адвокатові – це завжди акт довіри. Задля її підтримання адвокати мають дотримуватися встановлених правил професійної поведінки у відносинах адвокат-клієнт [1]. Відносини клієнта з адвокатом унікальні та формуються поступово, коли адвокат погоджується надавати правову допомогу особі, яка звертається за послугами адвоката.

Існує багато аспектів відносин адвокат–клієнт, які регулюються Правилами адвокатської етики. Найбільш особливими у цих відносинах є два фактори: довіра та доступність.

Довіра важлива, тому що клієнти повинні знати, що їх адвокат не тільки враховує їхні побажання та інтереси, але і що їх адвокат не розкриє інформації, яка є конфіденційною. Це дійсно важливо, оскільки клієнт повинен мати можливість поговорити з адвокатом про кожен аспект його справи. Якщо клієнт не має довіри до свого адвоката, це значно ускладнить підготовку до успішного захисту чи представництва інтересів.

Не менш важливою є доступність правової допомоги. Вона є ключовим елементом та фундаментальним принципом будь-якої правової системи, яка гарантує право особи на рівний доступ до правосуддя. Також має місце нормативне закріплення і реально забезпечена можливість безперешкодного звернення до суду за захистом своїх порушених прав. І тому дуже важливим є запровадження ме-

ханізмів для підвищення якості та доступності правової допомоги, гарантованої державою.

Відповідно до статті 22 Правил адвокатської етики, адвокат не повинен приймати доручення, виконання якого може призвести до розголошення відомостей, що складають предмет адвокатської таємниці, крім випадків наявності письмової згоди клієнта, зацікавленого в збереженні конфіденційності такої інформації [2]. Обов'язок адвоката щодо конфіденційності зберігається навіть після закінчення справи клієнта.

Ще один важливий обов'язок, відповідно до статті 9 ПАЕ, який адвокати мають щодо своїх клієнтів, – це обов'язок не діяти або продовжувати діяти щодо клієнта у разі конфлікту інтересів.

Конфлікт інтересів існує, коли є значний ризик того, що на представництво адвоката клієнта негативно вплине його власний інтерес або обов'язки адвоката перед іншими клієнтами або третіми особами [3]. Конфлікт інтересів може виникнути, коли адвоката просять представляти клієнта у справі, в якій адвокат має особисту участь у результатах, або коли адвоката просять зробити щось неетичне, наприклад, збрехати клієнту. Конфлікт також може виникнути, коли адвоката просять виступити проти колишнього клієнта у справі.

Підсумовуючи наведене, можна дійти висновку, що в аспекті відносин адвоката з клієнтом першочергово розкривається когнітивний аспект довіри, який характеризує ці відносини як такі, що базуються на переконаності в чесності, порядності, вірності, відповідальності та правдивості. Довіра виступає необхідною умовою ефективної професійної діяльності адвоката та слугує запорукою її успіху. Водночас на рівні нормативного регулювання довіра трансформується та визначає змістовне наповнення основоположних у адвокатській діяльності принципів та інститутів: конфіденційності та адвокатської таємниці, акцентуючи увагу на їх морально-етичній природі.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики: затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. Сайт Національної асоціації адвокатів України. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf.

2. Погорецький М. А., Яновська О. Г. Адвокатура України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2014. 475 с.

3. Іваницький С. О. Добросесність адвоката. Актуальні проблеми судового права: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 23 квіт. 2018 р.). редкол.: Л. М. Москвич (голова) та ін. Харків: Право, 2018. С. 59-60.

Науковий керівник:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна

Пахолчак Д. П.

*студент 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Питання стосовно змісту поняття «адвокатська таємниця» є дуже важливим, тому що без цього неможливо визначити обсяг інформації, яка підпадає під це визначення і є адвокатською таємницею. Адвокатська таємниця – це одне з тих питань адвокатської діяльності, яке привертає велику увагу, з приводу якого посилено сперечаються, про яке багато писали і пишуть. Про адвокатську таємницю висловлювалися метри права: Бентам, Міттермайєр та Фрідман; Елі, Молло та Пікар; Коні, Фойницький, Володимиров, Арсенєв, Васковський, Зарудний, Грузенберг, Кулішер. Адвокат не може надавати результативну професійну допомогу довірителю доти, доки між ними не буде досягнуто повного порозуміння. Довіритель повинен відчувати абсолютну впевненість у тому, що питання, що обговорюються з адвокатом, та надана їм адвокату інформація залишаться конфіденційними, без будь-яких вимог чи умов. Отже, питання адвокатської таємниці можна охарактеризувати і як юридичне, і як етичне [1].

У Правилах адвокатської етики чітко прописано, що забороняється розголошувати відомості, які складають адвокатську таємницю [2]. Тому дуже важливо визначити яка це саме інформація, де вона може знаходитися та які існують умови для розголошення такої інформації. Особа, яка довірила цю інформацію може звільнити адвоката, його помічника та інших осіб, які отримали доступ до такої інформації у наслідок перебування з адвокатом у трудових відносинах від обов'язку зберігати таємницю. Також, якщо адвокат отримав інформацію від особи, якій потім було відмовлено в укладанні договору про надання правової допомоги з передбачених законом підстав, ця інформація все одно підпадає під поняття адвокатська таємниця та захищається від розголошення [3].

Існує випадок, коли розголошення адвокатської таємниці не є порушенням. Якщо адвокат інформує Державну службу фінансового моніторингу на виконання вимог, передбачених у законі про запобігання та протидію легалізації доходів, то це не відноситься до розголошення адвокатської таємниці й дана особа не буде нести за це відповідальності. Однак, це положення можна розглядати й як можливість правоохоронних органів отримати доступ до інформації, яка насправді підпадає під поняття «адвокатська таємниця» та захищена законодавством України від розголошення.

Ця проблема є актуальною, бо у разі зловживання правом з боку правоохоронних органів можливе порушення адвокатської таємниці. Дана норма є відносно новою, відповідно до цього вона потребує детального роз'яснення з боку законодавця й чіткої регламентації дій правоохоронних органів. Без цього неможливо буде стверджувати, що права клієнта і адвоката будуть захищені від посягань з боку правоохоронних органів. Таємниця змісту відносин між адвокатом і клієнтом є не тільки гарантією прав адвоката й клієнта, а й гарантія інтересів держави.

Неможливість допитати адвоката відносно інформації, яку він отримав від клієнта, обумовлюється принциповим ставленням до адвокатської діяльності як державно необхідної, яка сприяє зміцненню законності.

Список використаної літератури:

1. Адвокатська таємниця: теорія і практика URL: https://pidru4niki.com/2015082666449/pravo/advokatska_tayemnitsya_teoriya_praktika
2. Джабурія О.О. Адвокатське бюро та адвокатське об'єднання як суб'єкти відносин щодо забезпечення дотримання Правил адвокатської етики. Вісник Одеської адвокатури. 2019. С. 34-36.
3. Реалізація принципу адвокатської таємниці при здійсненні адвокатом консультативної діяльності. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_3_4-2016-35-40_Kolomiichuk.pdf.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Подакова Т. В.

*студентка 1-го курсу магістратури
соціально-правового факультету*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

9 червня 2017 року З'їзд адвокатів України затвердив оновлені Правила адвокатської етики, що регулюють поведінку адвокатів, помічників та стажистів при здійсненні адвокатських повноважень та у повсякденному житті. Правила адвокатської етики (далі – Правила) забезпечують дотримання законності, незалежності, пріоритет інтересів клієнта, збереження адвокатської таємниці, повагу до інших адвокатів, органів державної влади та місцевого самоврядування.

Особливістю нової редакції є стаття 57, яка регулює проблему розміщення адвокатом інформації в Інтернеті, що не може шкодити авторитету інших адвокатів та адвокатури в цілому. Однак, не надається жодної дефініції авторитету, критеріїв та розміру завдання шкоди, не зафіксовано механізм визначення розміру шкоди завданої викладеною інформацією.

Відповідно до статті 60 Правил, спілкування адвоката не допускається утиск прав особи за расою, статтю, віком, переконанням, громадянством та іншими ознаками. Адвокат має враховувати різноманіття думок та поглядів у суспільстві, вміти стримано сприймати опонента та виражати власні ідеї, неображаючи співрозмовника. При цьому, особиста думка не може подаватися від імені адвокатури. Адвокат не має права викладати інформацію, що є адвокатською таємницею без попереднього дозволу клієнта [1].

На разі не існує системи ідентифікації, яка б дозволила підтвердити, що даним особовим записом користувався саме цей адвокат і неможливо визначити за яким з тисяч аккаунтів знаходиться адвокат. При веденні Єдиного реєстру адвокат має право вказувати власну електронну адресу, офіційні сторінки у соціальних мережах, однак більшість адвокатів даним правом не користуються, що разом з презумцією невинуватості фактично виключає можливість притягнення адвоката до відповідальності за дії в мережі Інтернет. Вирішити цю проблему можна шляхом зобов'язання зазначення у Реєстрі офіційної сторінки в разі її наявності.

Серед недоліків нової редакції Правил слід звернути увагу на передачу права тлумачити Правила від Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури з'їзду адвокатів України. Ці зміни є недоречними, оскільки ВКДКА формує практику розгляду дисциплінарних справ і оперативно приймає рішення у справі.

Крім того, слід наголосити на важливості незастосування заходів примусу. Високий рівень правосвідомості та культури адвокатів допоможе запобігти можливим порушенням, покращити якість надання адвокатських послуг, уникнути проявів поведінки, що відповідає нормам права, але при цьому порушує моральні норми суспільства. Підвищувати рівень правової культури можна через наголошення дотримання правил етики для студентів-правників, осіб, що проходять стажування у адвокатів та діючих адвокатів. Екзамен на адвоката має включати в себе знання норм законодавства та наявність поведінки, яка відповідає нормам етики.

Заходами дисциплінарної відповідальності за недотримання Правил адвокатської етики адвокатом, його помічником, стажистом чи особою, що перебуває з ним у трудових відносинах відповідно до статті 35 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є:

- 1) попередження;
- 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року;
- 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України.

Для відкриття дисциплінарного провадження за частиною 1 статті 36 Закону необхідна заява (скарга) особи, якій стало відомі факти порушення адвокатом Правил[2]. При цьому не визначається статус такої особи у процесуальних правовідносинах, що гарантує захист не лише клієнтам адвоката, але і особам, які з певних причин не набули цього статусу.

Особливу увагу слід звернути на ототожнення поняття «заява» та «скарга» в даній статті, що недопустимо у зв'язку з визначенням даних понять. Зокрема, в п. 1.4 Наказу Державної судової адміністрації «Про Положення про автоматизовану систему визначення члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» зазначено, що заява ставить на розгляд сам факт неетичної поведінки, але таке звернення може і не передбачати вимоги заявника застосування до особи покарання [3]. Скарга – звернення щодо неправомірної поведінки, яка містить в собі вимогу про притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Стаття 3 Закону України «Про звернення громадян» надає визначення заяви як прохання громадян про сприяння здійснення їх прав та інтересів або повідомлення про порушення норм чинного законодавства чи недоліки в діяльності, а також висловлення думки щодо поліпшення їх діяльності. При цьому скарга – це звернення

з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями [4].

Таким чином, якщо законом буде передбачено дві форми звернень, це допоможе розмежувати заходи дисциплінарної відповідальності адвоката. Наприклад, відповідальність у разі задоволення вимог заявника може виключати позбавлення особи права на заняття адвокатською діяльністю, при розгляді скарги можуть додаватись вимоги про відновлення порушених прав та інтересів скаржника.

Особливої уваги потребує питання відносно можливості оскарження рішення дисциплінарної комісії до суду. Передбачена норма суперечить принципу незалежності адвокатури, оскільки може застосовуватись з метою затягування процесу розгляду дисциплінарної справи та позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю окремих адвокатів за відсутності достатніх на це підстав.

Крім того, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не передбачає жодної відповідальності для осіб, що намагаються чинити тиск на адвоката шляхом подачі заяв (скарг) на неправомірну поведінку адвоката. Єдиною гарантією від зазначеного впливу є відмова у відкритті дисциплінарної справи у зв'язку з відсутністю відомостей про наявність ознак дисциплінарного проступку та анонімних заяв (скарг), проте її недостатньо для збереження ділової репутації адвоката та не знімає зайве навантаження з кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури.

Враховуючи вищевказане, необхідно доопрацювати норми про притягнення адвоката за недопустиму поведінку в мережі Інтернет шляхом ідентифікації користувача як діючого адвоката. Важливим є усунення оціночних понять у нормах, які регулюють порядок притягнення до відповідальності. Для недопущення тиску на адвоката та усунення перешкод професійній діяльності через подачу заяв (скарг) про дисциплінарне порушення доцільно прийняти норми про відповідальність за дані звернення. Надання додаткових гарантій при оскарженні дисциплінарних справ адвокатів у суді чи усунення даного оскарження має забезпечити дотримання адвокатської незалежності.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/n0001891-17/conv>. (дата звернення: 29.10.2021)

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

3. Про затвердження Положення про автоматизовану систему визначення членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для підготовки до розгляду і доповіді справ: рішення Ради суддів України від 16.04.2015 № 39

4. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР *Відомості Верховної Ради України* від 19.11.1996, № 47, стаття 256.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кубаєнко Андрій Володимирович

Поліщук В. Я.

студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА АДВОКАТА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Поведінка адвокатів у мережі Інтернет є досить актуальним питанням, на рахунок якого існує ціла низка контрверсійних думок та поглядів зважаючи на активність правників на різноманітних сайтах, форумах, у соціальних мережах. Адвокати не стоять осторонь розвитку комунікаційних технологій, а активно ведуть блоги, роблять твіти, коментують дописи, створюють профілі, як особисті, так і професійні, де дуже часто публікують інформацію про адвокатську діяльність, аналізують законодавство, висловлюють власні позиції щодо актуальних правових та політичних проблем.

У зв'язку з цим важливим та необхідним кроком у регламентації даної діяльності стало доповнення Правил адвокатської етики (далі – ПАЕ) розділом VIII «Дотримання норм адвокатської етики

при використанні мережі Інтернет», який складається із чотирьох статей (ст. 57-60).

Зупинимося на деяких проблемних питаннях регламентації даних відносин.

По-перше, у ст. 57 ПАЕ зазначається, що участь адвоката у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте адвокат може розмішувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. При цьому поняття такого авторитету не є визначеним ні в ПАЕ, ні в інших нормативно-правових актах. Дане поняття є оціночним, тобто може довільно й вибірково тлумачитися уповноваженим органом залежно від обставин у кожному конкретному випадку. Крім того, не зрозумілим є процес і механізм визначення шкоди та її розміру. Таким чином, правозастосування даної норми є дещо ускладненим і може стати джерелом зловживань для уповноважених на тлумачення органів. Саме такий підхід підтверджується судовою практикою. Так, Окружний адміністративний суд м. Київ в постанові від 21.07.2017 р. вказав на законодавчо передбачену можливість перевірки в судовому порядку лише процедурних питань ухвалення відповідного рішення Вищою кваліфікаційно дисциплінарною комісією адвокатури (далі – ВКДКА). Повноваження ВКДКА щодо оцінки дій адвоката на відповідність ПАЕ та прийняття відповідного рішення визнані дискреційними, що унеможливує судовий перегляд останнього для гарантування його справедливості, добросовісності та розумності. [2]

По-друге, відповідно до ст 57 ПАЕ визначено принципи поведінки адвокатів в Інтернет-просторі, а саме: незалежності, професійності, відповідальності, чесності, стриманості та коректності, гідності, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантності та терпимості, корпоративності та збереження довіри суспільства, конфіденційності. Варто зауважити, що дані принципи не узгоджені з основними, яким присвячено розд. II ПАЕ (ст. 6-13). Лише два з них збігаються – незалежність та конфіденційність. Таким чином, мож-

на зробити дещо абсурдний висновок, що решта принципів повинна дотримуватись адвокатами лише у віртуальному житті. Однак очевидно, що чесність, відповідальність, толерантність тощо є не менш важливими у реальному житті. Більше того, зміст принципів поведінки адвокатів у мережі Інтернет не розкритий, лише вказується на певні аспекти їх дотримання адвокатами. [2]

По-третє, правила поведінки адвокатів в Інтернет мережі визначені так, що орієнтовані саме на адвоката, який є носієм свого статусу повсякчас, а не лише під час здійснення своєї професійної діяльності. Отже, адвокат позбавлений свободи створювати дописи, коментарі, висловлювати власні думки в статусі приватної особи, адже останні будуть аналізуватися як такі, що висловлені особою в статусі адвоката. [1]

По-четверте, досить важко ідентифікувати людину і її профіль у соціальній мережі. Ні для кого не таємниця, що зараз кожна людина може створити профіль у соціальній мережі й назватися будь-яким ім'ям. Таким чином може бути створений фейковий профіль будь-якого адвоката, адвокатського бюро чи об'єднання, на якому розміщуватиметься інформація, використання якої завдасть шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому. Для вирішення даної проблеми адвокати висловлюють різні пропозиції. Наприклад, розробити правила ідентифікації адвокатів в Інтернеті. Однак, якщо уявити, що такі будуть розроблені, наприклад за IP-адресою чи MAC-адресою пристрою чи смартфона, через оператора зв'язку, що само собою буде порушенням прав адвокатів та втручанням у їхню незалежну діяльність, як довести, що за конкретним ідентифікованим пристроєм або сторінкою в соціальній мережі знаходився саме цей адвокат, а не інша особа? Також існує пропозиція додати до ЄРАУ ще одну графу до профайлу кожного адвоката щодо його особистої (персональної) сторінки у соціальних мережах. Тим більше, що це цілком корелюється зі ст. 17 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», якою встановлено обов'язок Ради адвокатів України забезпечити ведення Єдиного реєстру адвокатів України, а до ЄРАУ, своєю чергою, вноситься інформація щодо засобів зв'яз-

ку з адвокатом, а також інші відомості, передбачені цим Законом. Внесення додаткових відомостей до ЄРАУ не потребуватиме жодних витрат, однак це гарантовано надасть можливість потенційним клієнтам чітко ідентифікувати користувачів відповідних сторінок у соціальних мережах як адвокатів, які надають відповідні послуги.

Отже, етичні норми щодо поведінки адвокатів у мережі Інтернет є необхідним кроком уперед, зважаючи на сучасні реалії. Однак деякі моменти потребують вдосконалення задля кращого врегулювання даних відносин.

Список використаної літератури:

1. Кухнюк Д. В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. Вісник одеської адвокатури. Одеса, 2019. Спец. вип. Адвокатська етика. С. 39-43.
2. Бойко Г. В. Деякі проблемні питання застосування дисциплінарною палатою Правил адвокатської етики при використанні адвокатом мережі Інтернет. Вісник одеської адвокатури. Одеса, 2019. Спеціальний вип. Адвокатська етика. С. 14-16.
3. Вільчик Т. Б. Деонтологічні засади діяльності адвокатів: міжнародні стандарти та вітчизняне законодавство. Вісник одеської адвокатури. Одеса, 2019. Спец. вип. Адвокатська етика. С. 26-29.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Полівенко Л. О.

*студент 2-го курсу факультет адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Адвокатура має важливу роль у суспільстві, на адвокатуру покладено важливу роль у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина. Конституція України закріпила статус адвокатури як незалежного інституту, який здійснює надання професійної правничої допомоги.

Через важливість системи адвокатури в Україні, вимагає від адвокатів слідування високим етичним стандартам поведінки. Суспільство вимагає від адвокатів, щоб захисником їх прав була чесна, порядна, компетентна та принципова людина

Значення та роль Правил адвокатської етики у житті адвокатської спільноти можна простежити від набуття статусу адвоката до практичної діяльності адвоката. Норми Правил адвокатської етики пронизують все життя адвокатів та є особливо важливими, адже статус адвоката є невід'ємним від особи, яка є носієм цього статусу. Слід зазначити, що адвокат повинен турбуватися не лише про власну репутацію, а й про репутацію та повагу до інституту адвокатури загалом

Основні принципи адвокатської етики – це керівні, пріоритетні засади, які визначають міру належної та необхідної поведінки адвоката в ході професійної діяльності, а також формують його відповідальне ставлення до провадження такої діяльності.

Затверджені Установчим З'їздом адвокатів України Правила адвокатської етики визначили основні принципи адвокатської етики.

Незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності. Специфіка цілей і завдань адвокатури вимагає як необхідної умови належного здійснення адвокатської діяльності максимальної незалежності адвоката у виконанні своїх професійних прав і обов'язків, що передбачає його свободу від будь-якого зовнішнього впливу, тиску чи втручання в його діяльність з надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту або представництва клієнта, зокрема з боку державних органів, політичних партій, інших адвокатів тощо, а також від впливу своїх особистих інтересів.

Дотримання законності. У своїй професійній діяльності адвокат (адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність для належного захисту й представництва прав та законних інтересів клієнта, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності

Пріоритет інтересів клієнта. У межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний у своїй професійній діяльності виходити з переваги інтересів клієнта. Адвокат за можливості сприяє досудовому та позасудовому порядках урегулювання спорів між клієнтом та іншими особами. Адвокат повинен поважати свободу вибору клієнтом захисника своїх прав (представника чи особи, яка надає йому професійну правничу (правову) допомогу), і не перешкоджати у реалізації цієї свободи.

Неприпустимість конфлікту інтересів. Під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків, а також на вчинення чи не вчинення ним дій під час здійснення адвокатської діяльності. Адвокат без письмового погодження з клієнтами, щодо яких виник конфлікт інтересів, не може представляти або захищати одночасно двох або більше клієнтів, інтереси яких є взаємно суперечливими, або вірогідно можуть стати суперечливими, а також за таких обставин надавати їм професійну правничу (правову) допомогу.

Конфіденційність. Дотримання принципу конфіденційності є необхідною і щонайважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, без яких є неможливим належне надання професійної правничої (правової) допомоги, здійснення захисту та представництва. Тому збереження конфіденційності будь-якої інформації, яка визначена як предмет адвокатської таємниці Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», або становить персональні дані про фізичну особу, які охороняються законодавством з питань захисту персональних даних, є правом адвоката у відносинах з усіма суб'єктами права, які можуть вимагати розголошення такої інформації, та обов'язком щодо клієнта і тих осіб, кого ця інформація стосується.

Компетентність та добросовісність. Зважаючи на суспільну значущість і складність професійних обов'язків адвоката, від нього вимагається високий рівень професійної підготовки, ґрунтовне знан-

ня чинного законодавства, практики його застосування, опанування тактики, методів і прийомів адвокатської діяльності, ораторського мистецтва. Адвокат зобов'язаний надавати професійну правничу (правову) допомогу клієнту, здійснювати його захист та представництво компетентно і добросовісно, що передбачає знання відповідних норм права, наявність необхідного досвіду їх застосування, доскональність у врахуванні всіх обставин, що стосуються доручення клієнта та можливих правових наслідків його виконання, ретельну підготовку до виконання доручення

Повага до адвокатської професії. Всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві.

Чесність та добропорядна репутація. Адвокат повинен бути добропорядним, чесно та гідно виконувати свої професійні обов'язки. Адвокату заборонено робити завідомо неправдиві заяви стосовно суті доручення, фактичних обставин, що мають до нього відношення, їх правової оцінки, прав і обов'язків адвоката, клієнта, а також обсягу своїх повноважень щодо представництва інтересів клієнта.

Вимоги до рекламування адвокатської діяльності. Адвокат має право рекламувати свою професійну діяльність з дотриманням чинного законодавства і цих Правил. Рекламні матеріали про адвокатську діяльність (та будь-які інші матеріали такі як бланки, візитівки та інше) не можуть містити:

- оціночних характеристик відносно адвоката;
- критики адвокатами інших адвокатів;
- заяв про вірогідність успішного виконання доручень та інших заяв, що можуть викликати безпідставні надії у клієнтів;
- вказівок, які можуть сформувати уявлення, що діяльність саме цього адвоката характеризується рисами і показниками, притаманними, в дійсності, адвокатурі як такої

Адвокати повинні дотримуватися основних принципів адвокатської етики, тому що через них авторитет адвокатури та довіра суспільства буде зростати. Нехтування цих основних принципів

призводить до порушення правил адвокатської етики, що є дисциплінарним проступком адвоката відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 34 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Систематичне або грубе одноразове порушення правил адвокатської етики є підставою накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю (ст. 31), а систематичне або грубе одноразове порушення правил, що підриває авторитет адвокатури України, – підставою для позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю (ст. 32).

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/n0001891-17/conv>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент ***Ковальчук Інна Сергіївна***

Постовалова А. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИСЯГИ

Особа, яка набуває статус адвоката, приймає присягу, відповідно до якої бере на себе обов'язок дотримуватись принципів адвокатської діяльності, правил адвокатської етики та чесно і сумлінно виконувати покладені обов'язки. Прийняття присяги адвокатом не слід вважати формальним етапом для набуття статусу адвоката, оскільки присяга відіграє важливу роль для формування особи адвоката. За порушення присяги адвокат може бути притягнутий до дисциплі-

нарної відповідальності, дослідження практики дисциплінарних палат кваліфікаційно-дисциплінарних комісії адвокатури дає підстави стверджувати, що це питання є вкрай актуальним.

Підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності закріплені у п. 1 ст. 34 закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Єдиною підставою для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку. Тобто, дисциплінарною відповідальністю адвоката є міра покарання, яка може настати в результаті неналежного здійснення ним професійних обов'язків або інших порушень, в тому порушень числі правил адвокатської етики у приватному житті.

Одним із дисциплінарних проступків адвоката є порушення присяги адвоката України, за який на особу накладається дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю, позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю із виключенням з Єдиного державного реєстру адвокатів України.

Історія виникнення інституту присяги адвокатів сягає своїм корінням у давні часи. За часів Київської Русі присяга адвоката приймалася на Біблію та не мала правового значення і відповідно не тягнула за собою ніякого покарання в сучасному розумінні [2, с. 12]. Клятва мала значення лише для особи, яка її давала і яка перед своєю совістю несла відповідальність за її порушення.

На сучасному етапі присяга адвоката закріплена на законодавчому рівні, а отже і відповідальність за порушення є серйознішою. Адвокат буде притягнутий до відповідальності кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури і, як вище зазначалося, за таке порушення буде позбавлений права на зайняття адвокатською діяльністю із виключенням із Єдиного державного реєстру адвокатів України.

Розглядаючи сутність присяги адвоката, можна зазначити, що присяга – це клятва, в якій адвокат обіцяє дотримуватися головних принципів діяльності адвокатури в Україні, зокрема, таких, як верховенство права, законність, незалежність та конфіденційність, дотримуватися правил адвокатської етики. Так, як адвокатська діяльність

в більшості випадків є стресовою роботою, то в деяких випадках адвокатів не завжди вдається в повній мірі дотримуватися правил адвокатської етики, тому справедливо, що осіб, які порушують присягу та правила адвокатської етики, притягують до дисциплінарної відповідальності саме з цієї причини.

Якщо детальніше проаналізувати положення закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яке стосується складання присяги адвоката, то можна зрозуміти, що законодавець розуміє порушення присяги в якості самостійної підстави притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності [3, с. 55]. Тобто, адвокат, порушуючи присягу несе відповідальність перед законом та перед самим собою за недотримання своїх морально-етичних принципів.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновки, що порушення присяги адвоката України є серйозним дисциплінарним проступком за яким слідує суворе дисциплінарне стягнення. Так, як в тексті присяги адвоката згадуються основні принципи діяльності адвокатури в Україні та правила адвокатської етики, то можна підсумувати, що порушення присяги адвоката включає в себе багато інших дисциплінарних проступків адвоката, порушення яких тягне за собою дисциплінарну відповідальність.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. 5076-VI. (у редакції від 16.07.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Сафулько С.В. Присяга – як складова статусу адвоката. *Юридичний вісник України*. 2014. № 33. С. 12.
3. Заборовський В.В., Булеця С.Б. Присяга адвоката та відповідальність за її порушення. *Римське право як підґрунтя сучасного права Європи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 27 травня 2016 р.)* / за заг. ред. Є.О. Харитонова; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса: Фенікс, 2016. С. 55-58.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кіслиця Ірина Олександрівна

Сайк О. Б.

*студентка 1-го курсу магістратури
соціально-правового факультету*

Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Уявити життя у ХХІ ст. без Інтернету неможливо. Людина, зайнята в будь-якій сфері, потребує доступу до Інтернету. Однак у представників деяких професій у цій сфері можуть виникати труднощі, пов'язані з підпорядкуванням професійної етики. Зокрема, для представників адвокатури питання щодо поведінки в Інтернеті постають досить гостро.

Саме честь і гідність адвокат повинен зберігати не тільки під час життя і діяльності поза мережею «Інтернет», а й безпосередньо під час перебування в Інтернет-просторі.

Це можна аргументувати тим, що адвокат, здійснюючи свою діяльність, представляє не тільки себе, але і все адвокатське співтовариство. Саме тому складно розділити особистість адвоката і особистість людини, яка здійснює юридичну діяльність. Це багато в чому відбувається через те, що адвокат в будь-який момент життя і діяльності представляє всю адвокатуру в цілому і повинен піклуватися про її імідж, навіть коли створює свій сайт і рекламує свої послуги, а також бере участь в обговореннях на будь-якому форумі і залишає коментар до фотографії в соціальній мережі. Неважливо, яку діяльність людина, що має статус адвоката, здійснює в Інтернеті, важливо як він її здійснює, а здійснювати її він повинен відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2] та Правил адвокатської етики [3].

Саме у Правилах адвокатської етики, які були затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року, є окремий розділ, який присвячений питанням комунікації адвоката в мережі «Інтернет» – Розділ VIII за назвою: «Дотримання норм адвокатської етики при використанні мережі «Інтернет» [3].

У цьому розділі Правил зазначено, що «участь адвоката в соціальних мережах (не обмежуючись: Facebook, Twitter, LinkedIn, Pinterest, Google Plus+, Tumblr, Instagram, Flickr, MySpace та інших), Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимим, проте, адвокат може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету адвокатів та адвокатури в цілому» (ч. 1 ст. 57) [3].

Правила адвокатської етики також визначають принципи, про які адвокат повинен пам'ятати, використовуючи соціальні мережі, Інтернет-форуми та інші форми спілкування в мережі «Інтернет», а саме: незалежності; професійності; відповідальності; чесності; стриманості та коректності; гідності; недопущення будь-яких проявів дискримінації; толерантності та терпимості; корпоративності та збереження довіри суспільства; конфіденційності (ч. 3 ст. 57) [3].

Саме при спілкуванні в соціальних мережах адвокатам слід неухильно дотримуватися принципів презумпції невинності та професійної компетентності, а для цього:

- утримуватися від коментування обставин, особливо позиції захисту у справах, в яких вони не беруть участь, і від прогнозування результату таких справ;
- дотримуватися розумної стриманості при обговоренні та роз'ясненні правових норм, особливостей судочинства, дій його учасників;
- з особливою обережністю ставитися до підписання колективних листів і звернень, а також участі в інших колективних акціях [4, с. 208].

Запровадження даних норм у Правила адвокатської етики було неоднозначно сприйнято членами адвокатської спільноти: деякі представники адвокатських кіл вважають їх «новітніми», інші – такими, що суперечать основним правам людини і громадянина (таким як, право на свободу слова, право на приватність тощо). У той же час слід визнати: не кожен адвокат задумувався над тим, що більшість цих етичних норм «запозичені» із міжнародно-правових стандартів у сфері юридичної діяльності, в тому числі, й адвокатської [1, с. 41].

Оскільки саме соціальні мережі створюють іншу реальність, розмиваються межі особистого та професійного життя, виробляються альтернативні критерії успіху та професіоналізму в адвокатській діяльності, з'являються додаткові можливості звернення до громадськості та отримання інформації, зростають ризики – особисті, репутаційні та професійні.

Адвокату доцільно використати можливості мережі Інтернет та високих технологій для розвитку своїх професійних навичок, зниження витрат у процесі надання кваліфікованої юридичної допомоги, а також пошуку клієнтів. Технології розвиваються стрімко і будь-якій сучасній людині необхідно брати участь у цих процесах.

Таким чином, включення нового розділу до Правил адвокатської етики є позитивним кроком і показником того, що правила повинні трансформуватися відповідно до змін в суспільстві. Водночас необхідно розробити та здійснити заходи щодо підтвердження особи адвоката в мережі Інтернет, удосконалити процедуру оскарження рішень дисциплінарних палат, що стосуються питань дотримання адвокатської етики при використанні мережі Інтернет.

Список використаної літератури:

1. Кухнюк Д. Адвокатська етика у віртуальній реальності. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск «Адвокатська етика»*. 2019. С. 39-42
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/> (дата звернення: 29.10.2021)
3. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/n0001891-17/conv>. (дата звернення: 29.10.2021)
4. Стародубцев А. Практичне застосування поняття адвокатської етики на сучасному етапі: зміст та значення. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*, 2020. № 29. С. 206-212.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кубаєнко Андрій Володимирович

Стрельчук М. Є.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської
юстиції*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКА АДВОКАТА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Західні вчені активно вивчають проблеми формування та конвергенції мереж та громадянського суспільства. Найбільшою популярністю користуються теоретичні розробки принципів мережевого суспільства М. Кастеллс, який вважає, що сучасні процеси трансформації та формування глобального громадянського суспільства неприйнятні без розвитку належного розвитку мережевих ресурсів у технічній, організаційній та правовій сферах [1]. Як зазначає автор, «мережеві мережі стають формами «спеціалізованих спільнот», тобто формами комунікабельності, виходячи з особливостей їх інтересів...».

Пропаганда як один із визначальних інститутів громадянського суспільства, що підтверджується імперативом професійного захисту прав людини та законних інтересів, не залишилася осторонь проблем глобалізації.

Впровадження нових стандартів поведінки адвокатів у процесі користування Інтернетом є досить актуальним, оскільки намітилася тенденція до збільшення участі юридичної спільноти у соціальних мережах, на веб – сайтах, на Інтернет – форумах, у блогах [1].

Користуючись соціальними мережами, адвокати повинні насамперед дотримуватися вимог моралі – визначальної складової особистості. Ступінь суб'єктивної свободи людини задається її моральним імперативом і є показником її ступеня розвитку. Будь-які засоби та методи повинні бути, перш за все, моральними. Адвокатура поєднує в собі правові та моральні принципи, оскільки мораль і право нерозривно пов'язані між собою. Закон і мораль, по суті, є основними регуляторами поведінки людини. Здійснюючи професійну діяльність, адвокат повинен керуватися перш за все етичними принципами, він повинен бути морально стійким, і це допоможе йому прийняти правильне рішення у складних ситуаціях.

Дійсно, тепер адвокати ведуть блоги та публікують статті на різних особистих та професійних платформах соціальних медіа. Як і інші, адвокати створюють особисті та професійні профілі на таких сайтах, як Facebook, Twitter, LinkedIn тощо. Адвокати та юридичні компанії також все частіше «ведуть блог» для аналізу змін у законодавстві або аналізу юридичних чи політичних подій. Звичайно, адвокати продовжуватимуть стежити за тенденціями в Інтернеті та шукати нові шляхи збільшення своєї публічної присутності [2].

Водночас адвокати повинні бути обережними під час використання соціальних мереж та уникати будь – якої непрофесійної чи неетичної поведінки.

При використанні соціальних мереж, інтернет – форумів та інших форм спілкування в Інтернеті адвокат повинен виконувати свої професійні обов'язки, що впливають із чинного законодавства України.

Таке використання соціальних медіа має відповідати принципам: незалежності, професіоналізму, чесності, стриманості, гідності, запобігання всім формам дискримінації, терпимості і толерантності, корпоративності та зміцнення довіри громадськості, конфіденційності.

Інновації у правилах етики, пройняті європейським духом у сфері соціальних дій в Інтернеті є поступовим кроком НААУ до посилення інституційного значення інституту адвокатури.

Збалансування питання соціальної діяльності адвоката в Інтернеті, безумовно, є необхідною умовою забезпечення гарантій адвокатської діяльності, запобігання маніпуляціям діловою та професійною репутацією між адвокатами, а також можливої втрати конфіденційної інформації або інформації про клієнта.

Соціальна активність адвокатів в Інтернеті має бути об'єднуючою силою і повинна сприяти швидкому розповсюдженню інформації як серед юристів, так і серед клієнтів адвокатів, а також не повинна викликати недовіри та тиску [3].

Спроби регулювати діяльність адвоката в Інтернеті можна вважати прогресивним і правильним кроком, але ці положення слід

уточнити та розробити загальні підходи до ідентифікації адвоката в Інтернеті та процедури доведення його вини.

У цьому контексті ми вважаємо, що адвоката слід притягати до відповідальності за його дії в Інтернеті лише у випадку особистої шкоди, належним чином доведеної: або іншому адвокату, або безпосередньо клієнту, а не за його заяви та професійний статус.

Список використаної літератури:

1. Кухнюю Д. Професійна етика у віртуальному просторі. *Юридична газета*. 22.04.2019. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/profesiyna-etika-u-virtualnomuprostori.html>.
2. Коломійчук В. Адвокатська етика в мережі Інтернет: проблемні питання. *ЛігаБлоги*. 24.07.2018. URL: <https://blog.liga.net/user/vkolomiychuk/article/30605>.
3. Адвокатська етика в Інтернеті. *Jurimex*. 19.10.2017. URL: <http://jurblog.com.ua/2017/10/advokatska-etika-v-interneti/>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Турса Ю. С.

студентка 1-го курсу магістратури соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Межі професійної відповідальності адвоката визначаються ним самостійно на основі внутрішнього морального переконання, тобто моральності. Моральні основи розуміються як принципи моралі, на яких ґрунтується діяльність інституту адвокатури. Мораль розуміється адвокатами традиційно як духовність і як форма суспільної свідомості і відносин. У той же час мораль – один зі способів регулювання поведінки людини на основі певних правил (моралі).

Поняття «моралі» і «права» здебільшого розрізняють, зазначаючи, що право (зокрема, так зване «позитивне») фіксується у письмовій формі в нормативно-правових актах і забезпечується примусом; у нашому ж розумінні ці поняття можуть бути і пов'язані між собою, адже «право – це мінімум моралі». Моральні вимоги теж можуть формалізуватися і набувати форм моральних норм, хоча можуть характеризуватися і певною невизначеністю. У той же час моральні норми орієнтуються на таке поняття як ідеал, що тісно пов'язано зі вмістом певної «великої ідеї».

Згідно з положеннями Правил адвокатської етики [1], професійна незалежність адвоката, а також переконаність довірителя у порядності, чесності і сумлінності адвоката є необхідними умовами довіри до нього; адвокат повинен уникати дій (бездіяльності), спрямованих на підірив довіри; зловживання довірою несумісне зі званням адвоката.

Для адвоката повинно бути важливим дотримання принципів етики адвоката і закону.

Науковцями по-різному висвітлюються моральні аспекти адвокатської діяльності, але більшість з них вказує на такі ознаки адвокатської етики: 1) сукупність правил поведінки адвоката, пов'язана зі здійсненням адвокатської діяльності; 2) сукупність норм поведінки; 3) правила, що регулюють такі сторони діяльності адвокатів, які нерозривно пов'язані з честю і гідністю кожного з них окремо і адвокатури загалом [2, с. 28].

За міжнародними звичаями адвокату слід діяти в інтересах як права загалом, так і тих, чії права і свободи йому довірено захищати; не тільки виступати в суді від імені довірителя, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. У зв'язку з цим на адвоката покладено комплекс зобов'язань як юридичного, так і морального характеру, які умовно поділяються на такі категорії зобов'язань: 1) перед довірителем; 2) перед судом та іншими органами влади, з якими адвокат контактує, будучи довіреною особою довірителя або діючи від його імені; 3) перед іншими адвокатами; 4) перед суспільством, для членів якого існування вільної і незалеж-

ної професії поряд із додержанням правових норм є найважливішою гарантією захисту прав людини.

Адвокат при здійсненні своєї професійної діяльності повинен керуватися як етичними, так і моральними принципами. Адвокат повинен слідувати цим принципам протягом здійснення своєї професійної кар'єри. Він зобов'язаний використовувати усі законні засоби для захисту інтересів клієнта. Однак вимоги моральності ширші за рамки закону, тому необхідно, щоб засоби захисту були не тільки законними, а й морально бездоганними. Адвокат за будь-яких обставин повинен зберігати честь і гідність, оскільки вони є важливими складниками його ділової репутації.

При наданні юридичної допомоги особам адвокат повинен поважати їх права, честь і гідність, дотримуючись ділової дистанції при спілкуванні з довірителем. Адвокат повинен виконувати професійну діяльність сумлінно, чесно, розумно, кваліфіковано, своєчасно виконувати прийняті на себе зобов'язання щодо захисту прав, свобод і законних інтересів довірителя, але тільки законними засобами. У Правилах адвокатської етики зазначено, що закон і моральність вище волі довірителя. Ніякі побажання, прохання чи вказівки довірителя, спрямовані на недотримання закону або порушення вказаних вище правил, не можуть бути виконані адвокатом. Професійні та моральні якості адвоката далеко не вроджені властивості особистості, а придбані в процесі життєдіяльності. Адвокат за допомогою свідомості орієнтується в об'єктивній дійсності, виділяє себе із неї, протиставляє їй себе і регулює свою поведінку відповідно до базових потреб, ціннісних орієнтацій, ціннісних установок, знань, набутих у процесі соціалізації.

Однак вказаних вище моральних принципів не завжди дотримуються. Так, В. Сталоверов у своєму дослідженні вважає, що в адвокатурі існує дуже важлива проблема: порушення адвокатами норм і правил адвокатської етики. Однією із причин цих проблем він вважає низький морально-етичний рівень розвитку адвоката загалом, відсутність моральних установок, визначення сенсу людської справедливості [3]. Дійсно, найчастіше громадяни стикаються із не-

сумлінними адвокатами, які виконують свої обов'язки неналежним чином або зовсім не виконують їх. Все частіше адвокати при виконанні своїх професійних обов'язків працюють лише для отримання прибутку, в той час як цільовим призначенням їхньої діяльності є кваліфікована юридична допомога громадянам.

Правила адвокатської етики передбачають дисциплінарну відповідальність за порушення адвокатом вимог законодавства. Вони передбачають низку заходів дисциплінарної відповідальності: зауваження, попередження, зупинення та припинення права на заняття адвокатською діяльністю. Найпоширенішими проступками адвокатів визнані факти невиконання рішень органів адвокатського самоврядування та порушення норм професійної етики. При порушенні адвокатом вимог професійної етики адвоката можна говорити про аморальний вчинок, який вступає у протиріччя не тільки з правовими нормами, а й нормами моралі. Аморальними проступками визнаються не лише свідомі порушення адвокатом правових та етичних норм, а й неусвідомлені дії або бездіяльність, зумовлені небажанням адвоката мати високий рівень знань, постійно їх удосконалювати, відсутністю внутрішньої дисципліни.

Таким чином, проблема професійного обов'язку інституту адвокатури є однією із ключових у загальній структурі моральних, в тому числі і деонтологічних, засад діяльності адвокатури. Її важливість зумовлена тим, що в діяльності адвоката майже немає контролюючої інстанції, крім його власної свідомості, переконання і моральних принципів або основ, адже під час здійснення прийому громадян, участі в процесі здійснення правосуддя адвокат не звітує ні перед одним із керівників.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 23.10.2021).
2. Задорожня Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Право України*. 2008. № 1. С. 28-30.
4. Сталоверов В. Проблеми реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. *Young Scientist*. 2017. № 5.1(45.1). С. 127-132.

***Науковий керівник:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кубасенко Андрій Володимирович*

Чарікова О. М.

*студентка 2-го року навчання ОР «Бакалавр»
заочної форми навчання спеціальності «Право»
Інституту післядипломної освіти Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Конституція України проголосила найважливішу соціальну функцію адвокатури – забезпечення права на захист від обвинувачення та надання професійної правничої допомоги. Діяльність адвокатів вимагає від них дотримання високих етичних стандартів поведінки. Кожна людина, яка звертається до адвоката бажає, щоб її інтереси представляла людина компетентна, порядна та чесна. Відносини адвокат-клієнт завжди кладуть на ваги життя долю клієнта та репутацію адвоката. Тому, від того наскільки адвокат дотримується професійної етики залежить його репутація та подальша доля клієнта.

В сучасних умовах стрімкого розвитку мережі Інтернет слід окремо виділити професійну етику адвокатської діяльності в цій мережі, а саме в соціальних мережах та Інтернет-форумах. Відповідно до ч. 3 ст. 57 ПАЕ, використання адвокатом соціальних мереж, інтернет-форумів та інших форм спілкування в мережі Інтернет має відповідати таким принципам: незалежність, професійність, відповідальність, чесність, стриманість та коректність, гідність, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантність і терпимість, корпоративність та збереження довіри суспільства, конфіденційність. Водночас основні принципи адвокатської етики, закріплені ст. 6-13 ПАЕ: незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності; дотримання законності; пріоритет інтересів клієн-

та; неприпустимість конфлікту інтересів; конфіденційність; компетентність та добросовісність; повага до адвокатської професії [1], [2].

Якщо порівняти принципи етики спілкування адвокатів в мережі Інтернет з основними принципами адвокатської етики, то ми побачимо, що лише два з них збігаються (незалежність та конфіденційність). А тому, складається враження, що таких принципів, як: професійність, відповідальність, чесність, стриманість та коректність, гідність, недопущення будь-яких проявів дискримінації, толерантність і терпимість, корпоративність та збереження довіри суспільства адвокати повинні дотримуватися лише у «віртуальному просторі». Хочу зазначити, що не може бути різних загальних принципів діяльності адвокатів в реальній діяльності та діяльності «віртуальній». Ці принципи мають збігатися. Враховуючи сучасні тенденції, необхідно розробити і закріпити єдині принципи як для «віртуальної» та «реальної» адвокатської діяльності. Крім того, ст. 58-59 ПАЕ закріплюють стільки зауважень, що виникає думка, а чи може адвокат взагалі користуватися мережею Інтернет без ризику бути притягнутим до відповідальності. Адже, публікуючи інформацію в мережі Інтернет адвокати мають брати до уваги наслідки, які може нести в собі публікації в мережі Інтернет для їх професійної репутації. Коментарі під публікаціями важко контролювати, їх можуть висловлювати люди далекі від знань юриспруденції. І тут може спрацювати принцип «натовпу», коли негативні коментарі поширюються, суть тексту перекручується, виривається із «контексту» і це може мати негативні наслідки для репутації адвоката. Тому треба уважно аналізувати контекст, потенційну аудиторію та вірогідність неоднозначного чи неналежного сприйняття опублікованої інформації. Що стосується принципу конфіденційності, то адвокатам треба пам'ятати, що соціальні мережі не можуть бути надійним засобом для роботи з клієнтськими даними або іншою конфіденційною інформацією. Перед тим, як виносити свою діяльність в площину масового доступу до інформації, треба уважно все врахувати і насамперед погодити свої дії з клієнтом. Особливо це стосується справ публічних людей, до яких існує підвищений інтерес зі сторони

суспільства та ЗМІ. Може виникнути і інша ситуація, коли адвокат веде справу «зіркового» клієнта і знаходячись під впливом суспільного інтересу та ЗМІ, починає сам поводитися як «зірка» – давати інтерв'ю, писати пости в соціальній мережі. І тут потрібно чітко розуміти ту грань між публічним та приватним, між інтересами клієнта та своїм власним Его, та не порушити головні принципи адвоката – пріоритет інтересів клієнта, та конфіденційність. Водночас особливість соціальних медіа полягає в тому, що вони є зручним майданчиком для обговорення, який надає доступ до безмежної аудиторії, відкриває нові можливості та водночас містить в собі додаткові ризики для юридичної професії [3], [4].

Що стосується відповідальності адвокатів, то треба зазначити, що адвокат, як учасник правовідносин із спеціальною правосуб'єктивністю є суб'єктом різних видів юридичної відповідальності: адміністративної, дисциплінарної, кримінальної та цивільно-правової, оскільки несе відповідальність за виконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків. Професійна адвокатська відповідальність – це результат синтезу декількох видів юридичної відповідальності. Оскільки адвокат здійснює незалежну професійну діяльність, рішення про накладання на нього дисциплінарних санкцій ухвалюють органи адвокатського самоврядування -кваліфікаційно-дисциплінарні комісії регіону за адресою робочого місця адвоката, зазначеному в Єдиному реєстрі адвокатів України. Види дисциплінарних санкцій та порядок їх накладання визначені виключно Законом. Треба зазначити, що в Правилах адвокатської етики немає конкретних вказівок на те, які санкції застосовуються щодо яких проступків адвокатів. Разом з тим, порушення прав адвоката може мати місце у випадку, коли будь-яку провину, коли є бажання, може бути визнано за достатньо фактичну для притягнення до дисциплінарної відповідальності. Що призведе з одного боку до зміщення з посади або позбавлення права здійснювати професійну діяльність, а з другого боку суттєво вплине на становище особи, яка залишиться без представника або захисника. Венеціанська комісія у своєму висновку щодо Закону «Про адвокатуру та адвокатську ді-

яльність» звернула увагу на те, що у зв'язку з тим, що різниця між попередженням та зупиненням права на здійснення адвокатської діяльності дуже велика, і в багатьох випадках не дає змогу розумно врахувати тяжкість проступку, то було б розумно включити до списку санкцій щодо адвокатів і штрафи [5], [6].

Підсумовуючи вищевикладене, доцільно:

1) розробити єдині принципи адвокатської етики з врахуванням сучасного стану адвокатської діяльності, а саме, враховуючи стрімкий розвиток соціальних мереж закріпити єдині принципи діяльності адвоката в «реальному» та «віртуальному» просторі;

2) приділити більше уваги ст. 58-60 ПАЕ – зазначені статті не розкривають детальний зміст принципів, перерахованих у ст. 57, а лише визначають особливості їх дотримання;

3) ініціювати внесення змін по розширенню видів дисциплінарних стягнень щодо порушень адвокатів своєї діяльності.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М., Кісліцина І. О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти денної форми навчання. Одеса: Фенікс, 2020. 127 с.

2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України від 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (дата звернення: 23.10.2021).

3. Кухнюк Д. В. Професійна етика у віртуальному просторі. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/profesiyna-etika-u-virtualnomu-prostori.html>.

4. Кухнюк Д. В. Адвокатська етика у віртуальній реальності. *Вісник Одеської адвокатури. Спеціальний випуск «Адвокатська етика»* 2019 р. С. 39-43.

5. Національна асоціація адвокатів України. Рада адвокатів Київської області. URL: <https://radako.com.ua/>.

6. Кухнюк Д. В., Шиленко Б. Дисциплінарна відповідальність за порушення адвокатської етики. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки.* № 4(111). 2019 р. С. 31-35.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка **Кухнюк Дмитро Володимирович**

Чебан А. В.

*студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Актуальність теми дослідження обумовлена значенням дотримання адвокатами норм адвокатської етики не лише при виконанні професійних обов'язків, а й у повсякденному житті.

Відповідно до статті 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватися Правил адвокатської етики [2]. Зазначенні Правила закріплюють традиції і досвід української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві [1]. Правила адвокатської етики слугують обов'язковою для використання адвокатами системою орієнтирів при збалансуванні, практичному узгодженні своїх багатоманітних, іноді суперечливих професійних прав та обов'язків відповідно до статусу, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, а також закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката [3].

Відповідно до статті 34 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», однією із підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності є вчинення ним дисциплінарного проступку – порушення правил адвокатської етики [2]. Дисциплінарна відповідальність адвоката – це вид юридичної відповідальності, яка полягає в застосуванні до адвоката заходів примусу, визначених законодавством. Можливість притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності слугує певною гарантією того, що за порушення Правил адвокатської етики, порушення присяги адвоката та інших порушень адвокат буде нести відповідальність, перед-

бачену законом. Це стимулює адвокатів виконувати свої обов'язки на високому рівні, не допускаючи дисциплінарних правопорушень.

У частині 1 статті 35 Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначені заходи дисциплінарної відповідальності: 1) попередження; 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; 3) позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [2]. Стягнення, яке буде призначене адвокату за вчинення дисциплінарного проступку, залежить від правопорушення, яке він вчинив, від того, вперше адвокат вчинив дисциплінарний проступок, чи це відбувається систематично та інших факторів.

Прикладами порушень адвокатської етики, за наслідком яких наступає дисциплінарна відповідальність, можна назвати наступні: 1) безпідставне затягування справи, щоб отримати більший гонорар; 2) позиція адвоката не суперечить закону, однак є аморальною по суті. Наприклад, адвокат сумнівається в професійній придатності судді провадити правосуддя; 3) диктовка підзахисному завідомо неправдивих показань; 4) будь-які висловлені назовні сумніви в достовірності інформації та документів, що виходять від клієнта; 5) затягування адвокатом справи, зрив судових засідань з вини адвоката, запізнення, нетактовні вислови; 6) незаконні угоди з обвинуваченням або судом; 7) пасивність адвоката в процесі; 8) гра на низьких почуттях (помсті або користі), спеціальне розпалення конфліктів.

Отже, додержання норм професійної етики є важливою засадою діяльності адвокатів.

Наявна на сьогодні законодавча база, на жаль, не в повній мірі регулює діяльність адвокатів так, щоб уникнути можливих суперечностей між етичними і юридичними нормами, та потребує вдосконалення. Потрібен і реальний механізм контролю за дотриманням адвокатами норм професійної етики та відповідальності за їх порушення, що забезпечило б гідний рівень правової допомоги, яку надають адвокати.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року (зі змінами від 15.02.2019 р.). URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2019-03-15-pravila-2019_5cb72d3191e0e.pdf
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
3. Бакаянова Н.М., Кісліцина І.О. Адвокатська етика: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти денної форми навчання. Одеса: Фенікс, 2020. 127 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/14725>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Чупрова К. О.

*студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

За всі часи існування людства та цивілізації, а також протягом їх взаємодії в нашому світі, повному хаосу, несправедливості та жорстокості, професія адвоката ставала все більш необхідною та затребуваною. Адвокат – завжди захисник, представник прав та інтересів людини. Особа, яка займається даною діяльністю, є професіоналом своєї справи, при виконанні своїх обов'язків дотримується загально визначених норм права, а також керується відповідними принципами верховенства права, пріоритету прав людини та громадянина. Але, просто формально дотримуватись всіх правил діяльності вказаної професії, що стосується застосування норм законодавства не завжди достатньо.

Саме тому, окрім цього адвокат, як особа, яка в першу чергу на пряму контактує з людиною, представляє її інтереси та права, безпосередньо впливає та «вирішує» людські долі, повинен також дотримуватися і етичних норм. Етика – одна з ключових ланок успішності професійної діяльності адвоката.

Оскільки, адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів професійної правової допомоги суспільству, то необхідно удосконалити певні норми, правила, які врегулюють дану сферу діяльності, відповідно до вимог сучасного світу [1].

Правила адвокатської етики закріплюють традиції та досвід української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві. Вищевказані правила слугують системою орієнтирів при збалансуванні багатоманітних, а також іноді суперечливих професійних прав та обов'язків, основних завдань адвокатури і принципів її діяльності, визначених Конституцією України, Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законодавчими актами, та закріплюють єдину систему критеріїв оцінки етичних аспектів поведінки адвоката [2].

Розкриваючи питання професійної етики адвоката, в першу чергу слід зазначити, що адвокат при здійсненні своєї професійної діяльності завжди повинен керуватися як етичними так і моральними принципами, а також слідувати цим принципам протягом всього свого кар'єрного шляху та у позапрофесійному житті [3].

Адвокатська етика являє собою сукупність етичних принципів, якими керується адвокат при здійсненні професійної діяльності. Такими правилами (принципами) є: 1) незалежність та свобода адвоката у здійсненні адвокатської діяльності. Даний принцип розкривається в тому, що при виконанні доручення клієнта адвокат не повинен керуватися вказівками інших осіб, в своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний протистояти будь-яким спробам посягання на його незалежність, бути мужнім і принциповим у виконан-

ні своїх професійних обов'язків; 2) дотримання законності – у своїй професійній діяльності адвокат зобов'язаний використовувати всі свої знання та професійну майстерність, дотримуючись чинного законодавства України, сприяти утвердженню та практичній реалізації принципів верховенства права та законності; 3) пріоритет інтересів клієнта – у межах дотримання принципу законності адвокат зобов'язаний під час здійснення своєї професійної діяльності виходити з переваги інтересів клієнта; 4) неприпустимість конфлікту інтересів – під конфліктом інтересів слід розуміти суперечність між особистими інтересами адвоката та його професійними правами і обов'язками перед клієнтом, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість під час виконання адвокатом його професійних обов'язків; 5) конфіденційність – дотримання принципу конфіденційності є необхідною і найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом; 6) компетентність та добросовісність – адвокат зобов'язаний надавати професійну правничу (правову) допомогу клієнту, здійснювати його захист та представництво компетентно і добросовісно; 7) чесність та добропорядна репутація – адвокат повинен бути допропорядним, чесним, гідно виконувати свої обов'язки; 8) повага до адвокатської професії – всією своєю діяльністю адвокат повинен стверджувати повагу до адвокатської професії, яку він уособлює, її сутності та громадського призначення, сприяти збереженню та підвищенню поваги до неї в суспільстві; 9) вимоги до рекламування адвокатської діяльності – адвокат повинен розмішувати рекламні матеріали про свою діяльність таким чином, щоб вони не дискредитували інститут адвокатури, не містили оціночних характеристик, були об'єктивними та не вводили в оману потенційних клієнтів. Адвокат повинен розуміти, що на підставі рекламних матеріалів у клієнта формується уявлення про професійні та особисті якості адвоката.

Вважаю за необхідне зазначити, що адвокат не має права: 1) діяти всупереч законним інтересам довірителя, надавати йому юридичну допомогу, керуючись міркуваннями власної вигоди, аморальними інтересами чи перебуваючи під впливом тиску ззовні; 2) займати

у справі позицію, протилежну позиції довірителя, і діяти всупереч його волі, за винятком випадків, коли адвокат-захисник переконаний в наявності самообмови свого підзахисного; 3) розголошувати без згоди довірителя відомості, повідомлені ним адвокату в зв'язку з наданням йому юридичної допомоги, тощо [2].

Таким чином, при наданні юридичної допомоги особам адвокат повинен поважати їх права, честь і гідність, а також дотримуватись ділової дистанції при спілкуванні з довірителем. Адвокат повинен виконувати професійну діяльність сумлінно, чесно, розумно, кваліфіковано, своєчасно виконувати прийняті на себе зобов'язання щодо захисту прав, свобод і законних інтересів довірителя, але тільки законними засобами. У Правилах адвокатської етики зазначено, що закон і моральність вище волі довірителя [3].

Отже, етичні аспекти у здійсненні професійної діяльності адвокатом відіграють надзвичайно важливу роль. В свою чергу, дотримання адвокатами етичних правил і норм сприяє зміцненню авторитету, гідності та професійного престижу професії адвоката в суспільстві.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 29.10.2021)
2. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з'їздом адвокатів України 9 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/en/n0001891-17/conv>. (дата звернення: 29.10.2021)
3. Шандула О.О., Чубейко В.І. Моральні засади адвокатської діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020 р. № 8. С. 492-494. URL: http://www.lsej.org.ua/8_2020/124.pdf (дата звернення 30.10.2021 р.)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Шеверенко Є. О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДОВІРЧІ ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТОМ І КЛІЄНТОМ

Адвокат має незалежно, неупереджено, кваліфіковано здійснювати захист, представництво, надавати правову допомогу клієнту. При цьому клієнтом адвоката можуть бути як фізичні особи, так й юридичні особи, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, держава [1].

Не слід забувати, що крім слідування адвоката інтересам клієнта не малу роль мають й інтереси суспільства в цілому, необхідність дотримання ним принципів верховенства права і законності [2]. Саме тому адвокати мають постійно балансувати між своїми професійними правами та обов'язками з одного боку в межах законодавчого поля та інтересами конкретної особи.

Діяльність адвоката завжди пов'язана з різними особами, у тому числі з підозрюваними, з засудженими, з підсудними та виправданими тощо. Отже, належне виконання цієї роботи вимагає зосередженості, розсудливості, дотримання адвокатської етики та великого обсягу знань у веденні справ та прийнятті рішень. Адвокат повинен оперувати своїми знаннями та досвідом попередніх справ. Він має налагодити контакт з клієнтом, не погіршити ситуацію своїми словами та діями, знайти підхід до нього та мати авторитет у його очах.

Безсумнівно, адвокатська діяльність – це людська взаємодія, звернення однієї людини до іншої. Перш за все, у таких відносинах має бути довіра та чесність. З боку клієнта – правдивість сказаного по справі, відкритість, а з боку адвоката – добросовісність, збереження конфіденційності інформації щодо справи. В першу чергу, цей союз має суто робоче існування, а отже, обидві сторони мають проявляти повагу один до одного.

Довіра – основний базис будь-яких відносин, як особистих, так і робочих. Адвокат заслуговує визнання та набуває авторитетності серед клієнтів своїми діями, могутнім розумом, кількістю виграних судових справ. Він повинен мати гідну репутацію, аби у потенційних

клієнтів не виникло питань щодо компетентності даного фахівця. До того ж, при здійсненні професійної діяльності адвокат зобов'язаний дотримуватись загальноприйнятих норм ділового етикету, в тому числі щодо зовнішнього вигляду. Звісно, що людина не звернеться по допомогу до юриста, який неодноразово програвав у суді та має недостатньо знань та навичок задля належного представництва осіб. Щоб запобігти таких випадків, адвокат має підвищувати свій професійний рівень та підвищувати кваліфікацію.

Людина, яка знаходиться у стресовій ситуації, може бути закритою по відношенню до адвоката, але адвокат має налагодити з нею добрий контракт, а не навпаки «замкнути» людину ще більше. Крім того, важливу роль відіграє ввічливість та доброзичливість. Злі, хамовиті, сварливі люди відштовхують навіть у повсякденному житті, а у професійній діяльності тим паче.

Адвокат не має розголошувати відомості, що становлять адвокатську таємницю, включаючи незаконні спроби органів досудового розслідування і суду допитати адвоката про обставини, що складають адвокатську таємницю. Він має зберігати отриману інформацію на паперах та у голові, але аж ніяк не на языкові. Розголошення конфіденційної інформації клієнта ставить під питання професійність юридичного фахівця.

Задля досягнення довірчих відносин з клієнтом та дотримання законності адвокат має бути вільним від будь-якого зовнішнього впливу, не піддаватися тиску або втручанню інших осіб, державних органів, тощо, а також від впливу своїх власних інтересів.

Ще одним важливим аспектом відносин адвоката та клієнта обов'язково слід зазначити вміння утримуватися від надання порад клієнтові, які спрямовані на полегшення вчинення правопорушень або будь-яким іншим чином умисно сприяти вчиненню правопорушення у разі особистої непряності до клієнта. Проте адвокат має не тільки встановити довірчі відносини з клієнтом, а при можливості сприяти врегулюванню спорів між клієнтом та іншими особами, повинен не тільки поважати клієнта як особистість, але й поважати вибір клієнта у разі відмови останнього від послуг цього адвоката.

Питання довіри та не перетину меж між власними інтересами адвоката та інтересами клієнта мають велике значення й при наданні безоплатної вторинної допомоги, коли у адвоката виникає власний інтерес надавати правничі послуги за допомогою власного договору з клієнтом, а не через систему органів з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Не зважаючи на необхідність встановлення довірчих відносин, адвокату належить слідкувати за тим, щоб у разі виникнення конфлікту інтересів двох клієнтів, представником яких він є, або обставин за якими інтереси клієнта суперечать власним інтересам адвоката, він міг неупереджено вирішити такі питання в установленому законодавством порядку: розірвати договір надання таких послуг чи отримавши згоду клієнта якщо його інтереси торкаються інших клієнтів адвоката.

Не менш важливим є й забезпечення конфіденційності не лише з боку адвоката, але й з боку його помічників, стажерів, інших осіб, внаслідок професійної діяльності яких їм стає відома особиста інформація про клієнта.

Для підтримання довірчих відносин не лише з теперішніми клієнтами, але й забезпечити собі репутацію адвоката який має високу кваліфікацію, необхідно створити належні умови для зберігання таємниці клієнта й після закінчення надання йому правничих послуг.

В цілому адвокату для налагодження довірчих відносин з клієнтами необхідно не лише мати гарну фахову освіту, ґрунтовне знання чинного законодавства, вміти їх використовувати на практиці, але й володіти навичками психолога, оратора, бути комунікабельним, вихованим та мати власні моральні принципи.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

Науковий керівник:** доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна

Шпарій А. О.

*студент 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК СКЛADOVA ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ

Адвокатська діяльність ґрунтується на певних принципах, що спрямовують її розвиток та функціонування. Одним із важливих принципів адвокатської етики, а також діяльності адвокатів є принцип конфіденційності. Неможливо недооцінити цей принцип у діяльності адвоката, адже він обумовлює довірчі відносини між адвокатом та клієнтом.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» у ч. 1 ст. 22 визначає: «Адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності» [1].

Розуміння адвокатської таємниці як складової принципу конфіденційності, на наш погляд, впливає зі ст. 10 Правил адвокатської етики, яка має назву «Конфіденційність» та розкриває зміст конфіденційності як одного з основоположних принципів адвокатської етики. У ч. 2 ст. 10 Правил адвокатської етики, зокрема, встановлено, що адвокатською таємницею є «факт звернення особи за правовою

допомогою; будь-яка інформація, що стала відома адвокату, адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню, помічнику адвоката, стажисту або іншій особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), у зв'язку з наданням професійної правничої (правової) допомоги або зверненням особи за правовою допомогою; зміст будь-якого спілкування, листування та інших комунікацій (в тому числі з використанням засобів зв'язку) адвоката, помічника адвоката, стажиста з клієнтом або особою, яка звернулася за наданням професійної правничої (правової) допомоги; зміст порад, консультацій, роз'яснень, документів, відомостей, матеріалів, речей, інформації, підготовлених, зібраних, одержаних адвокатом, помічником адвоката, стажистом або наданих ним клієнту в рамках професійної правничої (правової) допомоги чи інших видів адвокатської діяльності» [2]. Звертає на себе увагу те, що факт звернення особи до адвоката за правовою допомогою у Правилах адвокатської етики включено до предмету адвокатської таємниці, але у Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» такого положення не передбачено.

Слід також зазначити, що, виходячи з тексту ст. 10 Правил адвокатської етики, можна дійти до висновку, що поняття адвокатської таємниці та принципу конфіденційності за змістом співпадають. Проте, на наш погляд, поняття конфіденційності є ширшим за адвокатську таємницю. Предмет адвокатської таємниці визначено на законодавчому рівні, проте конфіденційність (від *англ.* *confidence* – довіра) охоплює, окрім адвокатської таємниці, й інші вимоги, які встановлені законодавством до адвоката та забезпечують довіру між клієнтом та адвокатом.

Актуальним в усі часи етичним питанням, яке виникає у ході реалізації принципу конфіденційності, є питання про те, хто є адвокат – поборник справедливості та правди, чи слуга клієнта? У Правилах адвокатської етики зазначається, що: «Адвокат не несе відповідальності за відмову будь-яким особам, органам і установам в розкритті адвокатської таємниці і наданні доступу до неї за наявності дозволу клієнта або особи, яка звернулася за професійною правничою (правовою) допомогою, на розкриття адвокатської таєм-

ниці. У такому разі, адвокат може, але не зобов'язаний розкривати адвокатську таємницю» [2]. Зазначене положення показує, що, навіть при згоді клієнта, питання про розкриття певної інформації щодо клієнта знаходиться не лише у правовому полі, а й визначається адвокатською етикою, етичним вибором самого адвоката.

Держава забезпечує можливість адвоката зберігати адвокатську тайну, що визначено ст.ст. 22, 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Не менш важливим є значення ч. 2 ст. 65 Кримінального процесуального кодексу України [3] (далі – КПК України), яка виключає допитування адвоката щодо справи, в якій він надав або надає правничу допомогу. Водночас слід визнати, що процесуальний закон містить певну прогалину, адже інформацію про клієнта може знати не тільки адвокат, але й його помічник та стажист, а також інші особи що мають трудові відносини з адвокатом. Законодавча прогалина спостерігається й у ст. 326 КПК України [3], оскільки обшук у адвоката може порушити гарантії збереження адвокатської таємниці. Слід підтримати пропозиції про доповнення КПК України нормою про те, що «порушення адвокатської таємниці тягне за собою недійсність відповідної процесуальної дії та отриманих унаслідок її вчинення результатів, за винятком випадків, коли сторони не заперечують проти визнання такої дії та результатів її здійснення чинним», а також про заміну в КПК України терміну «професійна таємниця захисника» на «адвокатська таємниця», адже саме такий термін містить Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4, с. 223].

Отже, виходячи зі значення адвокатської таємниці та принципу конфіденційності в адвокатській діяльності, необхідно усунути прогалини та недоліки їх законодавчого регулювання, що, на наш погляд, сприятиме подальшому розвитку інституту адвокатури в Україні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Правила адвокатської етики: затверджені Звітно-виборчим зїздом адвокатів 9 червня 2017 р. // Національна асоціація

адвокатів України: офіц. веб-портал. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/8354a317c5dd15913f18_file.pdf (дата звернення 31.10.2021 р.).

3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2110> (дата звернення 31.10.2021 р.).

4. Омельчук Л.В., Девізова А.І. Проблеми збереження адвокатської таємниці під час кримінальних проваджень // Реформування кримінального провадження в Україні: кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. присвячена пам'яті професорів В.П. Бахіна, В.К. Лисиченка, І.Я. Фрідмана, 19 квітня 2019 р. / Ун-т ДФС України, Нац. академія внутрішніх справ, Нац. академія служби безпеки України [та ін.]. – Ірпінь, 2019. – С. 218-223.

Науковий керівник: завідувач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор **Бакайнова Нана Мезенівна**

Ястреб І. І.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕЖІ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Питання щодо збереження та розголошення адвокатської таємниці залишається актуальним на платформі адвокатської діяльності та займає особливе місце в юридичній теорії та практиці. І перед тим як приступити до головної проблематики цього дослідження вважається доцільним почати з визначення адвокатської таємниці.

В юридичній науці наявні різні підходи до формулювання дефініції цього поняття. Зокрема, на думку С.М. Логінової, адвокатська таємниця – це дані, що були одержані внаслідок виконання професійних обов'язків адвоката, розголошення яких може завдати збитків певній фізичній чи юридичній особі, що є його клієнтом. Автор підкреслює можливість розуміння цього поняття в двох твердженнях: як таємниця клієнта, що передбачає відомості про особисте життя, факт та мотиви звернення, що не можуть бути розголошені без дозволу клієнта та таємниця адвоката, тобто умови договору, зміст юридичних консультацій порад та роз'яснень [2].

Грунтуючись на законодавстві, а саме на Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» адвокатською таємницею є вся інформація, що стала відома адвокату, його помічнику, стажисту тобто особам, які перебувають з адвокатом у трудових відносинах. Мова йде про ту інформацію яка безпосередньо стосується клієнта, а саме питання з яких клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, які були одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що навіть на сучасному етапі розвитку юридичної практики проблема адвокатської таємниці не вирішена в повному обсязі. Звісно ж громадяни вимагають від адвокатів відповідного захисту їх прав та свобод. Тут і постають невирішені проблеми щодо захисту та нерозголошення адвокатської таємниці.

У тих країнах, де панує принцип верховенства права, зокрема в Україні, конфіденційні матеріали не можуть бути розголошені навіть попри те, що ці матеріали можуть бути надзвичайно важливими та вирішальними при розгляді конкретної справи. Більш того, передбачена дисциплінарна відповідальність, де може бути застосовано різні види стягнень за порушення адвокатської таємниці, а саме: попередження, зупинення права на зайняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року та навіть позбавлення права на зайняття адвокатською діяльністю, що несе за собою виключення з Єдиного реєстру адвокатів України [1].

У ст. 10 Правил адвокатської етики зазначається, що конфіденційність інформації може бути скасована клієнтом, тобто людиною, яка безпосередньо зацікавлена в її дотриманні. Але, слід зазначити, що відомості, що становлять адвокатську таємницю, можуть бути розголошені і без згоди клієнта. Конфіденційність не повинна і не може бути абсолютною, тобто дотримуватися при будь яких умовах.

Наприклад, виключенням із правила нерозголошення адвокатської таємниці може бути виключення, яке пов'язане із «злочинними зв'язками адвоката та клієнта», кінцевою метою яких є здійснення

злочинного обману. Дане виключення витікає із судового рішення англійського суду у справі *R. v. Cox and Railton* 1884 р. [3], на яке часто впродовж десятиліть посиляється правозастосовна практика всього англосовієтського співтовариства.

Проаналізувавши інші наукові джерела, можна відмітити тожні думки науковців: зокрема, М. І. Бажанова який зазначає, що як тільки адвокату стає відомо про підготовку або вчинення державного злочину (наприклад, шпигунство, диверсія або зрада Батьківщини), то він, як і будь-яка особа, має повідомити про це слідчі органи або органи суду, тим самим відмовившись від ведення захисту по цій справі[3]; Н. А. Подольного, який звертає увагу на інші типи злочинів, про які адвокат має належним чином повідомити суд, а саме: тероризм та легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом [4].

Можна зробити висновок, що однією з основних проблем адвокатської діяльності в Україні є «вічна тема» – захист адвокатської таємниці. Процес становлення законодавства у сфері захисту адвокатської таємниці ще не завершений, адже існують численні прогалини в цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 N5076-VI / [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page2>.
2. Логінова С.М. Адвокатська таємниця: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / С.М. Логінова; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка.–К., 2002.–14 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2005. С. 45-46.
4. Подольный Н.А. Адвокатская тайна и проблемы обеспечения безопасности общества от терроризма и организованной преступности / Н.А. Подольный // Адвокатская практика.– М., 2005.– No 1.– С. 8-9.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Секція 5
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Brandman K.
policeman, New York, USA

**ON THE ISSUE OF VIOLATION OF THE PRINCIPLE
OF INDEPENDENCE OF ADVOCATES IN UKRAINE**

The principles has a fundamental status and character in law. Characterized by a high level of generalization, the principle of advocacy is crucial and imperative for the construction and/or operation of advocacy.

Independence as a principle of advocacy has an important character in advocate activity, but it is necessary to highlight that its existence was criticized by some scholars. Thus, the american researcher P. Schlag believes that the independence of an advocate is a myth that creates a sense of solidarity among advocates, an attempt to mobilize their forces and the ability to resist competing forces [1, p. 113].

Advocates' independence in their professional activity implies their freedom from any outside influence, pressure or interference during protection or representation of the client, in particular by government agencies, political parties, other lawyers, etc., as well as from influence of their personal interests. Advocates are obliged not to allow compromises in their professional activity that would affect their independence, in order to please the court, other government agencies, third parties or the client, if such compromises are contrary to the legitimate interests of the client.

Advocates' independence also means that advocates must not engage in any other activity that would make them in any way dependent on others. The principle of independence permeates the content of all RAEs and is enshrined in the rules of relations with the court, pre-trial investigation bodies, administrative jurisdiction and other state bodies and local governments.

The principle of independence is in many ways related to other principles. It is the basis for the application of other principles that in one way or another relate to the independence of the advocate – ensuring the practice of advocacy solely in the interests of the client, corporate self-government in the legal profession, and is virtually inseparable from the rule of law.

Unfortunately, it is not uncommon for advocates to apply for criminal offenses under articles that provide liability for soliciting the professional rights and guarantees of advocates (for example, interference in the activities of a defender or representative, threat or violence against a defender or representative, intentional destruction or damage to the property of a defender or representative, assault on the life of an advocate or a representative of a person in connection with activities related to the provision of legal aid).

It should be noted that among the problems and threats to the independence of an advocate, the position on their division into external and internal is well-founded. External, in particular, include the general unsatisfactory state of justice, criminal prosecution of advocates, disciplinary pressure on advocates, lack of real responsibility for violating the guarantees of advocacy, identification of an advocate with a client, unfair taxation system. Internally – lack of unity of the bar, lack of reaction of advocate self-government bodies to violations of guarantees of advocacy etc.

In conclusion, it can be noted that the violation of the principle of independence of advocates in Ukraine is an extremely painful problem that needs to be addressed immediately.

References:

1. L'indépendance des avocats: le long chemin d'une liberté? / Sous L. Assier-Andrieu. *Editions Dalloz*, 2015. 126 p.

Кузьменко С. Є.
*Директор Вищої школи адвокатури
Національної асоціації адвокатів України*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Національна модель підвищення кваліфікації адвокатів регламентована в Порядку підвищення кваліфікації адвокатів (нова редакція), затвердженому рішенням Ради адвокатів України від 03.07.2021 № 63 (далі – Порядок). Згідно з Порядком, підвищення кваліфікації – підвищення професійного рівня адвоката, що є його важливим професійним обов'язком, дотримання якого має забезпечувати безперервне поглиблення, розширення й оновлення адвокатами своїх професійних знань, вмінь та навичок, за бажанням адвоката здобуття нової спеціалізації або кваліфікації у певній галузі права чи сфері діяльності на основі раніше здобутої освіти і практичного досвіду, забезпечувати адвокатів достатньою інформацією про зміни у чинному законодавстві та практиці його тлумачення та застосування.

У ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» з-поміж професійних обов'язків адвоката закріплено підвищувати свій професійний рівень. Порядок визначає систему координат для операторів підвищення кваліфікації та встановлює обов'язкові вимоги до навчального процесу. Порядок залишається «живим» механізмом, аби відповідати вимогам сьогодення, зазнає змін, удосконалюється, аби відповідати міжнародним, зокрема європейським, стандартам.

У пошуку кращих практик необхідно вивчати зарубіжний досвід, аби імплементувати в національну модель прогресивні, інноваційні та новельні положення.

Відтак, важливим видається привернути увагу до низки іноземних держав, в яких розвинута система підвищення кваліфікації. У **Польщі** обов'язкове навчання передбачене внутрішніми положеннями Національної палати юридичних радників (the National Council of Legal Advisers) [1] та Вищої ради адвокатів (the Polish Bar Council) [2].

Правовою основою підвищення кваліфікації є Резолюція Вищої ради адвокатів № 57/2011 від 19.11.2011 [3], згідно з якої щороку необхідно отримати 12 навчальних балів. Винятки закріплено для юристів, яким присвоєно вчений ступінь доктора наук або ж головою окружної ради адвокатів в особливо виправданих випадках надано звільнення від навчання.

Видами підвищення кваліфікації є:

- 1) курси;
- 2) викладання: виступ має стосуватися тем, визначених у Резолюції, а саме:
 - окремих галузей права та юридичної практики;
 - теорії держави і права;
 - порівняльно-правової проблематики;
 - питань адвокатської деонтології;
 - загальних юридичних навичок, приміром, питань щодо методів тлумачення права, публічного виступу та риторики, курсів іноземної юридичної мови;
 - спеціалізованих питань, пов'язаних з юридичною практикою, або які можуть бути корисними в адвокатській роботі, зокрема, методики розслідування окремих видів злочинів;
 - питань адаптації до вимог клієнтів і ринку юридичних послуг, приміром, щодо організації роботи адвоката, організації юридичної фірми, юридичних ІТ та використання нових технологій, оподаткування та маркетингу юридичних послуг, комунікації з клієнтами.
- 3) написання статей/доповідей;
- 4) зарубіжна навчальна діяльність;
- 5) е-способи (приміром, лекції онлайн).

Щороку до кінця лютого адвокат подає звіт про проходження обов'язкового навчання до відповідної ради адвокатів району. У разі невиконання адвокатом обов'язку брати участь в обов'язковому навчанні окружна рада адвокатів може застосувати заходи дисциплінарного стягнення.

Цікавим є і досвід **Франції**, юридичним підґрунтям підвищення кваліфікації адвокатів в якій є рішення № 2018-001, прийняте Загальними зборами Національної ради адвокатів від 20 липня 2018 року, яке визначає умови застосування безперервної підготовки юристів [4].

До особливостей проходження підвищення кваліфікації у Франції зачисляємо:

- не більше, ніж ½ підвищення кваліфікації онлайн;
- одна передбачена година дорівнює чотирьом отриманим годинам навчання;
- наприкінці кожного тренінгу кожен юрист, який бере участь, заповнює анонімну форму оцінки, яка стосується, зокрема, якості матеріальних умов, якості анімації, зацікавленості в інформації від тренінгу;
- наприкінці кожного тренінгу навчальний заклад видає кожному учаснику сертифікат про завершення навчання із зазначенням, що навчання відбулося відповідно до умов впровадження, прийнятих Національною радою адвокатів;

Національна рада адвокатів затверджує навчальні заходи, які проводяться для адвокатів, крім тих, які організовують університети та юридичні фірми. Ця сертифікація дає змогу, з одного боку, визначити навчальні дії, які відповідають модальностям впровадження, прийнятим Національною радою адвокатів, а з іншого, – гарантувати їх якість.

Адвокат зобов'язаний подати декларацію до своєї ради до 31 січня кожного року з документами, що підтверджують підвищення кваліфікації.

У **Литві** підвищення кваліфікації регламентується Законом про адвокатуру [5] (ст. 39) та Рішенням Ради адвокатури, що регулює безперервну професійну кваліфікацію адвокатів та помічників адвокатів. У ст. 39 Закону закріплено, що адвокат зобов'язаний постійно підвищувати свою професійну кваліфікацію. Підвищення професійної кваліфікації адвокатів організовується Асоціацією адвокатів Литви в установленому нею порядку.

Відповідно до Рішення Ради адвокатури, що регулює безпервну професійну кваліфікацію адвокатів та помічників адвокатів [6], протягом одного року підвищення кваліфікації в обов'язковому порядку необхідно набрати не менше: для помічника адвоката – 12 балів; для адвоката, який практикує перші 5 років (включно) – 6 балів; для адвоката, який практикує понад 5 років – 3 бали.

У тематичному розрізі бали професійного розвитку в галузі права повинні складати: для помічника адвоката – не менше 8 балів; для адвоката, який практикує перші 5 років (включно) – не менше 4 балів; для адвоката, який практикує понад 5 – не менше 2 балів. Інші бали підвищення кваліфікації можна отримати від навчання в інших сферах, що мають відношення до професійної діяльності юриста.

Вартою уваги є система підвищення кваліфікації у **Німеччині**. Сфокусуємось на сегменті спеціалізації. У § 43 Bundesrechtsanwaltsordnung (The Federal Lawyers' Act, Федеральний закон про юристів) [7] Rechtsanwalt (юрист), який має спеціальний досвід і досвід у певній галузі права, може отримати право називати себе «спеціалізованим юристом» (Fachanwalt) від адвокатури, до якої він/вона належить. Звання «Fachanwalt» може бути присвоєно у сферах адміністративного, фіскального, трудового та соціального прав. Право спеціалізації може бути надано не більше ніж для двох галузей права.

Рада адвокатури приймає рішення щодо заявки Rechtsanwalt на надання такого титулу через повідомлення, яке має бути вручене Rechtsanwalt після того, як комітет адвокатури вивчить докази, які має надати Rechtsanwalt щодо отримання особливих знань і досвіду. Рада адвокатури утворює комітет для кожної галузі права та призначає його членів. Принаймні три Rechtsanwälte повинні засідати в цьому комітеті; вони можуть бути членами кількох комітетів. Кілька регіональних колегій адвокатів можуть утворювати спільні комітети.

Дозвіл на використання звання «спеціалізований юрист» (Fachanwalt) може бути відкликаний на майбутнє Радою адвокатури, якщо стануть відомі факти, які, якби вони були відомі на час прийняття рішення, то такий дозвіл не було б надано. Дозвіл може бути анульований у разі не проходження курсу безперервного підвищення кваліфікації, передбаченого кодексом поведінки за професією.

Дослідивши регламентацію підвищення кваліфікації адвокатів в окремих зарубіжних європейських державах, доходимо низки висновків:

1. Українська парадигма підвищення кваліфікації відповідає кращим європейським стандартам, слугує професійному зростанню адвокатів, формуванню спектральному світогляду та забезпечує їх конкурентоздатність на ринку юридичних послуг, у т.ч. міжнародному.

2. Доцільним видається запровадження спеціалізації адвокатів, встановлення чітких критеріїв для можливості внесення інформації до ЄРАУ та позиціонування адвоката як фахівця з конкретною правничою експертизою.

3. При введенні спеціалізації адвокатів в Україні трансформації зазнаватиме вся система в цілому: від програми складання кваліфікаційного іспиту до спеціалізованого підвищення кваліфікації. Окрім того, потребуватимуться й інституційні зміни як, приміром, у Німеччині, досвід спеціалізації якої варто впроваджувати в Україні з врахуванням національних освітніх традицій.

Список використаної літератури:

1. POLAND—the National Council of Legal Advisers. URL: <https://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2018/05/Regulamin-wykonywania-zawodu.pdf>
2. POLAND – the Polish Bar Council. URL: <http://www.nra.pl/osrodek-badawczy-adwokatury/>
3. Uchwała nr 57/2011 Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 19 listopada 2011 r. «O doskonaleniu zawodowym adwokatów». URL: https://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-uchwala-nr-57-2011doskonalenie-106.pdf
4. Décision Conseil national des barreaux du 20 juillet 2018 déterminant les modalités d'application de la formation continue des avocats. URL: https://www.cnb.avocat.fr/sites/default/files/joe_20181114_0263_0006.pdf
5. Law on the bar Republica Lithuania. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.368972>
6. LIETUVOS ADVOKATŲRA ADVOKATŲ TARYBA S P R E N D I M A S DĖL ADVOKATŲ IR ADVOKATŲ PADĖJĖJŲ KVALIFIKACIJOS TOBULINIMO IR VERTINIMO TVARKOS APRAŠO PAKEITIMO. URL: https://www.lashop.lt/documents/kvalifikacijos_kelimo_aprasas.pdf
7. The Federal Lawyers' Act (Bundesrechtsanwaltsordnung- BRAO). URL: https://brak.de/w/files/02_fuer_anwaelte/brao_engl_090615.pdf

Остафійчук Л. А.

адвокат, кандидат юридичних наук,

доцент кафедри процесуального права

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Під міжнародними стандартами професійної діяльності адвоката, Л. І. Бойко розуміє загальні деонтологічні вимоги, яких незалежно від кордонів (державних, галузевих та ін.) повинні дотримуватися адвокати при здійсненні своєї професійної діяльності в цілях гуманізації суспільних відносин, утвердження законності та правопорядку в кожній країні [1, с. 162]. Джерелами стандартів адвокатури прийнято вважати: 1) міжнародно-правові акти з питань адвокатури; 2) акти міжнародних юридичних організацій з питань адвокатури; 3) рішення ЄСПЛ [7, с. 284]. Але не виключно. Наприклад, правилом 93 Мінімальних стандартних правил щодо поводження з ув'язненими ООН від 30.08.1955 р. наголошено, що побачення в'язня з його юридичним радником повинні відбуватися на очах, але за межами слуху міліцейських або в'язничних органів [3], а правило 95 поширює ці положення на утримуваних під вартою підозрюваних та інших затриманих.

Гарантії конфіденційності взаємин адвоката із своїм довірителем є основоположним стандартом адвокатської діяльності, що закріплений в нормах міжнародного права. Згідно п. 8 Основних положеннях про роль адвокатів, затриманих, заарештованих або поміщених в тюрму особі мають бути забезпечені необхідні умови, час і засоби для зустрічі або комунікацій й консультацій з адвокатом без зволікань, перешкод і цензури, з повною їх конфіденційністю. Такі консультації можуть бути в полі зору, проте, за межами чутиності уповноважених посадових осіб, а згідно п. 22.— уряди повинні визнавати і додержувати конфіденційності комунікацій і консультацій між адвокатом і клієнтом в рамках відносин, пов'язаних з виконанням адвокатом своїх професійних обов'язків [4].

В рекомендації № R (2000) 21 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам «Про свободу професійної діяльності адвокатів» зазначено, що адвокатам слід забезпечити доступ до їхніх клієнтів, зокрема до осіб, позбавлених свободи, що уможливить консультивання клієнтів у приватній обстановці та представлення їхніх інтересів у відповідності зі встановленими професійними стандартами (п. 5 принципу I); слід вжити всіх необхідних заходів для забезпечення додержання конфіденційності відносин між адвокатом і його клієнтом. Винятки з цього принципу можна дозволяти, лише якщо вони сумісні з принципом верховенства права (п. 6 принципу I); адвокатам належить зберігати професійну таємницю відповідно до національних законів, підзаконних актів і професійних стандартів. Будь-яке порушення професійної таємниці без згоди клієнта має підлягати належним санкціям (п. 2 принципу 3) [7].

Отже, як слушно зауважує Ю.С. Пилипенко, охорона імунітету довірителя відбувається не тільки в приватному, а й у публічному інтересі, що пов'язано із захистом відносин довіри в суспільстві, з обов'язками держави щодо дотримання та захисту прав людини, із забезпеченням справедливості правосуддя, а також з непорушністю авторитету адвокатури [5, с. 27].

Серед основних документів, що визначають міжнародні стандарти з дотримання принципу конфіденційності адвокатської діяльності слід назвати Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, яким ретельно врегульоване питання конфіденційності в адвокатській діяльності: «2.3.1. Особливість професії адвоката полягає в тому, що він одержує від клієнта відомості, які той не буде повідомляти іншій особі, а також іншу інформацію, яку йому належить зберігати в таємниці. Довіра до адвоката може виникнути лише за умови обов'язкового додержання ним принципу конфіденційності. Таким чином, конфіденційність є першорядним і фундаментальним правом та обов'язком адвоката. 2.3.2. Адвокат зобов'язаний однаковою мірою зберігати в таємниці як відомості, одержані ним від клієнта, так і інформацію про клієнта, надану йому у процесі надання послуг клієнту. 2.3.3. На обов'язок додержання

конфіденційності не поширюється дія строку давності. 2.3.4. Адвокат зобов'язаний вимагати додержання конфіденційності від помічників і від будь-яких інших осіб, які беруть участь в наданні послуг клієнту» [2].

З Основними положеннями узгоджується й інші, прийняті згодом, міжнародно-правові документи – Стандарти незалежності юридичної професії, прийняті Міжнародною асоціацією юристів (ІВА) 7 вересня 1990 р., Загальні принципи юридичної професії, прийняті Міжнародною асоціацією юристів 20 вересня 2006 р., Хартія основоположних принципів європейських адвокатів, прийнята Радою адвокатур та правових товариств Європейського Союзу (СБЕ) 24 листопада 2006 р. В п. 13 а) Стандартів незалежності юридичної професії закріплено норму про забезпечення конфіденційності відносин між адвокатом і клієнтом, включаючи захист звичайної та електронної системи всього адвокатського діловодства і документів адвоката від вилучення і перевірок, а також забезпечення захисту від втручання у використовувані електронні засоби зв'язку та інформаційні системи [9].

В Хартії основних принципів європейської адвокатської професії до основних принципів, зокрема, віднесено право та обов'язок адвоката зберігати конфіденційність справ клієнта і дотримуватися професійної таємниці: «Принцип b) В основі професії адвоката лежить функція одержання від клієнта інформації, яку він не став би розповідати будь-кому іншому – найбільш інтимні особисті дані або найцінніші комерційні таємниці – при цьому адвокат отримує таку інформацію на основі довіри. Без впевненості в конфіденційності не буває довіри. Хартія підкреслює подвійний характер цього принципу: дотримання конфіденційності – не лише обов'язок адвоката – це основоположне право клієнта. Правила «гарантій юридичної професії» забороняють використовувати спілкування між адвокатом та клієнтом на шкоду клієнту. У деяких країнах право на конфіденційність розглядається як таке, що належить виключно клієнту, тоді як в інших юрисдикціях «професійна таємниця» може також вимагати дотримання адвокатом у таємниці від клієнта інформації, отриманої від адвоката іншої сторони на основі довіри. Принцип (b) включає в себе

всі ці пов'язані поняття – гарантії юридичної діяльності, конфіденційність і професійну таємницю. Обов'язок адвоката перед клієнтом зберігається навіть після завершення роботи по справі клієнта» [10].

В Принципах Міжнародної асоціації юристів (ІБА) щодо поведінки в соціальних мережах для юридичних професій розкрито дотримання принципу конфіденційності в соціальних мережах: «Важливо зберігати довіру громадськості до юристів, які є носіями конфіденційної та особистої інформації. Асоціації адвокатів та регуляторні органи мають нагадувати юристам, що соціальні мережі не є належними платформами для роботи з клієнтськими даними або іншою конфіденційною інформацією, якщо лише вони не є повністю впевненими в тому, що така інформація захищена відповідно до своїх професійних, етичних та юридичних зобов'язань. Окрім цього, асоціації адвокатів та регуляторні органи мають заохочувати юристів у їх діяльності в соціальних мережах розглядати питання конфіденційної інформації клієнта у більш широкому контексті. Наприклад, інформація про географічне розташування юриста може бути використана як доказ надання професійних послуг клієнту, який не має бажання розголошувати факт отримання юридичної допомоги. Навіть використання гіпотетичних питань та анонімних даних може ненавмисно викрити конфіденційну інформацію. Якщо говорити більш конкретно, вони мають наголошувати на необхідності дотримання правил професійної поведінки, які діють у відповідних юрисдикціях» [6].

Отже в основу міжнародних стандартів адвокатури покладено єдину систему цінностей, до яких в першу чергу віднесено повагу до прав людини та її основних свобод. Міжнародні стандарти з регулювання юридичної професії зобов'язують адвоката діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чиї права і свободи йому довірено захищати.

Список використаної літератури:

1. Бойко Л. І. Міжнародні стандарти дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Юридична наука*, 2015. № 4. С. 161-166.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства. Кодекс, Міжнародний документ від 01.10.1988 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343

3. Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями від 30.08.1955 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_212
4. Основні принципи, що стосуються ролі юристів ООН: (прийняті VIII Конгресом ООН по запобіганню злочинам у серпні 1990 р.) URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_313
5. Пилипенко Ю. С. Адвокатская тайна: Теория и практика реализации: автореф дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.11. М., 2009. 56 с.
6. Принципи Міжнародної асоціації юристів (IBA) щодо поведінки в соціальних мережах для юридичних професій, прийняті 24 травня 2014 року Міжнародною асоціацією юристів. Сайт ГО «Адвокат Майбутнього». URL: <https://cutt.ly/BRG06YE>
7. Рекомендація No R (2000) 21 Комітету Міністрів державам – членам про свободу професійної діяльності адвокатів. Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 727 засіданні заступників міністрів 25 жовтня 2000 року. URL: <https://cutt.ly/IRGBF1X>
8. Святоцький О. Д., Святоцька В. О. До питання стандартів адвокатури. Спогади про Людину, Вченого, Цивіліста-епоху (до 85-річчя від Дня народження академіка Ярославни Миколаївни Шевченко); за заг. ред. Р. О. Стефанчука. К: АртЕк, 2017. 389 с. С. 275-292.
9. Стандарты независимости юридической профессии Международной ассоциации юристов. URL: <https://cutt.ly/vRGBBSn>
10. Хартія основних принципів європейської адвокатської професії, прийнята Радою адвокатур та правових товариств Європейського Союзу (CCBE) 24 листопада 2006 р. URL: <https://cutt.ly/YRGB7qw>

Курганский А. В.

*старший преподаватель кафедры организации судебных,
правоохранительных органов и адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»*

К ВОПРОСУ ОБ АДВОКАТСКОЙ МОНОПОЛИИ НА СУДЕБНОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО В ОТДЕЛЬНЫХ СТРАНАХ ЕВРОПЫ

Анализ нормативных актов и научной литературы, посвященных особенностям судебного представительства в зарубежных странах свидетельствует о неоднозначности подходов законодателя в каждой из стран.

Формально задекларированная монополия в Германии имеет в своей базе положения ст. 78 ГПК Германии, где в ч. 1 указано, что

представительство в судах земель(Landgerichte) и выше них может осуществляться лишь адвокатами, а представительство в Федеральном суде – лишь теми адвокатами, которые зарегистрированы в данном суде. Ч. 2 этой же статьи указывает, что представительство юридических лиц публичного права, органов власти может осуществляться может осуществляться представителями данных органов и учреждений, которые имеют право занимать должность судьи [1]. Данная формулировка основывается на том факте, что квалификационные требования к кандидатам на должность судьи и к претендентам на адвокатское удостоверение являются одинаковыми: обоим претендентам необходимо сдать два государственных экзамена, в промежутке между которыми необходимо пройти длительную стажировку в судебных органах, адвокатуре, нотариате и прокуратуре. Итогом подобной подготовки станет обретение звание асессора, которое обязательно для кандидатов [2].

Подобные ограничения увязываются с особенностями построения судебной системы Германии, где подсудность дел различным звеньям судебной системы определяется суммой иска.

Статья 79 ГПК Германии предусматривает, что существуют также и производства, где представительство адвокатом не является обязательным, требования к представителям-неадвокатам не устанавливаются столь строго.

Административно-процессуальный кодекс Германии в ст. 67 устанавливает несколько иной подход к определению требований к представителям. Помимо адвокатов в качестве представителей по общим правилам допускаются преподаватели права ВУЗов Германии и стран ЕС, обладающие квалификацией для занятия судебной должности. Однако пп. 1-7 ч. 2 этой же статьи предусматривает возможность представительства в административном судопроизводстве и без подобных высоких требований. Отдельного упоминания заслуживает положение о том, что представители-юридические лица среди упомянутых в пп 1-7 ч. 2 ст 67 данного документа действуют через свои органы и представителей, уполномоченных представлять в суде [3]. Однако механизм предоставления полномочий

также может определяться как учредительными документами, так и законодательством.

Ввиду родственности, подобный подход к квалификации представителей в суде демонстрирует законодательство Австрии.

В противовес, в отдельных странах Скандинавии, например в Швеции, продемонстрирован свободный подход к выбору представителя в суде. Базовыми требованиями здесь логично выступают наличие неограниченной судом дееспособности и владение языком судопроизводства.

Даже во Франции, где, по общему правилу адвокатская монополия считается большинством авторов незыблемой существуют возможности представителями, не являющимися адвокатами. Так, ст. 828 *Code de procédure civile* устанавливает, что в местном суде и суде малой инстанции представителями могут бы супруги, родственники, и что примечательно, наёмные работники, работники, входящие в штат предприятия, а государство, департаменты, коммуны и публичные учреждения могут иметь в качестве своего представителя или помощника государственного служащего или сотрудника своей администрации. Ст. 853 определяющая специальные положения, касающиеся коммерческого суда, указывает, что стороны представляют свои интересы самостоятельно. Также они вправе избрать себе в качестве помощника или представителя любое лицо [4]. Относительно прюдомальных судов в ст. R.516-5 также было указано, что представителями помимо адвокатов могут быть наемные работники или наниматели, осуществляющие деятельность в одной и той же области; постоянные или временные уполномоченные профессиональных союзов работников или объединений предпринимателей. Отдельно указано, что наниматель может иметь в качестве помощника или представителя участника предприятия или учреждения. Правда, следует отметить, что в январе 2017 года ГПК Франции пережил изменения, которые изъяли текста кодекса положение данной статьи.

Таким образом, анализ законодательства зарубежных стран свидетельствует о том, что возможность самопредставительства

юридических лиц в суде, причем не только исключительно руководителем, а также представителями органов государственной власти и местного самоуправления имеет право на жизнь. Высокий уровень требований по общему правилу к представителям- неадвокатам в Германии объясняется универсализацией требований к кандидатам на должность судьи и адвоката, а также существующей системе подготовки кадров в юридической сфере, характерной для Германии.

Внедрение подобных норм в законодательство Украины целесообразно с учетом соотношения текстов упомянутых выше нормативных актов с существующими в Украине.

Список використаної літератури:

1. Цивільно-процесуальний кодекс Німеччини від 12.09.1950. Zivilprozessordnung URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>
2. Федеральний закон Німеччини Закон про суддів (Deutsches Richtergesetz) від 08.09.1961. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/drigr/BJNR016650961.html#BJNR016650961BJNG000101125>
3. Адміністративно-процесуальний кодекс Німеччини від 21.01.1960 (Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO) URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwgo/BJNR000170960.html>
4. Цивільно-процесуальний кодекс Франції (Code de procédure civile) URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070716/2021-11-03/

Maître Khalid EL Fataoui,

Avocat au Barreau de Marrakech, Président directeur général de centre de affaires el fataoui Law firm, Marrakech (Maroc)

LA PROFESSION D'AVOCAT AU MAROC

La profession d'Avocat au Maroc est régie par la loi n° 28-08 qui édicte l'ensemble des règles relatives à l'organisation de la profession et elle a qualifié de libérale et indépendance, et donne aux avocats le statut de partie de la famille judiciaire. Les conditions d'accès à la profession d'Avocat au Maroc sont fixées par l'article 5 de la loi n°28-08: « Le candidat à la profession d'avocat doit: 1 – Etre de nationalité Marocaine ou ressortissant d'un état lié au Royaume du Maroc par une convention

reconnaissant aux nationaux des deux états le droit d'exercer la profession d'Avocat dans l'autre;

2 – Etre majeur et jouir de ses droits civiques et civils;

3 – Etre titulaire de la licence en droit délivrée par une faculté Marocaine de droit ou d'un diplôme reconnu équivalent d'une faculté étrangère de droit; 4 – Etre titulaire du Certificat d'aptitude à l'exercice de la profession d'Avocat depuis moins de deux ans;

5 – N'avoir pas été condamné à une peine judiciaire, disciplinaire ou administrative pour faits contraires à l'honneur, à la probité ou aux bonnes mœurs; 6 – N'avoir pas été déclaré en état de faillite sauf s'il a fait l'objet d'une réhabilitation; 7 – Etre en position régulière à l'égard du service militaire et du service civil et avoir rempli tout engagement valablement contracté avec une administration ou un établissement public pour y servir pendant une durée déterminée; 8 – Etre en mesure d'exercer effectivement la profession avec toutes ses charges; 9 – N'avoir pas dépassé quarante-cinq ans pour ceux qui ne sont pas dispensés du stage.

L'accès à la profession suppose la réussite à un examen organisé par la direction des Affaires civiles du ministère de la justice et de passer un stage pour une durée de 3 ans chez un Avocat (Cabinet qui compte au moins 5 ans d'ancienneté).

Les avocats au Maroc exercent leur profession au sein du barreau institué auprès de chaque Cour d'appel.

Les Fonctions d'un Avocat au Maroc:

1- Plaider, assister, défendre et représenter les parties devant les juridictions du Royaume et devant les organismes juridictionnels et disciplinaires des administrations de l'Etat, des collectivités et établissements publics ainsi que des ordres professionnels. Ils sont habilités à exercer toutes les voies de recours dans toute action ou procédure contre les ordonnances, jugements et arrêts, sous réserve des dispositions relatives à la postulation devant la Cour Suprême;

2 – Représenter les tiers et les assister devant toutes les administrations publiques; 3 – Faire ou accepter toute offre, déclarer tout aveu ou consentement, donner mainlevée de toute saisie, et d'une manière générale, faire tous actes dans l'intérêt de son client même comportant la

reconnaissance ou l'abandon d'un droit, toutefois lorsqu'il s'agit de dénier l'écriture de déférer ou référer le serment, il ne peut l'invoquer que s'il détient un pouvoir écrit; 4 – Suivre dans les greffes, les secrétariats des juridictions et auprès de toute autre autorité concernée toute procédure extrajudiciaire y obtenir les renseignements et les documents, procéder à toute formalité devant eux suite à la prononciation d'un jugement, d'une sommation de payer, d'un arrêt ou d'une transaction et donner quittance de tous les paiements qu'il reçoit; 5 – Donner des conseils et des consultations juridiques;

6 – Représenter les parties dans les contrats à condition d'être muni d'une procuration spéciale;

7- Rédiger un acte sous seing privé de quelque nature qu'il soit.

Les obligations de l'Avocat:

1 – L'Obligation de réserve et du Secret professionnel: Le secret professionnel est d'ordre public, ce qui signifie qu'on ne peut y déroger par aucun moyen que ce soit. Général, absolu et illimité dans le temps, il lie l'avocat à son client en toutes circonstances, nul ne peut obliger à révéler ce qui lui a été confié à titre secret ou confidentiel;

2 – Des rapports avec les juridictions l'Avocat doit porter la robe professionnelle devant les institutions judiciaires ou disciplinaire; fixer son domicile professionnel dans le ressort de la Cour d'appel auprès de laquelle est institué son barreau, et s'il plaide devant une juridiction se trouvant en dehors du ressort de la Cour d'Appel il doit élire domicile soit au cabinet d'un collègue ou secrétariat greffe;

3- En l'Assistance judiciaire le bâtonnier désigne un Avocat pour assister tout bénéficiaire de l'assistance judiciaire, et il ne peut refuser sans faire approuver ses motifs d'excuse ou d'empêchement;

4 – Des rapports avec les Clients un avocat est libre d'accepter ou de refuser un dossier pour des motifs propres mais s'il l'accepte, l'avocat doit le conduire jusqu'à son terme. Le client peut désavouer son avocat, s'il n'est pas satisfait de ses prestations, à tout moment, la seule réserve consiste à payer à son ancien avocat l'intégralité de ses honoraires. L'avocat est tenu d'informer son client: sur les honoraires prévisibles, sur l'état d'avancement et l'évolution de l'affaire de manière régulière, sur les

chances de succès, sur les recours éventuels en cas d'échec. De sa décision éventuelle l'Avocat doit de se décharger de l'affaire. En tout état de cause, lorsque l'affaire est terminée ou s'il en est déchargé, si doit restituer sans délai toutes les pièces du dossier.

La responsabilité de l'Avocat. On comprend bien de ce qui précède que l'avocat n'est pas tenu à une obligation de résultat mais bien à une obligation de moyen. L'avocat s'engage à faire tout ce qui lui est possible pour défendre son client mais ne peut certifier le succès de l'affaire. Toutefois, sa responsabilité professionnelle peut être engagée dès lors qu'il a commis des fautes et des négligences dans la conduite du dossier de son client. Ce dernier peut alors agir devant les juridictions judiciaires compétentes ou rechercher auprès du conseil de l'Ordre des Avocats, siégeant en conseil de discipline, le prononcé d'une sanction disciplinaire.

Le problème actuel est COVID-19 et la profession d'Avocat:

- Le travail à distance avec les clients et les tribunaux sans l'obligation de se déplacer;
- La création des plates formes afin de poursuivre les procédures et effectuer des demandes à distance;
- Les audiences à distance;
- Les délais ont été suspendues.

Свида О. Г.

*доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент, адвокат*

ІНСТИТУТ ПРИСЯГИ АДВОКАТІВ, СУДДІВ ТА ПРОКУРОРІВ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

7 лютого 2019 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)», яким абзац п'ятий Преамбули Основного Закону

після слів «громадянської злагоди на землі України» було доповнено словами «та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України» [1, с. 50]. Отже, ці зміни остаточно закріпили орієнтацію нашої держави на європейські цінності та визначили стратегічний курс на набуття Україною членства у ЄС, хоча при цьому вкрай важливим залишається питання щодо збереження національної самобутності, культурних традицій. Безумовно, важливим завданням у контексті євроінтеграції є адаптація вітчизняного законодавства до стандартів ЄС у найрізноманітніших сферах і вдосконалення законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, про судоустрій і статус суддів та про прокуратуру у цьому відношенні не є виключенням.

Одним із таких аспектів є забезпечення реалізації правового статусу адвоката, професійного судді та прокурора, складення ж присяги виступає завершальним етапом набуття такого статусу.

Інститут присяги як для вітчизняного законодавства, так і законодавства інших держав не є новим, оскільки відомий з давніх часів. Досить широко поширений він і у наш час та закріплений досить широким колом нормативно-правових актів. Складення присяги передбачено для цілого ряду державних посадовців, насамперед глав держав, депутатів, правоохоронців тощо. В Україні присягу повинні складати депутати усіх рівнів, нотаріуси, посадові особи митної служби України, поліцейські, члени Вищої ради правосуддя на багато інших. Присяга як офіційна публічна обіцянка дотримуватися певних вимог у своїй професійній діяльності розроблена та запроваджена також для лікарів і адвокатів, оскільки їх діяльність також має досить велике значення у житті громадян і держави в цілому. Отже, варто зупинитися на деяких аспектах інституту присяги адвокатів, суддів та прокурорів

Законом України «Про судоустрій і статус суддів» додержання присяги віднесено до кола обов'язків суддів (ч. 6 ст. 56), проте порушення присяги не фігурує серед підстав для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності. Аналогічно Законом України «Про прокуратуру» так само закріплено текст присяги прокурорів

(ч. 1 ст. 36), закріплено обов'язок «неухильно додержуватися присяги прокурора» та навіть встановлено, що «за порушення присяги прокурор несе відповідальність, передбачену законом» (ч. 3 ст. 19), водночас порушення присяги не міститься серед підстав для притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності (ст. 43). Отже, порівняльний аналіз показує, що інститут присяги адвокатів є більш цілісним, порівняно із законодавством про судоустрій і статус суддів та про прокуратуру. Насамперед це проявляється у тому, що закріплений у статті 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» текст наповнюється реальним змістом, оскільки додержання присяги адвоката віднесено до кола їх професійних обов'язків (п. 1 ч. 1 ст. 21), а порушення присяги адвоката України є однією із самостійних підстав притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності (п. 2 ч. 1 ст. 34), у зв'язку із чим вважаємо, що галузеве законодавство про судоустрій і статус суддів та про прокуратуру потребує вдосконалення в цій частині за зразком відповідних положень Закону про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Становить значний інтерес також питання щодо того, якою мовою повинен проголошуватися адвокатами, судьями та прокурорами текст присяги. Справа в тому, що у жодному нормативному акті, яким визначається порядок складення присяги адвокатами (ст. 11 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»), судьями [1] чи прокурорами [2], не визначає це питання. Зрозуміло, що вказані представники правничої професії повинні володіти державною мовою, що вони й доводять, проходячи різноманітні етапи професійного добору, водночас питання щодо надання можливості особам проголошення тексту публічної обіцянки, іншою мовою, окрім державної (зокрема, мовою національної меншини), є досить актуальним.

Звертаючись до досвіду країн ЄС, можна зазначити, що у Бельгії суддівська присяга може проголошуватися нідерландською, французькою або німецькою мовами, в законодавстві Іспанії вказується, що акт про вступ на посаду (під час цієї церемонії проголошується присяга) може бути проведений офіційною мовою відповідної авто-

номії [3], тобто аранською, галісійською, каталанською чи баскською мовою [4, с. 77-88]. Цілком усвідомлюючи, що суддівська присяга проголошується перед Президентом України, то до внесення змін цього порядку навряд чи варто очікувати змін, водночас складення прокурором Присяги відбувається у присутності прокурорів прокуратури (структурного підрозділу), на посаду в якій (якому) його призначено, а адвокати складають присягу у відповідній раді адвокатів регіону, а отже надання можливості адвокатам та прокурорам складати присягу мовою національної меншини, яка є переважною у тому чи іншому регіоні, є цілком реальною.

Якщо ж звернутися до релігійного питання при проголошенні присяги суддями, прокурорами та адвокатами, то варто вказати, що окрім України, у Латвії, Словенії, Естонії, Чехії, Словаччині, Болгарії, Бельгії, Люксембурзі, Іспанії, Греції текст присяги суддів закріплений у законодавстві відповідних держав-членів ЄС виключно у світській формі, проте в інших державах запропоновано варіант обрання особам окремого тексту присяги з релігійним посиланням або суто світський варіант (Литва) чи просто міститься вказівка щодо можливості звернення до Бога відповідно до релігійних переконань особи (Румунія, Угорщина, Польща, Нідерланди, Німеччина).

У контексті євроінтеграції України, вважаємо, варто розглянути можливість надання суддям, прокурорам та адвокатам при складенні присяги можливості посилатися на божественне начало, якщо для них проголошення присяги матиме більше морально-психологічне значення.

Іншим складним питанням, яке абсолютне не вирішене у вітчизняному законодавстві, є проблема, коли особа за своїми релігійними переконаннями не може проголошувати публічну обіцянку у формі присяги. У такому випадку, з одного боку, Конституцією України закріплюється право на свободу світогляду і віросповідання і це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію (ч. 1 ст. 35), а з іншого – складення присяги суддями, адвокатами та прокурорами є обов'язковою умовою набуття відповідного правового статусу. У деяких зарубіжних країнах у такому випадку надається особам мож-

ливості проголошення обіцянки чи афімації (короткого твердження з певним формулюванням) (Фінляндія, США). На наш погляд, в подальшому з метою реалізації права, проголошеного ст. 35 Основного Закону України, варто у відповідному галузевому законодавстві закріпити можливість проголошувати публічну обіцянку особам, яким з релігійних переконань не дозволяється скласти присягу.

Список використаної літератури

1. Порядок складення присяги судді особою, призначеною на посаду судді: Затверджений Указом Президента України від 4 березня 2021 року № 88/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 21. Ст. 886.
2. Порядок складення Присяги прокурора: Затверджений Наказом Генерального прокурора від 16 червня 2020 року № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0280905-20#Text>
3. Acuerdo de 23 de noviembre de 2005, del Pleno del Consejo General del Poder Judicial, por el que se aprueba el Reglamento 2/2005, de honores, tratamientos y protocolo en los actos judiciales solemnes. [Угода від 23 листопада 2005 р пленарного засідання Генеральної ради судової влади про затвердження Регламенту 2/2005 про почесні, звернення і протокол в урочистих судових актах]. URL: https://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/a231105-cgpi.cpt3.html#cpt3
4. Евдокимова А.А., Гринина Е.А. Региональные языки Испании: нормализация, нормативизация, кодификация. Вестник Московского государственного лингвистического университета. 2018. № 2 (791). С. 77-88.

Брусленко М. К.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО АДВОКАТУРУ: АДАПТАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

Громадянське суспільство в Україні активно розвивається, виникають нові та ускладнюються старі правовідносини, які потребують нових методів їх врегулювання адвокатами. Саме тому Україна звернулася до європейських правових принципів і цінностей, які зумовили етапи реформування українського законодавства про адвокатуру.

У 2015-2020 роки з метою забезпечення незворотності курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію П. Порошенком було ініційовано внесення конкретних змін до Конституції України щодо закріплення стратегічного курсу України на вступ до ЄС і НАТО (від 03.09.2018 № 9037), які прийнято Верховною Радою України в установленому порядку. На мою думку, це досить позитивний крок на шляху становлення та розвитку України. Враховуючи міжнародно-правові стандарти і сучасні передові юридичні практики у європейських країнах, аналізуючи загальний стан правосуддя в Україні, в Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів (далі – Стратегія) визначено основоположні засади та представлено ключові напрями судової реформи в Україні, реалізація якої передбачає: 1) практичне ефективне забезпечення і посилення професійних прав адвоката, а також його відповідальності перед клієнтом; 2) підвищення рівня професійної підготовки адвокатів; 3) посилення правових гарантій здійснення адвокатської діяльності; 4) забезпечення реальної доступності безоплатної професійної правничої (правової) допомоги (на професійній незалежній основі), яка надається в порядку, встановленому Законом України «Про безоплатну правову допомогу» тощо [1].

Розглянемо кожну з загальних засад. Отже, характеризуючи перший принцип можна сказати, що європейське законодавство більше захищає права клієнта. Це має вираз в обов'язковому страхуванні відповідальності адвоката перед клієнтом. Можна виокремити дві форми страхування: обов'язкове та добровільне. Для більшості європейських країн законодавством встановлено саме обов'язок, а не право адвокатів страхувати професійну відповідальність. На відміну від іноземних країн, законодавство України не передбачає страхування адвокатської відповідальності. Наших колег за кордоном такий стан речей дещо дивує. Німецький адвокат Бертін Чаб, який є експертом у наданні спеціальних консультацій у Відділі несення відповідальності у зв'язку з заподіянням майнових збитків, сказав: «Страхування – це важливий пункт у Німеччині. Клієнти почуваються більш впевнено, але і адвокати мають спокій. Якщо клієнти

позиваються до адвокатів, то повинна бути страховка або щось інше, що може покрити ці позови» [2]. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не містить жодного положення, яке регулювало б це питання, але у Стратегії визначається необхідність запровадження інституту страхування, однак не міститься жодних конкретних дій щодо його втілення в життя. На мою думку, введення обов'язкового страхування не є правильним рішенням, тому що необхідна адаптація не тільки адвокатам, а й страховим компаніям, які повинні будуть дослідити страхування адвокатської відповідальності, підготувати кваліфікованих працівників тощо. Тому на початку втілення цього принципу, необхідно дати можливість адвокатам на добровільне страхування, що у свою чергу дозволить підвищити професійність адвоката, якість наданих ним послуг, рівень захисту прав клієнта та мінімізує негативні наслідки для адвоката, який припустився помилки у своїй діяльності.

Щодо другого принципу, то на підставі аналізу національного та зарубіжного законодавства доведено, що стажування передусе складанням кваліфікаційного іспиту у всіх країнах, де воно є однією з обов'язкових умов набуття статусу адвоката. Запропоновано стажування проводити після складання відбіркового іспиту у формі анонімного комп'ютерного тестування. При цьому передбачається, що відбірковий іспит буде відбуватися на засадах публічності, прозорості, відкритості та рівності з обов'язковою онлайн трансляцією та відеофіксацією з визначеним терміном зберігання матеріалів відеозапису, який може бути допустимим доказом у випадку оскарження результатів тестування. Рішення про набуття статусу адвоката приймається органами адвокатського самоврядування (колегіями або радами адвокатів) в Азербайджані, Білорусі, Вірменії, Грузії, Естонії, Литві, Латвії та Україні), саме з цих прикладів ми бачимо, що Україна перейняла європейський досвід. Визначено, що розгляд питання про видачу документа про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні є найбільш демократичним та незалежним від держави, що пояснюється реальною самостійністю функціонування адвокату-

ри України як недержавного самоврядного інституту, на формування якого органи державної влади майже не здійснюють вплив.

Третій принцип можна розкрити через Кодекс поведінки європейських адвокатів, в якому закріплено основні, важливі європейські стандарти професійних функцій адвокатів. Тут варто зазначити, що у згаданому Кодексі чітко визначено норми надання різних видів правничої допомоги адвокатом, включаючи юридичну допомогу у вигляді певних порад і/або консультацій, що ґрунтуються, зокрема, на дотриманні: 1) принципів здійснення адвокатської діяльності – незалежності, довіри, поваги і особистої порядності та конфіденційності і адвокатської таємниці; 2) системи правил поведінки адвокатів у суді і етики взаємовідносин між адвокатом, судом та клієнтом. Поряд із тим у Кодексі також передбачено комплекс питань щодо регулювання розмірів та виплат гонорарів, пенсійного страхування адвокатів тощо [3].

Особливу увагу потрібно звернути дисциплінарну відповідальність адвокатів. Міжнародні принципи дисциплінарної процедури щодо адвокатів відображені у законодавстві України про адвокатуру та адвокатську діяльність, хоча й не закріплені у вигляді самостійного переліку. Подальше удосконалення порядку притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності має відбуватися у напрямку дослідження принципів дисциплінарної процедури та внесення відповідних змін та доповнень до законодавства України про адвокатуру та адвокатську діяльність.

Останній принцип базується на законодавстві Німеччини, бо саме у цій країні вперше виникло поняття безоплатної правової допомоги адвокатів. Порівнюючи німецькі умови надання допомоги в несенні процесуальних витрат з вітчизняними, зауважу, що в німецькому законодавстві реалізований більш ретельний підхід. Перш за все, заслуговують на увагу механізми, спрямовані на виключення зловживань з боку незаможних заявників і відсутність автоматичного надання допомоги в несенні процесуальних витрат при низькому рівні доходів заявника. Законодавство орієнтоване на запобігання кверулянству і веденню необґрунтованих процесів за бюджетні

кошти. Оплата послуг адвоката відбувається з боку держави. У Німеччині її розмір нижче передбаченого законом звичайного розміру адвокатського гонорару. Домовленість з клієнтом про додаткову оплату недійсна. Таким чином, слід відзначити схожість з Україною в тому, що розмір гонорару адвоката при наданні безоплатної правової допомоги нижче в порівнянні зі звичайними справами. Однак, в разі, якщо сторона виграє справу, протилежна сторона повинна відшкодувати адвокату звичайний розмір винагороди, передбачений у законі. На мою думку, Закон України «Про безоплатну правову допомогу» містить певні недоліки, їх можна побачити у статтях, які протирічать іншим статтям законів. Наведу декілька прикладів з Закону. ст. 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» визначає, що така допомога гарантується державою, та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. На мій погляд держава повинна гарантувати оплату за надану правову допомогу та сприяти у її отриманні особами, які її потребують. Крім того, ст. 3 цього закону визначає, що право на безоплатну правову допомогу гарантується Конституцією України. Для чого тоді запроваджувати додаткові гарантії від держави? Стаття 4 закону про БПД закріплює гарантії недискримінації осіб у доступі до безоплатної правової допомоги. Але згідно статей 10 та 18 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» присутні ознаки дискримінації за віком, а саме щодо неповнолітніх та за дієздатністю – стосується недієздатних осіб чи осіб дієздатність яких обмежена. Норми вказаних статей, на мій погляд, слід приводити у відповідність до анти-дискримінаційних вимог [4].

Отже, Україна поступово рухається у європейському напрямку юридичних реформ, застосовує нові практики. До того ж розвиває власні тенденції удосконалення. Не можна сказати, що політика нашої держави збігається з політикою країн Європи, а отже ми не можемо повністю застосовувати законодавство наших колег. Також вагомим фактором являється зв'язок між законами держави та відсутністю протиріч, необхідність збереження статусу людини на національному та міжнародному рівнях, як тієї що має права і свободи.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про безоплатну правову допомогу». *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>
2. Європейські стандарти в адвокатурі передбачають страхування професійної відповідальності адвоката / Національна Асоціація Адвокатів України [Електронний ресурс].— Режим доступу: <http://unba.org.ua/news/print/1336-evropejs-ki-standarti-vadvokaturi-peredbachayut-strahuvannya-profesijnoi-vidpovidal-nosti-advokata.html>
3. Кодекс поведінки європейських адвокатів. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskyk_h_advokatив\(ukr\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshi-dokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskyk_h_advokatив(ukr).pdf).

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Галюлько С. М.

студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГОНОРАР УСПІХУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

Впродовж тривалого часу в науковій літературі обговорюється гонорар успіху, який знаходить як своїх супротивників, так і прихильників. Відповідно до цього виду винагороди, адвокат у випадку виграшу справи у суді отримує встановлену наперед частку від фінансового результату справи.

Вважається, що «гонорар успіху» виступає стимулюючим фактором для адвоката, закликаючи його до активної діяльності та самовіддачі. На нашу думку, така теза є доволі сумнівною, адже адвокат завжди має ставитися до своєї справи віддано та відповідально.

У чинному вітчизняному законодавстві регулювання винагороди адвоката відбувається відповідно до положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме, статті 30

цього закону [1] та відповідно до положень статті 28 Правил адвокатської етики [2]. Оскільки узгодження гонорару адвоката відбувається в межах договору і самі відносини клієнта та адвоката мають приватно-правовий характер, в законодавця немає жодних підстав для встановлення прямої заборони «гонорару успіху». Отже, це може свідчити про те, що немає ніяких причин для заборони використання «гонорару успіху». Регулювання подібного явища знаходить своє відображення у Загальному кодексі правил для адвокатів Європейського товариства, відтак у ньому гонорар успіху визначається як угода, що утворюється між клієнтом та адвокатом перед остаточним вирішенням поточної справи, де клієнт у випадку позитивного рішення у кейсі зобов'язується представити адвокату певну суму або винагороду в будь-якому іншому вигляді [3].

У практиці іноземних держав між клієнтом та адвокатом можуть виникати наступні угоди стосовно винагороди адвоката: «гонорар успіху», «ймовірний» або «умовний гонорар».

Для «ймовірного гонорару» характерним є те, що при негативному результаті, тобто програшу, адвокат не отримує оплати. Використання такої угоди є широко поширеним у США та Канаді, але подібні угоди мають деякі обмеження. Відтак у Канаді «ймовірний» гонорар може бути застосований лише за попередньої згоди на те суду.

Практика «гонорару успіху» знаходить своє відображення і в країнах Європи, але знову ж таки з деякими обмеженнями. Наприклад, у ФРН на законодавчому рівні спершу заборонялося використовувати «гонорар успіху» при вирішенні цивільних справ. Проте ситуація набула протилежних обертів після випадку, що склався в 2004 році. Відтак, законодавець дозволив використання подібної угоди, де винагорода адвоката складатиме 1-20% від суми позову.

Подібна ситуація склалася і в Іспанія, де спершу «гонорар успіху» заборонявся на законодавчому рівні, але з 2008 року Верховний Суд Іспанії скасував це обмеження.

У правовій системі Південної Кореї в період до 2015 року використовувався «умовний гонорар» у вирішення кримінальних та ци-

вільних справ. Проте, згодом від був визнаний, таким що йде врозріз з нормами моралі та громадському порядку.

Отже, варто зазначити що досі існує чимало проблем у питанні застосування «гонорару успіху». Крім того, можна зазначити, що «гонорар успіху» не знайшов поки що широкого застосування на території України. Загалом, в Україні переважає такий спосіб виплати винагороди, коли адвокат отримує передплату у розмірі від 20 до 50% всієї суми, а решта суми видається після виконання доручення.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

2. Правила адвокатської етики: З'їзд адвокатів України; Правила від 09.06.2017[Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

3. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: ЄС; Кодекс, Міжнародний документ від 01.10.1988 [Електронний ресурс].– Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Жилка А. М.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТУРИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Запозичення іноземного досвіду функціонування різних інститутів в суспільстві є одним з способів вдосконалення власної національної системи. Враховуючи процеси євроінтеграції та глобалізації, що відбуваються в інституті адвокатури, доцільно звернути уваги

на інститут адвокатури в зарубіжних країнах. Найбільш прогресивними вважаються адвокатури Німеччини, Франції, США та Великої Британії. Розглянемо діяльність кожної з них.

Роботу адвокатів Німеччини забезпечує Федеральне положення про адвокатуру 1959 р., що гарантує належне регулювання діяльності адвокатури. Федеральне положення про оплату послуг адвокатів 1957 р. є базовим документом, що врегульовує фінансову складову взаємодії адвокатів із клієнтами [1, с. 172].

Система колегій адвокатів у Німеччині сформована за територіальним принципом. Вони включають адвокатів, які приписані до суду однієї землі. Дозвіл Міністерства (управління) юстиції землі потрібен для створення окремої колегії в межах округу. Вимогою є те, що кількість адвокатів, які займаються практикою на цій території, повинна перевищувати 500 осіб [2].

Об'єднання адвокатів у межах держави забезпечується Федеральною палатою адвокатів. Найвищим органом колегії є загальні збори, які обираються за поданням голови колегії чи на вимогу не менш ніж десяти відсотків адвокатів, які є її членами.

У Франції адвокатура є найбільш значущим суб'єктом у системі правосуддя. Це окрема організація з характерним їй устроєм, регламентом та правилами здійснення професійної діяльності. Особливістю адвокатури Франції є об'єднання адвокатів за судовими округами під контролем трибуналу вищої інстанції. Колегії (ордени) адвокатів діють як незалежні організації.

Загальнодержавні функції самоврядного професійного об'єднання Франції виконує Рада колегій адвокатів. У Франції існує близько 180 колегій, що налічують понад 49000 адвокатів [3].

Відзначимо, що реформи 2004-2005 рр. у Франції зумовили обов'язковість навчання в інституті судових наук (школі адвоката), що діє при регіональному центрі професійної підготовки [4].

Підготовка адвоката об'єднує в собі набуття практичних навичок роботи адвоката, судді, представника юридичної професії, адвокатської етики, основних напрямів професійної роботи.

В США адвокатура презентована адвокатськими асоціаціями штатів, з яких складається загальнодержавна Американська асоціація адвокатів, яка об'єднує усіх адвокатів та є вищим самоврядним органом адвокатів у США, керівництво якої здійснюється палатою делегатів Асоціації.

Система права США має вагомий вплив на адвокатуру. Діяльність якої базується на рішенні суду, де у справі зафіксовано право на адвоката, що забезпечує громадянина правом на справедливий суд.

У Великій Британії відсутній нормативно-правовий акт, що регулює роботу адвокатів у державі. Для англійської системи адвокатури характерний поділ на дві основні групи – соліситорів і баристерів.

Таке розмежування зумовлене розподілом функцій на підготовчі дії та представництво інтересів особи у суді, що дає змогу на високому рівні виконати правозахисну діяльність, та сприяє кращому виконанню відповідних завдань. Лише у 2000-х рр. баристерам було надано право встановлювати контакт із клієнтами, адже до цього усі підготовчі дії щодо розгляду справи у суді покладалися лише на соліситорів.

Проте, і до сьогодні соліситори готують документи для судового процесу, здійснюють нотаріальні дії, надають консультації, проводять роботу зі свідками, збирають докази та інше. Керівництво роботою баристерів здійснюють Судові Інни [5].

Отже, у якості висновку можна відзначити, що у світі діяльність адвокатів регулюється різноманітними нормативно-правовими актами, зокрема на конституційному, законодавчому рівнях, рівні підзаконних нормативно-правових актів, за допомогою судових прецедентів, може мати наднаціональний та національний рівень правового регулювання. Розвиток відносин у суспільстві пов'язаний із розширенням різних видів судових спорів, що потребує від адвокатів високої професійної підготовки та навичок, тому дослідження та вдосконалення правового регулювання професійної поведінки, етики діяльності адвокатури та відповідальності за порушення етичних вимог з урахуванням зарубіжного досвіду є особливо актуальними.

Список використаної літератури:

1. Руденко М.В. Організаційні форми адвокатської діяльності у країнах Європи (Німеччина, Швеція, Австрія). *Форум права*. 2016. № 2. С. 168-174.
2. Bundesrechtsanwaltsordnung vom 1 August 1959. URL: <https://brak.de>
3. Організація адвокатури Франції. Електронний доступ: https://stud.com.ua/42136/pravo/organizatsiya_advokaturi_frantsiy
4. Евгений Кушніренко. Адвокатура Франции. Електронний доступ: <https://kushnerenko.com.ua/2013/07/30/advokatyr-a-frantsui>
5. Святоцький О. Д., Медведчук В.В. Адвокатура історія і сучасність. К.: Ін Юре 1997. 320 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Жилко Е. О.

студент 2-го курсу магістратури факультету адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА «МОНОПОЛІЯ»: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Процеси євроінтеграції та вдосконалення законодавства України з метою наближення до європейських стандартів мають суттєвий вплив на всю правозахисну систему нашої держави, у тому числі й на інститут адвокатури.

Одним із дискусійних питань цієї сфери було й залишається питання щодо адвокатської монополії на представництво сторін у суді, а також захисту від кримінального обвинувачення. Введення монополії адвокатури в Україні було запозиченням досвіду багатьох розвинених держав світу.

На сьогоднішній день нормативне регулювання адвокатської монополії визначене перш за все Конституцією України. В свою чергу слід зауважити, що саме Україна стала єдиною країною у світі, де

монополія адвокатів на представництво інших осіб у суді закріплена на рівні Конституції.

Важливо зазначити те, що в країнах Європи склалися різні підходи щодо формування адвокатської монополії, зокрема науковці виділяють три системи монополії адвокатів:

1. повна монополія – виключно адвокати надають всі види юридичних послуг, у тому числі юридичні консультації (Іспанія, Франція, Німеччина, Австрія, Чехія, Угорщина);

2. часткова монополія – здійснення захисту та представництва в судах доступно лише адвокату (Бельгія, Італія, Нідерланди, Ірландія, Литва, Норвегія, Португалія);

3. демонополія – відсутність будь-яких проявів монополії (Фінляндія та Швеція).

Науковці зазначають, що більшість європейських країн належить до перших двох груп у різних варіаціях їхніх моделей. У будь-якому разі всі вони передбачають, що захист у кримінальних справах може здійснюватися виключно адвокатами. І лише декілька країн належить до третьої групи, що зумовлено силою національної правової традиції та є досить рідким явищем [1].

В таких країнах, як Туреччина, Іспанія, Італія та Німеччина діє виключно адвокатура на всіх рівнях судового представництва. У багатьох європейських країнах виключне право адвокатів на представництво у судах реалізується вже не один десяток років. Наприклад, в Німеччині та Австрії, де рівень професіоналізму адвокатів є одним з найвищих, державна політика запровадження адвокатської монополії була розпочата 50 років тому [2].

Відповідно до статті 138 Кримінального процесуального кодексу Німеччини, захисником у кримінальному провадженні може бути адвокат або викладач з права, який склав державний іспит та володіє статусом повноцінного юриста (Volljurist), що також необхідний і для адвоката. Однак, за деякими виключеннями в залежності від складності справи та інстанції за вибором підсудного та з дозволу суду захисником може бути інша особа, але лише як допоміжна ланка поряд із повноцінним захисником.

Цивільне судочинство Німеччини також передбачає адвокатську монополію, виключення існують лише для юридичних осіб публічного права: вони можуть бути представлені своїми працівниками, які склали другий державний іспит. В Верховний Суд з розгляду цивільних справ допускаються лише адвокати зі спеціальною ліцензією, які не можуть практикуватися в судах, статусом нижче федерального.

Схожа ситуація склалася і в Австрії, де захисником в кримінальному провадженні може бути лише адвокат, та лише в виключних випадках з дозволу суду захисником може бути особа, що не є адвокатом, однак склала другий державний іспит. В цивільному судочинстві лише адвокати здійснюють представництво сторін у справах, ціна позову яких перевищує 5000 євро, справах, що розглядаються судами вищих інстанцій, а також справах про розірвання шлюбу, визнання шлюбу недійсним.

Найбільш яскраво виражена адвокатська монополія в Франції, де існує найменша можливість участі у судовому процесі не адвоката, та лише в першій інстанції господарського суду може приймати участь інша особа.

В Англії вже багато років існує традиційний поділ адвокатів на баристерів та соліситорів. Перші представляли своїх клієнтів у всіх судах Англії та Уельса, включаючи Високий суд, Верховний суд та Апеляційний комітет Палати лордів, другі традиційно займалися лише спілкуванням з клієнтами та підготовкою матеріалів для суду [3].

Наразі, після прийняття Закону про суди і юридичні послуги та Закону про юридичні послуги, різниця між баристерами та соліситорами фактично перестала існувати, оскільки останні отримали право представляти клієнтів в усіх судах, а баристери в свою чергу отримали право приймати інструкції від клієнта без посередництва соліситорів.

Отже, виходячи із вищенаведеного можна дійти до висновку, що Україна, обравши євроінтеграційний напрямок безумовно потребує існування адвокатської монополії під час представництва інтересів осіб чи наданні захисту, оскільки держава створює додаткові

гарантії для осіб щодо належного і ефективного захисту ймовірно порушеного права.

Європейський досвід доводить, що впровадження монополії адвокатів є дієвим механізмом, який зумовлює надання кваліфікованої правової допомоги у вирішенні тих чи інших юридичних питань, а відтак є безумовно правильним напрямком до розвитку правозахисних можливостей.

Список використаної літератури:

1. Професія адвоката. Доповідь робочої групи «Професійні судові системи». Східне партнерство. Страсбург.— травень 2012 г.— 318 с., с. 21;
2. Гвозд'їй В. А. Скасування виключного права адвокатів на представництво у судах стане відступом від закріпленого в Конституції європейського курсу. URL: <http://surl.li/antar>
3. Адвокатська «монополія»: європейський досвід та перспективи України. URL: <http://surl.li/antbt>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Кащенко М. Г.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНИ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗАВДАННЯ

Відповідно до ст. 4 Закону Чеської Республіки «Про адвокатську діяльність», адвокат — це особа, яка зареєстрована у списку адвокатів, а також Асоціації адвокатів Чеської Республіки. Щоб мати можливість займатися юридичною практикою в Чеській Республіці, особа повинна спочатку отримати ступінь магістра в юридичному факультеті, пройти 3-річну професійну підготовку, скласти кваліфікаційний іспит. В подальшому особа має стати членом Чеської асоціації адвокатів (чеськ. Česká advokátní komora) [1, 3].

Щодо адвокатського самоврядування, то в ст. 40 цього ж Закону [1] закріплено, що створюється спеціальна палата, яка є самоврядною професійною організацією всіх адвокатів, виконує державне управління в сфері адвокатської діяльності, є юридичною особою [2]. Палата має свою структуру, а саме: Асамблею, Раду директорів, Голову палати, наглядову раду, дисциплінарну комісію, Комісію з дисциплінарних апеляцій, екзаменаційну комісію для складання судових іспитів, перевірки здібностей та іспитів на дозвіл займати посаду адвоката. Крім того, Палата може створювати дорадчі органи [1].

Найвищим органом палати є Асамблея. До неї мають право входити усі адвокати, але представництво одного адвоката іншим – не дозволяється. Скликання Асамблеї відбувається раз в чотири роки Радою директорів за запрошенням, опублікованим у «Віснику». Хоча може й частіше за умов, що як мінімум одна третина всіх адвокатів буде вимагати цього у письмовій формі протягом двох місяців або цього вимагає Наглядова рада. У таких випадках Рада директорів вимушена скликати Асамблею не пізніше двох місяців. Асамблея може змінюватися незалежно від кількості присутніх юристів. Її рішення приймаються, якщо за нього проголосувала абсолютна більшість присутніх юристів. При обранні членів та заступників органів палати визначається кількість голосів, поданих адвокатами, які брали участь у виборах за окремих кандидатів; якщо кандидат один, то в такому випадку вибори вимагають, щоб кандидат набрав абсолютну більшість голосів юристів, які брали участь у виборах. Щонайменше трьох п'ятих голосів адвокатів, які брали участь у голосуванні за апеляційною скаргою, достатньо для звільнення члена або заступника органів палати [1].

До повноважень Асамблеї відноситься: 1) обирати членів та заступників Ради директорів, наглядової ради, дисциплінарної ради та ради дисциплінарних апеляцій з числа юристів строком на чотири роки шляхом таємного голосування; 2) затверджують організаційні правила Палати в статуті, статут оплати праці адвокатів, статут, де вказується розмір компенсації за втрату часу, витраченого на виконання функцій в органах Палати та затверджує правила виборів;

3) створює соціальний фонд оплати чи інші фонди, а також встановлює правила їх створення та залучення; 4) обговорює та затверджує звіт про діяльність інших органів Палати; 5) скасовує або змінює рішення Ради директорів та затверджує їхній статут; 6) вирішує усі інші питання, які вона залишає за собою, за винятком рішень у дисциплінарному провадженні.

Наступним органом Палати є Рада директорів. Вона являється виконавчим органом палати, до складу якої входить одинадцять членів та п'ять заступників. Рада директорів може: виключати зі списку адвокатів та адвокатів-стажистів відповідно Закону; припиняти та призупиняти адвокатську діяльність; скасовувати рішення про припинення адвокатської діяльності; попередньо вилучати книги про декларації справжності підпису та інше.

Крім того, до повноважень Ради директорів відноситься: обирати зі свого складу та звільняти з посади голів та віце-президентів палати; приймати статuti, за винятком тих, що відносяться до компетенції Асамблеї; видавати бюлетень; розпоряджатися ресурсами соціального фонду Палати або іншими її фондами; скликати Асамблею; коментувати правила іспитів для судових іспитів, перевірки здібностей та іспитів на визнання тощо [1].

Рада директорів зазвичай збирається раз на місяць та зобов'язана регулярно інформувати юристів про діяльність органів Палати. Засідання Ради директорів скликається головою палати.

Від імені палати в усіх питаннях діє Голова палати. Він має право приймати рішення: про призначення та скасування призначення адвоката, призначення представника адвоката, визначення наступника адвокатів, виключення зі списку адвокатів чи адвокатів-стажистів (у зв'язку з невиконанням умов), призупиняє адвокатську діяльність та практику адвоката-стажиста, призупиняє дію дозволу європейського адвоката на надання юридичних послуг та його виключення зі списку та інші питання передбаченні Законом [1]. Крім того, Голова палати вносить записи до списків адвокатів, адвокатів-стажистів, асоціацій, компаній та іноземних компаній та європейських адвока-

тів. Голова палати має право вживати подальших заходів або рішень, які покладені на нього чеським Законом або Статутом.

Важливим органом палати є Наглядова рада, яка є контролюючим органом палати й налічує в собі 70 членів. Наглядова рада несе відповідальність за нагляд по дотриманню Закону [1], спеціальних правових норм, включаючи Закон про деякі заходи проти легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму, якщо це пов'язано з адвокатською практикою або діяльністю Палати та інші завдання передбачені Законом.

За дисциплінарними правилами під час дисциплінарного провадження слідкує дисциплінарний комітет, до якого входить 83 члени. Вона обирає зі свого складу та звільняє з посади голову.

Останнім органом є комісія з дисциплінарних апеляцій, яка здійснює повноваження відповідно Закону та Дисциплінарного кодексу. Вона налічує 11 членів.

Отже, посада в органах Палати є почесною; за виконання своїх завдань адвокатам відшкодовуються грошові витрати та компенсуються витрати часу. Детальні відомості про організацію Палати та її органів визначається організаційними правилами, Законом «Про адвокатську діяльність» та іншими статутами. Деталі виборів до органів Палати, а також звільнення їх членів визначаються Вибірчими правилами. Організація адвокатів, яка створюється для підтримання порядку називається Палатою або чеською Комора, яка має свої органи, які виконують повноваження визначені Законом.

Список використаної літератури:

1. Zákon č. 85/1996 Sb. Zákon o advokacii. URL: www-psp-cz.translate.google.com
2. Czech Republic. Ministry of Foreign Affairs. «The System of Independent Courts.». Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 01 Jan. 2010. Web. 07 Dec. 2012. URL: e-justice.europa.eu
3. Ústava České republiky. URL: www-psp-cz.translate.google.com

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук ***Кравченко Марина Олександрівна***

Кімарова М. В.

*студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ ФРАНЦІЇ

Найважливішою соціальною функцією адвокатури є забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Це проголошено в ч. 2 статті 131 Конституції України[1]. Але на сучасному етапі, ми можемо побачити, що даний інститут потребує реформування. Через це виникає необхідність створити сильну і незалежну адвокатуру на прикладі європейського рівня. Зразком може послужити адвокатура Франції. Адже сьогочасний період розвитку французької адвокатури пов'язаний з появою її окремих інститутів та універсальністю, виробленою протягом віків.

Арістотель писав, що соромно не вміти захищати себе рукою, але ще більш соромно не вміти захищати себе словом. Виникає враження, що саме цим принципом керуються адвокати Франції протягом всього свого існування.

Нинішня французька адвокатура є яскравим свідченням злагодженої системи, що ввбирала в себе лише найліпші традиції минулих віків. Цей інститут вирізняється високим рівнем самоорганізації, чіткою регламентацією їхньої діяльності та професійної етики від самого початку існування до наших днів.

На сучасному етапі адвокатура Франції зазнає реформування. Першого січня 1992 р. набрали чинності поправки до Основного закону про статус адвокатів № 71-1130 від 31 грудня 1990 р., мета яких реформувати деякі судові та інші юридичні професії. Головна особливість реформи – створити нову професію, члени якої носитимуть звання адвоката [2, 264].

Законодавством Франції закріплено основні вимоги до кандидата на посаду адвоката: обов'язкова наявність французького громадянства або громадянства держави-члена ЄС, або держави-сторони договору про європейський економічний простір, або громадянства держави чи територіальної одиниці, які хоч і не є членом ЄС чи сторо-

ною договору про європейський економічний простір, але які надали французам право здійснювати професійну діяльність на своїй території на таких самих умовах, на яких її громадяни можуть здійснювати професійну діяльність на території Франції з урахуванням рішень Ради ЄС, або ж мати статус біженця чи апатрида, що знаходяться під захистом Бюро Франції із захисту біженців та апатридів [3].

Особа, яка збирається здійснювати адвокатську діяльність, повинна скласти іспити на присвоєння такого статусу та пройти курс спеціального навчання у регіональному центрі професійного навчання або у школі професійної освіти колегії адвокатів. Весь курс навчання складається з трьох етапів, кожен із яких триває 6 місяців. Якщо бажаний стати адвокатом успішно складає іспит, набравши 130 і більше балів, то він отримує Сертифікат про присвоєння статусу адвоката. Лише після цього особа складає присягу перед апеляційним судом. Завершальним етапом є проходження молодим адвокатом дворічного стажування по спеціальності і отримання посвідчення. І тільки потому його ім'я вноситься до списків ордену як повноправного члена.

Персона, яка хоче отримати звання адвоката, не може бути винною у діяннях, несумісних з гідністю і порядністю. Також така людина не повинна мати серйозних дисциплінарних або адміністративних проступків. Це пов'язано з тим, що адвокати Франції від початку своєї появи вирізнялися високим рівнем професійної етики. Вони споконвіку дотримуються традицій своєї спільноти. Гідністю приватної особи є особисте надбання; гідністю адвоката є надбання усього стану (цеху) адвокатів [4].

Французькі адвокати об'єднуються у колегії по судових округах. Її очолює голова, що обирається таємним голосуванням на два роки. Він наділений дисциплінарними повноваженнями по нагляду за адвокатами, виступає арбітром у справах між адвокатами, стежить за професійною підготовкою та перепідготовкою адвокатів і головує на засіданні ради колегії, яка обирається адвокатами строком на три роки [5, 25]. Нині у Франції нараховується близько 180 колегій,

які об'єднують приблизно 49000 адвокатів. 179 колегій сформували Асоціацію голів колегій адвокатів Франції та заморських територій.

На законодавчому рівні передбачено обов'язок надання адвокатами безоплатної правової допомоги. Лише у Парижі, приблизно 27 тисяч жителів щороку отримує такі консультації. Так, число осіб, які користуються безоплатною або пільговою правовою допомогою у цивільних справах, постійно зростає. Однак, винагорода в цих випадках є незначною і виплачується із значним проміжком. В наш час адвокати ставлять за мету перегляд ставок винагороди і створення таких механізмів, які б усували затримку оплати і різнобій дій колегій та держави. Вони пропонують створити спеціальний фонд оплати праці адвокатів, які допомагають тим, хто має право на пільги. [5, 270].

Щодо розширення сфери діяльності та зміцнення матеріального становища було введено з 1 січня 1992 року дозвіл ставати адвокатам учасниками «об'єднань економічного стимулювання».

Ще з середини XIX ст. утвердився принцип незалежності адвокатів. Вони завжди користувалися набагато більшою свободою, ніж адвокати інших європейських країн.

Об'єднання адвокатів на сьогоднішній день у Франції відбувається на принципах вертикального самоврядування і горизонтальної самоорганізації. Близько 19 тис. французьких адвокатів об'єднано в 180 колегій. Незалежність колегій та створення умов для функціонування адвокатури охороняється Законом. Інститут адвокатури у Французькій республіці розглядається, як один із важливих елементів правової держави.

Цивільно-правова відповідальність адвокатів у Франції чітко врегульована законодавством. Тому адвокати у цій країні несуть юридичну відповідальність навіть за незначні помилки, рівень яких оцінюється внаслідок зіставлення даної помилки у діях адвоката з критеріями, що притаманні ідеальному образу адвоката. При укладанні договору страхування із страховою компанією, яка надає клієнтам необхідної компенсації, також закріплюється відповідальність адвоката.

Отже, пройдений шлях французької адвокатури забезпечив товариству високий рівень незалежності, поваги та довгого існування. Теперішня адвокатура отримала «нове переродження» зі збереженням тогочасних традицій, які були найбільш ефективними. Розвиток адвокатури Франції може слугувати прикладом для розвитку адвокатури України, вплинути на її самоорганізацію, яка в майбутньому буде служити прикладом для якоїсь країни.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Святоцький О.Д. Адвокатура: історія і сучасність / О.Д. Святоцький, В.В. Медведчук – К.: Ін Юре.– 1997.– 320 с.
3. Кудрявцева Н. Адвокатская деятельность во Франции. Журнал «Нижегородский адвокат». 2011. № 9. С. 25.
4. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции (1842 г.). Перевод с французского / М. Молло М.: Издание Н.П. Шубинского, 1894.– 98 с.
5. Гловацький І.Ю. Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі / І.Ю. Гловацький К.: Атіка, 2003. 352 с.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Кобзар Д. В.

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Кожна країна має свою правову історію. США – англосаксонська правова сім'я, Україна – романо – германська правова сім'я. Романо – германська та англосаксонська правові культури – це видові явища і поняття. Вони розрізняються за формальними ознаками.

Проаналізувавши всі позитивні та негативні сторони обох правових систем, виділяються наступні відмінності: головна роль прецеденту в англосаксонській системі права, а в романо – германському праві – правотворчість парламенту. Визначальна роль прецеденту в системі джерел загального права, на відміну від романо -германської правової системи там основним джерелом права є закон. Особливості порядку утворення та функціонування судових правотворчих органів, порядок підготовки та прийняття ними рішень. Особливості структури права: в більшому розподілі романо – германського права в порівнянні з англосаксонським на публічне та приватне. Більш сувора кодифікація романо – германського права стосовно англосаксонського.

Найважливіші відмінності в англосаксонській і романо-германській системі права полягають у тому, що англосаксонська система права ґрунтується на судових прецедентах, а романо-германська базується на нормативних правових актах. Відсутність поділу англосаксонського права на публічне і приватне (англосаксонське право не має структуру чіткістю і систематичністю, на відміну від романо-германської правової системи).

У США діє такий орган як Колегія Адвокатів (American Bar Association) – національне об'єднання юристів США. Незважаючи на назву, приймає в свої члени не тільки американських юристів, а й юристів інших країн світу, є однією з найбільших асоціацій у світі. У Україні – діє такий орган Національна Асоціація Адвокатів України (НААУ) – недержавна некомерційна професійна організація, яка об'єднує усіх адвокатів України[2].

У США у кожному штаті є своя асоціація адвокатів штату. У більшості штатах встановлено обов'язкове членство в асоціації.

В Україні у кожному регіоні є Рада Адвокатів Регіону, Кваліфікаційно-дисциплінарна Комісія Адвокатів Регіону, Ревізійна Комісія Адвокатів Регіону.

У США екзамени на отримання статусу адвоката зазвичай триває два дні (у деяких випадках три дні). У більшості юрисдикцій він проводиться двічі на рік, у лютому та липні. Іспити в адвокатурі у всіх юрисдикціях США, крім двох, використовують певний ек-

заменаційний компонент, створений Національною конференцією екзаменаторів адвокатів (NCBE). MBE – це стандартизований тест, що складається з 200 питань з кількома варіантами відповідей, що охоплюють сім ключових областей права: конституційне право, контракти, кримінальне право та процедури, федеральні правила цивільного судочинства, федеральні правила доказування, нерухомість та правопорушення. Каліфорнія та Пенсільванія складають та проводять власні тести продуктивності. Каліфорнія почала проводити тригодинні тести продуктивності у 1983 році, ґрунтуючись на результатах експерименту у липні 1980 року. Тести продуктивності Каліфорнії набагато складніше, ніж MBE. Починаючи з іспиту на бар у липні 2017 року, Каліфорнія перейшла на 90-хвилинний формат[3].

В Україні кваліфікаційний іспит полягає у виявленні теоретичних знань у галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики особи, яка виявила бажання стати адвокатом, а також у виявленні рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону. Організація та проведення кваліфікаційного іспиту здійснюється кваліфікаційною палатою кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури. Кваліфікаційні іспити проводяться не рідше одного разу на три місяці [1].

Слід зазначити й відмінності у назві документу, за яким особа набуває статусу адвоката: у США отримують ліцензію на зайняття адвокатською діяльністю, а в Україні – свідоцтво на зайняття адвокатською діяльністю.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#Text>
2. Святоцький О.Д., Медведчук В.В. Адвокатура історія і сучасність – К: Ін Юре 1997. URL: <https://lawbook.online/page/advokatura/ist/ist-12-idz-ax233-nf-23.html>
3. Кушнеренко Е. Адвокатура в США. URL: <https://kushnerenko.com.ua/2013/07/30/advokatura-v-usa/>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Колесниченко А. А.
студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСЦИПЛІНАРНІ СТЯГНЕННЯ, ЩО МОЖУТЬ ЗАСТОСОВУВАТИСЯ ДО АДВОКАТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Правові засади організації і діяльність адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначає Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі Закон). Адвокатура – неурядова організація є важливим правозахисним інститутом громадянського суспільства та правової держави.

Дисциплінарне стягнення – це відповідальність працівника за здійснення дисциплінарного проступку. Дисциплінарні стягнення здійснюються до працівника з його вини у разі неналежного виконання або невиконання покладених на нього обов’язків [1]. Саме до адвоката за вчинення дисциплінарного проступку, може бути застосовано одне з дисциплінарних стягнень, передбачених ст. 35 Закону «Види дисциплінарних стягнень, строк застосування дисциплінарних стягнень»: 1) попередження (за помилку, необачність, виправну недбайливість); 2) зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року (це серйозне попередження про можливість втратити на певний період чи назавжди роботу, це відсторонення на певний період від напрацьованої практики, відмова від уже укладених угод і втрата набутого іміджу); 3) для адвокатів України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України, а для адвокатів іноземних держав – виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Адвокат може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом року з дня вчинення дисциплінарного проступку [2].

Кожна країна добувала свій досвід протягом століть щодо організації інституту адвокатури, та визначення дисциплінарних стягнень за адвокатський проступок, тому застосовують й інші види санкцій.

На сьогоднішній день найбільш розвинутими країнами щодо функціоналу адвокатської діяльності є Німеччина, США, Велика Британія та Франція. Наприклад, Французьке законодавство застосовує до адвокатів крім цивільно-правової відповідальності, такі дисциплінарні санкції: попередження, догана, тимчасова заборона займатися адвокатською діяльністю строком не більше ніж на три роки. Крім того, адвокат може бути виключений з адвокатської асоціації [3].

Законодавством Німеччини передбачені за адвокатський проступок такі види дисциплінарної відповідальності, як попередження, догана, грошовий штраф у розмірі 25 тис. євро, заборону на здійснення діяльності в якості представника або помічника сторони в певних галузях права на строк до п'яти років та виключення з адвокатури. У той час, догана і штраф можуть застосовуватись одночасно [4].

Австрійське законодавство передбачає основні та тимчасові дисциплінарні стягнення. До основних належать: письмова догана, штраф на суму до 45 000 євро, заборона на адвокатську практику на строк до одного року, виключення із списку адвокатів. До тимчасових належать: моніторинг діяльності адвоката Дисциплінарною та Адвокатською палатою, заборона на ведення діяльності у певних або усіх судах, органах прокуратури або інших органах влади та тимчасова заборона на прийняття стажерів (кандидатів в адвокати) для практичного навчання[4].

За законодавством Польщі застосовується міра у вигляді оприлюднення про дисциплінарний проступок адвоката через публікацію в журналі, видавником якого є орган адвокатури.

Мірою дисциплінарного впливу у Великій Британії є: догана, зауваження, штраф, відсторонення від практичної діяльності, виключення із реєстру адвокатів, які можуть бути оскаржені у Високому суді зацікавленою особою[3].

У Сполучених Штатах Америки застосовуються: зауваження, штраф, позбавлення адвокатської ліцензії [4].

Законодавство Китайської Народної Республіки визначило таку дисциплінарну відповідальність адвоката: догана, призупинення адвокатської діяльності, анулювання цензу адвоката.

Президіумом Колегії адвокатів Азербайджану використовуються наступні засоби дисциплінарного впливу: зауваження, догана, заборона займатися адвокатською діяльністю від 3-х місяців до року [7].

Вивчаючи вищезазначене, можна зробити висновок, що при вчиненні адвокатом певного проступку, до нього застосовується не дуже широкий перелік дисциплінарних стягнень. Враховуючи досвід зарубіжних країн, необхідно доповнити до переліку стягнень: догану, штраф, але враховувати ступінь тяжкості проступку. На мою думку, за попередженням за мінімальний проступок, який може бути виправлений, повинне йти щось більше серйозне, наприклад, сувора догана або штраф, а вже потім зупинення права на адвокатську діяльність строком до одного року.

Список використаної літератури:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року No 5076-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/conv#n204>.
3. Заборовський В.В. Дисциплінарна відповідальність адвоката. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/3004>
4. Адвокатура США. *Офіційна сторінка АО «Кушнеренко та партнери»*. URL: <https://kushnerenko.com.ua/advokatura-v-usa/>
5. Адвокатура Франції. *Офіційна сторінка АО «Кушнеренко та партнери»*. URL: <https://kushnerenko.com.ua/advokatura-frantsui/>
6. Закон Китайської Народної Республіки про адвокатуру від 15 травня 1996 р., «*Китайський інформаційний Інтернет-сервіс*». URL: <http://russian.china.org.cn/russian/33369.htm>
7. Беззахисні захисники: Системні проблеми адвокатури Азербайджану. URL: <http://www.icj.org/wp-content/uploads/2016/11/Azerbaijan-Systemic-problems-Legal-Prof-Publications-Re>

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент **Свида Олексій Георгійович**

Линюк А. І., Слободян У. С.
студенти 2-го курсу
факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОСВІД АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ КРАЇН ЄВРОПИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Стан інституту адвокатури є індикатором стану політичної і соціальної систем держави. Як інститут правозахисної системи, адвокатура реалізує тільки ті можливості захисту, які юридично надані державою.

Адвокатська діяльність в сучасному світі здійснюється за принципом самоорганізації адвокатів і адвокатських спільнот. Як правило, головним органом адвокатського самоврядування є колегіальний орган (З'їзд, Асоціація, Рада, Колегія, Комітет).

В Україні існує своя система адвокатського самоврядування, яка об'єднує кілька незалежних організацій адвокатів, проте жодна з них не має повноважень щодо управління та регулювання фаху. А органи, які здійснюють повноваження асоціацій адвокатів (кваліфікаційні дисциплінарні комісії, Вища кваліфікаційна комісія адвокатури) виконують обмежені функції і не є повноцінною професійною організацією адвокатів. Саме тому, важливим на сьогодні в рамках утвердження в нашій країні європейських та міжнародних стандартів в цій галузі розбудова ефективної системи адвокатського самоврядування. Одним із шляхів цього процесу є вивчення та оцінка можливостей застосування досвіду країн Західної Європи, що є метою нашої роботи.

В нашій роботі було використано новітні наукові напрацювання таких дослідників як Н. Бакаянова, Д. Забзалюк, Х. Маркович, В. Тищенко, В. Решота, які торкнулись різних аспектів осмислення процесів вдосконалення адвокатського самоврядування в Україні.

Адвокатура є специфічним суспільним інститутом, незалежним від держави, але тісно пов'язаним з нею, водночас це професійна асоціація, але й не громадська організація. Правова природа адвокатського самоврядування на правовій карті Європи різна. Адвока-

ти виконують в державі важливу функцію, яка носить громадсько-правовий характер, саме вони сприяють правосуддю. З такої точки зору адвокат не просто відстоює приватні інтереси свого клієнта, а й об'єктивно сприяє підвищенню якості правосуддя, виконуючи державні завдання. За характером правового регулювання організаційно-функціональних основ самоврядних адвокатських організацій розрізняють публічно-правову й приватно-правову моделі адвокатського самоврядування. До країн публічно-правової моделі адвокатської корпорації відносяться такі країни як Німеччина, Австрія, Фінляндія, Нідерланди та інші. Адвокатські самоорганізації – це публічно-правові корпорації, які засновані актом держави, наділені владними повноваженнями і виконують функції держави, що дозволяє діяти від імені держави і в той же час від свого імені. Вони всі – це юридичні особи публічного права всередині держави, адвокатські організації підлягають державному контролю, який здійснюється, зазвичай, у формі контролю за дотриманням законності. Режим створення і діяльності таких суб'єктів публічного управління відрізняється від режиму приватно-правових юридичних осіб. Більш того, відносини між членами палати та самої адвокатської палатою нерідко носять адміністративний характер, який дуже далекий від характеру відносин всередині організації, створеної за принципами приватного права. Так, в Німеччині, Австрії, адвокатські корпорації – це некомерційні організації з публічно-правовим статусом при обов'язковому членстві [4, с. 30].

Більшість же адвокатських корпорацій в світі (наприклад, Шведська асоціація адвокатів, Спілка адвокатів Норвегії, Спілка адвокатів Швейцарії та інші мають статус громадських організацій, професійних співтовариств з організаційно-правовою формою – асоціації (союз), створеної за принципами приватного права. Такий статус корпорації передбачає, як правило, добровільне членство і утворення виконавчих органів, яке є виключною компетенцією вищого органу управління – зборів (конференції) або з'їзду. Таким чином, приватно-правова модель адвокатської корпорації поширена в державах: Швейцарія, Норвегія, Швеція, Португалія та інші.

Залежно від принципів організації адвокатської спільноти дослідники виділяють модель добровільного членства та обов'язкового членства. Модель обов'язкового членства закріплена в адвокатських спільнот Австрії, Великобританії, Італії, Чехії, Швеції, Данії. Статус добровільного членства в громадських об'єднаннях адвокатів мають адвокатські спільноти Швейцарії, Угорщини, Норвегії. Таким чином, навіть якщо членство не є обов'язковим для всіх адвокатів, рішення адвокатського самоврядування повинні поширюватися на всіх. Варто підкреслити, що, по-перше, якщо адвокат буде фактично і ефективно захищатися Палатою адвокатів, то членство в Палаті стане обов'язковим не в силу організаційного рішення, а в силу внутрішньої впевненості адвоката в підтримці своїх колег за обставин правового конфлікту, від яких ніхто не застрахований. По-друге, принцип обов'язкового членства тягне за собою численні обов'язки керівництва Палати адвокатів по координації дій своїх членів, надання їм методичної допомоги в двох важливих питаннях – єдина практика застосування Кодексу професійної етики адвоката і безпервне підвищення кваліфікації [6, с. 112; 5, с. 15].

Адвокатські палати Австрії і Німеччини об'єднуються в Федеральні адвокатські палати, які, будучи корпораціями публічного права, виступають в якості органу опосередкованого державного управління, тобто контролю за діяльністю адвокатського корпусу в Німеччині здійснюється безпосередньо державою в особі виконавчих органів. Незважаючи на свій недержавний статус все адвокатські палати в Австрії мають право в своїй символіці використовувати державний герб і мати печатку з цим гербом. Головним органом адвокатського самоврядування в австрійській Палаті є Пленарне засідання членів Палати. Основними функціями палати адвокатів є уявлення, захист професійних, соціальних та економічних інтересів адвокатів, які перебувають в реєстрі палати адвокатів [4, с. 32].

Як і в інших європейських країнах ЄС, адвокатура в Республіці Франція будується на поєднанні функцій контролю держави (в особі Вищих судів) за адвокатською діяльністю з чіткою організаційною пов'язаністю адвокатів всередині кожної колегії [3, с. 204].

Найбільш поширеною є модель єдиної професійної організації. У маленьких країнах функціонує одна національна організація адвокатів, у великих країнах до структури асоціацій адвокатів входять місцеві (регіональні) асоціації. Організації національного і регіонального рівня не є конкурентами, оскільки вони виконують різні функції, однак разом вони складають об'єднану структуру. До країн з моделлю єдиної професійної організації відносяться: Кіпр, Швеція, Франція [3, с. 202].

Ще одним важливим нюансом розвитку адвокатського самоврядування в країнах Європи, що відрізняється від України, є наявність двох юридичних професій в країні, наприклад, в Польщі є адвокати (Національна Рада адвокатів в Польщі) і юридичні радники (Асоціація правників Польщі). Іноді територіальний принцип і наявність двох професій зумовлюють існування кількох асоціацій адвокатів. Наприклад, в Об'єднаному Королівстві існують шість асоціацій: три відповідають трьом територіям (Англія й Уельс, Шотландія, Північна Ірландія) і двом професіями (баристери і соліситори), існуючим в межах цих територій [4, с. 32]

Ведучи мову про напрямки вдосконалення адвокатського самоврядування в Україні варто зазначити, що на сьогодні є комплекс теоретичних і практичних питань, що потребують вирішення. З одного боку запровадження адвокатської монополії тяжіє українську систему до публічно-правової системи на кшталт французької. Однак, радянський і сучасний досвід функціонування адвокатури спонукає дослідників сумніватись у ефективності та швидкій побудові нової ефективної системи адвокатського самоврядування.

З другого боку, залишаються практичні аспекти фінансування адвокатських організацій, які все частіше перебувають у колі дослідницьких студій. Так, Н. Бакаянова вважає, що міжнародний досвід свідчить про дотримання принципу незалежності у фінансуванні органів адвокатського самоврядування й адвокатських організацій. Так, грошові кошти Федеральної палати адвокатів Німеччини утворюються шляхом відрахувань територіальних колегій. Розмір цих відрахувань вирішується адвокатською спільнотою, зокрема, конфе-

ренцією адвокатів [1, с. 68-69]. Питання розміру, порядку внесення, відповідальності адвокатів за несплату членських внесків потребують подальшого ретельного вивчення й наукового обґрунтування [2, с. 33].

Отже, система адвокатського самоврядування в Україні перебуває на стадії подальшого формування та вдосконалення. Європейський досвід адвокатського самоврядування демонструє перспективи її розвитку до публічної чи приватної моделей. Прогнозувати в даній ситуації складно, адже в силу історичної традиції й запровадження адвокатської монополії, ближчим видається публічна специфіка адвокатури. Водночас, приватний адвокатський корпус демонструє своє кількісне та якісне збільшення.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н. М. Фінансування органів адвокатського самоврядування у світлі українського та міжнародного досвіду. *Альманах міжнародного права*. 2015. Вип. 8. - С. 65-72.
2. Забзалюк Д. Шляхи удосконалення організаційних форм адвокатського самоврядування в Україні *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 7, № 1. С. 30-36.
3. Маркович Х. До питання функціонування адвокатського самоврядування в Україні *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 7, № 2. С. 201-208
4. Пронин А. В. Институт адвокатуры в Австрийской Республике *Евразийская адвокатура*. 2013. № 2. С. 29-33.
5. Решота В. В. Правовий статус ради адвокатських асоціацій та правових товариств Європи та її роль у зміцненні адвокатського самоврядування *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2014. № 12. С. 14-18.
6. Тищенко К. В. Порівняльний аналіз особливостей адвокатського самоврядування Англії та України *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 2(1). С. 111-115.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Мерінова К. Р.

*студентка 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Незалежно від особливостей тієї чи іншої правової системи підходи до сутності, і навіть призначення інституту адвокатури, є переважно тотожними. Не викликає сумнівів той факт, що евристична діяльність захисника спрямована в першу чергу на забезпечення правової підтримки, а також захист інтересів свого клієнта в будь-якій ситуації, в зв'язку з чим, значимість процесуальної ролі адвоката, складно переоцінити. Все це зумовлює необхідність детальної законодавчої регламентації правового статусу адвоката задля забезпечення максимальної ефективності функціонування інституту адвокатури [1]. У рамках Європейського Союзу правове регулювання діяльності адвокатів здійснюється здебільшого національним законодавством держав-членів. Поряд з цим, нормативно-правові акти Європейського Союзу також не залишають поза увагою це питання, здебільшого торкаючись аспектів діяльності адвоката за межами держави, в якій отримано відповідний правовий статус, а також регламентуючи ті функції захисника, які тим чи іншим чином стосуються, а також сприяють реалізації Союзом свого політичного курсу. Зокрема, до таких нормативно-правових актів належать: Загальний кодекс правил для адвокатів Європейського співтовариства від 28 жовтня 1988 року, Директива Ради Європейського Союзу 77/249/ЄЕ від 22 березня 1977 року, Директива Ради Європейського Союзу 89/48/ЄЕС від 21 грудня 1988 року, Директива Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 98/5/ЄС від 16 лютого 1998 року, Директиви Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу 2005/36/ЄС від 07 вересня 2005 року тощо [2].

Вказані нормативно-правові акти регулюють переважно порядок здійснення адвокатської діяльності особою на території Європейського Союзу, однак, за межами тієї держави, в якій набуто відповідного правового статусу, крім цього, вони встановлюють порядок

визнання професійної кваліфікації адвоката. Поряд з цим, правова регламентація цього питання здійснюється також Директивою Ради Європейського Союзу 91/308/ЄЕС «Про протидію використанню фінансових систем з метою відмивання коштів» від 10 червня 1991 року, а також Міжнародними стандартами щодо протидії відмиванню грошей, фінансуванню тероризму та фінансовому поширенню зброї масового знищення, що включають 40 рекомендацій, прийнятих Міжнародною організацією щодо боротьби з фінансовими зловживаннями (FATF) [3].

Дані нормативно-акти фактично накладають на адвокатів обов'язок перевіряти сумнівні угоди своїх клієнтів, а у разі виявлення у діях наймачів ознак кримінально караних діянь у сфері відмивання коштів, повідомляти про цей факт у відповідні правоохоронні органи, окрім цього, надавати сприяння у розкритті злочинів. Разом з тим, такі норми є досить спірними, якщо розглядати їх у контексті загальних принципів адвокатської діяльності, як пріоритет інтересів клієнта, адвокатська таємниця і так далі. До того ж, ряд учених вказували на не відповідність цих положень статті 6 Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод, яка встановлює право на справедливий судовий розгляд. Однак, необхідно зауважити, що і сама Директива та 40 Рекомендацій FATF пов'язують виникнення обов'язку адвоката щодо звернення до правоохоронних органів та співробітництва з ними з метою розкриття злочину, із ситуаціями коли адвокат безпосередньо бере участь у процесі відмивання коштів, надаючи різноманітні юридичні консультації та здійснюючи дії, що сприяють здійсненню клієнтом кримінально караного діяння тощо. Крім цього, виходячи із змісту положень Директиви, держави-члени Європейського Союзу самостійно вирішують питання щодо встановлення чи не встановлення у національному законодавстві такого роду обов'язків адвоката у зв'язку з чим, дані норми вбачаються цілком обґрунтованими.

Ця позиція знайшла своє відображення також у Рішенні суду Європейського союзу у справі C305/05 від 26 червня 2007 року, де Суд вказав на відсутність протиріч між загальними принципами ад-

вокатської діяльності та обов'язком адвоката, співпрацювати зі слідством у справах про відмивання коштів. Звернувши увагу на те, що такий обов'язок виникає в момент надання юридичної допомоги клієнту в процесі здійснення ним операцій з фінансовими коштами, та ніяк не пов'язана із захистом інтересів особи в суді, у зв'язку з чим, неприпустимо тлумачити норми Директиви як такі, що порушують статтю 6 Конвенції про захист прав людини та основних свобод. Позиція суду, при цьому здається, цілком логічною та такою, що повною мірою відображає сутність Директиви та 40 Рекомендацій, до того ж жодних доказів того, що адвокат цілком усвідомлював, що його консультації можуть тим чи іншим чином бути пов'язаними з чіткими рекомендаціями до вчинення злочину [4].

На теренах України та багатьох інших країн існує золоте правило адвокатської таємниці, яку відповідно до букви закону, складає будь-яка інформація, що стала відома адвокату про клієнта, а також питання, з яких клієнт звертався до адвоката, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності. Подібного роду інформація не може бути поширена адвокатом, з огляду на етичні обмеження крім випадків подання адвокатом в установленому порядку та у випадках, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення». Хоч таке подання і є правом, а не обов'язком адвоката, проте прецедентів знайти не вдається, і тому є кілька пояснень: перше – практичне – перспективні клієнти, які можуть потрапити під кваліфікацію вищевказаного закону, навряд чи дозволять собі розкіш найняти адвоката, який охоче буде освітлювати процес своєї роботи в мережі Інтернет, скоріше за все це буде виходець із старої школи права, який вірить у святість принципу таємниці і чітко усвідомлює наслідки її недотримання; друге – біологічне – адвокат, як і будь-яка інша людина, перш за все біологічний індивід, який хвилюється за власне життя. Ці факто-

ри разом з непохитністю принципу про заборону допиту адвокатів і відсутністю прямого обов'язку щодо повідомлення чи розголошення таємниці, поки що залишають сучасну адвокатуру в тому місці, де вона і повинна бути – серед професій, де клієнти можуть і повинні повністю довіряти своє життя та долю своїм захисникам, які повинні їх захищати.

Список використаної літератури:

1. Право Європейського Союзу: підручн. / за ред. О. К. Вишнякова. Одеса: Фенікс, 2013. 883 с.
2. Тюшка А. В. Договір про Конституцію для Європи: генезис, юридична природа, політична цінність (Монографія) К.: К.І.С., 2021. 228 с.
3. Луць Л. А. Генезис ідеї європейської єдності. *Актуальні проблеми політики*: Зб. наук. праць. Одеса, 2002. С. 668-675.
4. Андрійчук О. Онтологія європейського права. *Юридичний журнал*. 2017. № 1. С. 16-20.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кісліцина Ірина Олександрівна

Омельченко А. С.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСАДИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Ключовим у системі реалізації конституційних прав особи є право на безоплатну правову допомогу.

Конституція України як акт найвищої юридичної сили у статті 59 декларує: «Кожен має право на правову допомогу. У передбачених законом випадках ця допомога надається безоплатно» [1].

Згідно з пунктом 1 частини 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», безоплатна правова допомога може бути визна-

чена як «правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел» [2].

У переважній більшості демократичних зарубіжних країн надавати безоплатну правову допомогу особам, які не мають фінансової спроможності оплатити допомогу адвоката до суду чи під час суду, вважається за потрібне. Ненадання такої допомоги рівнозначно позбавленню таких осіб доступу до правосуддя або завдає удару по їх інтересах у разі судового розгляду у порівнянні з іншою стороною, якою може бути більш заможна особа чи орган державної влади. Це порушило б принцип рівності перед законом. Саме тому, людина має право отримувати правову допомогу, це закріплено в конституціях багатьох країн, а перспектива втілення цього права частково деталізована законами.

Принципи, за якими функціонують системи надання безоплатної правової допомоги відрізняються залежно від правових систем країн.

За органами, від яких залежить чи буде призначена правова допомога, можливо виокремити країни у яких такими органами є суди та ряд країн, де рішення приймає спеціальна урядова установа, заснована з метою керування ходом надання правової допомоги. Наприклад, у Сполученому Королівстві чи призначати правову допомогу у певних кримінальних справах вирішують суди. А у Нідерландах, Південній Африці рішення приймає спеціальний урядовий орган.

Щодо суб'єктів, які надають безоплатну правову допомогу, низка країн дотримується підходу, який визначає, що безоплатну правову допомогу надають виключно адвокати. Подібна модель втілена в Естонії, Узбекистані, Азербайджані, Казахстані, Вірменії, Білорусі.

У решті країн надавати безоплатну правову допомогу дозволено й іншим суб'єктам. У Німеччині представляти особу в судовому процесі, крім адвокатів, мають можливість фахівці у галузі права, які здобули ступінь доктора юридичних наук. У Молдові, крім адвокатів та громадських організацій, первинну правову допомогу надають параюристи – особи, які здобули неповну юридичну освіту

(статті 15, 16 Закону Республіки Молдова «Про правову допомогу, гарантовану державою») [3].

Залежно від видів справ, у яких надається безоплатна правова допомога, існує група держав, де безоплатна правова допомога надається лише у кримінальних справах, та група країн, де законодавство передбачає обов'язок надання безоплатної правової допомоги в інших видах справ. Зобов'язання надавати безоплатну правову допомогу лише у кримінальних справах законодавство покладає на компетентні органи в Азербайджані, Вірменії, Узбекистані та Україні.

Казахстан, Росія, Білорусь, Молдова, Естонія, Литва, Латвія та Грузія – це країни, де, крім кримінальних, безоплатна правова допомога надається у цивільних та адміністративних справах.

Особливо цікавим є досвід країн, в яких така допомога надається не тільки у кримінальних, а й в деяких цивільних та адміністративних справах (Білорусь, Литва, Латвія).

З метою забезпечення рівного доступу кожного на отримання кваліфікованої правової допомоги, багато держав покладають на себе обов'язок по оплаті такої допомоги або встановлюють знижені тарифи з оплати юридичної допомоги та створюють для цього спеціальні системи субсидованої правової допомоги, в рамках якої засновує спеціальні органи управління цією системою, тісно пов'язані з урядом, але формально незалежні. Зокрема у Литві, заснований спеціальний орган керування наданням безоплатної правової допомоги – Координаційна рада з питань гарантованої державою правової допомоги.

Відповідно до законодавства таких країн як Латвія, Грузія, Молдова, Литва, основним джерелом фінансування безоплатної правової допомоги є державний бюджет, але для цих цілей також можуть бути використані інші дозволені законом кошти.

Окрім того, у Казахстані, Білорусі закон вимагає від адвокатів надавати безоплатну правову допомогу за рахунок Асоціації адвокатів. У Молдові, Латвії, Литві, Естонії були прийняті закони про безоплатну правову допомогу, ними встановлена частково платна правова допомога. Обов'язок індивіда відшкодовувати видатки на правову

допомогу передбачений законодавством зазначених країн, якщо цей індивід надав неправдиву інформацію про його фінансове становище, а в Естонії він зобов'язаний відшкодувати витрати на правову допомогу, якщо протягом п'яти років його матеріальний добробут значно покращився.

У всіх зазначених країнах окремі індивіди мають право на безоплатну правову допомогу через критерії власності (відсутність статків, найменший дохід) та інтереси правосуддя (складність справи у матеріальному та процесуальному відношенні та значення для заявника). Рівень доходу особи, за якого правова допомога може бути надана безоплатно зазвичай визначає уряд.

На думку І.С. Ковальчук, варто вести реєстр правової допомоги, про який йдеться у Законі Латвійської Республіки «Про державну правову допомогу» і в Україні. Таким чином, у наведеному реєстрі мають бути записані всі заяви про надання та розмір правової допомоги, дані щодо відхилення заяв, інформація про осіб, які отримали допомогу та осіб, які її надали. Ці відомості потрібні для формування бюджету та державної політики у цій сфері [4 с. 223-225].

Отже, забезпечення прав і свобод людини шляхом доступу та можливості реалізації права громадянина на безоплатну правову допомогу наразі є визначальним критерієм, що характеризує рівень демократизації держави та суспільства в цілому.

Аналіз досвіду зарубіжних країн у царині адвокатської діяльності та безоплатної правової допомоги дає змогу виявити певні особливості роботи цих установ, оцінити сфери та тенденції їх розвитку, які не є типовими для української адвокатури, визначити переваги та недоліки досвіду з можливістю застосування найкращих досягнень світового досвіду в цій галузі в Україні.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. Відомості Верховної Ради України. 20011. № 51. Ст. 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>

3. Коваль К.П. Безоплатна правова допомога у країнах світу / Катерина Петрівна Коваль. //Правовий тиждень.– 2011.– № 40-41.– 19 жов.

4. Ковальчук І.С. Досвід зарубіжних країн з надання безоплатної правової допомоги: проблеми реалізації в Україні / І.С. Ковальчук // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу, 16-17 травня 2013 р., Одеса / відп. за вип. В.М. Дрьомін; НУ «ОЮА». Півд. регіон. центр НАПрН України.– Одеса: Фенікс, 2013.– Т. 2.– С. 223-225.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Орліченко К. Д., Ковальчук А. В.

студентки 2-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТА: ЗМІНИ ТА ДОПОВНЕННЯ, СВІТОВИЙ ДОСВІД

Підвищення свого професійного рівня є важливим професійним обов'язком адвоката, інформація про якого внесена до Єдиного реєстру адвокатів України. Воно направлено на оновлення знань фахівців, пов'язаних з підвищенням вимог до рівня кваліфікації і з необхідністю освоєння сучасних методів вирішення професійних завдань. При цьому, підвищення кваліфікації адвокатів буде ефективним тільки тоді, коли адвокат буде особисто зацікавлений в отриманні нових знань, навичок, умінь і вільний у виборі форм підвищення своєї кваліфікації.

3 липня 2021 року рішенням Ради адвокатів України № 63 було прийнято нову редакцію Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України, у зв'язку із чим стара редакція Порядку від 21 вересня 2019 року № 111 втратила чинність.

Нова редакція принесла численні новели в порядок підвищення кваліфікації.

Перша зміна торкнулась організації підвищення кваліфікації. Наразі до компетенції Ради адвокатів України входить лише встановлення порядку підвищення кваліфікації адвокатів та внесення змін до нього. Натомість, відповідно до Порядку від 21 вересня 2019 року, до компетенції Ради адвокатів України належала також координація роботи адміністратора та операторів підвищення кваліфікації.

За новою редакцією Порядку підвищення кваліфікації адвокатів звужилося коло операторів підвищення. В Україні на сьогоднішній день можуть здійснювати дану діяльність тільки: 1) Вища школа адвокатури Національної асоціації адвокатів України; 2) Ради адвокатів регіонів (виключно для адвокатів свого регіону); 3) Координаційний центр з надання правової допомоги та його регіональні центри (для адвокатів системи безоплатної правової допомоги).

Національна асоціація адвокатів України, Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, а також регіональні КДКА втратили право проводити заходи для адвокатів з підвищення кваліфікації. Проте є також можливість стати оператором через отримання акредитації Експертною радою НААУ.

Наступна зміна доповнила види підвищення кваліфікації адвокатів. Відтепер, до них належать також: 1) участь адвоката в роботі комітетів із захисту прав адвокатів рад адвокатів регіонів за поданням Голови ради адвокатів регіону; 2) успішне проходження онлайн тестування з подальшим нарахуванням залікових балів; 3) успішне проходження онлайн тестування на тему «Нормативне регулювання статусу та питання діяльності органів адвокатського самоврядування [1].

Змін торкнулись і вимоги щодо підвищення кваліфікації адвокатів. Так, вимогу щодо «адвокати, які набули статусу адвоката, в перший рік зобов'язані пройти Модульну програму «Молодий адвокат», замінили вимогою «Адвокати, які набули статусу адвоката, в перший рік зобов'язані пройти Модульну програму «Молодий адвокат».

Також, вимоги щодо підвищення кваліфікації доповнили наступними пунктами. По-перше, наразі доступ до системи підвищення кваліфікації адвокатів не надається адвокатам, які мають забор-

гованість зі сплати щорічних внесків адвокатів. По-друге, відтепер адвокати, які не виконали вимоги Порядку за попередні роки, мають можливість отримати сертифікати з підвищення кваліфікації за пропущені роки за умови успішного проходження спеціальних тестувань у Вищій школі адвокатури НААУ за кожен рік невиконання.

Для дослідження питання підвищення кваліфікації адвокатів ми хотіли б проаналізувати деякі аспекти організації підвищення кваліфікації адвокатів у світовій практиці, зокрема досвід Франції.

Законодавством Франції передбачено положення про обов'язкове щорічне підвищення кваліфікації адвокатів. Підвищенням кваліфікації адвокатів займаються:

- регіональні центри з підвищення кваліфікації адвокатів CRFPA (Écoles d'avocats);
- палати адвокатів;
- організації, створені або керовані палатами адвокатів;
- приватні або публічні некомерційні організації по підвищенню кваліфікації (в тому числі, університети) [2].

Як підвищення кваліфікації можуть зараховуватись публікації робіт з юридичних питань, курси з підвищення кваліфікації від юристів, шкіл та інших професійних тренінгових організацій, участь в правових семінарах і конференціях, викладання з юридичних дисциплін, дистанційні курси з підвищення кваліфікації тощо.

На основі існуючої практики підвищення кваліфікації адвокатів у Франції можна виділити наступні моменти: 1) в першу чергу здійснення підвищення кваліфікації адвокатів проводиться силами адвокатських утворень (навчальні центри, інститути адвокатури та інше); 2) акредитація навчальних закладів адвокатською спільнотою для проведення підвищення кваліфікації адвокатів; 3) підвищення кваліфікації адвокатами можна здійснити в інших формах – тренінги, вебінари, здобуття вченого ступеня, викладання юридичних дисциплін, видання наукових праць (навчальні посібники, монографії та ін.)

Отже, Порядок від 03 липня 2021 року поповнився новими видами та вимогами щодо підвищення кваліфікації. Проаналізувавши нову редакцію, вважаємо ці зміни доречними, оскільки на нашу

думку, вони не тільки ввели нові види підвищення кваліфікації, які дозволять отримати більше залікових балів, а й надають можливість адвокатам, які з тих чи інших причин не виконали умови Порядку, все ж таки отримати сертифікати з підвищення кваліфікації за пропущені роки. Таким чином, можна зробити висновок, що забезпечення високого рівня якості юридичної допомоги, наданої адвокатами неможливо без створення ефективної і оптимальної системи підвищення кваліфікації, направлену на оновлення знань фахівців, пов'язаних з підвищенням вимог до рівня кваліфікації і з необхідністю освоєння сучасних методів вирішення професійних завдань.

Список використаної літератури:

1. Порядок підвищення кваліфікації адвокатів України (нова редакція): Рішення Ради адвокатів України від 03.07.2021 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/poryadki/2021-07-03-poryadki-63_60f53b3b70d63.pdf.
2. Основные акты, регулирующие адвокатуру и адвокатскую деятельность во Франции. URL: <https://encyclopedia.avocats.fr/GEIDFile/cNB-2016-12-?Archive=114476893265&verif=480312480313473153470037480317450537476306470029488824475274>.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук **Кравченко Марина Олександрівна**

Поліщук А. І.

студентка 2-го курсу

факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В США ТА УКРАЇНІ

Адвокатура України, як відносно молодий феномен, який бере свій початок, як самостійного явища з початку 20 ст., досягла значного рівня в своєму розвитку.

Вимоги до адвоката встановлені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»:

- повна вища юридична освіта;
- володіння державною мовою;
- стаж в галузі права не менше 2 років (після отримання повної вищої юридичної освіти);
- складання кваліфікаційного іспиту;
- присяга адвоката;
- проходження стажування [1].

Адвокат в США, це не окремий вид професійної діяльності, а юрист, що отримав доступ до зайняття адвокатською діяльністю, що являється однією із видів юридичної діяльності.

Основні вимоги для зайняття адвокатською діяльністю:

- мати вік не менше 21 року;
- повинна бути середня освіта (кваліфікаційний (undergraduate) рівень університету або коледжу);
- мати юридичну освіту (правова школа (освітньо-кваліфікаційний рівень J.D. або LL.B.)).

Необхідною є також вимога складання кваліфікаційного іспиту. Існує декілька видів кваліфікаційних іспитів:

- адвокатський іспит – зазвичай це іспит який проходить два або три дні для допуску до практики, включає 21-31 питань;
- MPRE – мультиштатний тест, зазвичай стосується питань профвідповідності, він перевіряє знання юридичних правил, принципів права[2].

Ще одна особливість зайняття адвокатською діяльністю в США є те, що навіть попри успішного складання іспиту діяльність адвоката обмежується штатом, суд якого ухвалив його кандидатуру та родом діяльності.

Адвокат України не має обмежень щодо здійснення адвокатської діяльності в географічному аспекті та сфера його компетенції необмежена тільки одним видом діяльності. Адвокат може здійснювати як захист від обвинувачення, так і надавати допомогу з будь-яких правових питань.

братися за справи від кримінальних злочинів до сімейних справ.

Для того, щоб в США адвокат мав доступ до різних справ йому щоразу потрібно проходити кваліфікаційний іспит для різних типів правопорушень.

Спільним аспектом в професії являється те, що адвокати мають вибір, яким саме чином вони хочуть працювати. Це можуть бути як індивідуальна діяльність, такі і у складі фірм та об'єднань.

Існують також асоціації адвокатів тотожні тим, що діють в Україні, але в більшості штатів приєднання до них є обов'язковим для всіх, хоче існують також штати, де це можливе виключно за бажанням адвоката.

Проаналізувавши основні аспекти роботи адвокатської діяльності у двох державах, де різна історія, рівень функціонування адвокатури, можна зробити певні висновки.

Не зважаючи на те, що від України неодноразово було відправлено делегації для підвищення кваліфікації до США та американська адвокатура ставиться, як приклад в функціонуванні своєї діяльності.

Нова Стратегія розвитку НААУ на 2021-2025 роки передбачає удосконалення інституту адвокатури, допоможе зробити адвокатуру більш професійною та сучасною [3].

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Адвокатура США. URL: <https://lawbook.online/advokatura-rossii/advokatura-ssha-52266.html>
3. Стратегія розвитку адвокатури 2021-2025. URL: [https://unba.org.ua/assets/uploads/files/UNBA_Strategy_2021_1\(2\).pdf](https://unba.org.ua/assets/uploads/files/UNBA_Strategy_2021_1(2).pdf)

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Размустова А. В.
студентка 2-го курсу
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Питання щодо захисту прав і законних інтересів людини і громадянина, в умовах становлення України як демократичної, соціальної та правової держави, є особливо актуальними.

В Україні кожна людина від народження отримує низку прав, які гарантуються Конституцією України та іншими законами. Проте, важливим є не лише закріплення на законодавчому рівні цих та інших прав, а й розробка ефективних механізмів їх захисту.

Відповідно до ст. 55 Конституції України, права і свободи людини і громадянина захищаються судом[1]. Положення ст. 59 Конституції України, ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» закріплюють для окремих категорій осіб право на безоплатну професійну правничу допомогу[3].

На мою думку, основними проблемами реалізації права на безоплатну правову допомогу є:

- недостатнє фінансування суб'єктів надання безоплатної первинної та вторинної правової допомоги;
- відсутність зацікавленості адвокатів. Щоб вирішити зазначену проблему, потрібно стимулювати і заохочувати адвокатів надавати безоплатну правову допомогу. Наприклад, створити щорічний конкурс «Найкращий адвокат у сфері надання безоплатної правової допомоги»;
- недостатня правова обізнаність населення. Елементарно, особа може навіть не здогадуватися про те, що вона потрапляє під категорію осіб, які мають право на безоплатну правову допомогу.

Розкриваючи тему, хотілось би звернути увагу на те, що безоплатна правова допомога у розвинутих країнах світу еволюціонувала у п'ять етапів. Виділяють такі:

1. благочинне фінансування (безоплатна благочинна робота адвокатів з неплатоспроможними клієнтами, обов'язкове надання адвокатами юридичних послуг як частина професійної діяльності і т.п.);
2. соціальне приватне/державне поширення професії;
3. фінансування надання безкоштовної юридичної допомоги за рахунок місцевих бюджетів;
4. етап адміністрування (для надання безоплатної допомоги створювалися відповідні структури);
5. етап захисту прав людини (стимулює розширення надання безоплатної правової допомоги і державних юридичних послуг)[2].

Варто зазначити, що у різних країнах світу спостерігається різний рівень доступу їх громадян до отримання безоплатної правової допомоги. На це є декілька причин, серед яких: розбіжності в структурі правозахисних органів, фінансуванні, ефективності системи правової допомоги і т.п.

Наприклад, в США та Великобританії досвід зовсім різний, не дивлячись на те, що в обох країнах діють системи загального права. В США набагато ширше застосовується праця адвокатів, що отримують зарплату, і які працюють в юридичних організаціях і в організаціях громадських адвокатів. У Великобританії безкоштовну юридичну допомогу переважно надають приватно практикуючі адвокати. В США безкоштовні юридичні послуги в цивільних справах розглядаються, як мінімум частково, у дуже політизованому контексті, який у Великобританії майже відсутній[2].

Отже, підсумовуючи усе вищевикладене, можна зробити висновок, що в Україні існує система надання безоплатної професійної правничої допомоги, яка забезпечує можливість захищати права малозабезпечених громадян. Для цього створенні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, встановлено порядок їх функціонування. Але, існують проблеми, які заважають, ефективно реалізовувати право на безоплатну правову допомогу, яких ми можемо позбутися шляхом залучення додаткових джерел фінансування, підвищення рівня правової обізнаності населення та ін.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Правоособинабезоплатнуправовудопомогу/Ю. О.Данилевська, Л. В. Павлик, З. З. Петрович, У. О. Цмоць.— Львів: ЛьвДУВС, 2018.— 136 с. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/dorobku_partneriv/Pravo%20osoby%20na%20bezoplatnu%20pravovu%20dopomohu.pdf.
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 51. Ст. 577.

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Храпенко Олена Олегівна

Філевська Є. Р.

*студентка 2-го курсу факультету
прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: США І НІМЕЧЧИНА

Рівень захищеності правових можливостей людини визначається станом правозахисних інституцій, їхньою здатністю ефективно реагувати на виклики та загрози в сучасному світі. Належний рівень захищеності прав та законних інтересів громадян нерозривно пов'язаний зі станом адвокатури, на пряму залежить від ефективності правового забезпечення її діяльності, визначається реальністю втілення в життя основоположних принципів її організації та здійснення. Фундаментальне значення в контексті захисту прав та законних інтересів у будь-якій правовій системі світу має інститут адвокатури.

У кожній країні система адвокатури має свою структуру, організацію та інші особливості, що залежать від історичних умов розвитку та правових засад самої держави. Насьогодні найпрогресив-

нішими моделями функціонування адвокатури є моделі Німеччини, Великої Британії, США, Франції.

Складна правова система США та висока роль правового регулювання життя американського суспільства визначає особливе місце професії адвоката порівняно з іншими професійними групами. У США працює близько 60% загальної кількості юристів усього світу.

Всіх юристів США можна розділити на 3 групи:

- $\frac{3}{4}$ юристи-практики (найбільша група – понад 700 тисяч осіб);
- $\frac{3}{4}$ особи, з дипломом юриста, які виконують функції, не пов'язані безпосередньо з правом (політика; великий бізнес);
- $\frac{3}{4}$ юристи, які займаються науково-викладацькою діяльністю.

Для заняття адвокатською діяльністю необхідно пройти тривалий шлях. Особа після здобуття середньої освіти навчається три або чотири роки в університетському коледжі. Після цього американський студент три роки здобуває знання у юридичній школі (у США існує близько 200), де виклад матеріалу орієнтований виключно на практику й отримує диплом доктора юридичного права. Проте, для того щоб вступити в юридичну школу, крім 4-річного вищої освіти необхідно також скласти вступний іспит LSAT (Law School Admission Test). Цей тест складається з п'яти 35-хвилинних частин (всі питання – з вибором відповіді). Наступним етапом є отримання ліцензії практикуючого адвоката. Студент, який отримав диплом доктора юридичного права, не зможе практикувати як адвокат, поки не буде допущений і не складе bar examination в тому штаті, де він хоче займатися адвокатською діяльністю. Іспит проводиться під контролем суду. Окрім дипломованих спеціалістів є також і «paralegal» – це ті особи, які не маючи вищої юридичної освіти, є помічниками юристів і виконують частину їх функцій. На них не поширюються кодекси службової поведінки, які є обов'язковими для юристів, які працюють в офіційних установах.

Американські адвокати займаються як приватною практикою, так і створюють об'єднання у формі «спільнот», «корпорацій». Існують адвокатські фірми, які нараховують понад 500 адвокатів [1]. Здебільшого такі фірми спеціалізуються на кримінальних справах.

У всіх штатах, містах і великих населених пунктах адвокати, які допущені до ведення справ у судах та надають за плату юридичну допомогу, створюють на добровільних засадах свої професійні об'єднання, асоціації. В одних штатах вони діють на основі статутів («конституцій»), які затверджуються членами асоціацій на загальних зборах, в інших – на основі спеціальних законів штату або судових правил [2].

Члени асоціацій на своїх щорічних зборах обирають президента асоціації та виконавчий орган (5-10 членів), відомий як «виконавчий комітет», «рада керуючих» або «рада уповноважених». Адвокатські асоціації штатів утворюють національну організацію адвокатів – американську асоціацію адвокатів, яка заснована в 1878 році. Її мета – обмін досвідом, обговорення проблем юридичної освіти, реформи законодавства й ін. Хоча ця організація не є асоціацією всіх американських адвокатів, вона об'єднує в тій чи іншій формі майже всі великі організації практикуючих адвокатів і налічує у своєму складі понад 130 тис. членів. Вищим органом управління в Американській асоціації адвокатів є палата делегатів, яка складається з 250 членів [3, с. 121].

Важливість надання безкоштовної правової допомоги не менш важлива для правової системи США. Її надають для незаможних громадян США за різноманітними програмами. Наприклад, закон про кримінальне правосуддя 1964 року встановив, що для малозабезпечених підсудних у федеральних судах надають право на безкоштовний захист та призначення «громадського захисника». Фінансування цієї діяльності здійснюється з коштів федерального бюджету. Крім того, усі штати передбачають у тій або іншій формі надання юридичної допомоги за постановою судді. Кожний рік держава виділяє сотні мільйонів доларів на оплату «громадських захисників».

Для юридичного стану США характерні висока ротація й мобільність. Перехід від приватної адвокатської практики на державну службу – явище поширене. Досить часто на державну роботу залучаються юристи-вчені. Судді зазвичай підбираються з числа політично активних і досвідчених адвокатів. Багато обвинувачів стають суддями. Юристи корпорацій нерідко присвячують себе цілком підприємницькій діяльності.

Адвокатура в Німеччині є незалежною організацією в системі правосуддя, а адвокати – практично вільними підприємцями, які мають свої контори, наймають службовців. Вони відрізняються від інших бізнесменів лише тим, що не наділені правом рекламувати свою професійну діяльність [4]. Основним нормативним актом, що закріплює правовий статус адвокатури в Німеччині, є Федеральне положення про адвокатуру 1959 року, яке з незначними змінами діє й сьогодні [5].

У Німеччині відсутній окремий іспит на здобуття статусу адвоката, однак процес отримання юридичної освіти в Німеччині вважається одним з найскладніших. Усім бажаючим займатися адвокатською діяльністю необхідно скласти два державних іспити [6].

Першим державним іспитом (Erste Juristische Staatsprüfung) у Німеччині завершується освіта в Університеті, на отримання якого, згідно зі статистичними даними, потрібно в середньому 10 семестрів. Зазначений іспит складається з 2 частин: іспиту з обов'язкових предметів, що включає в себе усну й письмову частину, й іспиту за спеціалізацією. Студенти, які успішно склали перший державний іспит, називаються дипломованими юристами (Diplom-Jurist) і мають право продовжити навчання в референдаріаті (Referendariat).

Референдаріат – це дворічне практичне навчання юристів при одному з 24 Вищих земельних судів (Oberlandesgericht) Німеччини, після закінчення якого складається другий державний іспит (Zweite Juristische Staatsprüfung), що дає право займати посаду нотаріуса, судді, прокурора або адвоката.

Відповідно до Федерального закону про адвокатуру, на адвокатів покладені такі професійні функції, як:

- $\frac{3}{4}$ консультування з юридичних питань;
- $\frac{3}{4}$ здійснення представництва клієнта, який виступає в якості сторони в судовому процесі;
- $\frac{3}{4}$ захист обвинуваченого або підсудного в кримінальній справі в суді та / або органах слідства. У рамках кримінального процесу, адвокат може виступати і в якості представника інтересів потерпілого;
- $\frac{3}{4}$ укладення договору з довірительом на управління його майном;
- $\frac{3}{4}$ виконання функцій юрисконсульта (Syndikus) відповідно до укладеної угоди.

У Німеччині існують два види адвокатських спільнот: Федеральна палата адвокатів (Bundesrechtsanwaltskammer) і Німецький союз адвокатів (Deutscher Anwaltverein). Кожна з цих організацій варто приділити особливу увагу.

Федеральна палата адвокатів була створена в 1959 році, є за своєю організаційно-правовою формою корпорацією публічного права, знаходиться в Берліні і включає в себе 28 регіональних адвокатських палат.

Німецький союз адвокатів, заснований у 1871 році в м. Бамберзі, є, на відміну від Федеральної палати адвокатів, добровільним професійним об'єднанням, що налічує станом на 1 січня 2016 р 65 981 членів, 44 об'єднаних у 250 регіональних спільнот. Так само, як і в ФПА, основну роботу Союзу виконують експертні комітети і робочі групи.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, варто сказати, що адвокатура в сучасних реаліях демократії є надзвичайно важливим інститутом, який допомагає балансувати інтереси громадянського суспільства та можливостей держави. Надання правової допомоги та захист прав та інтересів громадян у суді є основним елементом механізму забезпечення доступності закону. Суспільство потребує фахівців, що здатні на високому рівні представляти інтереси та здійснювати юридичний захист. У зв'язку з цим дослідження та вдосконалення правового регулювання професійної поведінки, етики діяльності адвокатів та відповідальності за порушення етичних вимог є особливо актуальними.

Список використаної літератури:

1. Личенко І. Загальні засади організації та функціонування адвокатури зарубіжних країн / Ірина Личенко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2020. Том 7. № 1. С. 153-159.
2. Святоцький А.Д. Адвокатура и защита прав граждан. Х.: 2000. 270 с.
3. Святоцький О.Д., Медведчук В.В. Адвокатура історія і сучасність. К.: Ін Юре 1997. 320 с.
4. Деханов С. А. Организация адвокатуры и профессиональная этика адвокатов в Западной Европе: монография. 2012 г. 264 с.
5. Федеральне положення про адвокатуру. URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>
6. Ткачук А.С. Адвокатура Німеччини та України: порівняльно-правовий аспект / А.С. Ткачук // Альманах права. Ціннісно-правові засади сучасних інтеграційних процесів в Україні. – Випуск 6. – Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. – С. 527-532.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Юсуфова С. Ш.

студентка 2-го курсу

*факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТІВ У КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Аналіз зарубіжного досвіду організації і діяльності адвокатури дасть змогу виявити певні особливості цього інституту, напрями та також тенденції розвитку, які поки що не властиві українській адвокатурі. В ході аналізу можна буде об'єктивно оцінити діяльність цього інституту в Україні, встановити переваги і недоліки.

Багато років Україна намагається за допомогою різних реформувати досягти певного результату в сфері діяльності адвокатури. Вивчення міжнародно-правового регулювання адвокатської діяльності обумовлено розширенням географічних меж здійснення такої діяльності. Слушним вважається твердження Я. М. Жукорської, що на національному рівні неодмінним елементом механізму захисту прав людини є адвокат. За словами автора, дослідження в міжнародному праві здебільшого не зачіпають правового статусу адвоката, відносячи його до компетенції національного законодавства, а в працях стосовно ролі адвоката у внутрішньо-державному праві часто обходять стороною міжнародно-правове регулювання його діяльності, більше уваги звертаючи на норми внутрішнього законодавства [3].

Міжнародно-правові норми, які регулюють питання організації та діяльності адвокатури, з одного боку виступають орієнтирами при формуванні національного законодавства, з другого боку, сформульовані на підставі звичаю і законодавства різних країн [4].

Якщо спиратися на міжнародний досвід, то у свою чергу ми маємо безліч міжнародних документів. Особливу увагу заслуговує Кодекс поведінки європейських адвокатів, в якому закріплено основні, важливі європейські стандарти професійної діяльності (професійних функцій) адвокатів, до важливих міжнародних документів організації та діяльності адвокатури належать також документ «Загальні принципи для спільноти юристів», який прийнято 20.09.2006 Міжнародною асоціацією юристів (ІВА) у м. Чикаго (США), поряд із тим, відповідно до міжнародного документа «Основні положення про роль адвокатів», прийнятого у серпні 1990 р. VIII (Восьмим) Конгресом Організації Об'єднаних Націй (ООН) із запобігання злочинам, адвокати, як важливі учасники в системі здійснення правосуддя, мають постійно дбати про честь, гідність та ділову репутацію своєї юридичної професії та багато інших документів [1].

На жаль, проблема в тому, що українські стандарти у більшості випадках не дотягують до європейських. На мою думку, одним із важливих складових адвокатської діяльності є спеціалізація.

Існує багато думок з приводу цього принципу і чи важлива ця складова для української адвокатури. В Україні частіше ми мо-

жемо зустріти «адвоката-універсала», який має загальну практику. Спеціалізація, в такому випадку є «розкішню», яку можуть дозволити собі тільки ті адвокати, які мають достатню кількість платоспроможних клієнтів зі специфічними потребами. Але навіть велике місто не гарантує стабільної клієнтури через сильну конкуренцію. У висококонкурентному середовищі адвокати часто змушені «хапатися» за будь-яку роботу, зокрема й за справи, у яких вони не мають достатнього досвіду чи кваліфікації.

В зарубіжних країнах трохи інше бачення принципу спеціалізації. Більшість країн ЄС передбачає спеціалізацію адвокатів і спеціальне навчання для її отримання. Як правило, спеціалізація адвокатів може бути не більше ніж із трьох галузей права. Законодавство зарубіжних держав безпосередньо закріплює право адвоката обирати собі спеціалізацію або така можливість впливає з аналізу його норм.

Так, згідно зі ст. 6 «Спеціалізація адвоката» Закону Литви «Про адвокатуру» адвокат має право обрати галузь права, в якій він надає правові послуги (спеціалізація адвоката).

У Німеччині детальний порядок використання найменування спеціалізованого адвоката регламентується окремим законом (Fachanwaltsordnung). Його може бути надано у сфері адміністративного, податкового, соціального, трудового, медичного, транспортного, сімейного та деяких інших галузей права.

У державах англосаксонської правової сім'ї поширеною є спеціалізація із надання правових послуг уряду, державним і комунальним органам. Наприклад, у Франції залишилося всього декілька великих юридичних фірм, які надають комплексні юридичні послуги. Більшість адвокатів працює у юридичних бутиках, які пропонують послуги з вузького юридичного профілю. Розмір внесків для адвокатів може залежати, наприклад, від рівня їхньої кваліфікації. Так, французькі адвокати зобов'язані один раз на п'ять років проходити курси підвищення кваліфікації й отримувати відповідний сертифікат, а адвокати, які не мають подібних сертифікатів, платити підвищені (порівняно з колегами, які підвищили кваліфікацію) внески на страхування своєї професійної відповідальності. [2].

Спеціалізація дає змогу адвокату поглиблювати знання, вміння та навички у певній галузі (галузях) права. Запроваджувати спеціалізацію доречно ще під час набуття вищої юридичної освіти.

Спеціалізація сприятиме підвищенню кваліфікації адвокатів і, як наслідок, поліпшенню якості наданої юридичної допомоги. На нашу думку, це матиме позитивний вплив на розвиток адвокатури в цілому. При закріпленні адвокатської спеціалізації у законодавстві України може бути використаний досвід зарубіжних країн, так як він виявився вдалим.

Список використаної літератури:

1. Антонюк С. А. Міжнародно-правові стандарти професійної діяльності адвоката у цивільному судочинстві України // Підприємництво, господарство і право. 2019. № 6. С. 347-353.
2. Вільчик Т., Святоцька В. Міжнародні стандарти адвокатури: проблеми імплементації у національну правову систему. *Право України*. 2019. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/18763/1/54-69.pdf>
3. Можайкіна О. Міжнародно-правове регулювання адвокатської діяльності. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2020. № 3. С. 26-34.
4. Бакаянова Н. М. Міжнародні стандарти адвокатури: поняття, система, класифікація. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Вип. 2. Ч. 1. 2016. С. 226-229.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Чащина Є. О.

*студентка 1-го курсу магістратури
соціально-правового факультету*

Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Сучасна адвокатура – це інститут професійних юристів, наділених особливим статусом та об'єднаних загальною метою захисту прав та свобод громадянського суспільства. В Україні не так дав-

но активно розвивалася дискусія стосовно адвокатської монополії. Отже, вважаємо за необхідне проаналізувати досвід зарубіжних країн з цього питання. Адвокатська монополія запроваджена в багатьох розвинених країнах.

В Законі України «Про судоустрій і статус суддів» в статті 10 частині 3 зазначено, що: «Для надання професійної правничої допомоги діє адвокатура» [1]. Конституція України закріплює в змісті статті 131² положення, що виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення [2].

Ще під час президентства Петра Порошенка відбувалося запровадження адвокатської монополії. Планувалося її поетапне впровадження кожного року у відповідних інстанціях: наприклад, у 2017 р. вона з'явилася у Верховному та Касаційних судах, у 2018 р. – у судах апеляційної та першої інстанції. Також передбачалося, що з 1 січня 2020 р. лише прокурори і адвокати представлятимуть у судах органи державної влади та місцевого самоврядування [3].

Проте існують судові спори, на які адвокатська монополія не поширюється, а саме: спори щодо захисту соціальних прав; спори щодо виборів та референдумів, спори у трудових відносинах та малозначні. У зазначених випадках представником у суді може бути будь-яка повнолітня дієздатна особа. Але, це правило не стосується справ про адміністративні правопорушення.

Слід зазначити, що Європейський суд з прав людини у 2019 році зауважив, що адвокатська монополія аж ніяк не порушує права на справедливий суд [4].

Досвід багатьох країн показує, що адвокатська монополія має багато позитивних моментів. На сьогоднішній день вона існує в таких країнах, як Канада, США, Австралія, Нова Зеландія та багато інших.

Окрім цього, можна зазначити, що в певних країнах адвокатура діє на всіх рівнях судового представництва, в таких як Італія, Німеччина та Туреччина.

Більш яскраво виражається адвокатська монополія у Франції, де вона продовжує й надалі успішно функціонувати. Майже немож-

ливим є той факт, що сторону в суді може представляти особа, не маючи статусу адвоката. Не меншого значення має і відповідальність адвоката у Франції. Наприклад, щодо відшкодування збитків клієнтові, внаслідок недбалості чи умисних дій. Також, адвокат має відповідати і моральним якостям і принципам, наприклад, існує обов'язкова вимога, що не може бути адвокатом особа, щодо якої винесено кримінальний вирок. Ще більш негативного значення мають корупційні схеми адвоката, бо це є однією з основних причин завершення його кар'єри.

У профільному законодавстві Італії, Данії та Іспанії закріплюється виключне право адвокатів представляти інтереси сторін.

Так, прихильники впровадження адвокатської монополії наводять такі аргументи в обґрунтуванні своєї позиції:

- тільки адвокатська діяльність має встановлені Законом «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вимоги щодо її здійснення, в той час як інші учасники юридичного ринку, які не мають адвокатського статусом, не обтяжені такими вимогами;
- використання монополії дозволить створити систему професійної правової допомоги, що відповідає загальновизнаним міжнародним стандартам;
- запровадження монополії дозволить сформулювати умови для інтеграції інституційного середовища адвокатури у світовий правовий простір;
- монополія дозволяє регулювати юридичний ринок шляхом формування єдиних правил та стандартів надання професійної правничої допомоги.

Таким чином, функціонування адвокатської монополії в цілому може призвести до оздоровлення ринку юридичних послуг, головним чином, шляхом недопущення низько кваліфікованих юристів для надання юридичних послуг.

Противники запровадження адвокатської монополії як докази її неспроможності наводять неминуче зростання цін на юридичні послуги; зниження рівня доступності юридичних послуг та ін.

Отже, вважаємо, що не потрібно боятися адвокатської «монополії», адже досвід зарубіжних країн свідчить, що об'єднання всіх практикуючих юристів навколо адвокатури є одним із альтернативних варіантів проведення якісних змін в сфері надання юридичних послуг, оскільки саме професійна етика, професіоналізм і незалежність об'єднують адвокатуру, а не консультування громадян та підготовка процесуальних документів. Адвокатська монополія в широкому сенсі встановлена скрізь, де розвинена правова система і правова культура.

Список використаної літератури:

1. Про судоустрій і статус суддів. Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
2. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Шандула О.О. Адвокатська монополія: національні тенденції та зарубіжний досвід. Часопис Київського університету права. 2020. № 3. С. 50-56.
4. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «Молдавська проти України» (Заява № 43464/18) від 14 травня 2019 року. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/b7ba50237b9eda679ab7_file.pdf

Науковий керівник: доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кубаєнко Андрій Володимирович

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ПРЕЗИДЕНТА НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ» С. В. КІВАЛОВА	3
ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ, РАДИ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ Л. П. ІЗОВІТОВОЇ	5
ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ГОЛОВИ КОМІТЕТУ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ, НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ А. Є. КОСТИНА .	7

Секція 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Баранов О. О. ЗМІНА ПАРАДИГМИ ПРАВОСУДДЯ: РОЛЬ АДВОКАТУРИ У ВПРОВАДЖЕННІ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ	9
Бедь В. В., Пайда О. М., Бедь Ю. В. ПРАВОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ЧИННОГО ЗАКОНОДАВСТВА ТА АДВОКАТСЬКОЇ ПРАКТИКИ	14
Булик А. О. СТАТУС АДВОКАТА В УКРАЇНІ: ПОТЕНЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ ТА РЕАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ.	19
Вільчик Т. Б. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	24
Гвоздій В. А. РОЛЬ АДВОКАТІВ У ЗАПОБІГАННІ ТА ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЮ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ ТА ФІНАНСУВАННЮ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЗБРОЇ МАСОВОГО ЗНИЩЕННЯ. . . .	30
Заборовський В. В. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ АДВОКАТА ЗІ СВОЇМ КЛІЄНТОМ	33
Ковальчук І. С. ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ СПРИЧИНЕНОЇ COVID-19.	36
Козлов О. О. ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ПОСТРАДІАНСЬКИХ КРАЇН: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.	39
Кравченко М. О. РОЛЬ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК АДВОКАТА У ЗДІЙСНЕННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	44

Кубасенко А. В. ВИМОГИ ЩОДО НЕСУМІСНОСТІ З АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ: ПОГЛЯД НА ПРОБЛЕМУ.	46
Макаренко О. Ю., Макаренко Н. А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ МІЖ АДВОКАТОМ ТА КЛІЄНТОМ.	51
Овчаренко О. М. ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ.	56
Прилуцький С. В. ІНСТИТУТ ВИКЛЮЧЕННЯ ІЗ ДОКАЗІВ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРАВОЗАХИСТУ.	62
Стефанчук М. М. УДОСКОНАЛЕННЯ СТАНДАРТІВ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ.	69
Хотинська-Нор О.З. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСТУПУ ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА В УКРАЇНІ.	75
Храпенко О. О. ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ.	80
V. Kondrych TO THE QUESTION OF THE FEASIBILITY OF INTRODUCING A BARRISTER'S MONOPOLY.	82
Маліневський О. М. МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОВЖИВАННЮ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ.	86
Синицин П. М. ПОМІЧНИК АДВОКАТА: ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ.	91
Фляжнікова Я. В. ПРАВО АДВОКАТА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ: ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ.	94
Адубецький А. В. АДВОКАТСЬКЕ БЮРО ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	96
Амельченко В. В. ДО ПИТАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ АДВОКАТІВ.	98
Андріяненко Е. О. ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У РОБОТІ АДВОКАТА.	102
Апруда В. О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ МОНОПОЛІЇ.	104
Бабчик А. П. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.	107
Байталюк А. Р. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ. ...	110

Бака Е. В.	
Козьмин В. Я.	
ПРАВОВИЙ СТАТУС АДВОКАТА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	113
Безверська А. Р.	
УМОВИ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В УКРАЇНІ	116
Берназ В. П.	
ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА	119
Васьківська М. В.	
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	123
Волонтир О. О.	
ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.	126
Борисюк С. А.	
ПОНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ.	131
Вертюк А. Р.	
ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.	134
Гапіченко О. В.	
ПСИХОЛОГІЧНІ ЗНАННЯ АДВОКАТА ТА ЇХ РОЛЬ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.	136
Глебова А. С.	
АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ	140
Голуб А. С.	
ДО ПИТАННЯ МЕТИ СТАЖУВАННЯ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА	144
Голубович А. М.	
ДО ПИТАННЯ НЕПОРУШНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	147
Гончаренко Є. І.	
ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	150
Гордієнко Є. Р.	
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ГОНОРАРУ УСПІХУ В УКРАЇНІ	153
Гур'єва М. М.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА-ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	155
Дерачиць Н. О., Попадинець М. І.	
ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ АДВОКАТА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОПЕРЕДЖЕННЯ	159
Драганова Д. С.	
ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.	162
Єфімова А. Г.	
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПОРУШЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ АДВОКАТІВ	165
Єфімчук Д. О.	
ІМІДЖ СУЧАСНОГО АДВОКАТА.	168

Іванов Д. В. АДВОКАТ ТА ЙОГО РОЛЬ В СУСПІЛЬСТВІ	170
Коваль Ю. В. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ	174
Козорезова В. Г. АДВОКАТСЬКЕ БЮРО ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ	176
Колісник А. С. ПРИНЦИПИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ	179
Конончук М. В. АДВОКАТ ЯК МЕДІАТОР: АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ПОГЛЯД НА ПЕРСПЕКТИВУ ..	181
Косик О. В. ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА У НАДАННІ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ СВІДКУ	184
Котелевська В. Р. ДО ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА	185
Коруняк Б. Ю. ДО ПИТАННЯ ПРО АДВОКАТСЬКУ МАНТІЮ	188
Кулага В. В. АДВОКАТУРА І ЗАСОБИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	191
Левандовська І. Ю. ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	194
Лисенко М. О., Рябокін К. В. ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ОСНОВА УСПІХУ АДВОКАТА	197
Лисюк А. О. ДО ПИТАННЯ ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ..	200
Мазур А. А. ОСНОВНІ ЗАСАДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	204
Малій Ю. Є. ДОТРИМАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ОДИН З ОБОВ'ЯЗКІВ АДВОКАТА	206
Матвейкін М. Д. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	209
Машталер В. А. ДО ПИТАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТА	214
Мізерна Д. О. АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	216
Нечепуренко А. О. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	221
Новак Ю. І. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	226
Піть І. Ю. ПРИНЦИП «PAPERLESS» У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ	228

Петров Д. С. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ІКОНОМІЇ В ДИСЦИПЛІНАРНОМУ ПРОВАДЖЕННІ СТОСОВНО АДВОКАТА	232
Прокопчук Т. В. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВИДІВ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	236
Пруднікова А. К. ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА АДВОКАТА У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СУДІ З ПРАВ ЛЮДИНИ	237
Руснак С. В. «ГОНОРАР УСПІХУ» В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	239
Сидяк Я. В. ДО ПИТАННЯ ІМІДЖУ АДВОКАТА	243
Сиротюк Т. С. РОЛЬ АДВОКАТУРИ В СУСПІЛЬСТВІ	244
Скороход К. В. АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ. .	247
Созанська В. В. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	249
Соловей В. В. ТАКТИКА ЗАХИСТУ АДВОКАТА У СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ	252
Сорока А. К. ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	255
Степановська М. І. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ..	258
Стоянова Т. Ф., Швед С. Ю. ДО ПИТАННЯ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОЗМІР ГОНОРАРУ АДВОКАТА	261
Сучкова І. В. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА ІНОЗЕМНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	265
Федоренко М. В. ПРИСЯГА АДВОКАТА ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА	267
Черняєва Д. А. ДО ПИТАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ АДВОКАТІВ ...	269
Шадріна Д. А. ГОНОРАР ЯК ПОКАЗНИК УСПІШНОСТІ АДВОКАТА	271
Шевченко А. В., Байдак В. А. ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТІВ	275
Юрченко Д. В., Мартиросян С. А. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ПОНЯТТЯ І СУТНІСТЬ	277
Янович О. О. МАЙБУТНЄ ІННОВАЦІЙНОСТІ АДВОКАТУРИ ПРИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	281

Секція 2

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Солодка К. Ю. ПРИСЯЖНІ ПОВІРЕНІ НІЖИНЬСЬКОГО ОКРУЖНОГО СУДУ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.	285
Барта Л. А. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТІВ ЗА ЧАСІВ СРСР. ...	289
Бень А. О. ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ В СРСР: ПОГЛЯД З СЬОГОДЕННЯ.	292
Бурдукова В. Д. ВІДОМІ ЖІНКИ-АДВОКАТИ.	297
Власюк А. В., Разкевич Т. М. АДВОКАТИ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ДУМКИ.	301
Ізотова С. О. АДВОКАТУРА ЯК ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.	304
Кула А. С. РОЛЬ ЖІНОК У ФОРМУВАННІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ.	306
Покидова В. А. РОЛЬ ЖІНОК У СТАНОВЛЕННІ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ.	309
Прусак О. М. РОЛЬ АДВОКАТУРИ У СТАНОВЛЕННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА УКРАЇНИ.	312
Сопільняк К. О. ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В УКРАЇНІ.	315
Сорока Т. О. ДЕЯКІ АСПЕКТИ З ІСТОРІЇ ЗАРОДЖЕННЯ Й РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ.	318
Суйчимезова В. О. ОСНОВНА РОЛЬ ТА ЗАВДАННЯ АДВОКАТУРИ ЯК ПРАВОЗАХИСНОГО ІНСТИТУТУ.	321
Тодосенко А. Д. ДО ПИТАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.	323
Школьный А. Ю. БУНТ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ АДВОКАТУРЫ.	326

Секція 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Бакаянова Н. М. ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОМІЧНИКА АДВОКАТА ТА СТАЖИСТА АДВОКАТА	328
Долинська М. С. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВИМОГ ДО ЗДОБУТТЯ ПОСАДИ АДВОКАТА ТА НОТАРІУСА В УКРАЇНІ	339
Каденко О. О. ДО ПИТАННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АСОЦІАЦІЇ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ	343
Пушкар С. І. УЧАСТЬ АДВОКАТУРИ У СТВЕРДЖЕННІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ СУДОВОЇ ВЛАДИ.	349
Гресько Б. Ю. АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.	354
Дрозд К. С. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ.	357
Журавльова Т. С. ПОМІЧНИК АДВОКАТА: ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПОРАДИ ЩОДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ	361
Кармолін Л. М. ДОСТУП ДО ПРОФЕСІЇ АДВОКАТА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.	364
Кльоб К. І. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ	367
Ковалевский Е. С. О РОЛИ ОРГАНОВ АДВОКАТСЬКОГО САМОУПРАВЛЕННЯ В ПРЕДУПРЕЖДЕННІ ПРОФЕСІОНАЛЬНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ АДВОКАТОВ.	370
Костецький Д. В. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	372
Лешан А. Г. ПОРЯДОК ПРОХОДЖЕННЯ СТАЖУВАННЯ В АДВОКАТУРІ.	377
Мовчан І. С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ.	381
Нейкова В. М. ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «АДВОКАТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ».	383
Новак С. О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА ДІЮЧИМИ ПРОКУРОРАМИ.	385
Оглу Р. В. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІН У ПОРЯДКУ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ	389

Санченко А. М. СКЛАДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА НАБУТТЯ СТАТУСУ АДВОКАТА В УКРАЇНІ	391
Сізова Ю. М. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ	395

Секція 4

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА

Фурса С. Я. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ	399
Кісліцина І. О. ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З СУДОМ ТА ІНШИМИ УЧАСНИКАМИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ.....	413
Кухнюк Д. В. ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ.....	417
Нестерчук Л. П. ВПЛИВ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ НА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА... ..	422
Абдуллаєва Н. Р. ЕТИЧНІ ВИМОГИ ЩОДО ПОВЕДІНКИ АДВОКАТІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	427
Андрущак Н. О. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ	431
Атаманчук А. С. ПРОБЛЕМАТИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ РЕКЛАМИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	433
Березюк Ю. С. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	436
Білоус П. В. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ГАРАНТІЇ ЇЇ ДОТРИМАННЯ	439
Боднар В. М. ЕТИЧНІ ПРОЛЕМИ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	442
Висловська К. В. ЗНАЧЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ТА СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ДОТРИМАННЯ	444
Вотчал О. В. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.....	446
Головань Д. Б., Бондаренко В. М. АДВОКАТ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ: ІНСТАПОГЛЯД	449
Дорофеев В. В. ЗНАЧЕНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АДВОКАТА ..	452

Дробоног Е. Ю.	
ПОРУШЕННЯ АДВОКАТОМ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ ЯК ПІДСТАВА ПРИТЯГНЕННЯ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ . . .	453
Заболотня П. І.	
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПІВ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	458
Загребнюк Д. М.	
ДО ПИТАННЯ ПРО ВИДИ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО АДВОКАТІВ	460
Запорожець К. В.	
ДО ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	463
Запорошук А. С.	
ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ	465
Зимовець С. В.	
ЕТИКА АДВОКАТА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ АДВОКАТІВ В УКРАЇНІ	469
Кардєєва О. В.	
ДИЛЕМИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА.	472
Клець І. І.	
ВИМОГИ ДО ЗОВНІШНЬОГО ВИГЛЯДУ АДВОКАТА: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ. . .	477
Ковальська А. М.	
ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ЯК МОРАЛЬНІ ОРІЄНТИРИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	480
Колесниченко А. А.	
ДО ПИТАННЯ ВИДІВ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ ЩОДО АДВОКАТА.	485
Колібік І. О.	
ЧЕСНІСТЬ ТА ДОБРОПОРЯДНА РЕПУТАЦІЯ АДВОКАТА ЯК ПРИНЦИП АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	488
Колосенко А. А.	
ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ АДВОКАТОМ ПРИНЦИПУ ПРІОРИТЕТУ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТА.	491
Колтунова Ю. О.	
РОЛЬ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ У ВІДНОСИНАХ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ.	495
Кравченко В. В.	
МОРАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ.	497
Кріпак Н. Г.	
ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ АДВОКАТА З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ. .	501
Купенко А. І.	
ПРИНЦИП КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ В РОБОТІ АДВОКАТА	503
Кушнеренко А. М.	
ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ.	508

Лагута Н. С. ПРИНЦИП ЧЕСНОСТІ ТА ДОБРОПОРЯДНОЇ РЕПУТАЦІЇ АДВОКАТА: ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ «НОВОВВЕДЕННЯ»	511
Миколук С. І. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ	515
Мисько І. С. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ .	518
Мороз А. Р. АДВОКАТСЬКА ЕТИКА – ОСНОВА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	521
Москаленко А. О. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	524
Муравська С. С. ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ЗНАЧЕННЯ ЕТИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	527
Павлов А. Л. ПРОЗОРІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА	529
Паламарюк А. О. СУЧАСНІ ДЕОНТОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ	532
Пальчук А. В., Саніцька І. В. ВІДНОСИНИ АДВОКАТА З КЛІЄНТОМ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	535
Пахолчак Д. П. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	537
Подакова Т. В. ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	539
Поліщук В. Я. ЕТИКА АДВОКАТА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	543
Полівенко Л. О. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	546
Постовалова А. В. ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРИСЯГИ	550
Саїк О. Б. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ АДВОКАТА В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	553
Стрельчук М. Є. ЕТИКА АДВОКАТА У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	556
Тирса Ю. С. ЗНАЧЕННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ НОРМ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ...	558
Чарікова О. М. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ТА ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА	562

Чебан А. В. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ АДВОКАТА ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ	566
Чупрова К. О. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА	568
Шевченко Є. О. ДОВІРЧІ ВІДНОСИНИ МІЖ АДВОКАТОМ І КЛІЄНТОМ	572
Шпарій А. О. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ЯК СКЛАДОВА ПРИНЦИПУ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ	575
Ястреб І. І. МЕЖІ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	578

Секція 5

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ

Brandman K. ON THE ISSUE OF VIOLATION OF THE PRINCIPLE OF INDEPENDENCE OF ADVOCATES IN UKRAINE	581
Кузьменко С. Є. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	583
Остафійчук Л. А. МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	588
Курганский А. В. К ВОПРОСУ ОБ АДВОКАТСКОЙ МОНОПОЛИИ НА СУДЕБНОЕ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВО В ОТДЕЛЬНЫХ СТРАНАХ ЕВРОПЫ	592
Maître Khalid EL Fataoui, LA PROFESSION D'AVOCAT AU MAROC	595
Свида О. Г. ІНСТИТУТ ПРИСЯГИ АДВОКАТІВ, СУДДІВ ТА ПРОКУРОРІВ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ	598
Брусленко М. К. ЗАКОНОДАВСТВО ПРО АДВОКАТУРУ: АДАПТАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ	602
Галюлько С. М. ГОНОРАР УСПІХУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД	607
Жилка А. М. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АДВОКАТУРИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	609
Жилко Е. О. АДВОКАТСЬКА «МОНОПОЛІЯ»: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	612
Кашенко М. Г. ОРГАНИ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ЗАВДАННЯ	615

Кітарова М. В.	
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТУРИ ФРАНЦІЇ	619
Кобзар Д. В.	
АДВОКАТУРА УКРАЇНИ ТА США: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	622
Колесниченко А. А.	
ДИСЦИПЛІНАРНІ СТЯГНЕННЯ, ЩО МОЖУТЬ ЗАСТОСОВУВАТИСЯ ДО АДВОКАТІВ: ЗАРУБІЖНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД	625
Линюк А. І., Слободян У. С.	
ДОСВІД АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ КРАЇН ЄВРОПИ ДЛЯ УКРАЇНИ	628
Мерінова К. Р.	
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ.	633
Омельченко А. С.	
ЗАСАДИ НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.	636
Орліченко К. Д., Ковальчук А. В.	
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙ АДВОКАТА: ЗМІНИ ТА ДОПОВНЕННЯ, СВІТОВИЙ ДОСВІД.	640
Поліщук А. І.	
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В США ТА УКРАЇНІ. .	643
Размустова А. В.	
КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА БЕЗОПЛАТНУ ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	646
Філевська Є. Р.	
ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: США І НІМЕЧЧИНА.	648
Юсуфова С. Ш.	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТІВ У КОНТЕКСТІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.	653
Чащина Є. О.	
АДВОКАТСЬКА МОНОПОЛІЯ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	656

Наукове видання

**АДВОКАТУРА:
МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ**

МАТЕРІАЛИ
XI Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 12 листопада 2021 р.)

Голова редакційної колегії – Н. М. Бакаянова

Підписано до друку 6.11.2021. Формат 60х84/16. Ум
друк. арк. 41,85. Наклад 100 прим. Зам. № 2111-01.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com